HAYATIM İBRET AYNASI

I

Ahmet Muhtar BÜYÜKÇINAR

HAYATIM İBRET AYNASI I

Ahmet Muhtar BÜYÜKÇINAR

HAYATIM
İBRET AYNASI
I

Ahmet Muhtar BÜYÜKÇINAR

HAYATIM İBRET AYNASI I

Editör
Fatih AKÇE

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
Erdal YALÇINKAYA

Mizanpaj
Cafer DERELİ

ISBN
975-8775-93-6

Yayın Numarası
177

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Nisan 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Kaynak Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.kaynakyayinlari.com.tr
facebook.com/kitapkaynagi

İÇİNDEKİLER

İLK BASKIYA ÖNSÖZ

Hatıralarımı, canım gibi sevdiğim talebelerimin ısrarlı arzuları üzerine yazmaya başladım. Niyetim, acı tatlı inanılmaz olaylar ve hayret verecek maceralarla dolu hayatımı kısaca hülasa etmekti; ama yazmaya oturunca durum değişti. Önce kendimi geçmiş günlerimin akışına kaptırdım. Olayları yazmıyor, sanki yeniden yaşıyordum. Duygularım, irademi bastırıyor; kalemim, tasarladığım gibi olayları özetlemiyor, sanki olduğu gibi resimlerini çiziyordu. O zaman, birçokları mahrem olan gizli sırlarım, gönül sızılarım ve bugün bana dahi tuhaf hatta utandırıcı gelen olay ve sahneler de aynen canlanıyorlardı. Kalemim beni dinlemiyor, her şeyi yazıyor, satırlara döküyordu. Böyle olmasını ve acılarımın tekrar canlanmasını istemiyordum. Hatıralarımın çekici büyüsü, beni kendimden geçiriyor, kalemime hâkim olamıyordum. Bunu nasıl yapabilirdim ki yazarken kendimi unutuyor, çok heyecanlanıyor, gözyaşlarımı tutamıyordum. Her şeyi, sanki yeniden yaşıyordum.

Çocukluğumu yazarken, hiç görmediğim, ancak hayalimde canlandırdığım anneciğimi, onu bana aratmayan sevgili teyzemin tatlı tebessümünü hatırlayınca ferahlıyordum. Hemen arkasından analığımın kindar bakışları gözümün önünde canlanıyor, babamdan yediğim tekme, tokat ve yumrukların acısını hisseder gibi oluyordum.

Gençliğimi yazarken, küflü yerlerde saklanarak Kur'an okuyup okuttuklarım, Arapça tahsili uğruna, sırtımda kitaplarım,

peşimde yırtıcı köpekler, huduttan geçişlerim, hapishane günlerim, Halep, Şam ve nihayet Kahire el-Ezher'deki tahsil yıllarım gözlerimin önünden unutulmaz anılarıyla geçiyordu.

Türkiye'ye döndükten sonra Kur'an yolundaki hizmet arzumun önüne çıkan engeller, talebelerimle olan unutulmaz güzellikteki ders saatlerimin hepsi, bugün her hâliyle bana hoş gelen birer anı olarak kalemimden önümdeki kâğıtlara, elimde olmadan akıp gidiyordu.

Şunu, Cenab-ı Hakka hamd ü senalar ederek arz etmeliyim ki Rabbim, okumada ve okutmada, bana çok büyük lütuflarda bulundu. Her zaman ve her yerde, Antep'te, Halep'te, Şam'da ve Mısır'da, daima, ilimde, amelde, ahlakta ve kemalde üstün olan muhterem zatların talebesi olma şerefine nail oldum. Kendilerinden hatıralarımda bahsetmeyi zevkli bir borç bildim.

Altmış yıldır, İslami ilimleri okuyor ve okutuyorum. Yirmi sekiz yıl önce Türkçe'ye tercümeler yapmaya başladım, on üç yıldır da Türkçe eserler telifine çalışıyorum. Buna rağmen Türkçemin okuyucularıma edebî bir zevk verecek dereceye yükseldiğini zannetmiyorum; ancak samimiyetimin, noksanımı telafi edeceğini umuyorum.

Bazı talebe ve dostlarım, yazdıklarımı daha önce okuyarak düşüncelerini belirttiler. Fikirlerinden istifade ettim. Hepsine teşekkür ediyorum. Yazar kardeşimiz M. Ertuğrul Düzdağ da bilinen dikkat ve titizliği ile kitabın tertip ve düzenine ve tashihine yardımcı oldu. Kendisine duacıyım.

Sayın okuyucularımın arasından, mübalağa ettiğimi zannedip inanmak istemeyenler çıkabilir; çünkü hayatım, birçok farklı, tezatlı ve umulmadık olaylarla doludur. Bugün kendim dahi, bunları nasıl yaptığıma ve yaşadığıma hayret etmekten kendimi alamıyorum. Hepsi yaşanmış birer gerçek ve ahir ömrümde teslimiyet ve memnuniyetle seyrettiğim ilahi takdirin ibretli birer tecellisidir.

Ömür kısa, arzu çok, yaşım seksen bir. Önümde dağlar kadar hizmet var. Ben ise henüz işin başındayım. Bununla beraber, ümidim sonsuzdur.

Bütün okuyucu kardeşlerimi Cenab-ı Hakkın hıfz ü himayesine emanet ediyorum.

Ahmet Muhtar Büyükçınar
Ağustos 2001
Yalova Esenköy

YENİ BASKI İÇİN SUNUŞ

Cihan Okuyucu

Yolu kitaplardan geçen herkesin hayatında kendisini derinden etkileyen eserler vardır. Kendimizi içinde bulduğumuz, bazen kahramanlarıyla yer değiştirdiğimiz eserler... Artık bu kitapta anlatılan kişi bizizdir, o hikâye bizim hikâyemizdir. O yüzden hikâyeye ve kahramanların kaderine ortak olur, onlarla birlikte acı çeker yahut seviniriz; onlarla ağlar, onlarla güleriz.

İlim ve irfan çevrelerinin eserleri ve sohbetleriyle yakından tanıdığı Ahmet Muhtar Büyükçınar Hocaefendi'nin hatıraları olan "Hayatım İbret Aynası" da bu kabil eserlerden biri. Aslında o ne bir hayalî senaryo ne de macera romanı. Anlatılan hadiseler "yaşanmış olmanın değerini" taşıyor ve bu yönüyle herhangi bir macera romanından ayrılıyor. Yine de günümüz şartlarına göre imkânsız görünen birçok yaşanmış olay bir roman üslubunda ve tadında sunuluyor. Bu uzun ve renkli hayat hikâyesinde her yaş ve meslekteki okuyucu bir şekilde kendisini eserdeki hâl ve durumla karşı karşıya hissedecek ve bu tecrübelerden faydalanacak bir yön bulacaktır. Dikkat çeken bir husus da sanki yeniden yaşanıyormuşçasına hadiselerin anlatımındaki şaşırtıcı berraklık ve teferruat zenginliği. Diğer taraftan eser, dönemin kültür ve din politikalarını yansıtması bakımından toplumsal bir boyut da taşıyor. İlk baskısı 4 cilt hâlinde Marifet Yayınları'ndan çıkan (1996-97) bu ilginç hayat hikâyesinin, ikinci baskısı Bilge Yayınları'nda ve son baskısı Kaynak Yayınları arasında yeniden okuyucuyla buluşuyor.

İlk baskıda eserin ilk iki cildi M. Ertuğrul Düzdağ son iki cildi ise Dr. Necmettin Turinay tarafından neşre hazırlanmıştı. Tarafımızdan hazırlanan bu baskıda ise –yayınevinin de talebi ve yazarın uygun bulması üzerine– eserin ruhuna dokunulmaksızın bazı tekrarlar çıkarıldı; bu suretle iki cilt hâlinde daha derli toplu bir metin elde edildi.

Bu satırların yazarı eseri okurken kendisiyle arasındaki duvarları yıkmayı bu denli başaran bir kitapla uzun zamandır karşılaşmadığını düşündü. Bakalım okuyucu da aynı şeyleri paylaşacak mı?

TAKRİZ

Ali Ulvi Kurucu

Bir azm, eğer iman dolu bir kalbe girerse,
İnsan da imandaki son sırra ererse,
En azgın ölümler ona zincir vuramazlar,
Volkan gibi coşkun akıyor, durduramazlar!

İlim ve irfan tarîkinde yoldaşım olan Ahmet Muhtar Hocaefendi kardeşimizin iman ve İslam uğruna çektiği meşakkatler ve o yolda gösterdiği azm ü sebat, bu mısralarla ifadeye çalıştığım cihâdın âdeta müşahhas bir timsâlidir.

Kendisinin, yurdumuzda zayıflayan İslam , iman ve ilmini ihya için zahmetlere göğüs gerdiği yıllarda, bu fakir de Ravza-i Nebevi'de gözyaşları İle dualar edip,

Boğulurken koca bir memleketin imanı,
Manevî cehdinizin nerde fikir kahramanı...

diye müminlere sesleniyor ve Dergâh-ı İlahî'ye niyazlar gönderiyorum.

Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senalar olsun ki,
Bin felâketler geçen günlere rağmen hâlâ,
Müslümanların doludur gönlü, cihad ruhuyla.

Bugün Ahmet Muhtar Hocaefendi ve benzerlerinin azimli, fedakâr, gayret ve çalışmaları ile, yurdumuzda İmanlı ilim ocakları binlerle çoğalmış ve vatanın afakını çepeçevre sarmıştır.

Bu gibi sabır ve cihad numunesi tercüme-i hâller ve hatıratlar, gençliğimiz tarafından muhakkak okunmalı ve Hakk'ın yoluna onları coşturarak çağırmalıdır.

Muhterem yazar ve neşrine delâlet eden kardeşlerimizi tebrik ederim.

YAZAR VE ESERİ

M. Ertuğrul Düzdağ

Hatıratını takdim ettiğimiz Ahmet Muhtar Büyükçınar Hocaefendi'nin adını ilk olarak merhum hocam Mahir İz Beyefendi'den işitmiştim... İslam'a hizmet yolunda her fırsatı değerlendiren, müsbet en küçük faaliyetler karşısında dahi duygulanıp mutlu olan, sebep olanlara minnetler duyan merhum hocamız, 1963 yılında bir gün, fevkalade memnun, beklediğine kavuşmuş ve umduğunu sonunda bulmuş bir insanın saadeti içinde şöyle demişti:

"Nihayet aradığım adamı buldum. Ezher'de okuyup gelmiş Ahmet Muhtar Hoca namında bir zat, ilmî tedrisat ve hizmette, tam benim arzu ettiğim metodu takip ediyor. Kendisiyle çok işler yapacağız. Bugün çok bahtiyarım!"

Muhterem Ahmet Muhtar Hocaefendi'yi sonraki yıllarda, İlahiyat Fakültesi'nden talebesi olan dostlarım vasıtasıyla tanıyıp sohbetlerine katıldım ve Mahir Bey Hocamızı heyecanlandıran çalışkanlığının, gayretinin ve ihlasının şahitlerinden birisi de bizzat ben oldum.

Kendisinin gerçekten çok düşündürücü ve uyarıcı olan hatıraları, mahrumiyet içinde bir hayatın, ezici, kahredici ve saptırıcı binbir acısı arasından, aklı, azmi ve iradesi ile sıyrılıp, doğruyu bulan, sahipsiz bir çocuğun, çalışkan ve saygıdeğer bir İslam âlimi olarak meydana çıkışının ibretli hikâyesidir.

Bu hatırat aynı zamanda, milletine yabancılaşmış aydınların, halk çocuklarına ve dindar insanlara olan haşin ve baskıcı tavırlarının da yaşanmış, hazin bir belgesidir.

Yine bu hatırat, kendi aydınları tarafından horlanıp ezilen ve bu yüzden şahsiyeti, ahlakı ve temel ölçüleri zedelenmiş olan "dindar" halkın davranışlarına da –içeriden– tutulmuş bir aynadır. Hayatımızın her sahasında düşülmüş ve hâlen devam eden perişanlıklar, bu suretle, samimi bir bakışla, gelecek nesillerin ibret nazarlarına sunulmaktadır

Böyle bir hizmete küçük de olsa yardımım dokunabildiyse kendimi Rabbimin bahtiyar kullarından sayarım. Bu vesile-i hasene ile, Takriz'i ilk sayfalarımızı tezyin eden Medineli büyüğümüz merhum Üstad Ali Ulvi Kurucu Hocamızın hatıralarını kayıt ve tespit ettiğimi ve Cenab-ı Hakk'ın lütf u keremi ile onu da büyüklerinin kadrini bilen aziz milletimize takdim etmeye hazırlandığımı duyurmak isterim.

Sahib-i hatırat hocaefendimizin hayatının ve eserlerinin kısa bir hülasasını, hatıratın kolay takip olunmasını temin maksadı ile ayrıca takdim etmeyi faydalı bulduk:

Yazarın Hayatı

Ahmet Muhtar Büyükçınar, 1920 yılında Gaziantep'te doğdu. Merhametsiz ve cimri bir baba ile üvey ana elinde çok sıkıntılı bir çocukluk devri geçirdi. Altı yaşında dokumacı oldu. Yedi yaşında evden kaçmaya başladı. Sığırtmaçlık, bağ bekçiliği, çerçicilik, kebapçılık, aşçılık, baklavacılık, marangozluk, Mersin'de deniz hamallığı ve Adana'da birkaç mevsim ırgatlık yaptı. Derviş dedesiyle tekkelere giderken, dayısı onu kaçak rakı imalatında ve esrar satıcısı olarak çalıştırıyor, içki âlemlerine götürüyordu.

On yedi yaşından sonra gönlünü dolduran Kur'an aşkı ile her şeyi bırakıp Arapça öğrenmeye ve öğretmeye başladı. İslamî

ilimleri tahsil edebilmek için elinden gelen gayreti sarf edip, adını duyduğu bütün hocaefendilere gitti. Polis tarafından takip edildi. Hapsolunup hakkında dava açıldı. Nakşibendî tarikatına intisap etti. Halep'e ve Şam'a kaçak giderek, iki sene okudu. Hayatını dokumacılık yaparak kazandı. 1945'te Türkiye'ye dönüp askerliğini yaptı.

Yirmi sekiz yaşında iken Gaziantep'te Şeyh Camii'ne imtihanla imam tayin olundu. Daha sonra ilmini artırmak için, pasaport alarak yurt dışına gitti ve on iki yıl Kahire'de el-Ezher Üniversitesi'nde okudu. Usulü'd-Din Fakültesi'ni bitirdi (1960). Kahire'de iken, Ezher hocalarının dışındaki âlimlerden de ders aldı. Şeyhü'l-İslam Mustafa Sabri, Zahid Kevseri ve Yozgatlı İhsan efendilerden istifade etti. Aynı yıllarda, oradaki Türk ve Arap talebelere ders verdiği gibi, ihtisas yıllarında Aynü'ş-Şems Üniversitesi'nde de hocalık yaptı. Mısır'daki İslamî uyanış hareketlerini takip etti, konferans ve seminerlerine gitti. İhvan hareketi, Nasır ihtilâli ve İngiliz bombardımanı sırasında, Kahire'de, hadiselerin içinde bulunuyordu.

Tahsilini tamamladıktan sonra, Ezher'de hoca olarak kalması veya Arap ülkelerinden birine geniş imkânlarla tâyin olunması tekliflerini kabul etmeyerek, İslamiyet'in elli yıldır zulüm ve baskı altında zayıflatıldığı ana yurduna hizmet etmek niyet ve kararı ile 1962 yılında Türkiye'ye döndü. Ezher'deki tahsili sırasında Türkiye'den bir hanımla evlenmişti ve üç çocuğu bulunuyordu. Ezher diploması o yıllarda kabul edilmediği için kendisine bir vazife verilmedi. İlk hocasına verdiği sözün gereği, her isteyene ders verdiği ve ders okuttuğu kimselerden ömür boyu para almamayı prensip edindiği için, ailesini, dokumacılık, baklavacılık ve konfeksiyon işi yaparak geçindirmeye çalıştı. İsteyenlere evinde ve temin edebildiği her yerde ders verdi. İmam Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi talebelerine Arapça ve İslamî ilimler okuttu, onlar için kurslar açtı, yaz kampları tertipledi. Talebelerini yetiştirmek üzere tercüme faaliyetlerine girişti. Onlarla birlikte, "Divan İlmî Araştırmalar Müessesesi"ni kurdu.

1948'deki altı aylık imamlığından sonra 1977'de, resmen vazife yapıp maaş aldığı ikinci yer olan "Diyanet İşleri Haseki Eğitim Merkezi"ne tayin olundu. Burada dokuz sene Arapça, tefsir ve hadis hocalığı yaptıktan sonra yaş haddinden emekli oldu. (1985)

Emekli olduğundan beri, Yalova Esenköy'deki evinde, yine talebeleriyle ve yazmakta bulunduğu eserleriyle meşgul olarak, hayattaki tek gayesi olan dinine hizmet yolunda çalışmalarına devam etmektedir.

Ahmet Muhtar Hocaefendi'mize, muhterem ailesi, beş çocuğu ve torunları ile birlikte sıhhat, selamet ve hayırlı uzun ömürler diliyoruz.

Eserleri

Dinimiz ve Hayatımız – Dinî Suallere Cevaplar, İstanbul 1982, 160 sh. Mutluluk Yolları (Hayat Kitabı I), Bilge Yayınları 1999, 255 sh. Mutlu Bir Aile Yuvası (Hayat Kitabı 2), Bilge Yayınları 1999,168 sh. Görevlerimiz ve Sorumluluklarımız (Hayat Kitabı 3), Bilge Yayınları 2000, 160 sh. Hayatın İçindeki İslam I (İnanç Dünyamız), Bilge Yayınları 2002, 208 sh. Hayatın İçindeki İslam II (İslam ın Temel ilkeleri), Bilge Yayınları 2002, 232 sh. Hayatın içindeki İslam III (Ruhî Arınma ve Sosyal İlişkilerimiz), Bilge Yayınları 2002, 208 sh. (Not: Bu üç eser, daha önce Bütün Yönleriyle İslam İlmihâli isminde yayınlanmıştır.) Hayatım İbret Aynası, Bilge Yayınları, Hatıralar, 2002, 696 sh.

Talebeleriyle Birlikte Yaptığı Tercümeler

Hadislerle Müslümanlık, İstanbul 1973, 5 cilt 2200 sh. Muvatta, İstanbul 1980, 2 cilt 1400 sh. Sünenü'n-Nesai, İstanbul 1981, 8 cilt, 3054 sh. Hadislerle İslam, İstanbul 1984, 5 cilt, 2785 sh.

ÇOCUKLUĞUM

Babam ve Annem

Küçük yaşta babasını kaybeden babam Mehmed Nuri, annesiyle birlikte dayısı marangoz Ali Ustanın evine sığınmışlar. Geliri ile ancak geçinen dayısının yanında çok küçük yaşta çalışmaya başlayan babam, daha sonra da amcası Kalender Baha'nın yanına giderek orada büyümüş ve onun huyunu almış.

Kalender Baba, çok çalışıp az harcayan, aşırı tutumlu, sessiz ve içine kapanık biriydi. Çocuğu olmadığı için çocuk sevme duygusundan mahrum kalan Kalender Baba, arkadaş çevresi de olmadığından, içine kapanık ve yalnız yaşardı.

Onun huylarını alan babam da cimriliğin cezası olarak yalnızlığa itilir. Bu hâl Allah'ın değişmez kanunudur. Cimrileri Allah sevmediği gibi; anası, babası, evladı ve karısı da sevmez. Sağlığında faydalanmadıkları malından istifade edebilmek için, onun bir an önce ölmesini isterler.

Baba şefkatinden yoksun, çevre sevgisinden mahrum olan babam, sevme ve sevilme duyguları gelişmediği için huzuru ve kıvancı, sadece çok çalışıp para biriktirmede aramıştı; ama aradığını bulamadı. Para kazanma sevdası, zavallı babamın doksan yıllık uzun ömrünü aldı, fakat ona hiçbir zaman mutluluk veremedi. İbadet yapmadığı için maneviyatı da gelişmemişti.

Öyle ya, kişi aile sevgisinden, çevre sevgisinden ve maneviyattan yoksun olursa, yalnız madde ile mutlu olabilir mi? Bu yüzden ömür boyu mutsuz yaşadı.

Mutsuz Bir Evlilik

Anneme gelince; küçük yaşta Müslümanca aile terbiyesi almış, Kur'an'ı okumuş, dinini öğrenmiş. Güzelliği, dillere destan olmuş. Neşeli, hayat dolu, Allah onu övmüş yaratmış. Ne yazık ki birçok güzellerde olduğu gibi bahtı kara. Halamın aracılığı ile babamla evlenirken gencecik, henüz açılmamış gonca gül gibiymiş. Ninem ve dedem saf oldukları için kapı komşuları olan halamın ısrarına dayanamayarak annemi babama vermeye razı olmuşlar.

Annem bu evliliğe razı değilmiş. Utancından, büyüklerine saygısından ve o zamanki âdetin de etkisiyle sesini çıkaramamış. Annemden iki yaş küçük olan çok zeki, ileri görüşlü, insanların yüzüne bakınca kalplerini okuyan dayım, bu evliliğe karşı çıkmışsa da küçük olduğu için sözü dinlenmemiş. Halamın kurnazlığı bütün karşı çıkmaları bastırmış.

Annem evlenmiş; fakat mutlu bir aile yuvası kuramamış, evlilikten beklenen huzuru bulamamış. Kendisinden çok yaşlı, aşırı cimri, dilsiz denecek kadar sessiz, bakışları buz gibi tatsız, hareket ve davranışları yıldırıcı, şakası bile kırıcı, sevmesini ve sevilmesini bilmeyen, yanındakini acımasızca inciten ve hâlden anlamayan biriyle evlenen bir genç kız nasıl huzur bulur, mutlu olabilir?

Eşler uyuşamaz, kaynaşamaz, sevgi bağlarıyla birbirlerine sımsıkı bağlanamazlarsa, o evlilikte ne huzur olur, ne de mutluluk. İki gönül bir olursa samanlık seyran olur. Gönüller ayrı olunca da saraylar zindan olur.

Evliliklerinden bir sene sonra, annemin on yedinci yaşında 1920'nin ilkbaharının sonlarında, kayısı mevsiminde ben doğmuşum. Kapı taşlamaya gelen mahalle çocuklarına dayım, kayısı dağıtmış. Eskiden memleketimizde bir âdet vardı. Bir evde oğlan çocuğu doğunca, mahalle çocukları toplanır, doğum olan evin kapısını taşlarlar. Bunu bilen evin büyüğü, daha önceden, çocuklara dağıtmak için hâline, bütçesine ve mevsimine göre bir şeyler

hazırlar, kapı taşlamaya gelen çocuklara dağıtırlardı. Apartman hayatı başlayınca bu âdet tarihe karıştı.

Ben doğduğum sıralarda babam dokumacılığı bırakmış, köylerde çerçicilik (gezici ticaret) yapıyormuş. Antep'te savaş rüzgârları estiği sırada Gaziantep'e yirmi beş kilometre kadar mesafede Beşdeli köyüne gitmiş, orayı merkez edinmiş. Henüz nevse (lohusa) olan, yerinden kalkmaya mecali olmayan; hatta yatağından kaldırılması sakıncalı olan annemi de oraya götürmüş. Babam satış için yakın köylere gidince, akşamları Beşdeli köyüne annemin yanına dönüyor, uzaklara gittiğinde oralarda yatıyor, annemin yanında ninem kalıyormuş.

Lohusa kırk gün evden çıkmaz ve yalnız bırakılmaz; özellikle geceleri. Şayet yalnız kalırsa, onu "albasar" (Cinler musallat olur.) diye bir inanç varmış. Gerçekte böyle bir şey yoktur; ama insanlar bir şeye inanırsa, onun etkisinden kurtulamazlar. Hele bu inanç yaygınlaşır ve kesinleşirse, daha zararlı olur; anneciğimin başına gelen gibi.

Annemin Vasiyeti ve Ölümü

Bir gün anneannemin şehre gitmesi gerekiyormuş. Babama,

"Oğlum Nuri! Yarın ben şehre gideceğim. Akşama dönemem. Belki yarın da gelemem. Sakın geceleri Münevverimi yalnız bırakma. Nerede olursan ol, akşamları mutlaka eve dön. Daha Münevver'in lohusalığı bitmedi. Yalnız kalırsa korkar, hastalanır." diye döne döne sıkıca tenbih etmiş. Babam,

"Anne! Sen kaygısız ol. Onu hiç yalnız bırakır mıyım? Gittiğim köy uzakta da olsa mutlaka akşam eve dönerim." demiş. Babama güvenilir mi? Daha çok kazanma sevdası, ona ninemin tenbihini; hatta annemi bile unutturmuş. Geç vakte kadar alışveriş yaptığı köyde kalmış. O gece eve dönmemiş. Kuşku ve korku içinde babamın gelmesini bekleyen annem, ümidini kesince gözlerini

kapatır, lohusalar hakkında duyduğu hurafeleri hayalinde canlandırır. Gecenin saatleri ilerledikçe annemin sabrı tükenir, takati kalmaz, ruhunu korku sarar. O sırada uğursuz bir hırsızın evin kapısını açmak için zorlaması, bardağı taşıran son damla olur. Ne yapacağını bilemeyen annem korkuya kapılır, yatağında bayılır. Gerçi hırsız kapıyı açıp içeri giremez; ama annem bir daha kurtulamayacağı öldürücü hastalığa yakalanır. Bütün bunlar olup biterken ben de her şeyden habersiz, beşikte uyuyormuşum.

Sabaha karşı ağlama sesime annem gözlerini açar; fakat kalkmaya mecal bulamaz. Sinirleri gevşemiş, tamamen hâlsizleşmiş, değil kalkmaya, kollarını kaldırmaya bile dermanı kalmamış. Kendini zorlayarak güçlükle beşiğe yaklaşır, beni alır, emzirmek için yanına yatırır. Annem o gün hayatının en bitkin ve sıkıntılı gününü yaşar. İkindiye doğru ninem gelir, annemi o hâlde görünce şaşkına döner. Şehre gittiğine bin pişman olur; ama ne çare...

Annem, korktuğu o geceden sonra sararıp solmaya başlar. O günün şartları ve babamın annemin hastalığına kayıtsız kalması yüzünden layıkıyla tedavi de edilememiş. İmkânsızlık yüzünden ninem ve dedemin de ellerinden bir şey gelmez, kadere razı olmaktan başka bir şey yapamazlar.

Kadere iman etmenin birçok yararları vardır. Bunlardan biri de kadere inanan kimsenin gamdan kurtulmasıdır. Hiçbir şeye tasalanmaz. İnancı olmayanları üzen, kedere boğan, hatta öldüren olayları –Hakk'tan bilerek– soğukkanlılıkla tabiî karşılar. Her şeyin yaratıcısının Allah olduğuna inanır, her şeyde bir hikmet ve fayda olduğunu düşünür, sonucuna razı olur.

İnanç ve davranışlarıyla dinlerine bağlı olan ninem ve dedem de annemin hastalanmasında ve babamın buna ilgisiz kalmasında "Kim bilir ne hikmetler var?" diyerek kadere razı olur, acılarını dindirirler.

Annemin bir yıl kadar uzayan hastalığı ağırlaşır. Gül gibi yanakları sararır solar. Ninemle baş başa kaldığı bir sırada gözlerini

kapatır, derin düşüncelere dalar. Kirpiklerinin arasından gözyaşları yanaklarına sızmaya başlar, derin bir nefesle içini çekerek bir "Aaah!.." eder. Yanı başında boynu bükük oturan ninem kızına teselli verir.

"Üzülme kızım! Her kederin bir sevinci, her gecenin bir gündüzü vardır. Her karanlığın sonu aydınlıktır. Allah, güzel yüzünü üzülmek için değil, gülmek için yaratmıştır. Kendine cesaret ver. Ümidini yitirme. Tasalanma kızım. Elbet bir gün iyileşecek, şad olacaksın. Oğlun Ahmet Muhtar'ı büyütecek, gününü göreceksin. Birlikte mutlu günler yaşayacaksınız."

"Yok anne, gerçekçi olmalıyız. Bu hastalıktan iyileşeceğime inanmıyorum Allah'tan ümit kesilmez; ama görünen köy de kılavuz istemez. Sana diyeceklerim var, beni iyi dinle: Bu hastalık beni götürecek. Ben ölünce dediklerimi her hâlükârda yap. Oğlumu, kocamın ve analığın eline bırakma. Bak anne! Kocam merhametsiz, cimri ve çocuk sevgisinden yoksun. Onun elinde kalırsa, çocuğumu istediğim gibi büyütüp yetiştiremez. Ben öldükten sonra kocam mutlaka evlenecektir. Analık gelince çocuğumu yaşatmazlar. Oğlum Ahmet Muhtar yaşamalıdır. Onun için kocama, bacım Fehime'yi verin. Gerçi Fehime henüz küçük kocam da onun bir tüyüne bile layık değildir. Bunu biliyorum; fakat oğlumun yaşaması için sen de Fehime de bu fedakârlığa katlanmalısınız. Yavrumu analık eline bırakmamalısınız. Birinci vasiyetim budur. İkinci vasiyetim: Anne! –Duvarda asılı duran Kur'an'a işaret ederek– şu Kur'an–ı Kerim sana emanettir. Oğlum da okumayı benim okuduğum bu Kur'an'dan öğrenmeli. Kocam okumayı sevmediği için onu ne okutur, cimri olduğu için ne de okutma masraflarına katlanır. Dört yaşına varınca onu hocaya gönder. Babam da okuması için gereken masrafı yapsın. Babam beni ve torununu çok sever. Hem de cömerttir. Bu uğur da gereken harcamayı yapar. Kendisi okumamış; ama okumayı ve okuyanları sever. Hep hocalarla düşer kalkar. Anneciğim! Bu

dediklerimi yaparsanız ruhum şad olur. Oğlum da büyür, mutlu günlere kavuşur."

Annem Münevver, vasiyetini yaptıktan birkaç gün sonra Hakk'ın rahmetine kavuşur. Allah mekânını cennet eylesin. Bu dünyada olamadık, ahirette birlikte olmamızı nasip etsin. Annem öldükten bir süre sonra ben de hastalanmışım. Bir ara öyle ağırlaşmışım ki beni de öldü sanarak yıkaması için hocaya getirmişler. Hoca, vücudumda sıcaklık fark edip kalbimi dinleyince, "Çocuğu diri diri kabre mi koyacaksınız?" diye ninemlere çıkışmış.

İkinci Kez Mutsuz Evlilik

Ölümünden birkaç ay sonra babam evlenme sevdasına düşünce, annemin vasiyeti üzerine Fehime teyzemi babamla evlendirirler. Anneciğimin birinci vasiyeti yerine getirilir; ama zavallı teyzem genç yaşında onulmaz derde giriftar olur. Ne çare! Allah'ın takdiri öyleymiş. Onu kimse bozamaz.

Hayatımda ilk hatırladığım olay, 1923 senesinde dayımın düğünüdür. Dayım Mehmed Ali, ikinci hanımı ile evlenirken üç yaşındaymışım. O düğün gününü, dün gibi hatırlıyorum. İlk hatırladığım rüya da yine o düğün olduğu günün akşamı gördüğüm rüyadır.

Eskiden düğünlerde kadınlar ayrı, erkekler ayrı evlerde eğlenirlerdi. Kadınların yanına erkek giremez, eğlenmeleri için kadın çalgıcılar getirilirdi. Düğün evinin dış kapısına yaşlı bir kadın oturur, içeriye 4-5 yaşından büyük erkek çocuk bırakmazdı. Üç yaşında olduğum hâlde çok hareketli ve zeki idim. Düğün günü yerden bir karış yükseklikte kanepelerin altına girerek yaşıtlarımla saklambaç oynuyordum. Çok zayıftım; ama ele avuca sığmıyordum. Bu yüzden küçük yaşta, yaşımdan beklenmedik ve umulmayacak olaylar yaşadım.

O düğün gecesi rüyamda yine düğün oluyormuş. Rüya bu ya, düğüne gelen kadınların ayakkabılarını çamaşır tellerine

asıyorlarmış. Bir de bakıyorum, çamaşır serilen tellerin üzerinde sıra sıra kadın ayakkabıları asılmış, hayretle onları seyrediyorum.

Üç yaşımdan önce dayımın ilk eşi Halise'nin hasta yatağında, beni kucağında sevip okşadığını hayal meyal hatırlıyorum. Kendimi bildiğim günden beri bir huyum var: Her yere girmek, konuşulanları dikkatle dinlemek isterim; fakat gördüklerimi, konuşulanları, duyduklarımı hafızamda saklar, kimseye söylemem. Gördüğüm ve duyduğum her şeyin gizli bir sır olduğuna inanırım. Hâlâ da öyleyim. En yakınlarıma bile söylemediğim birçok sırlarım sinemde gizlidir.

Sıkıntılı Günlere Doğru

Fehime teyzemin babamla evlenmesi beni muhtemel analık zulmünden kurtarır. Bu kurtuluş uzun sürmez; çünkü babam, teyzeme de üzücü ve sıkıcı bir hayat yaşatır. Üç yıl sonra da onu boşar, teyzesinin kızı ile evlenir. Teyzemi boşadıktan sonra, çocukluğumun saadetine doyamadan analığımın acımasız pençesine düşerek çileli hayatıma başladım. Çocuk yaşımda inanılmaz maceralara atıldım, dayanılmaz felaketlerle karşılaştım. Büyüklerimin duası hürmetine, her yerde, her zaman Allah beni korudu.

Teyzemle babamın ayrılmasına, yani dört yaşıma kadar annemin yokluğunu fark etmiyordum. Teyzemin, dedemin ve ninemin bana gönülden yakınlığı ve şefkatli davranışları annemi aratmıyordu. Babamın anlamsız baskısı, asık suratı ve aşırı cimriliği bize zor günler yaşatıyordu. Sanki ikimiz de cezalandırılıyorduk. Yüzümüz gülmüyor, bir türlü huzur bulamıyorduk. Ninemlerde olduğumuz zamanlar neşeleniyor, yüzümüz gülüyordu. O da rüya gibi gelip geçiyordu. Babam eve gelince evin neşesi sönüyor, herkes susuyordu. Babam ne konuşuyor ne de bizi konuşturuyordu. Konuşmaya konuşmaya dilim peltek kalmış, konuşamaz hâle gelmiştim. Hâlâ da bende o peltekliğin eseri var. Hâlbuki oynamak, gülmek ve konuşmak çocukların gelişmesi için beslenme

kadar önemli ve gereklidir. Ben bunlardan mahrumdum. Yalnız bunlardan mı? Layıkıyla beslenmeden de mahrumdum.

Annemin ölümünden sonra babam ticareti ve köy hayatını bırakmış, şehre gelerek eski sanatı olan dokumacılığa başlamıştı. Evimiz Gaziantep'in Şehreküstü semtinde, Ağa Camii'ne yakın, Cıncıkcı Mağarası'nın yanında idi. Babamdan izinsiz bir şey yiyemezdik. Zaten evde yiyecek bir şey bulamazdık. Bütün yiyecekleri mahmile (dolaba) kilitler, anahtarı yanına alırdı. Yemek vakti gelip sofraya oturunca da bana ve teyzeme doyacak kadar değil, ölmeyecek kadar yemek verirdi. Bizimle birlikte kendisi de az yerdi. Genellikle sabah kahvaltısında bir kaşık salça çıkarır, bir soğan keser, birer parça ekmeğe biraz salça sürer, üzerine de soğan kor, dürüm eder yerdik.

Ara sıra peynir verdiği gün sevinirdik. Peynir ekmek bize göre lüks kahvaltıydı. Öğle ve akşam yemekleri de oldukça mütevazı ve doymayacak kadardı. Çoğu zaman öğle vakti eve gelir, zahire anbarından (sandığından) bir avuç bulgur çıkarır, kaşığın ucuyla azıcık yağ, biraz salça verir, teyzem bunları pişirir, bir tabak pilav olurdu. Bunun yarısını akşama kaldırır, kalan yarısını birer parça ekmekle dürüm eder, yerdik. Zaten babama kalsa, teyzem de ben de aç kalırdık. Ninem sık sık yemek getirir, bizi doyururdu. Bir de duvar aşırı kapı komşumuz Firdevs Hoca denilen dul ve zengin bir kadın vardı. Evimizin durumunu ve babamın tutumunu biliyormuş ki zaman zaman babam işe gidince evine çağırır, bize leziz yemekler yedirirdi. O zamanlar komşular birbirlerine yakın akraba gibiydiler. Sık sık, pişirdikleri yemeklerden birbirlerine ikram eder, zenginler fakirleri kollardı.

Bir süre sonra babamın bu ezici ve yıldırıcı davranışlarına bir de teyzeme eziyet eklendi. Evimizde zaten olmayan huzur, tamamen yok olup gitti.

O zamanlar şehirlerde henüz fes giyiliyordu. Hocalar fesin üzerine beyaz sarık sararlar, esnaftan ehl-i kâmil (orta yaşlı)

olanlar fesin üzerine "Ahmediye sarık" denilen sarı zemin üzerine beyaz ipek işlemeli kumaş sararlardı. Şehirli gençler "dal fes" denilen sade fes giyer, fiyakalı delikanlılar fesin üzerine siyah ince ipek kumaş üzerine renkli ipek işlemeli "çember" denilen ince bir sarık sararlardı. Köylüler sırtlarına aba, başlarına yünden yapılma keçe külah giyerlerdi. Köylü gençler düğünlerde, bayramlarda ve resmî tatil günlerinde şehre gelirken külahın üzerine poşu sararlardı. Babam da fes giyer, üzerine bir şey sarmazdı. Giyimine önem vermez, ucuz ve sade giyerdi.

Zalim Kadın Yuvamızı Yıkıyor

Babam, Tabakhane Mahallesi'nde oturan teyzelerine çok seyrek gider, bazen beraberinde beni de götürürdü. Sonraları her zamanki âdetini bozarak teyzesine sık sık gitmeye, giderken de çok şık giyinmeye, fesin üzerine çember sarmaya başladı. Teyzeme de eziyeti arttı. Bu değişikliğin sebebini beraberinde gittiğimde anladım. Bir gün teyzesine gitmek için giyindi, fesinin üzerine yeni aldığı şık bir çemberi sardı ve kendisine çeki düzen verdi. Benim de beraberinde gitmeme razı oldu, birlikte gittik. Evlerine varınca teyzesi ve teyzesinin kızı Makbule, babamı güleç yüzle, çok sıcak karşıladılar ve olmadık iltifatlar yağdırdılar.

Makbule'nin gelinlik çağı gelmişti. Oldukça çekici giyimi, ilginç, cilveli hareketleriyle ve etkileyici baygın bakışlarıyla babamın bakışlarını ve dikkatini üzerine çekmeye çalışıyordu. Küçük çocuk olduğum hâlde olup bitenleri anlıyor; fakat anlamaz görünüyordum. Anası da teyzesi olarak babamın beynini yıkarcasına, teyzemin aleyhinde konuşuyor, onu kötülüyor, kendi kızını övüyor, teyzemi boşamasını, kızı ile evlenmesini ısrarla telkin ediyordu. Babam da onu dinliyor, dediklerini yapacağını söylüyordu.

Ben bütün konuşulanları dikkatle dinliyordum. Her şeyi anlıyor; fakat dinlemiyor ve anlamıyor görünüyordum. Bir şey anlamaz, çocuk diye benden hiçbir şey gizlemeden yanımda her

şeyi açık açık konuşuyorlardı. Bütün olup bitenleri bildiğim hâlde ne teyzeme, ne de nineme bir şey söylüyordum. Daha önce de söylediğim gibi, çocuk yaşta sır küpü olmuştum. Duygularım ve gördüklerim hafızama gömülüyor, onları kimseye söylemiyor ve hiçbir yerde konuşmuyordum.

Babamın teyzesigile her gidişinden sonra –onların telkini ile– teyzeme olan zulmü artıyordu. Evimizde zaten olmayan huzur tamamen yok oldu, evimiz matem evine dönüştü. Babamın teyzeme yaptığı eziyet ve haksızlıkları gördükçe, babama karşı kin ve nefretim, teyzeme de sevgi ve acımam artıyordu. Zaten bu hâl çocuklarda asla şaşmayan fıtrî bir kanundur.

Bir evde ana baba veya diğer aile fertleri birbirlerine haksızlık eder ve zulmederlerse, bunu gören çocukların haksızlık yapanlara kin ve nefreti artarken, haksızlığa uğrayanlara da acıma ve sevgi duyguları gelişir. Bu duygular çocuklarla birlikte büyür ve kökleşir. Böyle çocuklar, geçimsiz ailelerde kimine dost, kimine düşman olurlar. İşte çocukların büyüklerine karşı isyan ve ayaklanmalarının bir sebebi de budur. Büyükler bu gerçekleri göz önüne alarak birbirlerine sevgi beslemeliler ve aralarında uyum sağlamalılar, birbirlerine kötülük ve eziyet etmemeliler.

Teyzemi babamın gözünden ve gönlünden düşürmek için akıllarına gelen her süfli çareye başvurdular. Kötülemeler, büyü yapmalar; hatta babamın gözüne domuz gibi görünsün diye teyzemin yatağına domuz yağı bile sürmüşler. Hep bunlar, teyzem babamdan ayrılınca meydana çıktı. Gerçekte büyü ve benzeri uydurma hurafelerin hiçbir etkisi yoktur. Babama bu olumsuz kararı aldıran, teyzesinin tesiri altında kalmasıdır. Teyzesinin, beynini yıkarcasına babama yaptığı telkin, kızının aldatıcı şeytani cilveleri ve teyzemi gözden düşürücü sözleridir.

Nihayet dört yaşımda iken teyzemi boşadı, teyzesinin kızı Makbule ile evlendi, muradına erdi. Bu olay, üzücü olmakla beraber teyzemi cehennem azabından kurtardı; ama benim

için –anamın da korktuğu gibi– yeni bir azabın başlangıcı oldu. Teyzemin güleç yüzünün, tatlı dilinin ve sevimli bakışının yerini analığımın asık suratı, kırıcı sözleri ve ezici kindar bakışları aldı. Baba evi, benim için matem evine ve hapishane hücresine dönüştü. Orası beni öyle sıkıyordu ki saatlerim ay kadar, günlerim yıl kadar uzamaya başladı.

Anamın yokluğunu ancak analık gelince fark ettim. Daha önce ninem ve teyzem bu boşluğu dolduruyorlardı. Analığımın, beni zaten sevmeyen babamın gözünden düşürücü sözleri ve davranışları, merhametsiz olan babamı bana karşı daha da katılaştırıyordu. Babam benim için korkutucu sembol olmuştu. Babamdan korktuğum kadar hiçbir şeyden korkmuyordum. Bu psikolojik olayın etkisi altmış yaşıma kadar; yani babamın ölümüne kadar devam etti. Korku ruhuma öyle işlemişti ki babamdan çok uzaklarda olduğum zamanlarda bile, onu hatırlayınca tüylerim ürperirdi.

Analığın Zalim Pençesine Düşüşüm

Fehime teyzem, babamdan ayrılıp ninemlere gidince ne dil ile ne de kalemle anlatamayacağım ruhi bunalıma girdim. Hiçbir şeyle avunamıyordum. Hiçbir şey beni teselli etmiyordu. Gülmeyi, öğrenmeden unutmuştum. Çok sessiz ve usluydum. Yaşımdan beklenmedik tarzda kendi işlerimi kendim yapabiliyordum. Hiç kimseye eziyetim yoktu. Yine de analığıma yaranamıyordum. Babam eve gelince daha çok sıkılıyor, daha da bunalıyordum. Kederimin üzerine bir de korku ekleniyordu.

Ninemi görmediğim günler bana yıl kadar uzun geliyordu. Teyzemin babamdan ayrılmasıyla araları açıldığı için, ninem babamlara çok seyrek geliyordu. O da sırf benim için, beni teselli etmek için geliyordu. Nedense beni de ninemlere göndermiyorlardı. Ninem bana yapılanların ve üzüntümün farkındaydı. Elinden bir şey gelmiyordu.

Beşinci yaşıma girince hem anamın vasiyetini yerine getirmek hem de oyalanmam için ninem beni babamgile yakın bir kadın hocaya verdi. Bir süre devam ettim, hiçbir şey öğrenemedim. Hâlbuki zeki idim ve her şeye aklım eriyordu. Aklım fikrim okumakta değildi. Kafese konan kuşun uçup kurtulmak için çırpındığı gibi benim için kafesten daha sıkıcı olan babamın evinden kurtulmaktan başka hiçbir şey düşünemiyordum. Nereye gitsem, neye baksam hep bunu düşünüyordum. Bunun için her tehlikeyi, kötü sözü; hatta dayağı bile göze almıştım.

Dedemi (annemin babasını) de çok seviyordum. Onu görünce sıkıntılarımı unutuyordum. Çalıştığı un değirmeni evimize yakındı. Ara sıra geliyor kapıda görüşüyorduk, içeri girmiyordu; çünkü –benden başka– babamlarla hiçbir ilişkileri kalmamıştı. Kapıya gelip beni çağırıyor, çıkınca beni kucaklıyor, öpüyor, seviyor, yiyecek bir şeyler veriyor, sonra da: "Haydi yavrum içeriye gir." diyor, istemeyerek benden ayrılıyordu. Köşeyi dönünceye kadar ben de arkasından mahzun mahzun bakıyordum.

Dedem her gelişinde bana ümit ve neşe getiriyordu. Kısa süre de olsa bana dertlerimi unutturuyordu. Tek teselli ve moral kaynağım olan ninem ve dedemle buluşmam rüya gibi geçiyor, onlardan ayrılınca sıkıntıda olan birinin güzel rüyadan uyanınca hüzünlendiği gibi hüzünleniyordum.

Zulümden Kaçışım

Kederimi giderici hiçbir şey olmadığı için bunalıma giriyordum. Hele anamın boşluğunu dolduran Fehime teyzem hiç aklımdan çıkmıyor, ayrılığına bir türlü alışamıyordum. Sanki cennetle cehennem arasında kalan şaşkına dönmüştüm. Henüz yaşım el vermese de kesin kararımı vermeliydim. Nihayet kararımı verdim, her şeyi göze alarak hemen uygulamaya koyuldum.

İşte aklıma geleni ve yapmak istediğimi hemen yapma alışkanlığına o günden sonra başladım. Yaşadığım sürece bu huy

benden ayrılmadı. Bu yüzden de hayatım rengârenk sayısız sürprizlerle bezendi, cesaretim arttı, hiçbir şeyden korkmaz, her tehlikeyi göze alır oldum. O günden sonra da korkulu rüyalara, tehlikeli maceralara ve inanılmaz olaylara şahit oldum.

Ninemlerin evi babamlara bir kilometre kadardı. Yollar da fazla dolaşık değildi. Hiçbir şey öğrenmeden gidip geldiğim hocaya zoraki gidiyordum. Bir sabah hocaya gidiyorum diye evden çıktım, doğru ninemlere gittim. Bu gidiş hayatımda izinsiz ilk hareketimdi. Başka bir deyimle evden ilk kaçışımdı. Zamanla kaçışlarım arttı.

Ninemlere kaçışlarım arttıkça babamların da bana eziyeti ve baskısı artmaya başladı. Bazen sille tokat dayak bile yemeye başladım. Bunlar hürriyet arayışımı ve sevildiğim yere kaçışımı engelleyemiyordu. Zaten bunlara alışmış ve bağışıklık kazanmıştım. Sevildiğim yerde hür yaşama uğruna her türlü eza cefaya katlanıyordum. Bir gün, bir gece bile serbest olmak ve sevdiklerimle birlikte yaşamak bu sıkıntılara değiyor, hatta artıyordu bile. Bunların hiçbirini dayımlara söylemiyordum. Söylesem, babamların daha çok baskı ve eziyet yapmalarına sebep olacak ya da dayımlar bana acıyarak gelmemi istemeyeceklerdi.

Beni en çok düşündüren ve ağırıma giden şuydu: Beni hem sevmiyorlar, hem de canları gibi seven dayımlara bırakmıyorlardı. Bu da beni çileden çıkarıyor, babamlara kinimi daha da artırıyordu. Üzerimdeki baskı arttıkça cesaretim de artıyordu.

Babam evden kaçmamı zora başvurmakla önleyemeyince, işe giderken beni de beraberinde götürmeye başladı. Bu benim için daha sıkıcı oldu ise de Allah'a şükür çok sürmedi. Baskının artması, daha çabuk kurtulmama sebep oldu.

O günlerde babam dokumacılık yapıyordu. Dükkânı ninemlere yakındı. Kaçmak için fırsat kolluyordum. Bir gün bir fırsatını buldum, dükkândan çıktım, dayımlara doğru yola düştüm. Bunun farkında olan babam, beni yakalaması için on beş-on altı yaşlarındaki çırağını peşimden göndermiş. Ben hızlı yürüyorken, "Gelen

var mı?" diye ara sıra arkama bakıyordum. Bir defasında babamın çırağını görmeyeyim mi? Bana yaklaşmıştı, fakat ben de ninemlere yaklaşmıştım. Hızımı arttırdım, yakalanmadan eve girdim. Evde yalnız ninem vardı, beni bu hâlde görünce şaşırdı. Heyecanla; "Ne oldu yavrum, nereden geldin?" derken sözünü bitirmeye fırsat vermeden heyecanla kekeleyerek, "Nine! Beni sakla." dedim. O, ne yapacağını düşünürken, yarım metre kadar yükseklikte olan küçük bir dolaba girdim, dolabı kapatırken de "Nine! Beni verme." diye bağırdım. Kadıncağız ne yapacağını şaşırmış vaziyette iken babamın çırağı eve girdi. "Ahmet Muhtar'ı götürmeye geldim." dedi. Ninem, "Hele dur yavrum. Anlat ne oldu?" dedi.

Çırak ona cevap vermeden beni aramaya koyuldu. Bir de dolabı açmasın mı? Beni görünce kolumdan yakaladı. Ben çıkmamak için direndimse de yapamadım. Korku ve heyecandan tamamen hâlsizleşmiştim. Beli bükülmüş ihtiyar ninem ne yapacağını şaşırmış durumda idi. Onun müdahalesine fırsat vermeden kolumdan çekti. Beni hızla dolaptan çıkardı, ninemin gözleri önünde sürükleyerek götürdü.

Yolda kaçmak için çırpındımsa da yapamadım. Babamın yanına vardığımızda sapsarı kesilmiş, dermanım kalmamış, ölüye dönmüştüm. Dokuma tezgâhının yanına yığıldım kaldım. O sırada bir taraftan babamların beni nasıl cezalandıracaklarını düşünürken, bir yandan da tekrar nasıl kaçacağımı düşünüyordum. Bu düşünce bana gizli bir teselli oluyor, biraz olsun acımı dindiriyordu.

Acımasız Yumruklar

Babam akşamüzeri eve giderken kaçacağımı düşünerek kerpeten gibi parmaklarıyla bileğimi sıkıca tutmuş, uzun adımlarla beni sürüklercesine götürüyordu. Küçük ayaklarımı kaldırmaya mecalim kalmamıştı, sanki ayaklarım yerde sürünüyordu. Ruhen tamamen çökmüş, kendimden geçmiştim. Nereye gittiğimin farkında bile değildim.

Eve varınca babam hemen beni karşısına alıp, "Niçin kaçtın? Bir daha kaçacak mısın?" derken demir yumrukları da körpe vücuduma balyoz gibi iniyor, acımasız tokatları kulaklarımı çınlatıyor, analığımın bedduaları yaramın üzerine tuz biber ekiyordu. Bütün bunlara karşı tek savunmam komşuların yüreklerini sızlatan feryadım oluyordu. Ben bağırdıkça babamın tekme tokatları hızlanıyor, ben de –zalim avcının elinde yaralı kuş gibi– çırpınıyordum. O gecenin nasıl geçtiğini hatırlamıyorum; çünkü kendimde değildim. Tek hatırladığım, benim de anamın yanında olmayı özleyişimdir.

Ertesi sabah vücudumun her tarafı sızlarken, ben bir daha dönmemek üzere nasıl kaçacağımı düşünüyordum. Nitekim babam işe gidince analığımın gafil zamanını buldum, sessizce evden çıktım. Kendi kendime, "Keşke bu evden son çıkışım olsa." diyordum. Yolda sanki peşimden geliyorlarmış gibi hızlı adımlarla dayımlara doğru ilerlerken, her an babamın elleri omuzumdan tutacakmış sanıyordum. Kısa sürede dayımlara vardım.

Beni bitkin durumda gören Afife ninem, Fehime teyzem, dayım Mehmed Ali'nin hanımı Hatice şaşkına döndüler. Ağlıyorlar, ben de ağlıyordum, yalnız dayım ağlamıyordu; fakat öfkesinden ateş püskürüyor, "O zalimi öldüreceğim, bu kötülüğü yeğenime nasıl yaparmış, ona göstereceğim. Padişah gelse Muhtar'ı bir daha bizden alamaz." diye kükrüyordu. Dedem Hacı Ahmet geceleri de çalıştığı değirmende kaldığı için olup bitenleri bilmiyordu, bilse daha çok üzülürdü.

Ninem ağıdın arasında, "Allah'ım! O zalime bir daha zürriyet verme, ona bir daha evlat yüzü gösterme." diye babama beddua ediyordu. Nitekim Allah, ninemin duasını kabul etmiş olmalı ki analığımdan çocuğu olmadı, benden başka evlat yüzü görmedi; ama beni de evlat bilmedi. Bu da yetmezmiş gibi ömür boyu beni düşman bildi.

Nasıl olduysa babam o günden sonra ne beni almaya geldi, ne haber saldı, ne de sordu. Gerçi gelse de beni vermeyeceklerdi. Belki de dayımın tehdidi kulağına ulaşmıştı. Dayımdan herkes gibi o da çekinirdi. Birkaç günde kendime geldim.

Âmâ Hocamın İğneli Çubukları

Ninemlerin benimle –severek– ilgilenmeleri ve yakınlıkları, bana bütün sıkıntılarımı unutturdu, içimde, günahından temizleninceye kadar azap gördükten sonra cennete girenin sevinci vardı. Benim kadar dertli Fehime teyzem de sevinçliydi. Benim gelmemle o da dertlerini unutmuştu. Ev halkının oyuncağı gibi olmuştum. Herkes benimle ilgileniyor, benimle şenleniyor, hep beni hoşnut etmeye çalışıyorlardı. Evde bir de minik arkadaşım vardı. Yeni doğan kuzumuz. Büyük odanın içinde onunla koşuyor, şakalaşıyor, oynuyor ve eğleniyordum.

Sıra annemin vasiyetinin uygulanmasına gelmişti. Ninem vakit geçirmeden beni mahallemizde ikinci bir kadın hocaya koydu. Beş yaşımı bitirmiştim. Ben de okumak istiyordum. Burada da okuyamadım; çünkü burası dershane değil, sanki tiyatro sahnesiydi. Hocamız yaşlı ve âmâ idi.

Talebelerin de çoğu çok küçük oldukları için huysuzluk ediyorlar, ders yaptırmıyorlardı. Okuduğumuz evin bahçesinde büyük bir incir ağacı vardı. Hocaefendimizin gözü görmediği için, öğrenciler sessizce ağaca çıkıp incir topluyorlardı.

Bazen hocanın karşısında hiç talebe kalmıyordu. Bunun farkında olan hocamız elinde kocaman bir sopayla çıkıyor, rastgele sallıyor, evin bahçesi gülünç bir tiyatro sahnesine dönüyordu. Bu arada kısmeti olan sopadan payını alıyordu. Ben tenha bir köşede seyirci oluyor, oyunculara katılmıyordum. Ayrıca hocaefendimizin yanında ucuna iğne gibi çivi yerleştirilmiş üç boy çubuk vardı. Huysuzluk yapan olursa sessizce çubuğu yerden uzatıyor, ses gelen tarafa rastgele dürtüyordu. Şansına rastgelenin dizinden,

bacağından kan çıkıyordu. Okumak istediğim hâlde bu garip hâller yüzünden, bu hocadan da bir şey öğrenemedim. Bir ay kadar devam ettikten sonra ayrıldım.

Ben de Okumak İstiyorum; Ama...

Ninem okuyamadığıma üzülüyor, anamın vasiyetini yerine getirmek için ne pahasına olursa olsun mutlaka beni okutmak istiyordu. Üçüncü olarak beni evimizden epeyce uzakta, herkesçe tanınmış bir erkek hocaya koydular. Yalnız gidemeyeceğim için benden birkaç yaş büyük olan, yengemin amcasının oğlu Muhammed'le birlikte gidip geliyorduk. Fakat hocadan hiçbir şey öğrenemiyordum; çünkü her gidişimde gördüğüm yeni yeni korkunç manzaralar, aklımı başımdan aldığı gibi, rüyama bile girerek beni korkutuyor, rahatsız ediyordu.

Meğer hocamızın şöhreti ve marifeti iyi okutması değil, kendine has usullerle talebesine ceza vermesi ve işkence etmesiymiş. Şeytanın bile aklına gelmeyecek ceza türlerini gördükçe ödüm patlıyordu. Duvarda asılı falakalar gözüme yılan gibi görünüyor, falakaya yatırılan körpe çocukların tabanlarına inen sopalar kafama iniyor sanıyordum. Tek ayak üzerinde durdurulan masum çocukları gördükçe başım dönüyor, narin yüzlerde şaklayan sille, tokat, şamar sesleri kulaklarımı çınlatıyordu. Daha neler neler... Bu korkunç manzaralar karşısında bazen korkumdan altımı ıslatıyordum.

Bir defasında ne kadar korkmuşum ki daha beterini yapmışım. Bu gülünç ve utandırıcı durum karşısında kalkıp yürüyecek hâlim kalmamıştı. Bunu fark eden yengemin amcasının oğlu Muhammed, kimsenin görmez yanından beni bir köşeye çekti, topuklarımın üstünden şalvarımın paçalarını sıkıca bağladı, öylece eve döndük.

Şalvarım siyah ve kalın kumaştan olduğu için dışarıdan bir şey görünmüyordu; fakat bacaklarımı açarak yürüdüğümü görenler, herhâlde ayaklarımda sakatlık var sanmışlardır. Yalnız

olsaydım durumum daha da gülünç olacaktı. O günden sonra –hiçbir şey öğrenemeden– o hocayı da bıraktım.

Ninemlerde her bakımdan çok mutluydum. Okumak istediğim hâlde okuyamadığım için üzgündüm. Bunda da kabahat bende değil, gittiğim hocaların ürkütücü öğretme metotlarında idi. Hele ninem daha çok üzülüyor, "Yavrumu okutamadan ölürsem, öbür dünyada kızım Münevver'e ne cevap vereceğim." diye ağlıyordu. O sırada nineme Şeyh Camii'nin imam ve hatibi Fethullah Hocayı tavsiye ettiler. Oraya giden çocukların okumayı, yazmayı, dinini ve din adına bilinmesi gerekenleri kısa sürede öğrendiklerini söylediler.

Eskiden halkımızın hocalara sevgisi, saygısı, inanç ve güveni vardı. Onları dikkatle dinlerler, dediklerini yapmaya çalışırlar, hürmet ve hizmetlerinde kusur koymazlar, onlara ikram ve yardım için fırsat kollarlardı. Hocalara herkes hürmet eder, uzaktan bir hocanın geldiğini görünce kalkar, ona selama dururlardı.

Bir sabah ninem bir bakraç sütle beni Fethullah Hocaya götürdü. Hocanın elini öptüm, daha sonra ninem: "Hocaefendi! Oğlumuz Ahmet Muhtar'ı okuması için getirdim. O sana teslim. Eti senin, kemiği benim." dedi.

O zamanlar çocukları hocaya korken böyle demek âdetti. Bu da çocuğun disipline uyarak okuması, derslerine dikkatli çalışıp iyi yetişmesi, hocadan bilgi alırken ahlak kurallarını da alarak ve yaşayarak, terbiyeli ve güzel huylu olması bakımından önemli ve yararlı idi. Hocalar bu sözü kötüye kullanıp körpe çocuklara dayak atmamalılar; çünkü onlar Hz. Peygamber'in vekilidirler. O, kimseye dayak atmamıştır.

Bu manalı söz, talebesini istediği şekilde cezalandırması için hocaya sınırsız yetki veriyor, çocuğun küçük yaşta zihnine şu muhakemeyi yerleştiriyordu: Derslerime çalışmazsam yahut terbiyesizlik ve huysuzluk edersem cezalandırılırım ve arkadaşlarımın

yanında gülünç duruma düşerim. Hele duvarda asılı duran falaka, sanki bizi ve davranışlarımızı gözetliyor gibiydi. Ona baktıkça ninemin hocama; "Eti senin, kemiği benim." deyişini hatırlıyor, huysuzluk etmemeye dikkat ediyordum.

Ders yaptığımız büyük odada sıra sıra dizili rahlelerin önünde ikişer kişi, diz üstüne saatlerce oturup çalışırdık. Kimse kimseyi rahatsız etmezdi. Zaten istese de edemezdi. Çünkü hoca buna fırsat vermezdi. Hocanın okutma metodu verimli, hızlı ve öğretici idi. Yan yana oturanların biri diğerinin kalfasıydı. Ona yardımcı olur, bilmediklerini söyler, hocanın önüne gitmeden önce o dinlerdi. Onun için hoca, bileni bilmeyenin; çok bileni az bilenin ve yeni geleni daha önce gelenin yanına oturturdu. Aldığımız derse iyi çalışır öğrenirdik. Hocanın yanında pek az yanlışımız çıkardı. Böyle çalışmalara mecburduk. Yoksa hocanın karşısında yanlış okuduğumuz her kelimenin cezası bir tokat, bazen de çift tokattı. O da sıradan tokat değildi, hocanın kendine özgü tokat atma usulü vardı. Hoca, önce sol elini sille çekeceği çocuğun sağ yüzüne destek eder, kulağını da sıkıca iki parmağı ile tutar, sağ eliyle körpe çocuğun sol yüzüne tokadı var gücüyle öyle patlatırdı ki çocuğun öpmeye kıyılmayan narin yüzünde hocanın parmaklarının yeri dağlanmış gibi kızarır, sonra da aynı işlemi sağ yüzümüze uygulardı.

Hocanın Vurduğu Yerde Gül(!) Bitermiş!

Ne var ki daha önce hafızamıza nakşedilen şu inanç, öldürücü tokadın acısını biraz olsun azaltırdı: "Hocanın vurduğu yerde gül biter." Hz. Peygamberimizin (s.a.s.): "Yüze tokat atmayın!" (Allah yüzü dövülmek için değil, sevilmek için yaratmıştır.) sözüne ters düşen, katı yürekli merhametsiz hocaların yüreklerini daha da katılaştıran bu uğursuz sözü, kim bilir hangi zalim akıllı düşman ya da ahmak dost, ne maksatla uydurmuştur.

"Hocanın vurduğu yerde gül bitermiş." Acaba Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur'an'ı ve dini öğretirken kimin yüzüne bir kez olsun vurmuştur? İyi ki çocukken bu gerçekleri bilmiyordum ve düşünemiyordum. Yoksa –birçok talebenin yaptığı gibi– hocadan kaçar, okuyamazdım.

Gerçekleri ancak on yedi yaşımda Kur'an-ı Kerim'i ve din derslerini okutmaya başlarken düşünebildim. O zaman okutmaya başlamadan önce çocukken her hafta para ödeyerek, sille tokat yiyerek, bazen omuzlarıma hocanın balyoz gibi yumrukları, ara sıra da falakaya yatırılıp, acımasız hocanın canımı yakan ve tabanlarımı kabartan değnekleri inerek okuduğum devri düşündüm. Sonra da kendi kendime; "Eğer Peygamberimiz, Allah'ın kullarına gönderdiği dini bize yapıldığı gibi parayla ve dayakla öğretseydi, ne kimse öğrenmek ister, ne de Müslüman olurdu. 'Hocanın vurduğu yerde gül biter.' sözünü duysalar bile, inanmazlardı." dedim ve kendi kendime şu kararı aldım:

Şartlar, dinimize ve dini öğretenlere baskılar ne olursa olsun, (Cumhuriyet döneminde medreseler ve dinî okullar kapatılınca camilerde ve evlerde de din dersleri ve Kur'an okutmak yasaklanmıştı. İlk senelerde okutanlara göz yumuyorlar, her mahallede erkek ve kadın hocalar –benim de okuduğum gibi– çocukları okutuyorlardı. Sonraları yasaklar şiddetlendi, baskılar arttı, okutanlar sıkıştırıldı.) her yerde ve her zaman benden okumak isteyen herkesi okutacağım. İhtiyacım da olsa okutma karşılığında talebemden ne para alacağım, ne de –kendimi almaya alıştırmamak için– hediye kabul edeceğim. Talebem huysuz, tembel ve aksi de olsa, bir kelimeyi yüz defa söylemekle de öğrenemese, yine de ona ne bir fiske vuracağım, ne de kalbini kırıcı çirkin bir kelime söyleyeceğim.

Tekrar on iki sene öncesine, Fethullah Hocaya gittiğim günlere dönelim. Hocadan üç tür yazı öğrenirdik: Sülüs (büyük harflerle), nesih (kitap, matbaa harfleriyle) ve rik'a (el yazısı). Günümüzde ilkokula giremeyecek kadar küçük (beş yaşında)

olduğum hâlde, iki senede inanılmayacak kadar çok şey öğrendim. Bazı sureleri ezberleyerek Kur'an-ı Kerim'i hatmettim. Bu arada hocaefendimiz terbiyemize de dikkat ediyordu. Küçük ve büyük ilmihâlleri okudum. Bir Müslümanın bilmesi, inanması ve yapması gereken çok şey öğrendim ve çoğunu ezberledim.

Bunların yanı sıra küçük ve büyük "Güldeste" kitaplarını okudum. Bu kitapların konuları; ağır Osmanlıca mektup çeşitleri, dilekçeler, o zamanın deyimiyle arzuhâller, yazışma türleri ve diğer edebî yazılardı. Bu kitaplar rik'a yazı (el yazısı) ile yazılmış, ağır Osmanlıca olduğu hâlde hızla okur, rahatlıkla anlardım. Bütün bunlar iki sene zarfında olmuştu. Ayrıca manzum olarak yazılmış "Ahmediye" ve "Muhammediye" kitapları da ders kitaplarımızın arasında idi. Bu kitaplar büyük olduğu için tamamını okuyamamıştım; fakat okumayı iyice öğrenmiştim. Okuduğum yerleri de anlıyor ve anlatıyordum.

Hafızam kuvvetliydi, çok da zeki idim. İstediğimi kolayca ezberliyordum. Hafızama şöyle bir ölçü verebilirim: Bir kış gecesi tandırın başında oturmuş Kur'an-ı Kerim okuyordum, ninem de dinliyordu. Dersim Yâsin Suresi'ne gelmişti. Tandırın yanı başında yatan nineme "Nine, dersim Yâsin Suresi'ne geldi." dedim. O, "Yavrum, bu sureyi okumanın çok sevabı var. Onu iyi öğren ki ölürsem ruhuma okursun." deyince, Yâsin Suresi'ni öyle sevdim ki hemen ezberlemeye başladım. Yerimden kalkmadan iki saat gibi kısa bir sürede altı sayfalık surenin yarısını ezberledim. O sevinçle uykuya dalan ninemi uyandırdım, ezberlediklerimi ezbere okudum. Ninem sevincinden ağlayarak dinledi ve bana çok dua etti. O zamanki sevinci görülmeye değerdi.

Hediye ve Hatimcelik

Okumama Afife ninem ve Hacı Ahmet dedem, o kadar seviniyorlardı ki dünyalar onların oluyordu. Hem benim yetişmemi sağlıyorlar, hem de anamın vasiyetini yerine getiriyorlardı.

Üstelik okuryazarın çok az olduğu bir devirde. Hocama haftalık olarak belli bir ücret veriyorduk. Zaman zaman da ninem hocamlara, –süt, yoğurt ve kaymak gibi– hediyeler götürürdü. O sıralarda koyunlarımız vardı, bol süt oluyordu. Ninem cömert ve merhametli idi. Davarı olmayan komşularımıza ara sıra benimle süt, yoğurt ve yayık ayranı gönderirdi. Hocama ödediğimiz haftalığın dışında, dersimiz Kur'an-ı Kerim'in belli surelerine ulaştığında ve her yeni kitaba başlarken "hediye" adıyla belli bir para verirdik. En büyük para da "hatimcelik" adıyla Kur'an-ı Kerim'i hatmedince verilirdi. Ben Kur'an'ı hatmedince, hocaya "hatimcelik" vermek için dedem toplu para çıkaramadı.

Gerçi dedem un değirmeninde gündüzleri çalışıp, geceleri de aynı yerde gece bekçiliği yaptığı için çift yevmiye alıyordu; ama yine de para biriktiremiyordu. Günlük kazancıyla geçiniyorduk. Hem cömertti, hem de evimize çok misafir gelirdi.

Ayrıca sekiz çocuğu olan Hamite teyzemin kocası Hamit eniştem hamallık yapar, az para kazanırdı. Üstelik sık sık hastalanırdı. Geliriyle geçinemedikleri için eksiklerini Hacı Ahmet Dedem tamamlardı. Fehime teyzemin ikinci kocası Hüseyin eniştemin de kazancı azdı. Onlara da dedem yardımcı olurdu. Çarşıdan ne alırsa birazını Hamite teyzemlere, birazını Fehime teyzemlere verir, gerisini eve getirirdi. Onları sık sık da yemeğe çağırırdı.

Evimizde misafir olmadık gün az olurdu. Onun için dedem Hacı Ahmet, para biriktiremezdi; ama evimizin bütün ihtiyacını görür, yanında da para eksik olmazdı. Onun yaşayışı her şeyi ile keramet, Allah'ın lütfu ve bereketi idi. Ev halkına ve misafirlerimize her şeyin iyisini bol yedirir, kendisi çok az yer, geceleri de dört beş saat uyurdu. Yine de büyük buğday çuvallarını merdivenden çıkaracak kadar güçlü idi. İhtiyar olduğu hâlde yolda hızlı ve uzun adımlarla yürürken yanında yürüyen gençler zorlanırdı.

Geciktirmeden hocama mutlaka hatimceliğim verilmeliydi. Bunun için tek ümidi babamdı. Bir gün dedem beni de yanına aldı, babamlara gittik. Babama "Oğlun Ahmet Muhtar'ı okutuyorum. Şimdiye kadar gereken bütün masrafını yaptım. Senden hiçbir şey istemedik. Şimdi ise Ahmet Muhtar, Kur'an'ı hatmetti. Hocasına hatimcelik için toplu para vermeliyiz. Hâlin vaktin iyidir. Bunu da sen karşıla. Benim verecek gücüm yoktur." dedi. Babam "Ben sana okut mu dedim? Okutmasaydın, bir kuruş vermem." deyince "Madem yardım etmiyorsun, bari annesinden kalma dikiş makinesini ver, onu satar, üzerini tamamlar hatimceliğini öderiz." dedi.

Annem ölünce miras kalan eşyasından Singer dikiş makinesini benim için ayırmışlar, onu da –yed-i emin olarak– babamın yanına bırakmışlardı, işte o makineyi dedem sattı, üzerini de kendisi tamamladı, hocama verdi. O güne kadar kahrından başka hiçbir iyiliğini görmediğim babamın bu davranışı ağrıma gitti. Aramızda zaten olmayan sevginin sızıntıları da hafızamdan silindi gitti.

Minik Vaiz; Ninesinin Koynunda Bebek, Dedesinin Koynunda Zakir

Ninemlerde herkes beni seviyor, sanki beni paylaşamıyorlardı. Evde benden başka çocuk olmadığı için herkes benimle çocuk oluyor, beni eğlendiriyordu. Boş kaldıkça kitap okuyor, evdekilere dinletiyordum. Uzun kış gecelerinde zaman zaman evlerde toplanıyor, sıra gecesi yapıyorlar, ben de onlara Ahmediye, Muhammediye ve diğer mev'iza kitaplarından okuyordum. Onlar da dikkatle dinliyor, minik vaizden faydalanıyorlardı. Benim açıklayamadığım kapalı ve karışık yerleri dinleyenlere dayım açıklıyordu. Küçük yaşta olduğum için okuduklarım dinleyenleri daha çok etkiliyordu.

O devirde evlerde toplanma âdeti memleketimizde yaygındı. Okuyan çok az olduğu için insanların çoğu ümmi idi. Okuma yazma bilmiyordu. Her mahallede –benim gibi küçük çocuk da olsalar– okuma bilenler ev toplantılarında yararlı kitaplar okur, büyükler; hatta sakallı dedeler dinlerdi. O zaman gece hayatı olmadığı gibi, kahvelere gidenler de pek nadirdi. Daha ziyade evlerde toplanır, sohbet ederler veya kitap okurlardı.

Büyüklere vaaz kitapları okuyan küçük Muhtar, ninesinin koynuna girince bebek oluyordu.

Bazı gecelerde de dedemin çalıştığı un değirmenine gidiyor, onun yanında yatıyordum. Dedemin yanında kaldığım geceler hep zikirle geçerdi. Dedem Kadiri tarikatında idi. Dede Osman hazretlerine bağlıydı. Az yer, az uyur ve az konuşur, çok zikir ederdi.

Yatsı namazını kıldıktan sonra; "Haydi yavrum yatalım." der, yatarız, hemen uyurdum. Uykunun içinde sesler duyar, önce rüya sanırdım. Biraz sonra gözlerimi açardım ki dedem oturmuş "La ilahe illallah, la ilahe illallah..." diye zikrediyor. Yatakta doğrulur, ona ben de katılırdım. Bir süre birlikte zikrettikten sonra "Haydi yatalım." der, yatarız, bir süre sonra yukarıdaki manzara yine tekrarlanırdı. Geceleri aynı minval üzere iki üç kez uyanırdım. Gündüzleri de dilinden zikir düşmezdi.

Herkesle iyi geçinir, insanları, özellikle çocukları çok severdi. Hayvanlara karşı da şefkatliydi. Yemek vakti evimizdeki kedinin yemeğini vermeden sofraya oturmazdı. "Hayvanın dili olmadığı için önce onu doyurun." derdi. O zamanlar hafta tatili cuma günü idi. Eve yalnız cuma günleri gelir, akşam olunca yine değirmene giderdi. Diğer günler de ara sıra gelirdi; ama çok durmazdı. Yalnız bayram geceleri evde yatardı.

Dedemin Şeyhi ve İnsana Huzur Veren Tekkeler

Dedemin Gaziantep'teki şeyhi Urfalı Dede Osman Hazretlerinin

halifesi Akyollu Mustafa Baba ölünce yerine, Reşid Baba ve Hanifi Baba geçtiler.

Mustafa Baba, uzun boylu, iri yarı, gözleri iri ve cazibeli idi. At besler, ara sıra atla geziye çıkardı. Belinde kemer, sırtında uzun hırka, başında uzunca külah, külah üzerine de büyük sarık sarardı. Meclislerde az konuşur, zikri uzatırdı.

Reşid Baha'nın ziyaretine bir iki defa gittim. Onu hayal meyal hatırlıyorum. Hanifi Baba orta boylu, sakalı sık, uzun ve değirmi idi. Yüzü nurlu, gözleri çekici idi. Zikir ve sohbet olmuyorsa, çoğu zaman otururken gözlerini kapatır, düşünür, tefekküre dalardı. Önü boydan boya yırtmaçlı çitari (entari) giyer, beline beyaz yün kuşak kuşanır, başına beyaz takkenin üzerine sarık sarardı.

O sıralar altı yaşındaydım. Dedemle birlikte gider, orada zikir ederdik. Tekkede gördüğüm edep erkân, dervişlerin birbirlerine bağlılığı, saygı ve sevgileri, orada yapılan zikir ve ibadetler çok hoşuma giderdi. Namaza daha önce başlamıştım. O sıralarda Kur'an okumayı ve Osmanlıca okuma yazmayı öğrenmiştim. Büyüyünce bende oradakiler gibi olmam için dua ederdim. On iki sene sonra Allah duamı kabul etti.

Dedem her bakımdan mutluydu. Yalnız dayımdan dolayı dertliydi. Dedemin sevmediği işleri yapıyordu: içki içiyor, bazen Halep'ten kaçak mal getiriyor, hatta kaçak rakı imal ediyordu. Onu da evimizin altındaki mağarada yapıyordu. Sevmediğim hâlde bu işte beni de çalıştırıyordu. Beni çok sevdiği için yanından ayırmak istemiyordu. Bazen geceleri beni meyhaneye bile götürür, kendisi içki içer, bana meze yedirirdi. Sanki cami ve tekke ile meyhane arasında büyüyordum. Tekkeye ve camiye severek, istekle gidiyor, meyhaneye istemeyerek, dayımın hatırı için gidiyordum. Camide ve tekkede cemaatin yaptığını yapıyor, meyhanede dayımın yaptığını yapmıyordum. Onun için rakıyı onunla beraber çıkardığım hâlde, nasıl bir şeymiş diye merak edip bir damla bile dilime değdirmiyordum.

Bilgisizliğin Mağduru Oldum

İçkiyi ağzıma koymadım; ama altı yaşımda sayısız ve öldürücü zararları bakımından içkiden geri kalmayan sigaraya alıştım. Bu kötü alışkanlık kendi istek ve irademle değil, beni canı gibi seven, bütün kötü ve zararlı şeylere karşı olan dedemin arzusu ile oldu. Daha doğrusu ikimiz de bilgisizliğin ve kötü âdetin mağduru olduk.

O zamanlar yaygın bir âdet vardı. Biri hastalanınca yakınları onu doktora götüreceği yerde, çoğunlukla çevrenin tavsiyesine uyarlardı. Ben de sarılık hastalığına yakalanmıştım. Bunun farkında olan dedemin yakınları, "Bu hastalık tehlikeli; hatta öldürücüdür. Sigara içerse geçer." demişler, dedem de onlara kanarak hastalığımın geçmesi için sigara içmemi söyledi; hatta yalvardı ve sigara içersem bana istediğim her şeyi alacağını söyledi. Ben de çok sevdiğim dedemin ısrarına dayanamayarak ve istemeyerek sigaraya başladım. Çok geçmeden sigaranın tiryakisi ve esiri oldum. Allah'a şükür –yıllar sonra– zararlarını öğrenince ben sigarayı bıraktım, dayım da bütün kötü alışkanlıklarını bıraktı. Bu mutlu ve sevindirici sonucu dedem göremedi; çünkü ölmüştü.

İlk Sanatım Olan Dokumacılığı Altı Yaşımda Öğrendim

İlk sanatım olan dokumacılığı hocaya giderken altı yaşımda öğrendim. Dayımla beraber oluşum, ondan birçok sanatlar öğrenmemi sağladı. Mesela dokumacılık, ayak kalfalığı (çözgücülük), dokuma tezgâhı kurma, desinatörlük, kebapçılık, tatlıcılık, aşçılık, marangozluk ve tarım işleri, ticaret vs. Dayım kısa sürelerle bunların hepsini yaptı. Ne yaparsa beni de beraberinde çalıştırıyor, bana çocuk yaşta büyüklerin yapacağı işleri yaptırıyordu. Ben de zeki ve çalışkan olduğum için kısa sürede öğreniyordum; hatta çok tehlikeli işleri bile yaptırıyor, her istediğimi de alıyor, hiçbir şeyde gözüm kalmıyordu. On üç yaşıma kadar dayımdan yedi sanat öğrendim.

Sanat öğrenmek artık benim için oyuncak ve alışkanlık, hem de tutku hâline gelmişti. Hiç yapmadığım ve bilmediğim bir işe başlayınca, sanki o işi yıllardan beri yapıyormuşum gibi rahatlıkla yapıyordum.

Dedem bu işe çok seviniyor ve daha çok sanat öğrenmemi teşvik için "Yavrum, her sanat, kolda bir altın bileziktir. Onu çoğalt, zamanı gelir seni dardan kurtarır." diyordu. Nitekim dedemin dedikleri oldu. Durmadan gezip dolaştığım gurbet ellerde, tahsil yaparken, sanatlarım yardımıma koşuyordu, kimseye muhtaç olmadan rahatlıkla geçiniyordum.

Sekiz yaşıma girince dayım bana dokuma tezgâhı kurdu. Öğleye kadar hocaya gidiyor, öğleden sonra dokuma işliyordum. O zamanlar dokumacılık Antep'te yaygın olan sanatların başında gelirdi. Dokumacılıkta erkekler kadar kadınların da yapacağı işler vardı. Dokunan bezlerde ve ketenlerde, giyecek ve yakacak masraflarında erkekler kadar veya onlara yakın, kadınlar da katkıda bulunurlardı.

Antepliler için ağır yük olan kız çeyizi, daha çok kadınların el emeği ve göz nuru ile kazanılan para ile hazırlanırdı. Fakir ve orta sınıflarda hâlâ öyledir. Dokuma işlerinin yanı sıra kadınların evde çalışarak para kazandıkları başka işler de vardı. Kendir (kenevir) soyma, fıstık kırma ve nakış işleme. Bazı yerlerde keten, kenevir bitkisine "kendir" denilir. Bu bitki kamıştan incedir, 3-4 m. kadar uzar, erkeği ve dişisi olur. Şekercilik sanayiinde kullanılan ve kuruyemiş olarak yenen –pirinçteki zuvanaya benzeyen– kendir tohumu, Orta Anadolu tabiri ile çedene, kendirin dişisinde yetişir. Kendir tohumunun kabuğundan da esrar yapılır. Daha doğrusu esrar, kendir tohumunun (çedenenin) kabuğundan başka bir şey değildir.

İşte kadınlar ücretle bu kendirin kabuğunu soyar, mal sahibine verir, parmak kalınlığındaki çöplerini de evlerde yakacak olarak kullanırlar. Soyulan kabuğundan kırnep, urgan ve halat

yapılır. Keten çuval da bundan dokunur. Yaz aylarında soyulan kendir çöpü yığınları, kış aylarında yaş odunların arasında çok güzel yakacak olur. Petrolden elde edilen sentetik elyaf çıkınca, son yıllarda kendir tarihe karıştı.

Dünyaca meşhur antepfıstığı tamamen kadınların elinden geçer. Her şeyin makinesini yaptılar; fakat fıstık kırma makinesini yapamadılar. Kadınlar evlerde para karşılığında fıstık kırar, içini ayıklar ve sahibine verirler, kabuğunu da yakacak olarak kullanırlar. Kuru yemişçilerin sattığı tuzlu fıstık da evlerde çıtlatılır. Meşhur Antep işi nakış çeşitleri de Antep kadınlarına ve kızlarına bol para kazandırır. Antep'te eski dokumacılık son yıllarda halıcılığa dönüştü. Birçok halı fabrikası ve halı tezgâhları kuruldu. Eski dokuma çeşitlerinden sadece folklor elbisesi ve süs için perde yapılan kutnu kumaşı kaldı.

İşte ben de öğleye kadar hocaya gidiyor, öğleden sonra dokuma tezgâhında çalışıyordum. Akşamları da dayımla birlikte yeni açılan gece mektebine gidiyor, Latin harfleriyle basılan kitaplar okuyor ve ilkokul diploması almaya çalışıyorduk.

Okumayı çok seviyordum. Elime geçen her tür kitabı okuyordum. Yanımdan kitabımı ayırmıyordum. Misafirliğe gittiğimiz yerlere giderken bile yanımda kitap götürüyor, onlara da dinletiyordum. Bu da benim daha çok sevilmemi, yaşımdan büyük görünmemi ve saygı görmemi sağlıyordu.

Kendi Paramla İlk Kitap Alışım

Bana gereken kitapları dedem alırdı. Ders kitaplarımın dışında okuduğum kitaplar; Şahmeran, Uğru Abbas, Vasiyetname, Seyid Battal Gazi, Âşık Kerem, Âşık Garip gibi küçük kitaplardı. Büyük kitaplardan Ahmediye, Muhammediye ve çeşitli siyer kitapları okurdum.

Memleketimizde yaygın bir âdet vardı. Gaziantep'te arefe

günü (kurban bayramından bir gün önce) kadınlar mezarlığa gider, fakirlere ekmek, helva ve sadaka dağıtırlar, ölmüşlerinin mezarının başında Kur'an okutur, okuyana da hediye adıyla bir miktar para verirler. Ben de altı yaşımda arefe günü mezarlığa Kur'an okumaya gittim. Ölmüşlerinin ruhuna bana Kur'an okutan hanımlar, çok küçük yaşta okumamı hayretle dinliyorlar, bana normalin üstünde para veriyorlardı. Parayı alırken utancımdan yüzüm kızarıyor, sıkılarak ses çıkarmadan alıp cebime koyuyordum.

O gün epeyce para kazanıp eve dönünce kendi kendime düşündüm. Hocamda okuduğum ilmihâl kitabında, Kur'an okumanın ibadet olduğunu ve para karşılığında okumanın caiz olmadığını yazdığını hatırladım. Bunları hatırlayınca; "İbadet satılır mı? Neden mezarlıkta para ile Kur'an okudum?" diye kendi kendime sitem ettim. Topladığım paraları sahiplerine vermem imkânsızdı.

Para şirin olduğu için haramdan da gelse atılmıyor. "Bu parayı ne yapacağım?" diye biraz düşününce formülünü buldum ve kararımı verdim. Bu paralarla kitap alacaktım ve bir daha da para karşılığında Kur'an okumayacaktım. Düşündüklerimi ninemlere de söyledim, onlar da bana katıldılar. Bayramı geçirdikten sonra kitapçıya giderek o paraya Envârü'l-Aşıkîn ve benzeri mev'iza kitapları, Seyyid Battal Gazi ve Hz. Ali'nin Cengi (savaşları) gibi kahramanlık hikâyeleri ve Âşık Kerem, Âşık Ömer, Âşık Garip, Kuddûsî, Şems-i Mevlidi gibi şiir ve ilahi kitapları aldım. O günden sonra da bu güne kadar Kur'an-ı Kerim'i para karşılığında ne okudum, ne de okuttum. On yedi yaşımda okutmaya başlayınca talebelerimden değil ücret, hediye bile almadım. Hep okumam ve okutmam ibadet kastı ile Allah rızası için oldu.

Üç Büyük Afet

Altı yaşımda olduğum sene memleketimiz Gaziantep'te üç büyük afete şahit oldum: Sel baskını, çekirge istilası ve kasırga. O zamanlarda kışlar daha şiddetli geçerdi. Yarım metreyi

aşkın kar haftalarca yerde kalır, yarım metre, bir metre boyunda ucu sivri buzlar saçaklardan sarkar, dereleri ve engin yerleri sel basardı. Bir defasında (1926'da olsa gerek) şiddetli yağmurdan sonra büyük bir sel geldi, şehrin yüksek yerlerinin dışında kalan her yer su altında kaldı, çarşılar, caddeler göl hâline geldi. Bir metreden fazla yükselen sular dükkânlardaki eşyaları götürdü. Babamın dayısının oğlu Davut'la birlikte gümüş kastelinin yanında bulunduğumuz evin ikinci katının penceresinden seyrediyorduk. Adamlar soyunmuşlar, göğüslerine kadar yükselen suyun içinde ellerinde sırık, tıkanan su kanallarını açmaya çalışıyorlardı.

Aynı senenin yaz ortasında dedemin çalıştığı kale altındaki un değirmenine gidiyordum. Buğday arsası (pazarı) denilen yere yaklaştıkça, güney tarafından siyah ve yoğun bir bulutun hızla yaklaştığını gördüm, meğer yanılmışım. Birkaç dakika sonra ne göreyim? Gelen bulut değil, çekirge sürüsü imiş. Bir anda 8-10 cm. boyunda iri çekirgeler her tarafı doldurdu. Ayağımı bastığım yerde yüzlerce çekirgenin kaynaştığını görünce olduğum yerde donakaldım. Arasa meydanında sıra sıra duran buğday kümelerinin üzerinde yüzbinlerce çekirge öyle kaynaşıyor, buğdayları öyle tüketiyorlardı ki yavaş yavaş kümelerin küçüldüğünü fark ediyordum. Gördüğüm heyecan dolu garip olayın etkisiyle eve dönmek zorunda kaldım. O gün dedemin yanına gidemedim. Eve dönerken çekirgeler gibi heyecandan insanlar da kaynaşıyorlardı. Çekirgeler çekildikten sonra herkes şu ibret verici olayı konuşuyordu: "Allah'ın hikmetine bakın, çekirgeler bütün ağaçların yapraklarını kemirmiş, tüketmiş. Yalnız Şeyh Fethullah Hazretlerinin mezarının da bulunduğu Şeyh Camii'nin Şehitler Mezarlığı'ndaki ağaçlara dokunmamış!" Ben bu garip olayı gördüm ve yaşadım.

O senenin sonbaharında meydana gelen üçüncü afet, kasırga ve hortum olayı idi. Mevsim sonbahardı, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi, Gaziantep'te de yazdan kışa hazırlık yapılırdı.

Patlıcan, biber, domates, kabak, fasulye, semizotu gibi bütün yaş sebzeler sonbaharda kurutulur, domates, biber, sumak, koruk ve ekşi nar salçaları çıkartılırdı. Üzümden bastık, sucuk, tarhana, muska ve dilme yapılır, bütün bunların kurutma işlemi damlarda olurdu. Kurutma sırasında yağmur yağar ve fırtına çıkarsa, insanlar telaşa düşer ve tedirgin olurlardı.

İşte kışlık yiyecekleri kurutma mevsiminde ani bir fırtına çıktı, çok geçmeden kasırgaya dönüştü. Sanki kıyamet kopmuştu. Denizlerde meydana gelen hortuma benzeyen şiddetli rüzgâr ve kasırga hızla ilerliyor, çürük evleri ve kimi çatıları yıkıyor, kurutmak için damlara serilenleri kaplarıyla birlikte havaya kaldırıyordu. Hortuma yakalanan her şey havaya fırlıyor, ağaçlar devriliyordu; hatta bir inek ile kırda abdest bozmaya oturan bir adam, hortuma kapılarak havalanmışlardı. Birkaç dakika sonra gökyüzü bitpazarına dönmüştü. İçinde salça çıkartılan tepsiler, siniler, teştler, tarhana serilen hasırlar, bastık serilen Amerikan bezleri, çatılardan fırlayan saçlar, tahta parçaları ve tabaklanmak için serilen yüzlerce deri ve daha neler neler havada uçmaktaydı. Kasırgadan kurtulanlar yere düşüyordu. Sanki gök parçalanmış, parçaları yere dökülüyordu. Fırtına dindikten sonra beş kilometre kadar uzanan geniş arazide mal sahipleri eşyalarını toplamaya koyuldular. Mahallemizde asırlık büyük bir dut ağacı da o kasırgada devrildi.

Hastalara Muska Yazıyorum

Yedi yaşımda hocadan okuduğum dersler bitmek üzereydi, yakında hocadan çıkacaktım. O sırada elime hameyli denilen ve yedi kat muşambaya sarılan küçük bir cep kitabı geçti. Bu kitapçıkta her biri birer hastalığın şifası gösterilen kısa kısa dualar ve ayetler yazılıydı. Bunların kimisi normal satırlardı, kimileri de daire, kare, dikdörtgen ve üçgen şeklinde çizgilerin içine yazılmıştı.

Bir gün ninemlere hameyliden baş ağrısı, diş ağrısı, göz ağrısı, nazar dualarını okuyordum. O sırada evimizde bulunan

komşu kadın; "Benim de başım ağrıyor Muhtar, bana baş ağrısı duasını yazar mısınız?" dedi. Ben de baş ağrısı duasını daha önce muska yazanlardan gördüğüm gibi ince uzun bir kâğıda yazdım. Üçgen şeklinde muska yaparak verdim. Kadıncağız ertesi gün geldi. "Ahmet Muhtar'ın kalemi keskinmiş. Yazdığı muskayı akşam başıma koydum, sabaha kadar bir şeyim kalmadı, iyileştim." dedi. Bu söz hem bana güven ve cesaret verdi, hem de beni sevindirdi.

Muska olayını duyan birkaç komşu kadın daha geldi, kimi kendisi için, kimileri de çocukları için muska yazdırdılar. Bu iş ağızdan ağza hızla yayıldı. Her gün iki üç kadın gelmeye başladı. Yazdığım duaların şifa oluşu benim de hoşuma gidiyordu. Bir gün kendi kendime düşündüm, her türden birkaç muska yazmaya karar verdim. Nasıl olsa hastaların ardı arkası kesilmeyecek, daha da çoğalacaktı. Kalemimin keskin olduğu ve hastalarımın şifa bulduğu haberi ağızdan ağza yayılıyordu.

Bu işe birkaç hafta devam ettikten sonra hatırladığım üzücü bir olay beni uyardı: Dayımın iki kız çocuğuna, bir muskacının muska yazdığını ve çocukların ikisinin de öldüğünü hatırlayınca zihnim karıştı. Kendi kendime, "Yoksa ben de mi o nefret ettiğim adam gibi muskacı olacağım?" dedim. Etraflıca düşündükten sonra kesin kararımı verdim, yazdığım duaları yakarak muskacılığa son verdim.

Zaten o günlerde babamın beni istemesi hususunda duyduğum üzücü dedikodular zihnimi karıştırıyor, uzaklara kaçmayı tasarlıyordum.

Yedi yaşımda hocadan ayrıldım, bütün gün dokuma tezgâhında çalışmaya başladım. Çok çalışıyor, yoruluyordum, ama sevdiklerimin arasında oluşum bana yorgunluğumu unutturuyordu.

Kış gelmiş, günler kısalmıştı. Gaziantepliler çok çalışkandırlar, sabahları işe erken başlarlar. Kış aylarında ise, şafaktan önce ve seher vakti iş başı yaparlardı. Beni canı gibi seven dayım, geleceğimi

düşünerek benim de seher vaktinde ve sabahın erken saatinde iş başı yapmamı istiyordu. Ben de ister istemez isteklerine boyun eğmek zorunda idim.

Dayımın düşüncesine göre babamdan bana hayır yoktu. Koruyucu meleklerim olan ninem ve dedem de çok yaşlı idiler. Onlar ölürse, hâlim ne olacaktı Herkese göre babam varken dayımın yanında kalamazdım. Zaten babamın bana karşı davranışını bilmeyenler, çocuğu babasından ayırıyor diye hep dayımı suçluyorlardı. Dayım geleceğe dönük niyet ve tasarılarımı da biliyordu: Dertlerimi unutabilmek ve beni korkutanlardan ayrı kalmak için uzaklara gitmek, gurbet ellerde yaşamak istiyordum. Tanıdıklarım bana bir şey demeseler de sanki yaşadığım acıları, karşılaştığım talihsizlikleri bana hatırlatıyor, bu da bana büyük bir sıkıntı veriyordu. Tek kurtuluş yolu uzaklara, çok uzaklara gitmekti. Ayrılıklarına dayanamadığım ninem ve dedem vardı; ama bazen sıkıntım onları bile unutturuyordu.

Bütün bunların farkında olan dayım bir an önce işte pişmemi ve kendi kendimi idare etmeye alışmamı istiyor, bunun için gereken her şeyi yapıyor, bana da yaptırıyordu. Yalnız bir şeyi bilmiyordu, belki de bilmiyor görünüyordu. Henüz yedi yaşında oyuncaklarla oynayacak çağda oluşumu. Yaşıtlarımla kaynaşmak, onlarla koşmak, boğuşmak, çeşitli oyunlar çıkarıp çocukluğumu yaşamak istiyordum; fakat buna zaman bulamıyordum. Bazen tezgâhı bırakıp sokağa koşuyor, arkadaşlarıma karışıp biraz olsun oyundan hevesimi alıyordum. Fırsat buldukça akşam yemeğinden sonra sokağa çıkıyor, kara ve dondurucu soğuğa bakmadan çeşitli oyunlar oynuyorduk. Güç ve enerji isteyen yorucu oyunlarımız soğuğu fark ettirmediği gibi bizi terletiyordu. Kimimiz jandarma, kimimiz kaçakçı olarak kaçakçılık oyunu, eşkıyalık oyunu, güreş, karın üzerinde kaymak ya da yokuş aşağı yuvarlanmak ve benzeri yorucu oyunlar oynuyorduk.

İkindiden sonra birçok sokak, oyun alanına dönerdi, işini

erken bitiren gençler; hatta büyükler bile kendi aralarında çeşitli oyunlar oynarlardı.

Anlamsız Tevekkül ve Kaygısızlık

O zamanlarda insanlar çok saftı. Günlük geçimlerinden başka bir şey düşünmezlerdi. Ne kalkınma düşüncesi vardı, ne de zengin olma gayreti. Çoğunlukta olan az gelirlilerde de aza kanaat etmek, hâline razı olmak ve Allah'a tevekkül etmek yaygındı. Vurdumduymazlığa dayanan kaygısızlıktan ve tembelliğe dayanan tevekkülden Allah'ın razı olmayacağını, bu yüzden Müslümanların fakirleşip dilenciler ürettiğini, bu sebepten düşmanlarının insafına bırakıldıklarını ve onların uydusu veya hizmetçisi olduklarını yıllar sonra Kur'an-ı Kerim'in manasını anlayınca öğrenebildim... Hâlbuki Yüce Allah "Bilmiyorsanız, bilenlere sorun." (Nahl, 16/43, Enbiya, 21/7) buyuruyor.

Keşke bunları çok daha önce çocukken bilebilseydim! Yine de Allah'a şükür, geç de olsa birazcık olsun anlayabildim.

O zamanlar bakıyordum, her mahallede birkaç varlıklı ailenin dışında herkes fakirdi. Çalışan işçi ve amelenin ne ücreti belli idi ne de çalışma saatleri... Tek ölçü insanların vicdanı ve merhameti idi.

Çok küçük yaşımda beni düşündüren, zaman zaman da kızdıran ve günaha sokan bir husus vardı: Sayısı çok olan fakir ailelerin evlattan evlada hep fakir kalışı ve içlerinden kimsenin zengin olamayışı; zenginlerin de nesilden nesile hep zengin oluşu.

Büyüklerime neden böyle olduğunu sorunca, aldığım cevap bana daha kötü şeyler düşündürüyordu. Verdikleri cevap, "Fakirlik de zenginlik de Allah'tandır. Kimsenin elinde bir şey yoktur. Allah dilediğini fakir, dilediğini zengin eder." oluyordu. Büyüklere olan saygım ve kitaplarda okuduğum "kadere iman" sebebiyle fakirliğin Allah'tan olduğuna, bu yüzden fakirlerin zengin olma çabasına düşmediklerine inanıyordum; ama bu sefer de "Neden kullarının çoğunu fakir, azını zengin kılmış? Hepsini zengin kılsaydı da fakirleri zenginlerin insafına bırakmasaydı?" diye, çocuk

aklımla Allah'a kafa tutmaya kalkıyor; sonra da "Allah'ın işine karışılır mı?" diye günahlarıma tövbe ve istiğfar ediyordum.

Daha sonra büyüklerimden Yahudi ve Hristiyanların hep zengin, Müslümanların fakir olduğunu, onların usta ve patron, Müslümanların işçi, amele ve hizmetçi olduğunu öğrenince tövbemi bozuyor, tekrar Allah'ı soru yağmuruna tutuyordum: "Allah'ım! Sana inananları ve sana kulluk edenleri fakir, hakir ve zelil kılıp, kâfirleri varlıklı, mülk sahibi ve söz sahibi kılman adaletine yakışır mı?" diyordum. Çocuk yaşımda muhakeme gücüm gelişmediği için, böyle demek zorunda kalıyordum; çünkü gördüklerim, duygularımı; duygularım, düşüncelerimi bastırıyor, içimden itirazlar doğuyordu. Neden fakirler aba, zenginler çuha giyiniyor? Neden fakirler ekmek bulamazken, zenginler istediklerini yiyor?

Bazı meclislerde konuşulanlar beni düşündürüyor ve duygulandırıyordu: Hristiyanlar eski elbiselerini sadaka olarak kiliseye verirlermiş. Bunlar Roma'da toplanır, oradan balyalarla Beyrut'a gidermiş. Beyrut'dan Suriye'ye gelir, Suriye'den kaçak olarak Türkiye'ye gelirmiş. İşte kaçakçıların getirip memleketimizde sattığı elbiseler bunlarmış. Yani giydiğimiz elbiseler, Hristiyanların sadaka diye verdikleri eski elbiselermiş. O yaşta bunları dinlerken, pazar yerlerinde polislerle kovalamaca oynayarak sattıkları kaçak eski ceket, palto ve pardösüleri hatırlıyor, "Demek Allah, Müslümanlara kâfirlerin eski elbiselerini reva görüyor." diyordum. Öyle ya her şey Allah'tan olduğuna göre...

Zenginler bu elbiseleri giymiyor, en pahalı İngiliz kumaşlarından elbise yaptırıyorlar. Hele aba ve eski kaçak elbise de bulamayıp yırtık ve yamalıkların arasından tenleri görünen fakirleri görünce yüreğim sızlıyordu. Yıllar sonra öğrendim ki tembel ve uyuşuk insanlar, tembellik ve bilgisizlikleri yüzünden fakir kalıyor, sonra da suçu Allah'a yüklüyorlarmış.

Bereket versin, halkımız imanlı, vicdanlı ve merhametli idi. Kimse kimseyi aldatmaz, verilen sözler yerine getirilir, zenginler

çaresiz fakirlere cuma ve bayram gibi mübarek günlerde yardım ederlerdi. Büyüklere saygı, küçüklere sevgi vardı. Ailede bağlılık, disiplin ve otorite vardı. Aile fertleri ne kadar çoğalırlarsa çoğalsınlar; baba, evlat, dede ve torun bir çatı altında yaşarlardı. Akrabalar arasında birlik, beraberlik ve dayanışma vardı. Bunları gördükçe ferahlıyor, zihnimi karıştıran duygular dağılıyordu. O zamanlar akrabalar sık sık bir araya gelirler, birbirlerine yatılı ziyaretlere giderler, iyi anlaşırlar ve yardımlaşırlardı. Bunlar çok hoşuma giderdi.

Evimizin altında rutubetli küçük bir mağara vardı. Dayım orada benim için bir dokuma tezgâhı kurmuştu. O zamanki tezgâhların usulüne göre göğsüme kadar çukurda dokuma işlerdim. Dayımın verdiği talimata göre ninem beni seher vakti, bazen gece yarısı çalışmaya kaldırırdı. Ninemin sıcak koynundan kalkıp karları tepeleyerek soğuk mağaraya inmek, buz kesilmiş dokuma tezgâhına girip ıssız mağarada yalnız başıma çalışmak bana ne kadar zor geliyordu; ama babamlarda geçirdiğim ve geçireceğim acı, üzücü; hatta öldürücü günleri hatırlayınca yorgunluğumu, ıssız mağaranın korkutucu hâlini, soğuk ve rutubetli havasını unutuyor, zorluklar bana kolaylaşıyordu.

Bir, bir buçuk saat çalıştıktan sonra ninem ayağı ile yere vurarak "Yavrum gel seni biraz ısıtayım." diye beni çağırıyor, ben de gidip koynuna giriyordum. Biraz ısınınca; "Haydi yavrum, biraz daha çalış." diyordu. Arkamdan da "Allah'ım! Yavrumu koru, onu yuvadan uçuruncaya (evlendirinceye) kadar beni öldürme." diye dua ediyordu. Bu duayı sık sık yapardı. Sabah ezanına kadar çalışıyor, sonra da çıkıp namazımı kılıyordum. Çoğu kez namaza camiye gidiyordum.

O sene sanırım 1927 senesi idi. Ramazan ayı karlık zamana gelmişti. Sahur yemeğini yedikten sonra ninem beni iyice giydiriyor, başıma atkıyı sarıyor, bir elime içinde bazen mum, bazen küçük gaz lambası yanan fennusu (feneri) veriyor, bir elime de Kur'an –ı Kerim'i verip "Haydi yavrum, camiye mukabeleye git."

diyordu. Arkamdan da beni koruması için Allah'a yalvarıyor, yakarıyordu. Ayaklarım kara gömülerek karanlık sokaklardan giderken köpekleri gördükçe korkuyordum. O zaman Ayete'l-Kürsi'yi okuyarak kendime cesaret veriyordum.

Unutulmaz Bir Ramazan Gecesi

Bir gece ninem uyanmış, beyaz karın üzerine düşen ayın ışığından ortalığın ağardığını ve vaktin geciktiğini sanmış. Yatakta omuzumdan sallayarak; "Kalk kalk yavrum, geç kalmışız. Acele sahur yemeğini ye de hemen camiye git, mukabeleye ulaş." diye beni kaldırdı. Birkaç lokma yemek yedim, abdest alıp hemen camiye koştum, camiye varınca şaşırdım: Hayret! Cami kapalı, hiç kimse yok, yoksa rüya mı görüyorum. Ramazan günleri sabah namazında cami erken açılır, müezzin uyuyakalmış olamaz. Caminin imamı Fethullah Hocaefendi çok erken gelir, evi de camiye bitişik. Mukabele okuyan hafız efendi de erken gelir. Hele cemaatten, müezzinden önce şafaktan evvel gelip caminin kapısında bekleyenler olur. Pekâlâ, bugün neden hiç kimse yok; yoksa hepsi mi uykuya kaldılar? Olamaz. O sırada ay buluta girip karanlık basınca korkmaya başladım, çok da üşüdüm. Bir an ne yapacağımı şaşırdım, caminin avlusunda donakaldım. Euzu besmele çekerek Allah'a sığındım, kendime cesaret verdim.

Korkmakta haklıydım; çünkü henüz yedi yaşında çocuktum. Çaresizlik içinde cesaretimi toplayarak, bir elimde fener, bir elimde Kur'an-ı Kerim, zifiri karanlıkta fennusun ışığında buz tutmuş merdivenlerden kaymamak için dikkatle basarak abdest alınan kastele inince hayretim daha da arttı; çünkü mumlar da yakılmamıştı. Her gün caminin hademesi erken saatte kastelin başına ve tuvaletlerin duvarındaki özel yerlere mum yakardı. O gün mumlar da yakılmamıştı, heyecan ve korku içinde beklemekten başka bir şey düşünemedim. Kastelin üç tarafına abdest almaya gelenlerin oturması için taştan oturma yerleri yapılmıştı. Feneri

yanıma koydum, buz gibi soğuk taşın üzerine oturdum, düşünmeye başladım. O sırada cinler periler hakkında duyduklarımı hatırlayınca, Ayete'l-Kürsi okuyarak korkumu bastırdım. Biraz sonra ayağında yüksek takunya, ihtiyar hademe geldi. Mumları yakıp beni yalnız başıma görünce hayret etti.

– Çocuğum, bu saatte burada ne işin var?

– Namaza geldim.

– Daha sahur topu bile atılmadı, caminin açılmasına bir saatten fazla var, çok erken gelmişsin, burada üşür, hasta olursun. Hem de yalnız korkarsın. Haydi, hücreye gidelim, orada ısınırsın.

Hademe ile gitmek üzere fenerin kulpuna yapışmamla elimin yanması bir oldu. Utanmasam feneri yere atacaktım. Yavaşça yere koydum, ceketimin eteğiyle tuttum. Meğer fenerin kulpu, yanan lambadan ateş gibi ısınmış. Hademenin peşinden hücreye vardım ki dervişler sahur yemeği yiyorlar. Bir tepsi de kadayıf kızartmışlar, yanlarında duruyordu. Minik misafiri yemeğe davet ettiler. "Yemek yedim." dedim. "Kadayıf yememişsindir, bizimle kadayıf yemelisin." dedi. Beraber kadayıfı yedikten sonra ilahi söyleyerek biraz zikir ettiler, onlara ben de katıldım.

On Bir Sene Sonra Kabul Olunan Dua

Onların mütevazı hâli öyle hoşuma gitti ki can ü yürekten, içimden "Allah'ım, ileride bana da böyle hücrede kalmayı, bunlar gibi zikir ve ibadet etmeyi nasip et." diye yalvardım. Meğer dilek kapısı acıkmış. Keşke Allah'tan daha başka şeyler de isteseydim! O duadan tam on bir sene sonra on sekiz yaşımda Allah bana o hücreyi, ondan başka üç hücreyi daha verdi. Onların birini ders çalışma, birini sohbet etme ve birini de yatma yeri yaptım. İkisi talebelerimi okutma yeri, biri de zikirhane ve sohbet yeri idi. Oralarda uzun yıllar talebelerimle ve manevi kardeşlerimle ders yaptık, ibadet ve zikir ettik. İlahiler söyleyerek ve sohbet ederek feyizli ve neşeli yıllar geçirdik.

O sene kış çıktı, baharla birlikte bütün canlılara taze bir hayat geldi. Benim için ise bitmeyen maceraların başlangıcı oldu. Babamların bana karşı tutumunu bilmeyen dedemin yakınları "Ahmet Muhtar'ı neden babasıgile götürmüyorsunuz? Siz yüz vermezseniz babasının yanında kalır, oraya ısınır. Babasından ayrı kalmasına siz sebep oluyorsunuz. Siz yaşlısınız, ölüm hepimiz için, siz ölünce çocuğun hâli ne olacak? Bir an önce onu babasına götürün ki oraya alışsın..." gibi sözler etmeye başladılar. Bu sözlerin etkisi altında kalarak bir gün dedem; "Haydi yavrum seni babana götüreyim. Burası senin için emanettir, asıl yerin babanın evidir." dedi. Canım gibi sevdiğim dedeme öyle bağlıydım ki ölüme dahi götürse, yok diyemezdim. İstemeyerek dedeme itaat ettim.

Boş kaldıkça kitap okuyordum. Misafirliğe gittiğimiz yere bile kitap götürür, orada okur, onlara da dinletirdim. Dedemle birlikte babamlara giderken de birkaç kitap aldım. Güya onlara da güzel şeyler okuyup dinleteceğim, güzel nasihatlerden ders alacaklar, namaza niyaza başlayacaklardı. Onlara meraklı maceralar okuyacağım, hoşlarına gidecek. Böylece kalpleri yumuşayacak, bana iyi davranacaklar. Analığım da bana öz evladı gibi davranacak, eskisi gibi üzmeyecekti. Ben bunları düşünüyor, güzel hayaller kuruyordum. Günlerin neler getireceğini bilmiyordum. Ne yazık ki dedem beni götürüp, babamlara da hoşça davranmaları için gereken nasihatleri verip döndükten sonra hayallerim suya düştü, oraya gittiğime bin pişman oldum.

Babamın bana karşı tutumu daha da katılaşmış, analığımın yanına sanki "kuma" gelmiştim. Suratları asık, sözleri kırıcı, davranışları üzücüydü. Tasarladıklarımın tam tersi oldu. Okuduğumu dinlemeleri şöyle dursun, okumamı bile istemiyorlardı. Onları namaza başlatırım derken ben de namazı bıraktım. Dayımlardaki güleç yüzler, tatlı diller, sevgi dolu bakışlar ve samimi davranışlar hep hayal oldu. Sanki aydınlıktan karanlığa düştüm. Neşem söndü, ruhumu keder sardı. Ne var ki artık bende çekingenlik

ve ümit kırıklığı yoktu. Cesaretim ve kendime güvenim artmıştı. Rahat edemediğim yerde beni kimse bağlayamazdı. Nitekim birkaç gün sabrettikten sonra bir fırsatımı buldum, kitaplarımı da alıp evden kaçtım, dayımlara gittim. Zaten onlar böyle olacağını biliyorlardı.

Henüz dayımlarda bir işe başlamamıştım. Misafirlik günlerim sürüyordu. Bir ara eski üzücü olayların geri geleceğini, bu yüzden ninemlerin tekrar üzüleceklerini düşündüm. Buna meydan vermemek için hiç kimsenin beni bulamayacağı bir yere gitmek istedim ve kararımı verdim. O sırada sekizinci yaşıma girmiştim; ama çok zayıf olduğum için yaşımdan küçük görünüyordum.

İlk Gurbete Çıkışım

Bir sabah sevdiğim birkaç kitap aldım, kimseye bir şey söylemeden sessizce evden ayrıldım, şehirden çıkarak doğuya doğru yola koyuldum. Niyetim, uğradığım ilk köyde kalmak, orada açık bulduğum bir kapıya girmekti. Bir süre yürüdükten sonra Gaziantep'e beş kilometre uzaklıkta Nurgana köyüne vardım. Biraz ileride açık gördüğüm bir kapıdan içeriye girdim. O sırada merdivenden inen orta yaşlı, iri yarı, iyi giyimli, gösterişli bir kadın, beni görünce hızla yaklaştı. "Teyze! Oğlunuz olayım mı?" diye karşılık verdim. Bu beklenmedik teklifim kadını şaşırtmış olmalı ki hemen beni kucağına aldı, merdivenleri çıkarken "Şahin! Bak sana bir kardeş geldi." diye benim yaşımdaki oğluna seslendi. Şahin gelince sanki bir arada büyümüşüz gibi çabucak kaynaştık. Yeni annemiz, Şahin ile beni baş başa bırakıp yemek hazırlamaya koyuldu.

Şahinle oyuna dalınca sanki orada doğmuşum ve orada büyümüşüm gibi yeni ailemi benimsedim. Bir süre sonra da bütün geçmişimi ve dertlerimi unuttum. Oraya öyle ısınmışım ki ayrılıklarına bir gün bile dayanamadığım ninemi ve dedemi bile

arayamıyordum.

Akşamüzeri iki oğlu ile babaları gelince, önce kocasına "Allah bize bir oğlan daha verdi." diye müjdeledi, sonra da oğullarına dönerek "Üç kardeştiniz, dört oldunuz. Yeni kardeşiniz Ahmet Muhtar'a sahip olun, onu gözünüz gibi koruyun." dedi.

O akşam evde bambaşka bir şenlik, görülmemiş bir sevinç vardı. Ertesi sabah uykudan uyandığımda Gaziantep'i ve orada olanları hatırladım. Hemen kendimi toparladım. Antep'te olan her şeyi ve herkesi unutmuş gibi şen görünmeye çalıştım. Kahvaltıdan sonra Şahin ile şeftali bahçelerine gittik. Bahçeleri Kalaylı Pınar'ın yanında idi. Kalaylı Pınar, çok büyük bir çınar ağacının dibinde kaynayan buz gibi, çok tatlı, içimi hafif ve gür suyu olan tanınmış bir kaynaktır. Şeftali bahçesinde yer yer kavak ağaçları vardı. Etrafı da yine kalın ve çok yüksek kavak ağaçlarıyla çevriliydi. Gölgelerinde beş altı yüz insanın oturabileceği ulu ceviz ağaçları vardı. Bahçenin bitişiğinde her türlü sebze ve mısır tarlaları uzanıyordu. Tarlaların arasında arıklardan akan tertemiz berrak sular, daha ötede üzüm bağları, fıstık ağaçları, hülasa, olduğumuz yer sanki yalancı cennet.

Ayrılık

Sonbaharı yarılamıştık. Bağlar kesilmiş, cevizler silkeleniyor, fıstıklar toplanıyor, meyveler bitmek üzere, yapraklar dökülüp gazel oluyor, havalar yavaş yavaş soğudukça tabiatın yüzü soluyordu. Çerçicilere sattığımız meyvelerden biriktirdiğimiz harçlıkla bir çerçiciden Şahin ile ortaklaşa hurda bir tabanca aldık. Gündüzleri onunla oynuyoruz, akşamüzeri eve giderken domates tarlasında işaret ettiğimiz bir yere gömüyorduk.

Yine bir akşamüzeri tabancamızı tarlaya gömdükten sonra Şahin'den önce yola inmemle dayımı görmem bir oldu. Atların üzerinde bir arkadaşı ile hızla geldiler. Henüz Şahin yola inmeden

dayım, “Muhtar!” dedi. Yıldırım sürati ile attan indi, beni atın üzerine koydu, kendisi de atlayarak hızla atı koşturdu. O anda ne olduğunu bilemedim, kendimi rüyada sanıyordum. Nutkum kurudu, bir şey konuşamadım. Olup bitenler karşısında şaşkına dönen Şahin, olduğu yerde donakaldı. Şehre doğru atlarımız koşarken boynu bükük kalan Şahin’in hüzünlü gözlerinde yavaş yavaş küçülüyor, kayboluyorduk. Çardakta okuduğum kitabı bile almaya fırsat olmadı.

Nurgana köyüne gelişim, orada birkaç ay kalışım, elimde olmayarak oradan ayrılışım, sanki bir hayal, yahut 3-5 saniyelik bir rüya gibi geldi geçti.

İkizkuyu Yolunda

O sene dayım Antep’e 30 km. uzaklıktaki İkizkuyu köyünde çiftlik kiralamıştı. Ben de dedemden habersiz oraya gitmeye karar verdim. Yolda birine “Amca! İkizkuyu köyüne nereden gidilir?” dedim. Halep yolunu göstererek “Şu yolu tut git. Sağa sola ayrılma. Seni, doğru gideceğin köye götürür.” dedi.

O devir insanları ne kadar saf kalpli imiş! Dokuz yaşına yeni girmiştim. Gitmek için yolunu sorduğum köy, o günkü virajlı yollarla otuz kilometre kadar. Adam “Yavrum, küçük çocuksun. Gideceğin yer uzak. Oraya nasıl gideceksin? Niçin gidiyorsun, senin kimsen yok mu?” diyeceği yerde, “Şu yolu tut, git,” diyor.

Hızlı adımlarla Halep yolunda yürüyorum, ara sıra yolda rastladığım köylülere gideceğim köyün yolunu soruyorum. Hepsi de aralarında anlaşmışçasına “Bu yolu tut git.” diyor. Hiçbiri gideceğim köyün uzak olduğunu, akşama kadar oraya gidemeyeceğimi, bu yaşta nasıl ve niçin gittiğimi sormuyorlardı.

10 km. kadar yürümüştüm. Birtakım sesler duydum. Geri dönüp bakınca, şehirden gelen kalabalık bir kafilenin yaklaştığını gördüm. Biraz sonra bana ulaştılar. Aralarında İstiklal Savaşı’nı,

Cumhuriyet'in kuruluşunu ve Mustafa Kemal'in inkılâplarını konuşuyorlardı. Bu konuşmalar bana bu konularda ninemden ve dayımdan duyduklarımı hatırlattı, ilgimi çekti. Tarihe olan merak ve ilgimden dolayı, onlara ayak uydurdum. Konuştuklarının çoğunu daha önce Afife ninemden dinlemiştim. Bir süre sonra yavaşladım, kafile uzaklaştı. Bütün hayatları yolda geçen köylülerle uzun süre yürüyemedim. İkindi yaklaşıyordu, küçük adımlarımla tepenin üstüne kurulan Sazgın köyüne vardım.

Gaziantep'e 15 km. mesafede, yüksek bir tepenin üstünde kurulan Sazgın köyünün hizasına yaklaşınca, baktım bir kamyon şoförü tekerleğe lastik takıyordu. Nereye gittiğimi öğrenip dayımın adını öğrenince "Dayın benim arkadaşım. Ben de oraya gidiyorum. Sen yürüyerek gece yarısına kadar gidemezsin. Hem de seni kurtlar, köpekler parçalar. Biraz otur, lastik takayım, gideriz." dedi. Biraz sonra hareket ettik. Gün batarken İkizkuyu köyüne ve çiftlikte dayımın yanına ulaştık. Şoför dayıma seslendi "Arkadaşım Mehmed Ali! İşte yeğenin sağ selamet sana teslim." dedi. Dayım beni karşısında görünce şaşırdı. Hemen beni kucakladı, soru yağmuruna tuttu. Sorularına cevap verdikten sonra üçümüz birlikte tarladan köye döndük.

Antep'te Hayat

O zamanlar hâli vakti iyi olan Antep köylüleri, toprakları verimli, kazançları bol olduğu için giyimlerine önem verir, iyi giyinirlerdi. Şalvar giyer, üzerine ceket, kış ise palto giyinirlerdi. Bunlar çok çalışırlardı. Yazın bahçelerde ve bostanlarda, kış aylarında dokuma tezgâhlarında çalışırlardı. Hâlâ da öyledir. İş yaparken o zamanlar çalıkıran dedikleri, çok sağlam bezden dikilmiş "çintiyan" giyer, üzerine halis yünden sıkça dokunmuş, yazın serin, kışın sıcak tutan aba giyerlerdi. Bayramlarda, düğün ve derneklerde, toplantılarda ve şehre gezmeye giderken lacivert

ya da siyah, yünlü İngiliz kumaşından şalvar giyer, bellerine acem şalı sarar, başlarına da külah ya da sivri takkenin üzerine işlemeli ipek kumaştan poşu sararlardı. Varlıklı idiler.

Fakat Antep'ten uzak Güneydoğu köyleri, susuz, ağaçsız, genellikle halkı fakir ve yaşayışları ilkeldi. Çoğunun toprakları ağaların mülkü olduğu için köylüler çok fakir idiler. Neredeyse boğaz tokluğuna çalışırlardı. Elbiseleri çok basit, yamalı, yırtıklarının arasından tenleri görünürdü. Yedikleri aşırı sade, beslenmeleri yetersizdi. Bolluk içinde mutlu yaşayan tek aile, konaklarda köy ağaları, beyler ve efendilerdi. Dayım, Gaziantep'in meşhur beylerinden, zenginliği ve otoritesi ile meşhur Şeyh Efendi sülalesinden Hasan Efendinin çiftliğini kiralamıştı. Koca İkizkuyu köyünün tek sahibi Şeyh Efendi sülalesinden Hasan Efendi ve Ahmet Efendi kardeşlerdi. Bütün köylülerin yaşayış ve geleceği bunların insafına kalmıştı,

İkizkuyu köyüne varışımın ertesi günü dayım şoförle haber salarak ninemlere, yanında olduğumu bildirdi. Dayımla gündüzleri çiftlikte çalışıyoruz, akşamları ertesi gün yapacağımız iş hakkında bana bilgi veriyor, bildiklerini bana öğretmek için her fırsatı değerlendiriyor, iki arkadaş gibi yaşıyorduk. Bana tarımdan ilk öğrettikleri, tarlayı tanzim edip ekime hazırlamak, tohum ekmek, fideleri dikmek, bitkilerin köküne dokunmadan çapa yaparak tarlanın otlarını temizlemek oldu. Dayımdan öğrendiğim çapa yapma usulü, dört sene sonra on iki yaşımda işime yaradı.

Adana'da ırgatların arasında çalışırken en iyi çapa yapan bendim. Hem hızlı hem de çok temiz çapa yapıyordum. Kendi önümü çapalarken sağımda ve solumdakilerin de önlerini çapalıyordum. Bu kadar hızlı çapa yaparken de pamuk köklerini kesmeden bir santim yakınındaki otları alıyordum.

İşleri Oyuncakmış Gibi Yapmak

Bir gün dayım elime ekilecek fasulyeler verdi ve "Muhtar, fasulye ekme işi oyun oynamaya benzer. Bunu bir iş diye yaparsan hem usanır, hem de çabucak yorulursun. Onu bir tür oyunmuş gibi düşünür yaparsan yorulmadan ve usanmadan devam edersin." dedi.

O gün akşama kadar dayımın dediklerini düşündüm ve ona kendimi inandırdım. Öyle dalmışım ki dayımın sesiyle kendime geldim.

– Muhtar! Ne düşünüyorsun? Yoksa dediklerime canın mı sıkıldı?

– Yok dayı, sözlerin hoşuma gitti de yarın sabah fasulye dikme oyununu nasıl oynayacağımı düşünüyordum.

Bu olaydan tam on yıl sonra yani on sekiz yaşında Arapça okumaya, bir yandan da okutmaya başladığımda, işlerim çoğalıp dinlenmeye vakit bulamayıp, birkaç işi bir arada hatta birkaç kişinin yapacağı işleri tek başıma yapmak zorunda kalınca, dayımın işi oyunmuş gibi ve oyuncaklarla oynuyormuş gibi yapma formülü yardımıma yetişti.

Bu formülü altmış sene uygulayarak yorulmadan ve dinlenmeye gerek kalmadan birkaç işi bir arada yürüttüm. Nitekim ileriki yıllarda iki hocadan ağır Arapça ve dinî dersler alıyordum. Üçüncü bir hocanın kontrolünde hafızlığa çalışıyordum. Birkaç gruba ayrılan 50-60 talebeme çeşitli dersler okutuyordum. Bütün bunların yanı sıra, kendimin ve talebelerimden geliri olmayanların geçimi için kazanç sağlayıcı bir iş yapmak zorundaydım.

Bu çalışmalarımı bıkmadan ve yorulmadan yürütüyordum. Bu, yorulmadan hızlı ve çok yönlü çalışmam, zaman zaman yer ve şekil değiştirerek, on iki yaşımdan yetmiş yaşıma kadar toplum içinde, sonra da evimde devam etti. Ömrümün sonuna kadar da bana çalışma gücü vermesi için Allah'a yalvarıyor, yakarıyorum. Peygamberimiz (s.a.s.): "Dünyada rahat yoktur." demiştir. Hem

de Allah-u Teâlâ'nın "Şunu bilin ki dünya hayatı sadece bir oyun ve eğlencedir." (Hadid Suresi'nin 20. ayeti) ayetini Kur'an'da okuyup anlayınca, işleri eğlenceymiş gibi yapma formülü hafızama iyice yerleşti ve çalışma hayatımın ayrılmaz bir parçası oldu.

Dünya hayatı bir oyun ve eğlence olunca türü ne olursa olsun, bütün işler dünyada yapıldığına göre, her işimizi bu niyet ve bu duygu ile yaparsak, bütün işlerimizi bıkmadan ve yorulmadan sürdürürüz. Böyle yapınca başkalarını yoran ve yıpratan ağır işler bile, bizim için hoş vakit geçirmemizi sağlayan bir eğlenceye dönüşür. Tıpkı çocukların saatlerce oyun oynayıp yorulmadıkları gibi. Aynı oyunu onlara görev verseniz çabucak bıkar, bırakırlar. Tekrar İkizkuyu köyüne dönelim.

Dayımın Cesareti Köylüleri Kurtardı

İkizkuyu köylülerinin müşterek bir dertleri vardı: İçme suyu derdi. Temiz içme suyu olarak konakta bir kuyu vardı. Buraya, izinli olan birkaç aileden başkası giremezdi. Bir de bizim işlettiğimiz çiftlikte, içmek ve bahçe sulamak için su çıkarılacak olan haraf (dönme dolap) varmış. Buranın varlığını bile bilmiyorduk. Etrafını çalılar ve dikenler sarmış, korkusundan hiç kimse buraya yaklaşamıyordu. Bizim de yaklaşmamızı dayım yasaklamıştı. Sebebini de sormuyorduk.

Meğer iki sene öncesine kadar işletilen harafın yanında bir çift korkunç ejderha, (büyük yılan) peyda olmuş, tekini öldürmüşler, eşi öldürülen yılan daha da azmış. Bu yüzden oraya yaklaşamıyorlarmış.

Sıcaklar artınca, halkın da suya ihtiyacı arttı. Özellikle bizim. Su kıtlığından tarlalarımızdaki sebze kökleri ve meyve ağaçları kurumaya yüz tuttu. Bu durum karşısında gözünü budaktan sakınmayan, cesaret ve atılganlığıyla tanınan dayım ne pahasına olursa olsun ejderhayı öldürmeye karar vermiş. Hem de yaz mevsiminin

o en sıcak, yılanların daha da saldırgan ve tehlikeli olduğu bir zamanda.

Bir gün dayım sebebini söylemeden hepimizi erkenden köye gönderdi. Akşamüzeri çok neşeli gelen dayım bir şey konuşmadan yemeğini yedi, köy kahvesine gitti. Ertesi sabah kalktığımızda köyde görülmemiş bir şenlik gördük: Çalgı çalan, oynayan, kurban kesen... Çiftliğe varınca ne görelim, herkesin elinde bakraç ve su kovası, güle oynaya çiftliğimizdeki harafa suya gidiyorlar." Meğer dayım bizi köye gönderince harafın yanında yılanı takip etmiş. Bulunca uzun ve korkunç bir mücadeleden sonra onu öldürmüş, akşam da köylülere müjdelemiş. Gördüğümüz şenlik onun; yani suya kavuşmanın sevinci imiş. Öldürdüğü yılanı ikiye katlayarak çardağımızın yanında, bir metre yüksekliğindeki tel örgüye asmış. Üç metre kadar uzunlukta ve bilekten kalın yılanın ağzından damlayan zehir, büyük bir tepsi kadar çimeni simsiyah yakmıştı. Köyde büyük bir şenliğe sebep olan, tarlamızın ve köylülerin suya kavuşmasını sağlayan bu olay, dillere destan oldu.

Köpek ve Yılan Saldırısı

İkizkuyu köyünde en çok konuşulan ise iki hayvandı. Biri köpek, öteki yılan. Yaz aylarında, sıcaklarda bu iki canavar herkesi korkutuyordu; özellikle yılan. Ben ikisinden de payımı aldım. Çok şükür Allah beni korudu da canımdan olmadım.

Haraf açılmadan önce içme suyu almak için konağa giderdik. Daha çok beni gönderirlerdi. Yine bir öğle üzeri elimde bakraç, konağın büyük dış kapısından girdim. Köy ağasının asil bir at karşılığında aldığı, tek başına birkaç kurdu boğan, o bölgede saldırganlığı ile tanınan, sadece yabancılara saldıran, konağın bekçisi, uzun tüylü iri köpek avluda uyuyordu. Çekinmeden yanından geçtim. Daha önce de beni birkaç kez görmüş, ses çıkarmamıştı. İç kapıdan da girdim, çabucak kuyudan su çektim. Bu arada köpek de iç hayata (avluya) girmiş, geçeceğim yolun üzerinde

uyuyordu. Meğer uyuması bir tuzakmış. Su bakracı elimde, yanından geçerken ses çıkarmadan birden kocaman ağzı ile sağ dizimden yakaladı, beni sürükledi. Neye uğradığımı bilemedim. Ağlayıp bağırmak istedim; ama biraz ötede ekmek yapan kadınlardan utandım. Köpek beni biraz sürükleyinceye kadar kadınlar koştular, beni kurtardılar, ninemlerin yanına götürdüler. Bir daha da konağa gitmedim. Zaten haraf çalışmaya başlayınca su almak için konağa gitmeye lüzum kalmadı.

İkizkuyu köyünde bir de yılan saldırısına uğradım. Çiftlikte çekirdeksiz bir dut ağacı vardı, dutları iri ve bal gibi tatlı idi. Daha önce Nurgana köyünde ağaca çıkmaya alıştığım için bir hamlede ağaca çıktım. Yaprakları sık ve iri olduğu için bastığım yeri göremiyordum. Ayağımın altında yumuşak ve kaygan bir şeyin olduğunu hissettim. Dikkatle bakınca ne göreyim, yılanın üstüne basmışım. Ağaçtan atladım, koşmaya başladım. Koşarken göz ucuyla yılanın üzerime geldiğini gördüm. O korku ve heyecan içinde hocamın; "Sizi yılan kovalarsa zikzak çizerek güneşe doğru koşun. Çünkü yılan hızlı dönüş yapamaz, güneşe bakamadığı için de sizi göremez." sözünü hatırladım, ben de öyle yaparak hızla koştum, yılan bana ulaşamadı. Ninemlere yaklaşınca da dönüp gitti.

Birecik Yolunda

Dayımın hanımı Hatice yenge biraz geçimsizdi. Ara sıra ninemle tartışır ve kırıcı konuşurdu. Yaz aylarının sonuna doğru bir sabah tarlada oturuyorduk, dayımdan başka herkes oradaydı. Bir şeyi bahane ederek yengem nineme söylenmeye başladı. Ninem bir süre sustuktan sonra, sözü uzatan yengeme bir iki kelime ile karşılık verdi. Bunun üzerine yengem tartışmayı daha da kızıştırdı. Söz uzayınca dedikoduyu sevmeyen dedem "Sizin aranızda bize rahatlık yok." dedi ve kalktı yürüdü. Biraz uzaklaşınca geri çevirmek kasdı ile "Dede dede!" diye bağırarak peşinden koştum.

Çok hızlı yürüyen dedeme ulaşıncaya kadar epeyce uzaklaştık. Ninemler de köye gittiğimizi sanarak önemsemediler.

Ben dedemi geri çevirmeye çalışırken "Haydi Muhtar! Ninenlere haber ver, seni Birecik'e Nuriye teyzenlere götüreyim. Bu mevsimde Birecik çok güzel olur, hem de uzun yollara gitmeye alışırsın. Şimdiden uzaklara yürümeye alış ki biraz büyüyünce inşallah seni yürüyerek Halep'e, Şam'a, oradan da Hicaz'a götüreceğim. Hem hacı olursun, hem de oralarda okur, büyük bir âlim olursun." dedi.

Dedemin bu sözleri beni hem çok sevindirdi, hem de düşündürdü. Küçük yaşta gurbetlere düşmemin ve kendimi uzaklara atmamın sırrını anlar gibi oldum. Birecik'in yoluna düştük. Seksen yaşındaki dedemin ve sekiz yaşındaki torunun kat edeceği yol, yetmiş kilometre kadardı. Dedemden duyduğum sözlerin sevincinden sanki uçuyordum. Müjdeler dolu sözlerin hayalinden, değil yorulduğumun, yürüdüğümün bile farkında değildim. Çok hızlı yürüyen dedemden geri kaldıkça koşuyordum.

Dedemin gönlünde yatan özlemleri, Allah'ın yardımı ile arzuladığından daha güzel bir şekilde gerçekleşti. Kendisi göremedi; ama yüce ruhunun haberdar olduğundan eminim.

Bizi Birecik'e götüren inişli çıkışlı yol şose değildi. Köyden köye giden dar yoldu. Bu yüzden uzuyordu. Yolda rastladığımız köylere ancak yemek ve su için uğruyor, oturup dinlenmeden yolumuza devam ediyorduk. Köylerin ilkel evlerinden, insanlarının yırtık ve yamalı elbiselerinden ve mütevazı yemeklerinden, çok fakir oldukları anlaşılıyordu. Hele mezarlıklarının köylerden çok uzak oluşu ve yine bazı köylerde, köyden uzak kuyudan su çekme usulleri akıllarının da eksik olduğunu gösteriyordu. Kuyuya dolap koymamışlardı. 25-30 metre uzunluğunda, kalınca bir urganın bir ucuna kalın deriden bir su kovası bağlamışlar. Bir ucunu da yaşlı bir kadın beline bağlamıştı. Bir diğeri de kuyunun

başında duruyor. Belinde urgan bağlı kadın kovayı kuyuya sarkıtıyor; kova su dolunca belini eğerek, ağır ve kısa adımlarla kuyudan uzaklaşıyordu. Zorlanmasından, güçlükle yürüdüğü belliydi. Kuyunun taşına sürtünen urgan aşınırken, taşı da aşındırıyordu. Kova yukarı çıkınca, kuyunun başında duran kadın, onu, yine deriden yapılmış büyük "kalaz"a (su kabına) boşaltıyordu. Daha sonra kovayı tekrar kuyuya sarkıtmak için belinde urgan bağlı kadın kuyuya doğru yürüyordu.

Dedemle bu gülünç manzarayı seyrederken kendimizi eski çağlarda sanıyorduk. Hem de gülümseyerek kadınlara acıyor; "Bu köylerde kuyuya bir dolap yapacak akıllı insan yok muymuş." diyorduk.

Birçok memlekete uğrayarak, yaya Hicaz'a giden dedeme 70 kilometrelik Birecik yolu çok kısa geliyor, yorulmak bilmiyordu. Hızlı ve uzun adımlarla yürürken, yanı başında sanki koşuyordum. Yüksek dağlara tırmanırken, dik yokuşlarda geri kaldıkça beni omuzuna alıyor, tepeye çıkarıyor, biraz gidince ona kıyamıyor, omu-zundan inip yürüyordum. Akşam olunca uğradığımız köyde misafir olduk, yemekten sonra yatsı namazını kılınca hemen yattık. Gece yarısı kalkarak tekrar yola düştük. Aradan geçen uzun yıllara rağmen, dede ile torun birlikte mehtabın altında yürüdüğümüz o mutlu gece yolculuğu hayalimden hâlâ silinmedi.

Bazen patika bir yola giriyoruz. Dedem Allah'ı zikrederek hızla giderken ben geri kalıyorum. Yolun kıyısındaki iğde ve çalı dalları hareket ederken, uzun kış gecelerinde dinlediğim hayalî hikâyeler zihnimde canlanıyor; gözüme garip şekiller görünüyor, korkar gibi oluyorum. O sırada dedem sanki içimden geçenleri biliyormuş gibi birden bana dönüyor; "Muhtar, korkma!" diyor ve yoluna devam ediyor. O zaman korkutucu manzaralar hayalimden siliniyor, gözüme normal dallar görünüyor. Dedemden de cesaret alarak kalbime gelen korkuyu atıyor, bazen hızlı adımlarla bazen de koşarak dedeme yetişiyorum.

Ne kadar hızlı yürümüşüz ki ertesi sabah Nizip'e ulaştık. Kısa bir süre dinlendikten sonra Birecik'e doğru yola düştük. Fırat Nehri, uzaktan görünüyordu ki ayaklarımın altı acımaya başladı. Dedeme söylemeye çekindim, daha doğrusu söylersem beni omzunda taşıyacağını düşündüm. Hem ihtiyar, hem de uzun yol yürümüştü. Ona kıyamıyordum. Gittikçe artan acıdan yürümeye mecalim kalmadı. Ayağımın altının çok acıdığını söyleyince dedem, "Belki ayakkabının içine kum girmiştir, çıkar bakayım." dedi.

Ayakkabılarımı çıkarınca ne görelim? İki tabanım da şişmiş ve patlamış, kanlar akıyor. Bunu gören dedem kederinden gözyaşlarını tutamayarak; "Keşke seni bu kadar yürütmeseydim." dedi. Hemen beni kucakladı, omzuna aldı. Ondan sonra da yürütmedi, omzunda götürdü. Zaten Birecik'e yaklaşmıştık. Ayaklarımın altı bu olaydan ön dört sene sonra, yirmi iki yaşımdayken, bir de yaya olarak ilim tahsili için Halep'e giderken delindi, ileride anlatacağım.

Fırat'ın Dev Kayıkları

Fırat Nehri'ne vardığımızda yolcu taşıyan kayık Birecik tarafındaydı. Yarım saat kadar beklememiz lazımmış. Nehrin kenarında büyük bir taşın üstünde dikilmiş, hızla akan coşkun sulara bakıyordum. Dedem de düşerim korkusuyla bir elimi tutmuştu. O sırada dedemin "Haydi Muhtar, seni çimdireyim." demesiyle soyunmam bir oldu. Çocuk yaşta yüzme bilmediğim için dibi görünmeyen suya giremezdim. Dedem ellerimi sıkıca tutup, beni boğazıma kadar nehre batırıp çıkarıyorken hem ürperiyor hem de hoşuma gidiyor, neşeleniyordum. Karşı taraftan yükünü ve yolcusunu alan dev kayığın bize doğru geldiğini görünce çabucak elbisemi giyindim.

Birecik'e –1950'den sonra– köprü yapılıncaya kadar asırlar

boyu yük ve yolcu taşıyan bu dev kayıklar, ağır yüklü büyük bir kamyonu ve onun yanı sıra eşyalarıyla birlikte birçok da yolcuyu alırdı. Suyun akıntısından da yararlanarak, kayıkçılar onu 6-7 metre uzunluğunda kürek ve uzun sırıklarla götürürlerdi.

Her sene ilkbaharda –narçiçeği mevsiminde– Fırat Nehri taşar, suları bir buçuk iki misli artardı. Hele kış aylarında çok kar yağdığı yıllarda, Fırat'ın suları o kadar çoğalır, genişlerdi ki öbür kıyısındaki insanlar küçük çocuklar gibi görünürdü. Öyle günlerde sular iskele çarşısına kadar yükselir, büyük kayıklar kıyıya yanaşamadığı için yolcuların, hele kamyon ve otomobillerin uzun kalaslar üzerinden geçerek kıyıya girmeleri, seyredenler için ürkütücü olurdu. Bazen nehir daha da genişler, sığ olduğu için kayıklar karşı kıyıdan 50-60, bazen 10 metre kadar beride durur, yolcuları ve yükleri hamallar sırtlarında taşırlardı. Öyle günlerde kayıklara otomobiller giremezdi. Yolcuların, hamalların sırtında gitmeleri, bazen de hamalların ayağı kayıp ya da kuma gömülüp sırtlarındakilerle birlikte suya gömülmeleri, o hâli yaşayanlar için korkulu rüya olduğu kadar seyredenler için de çok eğlenceli olurdu.

Yıllar sonra öğrendiğime göre, Osmanlı devrinde, daha sonra da İsmet İnönü devrinde, devlet Birecik'e köprü yapmak istemiş; ama kayıkçıların ve hamalların rızkına mâni olur diye Birecikliler köprünün yapılmasına razı olmamışlar, tıpkı "Hattatların rızkına mani olur." diye 200 sene matbaanın yurda sokulmadığı gibi. Nihayet Adnan Menderes zamanında Birecik'e köprü yapılmış; ama ne yazık ki köprünün projesini ve yapımını üstlenen mühendisi öldürmüşler.

Birecik'te

Dedemle teyzemlerin iskeleye yakın evlerine varınca Nuriye teyzemler bizi candan, sıcak karşıladılar ve çok sevindiler. Hele

İkizkuyu köyünden 70 kilometre yol yürüyerek gediğimizi söyleyince şaşkınlıklarını gizleyemediler. Küçük çocuğun bu kadar yolu yürümesi inanılmazdı. Bu yüzden dedeme de sitem ettiler.

Birecik'te Nuriye teyzemlerde günlerimiz şen ve neşeli geçiyordu. Nuriye teyzeme kalsa beni ninemlere göndermeyecek, yaşıtım olan oğulları Muhammed'le birlikte Birecik'te okutacaklardı. Beni bekleyen alnıma yazılmış çileli günlerim, –istemesem de– Antep'e çekiyordu. Nuriye teyzemin evlerinin düzeni ve yaşayış tarzları İstanbul hanedanlarına benzerdi. İki evli olan kocası Allef Hasan, aşırı disiplinli ve otoriterdi. Teyzemden üç kızı, bir oğlu; ikinci hanımı "İso" dan da iki oğlu vardı. Çocukları, büyük oğlu Ahmet evli olduğu hâlde babalarının karşısında el pençe divan durur, babaları izin vermeden yanında oturmazlardı. Yağ tüccarı olan Allef Hasan çok kazanır, bol harcar, çocuklarından bir şey esirgemez, evlerinde kuş sütüne kadar bulunurdu.

Teyzemler Birecikliydi. Urfa ağzıyla İstanbul Türkçesi konuşurlardı. Çocuklarını da kendileri gibi çok güzel konuştururlardı. Osmanlı tarzı konağı andıran evleri, paha biçilmez İran halılarıyla döşenmiş, tertemiz ve kıymetli eşyalarla donatılmıştı. İki kuma bir arada, birbirini canı gibi seven iki kardeş gibi yaşarlardı. Altı kardeş birbirini sever, büyüklerini sayar, itaatli ve terbiyeli idiler. Bütün ev halkı kültürlü ve cömertti. Misafire hizmette ve ikramda kusur koymaz, yarışırcasına ikram ederlerdi. Ailece kendilerine gittiğimizde bizi bir hafta, bazen bir ay bırakmazlardı. Onlarda olduğum sürece kendimi Osmanlı sarayında sanırdım. Beni çok severler, hiç bırakmak istemezlerdi. Küçük oğulları yaşıtım Muhammed'le iyi anlaşır, zevkli oyunlar keşfederdik.

Birecik'in en güzel mevsimi, ilkbahar aylarıydı. Kıyılardan cığıl cığıl sular akan cennet misali bahçelerine gider, piknik yapardık. Çeşitli leziz meyvelerini, şifalı yeşilliklerini yer, canımıza

can katardık. Dünya yüzünde yalnız Birecik'e gelen kelaynak kuşları kış çıkarken Afrika'dan gelir, tarihî kalenin duvarlarının oyuk yerlerinde yuva yaparlar, biz de kaleye çıkar onları seyrederdik. Fırat Nehri'nden çıkan insan gövdesi gibi iri balıkların tadına doyulmaz, o dev balıklar balıkçıların büyük çengeline takılınca, üç dört kişi zorlukla çeker çıkarırlardı.

Bir hafta sonra dedem Gaziantep'e döndü, beni bir ay kadar bırakmadılar. Orada unutulmaz neşeli günler geçirip sefa sürdükten sonra, Antep'e dönünce beni çileli ve cefalı günlerin beklediğini ne bilecektim! Bilseydim Birecik'ten ayrılır mıydım?

Çileli Günler

Birecik'ten dönüşümde dayımlar İkizkuyu köyünden gelmişler, benden daha önce Birecik'ten dönen dedem de çalıştığı un değirmeninde tekrar işe başlamıştı. Havalar soğudukça, soğuk haberler de kulağıma gelmeye başladı. Babamın beni istediğini söylüyorlar, babama götürmüyorlar diye dedeme ve dayıma sitem ediyorlardı. Bir cuma günü ninem eşyalarımı hazırladı, bana dönerek "Haydi yavrum! Kitaplarından okuyacaklarını al, deden seni babanlara götürecek. Seni baban da istemiş. Sana eskisi gibi kötü davranmazlar. Biz yaşlandık yavrum, ölürsek meydanda kalırsın. Şimdiden babanlara alış." dedi. Bu söz, benim duymak istemediğim sözlerin en açısıydı. Hayatımda en çok sevdiğim ninemin sözleriydi. Zehir de olsa içmeliydim. Bu yüzden kaderime razı oldum. Dedemle birlikte gittiğimizde babam ve analığım bizi soğuk karşıladılar. Hele analığımın anası-babamın teyzesi Hamite– öyle surat astı ki sanki üzerine kuma gelmiş, dünyası kararmıştı. Babamın evine gidişim, en çok onu üzmüştü.

Dedem beni orada bırakıp dönünce, ruhen öyle sarsıldım ki güleç yüzleriyle bana kıvanç veren meleklerin arasından, asık suratlı korku salan zebanilerin eline düşmüş gibi oldum. Ne çare,

bir kez gitmiş bulundum. Babamlarda yiyecek ekmeğim, içecek suyum ve çekecek çilem varmış.

O gece endişemden geç vakte kadar uyuyamadım. Uykunun en tatlı saatinde seher vakti babanım tekmesiyle uyandım; "Kalk artık! Uyuduğun yeter, çabuk giyin, 'haşıl' basacaksın." (Haşıl basmak: Dokumacılık sanatında yapılan bir iştir. Haşıl, kaynar suya un çalarak yapılır. Yapılışı ve dış görünümü, tıpkı Orta Anadolu'da yapılan 'arabaşı' gibidir. Aradaki fark, arabaşına tuz konur ve yemek için yapılır. Haşıl, tuzsuz ve dokumada kullanılan ipliği sertleştirmek ve sağlamlaştırmak için yapılır. Haşıl basmak, pamuk ipliğini sulandırılmış haşılla iyice yoğurduktan sonra, suyunu sıkıp masura sarmaya hazırlamaktır.) sözü, güzel rüyamı yarıda kesti. Neye uğradığımı bilemeden korka korka giyindim. Başımın ucunda dikilen babamla birlikte evin altındaki mağaraya indik, haşıl basmaya başladık. İki üç saat kadar süren bu iş, o güne kadar yaptığım gücümün çok üstünde, ilk ağır iş oldu. Yaşlı ve güçlü insanların bileklerini yoran haşıl basma işi, ince ve narin bileklerimi birkaç yerinden kırılmışçasına acıtıyordu. Bu ağır işe orada kaldığım sürece her gece, aynı saatte tatlı uykudan uyandırılıp devam edecektim. Kahvaltı sofrasında yorgunluktan kollarımı kaldıracak mecalim yoktu. İsteksiz birkaç lokmalık sabah kahvaltısından sonra, babam, "Kalk, dokuma tezgâhında çalışacaksın." dedi. Birlikte gittik, daha önce eve yüz metre kadar uzaklıktaki dükkâna kurmuş olduğu dokuma tezgâhında çalışmaya başladım.

Kürek mahkûmu gibi tezgâhta çalışma saatim, sabahtan gün batıncaya kadardı. Bu arada dinlenme sürem sadece öğle yemeğimi yiyinceye kadardı. Bu İki ağır iş, değil dokuz yaşına yeni girmiş körpe bir çocuk için işte pişmiş büyükle için bile çok ağırdı. Babam bana bu iki işi de az görüyor, benim için bunlardan daha çetin ve daha yıpratıcı üçüncü bir işi de yaptırıyordu. Akşam yemeğini yedikten birkaç dakika sonra babam sert ve ezici bir eda ile yüzüme bakmadan "Kalk bakalım, çakıl (moloz) dökmeye gideceğiz."

dedi. Benim aşırı yorgunluktan değil çalışmaya, oturmaya bile mecalim kalmamıştı, hemen uyumak istiyordum. Yorgunluktan ölsem de babamın verdiği emir mutlaka yapılmalıydı; çünkü esir kampındaki kürek mahkûmundan farksızdım. Yaşımla işime bakılırsa, kürek mahkûmları benden şanslıydı. Bir çuval kendisi aldı, bir de bana verdi. Evin arkasındaki yeni aldığı arsaya gittik. Evlerinin arkasında birkaç kamyon moloz varmış. İnşaatın yapılması için bunların dökülmesi lazımmış. Para harcamasını sevmediği için, bunları her akşam çuvalla sırtında kendisi taşıyormuş. Artık birlikte taşıyacaktık. Molozları çuvala koyup sırtıma kaldırınca bir kez sendeliyorum, düşmemek için kendimi zor tutuyordum. Bacaklarım titreyerek götürüp iki yüz metre kadar uzaktaki kalenin hendeğine döküyorum. Ağırlığının yanı sıra, sırtıma batan yumru taşların verdiği acı, yorgunluğumu bir kat daha artırıyordu.

Gecenin ilkinde iki üç saat moloz taşıma, seher vakti üç saat haşıl basma, bütün gün ağır dokuma tezgâhında çalışma, beni her gün biraz daha eritiyordu. Dayımın yanında yaptığım gibi, bu işleri oyuncakmış gibi göremiyordum; çünkü her gün yapmak zorunda kaldığım ve birine dahi dayanamadığım üç tür ağır işin oyuncağa benzeyen tarafı yoktu. Üstelik çocuk değil, büyük adam yerine, düşman yerine konuyordum. Hem hürriyet içinde, kendi isteğimle değil, baskı ile ve zorla çalıştırılıyordum. Layıkıyla beslenemiyordum da. Babam zengin olduğu hâlde, bin kazanıp bir harcayacak kadar cimri olduğu için, yemekler kalitesiz ve aşırı sade idi. Zaten yorgunluktan ve kederimden iştahım kapanmış, canım yemek istemiyordu. İyice zayıflamış, sararmış, solmuş, ölüye dönmüştüm. Kendimi teselli edecek bir şey bulamıyor, ninemlerin özlemiyle de avunamıyordum; çünkü onları hatırlamaya bile zaman bulamıyordum. Hafta tatilinde birkaç saat serbest oluyordum; ama beni bu hâlde görür üzülürler diye

dayımlara gidemiyordum. Hem de babamlar oraya gitmemi istemiyorlardı. Bu kadar üzücü hâller içinde beni sevindiren bir şey vardı: Annemin ölmüş olması. Kendi kendime "Böyle katı yürekli, merhametsiz ve cimri babamın yanında ıstırap içinde yaşayıp, beni bu hâlde görmektense, ölmüş olması daha hayırlıdır. Keşke ben de ölmüş olsaydım." diyordum.

Giyimimle de ilgilenmiyorlardı. Zaten eski olan elbisem birkaç yerinden yırtılmış, tenim görünüyor, ayakkabım eskimiş, çarpanaya dönmüş, yürürken tabanım yere basıyordu. Bu hâl, babamın yoksul oluşundan değil, cimri oluşundandı. Yoksa babamın hâli vakti yerinde 30-40 işçi çalıştıran bir patron ve ikinci sınıf zenginlerdendi.

Dayımlarda çok şık giyiniyordum. İyi giyinmesini seven dayım, bana da ağır kumaştan elbise yaptırır, en iyi iskarpinlerden alırdı. "Madem Muhtar büyük adam gibi çalışıyor, büyük adam gibi de tertemiz giyinmelidir." derdi. Babam bunun tersine, ne giyer ne de giydirir, ne yer ne de yedirirdi. Analığımın beni babamın gözünden düşürücü davranışları da yaramın üzerine tuz biber ekiyordu.

Çok sevdiğim kitaplarımı okumaya ve vakit bulamadığım gibi namaz kılmaya da fırsat bulamıyordum. Zaten evde okumamı ne dinleyen, ne de seven vardı. Namaz kılan da yoktu.

Nasıl Kurtulacağım?

Artık tahammülüm kalmamış, sabrım tükenmiş, ne yapacağımı şaşırmıştım. Kafam bozulmuş, derdime köklü bir çare arama zamanı gelmişti. Zihnim karıştıkça, işlerimi de benden istenilen gibi yapamıyordum; çünkü isteksiz yapıyordum. Bu yüzden de azar işitiyordum. Gönülsüz yapılan işte ne hayır olur?

Bir gün etraflıca düşündüm, kurtulmam için aklıma üç şey geldi: "Bana eziyet edenleri öldürmek, kendimi öldürüp

çileden kurtulmak, uzaklara kaçıp, beni bulamamaları için de adımı değiştirmek.

Birincisini yapamazdım. Altı yaşımdayken okuyup ezberlediğim Mızraklı İlmihâl'den ve vaizlerin konuştuklarından adam öldürmenin çok büyük günah olduğunu öğrenmiştim. Değil babaya, yabancı olsa da büyüklere el kaldırmanın asla caiz olmadığını hocam Kur'an'dan ayetler okuyarak defalarca bize anlatmıştı. Bir defasında ana-babaların çocuklarını incitici davranış ve sözleri karşısında onlara 'ööf' demeyi bile Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de yasakladığını söylemişti.

İkincisini de yapamazdım. İntihar etmenin en büyük günahlardan biri olduğunu, kendi canına kıyanın cehennemden çıkmayacağını, okuduğum kitaplardan öğrenmiş ve hocamdan duymuştum. Hem de yapacağım şey ninemleri ve beni sevenleri mateme boğmamalıydı.

En uygun olanı, kaçıp uzaklara gitmekti. Bunu daha önce yaptığım için kolayıma geliyordu. Gittiğim yerler yakındı. İnsan ailesinden ve dostlarından ayrıldıktan sonra, gurbetin uzağı da yakını da birdi. Mademki yakınlarda kendime sığınacak bir yer bulmuştum, uzakta da bulabilirdim. Hem de kolumda altın bileziğim (sanatım) vardı. Gittiğim yerlerde çalışır, kendimi geçindirirdim. Hem okumuş ve çalışkan olmam vardığım yerde beni sevdiriyor, tecrübelerim arttıkça, kendime güvenim de artıyordu. Babamlarda günlerim ay kadar, haftalar yıl kadar uzamaya başladı. Dalgın hareketlerimden, derin düşüncelerimden ve çok üzgün duruşumdan babam kaçacağımı anlamış olmalı ki dükkândaki dokuma tezgâhını evin kilerine kurdu ve izinsiz sokağa çıkmamı yasakladı. Baskı arttıkça daha çabuk kaçacağımı düşünemedi. Belki de sessiz duruşum ve her şeye razıymışım gibi görünüşüm, onu aldatmıştı.

Son gece gözüme uyku girmedi. Aşırı yorgunluğa ve dayanılmaz sıkıntıya bir de uykusuzluk eklenince şaşkına döndüm,

düşünemez hâle geldim. Tezgâha girdim. Çalışırken çok dikkat isteyen tezgâhın düzeni bozuldu, kırılmayan teller kırılmaya başladı. Bir an durdum, deliler gibi kendi kendime konuşmaya başladım: "Bu ezici esaretim daha ne kadar sürecek? Gâvurların elinde esir olsam, bu kadar eziyet etmezler. Beni sevmiyorlarsa neden dedemlerden istiyorlar, madem istiyorlar, neden bu kadar eziyet ediyorlar. Yoksa babamın mirasının tamamı analığıma kalsın diye beni öldürmek mi istiyorlar?"

Konuşmam uzadıkça, intikam duygularım kabarmaya başladı ye sinirlerim gerildi. Birden çılgına döndüm, tezgâhtan kalktım, zahire ambarının üzerinde duran ucu sivri bıçağı aldım. Saldırmak için birini arıyormuşum gibi etrafa bakındım. Öyle bir ruh hâline girdim ki her türlü çılgınlığı yapmaya hazır vaziyete geldim. O çılgınlık anında analığımın orada olmayışı Allah'ın bana büyük bir lütfu oldu. Rabbim beni ömür boyu nadim olacağım, hem dünyamı hem de ahiretimi yıkacak bir cinayetten kurtardı.

Hemen tekrar tezgâha girdim, elimdeki bıçağı işlediğim kumaşa saplamaya ve henüz işlenmemiş telleri kesmeye başladım. Hareketlerim tamamen şuursuzdu. Ne yaptığımın farkında değildim. Biraz sonra rüyadan uyanır gibi kendime geldiğimde sinirlerim gevşedi, bıçak elimden yere düştü. Yaptığım işleri görünce hem kendimden utandım, hem de korktum. Hayatında hiç zarar görmeyen babamı zarara sokarak, ona ateşten gömlek giydirmiştim.

Kendi kendime; "Vakit geçirmeden kaçmalıyım. Yaptığımı görürlerse, ellerinden beni kimse kurtaramaz." dedim. O sırada analığım zemin katta idi. Yaptıklarımı görmemiş ve duymamıştı. Hemen kitaplarımı aldım, ayağımın sesini çıkarmadan çabucak evden çıktım. Sokağa çıktığımda kafesten kaçan aslana dönmüştüm. Cesaretim yerine gelmiş, bende ne korku, ne de uyuşukluk kalmıştı. Hızlı adımlarla öyle yürüyordum ki peşimden gelseler

bile beni yakalayamazlardı. Uzun yolculuklarımda büyüklerimle uzun süre hızlı yürümeye alışmış, benden daha büyüklerle koşu yarışı yaparak onları yenmiştim. Cesaretimi ne kadar toplasam da tamamen toparlanıp kendime gelememiştim. Ağır ameliyattan yeni ayılan hasta gibiydim. Hâlâ ruhî sıkıntıdan kurtulamamıştım. Onun için hareketlerim kısmen şuursuz ve moralim bozuktu.

Kâh uzun adımlarla yürüyerek, kâh koşarak ninemlerin kapısına ulaşınca biraz durdum, rahat nefes alarak heyecanımı gidermeye çalıştım.

Eve girince ninem heyecanla, "Muhtar! Yavrum hoş geldin, aylardır gelmedin, neredesin? İnsan hiç olmazsa ayda bir gelir! Hiç gelemeyeceksin sanıyor, yavrumu görmeden ölürüm diye korkuyordum. Çok şükür seni görebildim."

Geldiğimi duyan yakınlarımız gelince ev şenlendi. En çok sevinen Fehime teyzem oldu. Beni görenlerin yüzleri gülüyordu; ama analığımgile karşı da gözlerinden nefret ve kin okunuyordu. Babamlarda geçirdiğim sıkıntılı günleri biraz anlatınca ağladılar, bana eziyet edenlere beddualar ettiler. Hulkum daraldı, ben de ağladım. Dört ayın yorgunluğunu bir türlü üzerimden atıp sokağa çıkamıyordum. Hem çıkarsam babam beni yakalar diye korkuyordum. Daha sonra korkulu rüyalarım çıktı, korktuğum başıma geldi.

Dinlenme ve iyi beslenme sayesinde iki haftada biraz kendime geldim. Uzun süre göremediğim arkadaşlarımı özlemiştim. Sokağa çıkmak için can atıyordum. Evimiz şehrin kıyısında, halamların evi bir ev ötedeydi. Ondan sonra da bostanlar ve dut ağaçları vardı.

Dayağın Altında Bayılmasaydım, Belki de Beni Öldüreceklerdi...

Bir sabah kahvaltıdan sonra sokağa çıkmak istedim. Ninem "Yavrum! Çıkmasan iyi olur. Zalim babana güven olmaz. Başına

bir iş getirmesinden korkarım." dedi. Ben de "Evde çok sıkıldım. Babamı görürsem kaçar gelirim."

Keşke ninemi dinleseydim. Kaza gelirse göz görmez olur. O gittikten sonra bir arkadaşım geldi, onunla konuşmaya dalmışım. O sırada ansızın kerpeten gibi parmaklarıyla sert bir el sol bileğimi yakaladı. Dönüp baktığımda, uzun boylu, iri yarı, hecin gibi babamın öfkeli yüzünü ve kin dolu gözlerini görünce beynimden vurulmuş gibi oldum. Bende ne hâl kaldı, ne de bet beniz. O anda bileğimi bıraksaydı, belki de yere yığılırdım.

Bileğimi ezercesine sıkı tutmuş, tek kelime konuşmadan uzun adımlarıyla hızlı yürüyor, ben de yanı başında polisin eline düşen suçlu gibi koşarcasına yürüyordum. O sırada her şeyi unutmuş, beni nasıl cezalandıracağını düşünüyordum. Bizi görenler, suçlu bir çocuğu karakola götürüyor sanmışlardır. Biraz yürüyünce yeniden canlanır gibi oldum. Her şeyi unutmuş, gönlümü Allah'a bağlamış, ona teslim olmuştum. Gücümü arttırması için dua ediyordum. Dedem; "Allah diyen mahrum kalmaz." derdi. Gerçekten öyle oldu. Eski gücüm yerine geldi. Fırsat bulsam kaçıp kurtulabilirdim. Kalbimden geçenler onun da aklına gelmiş olmalı ki bileğimi daha sıkı tutmaya başladı. Yarı yola varınca kestirme yoldan gideceği yerde, evden uzaklaşan başka bir yola saparak, kebapçıların daha çok olduğu tarafa yöneldi. Kalbimden, yoksa bana kebap ve lahmacun yedirerek gönlümü mü alacak, beni iyilikle mi evine bağlayacak, diye düşündüm. Yanılmışım. Beni cezalandırmak için eve kadar sabredememiş, çeke çeke beni un değirmenine götürdü. Yirmi yirmi beş kilo kadar un aldı, Öfkeli bir tavırla, "Bunu eve götüreceksin." dedi. Un torbasını sırtıma kaldırınca sendeledim, yıkılacaktım. Zira çileli aylar bende güç bırakmamıştı. Ayakta duracak hâlim yoktu.

Sert bir eda ile "Sıkı dur! Yoksa sonunu sen bilirsin." deyince kendimi zorlamaya çalıştım. Ne yaparsam yapayım, sırtımdaki yük o günkü gücümün üstündeydi. Eve kadar götürecek değildim.

Babam yanımdan ayrılınca, bırakıp kaçacaktım. Hesapladığım gibi olmadı. Gözümün yanıyla bakıyordum, babamın arkamdan geldiğini görünce ümitlerim kırılıyor, gücüm azalıyordu. Yolda birkaç defa da torba elimden kayıp düştü. Her defasında un torbasını sırtıma kaldırıyor, üstelik bir de azar işitiyordum.

Götürdüm; ama çektiğim unutulmaz zahmeti Allah'la ben bilirim. Eve varınca torba ile birlikte ben de yere yığıldım, kalkacak gücüm kalmamıştı. Başucumda dikilen babamın, analığımın ve analığımın anasının gözlerine –merhamet beklercesine– bakarak yardımlarını bekliyordum. Boşuna. Kendi kendime kalbimden "Ağır da olsa bununla cezam bitmiştir." dedim. Meğer aldanmışım, bu bana verecekleri cezanın başlangıcıymış.

Herkesin canını almaya bir "Azrail" gelir, benimki üç tane idi. O sırada ruhen çökmüş, ölüden farkım kalmamıştı. Sadece merhamet bekleyen gözlerim bakıyordu. Daha önceden hazırlanmış kalın urganla babam iki ayağımı bağlayıp, yazlık tahtın (çardağın) ayağına bağlayıncaya kadar analığım kalın bir sopa getirdi. Babamın var gücüyle ayağımın altına balyoz gibi inen sopası, değdiği yeri kabartıyor, tabanımın altı ile birlikte bütün vücudum sızlıyordu. Sopalar indikçe feryadım yükseliyor, analığım "Vur, ölsün." derken, yanı başında dikilen anası da bana beddua ediyordu.

Feryadımı duyan komşular hazin olayı, damlara, duvarlara çıkmış seyretmişler. Bu olaydan yirmi dokuz sene sonra İstanbul'da evlenip babamları ziyarete gittiğimizde, komşularımız ağlayarak olayı eşime anlatmışlar.

Ayaklarımın altı tamamen kabarıp vuracak yer kalmayınca, gittikçe ağırlaşan ve daha çok acıtan sopalar, körpe vücuduma inmeye başladı. Artık sesim kısıldı, ağlamaya mecalim kalmadı. Sopayı bırakıp tekmelerken bayılmışım. Taş merdivenden beni sürükleyerek yukarıya çıkardıklarını hayal meyal hatırlıyorum.

Akşamüzeri kendime geldiğimde her yanım sızlıyor, ayaklarımı yere basamıyordum. Sanki hafızamdan her şey silinmiş, başka bir dünyada yaşıyordum. Öyle bir dünya ki saadetten, neşeden, merhametten, şefkatten eser olmayan, kin, küdüret, düşmanlık, intikam, dayak, işkence ve azapla dolu karanlık bir dünya.

Akşam yemeğinde babam, ezici bir eda ile "Sofraya gel." dediğinde " Canım istemiyor." diyebildim.

Herkes yattı, ben de küçük minderin üzerine kıvrıldım. Uyuyamıyordum. Vücudumda ağrımayan yer yoktu. Hem de asıl uyumayı sağlayan beynim çok karışık, zihnimdeki sorulara cevap bulamıyor ve hayalimden neler neler geçiriyordum. Bir de deliler gibi kendi kendimle konuşuyordum.

Kendi kendime konuşarak bazen babama, bazen de kendi kendime sitem ederek öyle dalmışım ki vücudumdaki ağrıları bile duymadan gecenin nasıl geçtiğini fark etmemişim. Seher vakti horozların ötüşünü işitince kendime geldim, acılarımı duymaya başladım ve sabahın yaklaştığını anladım. Şuurum yerine gelince, rüyadan uyanır gibi oldum. Sanki yukarıdaki hayallerim rüya imiş ya da onları yaşayan ben değilmişim gibi tekrar akşamki acıklı ruh hâline döndüm. Acılarım artmaya başladı, sinirlerim gerildi ve yeniden intikam duygularım uyandı. Çılgına döndüm, uyuyanların gırtlağını sıkasım geldi. Kendimi zorlukla frenliyor, bağırıp çağırmamak ya da hüngür hüngür ağlamamak için kendimi zor tutuyordum.

O sırada dedemin şu sözleri imdadıma yetişti: "Yavrum! Hiçbir şeye öfkelenme. Öfkede akıl olmaz. Öfke ile kalkan, zararla oturur. Öfke ile yanlış bir hareket yaparsın, ömrünün sonuna kadar pişman olursun. Hem de kim öfke ile müspet ve faydalı sonuca varmış ki?" Bunları düşününce bir süre sessizliğe gömüldüm. Uykuya dalacaktım, kendimi zorladım; çünkü o sırada uyku benim için ayak bağı idi. Bense, bağları koparıp kurtulmalıydım.

Hayret! Babam bu vakitlerde çalışmaya kalkar, beni de kaldırırdı. Haşıl basma saati gelmiş; hatta geçmişti. "Yoksa bu gece Allah bana acıyarak onu uyandırmadı mı? Beklemeye gelmez, hemen kalkmalıyım. Kimse uyanmadan kaçmalıyım, yoksa bir daha kurtulamam." dedim. Bana yardım etmesi için Allah'a yalvardım, "Allah'ım! Bana güç ver. Hiç olmazsa dayımlara gidinceye kadar ağrılarımı dindir. Babamlar uyanmadan beni buradan kurtar!" Allah'a yalvarıp yakardıktan sonra, kendi kendime moral ve cesaret vererek zorlukla doğruldum.

Kaçış

Her yanım ağrıyordu. Pencerenin kenarına tutunarak ayağa kalkmaya çalıştım. Ayaklarımın altı sızlıyor, yere basamıyordum. Sanki ateşe basmışım gibi tabanlarım yanıyordu. Babamlar duymasın diye yavaş yavaş yürüyerek kapıya yaklaştım. Allah, duamı kabul etti de ondan mı, bilemiyordum. Gücüm kuvvetim de yerine gelmişti. Kapıya varıp kilitlenmiş ve anahtarın çıkarılmış olduğunu görünce donakaldım. Ümitsizliğe kapılmak çok tehlikeliydi. Mutlaka bir çaresini bulmalıydım. "Anahtarı nereye koyabilirler." diye düşündüm, aklıma gelen yerde tahminim doğru çıktı. Minicik elimi yavaşça yastıklarının altına soktum, anahtarı alarak ses çıkarmadan kapıyı açtım. Anahtarı üzerinde olan dış kapıyı da açıp sokağa çıkınca derin ve rahat bir nefes aldım. O anda öyle mutluydum ki, kafesten kurtulan kuş kadar hafiflemiştim, aşırı sevinçten mi, korkudan mı, yoksa heyecandan mı, ne yapacağımı bilmiyordum. Sanki beynim durmuş, şaşkına dönmüştüm. Oyalanmak çok tehlikeliydi, yeniden acımasız avcının pençesine düşebilirdim. Ortalık ağarmaya başlıyordu. Hemen oradan uzaklaşıp gözden nihan olmalıydım. Cesaretimi toplayarak Şehreküstü'nün yolunu tuttum.

Dayımlara giderken sokaklarda tek tük insanlar görünüyordu. Namazdan çıkanlar, işine erken gidenler. Benden kimse

şüphelenmesin diye koşmuyordum; ama uçarcasına hızlı yürüyordum. Korku ve heyecandan her şeyi unuttuğum gibi, ayaklarımın ağrısını da unutmuştum. Güneş doğarken mahallemizdeki Şeyh Camii'nin yanına varınca yol ikiye ayrıldı. Belki babam peşimden gelir diye evlerin arkasında bulunan bostanların arasındaki tenha yola saptım; ama yanılmışım.

Evden kaçışımı fark eden babam peşime düşmüş, ninemlerin evine kadar gitmiş, beni göremeyince başka bir yoldan döndüğü için beni görememişti. Benim düşündüğüm gibi o da bostan arkasındaki arka yoldan geleceğimi düşünerek önümü kesmek istemiş. Hızla giderken karşıdan babamın geldiğini görünce şaşkına döndüm. Düşünecek zaman kalmamıştı. Hemen izimin üstüne geri dönerek hızla koşmaya başladım. Mahalle arasına girince, babam ele güne karşı koşamadı; ama hızlı yürüyordu. Dayımlara varıncaya kadar peşimden ulaşacağını düşünerek yüz metre berisinde teyzemlerin evine yöneldim. Tahminimde aldanmamıştım. Tam beni yakalayacağı sırada nefes nefese ulaştığım teyzemlerin kapısını öyle çarpmıştım ki teyzemi korkutmuşum. İçeri girmemle kapıyı arkasından sürgülemem bir oldu. Babam kapıya geldiğinde artık geç kalmıştı, içeriye giremedi. Giremezdi de...

Kendimi teyzemin kucağına attığımda, ayakta duracak hâlim kalmamıştı. Ayaklarının dibinde yere yığıldım, ağlamaya başladım. Teyzemin sorularına cevap verecek dermanım yoktu. Bitkin hâlimi gören zavallı Fehime teyzem, ne yapacağını bilemiyordu. Şaşkınlık içinde çarşafını giyindi, hızla gitti. Biraz sonra ninemle geldiklerinde kendimden geçmiş vaziyette yüzükoyun uzanmış, titriyordum. Her yerim sızlıyor, gözyaşlarım yeri ıslatmış, dudaklarım kurumuştu. Hemen gözyaşlarımı sildim. Ağlamaktan gözlerim şişmişti.

Beni doğrulturken ellerinin değdiği yerler öyle sızlıyordu ki ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Tanınmaz hâle gelen suratımı görünce şaşkına döndüler. Hele ayaklarımın altındaki

dayak izlerini ve vücudumdaki morarmaları görünce bir yandan ağlıyor, bir yandan babamlara beddualar savuruyorlardı. Sonradan gelen dayımı, elinden bir kaza çıkmaması için zorlukla tutuyorlar; hatta yalvararak babamlara bir şey yapmaması için yemin ettiriyorlardı.

Ertesi gün çalıştığı un değirmeninden gelen dedem beni görünce önce sevindi. Acıklı durumumu anlayınca "O zalimin, yavruma bir kötülük yapacağını biliyordum. Bu kadar vicdansız ve merhametsiz olacağını düşünememiştim. Allah belasını versin." dedi.

Bir an önce iyileşip eski hâlime gelebilmem için, ellerinden gelen bütün çabaları gösterdikleri hâlde bir ayda ancak kendime gelebildim. Bu arada hiç sokağa çıkmadım. Hem hâlim yoktu hem de yine babamın acımasız pençesine düşmekten korkuyordum. Uzun süre kendimi eve hapsetmekten usanmıştım. Yavaş yavaş sokağa çıkıp arkadaşlarımla görüşüyor, uzaklara gitmiyordum. Babamın korkusu kalbime öyle yerleşmişti ki bir türlü söküp atamıyordum. Her an demir gibi elleri bileğimi yakalayacak sanıyordum. Rüyama bile giriyordu. Nitekim korktuğum başıma geldi.

Tekrar Yakalandım

O gün kahvaltıdan sonra sokağa çıktım. Arkadaşlarım aralarında ilginç bir şey konuşuyorlar, konuştuklarına da bir türlü inanamıyorlardı: Gaziantep'e elektrik fabrikası kuruluyormuş, teller aracılığı ile sokaklarda ve evlerde gazyağsız ve kibritsiz elektrik yanacakmış! Ana caddelerde direkleri dikilmeye başlamış bile. Bundan sonra sokaklarda fanus yerine elektrik yanacakmış. Bütün şehri aydınlatan elektrik, düğmeye basınca yanacakmış, düğmeye tekrar basınca sönecekmiş.

Gaz lambasıyla ve mum ışığıyla aydınlandığımız bir devirde, elektrik hakkında ilginç konuşmaları dinledikten sonra, birkaç arkadaşımla –evimize üç yüz metre kadar uzaklıkta– İhsanbey Camii'nin yanında elektrik direğinin dikilişini seyretmeye gittik.

Sol kolumu kilimci dükkânının penceresinin demirine dayadım, direğin dikilmesini seyrediyor, bir yandan da başıma gelenleri ve gelecekleri düşünüyordum.

Öyle dalmışım ki gördüklerimin farkında bile değildim. Ansızın babamın demir gibi uzun parmaklarının sağ bileğimi tutmasıyla, sol kolumu pencerenin demirine geçirmem bir oldu. Beynimden vurulmuşa döndüm. Sanki başımdan bir kova soğuk su döktüler. Babam kolumdan çekiyor, ben var gücümle direniyordum. Korku ve heyecanımdan demire geçirilmiş sol kolumun acısını duyamıyordum. Babamın öfkesi kabardı, kolumu daha hızlı çekiyordu. O sırada, "Ne oluyor?" diye biriken insanların kindar bakışları babamın sabrını taşırdı. Bir an önce işini bitirmek istercesine kolumu hızla öyle çekti ki demirlerin arasından sıyrılan sol kolumun kemikleri kırıldı, derileri soyuldu sandım.

O sırada denizde boğulacağını fark eden insanın gücünü kaybettiği gibi ne gücüm, ne direncim, ne de ayakta duracak mecalim kaldı. Ölü gibi olduğum yere yığıldım. Beni sürükleyerek hızla götürürken "Gitmem... Gitmem!" diye feryat ediyordum. Dinleyen kim? Nihayet Pişirici Camii'ne giden yol ile Halep yolu kavşağında, Ağa Camii'nin önünde dedem hızır gibi önümüze çıktı, imdadıma yetişti.

Dedem Hacı Ahmet, –daha önce de dediğim gibi– akşamları çalıştığı un değirmeninde yatar, eve hafta sonlarında gelirdi. Kendilerinde kaldığım zamanlarda ara sıra beni görmeye gelirdi; ama sabahları değil, öğle veya akşamüzeri gelirdi. O sabah çalıştığı yerde yüreğine bir sıkıntı gelir. Dakikalar geçtikçe sıkıntısı artar. Sıkıntısının nedenini düşünürken beni hatırlar. "Ahmet Muhtar'ın başına bir şey gelmiş olmasın!" diye işi bırakır, eve gelir. Evde beni göremeyince daha da telaşlanır, izinin üstüne geri döner, yola düşer. Yukarıdaki kavşakta, "Gitmem!" diye direndiğim ve babamın tekmeleyerek beni sürüklediği bir sırada dedem karşımıza çıktı.

Dedemden çekinen babam beni bırakıp gitmek istedi ise de dedem buna fırsat vermeden; "Yavruma bu kötülüğü nasıl yaparsın zalim? " demesiyle babamın kolundan tutması bir oldu. Bir eli ile de elimi tutarak yürüdü. Hızla yürüyorduk. Nereye gittiğimizi ancak müftünün huzuruna varınca anladık. 'Gümüş kastelinin karşısındaki Nakip Medresesi'nde müftülük dairesine girince, Hanifi Baba'nın tekkesine girmiş gibi rahatladım.

Müftü Efendinin Huzurunda

Müftünün kıyafeti, Hanifi Babanınkine, odanın manevi havası ise tekkeye benziyordu. Yalnız bazı bakımlardan burası tekkeden farklıydı. Tekkenin duvarında, zikir yaparken çaldıkları mansarlar (kenarında halkalar takılı büyük tef) asılıydı. Yerde, ortaya kilim, kenarlara dört tarafa kalın keçe serilmişti. Hanifi Baba (şeyh efendi) uzun sarı hırka giyinir, başına sivri takkenin üzerine büyük sarık sarar, otururken önünde rahleye benzer küçük bir sandık, elinde tesbih olurdu. Bazen de başını kısa akkazaye (ucu 'te' şeklinde yaklaşık olarak yarım metre boyunda baston) kor, düşünür, tefekküre dalardı.

Büyük müftülük odasında, yerde büyük halı açılı, odanın üç tarafına kanepeden geniş ve yüksek sedir yapılmış, üzerlerine boydan boya ince uzun halı serilmiş, üç tarafa da yüzüne halı geçirilmiş yastık dizilmişti. Yastıkların yukarısında tavana kadar duvarlardaki kitaplıklarda, çoğu kalın ciltli dizilmiş kitaplar vardı. Antep'in büyük âlimlerinden müftü Arif Efendi, kolları geniş, uzun siyah cübbe giyinmiş, başına fesin üzerine büyük sarık sarmış, sedirin üzerine oturmuş, önünde rahle, kitap okuyordu. Kapının eşiğinde ayakkabılarımızı çıkardık. Önce dedem selam verdi, müftü ile musafaha etti (tokalaştı). Sonra babam, arkasından da ben müftünün elini öptük. Müftü Efendi davamız olduğunu nasıl anlamışsa, –sedire oturmamızı söyledikten sonra– "Buyurun, bir davanız mı var?" dedi. Dedem müftüye benim hakkımda

geçmişte olanları özetledikten sonra, babamın bana yaptıklarını anlattı. Babam da kendince dedemleri suçlu gösterici bir şeyler anlattı ise de inandırıcı olmadı.

Söylenenleri dinleyen müftü, babama dönerek şunları söyledi: "Çocuğu zorla götüremezsin. Hele kötülükle asla. Çocuk kimi isterse ve nerede rahat ederse orada kalır. Üstelik onu dedesi okutmuş. Varlıklı olduğun hâlde hocasına 'hatimceliği' bile vermemişsin. Oğluna eziyet edip, azap çektirdiğin gibi kendin gibi onu da cahil mi bırakacaksın?" dedikten sonra bana da dönerek, "Haydi yavrum, dedenle git. Bundan sonra baban sana bir şey yapamayacak." dedi.

Bunun üzerine babam çekip gittikten sonra Müftü Efendi beni oturduğu sedirin üzerine çağırarak başımı sıvazladı ve bana dua etti. Dedemle biraz konuştular. Sonra sevinçle eve dönerken, içimde zulüm ve esaretten kurtulanların sevinci vardı.

O zaman müftülük sadece Müslümanların dinî sorularına cevap veren fetva merkezi değil, aynı zamanda birçok Müslümanın kendi aralarında çözemedikleri ya da anlaşamadıkları davaların görüldüğü, küçültülmüş şer'i mahkeme gibiydi. Birçokları miras bölme işlerini, arazi davalarını, evlilikle ilgili meselelerini, nafaka davalarını, ticari anlaşmazlıklarını müftüye anlatırlar, müftü davalarını dinler, karara bağlar, huzurundakiler de müftünün hükmüne razı olurlardı Halkımız müftüye, Peygamberin temsilcisi gözüyle bakar, ona saygı duyar, sözünü dinler, dediklerini yaparlardı.

Müftülerimiz de ilmi, kıyafet ve görünümleriyle, hareket ve davranışlarıyla halkın saygısına ve bulundukları mukaddes makama layık olurlardı. Ziyaretçiler, davacılar ve fetva sormaya gelenler kapıda ayakkabılarını çıkarıp müftülüğe saygı ile girerlerdi. Oranın manevi havasının tesiriyle, daha müftü konuşmadan onu dikkat ve saygı ile dinlemeye, diyeceklerini titizlikle yapmaya hazır duruma gelirlerdi.

Rakı İmalatı

Birkaç gün dinlenip kendime geldikten sonra, dayım bana evimizin altındaki mağaraya yeni bir dokuma tezgâhı kurdu, tekrar dokuma işlemeye başladım. Evimizin altındaki yarı karanlık, küf kokan rutubetli esrarengiz mağara küçüktü; ama hatıraları unutulmayacak kadar büyük ve ürkütücüydü.

Ninemlerde kaldığım sürece dayım ne iş yaparsa, beni de aynı işte çalıştırırdı. Çeşitli işler yapan dayım, bir ara kaçak rakı bile imal etti. Dinimizin de yasakladığı bu kanunsuz tehlikeli işlerin çoğunu bana yaptırıyor, ben de her zaman olduğu gibi bu işte de –sevmediğim hâlde ona itaat ediyordum. Dayımın talimatı üzerine mağaranın karanlık ve gizli bölmesinde yan yana dizili büyük fıçılara üzümleri doldururken, birkaç gün sonra ekşimsi, köpürmüş ve fışkırmış üzümleri rakı çıkaracağımız büyük kazana doldururken, daha önce duyduğum peri masallarını hatırlayarak ürküyordum. Karanlıkta bazen gözüme hayaletler görünür gibi oluyordu. Büyük kazanın altını yakarken, yaş odunlardan yükselen dumanlar mağaranın karanlığını koyulaştırıyor, gözümden acı acı yaşlar dökülüyor, imbikten şırıl şırıl akan rakılar midemi bulandırıyor, pis kokusu başımı döndürüyordu.

En güçlü besin kaynağı olan güzelim üzümleri mikroba çeviren dayıma kızıyor, Allah'ın haram kıldığı içkiyi yaparak günaha girdiği için de ona acıyordum. Henüz çocuk olduğum için dayıma bir şey diyemiyordum. Bereket versin sevmediğim bu iş çok sürmedi. Ani bir kararla rakı çıkarma işine son verdi, o karanlık korkulu günler rüya gibi geldi, geçti. Kanunsuz işi yaparken, her an polislerin baskın yapmasından ödüm patlıyordu. Altı yaşımdan beri çalıştığım dokuma tezgâhı da artık beni sıkıyordu. Kimseye bir şey söyleyemiyordum. Beni çok sevdikleri için fazla yorulmamı istemiyorlardı; fakat çalıştırmaya mecbur oluyorlardı. Bunun da iki sebebi vardı:

Babama güvenemedikleri için, kendi hayatımı kendim kazanarak ve işlerimi kendim yaparak başkalarına muhtaç olmadan yaşamamı istiyorlardı.

O sıralarda içinde bulunduğu atmosferin ve çevresinin etkisiyle dayım kendisini zevk ü safaya kaptırmış, arkadaşlarıyla sık sık gece âlemleri yapıyor, kazancının çoğunu kendi zevkine harcıyordu. Günlerinin çoğu yatılı misafirlerle geçen evimizin masrafı dedemin üzerinde idi.

Dedem, yalnız evimizin masrafını üstlenmekle kalmıyor, damatlarının geliri giderlerini karşılamayan iki kızının ev masraflarına da yardımcı oluyordu.

Dedem çocuklarına ve torunlarına düşkün olduğu kadar, fakirlere ve misafirlerine de düşkündü. Gerçi dedemin kazancına Allah bereket veriyor, onu kerametiyle artırıp taşırıyordu. Kazandığı, harcadığının yanında küçük kalırdı. Hem de dedem bu keramete ve Allah'ın lütfuna layıktı. Zira hayatı boyunca insani, millî ve dinî görevlerini yapmış, Allah'ın emir ve yasaklarına saygılı, ibadetlerine düşkün, gönlünü Allah'a bağlamış, uzun yıllar askerlik yapmış, İslam memleketleri Osmanlıların idaresindeyken ve arada suni sınırlar yokken, ilahi aşk ile gidişinde ve dönüşünde yürüyerek Kâbe'ye gitmiş, haccını yapmış, dilinden ve kalbinden Allah'ın zikrini eksiltmemişti. Eşi Afife ninem de tıpkı onun benzeriydi.

Çok yer gezdim, sayısız insanlar gördüm, iyilikte, hoşgörülükte, dindarlıkta, özetle gerçek insanlıkta ve hakiki Müslümanlıkta onlar gibisinin az bulunduğu kanaatine vardım. İkisi de ümmi idi. Allah onlara ilham yolu ile gerekenleri öğretmiş, ufuklarını genişletmiş, insanca yaşamak için gereken kültürlerini geliştirmişti.

Yaşadığım sürece onlar benim modelim, öğütleri rehberim, duaları siperim ve manevi koruyucum olmuştur. Hâlâ da olmaktadır. Bana insan sevgisini, okuma ve okutma düşkünlüğünü onlar

verdi. Allah ve peygamber aşkını onlar aşıladı ve aşıları da tuttu. Allah onlardan razı olsun, bizleri şefaatlerine mazhar kılsın, mekânları cennet olsun.

Gece Sohbetleri ve Kitap Sevgisi

İşte canımdan ziyade sevdiğim dedemlerin yanlarında olduğum sürece, az da olsa masraflarına katkım olsun diye –çocukluğum gereği hoşlanmasam da– çalışmam gerekiyordu. Gündüzleri çalışıyor, geceleri kitap okuyor veya arkadaşlarımla yarenlik ediyor ve çeşitli oyunlar oynuyorduk. Hafta tatillerinde eğer pikniğe gitmemişsek ve evimizde misafir yoksa veya biz misafirliğe gitmemişsek, dedemle birlikte büyükleri ziyarete gidiyor ve tekkede zikir ediyorduk.

Büyüklerin yanında ve geceleri ev toplantılarında kitap okuyup, babam ve dedem yaşındaki insanların, bir vaizi dinler gibi beni dikkat ve saygı ile dinlemeleri, okumanın değerini gözümde kat kat büyütüyor, okuma hevesimi artırıyordu. Bu yüzden nereye gitsem yanımda kitap götürüyor, fırsat buldukça okuyordum. Meclislerde çocuk olduğumu unutuyor, büyüklerin yanında çocukça davranışlardan sakınıyor, büyükler gibi hareket ediyordum. Böyle yapmak, kendime güvenimi artırıyor, çocuk yaşta bana büyüklerin yaptığı işleri yapma cesaretini veriyordu. İşte benden beklenmeyen, yaşımla bağdaşmayan işleri rahatlıkla yapabilmemin bir sebebi de budur. Ayrıca büyüklerin meclisine yakışmam, onların sevgisini ve saygısını kazanmam, okuma sayesinde olduğu için çok küçük yaşlarımda kitapları çok seviyordum. En ağır Osmanlıca kitapları rahatlıkla okuyor, okuduklarımı anlıyordum.

Gün geçtikçe bende kitap sevgisi artıyor, gittikçe sevgim saygıya dönüşüyordu. Kitabın türü ve konusu ne olursa olsun, ona saygı ile yaklaşır, besmele ile alır, onu besmele çekerek okurum.

Nerede bir kitap görsem, onun karşısında oturururum. Hiç bir yerde –mecbur kalmadıkça– kitaplara arkamı dönüp oturmamışımdır.

Galiba kitaplara fazla daldım, tekrar çocukluk günlerime dönelim.

Allah, bana geceleri öyle uzatıyordu ki hem geç saatlere kadar kitap okuyor veya eğleniyor, hem uyuyor, hem de –kısa günlerde– seherleri kalkıp çalışıyordum. Bazen de dertlerim, düşünce ve endişelerim beni iğneliyor, yılanın kabuğundan çıkıp gittiği gibi her şeyi bırakıp sessizce gözden kayboluyor, uzaklara gidiyordum. Bu uzaklık bazen günler, bazen haftalar, bazen aylar sürüyordu. Dedem ve ninemin ölümlerinden sonra da yıllar sürdü. Şu anda bile birçok dostlarımdan ve sevdiklerimden uzaktayım. Allah böyle yazmış, ben ne yapabilirim. Elimden gelen tek şey kadere razı olarak, bulunduğum yerde görevlerimi yapmaktır.

Maraş Yolunda

Bir ilkbahar sabahı erken uyandım, dedemle birlikte sabah namazına gittim. O zamanlar dokuz yaşını bitirmiş on yaşıma girmiştim. Namazı kıldık, tespih çekerken birden Maraş'ı hatırladım. Dayım birkaç kez, Maraş'ta dokumacılık yaptığını, orada dokumacılığın çok iyi olduğunu, dokuma kalfalarına bol para verildiğini anlatmıştı. Camide dedemin gerisinde ellerimizi kaldırmış dua ederken sessizce kalktım, camiden çıktım, hızlı adımlarla "Arasa" denilen Gaziantep'in merkez çarşısına vardığımda henüz dükkânlar açılmamış, yalnız çayhaneler ve kahvaltıya hazırlık yapan bazı kebapçılar açılmıştı. Düşünerek kararsız adımlarla bir süre dolaştım, güneş doğarken Maraş'a gitmeye karar verdim.

Babamlardan uzaklara gidip korkusuz ve kaygısız yaşamanın heyecanını duyar gibi oluyordum. O günlerde korkutucu bir

haber almıştım. Babam beni dedemlerden mahkeme yoluyla alacakmış. O sırada her şeyi, camide ellerini kaldırmış dua ederek Allah'a yalvaran dedemi bile unutmuştum. Bu hâl bende küçük yaşımdan beri sabitleşmiş bir huydur. Yeni bir şey yapmaya karar verirken her şeyi unuturum, yapacağım işten başka hiçbir şey düşünemem. Bu da yapmak istediğim işe konsantre olmamı ve işi daha iyi yapmamı sağlar. Maraş'a gitmeye kesin karar verince, Maraş'ın yolunu soracak birini arıyordum. O sırada dükkânını açan biri bana yol gösterdi.

Saf ve temiz kalpli amca gideceğim yolu güzelce tarif ederken, dokuz yaşında bir çocukken bu uzun yolu nasıl gideceğimi, yolda ne gibi tehlikelerle karşılaşacağımı, geceleri ne yapacağımı ve başıma bir kaza gelmeden Maraş'a nasıl ulaşacağımı söylemeyi akıl edemiyordu.

O gün sabahın erken saatinde, sabah namazında evden çıkmış, öğle üzerine kadar da bir şey yemeden uzun yol yürümüştüm. Sıkıntılı olduğum için akşam da doğru dürüst yemek yememiştim.

O sırada Antep tarafından üstü kapalı bir kamyonla iki araba geldi, yanımda durdu. Erkek, kadın, çocuk yolcular suyun başına giderken arabanın birinden inen orta yaşlı bir kadın bana dönerek "Ahmet, yavrum sen burada ne arıyorsun?" diye seslenmesi garibime gitti. Ses gelen arabaya bakınca ne göreyim, Maraş'a gelin alayı gidiyormuş. Bana seslenen kadın babamgilin komşusuydu ve benim başıma gelenleri de duymuştu. Maraş'a gittiğimi duyunca bağırdı.

– Aman Allahım, bu yaşta çocuğun başına gelenlere bak. Öyle ya, analık zalim, baba merhametsiz olursa ne olur? Evladım, biz de Maraş'a gidiyoruz. Oraya gelin götürüyoruz. Bizimle gelin arabasında gidersin. Haydi, arabaları fazla bekletmeyelim, yolumuz uzak.

Gelin Arabasında

Allahım! Sana binlerce şükürler olsun. Aklımda hayalimde olmayan mutluluğa dönük bu değişiklik ne güzel! Maraş'a kadar yürümeyi göze almıştım. On kilometre de yürümüştüm. Şimdi ise Maraş'a doğru uçuyorum, o da gelin arabasında. Yoksa rüya mı görüyorum?

Gelin arabasında, dağları, ormanları ve o zamanki tabii güzellikleri seyrederek giderken, endişe dolu düşüncelere daldım. Eski elbise ve kötü bir ayakkabı ile dilenci kılığında, kimseyi tanımadığım uzak bir memlekete gidiyorum. Yanımda beş kuruş yok. Oraya gidince ne yapacağım, akşam olunca nereye gideceğim? Artık –daha önce yaptığım gibi– açık bulduğum kapıya girip, "Oğlunuz olayım mı?" diyemeyeceğim kadar büyüdüm. Gittiğim saat, hemen iş ve kalacak bir yer bulabilir miyim acaba? Bunları düşünürken, yolun yarısında bulunan Karabıyıklı köyüne gelmişiz. Orada motorları ateş kesilmiş köhne arabaları biraz dinlendirip, bir şeyler yedikten sonra tekrar hareket ettik. İkindi üzeri Maraş'a vardık. Komşumuz beni düğün evine götürmek istedi. Ben köhne iş elbisesiyle düğün evine gitmeye utandım. Hem de Maraş'ta olduğumu telgrafla babamlara bildirirler korkusuyla komşumuzla gitmek istemedim. "Bana yaptığın iyiliğe teşekkür ederim. Sağolun teyze." diyerek ayrıldım. Yoldan geçen birine yaklaşarak, ondan bir şeyler öğrenmek istedim.

– Amca! Dokumacılar hangi semtte bulunurlar?

– Evladım! Galiba sen Anteplisin?

– Evet, amca; ama sen Antepli olduğumu nasıl bildin?

– Antepliler "dokumacı" derler. Maraşlılar ise "culfacı" derler. Sakın burada dokumacı diye sorma, anlamazlar. Şimdi sen şu karşıki caddeden git. İleride soldaki sokağa dön. O sokağın sonu Devecili Mahallesi'ne çıkar. Culfacıların çoğu Devecili Mahallesi'ndedir. Orada kime sorsan gösterirler.

Adam sözünü bitirmeden ona teşekkür ederek hızlı adımlarla yürüdüm. Acele ediyordum; çünkü akşam olmadan kendime bir iş ve kalacak bir yer bulmalıydım. Bir gün Hacı Ahmet dedem "Yabancı bir yere gidince, önce yatacak yerle abdesthaneyi öğren." demişti. Ne kadar doğru söylemiş. Param olmadığı için yiyecek meselesini aklıma bile getirmiyordum.

Maraş'ın Culfacıları

"Sora sora Bağdat'a varılır." denildiği gibi ben de sorarak aradığımı buldum. Devecili Mahallesi'nde uzun, geniş ve derin bir derenin sağında, dar bir yoldan yürüyordum. Sağ tarafımda sıra sıra culfacı dükkânlarının önünden ağır adımlarla dükkânlara bakarak giderken gözüm boş bir dokuma tezgâhı olan dükkân arıyordu. Nihayet akşama bir saat kala özlemime kavuştum. İkisi çalışır vaziyette, ikisi boş, dört tezgâhlı bir dükkâna girdim, yaşlı bir amcanın işlediği sağdaki tezgâha yaklaştım.

– Selâmün aleyküm.

– Ve aleykümselâm. Buyur evladım! Ne istiyorsun?

– Amca! Ben culfacıyım. Gaziantep'ten geldim. Çalışacağım.

– Evladım! Sen daha çocuksun. Bu zor işi yapamazsın. Çıraklık edeceğim desen yakışır.

– Amca! Ben üç yıldır dokuma tezgâhında çalışıyorum.

– Öyleyse gel, benim tezgâhımda biraz işle.

Adamın işlediği dokuma türü, henüz Gaziantep'te olmayan, bizim bilmediğimiz, beş ayakcalıkla işlenen, yepyeni bir desendi. Amcanın son sözünü, yani "gel işle" diyeceğini tahmin ettiğim için, konuşurken nasıl işlediğine ve ayakları nasıl bastığına dikkat ettim ve hemen öğrendim. Kendisi kalkıp, "gel işle" deyince hemen tezgâha girdim, kendisinden daha hızlı şekilde işledim.

Maraşlı amca, kendisinden daha hızlı çalıştığımı ve kumaşı daha düzgün dokuduğumu gördü.

– Sen bu işi yapacaksın, görüyorsun ya tezgâhta direzin (çözgü) yoktur. Üç dört güne kadar ancak hazır olur. Biraz beklemelisin. Haa, ismini sormayı unuttum. Adın ne?

– Halil (Tanınmamak için takma isim kullanmıştım).

– Allah yardımcın olsun. Sen çalışkan ve terbiyeli olursan, kimseye muhtaç olmadan çalışır, kazanır, rahat edersin. Hem de herkes seni sever, yardımına koşar. Üzülme evladım, Allah kerim. Sabrın sonu selâmettir. Gel sana camiyi göstereyim. İhtiyacın olursa oraya gidersin, dedi. Birlikte biraz ötedeki camiye gittik.

Cami Kubbesinde Harç İşi

Ertesi sabah işveren amca yanındaki işçisiyle çalışırlarken yanlarında oturmuş, kendi kendime "Param yok, çalışacağım güne kadar ne yapacağım, çalışıp hak etmeden işverenden para isteyemem." diye kara kara düşünüyordum. O sırada Kilisli olduğunu sonradan öğrendiğim, kıyafetinden, inşaatta çalıştığı anlaşılan bir adam dükkâna girdi. Selam verdikten sonra, bir caminin sıvasını yaptığını, yüksek kubbeye harç çekecek bir amele bulamadığını söyledi. Adamın sözlerinden açık bir ümit kapısı görerek işe talip oldum.

– Amca! Ben çalışırım.

– Evladım, bu iş zordur. Sen çocuksun, dayanamazsın.

– Ben zor işlerde çok çalıştım. İşimi beğenmezsen yarın çalışmam, para da istemem.

Dükkân sahibi de beni destekleyici tarzda konuştu.

– Pekâlâ, haydi gidelim.

Birlikte sıvasını yaptıkları camiye gidince; "Haydi evladım! Düşmemeye dikkat ederek şu iskeleye çık, yerden doldurdukları harcı oraya çekeceksin." dedi. Daha önce yüksek ağaçlara çıkmaya alıştığım için, üç katlı bina yüksekliğindeki iskeleye, görenleri şaşırtacak bir hızla çıktım. Çıktım; ama gücümün çok üstünde olan işin zorluğunu görünce gücümü arttırması için

Allah'a yalvardım. O gün mutlaka çalışmalıydım; çünkü söz vermiştim. Hem de ekmek parası gerekti. "Başa gelen çekilir." diye çalışmaya başladım.

Aşağıda doldurdukları harcı makaraya takılmış zincirle çekerken hem zorlanıyorum, hem de zincirin halkaları elimi acıtıyordu. Avuçlarım önce kabardı, sonra sızlamaya başladı. Belimin ağrısından ayakta duramaz hâle geldim. Yaşıma ve o zamanki gücüme göre, hayatımın en zor işini yapıyordum. Dayanmalıydım ne pahasına olursa olsun o gün çalışmalıydım. Ekmek parası lazımdı, dilencilik yapamazdım. Yeni tanıdığım, henüz işini yapmadığım işverenimden para istemeyi kendime yakıştıramazdım. Evlerinden bana yemek getirmesini de bekleyemezdim. "Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde gelmez."

Öğle vakti yemek molası verirken, ayakta duracak mecalim kalmamıştı. Kendimi olduğum yere bıraktım. Ölüden farksızdım. Tekrar işe başlarken kımıldamaya takatim kalmamıştı, avuçlarım da çok acıyordu. Ne çare! Ölecek de olsam, akşama kadar çalışmalıydım. O gün benim için hayatımın en uzun, en çetin ve en elem verici günü oldu. Hele o gün kazandığım para, gözümde öyle kıymetlendi ki dokuma tezgâhında iş hazır oluncaya kadar beni idare etsin diye ekmekten başka bir şey almıyordum. Aldığım ekmeği de bitmesin diye gıdım gıdım yiyordum. O günden beri anlıyorum ki gereksiz yere bol para harcayanlar ya zahmet çekmeden kolay para kazananlar, ya da başkalarının hazır parasını yiyenlerdir; özellikle mirasa konanlar ve rüşvet alanlar. Yoksa alın teri ile ve el emeğiyle kazanılan para kolay harcanmaz.

Çözgü hazırlanıp tezgâha girinceye kadar, ellerimin kabarıkları gitmiş, acısı dinmişti. Maraş'a yavaş yavaş ısınıyor; tozlu rüzgârına, hoşgörülü, cana yakın insanlarına alışıyordum. Zülal gibi bol soğuk suları, birbirine yakın feyizli camileri, ucuz ve çeşitli meyveleri hoşuma gidiyordu; fakat yalnız yaşıyordum.

Mizacıma uygun arkadaş edinememiştim. Çalıştığım dört tezgâhlı dokuma atölyesinde benimle çalışan çok ciddi, oldukça az konuşan amcalarla bir türlü uyum sağlayamıyordum. Ne onlar benim seviyeme iniyorlar, ne de ben onların seviyesine çıkabiliyordum. Bu hâl de beni sıkıyor, günlerimi uzatıyordu. Akşamları karanlık basınca, yalnız kaldığım küçük dükkân daha da küçülüyordu. İki dokuma tezgâhının arasında yatıyor, saatlerce uyuyamıyordum.

Burada bir ay çalıştıktan sonra altı tezgâhlı, geniş ve ferah bir başka atölyeye geçtim. Yeni çalıştığım yerdeki şenlik ve rahatlığım, bana sılamı unutturuyordu. Güzel huylu, dinlerine bağlı yeni iş arkadaşlarım beni rahat ettirmek için sanki yarışıyorlardı. Ezan okununca birlikte namaza gidiyor, çalışırken koro hâlinde ilahiler ve güzel şarkılar söylüyor, böylece vaktin nasıl geçtiğini bilmiyorduk. Hafta tatillerinde Maraş'ın meşhur piknik yeri olan Pınarbaşı'na gidiyor, hoşça vakit geçiriyorduk. Geniş atölyenin bir köşesinde kendime bir yer yaptım, orada hem yatıyor, hem de yemeğimi yiyordum.

İlk günler acı ve sıkıcı olduysa da Maraş'ta kaldığım beş altı ay oldukça neşeli geçti. Hem de kendimi kollamaya çalışıp, kendi kendime yaşayabileceğime güven ve inancım arttı. Bu arada dertlerimi biraz olsun unutuyordum, ninemleri bir türlü unutamıyordum. Hasretleri gün be gün artıyor, sanki gizli bir kuvvet beni kendilerine çekiyordu. Daha fazla dayanamayarak, kendime yeni ve şık bir elbise yaptırıp, biraz da harçlıkla kışa doğru Gaziantep'e döndüm. İyi ki dönmüşüm, yoksa bir daha göremeyeceğim Afife ninemin ayrılık ateşi ömrümün sonuna kadar kalbimi yakardı...

Garip Bir Olay

O sıralar ninemde bambaşka bir hâl peyda olmuştu. Daha önce dedemle birlikte anamın kabrinin yanında iki mezar kazdırmışlar, ninem kendi mezarının baş tarafına bir adamın inebileceği

kadar açık bıraktırmış, üzerine bir tabaka (yassı büyük taş) koydurmuştu.

Bir gün bir süpürge aldı, elimden tuttu, dondurucu soğuğa bakmadan mezarlığa gittik. Anamın mezarının başucunda birer Fatiha okuyup dua ettikten sonra, benim de yardımımla kendi mezarının üzerindeki tabakayı kaldırdı, mezara inmeye başladı: "Nine ne yapıyorsun?" dedim, "Yavrum! Elimi tut, bana biraz yardım et." dedi ve kenarlara tutunarak mezara indi. Süpürgeyi istedi, "Yavrum! Benim asıl evim burasıdır. Yakında geleceğim." diyerek mezarı süpürdükten sonra, süpürgeyi başının altına koydu. "Ohh, ne güzel yermiş." diyerek biraz yattı. O sırada ben de mezarın başında hayretle ninemi seyrederken "Yoksa ninem yakında ölecek mi?" diye hüzünleniyor, ağlamamak için kendimi zor tutuyordum.

Mezarlıktan eve dönünce ikinci bir garip olaya şahit oldum. Ninem sandığını açtı, daha önce kendi eliyle eğirdiği pamuk ipliğinden dokuttuğu, o güne kadar görmediğim kefeniyle, bir kalıp sabun ve bir lif çıkararak "İşte benim kefenim, sabunum ve lifim. Ben ölünce kimseye eziyet olmasın diye bunları hazırladım." dedikten sonra sözüne şöyle devam etti:

– Yavrum, ben ölünce sakın üzülüp ağlama. Ayrılığımız geçici olacak, öbür dünyada yine beraber olacağız. Annen Münevver'in yanına gideceğim. Kim bilir, ne kadar sevinecek...

Ninem, gözyaşları yanaklarını ıslatarak bunları söylerken, bütün dikkatimle onu dinliyor, için için ağlıyordum. O günden sonra bu mezar ziyareti birbirini izledi. Meğer bu mezara girip yatma sahnesini sık sık tekrarlaması, yakında öleceğine işaret etmek, ölümünü tabii karşılamamı bana telkin ederek beni ayrılığına hazırlamak içinmiş. Ben de artık çalışma saatlerinin dışında beraberinde oluyor, geceleri yanından ayrılmıyordum.

Ayrılık Gecesi

1930 yılı şubat ayında kar üstüne kar yağıyordu. Onuncu yaşımın ikinci yarısında idim. Bünyesi zayıf olan ninem, enerji ve hayat dolu idi. Boş durmayı sevmez, o devrin ağır şartlarına rağmen durmadan çalışır, evin her işini kendisi yapmak isterdi, ibadetlerinin vaktini şaşırmaz, dilinden Allah'ın zikri düşmezdi. Güleç yüzlü ve cömertti, dedikodu bilmez, kimsenin arkasından konuşmazdı.

Her cefaya dayanan ninem, yalnız soğuğa dayanamazdı. Onun için zaman zaman "Allahım! Kimseyi açlıkla ve soğukla cezalandırma, karlık günde canımı alma." derdi. Allah, belki de sırf ona mucizesini ve senenin en soğuk gününde bile soğuğu fark ettirmeden ruhunu cennete götüreceğini göstermek için ölümünü karlık güne getirdi.

Yatağa düştüğünün ikinci günü yerdeki kar yarım metreyi geçmiş, yakın akrabalarımız toplanmıştı. Uzun yaşamasına ve dayanılmaz çileler çekmiş olmasına rağmen hastalık yüzü görmeyen ninem, birden rahatsızlandı, eve de hüzün çöktü. Gittikçe ağırlaşıyordu. O gün akşamüzeri bir ara gözünü açtı, veda edercesine bana bakarak kısık sesiyle "Yavrum! Bu gece öleceğim. Bana biraz Kur'an oku." dedi. Bu cümle hayatımda bir insandan duyduğum en acı, acı olduğu kadar da en mânâlı cümledir. Öleceğini biliyor, bize de bildiriyordu. Bu ölüm, çevremde en çok sevdiğim, beni de en çok seven ninemi benden ayırıyordu. Hem de bütün ömrünü Kur'an'la, Kur'an sevgisiyle ve Kur'an'ı yaşayarak geçirdiğini biliyordu. Çünkü Peygamberimiz (s.a.s.) "Kişi hayatında ne ile yaşarsa, onunla ölür." demişti. İşte ninem de Kur'an dinleyerek, Kur'an'la yaşamış ve Kur'an'la ölüyordu. Kur'an-ı Kerim'den, dinlemesini çok sevdiği Yasin Suresi'ni açtım, kısık ses ve hüzünlü eda ile okumaya başladım. Gözümü gözünden ayırmamak için yarı Kur'an'dan, yarı ezbere okuyordum. O da gözünü bana dikmiş dinliyor, dinledikçe kendinden geçiyordu. Gözyaşları yanaklarına

sızarak mânâlı bakışlarıyla sanki geçmişimizi özetliyor, geleceğimin bilançosunu çiziyordu.

Gaz lambasıyla aydınlanan loş odayı dolduran insanların hüzünlü gözleri ninemde, kulakları okuduğum Kur'an'da. Hüzün ve sessizlik içeriyi kaplamış, benizler solmuş, için için ağlayanlar, solgun yanaklarda sızan gözyaşları...

Ölüm döşeğinde yatan ninem gülümseyerek süzgün gözlerini çevresindekilere gezdirdikten sonra tekrar bana dikti, bir süre hareketsiz kaldıktan sonra kapattı. O zaman hulkum daraldı, sesim kısıldı, okuyacak hâlim kalmadı, içimden hüngür hüngür ağlamak geldi; ama sessizliği bozmamak için kendimi tutmaya çalıştım, başaramadım. Hemen Kur'an –ı Kerim'i tandırın üzerine koyarak kendimi dışarıya zor attım. Ağlayarak karlara basa basa sokağa çıktım. Kendimde değildim. Şaşkın adımlarla endişeli yürürken, beni aramaya çıkan Hamite teyzemin büyük oğlu Ahmet'in "Muhtar! Ninen öldü, neredesin?" sözü beni çılgına döndürdü. O anda ne yapacağımı şaşırdım, diz boyu karın üzerinde koşmaya başladım. Kendimden öyle geçmişim ki farkında olmadan evimizin önünden geçmiş, mezarlığa doğru koşuyormuşum. Ahmet peşimden yetişip beni eve götürmeseydi, kim bilir nereye gidecektim. Beni erkeklerin toplandığı odaya götürdüklerinde gözümün önü kararmış, şuursuz bir hâlde idim. Başımı tandır kürsüsünün üstüne koyduğumu hayal meyal hatırlıyorum. Kendimden geçmişim, gece olup bitenlerin farkında olmamışım. Kendime gelip başımı kaldırdığımda güneş doğmuş, gözyaşlarım tandır yorganını ıslatmış, hoca gelmiş ninemin kefenini biçiyordu.

Yeryüzünü ağartan bembeyaz karı tepeleyerek tabutun arkasından giderken ninemin bir daha dönüşü olmayan ayrılığına, bir yandan da kara bahtıma ağlıyordum. Hele onu kabre indirirken, sanki kalbim de onunla birlikte mezara gömülüyordu. Öldüğüne bir türlü inanamıyor, ayrılığını kabullenemiyor, hiçbir şeyle avunamıyordum. Dokuma tezgâhında çalışmak da beni sıkıyor, ninemi

düşününce elim ayağım dolaşıyor, çalışamıyordum. Ninemin vefatı seksen beş yaşındaki dedemi de sarsmış, kuzusundan ayrılan koyuna dönmüştü. Ninemin boşluğunu doldurmak için akşamları beni yalnız bırakmıyordu. Çalıştığı un değirmeninde gece bekçiliğini bıraktı. Geceleri beraber kalıyorduk. Güzel hikâyeler, ilginç masallar ve uyarıcı sözlerle beni hem eğlendiriyor, hem ninemin acısını unutturmaya çalışıyor, hem de irşad ediyordu. Yine de ninemi unutamıyordum.

Tehlikeli Sefer

Şubat ayının sonlarına doğru kar yağışı durdu, yerini şiddetli soğuğa bıraktı. Hamite teyzemin benden altı yaş büyük oğlu Ahmet, küçükken kucağında büyüttüğü için beni çok severdi. Ben de onu öz ağabeyim gibi severdim, güldürücü sözleri ve eğlendirici hareketleri hoşuma giderdi. Hareketleri delicesine olduğu için ona Deli Ahmet derlerdi. Sekiz kardeşten babalarından en çok dayak yiyeni o idi. Bu yüzden dertliydi, o da benim gibi uzaklara kaçmak istiyordu. Bir gün dedi ki:

– Muhtar! Aklıma bir şey geldi. Bunu yaparsak ikimiz de sıkıntılarımızdan uzaklaşırız. Seninle Fevzipaşa'ya gidelim, orada çalışalım.

– Fevzipaşa nasıl bir yer?

– Adana yolunda, Gâvur Dağı'nın eteğinde, Antep'e doksan kilometre, hareketli, güzel bir yermiş.

– Orada ne yapabiliriz?

– Hani geçen sene seninle pazarlarda ciğer kebapçılığı yapmıştık ya. Orada da –dükkân bulamazsak bile– bir köşede ciğer kebabı yapar geçiniriz. İstersen orada bir süre çalıştıktan sonra Adana'ya gideriz.

– Ne zaman gidelim?

– Yarın sabah çıkarız. Sakın kimseye bir şey söyleme.

– Benden sır çıkmayacağını bilmiyor musun?

Ahmet gittikten sonra beni bir düşünce aldı. Kendi kendime düşünmeye başladım: Kışın soğuk günlerinde yürüyerek tanımadığımız uzak memlekete gideceğiz. Ya orada yapacak bir iş bulamazsak! Ayrıca, ben gidince bilmem dedem dayımların yanında kalabilir mi? Yoksa yalnız kalır, daha mı çok üzülür? Bilmiyorum: Ama babamlara gitmektense, gurbete gitmek daha iyidir.

Fevzipaşa'ya gitmeye karar verdik; ama gidebilir miyiz, gidemez miyiz? Daha önce yetmiş kilometre Birecik'e, seksen kilometre Maraş'a gittim. Maraş'a biraz yürüdükten sonra gelin arabasıyla gittim. Birecik'e ise dedemle gittim, yoruldukça beni omzunda taşıyordu. Dedem aklı başında, ne yaptığını bilen, çok tecrübe görmüş, yürüyerek Hicaz'a gitmiş gelmiş, usta bir kılavuzdu. Ahmet ise, benden büyük; ama hiç tecrübe görmemiş, en yakın bir köye bile gitmemiş, ne yaptığını ve ne yapacağını bilmeyen delinin biri. Buna güvenip uzun yola nasıl çıkacağım, bilemiyorum. Hem de öbür seferlerimde mevsim yazdı. Şimdi ise, kışın en soğuk günlerindeyiz.

Üstelik yanımızda paramız da yok. Ahmet haftalığını alınca babasına verir. Ben de dayımın işini işlediğim için, sadece harçlık alıyorum. Onu da hafta tatilinde harcayıp bitiriyorum. Bu hafta da aldığım parayı harcamıştım. Para biriktirme âdetim olmadığı için dayımdan fazla para istemiyordum. Zaten o bana gerekenleri ben istemeden alıyordu. Hafta başına daha beş gün var. Parasız çıkmak zorundayız. Şartlar ne olursa olsun, bu yolculuğa çıkacağım; çünkü Ahmet'e söz verdim. Dedem ne demişti: "Her olur olmaz yere söz verme. Vermişsen öl, sözünden dönme."

Gaz Lambası ile Fevzipaşa Yolunda

O akşam yatağa girdiğimde çok heyecanlıydım. Geç vakte kadar uyuyamadım, sabırsızlıkla sabahın olmasını bekledim. Gideceğim fark edilmesin diye sabahın erken saatinde yola gitmek

üzere iyice giyindim, sonra dokuma tezgâhına girdim, çalışmaya başladım. Biraz sonra Ahmet geldi. Dedem sabah namazını kıldıktan sonra yatmış uyuyordu. Gitmemize müsaade etmez, biz de onu kıramayız diye uyandırmadan sessizce evden çıktık, aç karnına ve parasız pulsuz yola düştük. Geceleri çalışmak için gereken, gaz lambasını elinden bırakmayan Ahmet'e "Yolda gaz lambasını ne yapacağız?" dedim. "Belki yolda lazım olur." dedi.

Ben de üzerinde durmadım. Görenlerin hiçbir mana veremeyeceği gaz lambası elimizde, Fevzipaşa'nın yolunu tuttuk. Öğleye doğru Antep'e on sekiz kilometre kadar olan ilk köye vardık. Evden aç karnına çıktığımız için iyice acıkmıştık. Açlığın verdiği sıkıntı ile arkadaşımın elinden lambayı aldım, karakola gittim. Jandarmalara isteğimi bildirdim.

– Amca! Şu lambayı ekmekle değişir misiniz?

– Sen kimsin? Şehirliye benziyorsun. Nereden gelip, nereye gidiyorsun?

– Adım Ahmet Muhtar, Gaziantep'ten geliyoruz, Fevzipaşa'ya çalışmaya gidiyoruz.

– Çocuk! Sen delirdin mi? Fevzipaşa üç günlük yol. Bu kışın ortasında yalnız başına nasıl gideceksin? Yolda donar ölürsün ya da seni kurtlar, kaplanlar parçalar. Daha geçen hafta ilerideki ormanda üç köylüyü kaplan parçaladı. Beni dinlersen geri dön, evine git.

– Amca! Ben yalnız değilim. Ağabeyimle beraber gidiyoruz. O beni yolda bekliyor. Hem de kurtlar, kaplanlar ormanda olur. Biz yoldan gideceğiz.

Tecrübesiz jandarma –belki de bana acıdığı için– fazla bir şey sormadan elimdeki gaz lambasını aldı, bana iki tayın (asker ekmeği) verdi. Biriyle karnımızı doyurduk yola revan olduk, ötekini de ikindiye doğru yolda yürürken yedik. Akşam yaklaştıkça dondurucu soğuklar da artıyordu. Hem ısınmak, hem de karanlık basmadan sığınacağımız bir köye ulaşabilmek için hızımızı artırdık, ara sıra da koşuyorduk. Açıkta kalarak donmak korkusundan

yorgunluğumuzu unutmuştuk. Karanlık iyice basınca uğradığımız (galiba Büyük Araptar) köyünde bir evde misafir olduk. Soğuktan titrediğimizi gören ev sahibi yemek sofrasını açmadan önce, büyük odanın ortasında yanan ateşe birkaç odun atarak odayı iyice ısıttı. Yemekten sonra nereden gelip nereye gittiğimizi sordular, kısaca cevap verdik. Hâlimizden aşırı yorgun olduğumuzu anlamışlar ki "Siz yorgunsunuz, dinlenin." diye küçük bir odaya yataklarımızı açtılar. Yatarken de sanki Ahmet'in yapacağı deliliği biliyorlarmış gibi "Sakın erken kalkıp yola çıkmayın, çok soğuk, donarsınız. Kahvaltıyı yaparsınız, hava güzel olursa, yol azığınızı veririz, gidersiniz. Çok soğuk olursa, kendi eviniz gibi burada istediğiniz kadar kalabilirsiniz." dediler. Yorgun ve güvenilir yerde olduğumuz için başımızı yastığa koyunca uykuya daldık. Derin uykudayken Ahmet'in "Muhtar! Kalk, geç kalmışız." sözünü işitince birden kalktım. Yorgunluktan ve uyku sersemliğinden sendeliyor, ayakta zor duruyordum. Ahmet'in davranışı kafamı iyice karıştırdı.

– Ne var, beni niçin uyandırdın?

– Yolumuz uzak, erken çıkmazsak gideceğimiz yere akşama kadar varamayız.

Yolda bize saldıran köpeklere karşı koyabilmemiz için, yakacakların arasından birer değnek alarak aç karnına, sessizce evden çıktık. Engebeli yolda tökezleyerek giderken, zifiri karanlıkta üzerimize gelen köpeklerin seslerini işitiyor, kendilerini göremiyorduk; ancak çok yaklaştıkça fark ediyor, elimizdeki sopa ile onları uzaklaştırmaya çalışıyorduk. Köyden çıkıp ana yola varıncaya kadar köpekler peşimizi bırakmadılar.

Bu korku karışımı, hareketli mücadele bize soğuğu fark ettirmemişti. Yola çıkıp yürüyüşe geçince öldürücü soğuk bizi etkilemeye, donmanın başlangıcı ve işareti olarak kulaklarımız ve burnumuz donmaya başladı. Gittikçe adımlarımız kısalıyor,

hareketlerimiz yavaşlıyor, yavaşladıkça da üşümemiz artıyordu. Hele ortalık biraz ağarıp adımlarımızı fark ettiğimizde, acınacak olduğu kadar da gülünç olan hâlimiz moralimizi iyice bozdu. Biz şuursuzca yürüyoruz sanıyorduk, meğer adımlarımız kısalmış, ayaklarımız ilerlemiyormuş. Benden daha perişan olan Ahmet, iyice şaşırmıştı:

– Muhtar! Ben artık yürüyemeyeceğim.

– Durursak daha çok üşür, donar ölürüz. Misafir olduğumuz ev sahibinin sözünü tutsaydık başımıza bu gelmezdi. Kendimizi yürümeye zorlamalıyız ya da odun toplayıp ateş yakmalıyız.

– Muhtar! Bak ileride yolun kıyısında odun görünüyor.

Ahmet'le kol kola girdik, kendimizi zorlayarak gördüğümüz odunun yanına vardık.

Yakacakları birbirine çattık, ince çöpleri de ortasına koyduktan sonra, yakmak istedim, soğuktan uyuşmuş ve keçeleşmiş parmaklarım kibriti tutamadı. Ahmet zorlukla kibriti yaktı; ama karın altında ıslanan yakacaklar tutuşmadı, o sırada evden çıkarken böyle bir duruma düşeceğimizi düşünerek kuşağımın arasına koyduğum bez parçalarını hatırladım. Hemen çıkardım bez parçalarını yaktım. Onunla da çerçöpü ve odunları yaktık. Güneş doğuncaya kadar ateşin etrafında iyice ısındık ve donma tehlikesinden kurtulduk, yolumuza devam ettik. Akşama kadar Fevzipaşa'ya ulaşmak istiyorduk. Ahmet ile hızlı adımlarla yamaçtaki sık ormanlı dağa doğru yürürken, karşıdan gelen bir köylü amca yolumuzu kesti. Niyetimizi öğrenince bizi uyardı.

"Beni dinlerseniz buradan dönün, evinize gidin. İleride büyük tehlike var. Başınıza bir kaza gelmeden buradan uzaklaşın. Fevzipaşa'ya akşama kadar ulaşamazsınız. Gece çok soğuk olur. Baksanıza şimdiden karlar dondu. Hava kar havası, yine kar yağabilir. Donar ölürsünüz ya da sizi kurtlar, kaplanlar parçalar. Geçen hafta bizim köyden üç kişi oraya odun kesmeye gitmişti.

O sırada karşılarına bir kaplan çıkıp, bunlara saldırır. Birer pençe ile ikisini cansız yere devirir. Üçüncüsü, hayvan kendisine saldırırken baltayı kaplanın göğsüne indirir. Hızını alamayan kaplan adamı öldüremez; ama ağır yaralar, kendisi de cansız yere serilir. Size şunu da hatırlatayım; erkekli dişili çift yaşayan yılanla, aslan ve kaplanın eşi öldürülünce, eşinin intikamını almak için daha da azar ve korkunç saldırgan olur. Bunu da göz önüne alın, hemen evinize dönün."

Bizi uyarıcı nasihatleri küçük kafamıza girmedi. Adam gidince Ahmet'le kısa bir tartışmadan sonra yolumuza devam ettik.

Öğle ile ikindi arası 'bitkin vaziyette' Hurşitağa köyüne ulaştık. Orada aç olduğumuzu gören yaşlı ve iyi giyimli bir kadın bize acıdı. "Burada durun size yemek getireyim." dedi. Biraz sonra üst üste koyduğu üç ekmeğin üzerine çokça bulgur pilavı koymuş, yanımıza geldi, elimize verdi.

Vakit geçirmemek için acele acele yemeği yedik, üzerine de kana kana su içtikten sonra hemen yola düştük. Akşamüzeri kar yağmaya başladı. Gideceğimiz yolun ne kadar kaldığını soracak kimse de yok. Ayağımızın altında kar yükseldikçe yolumuz uzuyor, adımlarımız kısalıyordu. Hele kar yağmaya başlaması bizi tamamen şaşırttı. Uzaktan kurt sesleri de duyulmaya başladı. Kar tipiye dönüşürken, akşamın dondurucu soğuğu da artıyordu.

"Ahmet! Kaplana yem olmaktan kurtulduk; ama bizim için kurtuluş yok. Bu gece dağın başında ya kurtlara yem oluruz ya da donarak ölürüz. Yakında köy de görünmüyor ki oraya sığınalım."

Karakolda Geceledik

Konuşarak koşarcasına yürürken, kıyıları buz tutmuş dereyi nasıl geçtiğimizin farkında bile olmamış, hava kararırken Kömürcüler Karakolu'nun hizasına gelmişiz. O sırada önce düdük sesini, sonra da jandarmanın "Hey çocuklar! Durun!" sesini duyunca

ancak kendimize geldik. Birkaç saniye sonra jandarma yanımızdaydı. Bizi karakola götürerek sorguya çekti.

– Nüfus cüzdanınız var mı?

– Yok.

– O hâlde buradan öte gidemezsiniz. Ben sizi bıraksam bile, nüfus kâğıdı olmadan bir yerde kalamazsınız. Hem de herkes size bizim gibi iyi davranmaz. Sizi Antep'e eliniz kelepçeli gönderirler. Bu gece burada kalırsınız, yarın sizi Antep'e giden bir kamyonla gönderirim. Allah'ın yanında bir iyiliğiniz varmış da sizi gördük, buraya sığındınız. Yoksa bu karda kıyamette gece vakti ne yapardınız?

– Şimdiden kar her tarafı kapladı, yol kayboldu. Karanlıkta yolunuzu şaşırır, aç kurtlara yem olurdunuz. Ya da soğuktan donardınız. Uzak yoldan geldiniz, yorgunsunuz. Şu ranzanın altına girin yatın. Bakın, şu köşede köpek bağlı. Sakın ola yaklaşmayın, sizi parçalar.

"Başa gelen çekilir." diye eğilerek ranzanın altına girdik, Köpeğin ulaşamayacağı köşeye soğuk toprağın üzerinde kıvrıldık kaldık. Ne altımızda açkı var, ne de üzerimizde örtü. Buz kesilmiş odanın kapı aralıklarından giren soğuk ve kar taneleri bizi dondururken, köpeğin homurtusu ve dik dik bize bakışı yüreğimizi oynatıyor, açlıktan da midemiz sızlanıyordu.

Dondurucu Gecede Kamyonun Üstünde

Sabah kahvaltısından sonra askerler yoldan geçen bir kamyona el ederek durdurdu, bizi bindirdiler. Şoföre de bizi götürmesini ve para almamasını söylediler. Gerçi istese bile verecek paramız yoktu. Üstü açık kamyona binince, iki gündür yürüdüğümüz yolu kamyonla birkaç saatte gideceğimizi düşünerek seviniyorduk. Meğer kamyon yakın bir köye gidiyormuş. Üç-dört kilometre kadar gidince bizi indirdi, gideceği köye saptı. Biz de çaresiz yola düştük. Dönüşümüz gidişimiz gibi heyecanlı değildi.

Gitmek istediğimiz ve heyecanla görmek istediğimiz Fevzipaşa'ya yaklaşmışken geri çevrilmiş, Gaziantep'e istemeyerek gidiyorduk. Hem de çok yorgunduk.

Ahmet'le "tabana kuvvet" diye giderken, "Başa gelen çekilir." diye kendimizi teselli ediyorduk. Öğleye doğru yolun kıyısında dinlenirken Ahmet'in akşam sakladığı ekmeği yedikten sonra tekrar yola düştük. Akşama kadar –tahminen yolun yarısında olan– Yamaç Oba köyüne ulaşabilmemiz için hızlı yürüyorduk. Akşam hava kararırken bitkin olarak Yamaç Oba köyüne ulaştık.

Orada Antep'e giden başka bir kamyon bulduk. Kamyon, Gaziantep'e ilk taş kıran makineyi götürüyormuş. Şoförün talimatı üzerine soğuktan buz kesilmiş makinenin üzerine oturduk, tutunacak yerlerinden de sıkıca tutunduk. Kamyon hareket edip hızlanınca çekilmez çilemiz anlatılamayacak kadar belalıydı. Oturduğumuz yer, buz kesilmiş soğuk demir. Gecenin dondurucu soğuğu ve üstü açık kamyonun süratiyle hızını artıran şiddetli ve soğuk rüzgâr. Öldürücü soğuktan ne yapacağımızı şaşırarak, Ahmet'le birbirimize sarıldık. Var gücümüzle "Şoför amca! Bizi indir, yürüyeceğiz!" diye bağırıyoruz. Rüzgâr sesimizi geriye götürüyor, hem de şoför mahallinin camları kapalı olduğu için şoför sesimizi duymuyor ya da duymazdan geliyordu. Ne yapacağımızı şaşırdık. Nasıl oldu da o gece donarak ölmedik bilemiyorum. Allah'ın bizi korumasından başka ne olabilir?

Vakit gece yarısını devirdi, Gaziantep'in girişindeki kavaklığa gelince şoför yavaşladı, rüzgârın da hızı kesildi, ancak o zaman sesimizi duyan şoför kamyonu durdurunca "Amca! Evimiz buraya yakın, İneceğiz. Bizi getirdiğine teşekkür ederiz." dedik. Kamyondan inince, ısınmak için iki kilometre kadar uzaklıkta olan Tekke Camii'ne kadar koştuk. Cami kapalıydı. Gece yarısı eve de gidemezdik. Camiye yakın, daha çok Antep'e mal getiren köylülerin geldiği ve bütün gece açık olan Tahmis Kahvesi'ne girdik. Nasıl olsa çay paramız vardı. Korku, kuşku, tehlike ve heyecan

dolu üç günlük çileli seferimiz üç ay kadar uzamıştı. Bizim için de unutulmaz maceralardan ve acı hatıralardan biri oldu.

Minik Çerçi, Köylülerin Hocası

Fevzipaşa seferinden döndükten sonra tekrar dokuma tezgâhına girdim, dedemle arkadaş gibi yaşıyor, ara sıra anamın ve ninemin mezarlarını ziyaret ediyorduk. Bütün bunlar bana ninemin acısını unutturamıyor, evimizin her yöresinde onun hatırasını görüyordum. Bu da kalbimde yanan ayrılık ateşini alevlendiriyordu. Bu yüzden evden dışarıda çalışmak ve uzaklarda yaşamak istiyordum.

Bunun farkında olan dedem bana bir şey söylemiyordu. Beni teselli için hikâyeler, masallar anlatıyor, bilmeceler çözdürüyor, beni irşad ve terbiye edici hikmetli sözler söylüyordu. Böylece günler, haftalar geçti, ilkbahar geldi. Ağaçlar canlanmaya, çiçekler açmaya, tabiatın yüzü gülmeye başladı. Havaların ısınmasıyla kanım da ısınıyor, hareketim artıyor, odalar beni sıkıyor, evler bana dar geliyordu. Mezar misali dokuma tezgâhından kurtulmak, açık havaya çıkmak, yeni bir şeyler yaparak daha çok para kazanıp dedemi rahat yaşatmak istiyordum,

Yeni bir iş üzerinde etraflıca uzun uzadıya düşündüm, doğumum sırasında babamın yaptığı gibi, köylerde çerçicilik yapmaya karar verdim. Karar verdim; ama bu işi yapmaya ne tecrübem var, ne sermayem. Kazancı az olan dokumacılıktan kazandığım para bizi zor idare ediyor, para artıramıyordum. Üstelik on bir yaşında bir çocuğum. Çerçicilik yapacak yaşta olmadığım için dedemden izin de alamazdım. Düşünüp karar verdiğim bir işi yapma âdetim olduğu için, "Ne pahasına olursa olsun, çaresini bulup çerçicilik yapmalıyım." dedim.

Nitekim biraz düşününce çaresini buldum: "İlk seferim deneme olacaktı. Bu sefer için parayla bir şey almayacağım, evimizde köylülere yarayan bir şeyler bulup götürüp satacağım.

Dedemden bir gecelik izin alacağım; ama çerçiliğe gideceğimi söylemeyeceğim. Başarılı olursam devam eder, o zaman dedeme de söylerim." dedim. Bana yardım etmesi için Allah'a dua ettim.

Rahmetli ninem akıllı olduğu kadar da ihtiyatlı idi. Ev için bir şey hazırlarken yahut bir şey alırken, başkalarına da veririm niyetiyle çok alır, yedekte bulundururdu. Huyunu bildiğim için, köylerde satmak üzere evde bir şeyler bulunacağından emindim. Nitekim tahminim doğru çıktı. Dedemin olmadığı bir zamanda evin her yanını aradım. Bulduklarım: Üç dört kilogram kurutulmuş ve dövülmüş Gaziantep'in meşhur acı biberi, epeyce kuru nane ve tarhın, çeşitli boylarda deste deste rengârenk düğme, inceli kalınlı birkaç renk dikiş ipliği, deste deste, boy boy dikiş iğneleri, köylülere yarayan daha bazı şeyler.

Bunları sepete özenle yerleştirdim. Dayımın anlattıklarından, çerçicilik hakkında bazı pratik bilgiler öğrenmiştim. Genellikle köylülerde para olmadığı için, çerçilerden aldıklarının karşılığında yumurta, üzüm, fıstık, mercimek, nohut gibi kendilerinde bulunan ve şehirde paraya çevrilen şeyler verdiklerini dayımdan duymuş, Nurgana köyünde kaldığım zamanlarda da görmüştüm. Bunu düşünerek ninemin kuruluk ve kuruyemiş çeşitlerini koymak için diktiği küçük torbalardan birkaç tane aldım, onları da yumurta koymak için aldığını başka bir sepete koydum. Akşam olunca dedeme "Dede! Yarın gezmeye çıkacağım, akşama da belki bir akrabamızda kalırım. Gelmezsem beni bekleme dedim. Onun, "Nereye gideceksin?" demesine fırsat vermeden, konuyu değiştirerek dedemi lafa tutum. Ertesi sabah erkenden –dedeme göstermeden– sepeti aldım, evden çıktım. Akşamları okuma alışkanlığım olduğu için yanıma bir de kitap aldım.

İlk gittiğim köy, Gaziantep'in beş kilometre kuzeyinde Beylerbeyi köyü idi. Orada nasıl oldu ise bana öyle bir utanma geldi ki değil çerçi olduğumu bildirip götürdüğüm malları satılığa çıkarmak, insanlardan bile utanır oldum. Uzaktan birini görünce tenha bir sokağa sapıyordum.

Dülük'te Bahtım Açıldı

Bir türlü cesaretimi toplayamadan aç karnına o köyden çıktım, nereye gittiğini bilmediğim kuzeye giden bir yola koyuldum. On kilometre kadar yürüdükten sonra, öğleye doğru Antep'e on beş kilometre mesafedeki Dülük köyüne vardım. Evden aç çıktığım için iyice acıkmıştım; ama kimseye bir şey diyemiyordum. Evlerden yemek istemem de minik tüccarlığıma yakışmazdı. Zaten heyecanım açlığımı bastırmış ve unutturmuştu. Hemen cesaretimi topladım, insanların gelip geçtiği hareketli bir köşeye oturdum. Hayret! Beylerbeyi köyündeki utangaçlığımdan eser kalmamıştı, sanki çerçici olarak doğmuş büyümüştüm. Sepetteki boş torbaların büyüğünü çıkardım. Satacaklarımı üzerine dizdim. O sırada yaşlı bir kadın Hızır gibi imdadıma yetişti.

– Yavrum! Sen ne yapıyorsun?

– Çerçicilik yapıyorum.

– Satacakların yalnız bunlar mı?

– Evet.

Yaşlı teyze ile konuşmaya öyle dalmışız ki toplanan kadınların sattığım şeyleri almak için geldiklerinin farkında olmamışım. Söylediklerimin etkisiyle bana yakınlık duyan teyze, bana fırsat vermeden satış yapmaya başladı. Minik çerçinin geldiğini duyan kadınlar, yumurta, fıstık, üzüm, mercimek, nohut, ellerine ne geçerse getirip bir şeyler alıyorlar. Yardımcım kadın getirilenleri alıp istediklerini verirken, ben de gelenleri ayrı ayrı torbalara yerleştiriyor, yumurtaları sepete diziyordum.

İkindiye kadar epeyce satış yaptıktan sonra teyze; "Bu kadarı yeter. Acıkmışsındır, telaşımızdan sana yemek getirmeyi unuttum. Hem de üç beş çeşit malla çerçicilik yapılmaz. Bu işi yapacaksan, köylülere yarayan başka şeyler de getirmelisin." dedi. Bunları söylerken de çerçicilik yapamayacak kadar küçük olduğumu unutmuş, yaşlı başlı, fakat tecrübesiz acemi çerçiciye konuşur gibi

konuşuyordu. Ben de onu dikkatle dinliyor, dediklerini hafızama yazıyor, kendimi hakikaten büyümüş sanıyordum.

Eve gittiğimizde yorgunluktan ve açlıktan ayakta duracak hâlim kalmamıştı. Evdeki çocuklarla ve tarladan dönen babalarıyla öyle kaynaştım ki sanki orada doğup büyümüştüm. Yemekten sonra yanımdaki kitaptan biraz okudum, çok hoşlarına gitti. O köye her gittiğimde kendilerinde kalmamı ve kitap okuyarak onlara bir şeyler öğretmemi, vaaz ve nasihat etmemi söylediler. Minik çerçiliğimin yanına bir de minik hocalık eklendi.

O zamanlar askerde ve hapishanede namaz kılana, köylülerde de kitap okuyana, yaşına başına bakmadan hoca derlerdi. Ertesi gün manevi teyzem, sattığım mallar karşılığında, aldığım malları yerleştirdi. Yumurtaları da sepete koydu, kahvaltıdan sonra Gaziantep'in yolunu tuttum. Beni sabırsızlıkla bekleyen dedemin yanına yüklü bir kazançla dönüp çerçiliğe gittiğimi anlatınca, kederi hayrete dönüştü.

– Yavrum! Madem çerçicilik yapacaktın, bana söyleseydin beraber giderdik. Yarın seni tanıdığım bir aktar (hırdavatçı) ile tanıştırayım, köylerde satılacakları o daha iyi bilir. Ondan gerekenleri alırsın, köylerden getirdiklerini de satar, borcunu ödersin. Bir zamanlar baban da çerçi idi. Bir ara dayın da babanla ortaklaşa çerçicilik yaptı. Köylüler saf ve temiz kalplidirler. Onlara karşı sen de doğru ve dürüst ol. Haksızlık yapma, kimsenin hakkını yeme."

Çerçiliğe her gidişimde daha başarılı ve daha kârlı oluyordum. Akşamları da misafir olduğum evlerde kitap okuyordum. Bu yüzden de beni seviyorlar ve bana yardımcı oluyorlardı. Her seferinde yeni yeni köylere ve daha uzaklara gidiyordum. Bu işe alıştıkça cesaretimle gücüm de artıyor, daha çok yük taşıyabiliyordum.

Yorucu Tehlikeli Yolculuk

Çerçiliğe başlayalı bir buçuk ay kadar olmuştu. Sattıklarım arttıkça, aldıklarım da artıyor, torbalar büyüyor, yüküm ağırlaşıyordu.

O seferimde satışlarım paradan çok, yumurta ve geçen seneden kalma üzüm, fıstık, mercimek ve nohut ile olmuştu. Şehre dönerken iki torbayı birbirine bağladım bir omzuma, diğer iki torbayı da öbür omzuma koydum. Yumurta dolu sepeti bir koluma, sattığım malları da öbür koluma geçirdim, ağır yükle ikindiden sonra yola düştüm. Gideceğim yol on beş kilometreden fazla idi. Üzerimdeki yük, o güne kadar taşıdıklarımdan çoktu.

Yolda dinlenmeden hızlı adımlarla iki saatten fazla yürüdüm, akşam karanlığı çöküyordu. Omuzlarımdaki torbalar kantar gibi ağırlaşıyor, omuzlarım kırbaçlanmış gibi acıyordu. Ağır sepetler de kollarımı kertmişçesine, kollarım dayanılmayacak kadar acıdıktan sonra uyuşmuş, keçeleşmişti. Üzerimdeki yükü indirirsem, geri kaldıramam diye oturup dinlenemiyordum. Daha Antep'e dört beş kilometre yolum vardı. Aşın yorgunluktan geriye kalan yol bana dört beş günlük geliyordu.

Issız gecenin korkusunu, omuzlarımın ve kollarımın acısını unutabilmem için, gönlümü Allah'a bağladım, Kur'an'dan ayetler okuyarak ayın aydınlığında yürüyordum. Bir ara öyle dalmışım ki kendimi bile unutmuşum. Tam o sırada önce ıslık sesi, arkasından da köpek havlaması huzurumu bozdu.

Ses gelen tarafa dikkatle baktım, iri bir köpeğin havlayarak bana doğru geldiğini fark edince olduğum yerde durdum, ne yapacağımı düşündüm. Hocamın "Sizi köpek kovalarsa, olduğunuz yere oturun." sözünü hatırladım. Köpek beni kovalamıyor, bana saldırıyordu. Hem de bu sıradan bir köpek değil, kurtları parçalayan çoban köpeği idi.

O sırada Allah kalbimden korkuyu sildi, bana cesaret geldi, kendi kendime "Aptalca durup köpeğe yem olmaktansa, ona saldırmak daha uygun olur." diyerek üzerimdeki yükü indirdim. Yerden birkaç taş alarak köpeğe doğru koştum. Köpek yaklaşınca taşları atmaya başladım, ölüm kalım mücadelesi yapıyordum. Aramızdaki mesafe azalmış, nerdeyse üzerime atlayacaktı ki attığım son taşı alnının

çatından yiyen köpek havlayarak geldiği tarafa gitti. Zaferin verdiği gururla eşyayı bıraktığım yere döndüm. Biraz oturup dinlenecektim. İkinci bir ıslık sesi, arkasından köpeğin yeniden havlaması, oturmamı engelledi. Sesinin gittikçe yükselmesinden köpeğin bana doğru geldiğini fark edince, yine birkaç taş aldım, saldırıya geçtim. Hayvanın bu seferki gelişi, birincisine benzemiyordu. Kükrercesine havlamasından ve daha hızlı gelişinden, sanki intikam almak için geldiği belliydi. Buna karşılık ben de daha cesur ve daha atik olarak, ölüme gidercesine köpeğin üzerine yürüdüm. O sırada korku ve heyecanım gitmiş, sanki canımdan da vazgeçmiştim. Kurtuluşum Allah'ın yardımına kalmıştı. Başka çarem yoktu.

Hızla gelen köpek bana yaklaşınca, attığım taşlar karşısında hızını kesti, üzerime atlamak için fırsat kollarken sağa sola zikzak çizerek kendimi kollamaya çalışıyordum. Tehlikenin doruk noktasında, Yaradana sığınarak elimdeki son taşı fırlattım. Kafasından yediği taşın acısıyla hayvan bir daha dönmemek üzere kaçtı gitti. Benim de hâlim, perişandı. Ayakta duracak mecalim kalmamıştı. Olduğum yere yığıldım.

Uzun süre bitkin hâlde kaldım. Kendime gelip biraz dinlendikten sonra, zorlukla kalktım, eşyalarımın yanına geldim. Hayatımın en bitkin, bitkin olduğu kadar korkulu, korkulu olduğu kadar da çaresiz zamanını yaşıyordum. Issız gecede, yalnız başıma, ağır yükün altında, güçsüz, güvencesiz. Hele yolumun köpeğin geldiği taraftan geçmesi, beni çileden çıkarıyordu. Tek ümidim Allah'ın yardımı, dedemin duasıydı. Gecenin saatleri ilerledikçe ortalığı aydınlatan ay batıyor, karanlık basıyor, korku ve heyecanım artıyordu. Şartlar ne olursa olsun, kendimi toparlamam, gücümü toplamam ve başladığım işi tamamlamam gerekirdi. Ümitsizliğe düşüp orada kalamazdım.

Bir an gözümü kapattım, korkuyu attım, çocuk olduğumu unuttum, zorlukları yenen güçlü bir çerçi olduğuma kendimi inandırdım. Gücümü artırması için de Allah'a yalvararak yükümü omuzladım, torbalar omuzlarımda, sepetler kollarımda hiçbir

şey olmamış gibi kalktım, yoluma devam ettim. Gerçi ağır yükün altında doğrulmak burada yazdığım kadar kolay olmadı ama Allah'ın yardımı ile zorlukla da olsa üstesinden gelebildim.

Yeni Sanatlar Öğreniyorum

O sıralarda dayımın dokumacılık işi iyi gitmiyordu. Köylerde dolaşmaktan hoşlandığımı görünce dokumacılığı bıraktı, beni de yanına aldı, köylerde marangozluk yapmaya başladık. Köy köy dolaşarak doğrama, kapı pencere ve sandık yapıyorduk. Sanat öğrenmeye kabiliyetim olduğu için, daha önce yapmadığım marangozluk işini çabucak öğrendim. Sanat, yabancı lisan gibi, çoğaldıkça yenisini öğrenmek kolay oluyor.

O günün hükmüne göre takımlarımız portatif, çalışmalarımız pratik ve ilkel idi. Gittiğimiz yerler orman köyleriydi. Köylerde hazır kereste bulunmuyor, çam tomruklarını biçerek tahta kereste yapıyor, onlardan yapacağımız şeyleri yapıyorduk. Dayım, tomrukları biçme işini çoğu zaman bana yaptırıyordu, ilk günlerde yaşımla ve zayıf bünyemle bağdaşmayan, büyük bıçkı ile tomruk biçme işi ince bileklerimi acıtıyor, çok yoruluyordum. Beni canı gibi seven dayım, yorulduğumun farkında olduğu hâlde bu işe devam etmemi istiyor, ben de ses çıkarmıyordum.

Bir süre devam ettikten sonra kollarım kuvvetlendi, çelik gibi oldu, gücüm arttı, aralıksız çalışıyordum. Sanki dayım geleceğimi okuyor, beni ona göre hayata hazırlıyordu. Nitekim o günden dört sene sonra Osmaniye'de başka iş bulamayınca ormanda tomruk biçme işinde başarı ile çalıştım.

Şimdi 90 yaşıma merdiven dayamış olduğum hâlde, kollarımla birçok gencin kaldıramadığı ağır yükleri kaldırır, uzun süre taşırım. Bu, dayımın bana güzel hatıralarındandır.

Gittiğimiz yerlerde ecdattan misafirperver ve çok cömert olan köylülerimiz, bize olmaz ikramı ediyorlar, bazen kuzu kesiyor, birbirinden güzel yemekler çıkarıyorlardı. Her köyde muhtarın veya

köy ağasının idaresinde, köy odası denilen misafirhane bulunuyor, köye gelen yolcular ve yabancılar köy odasına gidiyorlar, orada her türlü hizmet ve hürmeti görüyor, isterlerse günlerce kalabiliyorlardı.

Hele Antep fıstığı bol olan bir köyde kaldığımız misafirhane daha çok dikkatimi çekti. Burası üç odalı idi. Odanın birinde namaz seccadeleri açılı, yanı başında rahle, üzerinde Kur'an –ı Kerim vardı. Burası namaz kılan sofiler için hazırlanmıştı. Öbür odanın duvarında bağlama, tef ve darbuka gibi musiki aletleri asılı idi. Bu oda, eğlenmek ve âlem yapmak isteyen misafirler içindi. Üçüncü odanın duvarında, Kadiri ve Rufai dervişlerinin zikir ederken çaldıkları mansar asılı idi. Bura da tarikat erbabı için hazırlanmıştı. Gelen misafirlerin arzusuna göre ve mizacına uygun odaya yerleştiriyorlardı.

Aşçılık, Kebapçılık

O sene dayımla, birbirinden güzel köylerimizde, kazançlı ve oldukça eğlenceli güzel bir yaz geçirdik. Sonbaharda havalar soğuyor, dolaştığımız kuzey köylerde kış erken geliyordu. Son seferden dönünce dayım şunları söyledi:

– Muhtar! Havalar soğuyor, köylerde dolaşamayız. Dokumacılıktan da usanmış gibisin. Bu hususta hakkın var. Seni çok küçük yaşta dokuma tezgâhına tıktığım için yılgınlık getirdin. Biraz büyümeni bekleseydim daha iyi idi. Sana bu kış çok hoşlanacağın yeni sanatlar öğreteceğim. Bir dükkân açacağız, seninle künefecilik, kadayıfçılık, kebapçılık ve aşçılık yapacağız. Başkalarının birkaç senede öğreteceği bu sanatları Allah'ın izni ile sana birkaç haftada öğreteceğim. Her yerde ve her zaman sana gerekli olan aşçılık ve kebapçılık sanatı, darda kaldığın yerlerde imdadına yetişir, seni dardan kurtarır.

Nitekim –dayımın dediği gibi– on beş kadar sanatın içinde en çok işime yarayan, aşçılık ve kebapçılık sanatı oldu. Az masrafla,

sağlığa uygun, nadide yemekler yaparak çevremdekilere ve misafirlerime bol bol ikramda bulunmam, birçok düğünde ve dernekte yüzlerce konuğu ağırlamam bu sanat sayesinde oldu.

Bu güzel sanatı nice meraklılara ve sayısız ev hanımlarına da öğrettim. Hâlâ da öğretmekteyim. Böylece bütçelerine yardımcı olurum. Can boğazdan geçer. Yani sağlığa uygun, bilerek yapılan yemekleri yerken, can boğazdan girer. Sağlık düzelir, ömür uzar. Sağlık kurallarına uyulmaksızın gelişigüzel yapılan yemekler yenilince de can boğazdan çıkar. Sağlık zedelenir, ömür kısalır.

O kış dayımla birlikte neşeli vakitler geçirirken hayatımın sonuna kadar bana ve çevreme yararlı olduğu kadar da eğlenceli olan yemek, kebap ve tatlıcılık sanatlarını öğrenmiş oldum. Eskiden memleketimizde baklava, kadayıf gibi tatlı yapanlar, kış aylarında bu işleri yapar, yazın başka şeyler yaparlardı. Daha doğrusu kışları ağırlığı tatlı işlerine verir, yazları kebap ve yemek işleriyle yetinirlerdi. Meşhur birkaç firmanın dışında yaz ayları tatlı yapan kalmazdı. Bunun da sebebi, fakir de olsa her ailenin bağı bahçesi olur, meyve ile yetinirler, yapma tatlılara ihtiyaç kalmazdı. Zaten tatlı isteği kendiliğinden soğuklarda artar, havalar ısındıkça azalır. Biz de dayımla yaz gelince kadayıf yapmayı bıraktık, sadece kebap, lahmacun ve yemek işleriyle yetindik.

Kadayıf Ustası Oluyorum

Sonbaharda nasıl olduysa dayım ani bir kararla dükkânı kapattı, arkadaşlarının teşvik ve telkini ile kaçakçılığa yöneldi. Halep'ten –ipekli kumaş gibi– yükte hafif, pahada ağır mallar getirip satmaya başladı. Ben de sonra Antep'te kadayıfçılığa başlayan "Mahmud Mısrî" ustanın yanına kalfa olarak girdim. Ustam, kendi keşfettiği özel yöntemle kimsenin yapamadığı çok güzel ve kaliteli kadayıf yapıyor, yaşlı olduğu için, aşırı istek ve siparişlere cevap veremiyormuş. Ben yanına geldikten sonra işimiz hızla çoğaldı, sürümümüz arttı.

Yaptığım işin bütün inceliklerini öğrenmeye hevesli ve çalışmayı sevdiğim için, her gün daha iyi kadayıf çıkarmaya azmederek durmadan çalışıyordum. Siparişlerin çok olduğu günlerde yirmi saat çalıştığım oluyordu. Yorulmuyordum. Ustamın ve hanımının bana karşı içten sevgileri ve olumlu davranışları yorgunluğumu unutturuyordu. Kadayıfları ben döküyordum, sipariş aldığımız tepsileri ben kızartıyordum.

İşimiz çok da eğlenceli oluyordu. Kahire'de yirmi sene aşçılık yaparken İyi "ney" çalmasını öğrenen ustam, yalnız kadayıfın hamurunu yoğuruyor, uzun gecelerde uykumu kaçırmak için yanıbaşımda güzel nağmelerle "ney" çalıyordu. Çocuğu olmadığı için de bana işçi muamelesi değil, öz evlat muamelesi yapıyordu. Bu da onlara karşı daha samimi olmamı ve karşılık beklemeden daha çok çalışmamı sağlıyordu. Ustam ücretimi hak ettiğimden fazla veriyordu.

Yaz ayları gelince birçokları tatlıcılığı bıraktığı hâlde, biz devam ediyorduk. Yaptığımız kadayıfın kaliteli oluşu, ustamın çevresinin genişliği devam etmemizi sağlıyordu. Bu sayede benim de ismim yayılıyor, meşhur olmaya başlıyordum.

On iki yaşındaydım. Ustam iyi bir insan, rahatım yerinde ve işimden memnun olduğum hâlde, oradan ayrılıp kendi başıma çalışmak istiyordum. Ne de olsa emir altında çalışıyordum. Rizikolu da olsa kendi başıma bağımsız çalışmak daha çok hoşuma gidiyor, sanatımdaki maharetim de bana cesaret veriyordu. Daha doğrusu, bir yerde veya bir işte bir süre çalışınca sıkılıyordum. Sanki bir arayış içindeydim. Çok çalışmayı seviyor, parayı sevmiyordum. Bu yüzden para biriktiremiyordum. Para kazanmaktan ziyade, yeni yeni şeyler öğrenmek istiyordum.

Bu daldan dala konuş, bende Arapça ve din tahsiline başlayıncaya kadar devam etti. Bu kararsızlık da bana Allah'ın lütfu olmuştur. Bende çok para kazanma sevdası ve para sevgisi olsaydı,

kazançlı bir işte sebat eder, zengin olurdum. Tıpkı babamın yaptığı gibi. Allah, benim servette değil, ilimde zengin olmamı, insanlığın saadetini sağlayan İslam dinine ve en üstün yaratık olan insana bu yolda hizmet etmemi dilemiş. Ne mutlu bana. Allah'ın bana ilim ve insanlara hizmet sevgisi vermesi, benim için ne büyük saadettir. Allahıma sayısız şükürler olsun.

İşte daha çok para kazanmak için değil de sırf yenilik olsun diye, ustam Mahmud Mısrî'den müsaade alarak, bir dükkân bulup kendi başıma çalışmak istedim. Olgun ve ileri görüşlü olan ustam da bu isteğimi hoş karşıladı. Dükkân ararken, "Arasa" denilen Antep'in merkezi ve hareketli çarşısında bakkallık yapan, Bican isminde biri ile tanıştım. Bican amca benim sanatkâr olduğumu ve çalıştığım yerden ayrıldığımı öğrenmiş, kadayıfçılığı daha kârlı bularak, dükkânında benimle ortaklaşa kadayıfçılık yapmak istiyormuş.

Sanat benden, dükkân ve sermaye kendisinden, ortak olmak üzere Bican amca ile anlaştık, işe başladık. Dükkânımız şehrin en hareketli, merkezî yerinde olduğu için, işimiz iyi gidiyor, satışımız artıyordu. Ortağımın gözü doymuyor, daha çok kazanmak için hoşuma gitmeyen ve inancıma uymayan yola başvuruyordu. Mesela benim daha önce yaptığım kadayıfın telleri ince, pişkin, herkesin beğeneceği, her ustanın yapamayacağı tarzda oluyordu. Hamurumun suyunu daha az koyuyor, kadayıf dökülen sininin altındaki ateş aşırı hararetli olmuyor, ilkinden sonuna kadar dökülen kadayıflar aynı kalitede oluyordu. Daha önce de olduğu gibi, müşterilerimiz aldıkları kadayıftan memnun kalıyor, gün be gün müşterimiz artıyordu.

Ortağım sanatı benden öğrenirken, hile yolunu da kendi kafasından öğrendi. Suyunu çok koyup hamuru duru oluyor, böylece telleri kalın dökülüyor. Kömürü fazla koyuyor, harlı ateşin üzerinde dökülen kadayıf, ateş külleninceye kadar tam pişmeden hamur çıkıyor. Böylece

bir kilo undan bir buçuk kilogram yerine, iki kilogram kadayıf alınıyordu. Ateşin çok kızgın olduğu ilk saatlerde dökülen kadayıflar daha çok hamur çıkıyordu. Ortağım bunları doğruyor, "yağda kırılmış" diye, temiz kalpli saf köylülere önce bunu satıyor, iyisini sonraya bırakıyor ve şehirlilere satıyordu. Böylece haramın üzerine bir de yalan söylemeye alışmadığım için ortağımın davranışı beni vicdanen rahatsız ediyordu. Böyle yapmaması için kendisini defalarca uyardımsa da beni dinlemedi. Hem beni çocuk gördüğü için sözlerimi önemsemiyor hem de kendi kendine yapacak kadar sanatı öğrendiği için bana minnet etmiyordu. Dükkânı da çok işlek bir yerde olduğu için yaptığı mal nasıl olsa satılıyordu.

Durumu dedeme de anlattım, o da haramın binası olmadığını ve helalinden az kazancın, haramdan kazanılan çok kazançtan daha hayırlı ve daha bereketli olduğunu söyledi. Bunun üzerine, tatlıcıların harman zamanı olan; yani en çok para kazandıkları mevsim olan kışın ortasında ortağımdan ayrıldım, tekrar dokumacılığa döndüm. Dokumacılık sanki sanatlarımın merkezi idi, dönüp dolaşıp dokumacılığa geliyordum.

Beni seven yakınlarım, kararsız çalışmalarımı ve yuvasız kuş gibi daldan dala konuşumu gördükçe bana acıyorlar, dedem ölünce de büsbütün yalnız kalacağımı düşünerek babamın yanına gitmemi söylüyorlardı. Benim orada daha çok rahatsız olduğumu, merhametsiz babanın ve zalim analığın elinden neler çektiğimi bilmiyorlardı. "Eldeki yara, duvar deliği." denildiği gibi, derdi uzaktan gören değil, çeken bilir.

Bana söylenenleri dinliyor, onlara hak vermiş görünüyordum. Değil babamın yanında yaşamak, onu uzaktan görmek bile beni korkutuyor; hatta hatırlayınca dahi tüylerim ürperiyordu. Korkudan kurtulmak ve daha uzaklara gitmek istiyordum. Bunun için de sabırsızlıkla kışın çıkmasını bekliyordum.

Kış çıktı, bahar geldi. Benim de kanımdaki delilik, beynime

sirayet etmeye başladı. Yaşıma göre boyum uzun olduğu için, herkes bana "Delikanlı oldun." dedikçe kendimi daha da büyümüş görüyordum. Bu duygu da cesaretimi artırıyor, atılganlığımı körüklüyordu.

Korkunç Bir intikam

Bir sabah dokuma tezgâhının başında "Nasıl etsem, kiminle nereye gitsem?" diye düşünürken, Hamite teyzemin büyük oğlu, kara gün arkadaşım Deli Ahmet çıkageldi.

– Ne o Muhtar! Seni dalgın ve endişeli görüyorum. Yoksa gene babandan mı dertlisin?

– Başka ne olacak?

– Aman, sen de Muhtar! Bunun için kendini üzmeye değer mi? Onu öldürür, kurtulursun.

– Ahmet! Sen şaşırdın mı? Babaya el kaldırılır mı?

– Sen öldürmeyeceksin ki ben öldüreceğim.

– Sana deli dediklerine kızıyordum, Ahmet, sen gerçekten deliymişsin.

– Muhtar! Ben haksızlık yapmıyorum ki… Sana yapılan haksızlığı önlemek istiyorum. Bu da günah olmaz. Hem de her şeyi düşündüm. Bizi yakalarlarsa suçu ben üstüme alacağım. Zaten benim adım deliye çıkmıştır. Belki de deli raporu alır hapisten kurtulurum. Sen bu işe hiç karışmayacaksın. Yalnız babanların yeni evlerini bilmediğimiz için sen bana uzaktan evi göstereceksin. Bu işi gece yapacağımız için ne seni kimse görür, ne de beni...

Ahmet'in inandırıcı ve intikam damarlarımı kabartıcı sözleri –ben farkında olmadan– çocuksu aklımı alıyor, beynimi yıkıyordu. Öyle bir an geldi ki kendi benliğimi unuttum, ben de onun zihniyle düşünür oldum. Öyle bir ruh hâline girdim ki şayet tasarlanan plan o anda uygulansa idi, cinayete ben de karışırdım, işte böyle telkin ve beyin yıkama yoluyla birçok saf

gençler, yakınlarının ve arkadaşlarının mağduru olarak birçok cinayete ve anarşik harekete katılıyor, başlarına nice dertler açıyorlar. Milletin başına bela olurken, ailelerini de mateme boğuyorlar. Allah korusun.

Akşam buluşmak üzere Ahmet yanımdan ayrılsaydı, belki düşünme fırsatı bulur, Müslümanlıkla bağdaşmayan, hiçbir insana yakışmayan bu kötü düşünceden onu vazgeçirirdim. Ahmet de bunun farkında olmuş ki hâlime koymadan beni de beraberinde kardeşi Hanifi'nin yanına götürdü. Üçümüz bir araya gelince anlaşarak aramızda şöyle bir karar aldık:

Suikast planı, gerçekleşse de gerçekleşmese de üçümüzün arasında kalacak. Hiçbir zaman hiç kimseye söylemeyeceğiz. Sanki hiçbir karar alınmamış ve hiçbir şey olmamış gibi olayı unutmaya çalışacağız. Nitekim bu uğursuz kararı onlar unuttuğu gibi, ben de bu satırları yazıncaya kadar hiç kimseye söylemedim.

O devirde memleketimizde büyüklerde olduğu gibi çapkın gençler arasında da silah taşımak âdetti. Her an savunmaya, gerekirse saldırmaya geçebilmek için, yanımızda en azından bir yaylı bıçak (sustalı bıçak), bir kama veya süngü bulunmalıydı. Özellikle mahallemizin de bulunduğu "Şehreküstü" semtinde. O gün akşama kadar üçümüz de tasarlanan cinayetin provasını yaparcasına telkin yolu ile sanki birbirimizin beynini yıkıyor, soğukkanlılığımızı korumak için de olayı gözümüzde küçültmeye çalışıyorduk. Sanki sokak oyunlarından bir oyun planlıyorduk.

İnfaza Giderken

Akşama doğru Ahmet'le Hanifi sustalı bıçaklarını iyice bileyip, son hazırlıklarını yaptılar. Akşam, karanlık basıp sokaklar sakinleşince, yatsıya doğru babamların kaldığı Tabakhane Mahallesi'nin yolunu tuttuk. Babamın, iş görüşmelerinin dışında arkadaşı olmadığı gibi kahveye gitme âdeti de yoktu. Akşam yemeğini erken yer,

gece yarısı çalışmaya kalkacağı için yemekten sonra bir baş tömbeki içer, erken yatardı. Yatmadan işini bitirmemiz gerekiyordu. Her zamanki âdetim üzere hızlı adımlarla giderken, birbirine yakın minarelerden müezzinlerin, ruhları etkileyici nağmelerle okudukları ezan sesleri beni derin gaflet uykusundan uyandırdı, "Allahu ekber!.." nidaları beni bir anda yıllar öncesine, hocamın huzuruna götürdü ve bana ilmihâl kitabında okuduğum cümleleri hatırlattı:

"Anaya-babaya el kaldırmak en büyük günahlardandır."

"Baban ve anan müşrik ve kâfir de olsalar, onları üzücü ve kırıcı davranışlarda bulunma."

O sırada bir de dedemin şu sözünü hatırladım: "Revadır gerçi öldürmek yılanı, eğer derviş isen incitme canı."

Biz ise yılanı değil, babamı öldürmeye gidiyoruz. Hâlbuki ne kadar kötü olurlarsa olsunlar, Allah onlara karşı "öf" demeyi bile yasaklamış. Bir zamanlar camilerde namaz kılmış, tekkelerde zikir etmiştim. Evlerde kitap okuyarak büyüklere vaaz ediyordum. Yedi Deliler'e bile saatlerce, sabah ezanına kadar kitap okuyordum, uslu uslu dinliyorlardı. Şimdi ise ben onlara uyuyor, en kötü insanların yapacağı işi yapmak istiyordum. Bu gerçekleri ve bu hususta kitaplarda okuduklarımı ve büyüklerden duyduklarımı hatırlayınca adımlarım ağırlaştı. Ayaklarım ileri gitmez oldu. Arkadaşıma dedim ki:

– Ahmet! Galiba biz yanlış karar verdik. Büyük günaha giriyoruz. Üstelik başımıza bir sürü dert açacağız. Hanifi ile birlikte gençliğiniz hapishanede geçecek. Beni bırakacaklarını mı sanıyorsun? Belki de en ağır cezayı bana verirler. Onunla da bitmez. Ahirette cehennem azabı, dünyada verilen cezadan daha ağır ve çok daha şiddetlidir. Hele bir de "Ahmet Muhtar, babasını öldürmüş." diye bütün memlekete yayılır, ömrümün sonuna kadar benim için ar olur. Kimsenin yüzüne bakamam. Baba katili damgasını asla üzerimden silemem.

Adana Yolunda

Allah'ın yardımı ve büyüklerimizin duası sayesinde, korkunç cinayetin eşiğinden döndükten birkaç gün sonra, 1933 yılının ilkbaharında sabahın erken saatinde ırgatlarla birlikte, üstü açık kamyona binerek Adana'nın yolunu tuttuk. Ahmet'le birlikte o yaz ırgatlık yapacaktık. Ancak otuz kişi alabilen kamyonda eşyalarıyla birlikte elli kadar ırgat, iki de ırgat başı vardı. Kamyondakiler insan topluluğu mu, yoksa hayvan sürüsü mü belli değildi. Eli sopalı ırgat başlarının zavallı insanlara yaptıkları muamele, hayvanlara dahi reva görülmezdi.

Kamyonda eli kazma tutan oğlan ve kız çocukları, erkek, kadın, köylü, kentli, yedisinden yetmişine her tür insan vardı. Bunlar, sanki Adana'ya kazma döğmeye (çapa yapmaya) giden köle ve cariyeler idi. Yolda giderken Ahmet'le birlikte gördüğümüz acıklı manzaraya bir anlam veremiyorduk. Düşmanlarına karşı kahramanca savaşan, canlarını verip, hürriyetlerini ve bağımsızlıklarını vermeyen tertemiz Anadolu insanları bu iki zebaninin karşısında neden bu kadar küçülüyorlar, kendilerine yapılan haksız muameleye niçin susuyorlardı? Asık suratlı çelimsiz ırgat başılar bu salahiyeti ve bu kadar insanı susturma gücünü nereden alıyorlardı? Gördüklerim bana masal ve tarih kitaplarında okuduğum eski derebeylik zamanlarını hatırlatıyordu.

Dikkatimizi çeken başka bir şey de bize ve bizimle birlikte kafileye sonradan katılan, birkaç Antepliye daha iyi davranmaları ve insanca muamele yapmaları idi. Bu da bizi mahcup ediyor ve anlayamadığımız muammayı daha da derinleştiriyordu. Bu bilmecenin manasını şehirden uzak fakir kuzey köylerinden gelen ırgatlarla haşir neşir olunca (kaynaşınca) anladık. Meğer bu zebanilerin karşısında cefaya katlanıp susan ırgatlar, kış aylarında iş bulamayıp, yazın çalışıp ödemek üzere ırgat başlarından önceden avans alan fukara güruhu imiş. Bu zavallılar, ailelerinin ve

çocuklarının geçimi uğruna, bu sıkıntılara her sene katlanırlarmış. "Karşı gelir gücendirirsek, gelecek kış avans alamaz, perişan oluruz." düşüncesiyle bu hale razı oluyorlarmış.

Kafileye sonradan katılan biz Anteplilere özel muamele yapmalarının sebebi de onlara borcumuz ve hiçbir bağlantımız olmadığı için, bizi gücendirirlerse kaçarız korkusu imiş. Kaçmamızdan neden korktuklarının sebebi de Adana'ya varıp kazma döğmeye (çapa yapmaya) başladığımızda, ırgat başı için altın yumurtlayan bir tavuk olduğunu öğrenince anladık. Bizi kaçırmak isterler mi?

Bugün iki yüz yirmi kilometre olan Adana-Antep arası, o günün virajlı yollarıyla iki yüz elli kilometreden fazla idi. Başka bir ölçü ile bu gün üç saatte gidilen Adana'ya kamyonla iki günde gittik. Gâvur Dağı'nın keskin virajlı, dik yokuşlu rampalarında çok eski kamyon bizi çekemiyor, bazen inip yürüyorduk. Zavallı kamyonun yükü, taşıyabileceği yükün en az bir buçuk misli idi. Neredeyse üst üste, diz dize oturduğumuz için sıkışıyorduk, kadınların yeri genişlesin diye, erkekler ayakta gidiyorduk. Bereket versin parçaları laçka olan yaşlı kamyon, sık sık bozuluyor, biz de bunu ganimet bilerek inip dinleniyor hatta uyuyorduk. Konaklama yerlerinde bize birer parça katıksız ekmek veriyorlardı. Zaten katık aklımıza bile düşmüyordu. Karnımız çok acıktığı için, verilen birer parça ekmek, bize baklava tadı veriyordu.

Geceyi Gâvur Dağı'nın eteğinde Fevzipaşa'da geçirdiğimiz iki gün süren unutulmaz yolculuktan sonra Adana'ya vardık. Seyhan Nehri'nin kıyısında ırgatların konaklama yeri olan büyük konakta bir süre dinlendikten sonra yola çıktık. Çalışacağımız çiftliğe akşamüzeri vardığımızda yeni bir manzara ile karşılaştık.

Mırmırık Çorbası

Bizden önce Anadolu'nun çeşitli yerlerinden kafileler hâlinde gelen ırgatlar işten dönmüşler, çiftliğin büyük avlusunda akşam

yemeğini yemek için onar kişilik halkalar hâlinde oturmuşlar, kaşık ellerinde yemek bekliyorlardı. Irgat başımızın talimatı üzerine biz de kaşıklarımızı çıkardık, kâhyanın gösterdiği bir yerde onar kişi oturduk. Halkaların ortasına birer boş karavana (büyükçe bakır leğen) koydular, bize yarımşar somun (ekmek) verdiler. Biraz sonra da bakraçlarla gelen "mırmırık çorbası" karavanalara boşaltıldı.

Aşçılıktan anladığım hâlde ne çorbası olduğunu bir türlü anlayamadım. Adını da daha önce ırgatlığa gelen yaşlılardan öğrenmiştim. Çorbaya koydukları düşük kaliteli pamuk yağının ağır kokusu ortalığı sardı. Çorbada, yüzü pul pul yağlı, kırmızı toz biber ve sudan başka bir şey görünmüyordu. Her kaşıkta birkaç tane de yarma (O günkü "yarma", kaynatılmadan ve yıkanıp ayıklanmadan, taşıyla, toprağıyla çiğ buğdaydan yapılmış bulgur.) çıkıyordu. Birkaç kaşık alıp tadına baktıktan sonra Ahmet'le sofradan kalktık, kuru ekmek yedik.

Adana'nın bütün büyük çiftliklerinde ırgatların akşam yemeklerinin devamlı olarak mırmırık çorbası olduğunu sonradan öğrendim. Yemekten sonra düdük çalındı, düdüğün sesini duyan ırgatlar yatakhane denilen yere koştular. Burası, dikdörtgen şeklinde, penceresiz, han kapısına benzeyen İki büyük kapıdan girilen ilkel bir ahırı andıran beş altı yüz kişi alabilen, zemini toprak, tavanı yüksek, büyük bir yapıydı.

Bizden önce Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen ırgatlar yerlerini alırken, biz de bir köşeye yerleştik. Evli aileler bir tarafa, herkes kendi ailesi ile aralıklı gruplar hâlinde otururken, bekârlar da öbür tarafa yerleştiler. Kocaman çiftliğin iki tarafında camları islenmiş gaz lambasının sönük ışığında birbirimizi zor fark ediyorduk. Bunun da mahremiyet bakımından daha uygun olduğunu bu satırları yazarken anlıyorum.

Kısa bir süre sonra eğlence faslı başladı. Kimileri çaldıkları

bağlama eşliğinde yörelerinin türkülerini söylerken, bazıları şarkı, kimileri Antep ve Urfa ağzıyla uzun hava söylüyorlar, kimi yaşlı amcalar da nükteli fıkralar anlatarak, yanındakileri güldürüyorlardı. Bu arada sigaralardan ve esrarkeşlerin nargilelerinden yükselen zehirli dumanlar içmeyenleri de mest ediyor, lambaların ışığını daha da karartıyordu. Bu, görmeye değer ilginç, ilginç olduğu kadar da eğlenceli manzara bize iki günlük uzun yolculuğun yorgunluğunu, memleket hasretini, kendimizi bile unutturdu.

Eğlencenin heyecanlı sahnesinde ırgat başının "yat" işareti olarak çaldığı düdük sesiyle sesler kesildi, ortalık birden sakinleşti, herkes yatmaya hazırlanıyordu.

Bir an düşündüm. O güne kadar böyle kalabalık yerde yatmamıştık. Zaten içeride boğucu bir hava vardı. Çukurova'nın özellikle o günkü Adana'nın sıcak ve ağır havası, dumanlarıyla birlikte sigara ve esrar kokusu, ahırı andıran çiftlikte temizlik imkânı olmadığı için o kadar insanın kirli elbiselerinin, vücutlarının, ağızlarının kokusu. Kuru toprağın üzerinde, üstelik altımıza açacak ve üstümüze örtecek bir şeyimiz de yok. Gözümü kapatıp biraz düşününce Allah'ın kalbime ilhamı imdadıma erişti. Ahmet'in kulağına eğilerek "Çiftliğin damında yatacağız." deyince o da sevindi. Çamaşır torbalarımızı aldık, sessizce dışarı çıktık, karşılaştığımız bir hademeye "Biz çiftliğin damında yatacağız. Üzerimize örtecek bir şey bulabilir miyiz?" dedik. "Benimle gelin." dedi. Depodan iki tane uzunca, büyük, pamuklu çuvalı çıkararak, "Bu çuvallara girer, ağzını içinde büzersiniz. Size hem minder hem battaniye olur, hem de sizi sivrisinekten korur." dedi.

Çuvalların içinde, başımızın altında çamaşır torbaları, yıldızların altında yatarken keyfimizi görmeliydiniz. Bir de sabahın erken saatinde bizi güzel uykudan uyandırmasalardı! Sabahın erken saatinde uykudayken kulağıma gelen düdük sesini önce rüya sandım. Art arda çalan düdük sesine karışan ırgatların gürültüsüne uyandım. Ahmet'i de uyandırdım. Çuvaldan çıkıp gökte

yıldızları görünce şaşırdım. Hayret! Henüz zifiri karanlık, yoksa ırgatları sabah namazına mı kaldırıyorlar?

Damdan inince ilk gördüğümüz yaşlı birine bunun anlamını sorduğumda, "Tarlaya hareket düdüğünü çalıyorlar." dedi.

– Bu erken saatte mi, kahvaltı yapmadan mı?

– Dur bakalım, daha neler göreceksiniz. Burada güneş doğarken tarlada iş başı yaptırılır. Kahvaltıyı da tarlada bir süre çalıştıktan sonra verirler. Şayet tarla uzaktaysa, böyle erken gidilir. Bakınız, yeni gelenlere kazma (çapa) dağıtıyorlar. Haydin siz de kazmanızı alın, gecikmeyin. Yoksa ırgatbaşından paparayı yersiniz.

Yaşlı amcadan daha çok şey öğrenecektik; ama asker ocağı kadar disiplinli olan çiftlikte kimse kendi başına hareket edemiyor, herkes başındakilerin emir ve işaretiyle hareket ediyordu. Ahmet'le ırgatbaşının yanına koştuk, birer kazma aldık. İhtiyar amcanın dediği gibi üç kilometre kadar uzaklıktaki pamuk tarlasına güneş doğarken ulaştık, hemen çapaya başladık. Irgatları kırkar ve ellişer kişilik gruplara ayırdılar. Her grup namaza durur gibi, yarımşar metre aralıkla, yan yana saf hâlinde, kazmalar tam bir düzen içinde, hep beraber inip kalkmaya başladı. Sabahın erken saatinde kalkıp, uzun yolculuktan sonra bir saatten fazla da çapa yapınca, acıkmaya başladık.

"İmansız Peynir"

O sırada birinin; "Arkadaşlar, size müjde. Kahvaltımız geliyor." demesiyle kazmalar hareketlendi, daha canlı inip kalkmaya başladı. Biraz sonra ekmek arabası yanımızda idi. Irgat başı her gruptan bir adam çağırdı, ellerine birer torba ekmek, birer bakraç "imansız peynir" verdi. Onlar da aldıkları talimat üzere safların arkasına geçerek çalışmalarını sürdüren ırgatların başlarının üstüne, arasında birer dilim peynirle, yarımşar ekmek koydular.

Ekmek dağıtımı bitince, ırgat başı düdüğünü çalar çalmak

herkes olduğu yere çöktü, peynir ekmeği başlarından alıp yemeye koyuldu. İmansız olduğu kadar, çok da tatsız olan peynir, acıktığımız için bize kaymak tadı veriyordu. Ekmekleri neden kahvaltıya oturunca dağıtmayıp da çalışırken başımıza koyarak dağıttıklarına önce hayret ettim. Düşününce sebebini anladım. Irgatların zamanını çalıp çiftlik ağalarına satıyorlar. Tarlada üç öğün yemek veriliyor. Kahvaltı, öğle yemeği, ikindi kahvaltısı. Beş yüz kişinin her öğün onar dakikasını alsalar, günde iki yüz elli saat; yani otuz bir yevmiye yapar. Hem de her gün normal sekiz saat olan mesaiden üç dört saat fazla çalıştırıyorlar. İşte her gün zaten vicdansız ve merhametsiz olan ırgat başlarını, sağlanan bu büyük ve haram kazanç, daha da şımartıyor ve onların zulümlerini artırıyordu. Günler, haftalar geçtikçe bunu ve benzeri haksızlıkları daha iyi anladım.

O devirde işçi ve fukara, ne haklarını biliyorlardı, ne de şikâyetleri dinleniyordu. Bu zavallılar, işveren ve zenginlerin vicdanıyla baş başa kalmışlardı... Sömürgeci ırgat başlarının ezici ve üzücü davranışları, zavallı ırgatların yaralarına tuz biber ekiyordu. Çeyrek saat sürmeyen kahvaltıda son lokmalarımızı bitirmeden ırgat başı iş başı düdüğünü çalar çalmaz, kazmasını kapan saftaki yerini aldı.

Üstü başı pejmurde, elbiselerinin yırtıldığından kimisinin teni gözüküyor. Genç ihtiyar, kadın erkek, evli bekâr, bir arada çalışıyoruz. Gönüllerimiz birbirine çabucak ısınmış, kalabalık yoksul bir aileyi andırıyoruz. Hepimiz sıladan yeni ayrılmışız, henüz hasret ateşi küllenmemiş. Gurbet acısı yüreklerimizde gizli bir sızı. Yüzler solgun, kalpler hazin, mahzun bakışlarımız sanki birbirimize teselli telkin ediyor... Pamuk tarlasında yan yana ve düzgün bir saf oluşumuz, camide namaz kılanların safını andırıyor. Aradaki fark, namazdakiler serin mabette, Allah'ın huzurunda, O'nun merhametine sığınır, günahlarını dökerek rahatlar, huzura kavuşurlar. Biz ise cehennemi andıran Çukurova'nın kızgın güneşinin altında, asık suratlı, eli sopalı ırgatbaşı zebani gibi karşımıza

dikilmiş gözlerini kazmalarımıza dikmiş, hele çapalanmamış bir ot bırak, hele bir pamuk kökünü kopar, vay başına gelene. Irgatbaşı açar ağzını, yumar gözünü. Hiç kimse karşı gelemez; çünkü o devirde ırgatlar köleden farksız...

Öğle Yemeği ve İkindi Kahvaltısı

Tepemize dikilen güneşin kızgın sıcağında öğle yemeğimiz gelirken, o zamanki kalitesiz pamuk yağının tiksindirici kokusu yemekten önce geliyordu. Lapalanmış yarma pilavı, onar kişilik karavanalara konurken kepçeye yapışıyordu. Akşam aldığımız talimat üzere koyun ceplerimize koyduğumuz kaşıklarımızı çıkardık. Yakıcı sıcağın altında yemeğe başladık. Ateş gibi ısınmış toprağın üzerine oturmuşuz. Güneş tepemizden yakıyor, güneşin altında gelirken sanki ikinci kez pişen yemek ağzımızı yakıyor. Soğumasını beklesek aç kalırız. Sıcak yemeye alışan ağızları keçeleşmiş ırgatların kaşıkları hızla inip kalkıyor. Bir kez kahvaltı ile öğle yemeği arasında, bir de öğle ile ikindi kahvaltısı arasında, onar dakika sigara molası veriyorlardı. Bu molayı bazen ırgatlar on beş yirmi dakika kadar uzatıyorlar, buna da göz yumuluyordu.

İkindi kahvaltısını getiren arabayı uzaktan gören tecrübeli ırgatlar ilk defa gelenleri müjdelerken, ellerindeki kazmalar (çapalar) daha hareketli ve daha canlı inip kalkmaya başladı. İkindi kahvaltısı deyince aklıma peynir, zeytin, helva gibi şeyler geldi. Araba gelince bir de ne göreyim, bir büyük kazan imansız (yağsız ve tatsız) duru ayran. Ayranı onar kişilik yıkanmamış karavanalara döktüler, yarımşar da ekmek dağıttılar, yanımızdaki kaşıklarla içmeye başladık. Ekmek katığımız olan ayranın sudan farkı, renginin beyaz oluşuydu. Bir iyi yanı da biraz olsun suyun kokusunu azaltıyordu. O devirde Adana'nın kuyu suyunun kokusu ağır, tadı yavan, hem de yağlı gibiydi. İmansız ayran biraz olsun bu ayıpları örtüyordu.

Güneşin batmasına yarım saat kala işi bıraktık, hızlı adımlarla

uzun bir yolculuktan sonra hava kararırken çiftliğe vardık. Büyük kapıdan girerken bizi ilk karşılayan, mırmırık çorbasına koydukları pamuk yağının ağır kokusu oldu.

Günler haftalar geçiyor, yıllardan beri sabitleşmiş yemeklerimiz hiç değişmiyordu. Sabah imansız peynir, öğle ağır kokulu pamuk yağıyla lapalaşmış yarma pilavı, ikindiye imansız duru ayran, akşamları bulaşık suyunu andıran mırmırık çorbası. Yemeklere yavaş yavaş alışıyorduk. Zaten ölmeyecek kadar yiyorduk. Hamurum, Gaziantep'in ab-ı hayatı andıran, zülâl gibi soğuk suyu ile yoğrulduğu için, Adana'nın suyuna bir türlü alışamıyordum. Tadı yavan, kokusu ağır, makine yağı karışmış gibi üzeri pul pul; içimi, Hint yağını andırıyor, elimizi yüzümüzü yıkayınca yağ sürülmüş gibi oluyordu. Hele tarlada güneşin altında saç fıçılarda iyice ısınınca, cehennemin "hamim" suyuna dönüşüyordu.

Günler geçiyor, her şey ilk günkü gibi aynen devam ediyordu. Değişen şey, günler uzadıkça çalışma süremiz de uzuyor, sıcaklar artıyordu. Zira çalışma süremiz, gün doğumundan güneş batıncaya kadardı. Zehirli sivrisinekler çoğalıyordu. Hele akşam çiftliğe dönerken binlercesi başımızda uçuşuyor, üzerimizdeki sinekler, çokluğundan sanki yüzümüze ve üzerimize sıvanıyordu. Sinekten daha akıllı olan insan, buna da çare buldu. Köydeki tuhafiyeciden birer kare tülbent aldık, sineklerin çok olduğu sabah işe giderken, akşam da çiftliğe dönerken başımıza tülbent örtüyor, biraz olsun sineklerden korunuyorduk.

Yine Dokumacılık

Ahmet'le memlekete dönmeye karar verdik. Zaten ırgatlık mevsimi bitmek üzereydi. Kendimize bir şeyler, biraz da hediye alarak Narlı'ya kadar trenle, oradan da bir kamyonla Gaziantep'e gittik. Bizi düşünenler kendilerine dünyalar verilmişçesine sevindiler. Özellikle dedem, dayım ve teyzelerim.

Birkaç gün dinlendikten sonra, Ahmet yine kilim işlemeye

başladı. Bana da dayım evimizden yüz metre kadar ileride, sekiz tezgâhlık büyük bir atölyeye dokuma tezgâhı kurdu. Dokumacılığı özlemişim ki neşe ile çalışıyorum. Bazen oradaki amcalarla süratli dokuma işlemede yarışıyor, çırak yaşında olduğum hâlde çoğunu yeniyordum.

Dokuma işlediğim dükkânın karşısında iki katlı küçük bir evin ikinci katında, fakir ve yaşlı bir kadınla Hatice adında gelinlik çağına gelmiş genç kızı oturuyordu. Oğlu askerde olduğu için evin erkeği yoktu. Gelinlik çağına gelen Hatice'nin nadide güzelliği, güzel sesiyle ve yakıcı nağmeleriyle Kur'an okuyuşu dillere destan olmuştu.

Anteplilerde ve asaletini koruyan milletimizde sabitleşmiş bir huy olan kıskançlık, küçük yaştan beri bende de vardı. Erkek kuştan bile kaçan Hatice, çok küçük yaşından beri sokağa çıkmadığı için, komşumuz olduğu hâlde, yüzünü görmemiştim. Ziyaretleşme sebebiyle bir araya gelmiş olsak bile kadınların ve kızların yüzüne bakmaya utandığım için onu görmemişimdir. Aramızda –komşuluktan başka– hiçbir bağ olmadığı hâlde, koruyucusuz kalan Hatice'ye karşı kalbimde gizli bir kıskançlık yatıyordu. Sokağa bakan pencereleri, çalıştığım tezgâhın yanındaki pencerenin yamacında idi. Kur'an okurken sesini duyuyordum, yabancıların evine bakmak çok ayıp olduğu için, başımı kaldırıp pencerelerine bakmıyordum. Baksam da göremezdim. Her okuyuşunda güzel sesi, kıskançlığımı artırıyordu.

O sırada evlerine bizden daha yakın bir eve, zengin ve kalabalık bir aile taşındı. Taşındıktan bir iki ay sonra, yirmi yirmi beş yaşlarında genç, yakışıklı ve uzun boylu oğulları, sık sık Hatice-lerin penceresinin önünde durmaya başladı. Önce dikkatimi çekmedi. Bu hâl devam edince şüphelenmeye başladım. Bir geldi, iki tarafa göz attıktan sonra ıslık çaldı. Çok geçmeden perdenin ardından Hatice'nin sesi duyuldu. Dar sokakta mesafe yakın olduğu için iyice işitiliyordu. O sırada heyecanımdan kalbim çarpıyor,

sinirlerim geriliyor, kendimi zor tutuyordum. Aralarında kısa bir konuşmadan sonra sesler kesildi, gençler evlerine gitti.

Hoşlanmadığım ve o zamanlar çok ayıp sayılan, büyük cinayetlere sebep olan bu manzarayı birkaç kez takip ettim. Hele geceleri gelip, karanlıktan yararlanarak daha uzun konuşmaya başlamaları beni çileden çıkardı. Kitaplarda okuduğum komşu haklarından biri de komşuların birbirlerini korumasıydı. Âdetimizin de etkisiyle Hatice'yi korumanın, görevim olduğuna inancım kesinleşti; fakat nasıl koruyacağım?

Aklıma ilk gelen, adamı öldürmek olduysa da bu tehlikeli işin en son çare olduğunu düşündüm. Derinlemesine düşününce hâl çaresini buldum, hemen planımı uygulamaya koyuldum. Yedi yaşındayken arkadaş olduğumuz Derviş'in oğlu Hanifi benim de çalıştığım dükkânda, babasının yanında çalışıyordu. Babasının olmadığı bir zamanda ona durumu anlattım.

– Bak Hanifi! Haticelere serbest girip çıkıyorsun. Yanında anasının olmadığı bir zamanda, gördüklerimizi anlat, ona sıkı sıkı tenbih et. Bu adama yüz vermesin, kesin olarak ondan alakasını kessin. Yoksa büyük felaketler olacağını, gerekirse ağabeysine mektup yazacağımızı, kötü cinayetler olacağını söyle.

Ertesi gün Hanifi geldiğinde "Muhtar, dediklerini fazlasıyla Hatice'ye söyledim, ona iyi bir korku verdim, onunla bir daha konuşmayacağına yemin ederek kesin söz verdi." dedi.

O günden sonra yine gözetledik. Birkaç kez geldi, Hatice'den yüz bulamayınca geceleri gelmemeye başladı. Korku verme sırası ona gelmişti. Hanifi'yle ne yapacağımızı planladık. Sustalı bıçaklarımızı iyice bileyledik. Geleceği zamana yakın, sokağın karanlık kuytu bir yerinde gizlendik. Pencerenin önüne geldik, ıslık çaldı. O sırada ikimiz birden ok yılanı gibi üzerine atladık, bıçaklarımızı göğsüne dayadık. Karşı gelse bıçakları saplayacaktık. Onu öyle bir korku sardı ki titriyor, kekeleyerek yalvarıyordu:

– Yalvarırım, yemin ederim, bir daha burada durmayacağım. Canıma kıyıp, elinizi kana bulamaym.

Ölümden kurtulan gencin gidişi o gidiş oldu. Bir daha değil orada durmak, evine giderken oraya gelince hızla geçiyordu. Böylece Hanifi ile birlikte, utandırıcı bir olayı zaferle önledik –Hem de kendimize güvenimiz artarken, daha büyük maceralara atılmadan, cesaretimizi denemiş olduk.

Yine Adana Sevdası ve Mezar Otel

Yüreğimde, ninemin gizli acısının, babamların gizli korkusunun yanı sıra bir de ne olduğunu bilmediğim gizli bir arzu ve arayış vardı. Neydi bu arayış? Görünürde bir şey yoktu. Bazen bu arzu öylesine kabarıyordu ki kendimi taştan taşa çarpmak, mecnun gibi dağlara düşmek, Âşık Kerem gibi, benden kaçırılan bir kıza âşık olup, il il gezmek istiyordum. Bu yüzden de kışın bitmesini istiyor, bir an önce baharın gelmesini iple çekiyordum; çünkü yine Ahmet ile Adana'ya gitmeye karar vermiştik.

Adana'ya bu gidişimiz geçen senekinden daha rahat ve daha hızlı oldu. Geçen sene bilmediğimiz yere, ırgatların arasına sıkışmış, kendini zor taşıyan eski bir kamyonda gitmiştik. Bu sefer bilerek daha serbest, yeni bir kamyonla gidiyorduk. Yolların da çok bozuk yerleri onarılmıştı. Adana'ya varınca ucuz tarifeli bir otelden Ahmet'le küçük bir oda kiraladık, diğer arkadaşlar da büyük bir odaya yerleştiler.

Daha önce tasarladığımız gibi ben bir lokantaya girdim, Ahmet de öbür arkadaşlarla birlikte amele pazarında yevmiye ile işe gidiyordu. Aşçılıktan ve kebapçılıktan en azından yardımcı olacak kadar anladığım hâlde yaşıma bakarak bana çırak muamelesi yapıyor, çırakların yapacağı işleri veriyorlardı. Adanalı olmadığım için beni yabancı gözüyle görüyorlar, kendimi ve sanatımı bir türlü kabul ettiremiyordum. Bu da benim zoruma gidiyordu.

Yirmi gün kadar çalıştıktan sonra oradan ayrıldım. Zaten ırgatlık zamanı yaklaşmıştı. Şehre yakın ufak çiftliklerde kısa bir süre çalıştıktan sonra, çapa yapmak için kalabalık bir grup, Adana'nın güneyinde uzak bir köye gittik. İkindiye doğru, kamyonla köye yaklaşınca şaşırdım. Ağaçların arkasında kalan köy evleri görünmüyor, sadece damlara kurulan cibinlikler görünüyordu. O kadar cibinlik kurulmuştu ki köyün bütün damları bembeyaz papatya tarlasına dönüşmüştü. Bir müddet sonra Ahmet'in babası Hamit enişte, bizi Antep'e götürmek için kaldığımız yere geldi. Ben "Hamit enişte! Ben şimdi gitmek istemiyorum. Ahmet giderse gitsin." dedim. Hamit amca beni götürmeye ikna edemeyince, oğlu Ahmet'le Gaziantep'e gittiler, ben kendi başıma kaldım. Yalnızlık benim için zor olduysa da birkaç günde yalnızlığa alıştım. Şehre yakın yerlerde çalışıyor, akşamları otelde yatıyordum. Kimseden nüfus cüzdanı sormuyorlardı. Bir akşam yatmaya hazırlanırken otelci gelerek "Yanında nüfus cüzdanı olmayan hemen otelden ayrılsın. Yeni bir emir geldi, nüfus cüzdanı olmayan otelde yatamayacak. Şimdi polisler aşağı katta nüfus cüzdanı soruyorlar, şüphelendiklerini karakola götürüyorlar. Acele edin, hemen çıkın, bize de laf getirmeyin," dedi!

Çaresizlik içinde otelden çıktık. Moralimiz iyice bozuldu. Gece yarısı yaklaşmış, ne yapacağımızı bilmiyorduk. Arkadaşlardan biraz uzaklaştım, kendi kendime düşününce aklıma güzel bir şey geldi. Bir an tereddütten sonra kesin kararımı verdim, aklıma geleni uygulamaya koyuldum. Kimseye bir şey söylemeden oradan ayrıldım, taş köprüden Seyhan Nehri'ni geçtim. O zamanki mezarlığa girdim, iri ve uzun taşlı iki mezarın arasında kendime bir yer düzelttim. Çamaşırlarımı başımın altına koydum, yattım. Orası benim için biçilmiş kaftan ve en güvenilir yerdi. Gecenin karanlığında mezarlığa kimse yaklaşmaz. Polis bile girmeye korkar. Üstelik orada benden para isteyen de yok. O günden sonra Gaziantep'e gidinceye kadar gündüzleri çalışıyor, geceleri kaygısız ve korkusuz iki mezarın arasında yatıyordum.

Bir gece uyurken yüzüme soğuk bir şeyin değdiğini fark ettim. Önce rüya sandım. Soğukluk artmaya devam edince gözümü açtım ki yağmur çiseliyor. Hemen çamaşır torbamdaki atkıyı (ince ve büyük başörtüsünü) üzerime örttüm, gözümü kapatıp uykuya daldım. Sabah kalktığımda yağmurdan ıslanan elbisem, havanın ve vücudumun sıcaklığından tekrar kurumuştu. Hamit enişte oğlu Ahmet'le gittikten bir ay kadar sonra, ben de mezar otele veda ederek Gaziantep'e hareket ettim.

Garip Bir Sürpriz

Adana'dan Narlı'ya kadar trenle, oradan da bir kamyonla yatsıdan sonra Gaziantep'e geldim. Eskiden havası rutubetsiz ve sağlam olan Gaziantep'de, sıcak yaz aylarında çatısı olmayan birçok evin damında yatarlar, çatısı olanların da avlusuna tahtadan taht (çardak) kurarlar, orada yatarlardı.

Gece geç vakitte eve geldim, dış kapıyı dedem açtı. Beni görünce sevincinden –büyümüş olduğumu unutarak– neredeyse beni kucağında götürecekti. Bana sarılıp öptükten sonra uzun ve dar dehlizi (koridoru) geçtik, ikinci kapıdan –bahçe kapısından– meyve ağaçları ve çiçekleriyle bahçeyi andıran büyük avluya girdik. Hilalin (yeni ayın) hafif aydınlığında birbirinden uzak, avlunun birer köşesinde dayımın yaz ayları için yaptığı üç büyük divan (sedir) gördüm. Dedem bunlardan birini göstererek "Beni dinle yavrum! Erkek kuşun yuvası olmaz. Yuvayı dişi kuş kurar. Dayınla etraflıca konuştuk. Ayağını gurbetten kesip seni huzura kavuşturmak, hem de gözümüz açıkken sana bir yuva kurmak için seni evermeyi düşündük. Buna karar verince bizi kırmayacağını bildiğimiz için sana uygun bir kız aradık. Tanıdığımız birinin yanında kimsesiz, öksüz bir kız varmış. Genç, güzel, tam sana göre. Adı da Hayriye, dün bizde misafirdi, akşam da bırakmadık. İşte şu gösterdiğim karyolada yatan odur. Kimsesi olmadığı için dört elle sana sarılır. Elinde altın gibi sanatların var. Çalışır, bey gibi

geçinirsiniz." dedi. Şaşırmıştım. Bu ara sesimize uyanan dayım yanımıza geldi, bana sarılıp öptükten sonra hemen evlenme konusuna girdi. Bir süre tartıştıktan sonra ikisine de kesin sözümü söyledim. "Asla böyle bir şey olamaz. Ya elin kızını getirdiğiniz yere götürürsünüz ya da bir daha gelmemek üzere geldiğim yere geri giderim." dedim.

Yapmaya karar verdiğim bir şeyi –ne pahasına olursa olsun– yapma alışkanlığımı bildikleri için fazla ısrar etmediler. Böylece ilk evlilik teşebbüsü başlamadan bitmiş oldu. Bu da Allah'ın bana büyük lütfu oldu. Eğer o evlilik gerçekleşse idi, körpe yaşımda bitmeyen çilelere katlanmak zorunda kalırdım. Bu mutlu günlere de kavuşamazdım.

Gerçi uzun yıllar çok çile çektim, başımdan akıl almaz maceralar geçti. Bunlara karşılık Allah bana iki büyük nimet vererek beni öyle bir sefaya, öyle mutlu günlere kavuşturdu ki bu iki nimet sayesinde sürdüğüm sefa, yaşadığım mutlu günler bin yıl cefa çekmeye değer. Allahıma binlerce şükürler olsun. Bunların biri, benzeri pek nadir bulunan mutlu bir evlilik; ikincisi, ilim ve geniş kültür.

Nizip'e Göçme ve Tehlikeli Bir Yolculuk

1934'te on dördüncü yaşımın dördüncü ayındaydım. Mevsim sonbahardı. Dayımla birlikte dokumacılık yapıyorduk, işimiz iyi gitmiyordu. Bir gün yeni bir iş düşünen dayım dedemle konuştu.

– Baba, işlerimiz iyi gitmiyor. Nizip'te hiç künefeci (kadayıfçı) yokmuş. Bu yıl orada zeytinler de bolmuş. Hepimiz Nizip'e göçelim, orada Muhtar'la künefecilik yaparız, yaza doğru da lokanta açarız. Zaten Muhtar gurbeti seviyor.

Dedem pek razı değildi; ama dayım evini sattı. Ailecek Nizip'e göçtük. Bir ev, bir de dükkân kiralayarak künefeciliğe başladık. Tam da zamanında başlamıştık. O devirlerin kış sanatı olan künefecilik iyi gidiyordu.

Künefe yapmak için unu ve kömürü Gaziantep'ten getiriyorduk. O sene kış çok şiddetli oldu. Kar kar üzerine yağdı, yollar kapandı. Unumuz, kömürümüz bitti. Yollar kapalı olduğu için kamyonlar çalışamadı.

Künefeciliğin ana malzemesi olan un ve kömür hemen gelmezse, dükkânı kapatmak zorunda kalacaktık. Yeni açılan dükkânın bir süre kapanması, bizi iflasa götürebilirdi. O hâlde çaresini düşünmeliydik. Bunun da tek çaresi vardı. Yürüyerek Gaziantep'e gidip, bize gereken un ve kömürü –yollar açılmazsa– hayvanlarla getirmek.

O devirlerde şehirlerarası yük taşıyan iki tür nakliye aracı vardı. Biri, kamyon ki yaz aylarında çalışır, kış aylarında birçok yol kapandığı için çalışamazdı. Diğeri kervan yani deve katarları, katır, beygir ve eşek kafileleri. Bunlar için yollar her mevsimde açıktı.

O zaman yollar virajlı, Antep'le Nizip arası kırk beş elli kilometre kadardı. O da inişli yokuşlu dere tepe aşarak. Yerdeki kar, bir karışla yarım metre arası. Bazı çukur yerlerde bir metreyi aşmıştı.

Akşamüzeri dedem, dayım, ben, oturmuş konuşuyoruz. Bu uzun ve tehlikeli yola kim gidecek? Dedem yaşlı olduğu için gidemez, dayım gitse dükkân kapanır. Etraflıca düşünüp tartıştıktan sonra, Antep'e gitme işi bana düştü.

O yolun ve o mevsimin şartlarına göre –kar kıyamette– en az on beş yirmi saatte gidebilirim. O da yolda engellenmez ve tehlikelerle karşılaşmazsam. Ne zaman çıksam mutlaka yolda bir gece geçecek. Kar yağışı durmuşken hemen o gece yola çıkmalıyım. Yarına kalırsam yeniden kar yağabilir. Nasıl olsa yolda bir gece geçireceğim. Hem de bugünün işini yarına bırakmamalıyım ki işimi vaktinde göreyim.

Yolda donma tehlikesini göz önüne alarak iyice giyindim. Yanıma, satın alacaklarıma yetecek kadar para aldım. Yolda yemek için biraz da ekmek, peynir alarak yatsı namazından sonra yola çıktım. Beni Urfa'dan gelen kervana katmak için şehirden çıkıncaya

kadar dayım da benimle geldi; fakat evdeki hesap yolda tutmadı.

Diz boyu kar, gecenin dondurucu soğuğu, üstelik soğuğu bir kat daha arttırarak gittikçe şiddetlenen rüzgâr. Dayımla yolun kıyısında durmuş, Urfa'dan gelip Antep'e giden kervanı bekliyoruz, ama boşuna. Ne gelen var ne giden.

O sırada dayımın aklından neler geçiyordu bilmiyordum; ama ben kervanı beklemekten başka hiçbir şey düşünemiyordum. Yolun uzaklığını, karşılaşacağım tehlikeleri, imkânsız denecek kadar zor olan bu işi nasıl başaracağımı; hatta kendimi bile unutmuştum. Sanki vücudumdan önce beynim donmuş, düşünemez hâle gelmiştim. O zaman düşünemediklerimi bu satırları yazarken düşündükçe tüylerim ürperiyor.

Beni canı gibi seven, bir tüyüme zarar gelmesini istemeyen, beni gözü gibi esirgeyen dayım, bu denli tehlikeli yola nasıl çıkarmış, ben de bu büyük tehlikeyi göze alarak korkmadan nasıl yola çıkmışım anlayamıyorum. Anladığım bir şey varsa, korku nedir bilmeyen dayımın sınırsız cesaretinin bana geçmesidir. Atalarımız "Oğlan, dayıya; kız, halaya çeker." sözünü boşuna söylememişler. Bu olaydan sonra, daha tehlikeli emirlerini yerine getirmem bu kanaatimi ispatlamaktadır.

Gittikçe azan soğuk rüzgâra karşı ayaklarım karın içinde, bir süre bekledikten sonra dayım kesin talimatını verdi:

"Muhtar! Kervanın ne zaman geleceği belli olmaz. Belki de hiç gelmez. Burada beklemekle de yol alınmaz. Havalar daha çok bozulmadan yoluna devam et. Zaten kervancılar hızlı yürürler, geriden gelen kervan yolda sana yetişir. Kafileye karışınca sakın onlardan ayrılma. Hızlı da gitseler onlarla yürümeye çalış. Gideceğin yol hem uzun, hem tehlikeli, hem de çetindir. Korkmayasın diye bunları sana önce söylemedim. Şimdi söylemek zorundayım. Sakın korkuya kapılma. Hedefe ulaşmanın yolu cesarettir. Şayet kervan gelmez de yalnız yürümek zorunda kalırsan, diyeceklerimi aynen uygula. Şu durduğumuz yer, yoldur.

Ama kar kapatınca yolu göremezsin. Yolu görmediğin yerlerde izlere dikkat et. Al şu değneği, elinden bırakma. Karşına kurt veya köpek çıkarsa sakın korkup kaçma. Değneği sallayarak üzerine saldır. Kurtlar ve köpekler kaçanı kovalar, korkaklara saldırır, cesur insanın üzerine gelemezler. Tepelerde ve yüksek yerlerde durup dinleneyim deme. Çok üşür, donarsın. Yorulur da dinlenmek istersen, derelerde, çukur ve kuytu yerlerde dinlen. Dinlenmeyi de uzatma ki donarsın. Kısa süreli ve değneğe dayanarak ayakta dinlen. Oturursan uyursun, uyuyunca hemen donarsın. Evlerde, kapalı yerlerde, soğuk olmadığı zamanlarda bile uyuyanın üzerine kar yağar. Karın üzerinde uyuyan ise hemen donar ölür. Kalbine korku gelirse her zaman yaptığın gibi bildiğin duaları okuyarak kendine cesaret ver. Haydi, yolun açık olsun, Allah'a emanet ol...

Donmak Üzereydim

Dayım ayrıldı, ben de sonu ne olacağı bilinmeyen yola düştüm. Dururken çok üşümüşüm, ısınmam için hızımı artırdım. Bembeyaz karın üzerine doğan mehtabın ışığında uzakları görüyorum, nereye, niçin ve nasıl gittiğini bilemeyen mestane gibi ayak izlerini izleyerek yürüyorum.

Bir yokuşa tırmanıyorum, bir iniyorum, inişlerde bazen kayarak karın üzerine uzanıyorum. Düz yerlerde hızlanıyor, hem ısınmaya hem de yol almaya çalışıyorum.

Issız ve sessiz gecede, bir Allah, bir de ben. Giderken, kendilerini göremediğim kurtların uluması, kulağıma musiki sesi gibi geliyor, iç duygularım uyuşmuş gibi hiçbir şey düşünemiyorum. Düşünebilsem belki de delirirdim ya da korkudan ödüm patlardı.

Bir ara rüzgâr çıktı, gökte yüzen kar bulutları ayın aydınlığını kararttı. Arkasından da kar yağmaya başladı. Çok sürmeden tipiye dönüşen kar, gözlerimin önünü karartıyor, bir yandan da yavaş yavaş ayak izlerini kapatıyordu. Çukur yerlerde diz boyunu

aşan kara basınca bazen ayakkabım çıkıyor, karın içinden çıkarıp giyinceye kadar donasıya üşüyordum, ellerim buz kesiliyordu. Artık zorlukla beliren ayak izlerini bulabilmek için sağa sola zikzak çizmeye başladım. Bir ara ümitsizliğe kapılır gibi oldum, halsizleştim, ayaklarım kantar gibi ağırlaştı. Neredeyse kendimi donmaya bırakacak hâle gelmiştim.

Bir an durakladım, bana güç vermesi için içimden Allah'a yalvarıyordum. O sırada kulağıma uzaktan birtakım sesler geldi. Etrafa bakındım, bir şey göremedim. Geriye dönüp bakınca, uzaktan bazı karartılar gördüm. Biraz bekledim, karartının bana doğru yaklaştığını ve seslerin yükseldiğini fark edince yeniden canlanır gibi oldum. Cesaretimi toplamaya çalıştım.

Kısa bir süre sonra Hızır gibi imdadıma yetişen kervancılar yanıma gelince, ıssız dağ başında, dondurucu karın üzerinde ölmeye terk edilmiş birini görmüşçesine şaşkına döndüler. O sırada kendimden öyle geçmişim ki bana neler sordular, ben onlara ne cevap verdim, bilemiyorum. Kendime geldiğimde hızlı adımlarla kervancılarla yürüyordum. Bütün ömrü o yollarda geçenlerle yürüyebilmek çok zor oluyordu; ama mecburdum.

Kırk elli metre uzunluğunda, merkep ve katırdan oluşan kafilede yaşlı amcaların ilginç konuşmalarını dinleyerek, asırlar öncesi yolculuklardan birini yapıyor, sanki eski zamanda yaşıyordum. Seher vaktine doğru kuytu bir yerde kervan durdu, karın üzerinde çömelerek biraz yemek yiyip kısa bir dinlenmeden sonra yola devam ettik. Sabah olunca, soğuk karın üzerine doğan güneş, dünyamıza ışık ve sıcaklık salarken, bize de güç ve enerji veriyordu.

Kısa süre kahvaltı ve öğle istirahatının dışında hep yürüyorduk, yolumuz da uzadıkça uzuyordu, ikindiye doğru öyle bir hâle geldim ki sabrım tükendi, moralim bozuldu. Ne yürüyecek mecalim, ne de dayanacak gücüm kaldı. Bereket versin Antep'in piknik

yerlerinden "Çıksorut"a yaklaşmış, şehir görünmüş, gideceğim yer olan Fehime teyzemlerin evine üç kilometre kadar yolum kalmıştı. Kervancılardan birine "Amca! Gideceğim yere yaklaştık. Bana müsaade edin, yavaş yavaş giderim. Yolunuz açık olsun." dedim, kervandan ayrıldım. Kervan gidip yalnız kalınca daha da hâlsizleştim, ayaklarım kan ter kesildi, adımlarım kısaldı. Karın üzerinde yatıp kalamazdım, sürünerek de olsa akşam olmadan mutlaka eve ulaşmalıydım. Kendimi zorladım, elimdeki değneğe dayanarak kaplumbağa hızıyla akşamüzeri teyzemlere dar düştüm. İyi ki dayım elime değneği vermiş. Yoksa hâlim daha da perişandı.

Teyzemin sorularına tek kelime cevap verecek halim yoktu. Sıcak tandırın gözüne ölü gibi yattım. Gözümü açtığımda akşam kararıyordu. Yeni yattım sanarak "Teyze daha akşam olmadı mı?" diye sordum. "Yavrum sen yatalı yirmi dört saat oldu." demesin mi?

Unutulmaz yolculuğumun yorgunluğunu ve olumsuz etkisini üzerimden ancak bir haftada atabildim. O zamana kadar da yollar açılıp dükkânımıza gereken unu ve kömürü götürünce, üstlendiğim ağır işi başarmış, zaferi kazanmıştım. Hem de bu başarı, daha büyük ve ağır işleri başarmama yol açmıştır. Küçük işlerin üstesinden gelmek, büyük işleri yapabilmek için antrenmandır.

Esrar Satıcılığı

İlkbahar gelip Güneydoğu'nun sıcakları erken bastırınca, kış boyu iyi giden künefecilik işimiz yavaşladı. Daha önce de söylediğim gibi, tatlıcılık işi kışın yürüyen, sıcaklar başlayınca duran bir iştir. Daha önceden planladığımız aşçılık ve kebapçılık işine başlama zamanı gelmişti. Kebapçılık işine başladık; ama yeni başladığımız kebap işleri çok yavaş gidiyor, günlük masrafımız çıkmıyordu. Bu yüzden dayım kısa devreli geçici ek bir iş düşünüyordu. O sırada bir arkadaşı dayıma, toz esrarın Nizip'te ucuz olduğunu, imal edilince Urfa'da ve Diyarbekir'de pahalıya satılacağını söyledi. Birçoklarının kaçakçılık yaptığı Nizip'te

kaçakçılık gelenek hâline geldiği için dayım hemen bu işe karar verdi. Razı olmaz diye dedeme sormadan, bir torba toz esrar aldı. Beni de yanına aldı, gizli bir yerde birlikte esrarı imal ederek mamul hâle getirdik.

İşin kolay yönü bitmiş, sıra zor tarafı olan satışına gelmişti. Nizip'te satamazdı; çünkü orada hem ucuza gider, hem de ağızdan ağza duyulursa, yapmak üzere olduğu lokanta işini engellerdi. Arkadaşının da dediği gibi, satmak için Urfa'ya veya Diyarbekir'e gitmeliydi. Bu tehlikeli maddeyi oralara kim götürüp satacaktı?

Aramızda kısa bir tartışmadan sonra "Muhtar! Sen bu işi yaparsın." dedi. "Nerede satacağım?" deyince de "Şimdilik Urfa'ya gidemezsin. Orada tanıdıkların yok. Diyarbekir'de Zennup teyzemin kızı var; ama henüz bu işte tecrüben yok. Diyarbekir hem uzak, hem de orada çok sıkı emniyet ve jandarma teşkilatı var. İlk önce Urfa'nın kazası Birecik'e gidersin. Bu işin üstesinden gelebilirsen, sonra da Diyarbekir'e gidersin. Birecik'i iyi bilirsin. Kaç kere oraya gittin. Nuriye teyzemlerde misafir kalırsın. Gerisini sen düşünür planlarsın..." dedi.

Esrarı ufak torbalara koydu, kaça satacağımı da söyledi. Dedeme de "Muhtar birkaç gün Birecik'e Nuriye teyzesine gidecek." diye beni yolladı. Bu tehlikeli ve kanunsuz işi nasıl yapacağımı, kime, hangi yoldan satacağımı ve tehlike ile karşılaşırsam ne yapacağımı söylemedi. Tek söylediği, " Sakın bu işten Nuriye teyzemlerin haberi olmasın." oldu.

İnsanlığa çok zararlı olan esrar kaçakçılığı hem tehlikeli, hem kanunsuz, hem Allah'ın yasakladığı, hem de Nuriye teyzemlere büyük zarar getirecek çok kötü bir işti. Teyzemin kocası Allef Hasan, Birecik'in ileri gelenlerinden, tanınmış büyük bir yağ tüccarıydı. Kazara kaçak esrar, evlerinde yakalansa veya duyulsa, onların hâli ne olacaktı? Hele aile ve akraba arasında çıkacak olan tatsızlık... Allahım! Bunlar ne kadar kötü şeyler! Bütün bunlar, mantıksız hareketlerin, sınırsız cesaretin ve körü körüne itaatin getireceği

belalardı. Allah suçlarımızı bağışlasın, günahlarımızı affetsin.

Birecik'e varıp teyzemlere gidince, boş bir odada torbadan numune (müşteriye göstermek) için biraz aldım, gerisini evin kömürlüğünde, görülmeyecek bir yere sakladım. Saklayıncaya kadar geçen ilk gecem kuşkulu geçti. Teyzemler görür diye çok korktum. Şayet üstümü ararlarsa bulamasınlar diye ayakkabımın iç astarını yarıya kadar kaldırdım, altına koydum, tekrar kapattım.

Teyzem ve çocukları gelişime çok sevindiler. Hele yaşıtım Muhammet, daha çok seviniyor, okuldan gelince beni yanından ayırmıyor, nereye gitsem benimle geliyordu.

Misafirliğimin üçüncü günü kahvaltıdan sonra satacağım esrara müşteri bulmak üzere evden çıktım. Çıktım; ama nereye gideceğim? Kime "Bende esrar var, alır mısın?" diyebilirim? Yaptığım iş ateşle oynamaktan daha tehlikeli.

İskeleye indim. Fırat Nehri'nin kıyısında, birkaç merdivenle çıkılan, nehre bakan bir kahvenin yanında, coşkun suların akışına daldım gittim. Bir süre sonra kendime geldim, yapacağım işin ağırlığını, önem ve ciddiyetini düşündüm. "Bu işe nereden, nasıl başlayacağım?" sorusuna cevap bulamayınca, ümitsizliğe düşer gibi oldum. Hemen dağılmış zihnimi toparladım, kendi kendime "Muhtar! Ne pahasına olursa olsun, üstlendiğin görevin mutlaka üstesinden gelmelisin." dedim. Çocuk aklımca yapacağım iş üzerinde düşünmeye, hafızamı yoklamaya ve kendi kendime konuşmaya başladım.

"Önce esrarkeşleri bulmalıyım. Kurnazlıkla onlardan, perakende esrar satanı öğrenmeliyim. Tiryakiler esrar içmek için güzel manzaralı seyrangâh yerleri seçerler. Bak, işte şu kahve bunlar için biçilmiş kaftan. Fırat Nehri'nin kıyısında, esrarkeşler için arayıp da bulamadıkları bir yer. Gaziantep'te dokuma işlerken beraberimde çalışanlar esrarkeş oldukları için, onlar içince gözleri ve konuşmaları nasıl olur biliyordum. Bunları düşündükten sonra yanında durduğum, birkaç merdivenle çıkılan kahvehaneye

girip çıkanlara dikkatle bakınca, kimilerinin mestane ve sararmış gözlerinden esrar içtiklerini tahmin ettim, kahvehaneye ben de girdim. Mesai vakti olduğu için kahvehanede az insan vardı.

Çay içerken, oturanlara bir göz gezdirdim, bir masada üç kişinin normalden daha kalın sigara sardıklarını gördüm. İçerken de çıkan dumandan esrar kokusu aldım. Kendi kendime: "İşte buldum." dedim, yavaşça kalktım o masaya oturdum. Kısa bir tanışmadan sonra karşımdaki, benim Birecik'e geliş maksadımı anlayınca hayretini gizleyemedi.

"Evladım! Antepliler zeki olur; ama senin gibisini görmedim. Çocuk yaşta bu tehlikeli, belalı işi nasıl yapıyorsun bilemiyorum? Neyse Allah'ın yanında bir iyiliğin varmış da bana rastladın, kötü birine rastlasaydın seni ele verirdi. Senin işin kahveci Ali Baba ile. O bu işin hem toptancısı, hem perakendecisi. Esrarı toptan alır, perakende satar. Onu kahvehanesinde bulursun. Kendisi kötü işle uğraşır; ama güvenilir, iyi bir insandır."

Kahvehanenin adresini aldıktan sonra yaşlı arkadaşımdan ayrıldım, tarif ettiği sokaklardan giderek Ali Baha'nın kahvehanesini buldum. Kahvehanede, orta yaşlı, uzun boylu, iri yarı, pala bıyıklı Ali Baba'dan başka kimse yoktu. Ortalıkta ne masa vardı, ne de sandalye. Yer yer hasır serilmiş, hasırların üzerinde otururken kolları dayamak için ufak kürsüler, ortada da çay kahve koymak için engin sehpa vardı. Selam vererek ayakkabımı çıkardım, hasırın üzerine oturdum.

O zamanki âdet üzere önce bir acı kahve getirdi. Kahveyi içtim, çayımı doldururken bir adam geldi, Ali Baha'nın kulağına bir şeyler fısıldadı ve bir miktar para verdi. Kahveci çayımı verdikten sonra, duvarda asılı boynuzu indirdi, bana göstermemeye çalışarak içinden ufacık kâğıtta sarılı bir şey aldı, adama verdi. Esrar olduğunu anlamakta gecikmedim.

Adamı savdıktan sonra yanıma gelen Ali Baba ile aramızda manalı konuşma, anlaşmayla sona erdi.

Ayakkabının iç astarının altından esrarı çıkardım, verdim. İyice inceledi, fiyatında anlaştık. Hemen gittim, teyzemgilin kömürlüğünden malı çıkardım. Ali Baha'ya götürürken heyecanımı ve kalbimde hissettiğim korkuyu anlatamam. Benden biri şüphelenip dikkatle yüzüme baksa, kötü bir iş yaptığımı fark ederdi. Malı verip parayı alınca, heyecanım söndü, korkum gitti. Ertesi gün teyzemgile veda edip Nizip'e hareket ettim.

Eve varınca, dedem, teyzemlerin nasıl olduklarını, Birecik'te nereleri gezdiğimi sordu. Dayımın sevinci görülmeliydi. Bu işin üstesinden geleceğime inanan dayım, birkaç gün sonra daha çok malla beni Diyarbekir'e göndermeye karar verdi.

Korkulu ve Tehlikeli Diyarbekir Seferi

Anamın Zennup teyzesinin kızı Atiye ile Birecik'teki Nuriye teyzesinin oğlu Ahmet evlenmişler, Diyarbekir'e yerleşmişlerdi. İkisi de beni çok severdi.

Bir akşam dayım –kimseye göstermeden– yeni imal ettiği bir parti esrarı, yarımşar kiloluk küçük torbalara, yassı ve dikdörtgen şeklinde hazırladı. Donması ve daha da incelmesi için torbaları ağır bir taşın altına koydu. Dedeme de "Baba, Muhtar'ı birkaç günlüğüne Diyarbekir'e, Nuriye teyzemin oğlu Ahmet beylere göndereceğim." dedi.

Ertesi gün sabahın erken saatinde beni kaldırdı. Sıkışmış ve incelmiş esrar paketlerini şalvarın altından bacaklarıma ve kuşağımın altından belime iyice sardı, üzerime de bir pardösü giydirdi. Bu durumda normalden biraz şişman görünüyordum. Birkaç yolcu ile birlikte üstü kapalı bir yük kamyonuna, içinde ne olduğunu bilmediğimiz çuvalların üzerine oturduk. Oturduk; ama altımızdaki çuvallarla karasörün tavanı arasındaki mesafe az olduğu için doğrulamıyor, başımızı eğiyorduk. Boynumuz ağrıdıkça da uzanıyorduk. Bir buçuk gün süren yolculuğumuz, cezalıymış gibi işkenceyle geçti. Kamyondaki yolculardan biri Gaziantepli yaşlı

bir amcaydı. Yolda daha çok onunla arkadaşlık yaptık.

Nizip'ten sabahleyin çıktık, Birecik, Suruç ve Urfa yoluyla akşamüzeri Urfa'nın Siverek kazasına vardık. Yolda geçirdiğim heyecanlı ve yorucu saatleri, karakollara uğradığımızda geçirdiğim korkulu dakikaları bir Allah bilir, bir de ben bilirim.

Kamyonda yanımdakiler benden bir şey ummadıkları ve esen rüzgâr devamlı esrarın kokusunu uçurduğu için bir şey fark etmiyorlardı. Ben esrarın kokusunu hissettiğim için yanımdakiler anlar diye ödüm patlıyordu. Hele yolda karakollarda jandarmalar yolcuları indirip arama yaparken korkudan yüreğim oynuyor, kalbim duracak gibi oluyordu. Küçük, saf çocuk diye beni aramıyorlardı.

Arama sırasında tarif edilmez sıkıntı çekiyordum. Ya bir de beni ararlar, kaçak esrarları bulurlarsa hâlim ne olacak, ne cevap verecektim. Hele hapse atıldığımı duyan dedem nasıl karşılayacak ve beni bu felaketlere sürükleyen dayım, dedeme ne cevap verecekti? Bunları düşündükçe çileden çıkıyor ve bu kanunsuz işi üstlendiğime bin pişman oluyordum. Ama ne çare...

Akşamüzeri Siverek'e varınca, insanları ilkel hayat yaşayan, çok eski, tarihî bir şehre girdiğimizi sandım. Küçük dükkânlarda bile bir buçuk metre yer kaplayan berdiden (hasır örülen bitki) örme büyük kefeleri, Anadolu evlerindeki ekmek sacını andıran, asma terazi kullanıyorlardı. Her şey sade ve tabii idi.

Akşamüstü hava kararırken, dükkânlarda satılmayan günlük, tam yağlı ve kaymaklı güzelim yoğurtları götürüp kalenin yanına döküyorlardı. Akşamdan sonra yaşlı arkadaşım "Muhtar! Belki bir daha buraya yolumuz düşmez. Gelmişken bir de Siverek'in gece hayatını görelim. Biraz gezelim." dedi. Dolaştığımız karanlık sokaklarda giden gelen yok. Çarşılarda bile tek tük insan görüyorduk. Dükkânların çoğu kapanmıştı. Dolaşırken birkaç basamakla inilen, yeraltı mahzenini andıran, karanlık bir

yere birtakım insanların girdiğini gördük. Birine sorduk, tiyatro olduğunu söyledi.

O zaman memleketimizde tiyatro deyince akla, tanınmış ses sanatkârlarının şarkı söylediği gazino gelirdi. Nasıl bir yermiş, bir görelim diye basamakları inip içeri girince ne görelim; hayvanların ahırını andıran penceresiz büyük bir yer. İnsanlar külüstür sandalyelere ve köhne kürsülere yan yana oturmuş, sol tarafta derme çatma bir masanın başında, makyaj yapacağım diye suratını komik hâle getirmiş yaşlı bir kadın oturmuş, eski bir gramafon çalıyor, karşısına konan camı islenmiş gaz lambası, kadının o boyalı yüzünü daha da çirkin gösteriyor. İnsanların kulakları gramafonda, gözleri komik bir tiyatro oyuncusuna benzeyen kadında. Müşterilerin, birbiri ardından tellendirdikleri sigara dumanları, zaten havasız olan içerisinin havasını bunaltıcı hâle getiriyordu.

O gece, yaptığım karışık işleri, önümdeki korkulu günleri ve gördüğüm garip şeyleri düşünmekten gözüme uyku girmedi. Ertesi gün öğleye doğru vardığımız Diyarbekir'e giderken bazen kamyon bozuluyor, bazen kamyonun geçebilmesi için inip yol üstündeki iri taşları kaldırıyorduk.

Binbir zahmetle Diyarbekir'e varınca, veda ederek yol arkadaşımdan ayrıldım, elimdeki adresle sora sora gideceğim evi buldum. Teyzezadelerim Atiye Hanım ve kocası Ahmet Bey beni çok iyi karşıladılar. Gelişime o kadar sevindiler ki dünyalar onların oldu. Bana ikram etmekte sanki yarışıyorlardı. Ne yazık ki küçük misafirleri, hediye ile değil; farkında olsalar, beni evlerine koymayacakları çok kötü bir şeyle gelmişti. Canları gibi sevdikleri minik misafirlerinin, evlerine patlamaya hazır bomba getirdiğini ne bileceklerdi, uslu ve sessiz görünüşümle uyuşmayan işimi rüyalarında görseler bile inanmazlardı.

Esrar torbaları düşmesin diye sıkıca sarılan belim ve bacaklarım,

işkence etmek için mengenede sıkıştırılmış gibi ağrıyordu. İki günden beri saat be saat artan acısı dayanılmaz hâle gelmişti.

Ahmet Bey bir şeyler almak için çarşıya çıktı, Atiye Hanım da yemek yapmakla meşguldü. O sırada odunluğa girerek esrarları üzerimden çıkardım, odunların arasına gizledim. Numune için birazcık da yanıma almayı ihmal etmedim. Bu işleri yaparken öylesine üzgündüm ki o sırada dünyanın en kötü insanı olduğumu sanıyordum. Kendi kendime; "Keşke Adana'dan gelmeseydim de böyle kötü işlere bulaşmasaydım." diyordum.

Müşteri Ararken Bir İki Saatte Baklava Yapmayı Öğreniyorum

Misafir kaldığım teyzemoğullarında sabahın erken saatinde kalktım, kara kara düşünmeye başladım. Getirdiğim malları (esrarları) kime, nasıl satacağım? Pazara çıkaramam. Kimseye "Bende satılık esrar var, alır mısın?" diyemem. Alıcı olarak biri gelse bile ona güvenemem; çünkü adam muhbir veya sivil polis olabilir.

Ahmet Bey işine erkenden gittikten sonra sokağa çıkmak için Atiye Hanımdan izin istedim. Nereye gideceğimi bilmeden, tereddütlü adımlarla, kara taştan yapılmış tarihî binaların arasından geçerek, geniş ve modern bir caddeye çıktım. Dükkânlara ve mağazalara bakarak yürürken, sağ tarafta gözüm bir levhaya ilişti: "Gaziantep Kebapçısı Ali Usta."

Dükkânın önüne geldim, içeriye baktım. Yaşlı birinin baklava tezgâhını andıran, kırmızı mermer tezgâhın üzerinde un elediğini görünce "İşte aradığımı buldum." diye kebapçı dükkânına daldım.

Künefeciliği ve kebapçılığı öğrendikten sonra baklavacılığa heveslenmiş; fakat öğrenmeye bir türlü fırsat bulamamıştım. Malzeme nedir, nasıl yapılıyor, bilmiyordum. Yapılışını hiç görmemiştim. Dayım baklava yapmasını bilmediği gibi Nizip'te de baklavacı yoktu. İyi bir usta eline düşersem, kısa sürede öğreneceğime inanıyordum. Şimdi bu fırsat doğmuştu.

Vakit kazanmak için Ali Usta ile şuradan buradan konuşurken, bütün dikkatimi baklava yapışına veriyordum. Bir kilo kadar una beş yumurta kırdı, az su ve biraz tuz koydu. Çok katı tutturduğu hamuru, azar azar su ilave ederek sakız gibi süner hâle gelinceye dek iyice yoğurdu. Yumakları önce teker teker merdane ile bazı açtı, sonra bazıların arasına nişasta serperek, 5-6 bazıyı üst üste koydu, kalın ve uzun baklava oklavası ile sigara kağıdı gibi incelinceye kadar açtı. Bir buçuk metreye kadar uzayan yufkaları büyükçe bir tepsiye ikişer kat serdi. Yufkalar bitince, tepsinin kenarını kesti, kesilmiş yufkaları tek tek ince oklavaya sardı, kenardan çıkan parçaları da bir tarafa koydu. Daha sonra altı yağlanmış tepsiye iki yufka serdi, üzerine özel yapılmış çok küçük süpürgecikle erimiş yağ serpti. Aralarına yağ serperek kesilmiş kırıkları bir santim oluncaya kadar döşedi. Üzerine süt ve irmikten yapılmış kaymak, onun üzerine de ufaltılmış Antep fıstığı serdikten sonra yine aralarına yağ serperek geri kalan yufka parçalarından biraz döşedi. Sonra, iki katta bir yağ serperek ince oklavaya sardığı yufkaları teker teker tepsiye serdi. Keskin bıçakla dilimledikten sonra, üzerine ısıtılmış bol yağ gezdirdi.

Benim öğrenmek istediğim bölüm bitmişti. Fırında kızardıktan sonra şekerini vermek kolaydı; çünkü kızarmış kadayıfa şeker vermekten farkı yoktu, işte bakarak bir buçuk iki saat kadar kısa zamanda baklava yapmasını öğrendim. Bir buçuk sene sonra da Urfa'da baklavacılık yaptım.

Ali Usta'nın leziz kebabını da yedikten sonra, satacağım mala müşteri aramak üzere kebapçı dükkânından ayrıldım. Hedefsiz ve ümitsiz bir hâlde dolaşırken, Nizip'te sık sık bizim dükkândan kebap yiyen ayakkabı boyacısı Davut ile karşılaştım. Beni de dayımı da iyi tanıyordu. Esrar kullandığını da dayımdan duymuştum. Geliş gayemi anlattım.

– Onu bana ver. Sakın kimseye bir şey söyleme. Burada satıcılara mal veren tek bir toptancı var. O da çok tehlikeli. Önemli

bir makamda görevli, büyük bir şahsiyettir. Taşradan esrar getirenler ondan başkasına mal satamazlar. Satsalar bile öbür alıcılar korkar, almazlar. Yarın bu saatlerde şu köşede boya sandığının başında beni bulursun. Muhtar, yaptığın iş çok tehlikeli. Yakalanan en az dört beş sene hapis cezasına çarpılır. Bu yaşta bu kötü işe nereden bulaştın? Nizip'te çok kaçakçı şebekeleri var. Yoksa onlardan birine mi girdin?

– Ne şebekeye girdim, ne de kendi isteğimle yapıyorum.

– Ne demek, istemediğin bir işi nasıl yaparsın? Hele böyle tehlikeli bir işi! Öyleyse dayın yaptırıyor.

– Keşke bu korkunç girişimler, bu tehlikeyi göze almalar, mukaddes bir dava uğruna olsa. Din, vatan ve şeref uğruna olsa neyse. Basit bir menfaat için, hele kanunsuz haram kazanç için değer mi bu çilelere katlanmaya… Keşke bunları daha önce düşünebilseydim. Allah şahit olsun, sen de şahit ol, Allah beni bu işten selametle kurtarırsa, bundan sonra en yakınım da olsa kimsenin sözüyle hareket etmeyeceğim. Yapacağım işleri etraflıca düşünüp kendim karar vereceğim. Kanunsuz ve meşru olmayan işlerden uzak duracağım.

Ertesi sabah boyacı ağabeyle buluştuğumuzda alıcıyla görüştüğünü, istediğim fiyatın daha önce normal olduğunu, fakat o gece Elazığ'dan elli altı okka mal geldiğini, bu yüzden fiyatların düştüğünü, dediğimin yarı fiyatına verirsem alacaklarını söyleyince moralim bozuldu, satmaktan vazgeçtim. Keşke zararına satsaydım da dayım böyle işleri bir daha yapmasaydı. Oradan ayrıldım ama kuşku beni bırakmadı. Nereye gitsem, biri beni gözetliyor sanıyordum. Bu işlerle uğraşmak bu kadar mı kötüymüş?

Urfa'da Tuzağa Düşürülüyorum

Diyarbekir'de iki gün daha misafir kaldıktan sonra, sabahın erken saatinde kimse görmeden malları gelirken de yaptığım gibi üzerime yerleştirdim. Nizip'e ve Birecik'e kamyon bulunmadığı

için Urfa'ya gidecek, orada bir gece yatıp ertesi gün Nizip'e gidecektim.

Yeni bir kamyonla Urfa'ya dönüşüm, gidişimden daha kolay ve daha çabuk oldu. Siverek'te kısa bir yemek molasından sonra öğle ile ikindi arası Urfa'ya vardım. O gün Nizip'e vasıta olmadığı için bir gece orada kalmalıydım.

Her şeyden önce üzerimdeki tehlikeli maddeleri bir yere gizleyip, ondan sonra yatacak bir yer bulacaktım. Gezinir gibi garajın etrafında dolaşırken, arka tarafta ıssız bir yerde, duvarlarının bir kısmı yıkılmış bir harabe gördüm. Sanki benim için hazırlanmıştı. Yıldırım süratiyle malları taşların altına gizledim, tekrar garaja geldim. Birine kalabileceğim bir otel soracaktım ki on sekiz yirmi yaşlarında bir genç selam vererek karşıma dikildi. Garip garip yüzüne bakıyordum.

– Muhtar! Beni tanımadın mı?

– Yoook. Sen kimsin?

– Davet ettiğin misafirini tanımıyor musun? Ne çabuk unuttun? Gaziantep'te Suburcu'da beni davet ettin, bana kebap ve baklava yedirdin. Seni görünce bana misafir geldin sandım. Seni Urfa'ya davet etmiştim gökte ararken yerde buldum. Birkaç gün misafir etmeden seni bırakmam. Tanımadığın hâlde bana o kadar iyilik yaptın. Karşılığını yapmadan seni bırakır mıyım?

Hayretimden, adını dahi sormayı unuttuğum genç beni tanıyor, ben onu neden tanımıyorum? Urfa'da kimse ile konuşmadım. Diyarbekir'e giderken kamyondan inmedim bile. Adımı biliyor. Antep'teki dediği yerler doğru; ama böyle birini oralarda görmedim ki davet edeyim. Bu kadar da isabetli yalan uyduramaz ya. Herhâlde dedikleri doğrudur da ben unutmuşumdur.

O kadar samimi, o kadar inandırıcı konuşuyordu ki teslim olmaktan başka bir şey düşünemedim. Kalbimden "Belki de

bana yardımcı olur, malları orada satar, kurtulurum. Kimbilir?" dedim.

Kahvehanede çay içerken çeşitli sorularına yuvarlak cevap verdikten sonra, soru sırası bana geldi.

– Peki, açık konuşayım. Bende biraz esrar var. Satmak istiyorum. Burada bu işle uğraşan kimseyi tanımıyorum.

– Ağabeyim, bu işlerden anlar. Onu birine satar. Hem de bu akşam misafirimiz olursun. Ağabeyimin hanımı güzel yemekler yapar. Sen burada biraz otur, ben gidip onunla konuşayım. Yeri yakın, hemen gelirim.

Tuzağa Adım Adım

Bir süre sonra arkadaşım geldi. Biraz gezdik, akşama doğru yolumuzu ağabeylerine çevirince yüreğime bir sıkıntı geldi. İki üç kişi yan yana zor geçecek kadar dar sokaklardan geçerken, kalbim daralıyor, yüreğimin sıkıntısı artıyordu. Eve varınca daha da daraldım, kendi kendime "Bu gelişim bana hayır getirmeyecek; ama Allah sonumu hayır eyleye." dedim. Geldiğime pişman oluyordum. Pişmanlığın yararı kalmamış, meydana gelecek tehlikelere karşı kendimi kollamaktan başka bir şey düşünemez olmuştum.

Evde çocukları görmeyince, bir ara arkadaşıma ağabeyinin ailesini sordum. Komşuya gittiklerini, biraz sonra geleceklerini söyledi. Birbirlerine manalı bakışlarını da fark edince sıkıntımın üzerine bir de kuşku geldi. Her hareketlerinden şüphelenmeye başladım. Yemek getirdiler, içinde uyutucu bir şey olur diye –aç olduğum hâlde– yemedim. Onlar "Ye." diye zorladıkça kuşkum artıyordu. Girişin üzerinde birinci katta küçük bir odada, odanın üçte ikisini dolduran, yerden yarım metre kadar yüksek büyük sedirin üzerinde –hedefsiz manasız şeyler– konuşuyor, sanki birbirimizin fırsatını kolluyor gibiydik. Bana öyle geliyordu ki esrarı yanımda olduğunu tahmin ettikleri için beni uyutup üzerimdeki malları ve paramı almayı düşünüyorlardı.

Kötü bir şey olursa, kendimi koruyacak iki silahım vardı: Biri, keskin tarafı usturayı, ucu yılandilini andıran özel sert çelikten yaptırdığım sustalı bıçak. Diğeri, numune için yanımda aldığım uyuşturucu (esrar). Bir ara "Satacağım malları görmek istemez misiniz?" dedim. Büyüğü "Tabii görelim." dedi. Hemen ayakkabımın astarının altından bir parça esrar aldım, tütün kutusunu da çıkardım. "Bakmakla bilinmez. Birer sigara da denemelisiniz." diye üç sigara sardım. Onlara fark ettirmeden el çabukluğu yaparak sigaraların ikisine esrar koydum, birine koymadım. Boş sigarayı ben aldım, dolularını onlara verdim.

Sigaralar bitmek üzereyken küçük kardeşinin gözleri yumuldu, elinden sigara düştü. Büyüğü tam etkilenmemiş, biraz mest olmuştu. Kardeşinin düşen sigarasını alırken "Biz olmazsak evde yangın çıkardı. Alışkın olmadığı için, bir sigara onu uyuttu. Yarın öğleye kadar kalkamaz." dedi. Bunu söylerken de yarım mest olduğu anlaşılıyordu.

Ben o sırada –yine biri sade tütün, diğeri esrar karışık– iki sigara daha sardım. Boşu ben yaktım, doluyu ona verdim. İkisi birden yandığı için, dumanlar birbirine karışıyor, birinin boş (esrarsız) olduğu fark edilmiyordu. Hele ben sigarayı nefeslerken, gözlerimi süzüyor, yarım kapatıyor, başımı tutamıyormuşum gibi sağa sola eğiyor, kendime, mest olmuşum pozu veriyorum. Bu hareket, karşımdakini aldatmaya yetiyordu ve hoşlanıyordu.

Sigara bitmek üzereyken elinden düştü, olduğu yerde devrildi. Düşen sigarayı söndürdüm. Pardösümü ve ayakkabımı giydim, kaçmak üzere kapıya vardım, kilitlenmiş ve anahtarı çıkmış olduğunu görünce beynimden vurulmuşa döndüm. Bir ara sustalı bıçağımı kullanmak istedim; fakat başıma büyük dert açacağı için, onu son çareye bıraktım.

Belki tekrar kafası ayılır, uyanır diye, yedek öyle bir sigara sardım ki dörtte üçü esrar, biri tütün. Kendi kendime "Eğer bunu içerse yarın öğleye kadar kafası aymaz, uyur kalır." diyordum.

Adamı denemek için, bıçağımı hazırladıktan sonra yanan lambayı içine çektim, başımın altına yastığı koydum. Üzerime yük yerindeki yorganı örttüm. Bir saat kadar heyecanla beklerken, bir yandan da nasıl kaçacağımı düşünüyordum. Vakit gece yarısını devirmiş, seher yaklaşmıştı. Adam bir ara doğruldu. Kendini tutamadı, tekrar devrildi. Ben yorganı başıma çekmiş onu gözetliyor, üzerine atlamaya hazır vaziyette heyecanla bekliyordum.

Tekrar doğruldu, ayağa kalktı, sendeledi. Duvara tutunarak uyuyan kardeşinin üzerinden atladı. Yanıma geldi. Usulca başımın ucuna oturdu. Heyecanım arttı, kalbim çarpmaya başladı. Elini yavaşça yastığımın altına soktu, bir şeyler arıyordu. Ben kımıldayınca elini çekti, doğrulurken, o da olduğu yere uzanmaya yelteniyordu ki ona fırsat vermeden "Amca! Kafamız aymış. Birer sigara daha içsek olmaz mı?" dedim.

Gülümseyerek "Olur." derken daha önce hazırladığım sigarayı ağzına dayadım. Yarı mest, yarı uykulu, esrar dolu sigarayı içine öyle çekiyordu ki beynini ve bütün damarlarını uyuşturuyordu.

Biraz sonra ölü gibi olmuştu, kessen dahi duymazdı. Hemen kalktım, açmak için kapıyı zorladımsa da açamadım. Biraz düşününce çaresini buldum. Kapıyı kilitlemişlerdi; ama pencereden kaçacağımı akıl edememişlerdi. Tahta kanatları ve camları açtım, pencerenin kenarına tutunarak birinci kattan atladım, dış kapıyı da açtım, sokağa çıktım. Düdüklerini duydukça devriye gezen polislerden uzaklaşarak gecenin karanlığında Urfa'nın ıssız dar sokaklarında, uzun çıkmazlarında sakin ve sessiz çarşılarında dolaşarak gün doğarken garaja vardım.

Ucuz Kurtuldum

Harabeye gittim, kimse görmeden taşların arasından malları çıkardım, üzerime yerleştirdim, garajda bir süre bekledikten sonra fırından taze ekmek ve biraz peynir aldım. Akşamdan yüklenmiş, Birecik'e giden bir kamyonla, bir buçuk sene sonra tekrar

gelip, büyük bir kebapçı ve baklavacı dükkânı açacağım Urfa'dan ayrıldım.

Birecik'te kamyondan inince hemen Ali Baha'nın kahvehanesine gittim. Birincisinde olduğu gibi ikinci ve son pazarlığı yaparak malları verdim, beklemeden izimin üstüne iskeleye gittim, yükünü almış, karşıya geçmek üzere olan kayığa atladım. Kayıktaki kamyonun Nizip'e gideceğini öğrenince, Fırat Nehri'ni geçmekte olan kayıktan kamyona bindim, üstü kapalı kamyonda yüklerin üzerine uzandım. Beni kimse görmeden Nizip'e hareket ettim.

Ben bunları yaparken, ihbar edildiğimden, görevliler tarafından Diyarbekir'den beri takip edildiğimden, ben ayrıldıktan biraz sonra Ali Baha'nın kahvehanesi basılıp bir şey bulunmadığından, Fırat Nehri'ni geçerken görevlilerin iskeleye geldiklerinden, iskelede bulamayınca beni yakalamaları için Nizip Emniyeti'ne bildirildiğinden tamamen habersizdim. Hep bunları Nizip'e vardığım saat beni yakalamakla görevli şahıstan öğrendim.

Nizip'te kamyondan iner inmez dükkâna gittim. Daha dayımla bir şey konuşmadan, önlüğümü giydim, kolları sıvadım çalışmaya başladım. Dayımın, "Muhtar ne oldu, nereye gittin, ne yaptın?" sorularına cevap vermeye fırsat kalmadan, müşterimiz ve dayımın yakını, beni de çok seven görevli karşımıza dikildi. Dayım "Buyur komiser bey, bir emriniz mi var?" dedi. Komiser konuşmaya başladı.

– Evet Mehmed Ali, bu gelişim, müşteri sıfatıyla veya ziyaret maksadıyla değil, resmî sıfatla görevimi yapmaya geldim. Şimdi görevim, yeğenin Ahmet Muhtar'ı karakola götürüp sorguya çekmek, sonra da tutuklayıp mahkemeye vermek. Bak Mehmet Ali! Seni kardeşim gibi, Ahmet Muhtar'ı da evladım gibi severim. Antepli olduğun için geçmişini bilmiyorum, öğrenmeye de lüzum görmüyorum. Burada, dürüst ve temiz bir

esnaf olarak tanındın. Senden bu hâlini sürdürmeni rica ediyorum. İsminizin kaçakçılık dosyasına girmesine gönlüm razı olmaz. Muhtar henüz çocuk sayılır, çok da sakin ve terbiyelidir. Kendi başına kötü işlere, katılacağını sanmıyorum; Fakat fiilen katılmıştır. Şimdi önlüğünü takmış çalışan Muhtar, iki saat önce Birecik'te polislerle kovalamaca oynuyordu. Birecik'e Urfa'dan, oraya da Diyarbekir'den gelmiş. Üstlendiği kötü iş de toptan esrar satmak. Bunu biliyorum, inkâr da edemezsiniz. Anlayamadığım, anlasam bile bir türlü inanamadığım bir şey var: Henüz çocuk yaşta, bu işlerde tecrübesi olmayan Muhtar, Diyarbekir'den beri sıkı takip altında, yakayı ele vermeden buraya kadar nasıl gelebildi? Büyüklerin ve tecrübeli kaçakçıların bile yapamadıkları bu tehlikeli işi korkmadan nasıl yapabildi, şaşıyorum. Onun bu hâli, sakin duruşunun tam aksine çok zeki, kıvrak, cüretli ve atılgan olduğunu gösterir. Bu üstün vasıflı yeğeninin, yüksek kudretini kötülüğe kullanıp, bir kurşunla kurban gitmesini veya hapishanelerde çürümesini mi istersin; yoksa iyi ve yararlı işlerde ilerleyip, sevilen ve sayılan büyük bir adam olmasını mı istersin? Daha önce böyle işlerde sabıkası olmadığı, onu cezalandırıcı suç unsuru da ele geçmediği için bu seferlik onu sorguya çekmeyeceğim. O da bir daha bu gibi işlere karışmayacağına bana söz verecek."

Komiserin bu sözleri bana hayatımın sonuna kadar unutamayacağım bir ders oldu. Gerçi daha önce ben kendi kendime, kesin karar almıştım: Zararlı ve kötü işlere alet olmayacağım, bu hususlarda kimseyi dinlemeyeceğim, kanuna aykırı ve Allah'ı gücendirici davranışlarda kimseye itaat etmeyeceğim.

O zamanlar yaptığım hataları düşündükçe pişmanlık duyuyor ve şu kanaate varıyorum: İnsan, çocukluk ve gençlik çağında ne kadar zeki, ne denli akıllı, cesur ve itaatli olursa olsun, muhakeme, kavrama ve ilerisini düşünme gücü gelişmemiş

oluyor. Hele bir de medeni, sosyal ve dinî kültürü yeteri kadar almış değilse.

Bana verilen emirleri yerine getirmeye çalışıyorum, ölüme dahi gönderseler gidiyorum; ama yapılan işin tehlikesini ölçemiyor, sonunu düşünemiyorum. Başkalarına zarar getirip getirmeyeceğini anlayamıyor, kanunsuz tehlikeli işlerde ve Allah'a asi olunacak hususlarda 'anaya babaya da olsa' hiç kimseye itaat edilmeyeceğini bilemiyordum.

Kebapçılık Sanatında Yükseliş

O, utanç verici günden sonra, bütün gücümü kullanarak iyi bir aşçı ve kebapçı olmaya karar verdim, bu uğurda azimle çalıştım. Genellikle Nizip halkının büyük bir kısmının geçimi zeytine bağlıdır. Zeytin de bir sene olur, bir sene olmaz. Zeytin senesinde hem halk bolluk içinde olur, hem de esnaf bol para kazanır. Zeytin olmadığı senenin acısını çıkarırlar.

Dayımın kebapçılığa başladığı sene zeytin olmadı, işimiz iyi gitmedi. Kebaplarımız ve yemeklerimiz çok leziz olduğu için, memurların çoğu bizim müşterimiz oldu. Bu iş bize kâr yerine zarar getirdi. Gün be gün memurların borçları kabarıyordu. Bu durum karşısında sermayesi sınırlı olan dayımın işi dönmez hâle geldi. Bunun üzerine dükkânı kapattı. Alacaklarını da tahsil edemeyince dayım, parasız pulsuz tekrar Gaziantep'e göçmek zorunda kaldı. Ben boş durmaya alışmadığım için dükkânı tekrar açtım, geçici olarak dedemle ciğer kebapçılığına başladık. Dede torun çalışmamız komşuların hoşuna gidiyor, gün be gün, müşterimiz çoğalıyordu.

Öbür taraftan Nizip'in tanınmış kasaplarından Asker Mehmed, Nizip'in Sabancı Pazarı'nda bir kebapçı dükkânı açmış. Mesleği kebapçılık olmadığı için dükkânı işletecek bir usta bulmuş. Ustayım diye gelen adam sanattan anlamadığı, dükkân da

hareketli ve işler yerde olmadığı için işleri iyi gitmemiş ve dükkânı kapatmış. Asker Mehmed, kebapçı dükkânını tekrar canlandırmak istemiş, iyi bir kebapçı ustası arıyormuş. Dayımın dükkânını kapattığını duyunca dayıma gelerek dükkânını işletmesini söyledi, aralarında tartışma başladı.

– Ben Antep'e gitmeye karar verdim. Yeğenim Muhtar isterse dükkânını çalıştırır.

– Muhtar henüz çocuk yaşta, yalnız başına bu işi yapabilir mi?

– İsterse yapar, öyle değil mi Muhtar?

Burada önemli bir hususa değinmeden geçemeyeceğim: Kasap Asker Mehmed'in büyük kebapçı dükkânını tek başına işleteceğimi konuşup karar verirken, dayımla aklımıza gelmeyen ya da düşünmek istemediğimiz bir durum vardı: Dayımla birlikte çalıştığım süre içinde zırhla (büyük kıyma bıçağı ile) bir kez olsun kıyma çekmediğim gibi dayım karışmaksızm kendi başıma ne kebap yapmıştım ne de yemek pişirmiştim. Hep ayak işleri ve servis yapıyordum. Et çekme, kebap yapma ve yemek pişirme işlerini dayım yapıyor, ara sıra da bu işler hakkında bana pratik bilgiler veriyordu. Bunları dikkatle dinliyor, yaptıklarına da öğrenici gözüyle bakarak hafızama alıyordum.

Hâlâ hayret ediyorum! Pratikte hiç tecrübem olmadığı hâlde, koca kebapçı dükkânını tek başıma işleteceğime dayım nasıl güvenmiş! Ben de neyime güvenerek ağır yük altına girmeye ve sorumluluğu üzerime almaya cesaret etmişim! O da on beşimin içinde delikanlılık çağında. Demek ki ikimiz de ruhumda gizli olan sanat kabiliyetine –göremediğimiz hâlde– inanıyormuşuz. Bu da bana Rabbimin lütfudur. Böyle kabiliyet her kula nasip olmaz. Rabbime binlerce şükürler olsun.

Ustam kasap Asker Mehmed'in dükkânında hevesle işe başladım. Allah'ın yardımıyla bütün dikkatimi vererek ve var gücümü harcayarak kendimi geliştirmeye ve hızla yükselmeye gayret ettim ve başardım.

Her gün bir yenilik katarak ve özenerek öyle leziz yemek ve kebaplar yapıyordum ki bir yiyen bir daha başka yere gitmiyor, her gelişinde de yeni yeni müşteriler getiriyordu. Çeşitli kebapların yanı sıra günde üç dört kap da yemek yapıyordum. Daha önce yapmadığım hâlde yemeklerim beğeniliyordu.

Nizip'in en meşhur kebapçısı, Muhtar Usta olmuştu. Diğer kebapçılar sinek avlarken ben müşteriden başımı alamıyordum. Üç ay geçmeden, şöhretim Urfa'ya kadar gitmiş. Gelen tüccarlar –adres ellerinde– bana Muhtar Usta'yı soruyorlar. "Muhtar Usta benim." deyince inanmıyor, "Bizimle alay mı ediyorsun?" diyorlardı. Yaptığım kebabı yiyince de "Hayatımızda böyle güzel kebap yemedik, gidince Urfa'da anlatacağız." diye teşekkür ederek ayrılıyorlardı. Diğer kebapçılar günde yarım gövde işlerken, ben iki koyun gövdesi işliyordum. Bunun bir sebebi de şuydu: O zamanlar müşteri gelip kebap isteyince eti keser tartarız, doğrar, ya da "zırh" denilen büyük bıçakla kıyma çeker, şişe saplar pişirir, çeşitli kebaplar yaparız. Bu arada yarım saat, bir saat, birkaç kişi iseler daha fazla beklerlerdi. Antep'te öyle idi. İlk olarak bu âdeti ben bozdum. Çokça birer, ikişer, üçer, beşer kişilik (porsiyonluk) çift tabaklar yaptırdım. Ne tür kebaplar isteniyorsa –ki daha çok patlıcan kebabı isteniyordu– yemek saatinden önce hazırlıyor, tabaklara koyup ağzını tabakla kapatıyordum. Soğumaması için, kebap ocağının kenarına üst üste diziyor, müşteri gelince istediği kebabı hemen önüne koyuyordum. Müşterilerim bundan çok memnun oluyorlardı. Beklemeden yemeklerini yiyip hemen işlerine dönüyorlardı. Hem de kebap ağzı kapalı sıcak yerde biraz bekleyince terliyor, daha lezzetli oluyordu. Böyle yapmakla ben de sıkışmıyor, rahat çalışıyordum.

Kasap Asker Mehmed'in dükkânını işletmeye başlarken on dördümü bitirmiş, on beş yaşıma girmiştim. İlk iki ayım, yorucu ve telaşlı geçti. İlk olarak, yalnız başıma bir çırakla işlek bir dükkânı idare ediyordum. Müşteri çoğaldıkça iş ağırlaşıyordu.

Ben, çok hareketli ve hızlı çalıştığım için, eli yüzü temiz, hareketli ve uyumlu, ayağı çabuk birisini arıyordum. İki misli haftalık verdiğim hâlde, aradığım çırağı bulamıyordum. Gelen üç beş gün çalışıyor, dayanamayıp kaçıyordu. Zira Nizipliler hızlı çalışmaya alışmamışlardı. Antepliler "Eli ağır zanaatkârdan, ayağı çabuk dilenci daha çok kazanır." der, çocuklarını ve çıraklarını çok hızlı çalışmaya ve çabuk iş yapmaya alıştırırlar. Ben Nizip'te, aradığım çırağı bulamayınca, Gaziantep'ten yedi delilerin en hareketlisi olan Hamide teyzemin oğlu Hanifi'yi getirdim.

Hanifi, yaşıtım, aynı zamanda sütkardeşimdir. Çok cesur, atılgan, çevik ve hareketli, iyi zamanında güleç yüzlü, öfkelenince yüzüne bakan korkardı. Gaziantep'te uzun süre meşhur kebapçı Arif Usta'nın yanında çalışmış, kebapçılığı da öğrenmişti. Eli çabuk, işi seve seve yapar, o da benim gibi çalışmaktan bıkmazdı.

Hanifi aynı zamanda çok açıkgöz bir seyyar satıcı idi. Bu fırsatı da değerlendirmek istedik. Akşam servisinden sonra, şahane çiğ köfte yapıyorum, küçük tabaklara birer porsiyon koyarak büyük bir siniye diziyorum. Hanifi bunu götürüyor, açık hava gazinosunda ve yazlık kahvehanede yarım saate kalmadan satıp geliyor. Bundan da çok para kazanıyorduk. Kebapçı dükkânında bir işçi gibi değil, bir işveren gibi çalışıyordum. Kasap dükkânından bol para kazanan ustam, bana sınırsız harcama hürriyeti verdi, istediğim yere, istediğim kadar harcıyordum. Kendime ait fazla bir şey almıyor, para da biriktirmiyordum. Çok çalışıp, çok kazanmak istiyordum. Nedense bende para sevgisi ve para biriktirme hevesi yoktu. Ömür boyunca da böyle devam etti.

Arkadaş gruplarımı sık sık davet ediyor, onlara çok para harcıyordum. Yaşım küçük olduğu hâlde, Nizip'in meşhur kebapçısı Muhtar Usta olmam dolayısıyla her tabakadan müşterim olduğu gibi her tabakadan ve her yaştan arkadaş gruplarım da vardı. O günkü Türkiye'nin (1935'lerde) meşhur ses sanatkârlarından, yurdun her köşesinde plakları dinlenen Nizipli "Deli Mehmed" de bunların arasındaydı.

Bu davranışımdan ustam Asker Mehmed de memnundu; çünkü onun levhasını taşıyan ve onun adına çalıştırdığım dükkândan kazandığım parayı harcıyordum. Hem de sanatım, hareket ve davranışlarım beni yaşımdan daha büyük gösterdiği için beni damat edinmek için sabırsızlıkla beklediği zamanın yaklaştığına inanıyordu. Benden iki yaş küçük ve çok güzel olan kızı Feride'yi bana vermek istiyordu. Çok çalışıp, çok kazanıp, çok harcayarak büyüklerden ve tanınmış kimselerden geniş çevre edinmemden hoşlanıyordu.

Bir ara musikiye heveslendim, bir sürü halk türküsü ve klasik şarkılar ezberledim. Meşhur bir saz sanatkârından bağlama dersi almaya başladım, iki türkü çalmasını da öğrendim. Onun kötü bir alışkanlığına ben de alışırım korkusuyla o işe son verdim; çünkü bana ders veren hocam alkolikti. Çevremde benden başka içki kullanmayan yoktu. Bu da beni ürkütüyordu.

Üzerimde hiçbir baskı yoktu, istediğimi yapabilirdim. Bütün kötü alışkanlıklara karşı içimde nefret vardı. Sanki manevi yönden korunuyordum. Belki bunun sebebi küçükken okuduğum dinî bilgilerin etkisi veya dedemin duası yahut babamın hiçbir kötü alışkanlığının olmayışının ırsi olarak bana geçmesi, belki de bunların hepsi idi. Daha doğrusu beni koruyan, Allah'tır. Bunlar ise, birer vesiledir. Allah, bütün kullarını kötülüklerden korusun.

İkinci Kez Acı Haber

Bütün çileli günlerimi unutmuş, neşeli anlar yaşıyordum. Her günüm düğün, bayram gibiydi. Hiçbir işten bıkmıyor, çalıştıkça açılıyordum. En az iki üç kişinin yapacağı işi yapıyordum. Ne yazık ki mutluluğum çok sürmedi.

O zamanlar eti kıyma yapmak için makine yok muydu ve yahut makinede çekmek âdet mi değildi bilmiyorum. Kıymayı "zırh" denilen, bir buçuk iki kilo ağırlığında büyük bıçakla çekerdik. Gerçi günümüzde bile kebap ve lahmacunun iyi olması için etin zırhta

çekilmesi gerekir. Antep'te kebapçılar kebap etini elde bıçakla çekerler. Bu yüzden kebap ve lahmacunları çok lezzetli olur.

Bir gün öğleye doğru et çekiyordum. Oldukça neşeliydim. Hanifi de öğle servisi için masaları hazırlıyordu. O sırada Hanifi'nin ağabeysi –kara gün arkadaşım– Ahmet geldi, selam dahi vermeden "Muhtar, deden öldü." demesiyle elimden zırhın düşmesi bir oldu. Birden neşem söndü, hâlsizleştim, ellerim titremeye başladı, kollarımda hiç derman kalmadı. Öyle bir sarsıntı geçirdim ki dünyam karardı, hafızam köreldi. Geçmişi, geleceği, kendimi bile unuttum. Daha önce de yazdığım gibi, dokuz yaşımdayken ninemin ölüm haberini de yine Ahmet vermiş, o zaman da divaneye dönmüş, karın üzerinde mezarlığa doğru koşmuştum. Hayatımda iki büyük sarsıntı geçirdim. Biri ninemin, diğeri dedemin ölüm haberidir.

Ölümün de doğum kadar normal olduğunu, hele iyilerin ölümünün çileli ve sıkıntılı dünya zahmetinden, korku, kuşku ve üzüntü olmayan cennet hayatına ve ebedî istirahata geçiş demek olduğunu o yaşlarda düşünemiyordum. Gerçi ölenlerin ardından feryat ve üzüntü gerçekte ölüme değil, bir daha dönüşü olmayan ayrılığadır. Onun için; "Nar-ı hicran, âteş-i sûzan" (Ayrılık ateşi en yakıcı ateştir.) denilmiştir. Dedemden uzaktayken onu yanımda hissediyordum. Ölüm haberi bu duygumu değiştirdi, kalbime hasret ateşi yerleştirdi.

Urfa'da Baklavacılık

Dedemin ölümünden sonra huzurum bir daha yerine gelmedi. Geceleri rahat uyuyamıyor, gündüzleri huzur içinde çalışamıyordum. Nereye gitsem sıkıntı benimle beraber gidiyor, hiçbir şey beni teselli etmiyor, sanki görünmeyen biri Nizip'ten gitmem için beni zorluyordu. Ne olduğunu bilmediğim asıl aradığımı, Nizip'te de bulamamış gibi bir hâl vardı bende. Ustam Asker Mehmed'in bütün ısrar ve yalvarmalarını dinlemeden, Nizip'e ve

oradaki dostlarımıza veda edip, Urfa'ya gittik. Buna da en çok üzülen Feride oldu.

Urfa'ya varınca, Halilürrahman'a (Hz. İbrahim'in doğduğu ve ateşe atıldığı yer olan balıklı göle) ve Dede Osman Hazretlerinin dergâhına çok yakın yerde bulunan garajda bir oda kiraladık. Garaj sahibine verecek bir aylık kira paramız dahi yoktu; ama güvencemiz vardı: Evvel Allah, sonra kolumdaki altın bileziklerimdi.

Urfa'nın pazaryerlerini gezdikten sonra kararımı verdim: İlk olarak lokma ve Şam tatlısı yapacağım, pazarlarda Hanifi satacak. Birkaç gün sonra da baklava yaparak, sanatımı sermaye olarak kullanacağım.

Karşıki bakkaldan gereken malzemeyi aldık, hemen işe başladık. Akşamları iki saat kadar çalışıyor, iki tepsi tatlı yapıyor, sabahleyin Hanifi pazara götürerek kısa sürede satıp paraya çeviriyordu. Bir yandan da parasız büyük bir lokanta nasıl açabiliriz diye düşünüyordum. Hem de dört işi birden yapmayı tasarlıyordum: Baklava, kadayıf, kebap, yemek.

Birkaç gün düşününce, formülünü buldum: Bir buçuk sene önce Diyarbakır'da –bakarak– bir saatte öğrendiğim, henüz denemesini bile yapmadığım baklavacılık sanatını kullanacağım. Bir gün malzeme aldığımız bakkaldan baklava için gerekenleri aldım, o gece, Diyarbekir'de gördüklerimi aynen uygulayarak seher vaktine kadar baklavayı yaptım. Kolay olmadı; ama azmin elinden bir şey kurtulmaz.

Arazisi geniş, nüfusu kalabalık olan Urfa'da, o günkü ulaşım imkânlarına göre Antep ve Diyarbekir gibi gelişmiş vilayetlerden uzak olduğu için, bütün kasaba ve köy halkı alışverişe Urfa'ya geliyor, çarşı pazar insanla doluyordu.

Hanifi, pazaryerinde terazimiz olmadığı için, dilim hesabı baklavayı satarken gören Urfalılar gözlerine inanamıyorlardı. Adını duyup da acaba nasıl bir şeymiş diye hayal ettikleri Gaziantep baklavası pazarda satılıyordu.

Gerçek anlamda Antep baklavası olmuyordu; ama baklavacı olduğumuzu ispatlamaya yetiyordu.

İşin zorunu başarmış, Urfalılara baklavayı tanıtmıştım. Şimdi sıra kendimi tanıtmaya gelmişti.

Bir sabah Hanifi'yi baklava satması için pazara gönderdikten sonra çarşıya çıktım. Biraz dolaştım, kuytu bir yerde bir lokanta gördüm. "Kendimi tanıtmaya işte buradan başlarım." diye düşünerek ağımı kurmaya başladım. Pazardan dönen Hanifi'yi o lokantanın yanına götürdüm, lokantayı gösterdikten sonra ona gereken talimatı verdim.

– Hanifi! Yarın baklavayı şu köşede satacaksın.

– Burası sakin, burada baklavayı kim alır? Pazarda insan kaynıyor. Orada iki saatte sattığımı burada iki günde satamam.

– Maksadım burada baklava satmak değil, kendimizi tanıtmak.

– Muhtar! Sözünden bir şey anlamadım. Biz baklavayı satmak için yapmıyor muyuz?

– Yok Hanifi, birkaç gündür deneme yapıyorduk. Yoksa pazarlarda satmak için yapmıyorum.

– Ya niçin yapıyorsun?

– Ağ kuruyorum.

– Sözünden hiçbir şey anlamadım. Biz avcı mıyız? Avcılar ağ kurar.

– Hiç zihnini yorma. Öğleye kadar bekle, satılanı sat, satılmayanı getir. Ben gidiyorum.

Oradan ayrıldım, kaldığımız odaya gittim. Geçmiş günlere dalmış düşünüyordum. Selam vererek Hanifi içeri girdi:

– Sana orada baklava satılmaz demedim mi? Hiç bir şey satamadım.

– Neden geldin, tepsi nerede?

– Lokantacı seni istiyor. Tepsiyi de oraya koydum.

– Beni ne yapacakmış?

– Bilmiyorum.

– Haydi gidelim. Galiba kurduğumuz ağa av düştü. Lokantaya vardığımızda yaşlı işveren beni bekliyordu.

– Buyur amca, beni istemişsin.

– Otur evladım, konuşalım. Kardeşinin sattığı baklavayı sen yapıyormuşsun, kebapçılığın da varmış.

– Evet.

– İyi ama böyle bir iki tepsi baklava yapıp sokakta satmakla ne kazanacaksınız? Şu küçük bir tepsi baklavanın hepsi kazanç olsa ne çıkar? Siz iyisi, gelin beni dinleyin, bir süre yanımda çalışın.

– Nasıl çalışacağız?

–Haftalıkla, haftalığınıza istediğiniz parayı veririm.

– Amca, biz buraya işçilik yapmaya değil, dükkân açmaya geldik.

– O hâlde ortak olalım, size kârdan hisse vereyim.

– Amca, birkaç gün bize müsaade et, düşünelim. Lokantadan çıktıktan sonra Hanifi'nin keyfi görülmeliydi.

– Muhtar! Sen adama büyü mü yaptın, ne yaptın ki adam bize parasız ortaklık teklif ediyor.

– Hayır büyü yapmadım. Daha önce sana dedim ya, ağ kurdum. Ağımıza av düştü; ama küçük. Ben daha büyük av bekliyorum. Sana açıklayayım. Baklava yapmayı başardıktan sonra, sana bir şey söylemeden kendi kendime düşündüm. Urfa koca bir vilayet, bir tane baklava yapan yok. Baklava yaptığımızı gören lokantacılar, bizi yanlarına almak isteyecekler, işçilik yapmaya razı olmayınca, bize ortaklık teklif edecekler, işte bunları düşününce ağımı kurmaya başladım: Baklava yapmayı biraz geliştirinceye kadar pazarlarda satacaktın. O işi bitirdik. Görmüyor musun, bugünkü yaptığımız baklava ile ilk yaptığımız bir mi? Her yeni yapılan daha iyi oluyor. Bak-

lavamızı görmeden, lokantacı amcaya "Biz baklava yapıyoruz. Bizi lokantaya ortak eder misin?" deseydik, işimizi görmeden, çocuk yaşta da olduğumuz için bize inanmazdı. İnansa bile, biz ona talip olduğumuz için, değerimiz olmazdı, işte kurduğum ağın gerisi buydu. Şimdi anladın mı? İstediğimi elde etmek için, büyü mü yapmışım, ağ mı kurmuşum; yoksa beynimi mi çalıştırmışım? Ama bekle, yarın daha iyi, daha planlı bir ağ kuracağız." dedi.

Bunları konuştuktan sonra Hanifi ile çarşıları dolaştık. Çok kalabalık, hareketli bir yer olan "arasa" da köşe başında polis karakolunun yanında iki katlı büyük bir lokanta gördük. Dükkânın yeri iyiydi. Yaptıkları iş ilkeldi. Hanifi'ye yarın baklavayı o lokantanın önünde satmasını söyledikten sonra, biraz yiyecek ve yarınki yapacağımız baklavanın malzemesini aldık.

O gece özenerek öncekilerden daha iyi bir tepsi baklava yaptık. Yeni keşfettiğimiz lokantanın köşesinde baklavayı satmak için Hanifi ile birlikte ben de gittim. Yoldan geçenlere birkaç dilim sattıktan sonra baklavayı gören lokantacı bizi dükkâna çağırdı, tepsinin tamamını aldı. Bizimle biraz konuşup baklava yaptığımız gibi, kadayıf, kebap ve yemek de yaptığımızı öğrenince, bir önceki lokantacı gibi bu da bize talip oldu. Yanında çalışmamızı istedi. Önce bize yevmiye ile çalışmamızı teklif etti, razı olmadım. Aramızda konuşmamız Nizip'te kebapçılığımıza kadar gitti. O bizi, biz de onu anlayınca birbirimize olan ihtiyacımız meydana çıktı. Adamın dükkânı yerinde, parası ve takımları var; fakat sanattan anlamıyor, birkaç acemi işçi ile çalışıyor, gereken randımanı alamıyormuş. Benim ise baklava, kebap, kadayıf ve aşçılık sanatlarım var, ama sermayem yok. Konuşmalarımız da birbirimize hoş gelince, sanki birbirimizi gökte ararken yerde bulmuş gibi olduk.

Uzun bir tartışmadan sonra iki katlı lokantaya ortak olarak

girdik ve çok başarılı çalışma yaptık. Hemen baklava tezgâhını kurduk ve kadayıf dökeceğim ocağı yaptık, çalışmaya başladık. Urfa'da olmayan baklava ve Urfalıların çok sevdiği kadayıf yapışımız, aynı zamanda kebaptaki başarımız bizi çabucak tanıttı. Ortaklaşa çalıştığımız lokantada baklava ve kadayıf işlerinin tamamını ben üstlendim. Hanifi de kebap ve servis işlerinde çalışıyordu. Sabahın erken saatinde kalkıyor, önce baklava hamurunu yoğurup dinlenmeye bırakıyor, künefe hamurunu yoğuruyordum. Baklavaları yapıp fırına gönderiyor, sonra da künefeyi döküyordum. Ara sıra kebap ve yemekleri kontrol ederek, sipariş ve satışa çıkacak kadayıfları kızartıyordum.

Bıkmadan, usanmadan, durup dinlenmeden, kendimi de yorup yıpratmadan şevk ve hevesle öyle neşeli çalışıyordum ki günde yirmi saat çalıştığım çok oluyordu. Yaptıklarımız beğeniliyor, Urfa'da ilk Antep baklavacısı olarak tanınıyordum. Sürüm çok oluyor, ne yapsam satılıyor, yaptıklarımız en az yüzde yüz kazanıyordu. Paranın hesabı yoktu; ama benim parada gözüm yoktu. Sanki para kazanmak için değil de oyalanmak ve sanatlarımı ilerletmek için çalışıyor gibiydim. Para kazanmanın ötesinde, aradığım bir şey vardı sanki ama bunun ne olduğunun farkında değildim. Ne var ki bu küçük başarılarım, çocuk yaşımda bende şu kesin kanaati uyandırdı: İnsan her zaman ve her yerde büyük işler başarabilir. Yeter ki kendisinde şu vasıflar bulunsun: Yapacağı iş üzerinde fırsatları kollasın, düşen fırsatı değerlendirsin. Bilgili ve becerikli olsun, beynini iyi çalıştırsın. Kendine güveni tam, inancı sağlam, cesur ve atılgan olsun. Bıkmadan, usanmadan, yılgınlık getirmeden, kendini de yıpratmadan çalışmasını bilsin.

Bunları yapabilen her insan, her zaman ve her yerde iş bulur ve işlerinde başarılı olur.

İş bulamayanlar, ya tembel ya bilgisiz, beceriksiz ya da kendine güveni olmayan, korkak ya da kararsız ve sebatsızdırlar. Allah iyi niyetle çalışanı sever, gücünü arttırır, kazancını bereketlendirir.

Yeni Maceralara Doğru

İki katlı lokantada aylar geçtikçe çalışmam hızlanıyor, hızlanınca da açılıyordum. Meyvesi bol olan Gaziantep'te yaz aylarında tatlıcılık yavaşlarken, Urfa'da tek baklavacı olduğumuz için sürümümüz artıyordu.

Yalnız kaldıkça derin düşüncelere dalıyor, aradığımı bulamamış gibi oluyor, hüzünleniyordum. Bende bu hâl uzadıkça çalışma hevesim kınlıyordu. Sonbaharda yapraklar gazel olurken on altıncı yaşımın ilkbaharıydı. Derinlemesine düşündüm, yeni yeni ufuklara açılmaya karar verdim.

Bir akşam Hanifi ile etraflıca konuştuk, ertesi sabah ortağımla anlaşıp helalleştikten sonra, aramızda hesap bile yapmadan, benim için ayrı bir anlam taşıyan baklava oklavamı, bir iki tencere ve tabak ile bizi Adana'ya götürecek kadar da para aldık, anamdan hatıra kalan büyük yorganımı da alarak Urfa'dan Suruç'a hareket ettik. Suruç'ta bir gece kaldık, sabahleyin yolculuğumuzu planlıyorduk. On beş kilometre kadar ötede, Suriye sınırında Mürşitpınar tren istasyonuna, oradan da trenle Adana'ya gidecektik. Söylenişi çok kolay olan bu yolculuk öyle zor, öyle çileli, öylesine maceralı geçti ki aklımıza hayalimize gelmeyen olaylarla karşılaştık.

İlk çilemiz Suruç'tan çıkınca başladı. Kamyon bulamayınca eşyamızı yüklendik, Mürşitpınar'a gitmek üzere yola çıktık. Toprak yolda Hanifi ile hayal kurarak yürüyorduk, birden yağmur bastırdı. Islanmayalım diye yorganı başımıza örttük. Üzerimize yağan yağmurun bir damlası yere düşmüyor, hepsini yorgan çekiyordu. Zaten ağır olan büyük ve kalın eski zaman yorganı ıslandıkça ağırlaşıyor, ağır yükümüzün üzerinde kantar kesiliyordu. Bu çilemiz yetmezmiş gibi, toprak yol ıslandıkça, ayağımız çamura daha fazla gömülüyordu. Bu gülünç manzara karşısında gitgide ağırlaşan yükümüzün ve bataklığa dönüşen

yorucu yolun sıkıntısını unutabilmek için Hanifi ile hızlı adımlarla giderken türkü söylüyor, yarenlik ediyorduk. Çok yorgun bir hâlde vardığımız istasyon kahvehanesinde tren beklerken yolculuğumuzu planladık.

Hanifi, Çobanbey istasyonunda trenden inip Gaziantep'e gidecek, ben Adana'ya gideceğim. Orada uygun bir işe başlarsam Hanifi'yi de çağıracağım. Bu planı kurarken, yolda başıma gelecekleri, Allah'ın takdirinin tedbirimizi bozacağını bilmiyordum.

Korkunç Tren Kazası

Ertesi gün akşamın karanlığında tren Osmaniye'ye yakın Mamure istasyonuna vardı. Orada biraz bekleyeceğini öğrenince eşyamı alarak indim. Hava oldukça soğuktu. Beş on adım ötedeki lokantaya girerek bir çay içtim. Zaten uykusuzdum, sıcak yeri görünce sandalyenin üzerinde uyumuşum. Gözümü açtığımda, tren gideli yarım saat olmuştu. Treni kaçırdığıma üzüleceğim yerde, "Belki bunda bir hayır vardır." diye gözümü tekrar kapattım, uykuya daldım. Kısa bir süre sonra kulaklarımı çınlatan gürültüyle gözümü açtığımda sanki kıyamet kopmuştu: Birbirlerini sıkıştırarak, ıslak elbiseleriyle yarı baygın insanlar kapıdan girerken, onları yararak dışarı fırlayanlar... Zorlukla dışarı çıkınca şaşkınlığım daha da arttı.

Ağlayanlar, çığlık atan bayanlar, benizleri sapsarı kesilmiş, heyecanından konuşamayanlar, ne yana gideceğini bilemeyen zavallılar, kimi yaralı, kimi bayılmış hâlde, nereye götüreceklerini bilmeyen köylülerin sırtlarında taşıdığı hanımlar, beyler. Biraz ötede 'imdat imdat' diye bağırarak yardım bekleyen zavallılar, kimin olduğu bilinmeyen, karanlığı yarıp gelen ağıt sesleri, feryat, figan...

İnsan çok, "Ne olmuş ?" sorusuna cevap verecek kimse yok. Her biri bir dertte. Kimi kendi derdinde, kimi başkalarının yardımına koşuyor. Kimi ıslak elbisesinin içinde titriyor, konuşmaya

mecali yok. Kimi sağa sola koşarak sığınacak bir yer arıyor, kimi şaşkın hâlde ne yapacağını bilmiyor. Bir süre sonra ortalık biraz yatışınca ancak öğrenebildim.

İstasyondan iki yüz metre kadar ilerde, vadiyi dolduran bir garip sel gelmiş, yerden yüksek tren hattının taşını toprağını götürmüş, altı boşalıp asılı kalan ray demirleri, kırk elli metre uzunluğunda asma köprü hâline gelmiş. Tam o sırada hızla gelen trenin lokomotifi ve üç yolcu vagonu devrilince, olan olmuş, kıyamet kopmuş.

Vagonlardan suya düşen ve atlayan yolcuların feryadını işiten –olay yerine çok yakın– köy halkı, onları kurtarmaya koşmuşlar. Köylüler gelinceye kadar, tren vagonlarının önüne set çektiği sel suları yükselerek, kısa sürede büyük bir alanı göl hâline getirmiş. Şayet köylüler biraz gecikselermiş, insanların çoğu, boylarını aşan suda boğulurmuş. Bereket versin gayretli insanlar, zamanında yetişerek zavallıların yüzde yüz ölümden kurtulmalarına vesile olmuşlar. Tren hatlarında çalışan en usta makinistlerden biri olan, devrilen trenin makinisti Mehmet Ali'nin cesedini, lokomotifin altından on iki gün sonra çıkarabildiler. Olay sabahı Mamure istasyonu mahşer yerine döndü.

Müfettişler, demir yolu görevlileri, askerler, ameleler dolup taşmaya başladı. Hem kahvehane, hem yemekhane olarak çalışan lokantanın sahibi yaşlı amca öyle kalabalık görmediği için tedirgin oluyor, bazen şaşırıyor, ne yapacağını bilmiyordu.

Yol kapandığı için orada kalmaya mecburdum. Gidecek yerim de yoktu. Bir ara boynumu bükmüş, ne yapacağımı, nereye gideceğimi düşünüyordum. Yanı başımda, takımlarımı koyduğum torbada baklava oklavası –uzun olduğu için– gözüküyordu. O sırada yaşlı amca yanıma geldi.

– Evladım, akşamdan beri burada olduğuna göre kazazedelerden değilsin değil mi?

– Hayır amca, Adana'ya gidiyordum, akşam treni kaçırdım.

– Madem burada bekleyeceksin, birkaç gün yanımda çalış. Görüyorsun, yardımcım yok. Hem de yaşlıyım, müşteri birden çoğalınca ne yapacağımı şaşırıyorum. Yemeklere bizim hanım yardım etmese işim daha da zorlaşır. Bizden ve işimizden memnun kalırsan burada devamlı çalışabilirsin.

Bu teklifi ben de uygun buldum. Lokantacı amcayla beraber evine gittik. Adam hanımını çağırdı.

– Hanım, bak sana kimi getirdim? Çocuğumuz yok diye yakınıyorduk. İşte Allah bize hazır yetişmiş bir çocuk gönderdi. Memnun edebilirsek hep bizde kalır. İkimiz de yaşlıyız, kimsemiz de yok. Bizden sonra evimiz de lokantamız da onun olur.

Yeni yuvama çabucak öyle ısındım, işlere öyle alıştım ki sanki orada doğup büyümüştüm. İşler çok olduğu için zamanın nasıl geçtiğini fark etmedim. Günler öyle hızlı geçmiş ki Mamure'ye geleli kırk gün olduğunu yol yapımı bitip işler azalınca fark ettim.

Kırkıncı gece rüyamda, sicim gibi yağan yağmurun altında Hanifi gelmiş, yattığım yerin kapısını açmak istiyor, açamıyor, pencereden geliyor, orayı da açamıyor, öbür pencereyi açmak istiyor. O sırada kulağıma bir ses geldi. Gözümü açınca ne göreyim, tıpkı rüyada gördüğüm gibi, gece yarısı sicim gibi yağan yağmurun altında Hanifi cama vuruyor.

Ona mektup yazamamıştım. Mamure'ye bizi tanıyan kimse de gelmemişti. Orada olduğumu nasıl bildi, gece yarısı zifiri karanlıkta beni nasıl buldu, anlayamadım. Heyecan karışımı sevincimden oraya nasıl geldiğini sormak da aklıma gelmedi. "Arayan bulur." diye boşuna söylememişler. Ertesi sabah lokantacı amcaya ve hanımına Hanifi'yi tanıttım. Oğullarının iki olduğuna sevinirken, "Artık gideceğiz." deyince, hayal kırıklığına uğradılar.

Eşyamızı alarak yaşlı amca ve teyze ile helalleştikten sonra trenle Osmaniye'ye hareket ettik.

Osmaniye'de Çileli Günler

Öğleye doğru Osmaniye'de trenden indik, eşyamızı yüklenerek şehir merkezine doğru yola düştük. Görkemli dükkân ve mağazaların bulunduğu bir meydanlığa geldik. Dükkânlara bakarak geçerken, büyük ve boş bir dükkânda, önünde küçük bir masa, çok yaşlı bir ihtiyar oturuyordu. Bizi görünce gülümsemesi bize cesaret verdi. Sığınacak bir yer bulmuşuz gibi, dükkâna girdik. Yaşlı amca bizi tanıyınca "Şu işe bak. Ben de Antepliyim. Adım Hüseyin'dir. Memlekette eskiden saz yapardım. Kimsem kalmadı, kısmet beni buraya çekti. Belki bir şeyler yaparım diye bu dükkânı kiraladım. İş yapacak hâlim olmadığı için öyle bekliyorum. Bakalım Allah ne gösterecek. Kalacak bir yer bulamazsanız, yatağınız yanınızdaymış, burada yatabilirsiniz."

O günü izleyen günlerde Allah bizi öyle bir imtihandan geçirdi ki Hanifi ile birlikte mahalle aralarında, kapı önlerindeki çöp kaplarından ekmek kırıntıları arayacak kadar aç kaldık. Ne şikâyetimiz vardı ne de kederimiz. Sanki Urfa'da büyük bir lokanta işleten baklavacı Muhtar Usta, daha önce de Nizip'te şöhret olan ve para içinde oynayan ben değildim. Sanki o güne kadar aç ve perişan yaşıyormuşum gibi bir duygu vardı içimde. Bu yüzden olayları ve başıma gelenleri olağan görüyordum. Utancımızdan, hem de üzülmesin diye sıkıntımızı Hüseyin amcaya söyleyemiyorduk. Açlıktan kıvranıyorduk, bizi yemeğe çağırınca "Karnımız tok, dışarıda yedik." diyorduk, ikimiz de kendimizi Allah'ın takdirine teslim etmiş, kaderimize razı olmuştuk. Bu duygu bizi şen yaşatıyor, darlık bizi sıkmıyordu. Tam aksine, darlık arttıkça neşemiz de artıyordu; çünkü hür yaşıyorduk. Bereket versin Allah, imtihanımızı uzatmadı, dar günler çok sürmedi. Hanifi, bana teslim olmuş, geleceğimiz ve ne yapacağımız hakkında hiçbir şey düşünmüyordu. Ne yapacağız

diye düşünürken, aklıma hayalime gelmeyen, rüyamda görsem inanamayacağım, yeni bir iş buldum; ormandan kesilen tomrukları hızarla biçme işi.

Sekiz sene önce dayımla köylerde marangozluk yaparken, çam ağaçlarının tomruklarından tahta biçtiğim için, bu iş bana yabancı gelmedi. İki kişi tarafından kullanılan, büyük hızarla kalın tomrukları kesmek ve biçmek ilk günlerde ince bileklerimi yoruyordu. Birkaç gün sonra alıştım, hayatını bu işlerde geçiren yaşlı amcalarla rahatlıkla çalışıyordum. Çok ağır ve yorucu işi kolayca benimsemiştim. Ayrıca ormanı çok sevdiğim için, ormanda çalışmak hoşuma gidiyordu. Bir ara dut tomruklarını biçerken, elimizin altına sarı kehruba gibi bir tomruk geldi. Onu görünce çağrışım yoluyla en güzel sazın sarı dut ağacından yapıldığını hatırladım. Hüseyin amcanın saz yaptığını da düşününce, hafızama gömdüğüm eski, ilginç bir kararımı hatırladım.

Küçük yaştan beri –kimseye söyleyemediğim– gizli bir arzum vardı: Evlenmek istersem, sevdiğim bir kıza âşık olacağım, büyükleri onu benden kaçıracaklar, ben de Âşık Kerem gibi saz çalarak peşine düşeceğim. Orman işlerinde çalışırken bunları hatırlayınca sarı renk dut ağacından saza çanak olacak kadar kestim, götürdüm. "Hüseyin amca! Bundan bana bir saz yapacaksın, saz çalarak dağlarda, ormanlarda dolaşacağım." dedim. Bu işin ustası olan Hüseyin amca, gülünç olduğu kadar da ilginç olan arzumu yerine getirmek için özel keseri ile sazın çanağını oymaya başladı. Rahatsız olduğu için bitiremedi. "Belki bir usta bulur yaptırırım." diye gittiğim yerlerde ağacı epeyce taşıdımsa da bu husustaki arzum hayal olduğu gibi dut ağacı kütüğünün saza dönüşmesi de gerçekleşmedi.

Havalar soğumaya başladı, ağaç biçme işimiz de sona erdi.

Sermayesiz yeni bir iş düşünürken, aklıma, yattığımız dükkânın önünde ciğer kebapçılığı yapmak geldi. Bu işi, yedi yaşımdayken,

Hanifi'nin ağabeyi Ahmet'le pazarlarda bir süre yapmıştık. Sonra da kebapçı ustası olmuştum. Ciğer kebapçılığı için sermaye de gerekmezdi. Bunun için sadece şiş, mangal, sandalye, masa, kömür ve ciğer gerekiyordu. Bunları da parasız hallettik.

Bir çöplükte ele geçirdiğim uzunca bir teli yarımşar metre kestim, uçlarını inceltim şiş oldu. Atılmış bir gazyağı tenekesini uzunlamasına yardım, açınca uzun bir mangal oldu. Oturmak için de birkaç portakal sandığı bulunca takım tamamlandı. Karşımızdaki kasaptan da –sabah alıp akşam ödemek üzere– ciğer alarak işe başladık. Sermayesiz, masrafsız başladığımız ciğer kebapçılığı iyi gidiyor, müşterimiz gün be gün çoğalıyor, dükkânlara bile servis yapıyorduk. Dükkânın önünde yaptığımız bu eğlenceli iş, Hüseyin amca için güzel bir manzara ve eğlenceydi

Horantamız Çoğalıyor

Hüseyin amcanın dükkânında üç kişilik bir aile olmuş, rahatlıkla geçiniyorduk. Bir akşamüzeri orta yaşlı bir adam, on on iki yaşlarında üç çocuk getirip, bize teslim etti. Onları da aramıza alınca, ailemiz altı kişi oldu. Aileyi idare eden babaları bendim.

Çocukların hikâyesi şöyle:

Kendilerinden dört beş yaş büyük biri, bunlara İstanbul'u öyle över, öyle vasfeder ki görmeden İstanbul'a âşık olurlar. Böylece çocukları "ayartır." "Babanızdan para çalın, sizi İstanbul'a götüreyim." diye akıllarını çeler, beyinlerini yıkar. Bunun sözüne kanan çocuklar –nasıl aldılarsa– evlerinden getirdikleri külliyetli parayı açıkgöz arkadaşlarına verirler. O da ertesi sabah bunları bir kamyonla Gaziantep'ten, Narlı tren istasyonuna götürür, "İstanbul'a kadar bilet aldım." diye yalan söyler, çocukları Narlı'da trene bindirip, Osmaniye'de trenden indirir, "Tren bir saat duracak." diye onları aldatır, tren hareket ederken kendisi trene atlar gider.

İlk gurbete çıkan saf çocuklar, beş parasız şehre gelir, belki de bir Antepli hemşehri buluruz ümidiyle çarşıda dolaşırken bize yakın bir kahvehaneye girerler. Çaresiz, ümitsiz ve güvencesiz, masaların arasında iki yana bakarak pejmurde elbiseleriyle, boyunları bükük, melul mahzun dolaşan çocukları görenlerden biri –dilenci sanarak– onlara sadaka vermek ister. Çocuklar, "Biz dilenci değiliz. Antepliyiz. Antepli birisini arıyoruz." deyince, Antepli olduğumuzu bilen bir müşterimiz çocukları alır bize getirir. Onların da gelmesiyle "horanta"mız üç kişi iken altıya çıktı, yerimiz daraldığı gibi geçimimiz de zorlaştı. Buna da razı olarak aza kanaat edip geçiniyorduk. Bizi hâlimize korlar mı?

Bir gün dükkânın önünde müşterimizin kalabalık olduğu bir saatte Hanifi kebap saplıyor, ben de pişiriyordum. İyi giyimli birkaç kişi karşımıza dikildi. Bunların gelişi önce bana çok komik geldi. Kendi kendime "Bu fiyakalı beyler, tertemiz elbiseleriyle sokağın kıyısında sıralanmış, eski portakal sandığının üzerine oturup yolun ortasında nasıl ciğer kebabı yiyecekler?" diye düşünüyordum. Karşımızda biraz dikildikten sonra, aralarında fötr şapkalı, iri yarı ve asık suratlı olanı bize "Burada bu işi yapmak için kimden izin aldınız?" deyince de Hanifi "Belediye reisinden izin aldık." demesin mi?

Bunun üzerine beyler ses çıkarmadan gittiler. Biraz sonra belediye memurları bir kamyonetle geldiler, takım taklavatımızı kamyonete koydular, bize de belediyeden müsaade almadan böyle bir iş yapamayacağımızı söylediler. Dükkânı da mühürleyeceklerdi, dükkânın bize ait olmadığını söyledik, Hüseyin amca da bizi doğruladı. Dükkânı kapatmaktan vazgeçtiler.

Meğer biraz önce gelenler, belediye müfettişleriymiş, bizimle konuşan da belediye reisiymiş. Biz baltayı dizimize vurmuşuz.

Kamıştan Yapılmış Kulübede

Hüseyin amcayı saymazsak, beş nüfuslu ailenin geçim kaynağı kapatıldıktan sonra, ailenin idarecisi olarak yeni bir geçim

kaynağı bulma görevi bana düşüyordu. Amcayı daha fazla rahatsız edemez, yeni maceralara sürükleyemezdik. Her şeyden önce dükkândan ayrılıp onu anılarıyla baş başa bırakmamız lazımdı. Kalabalık olunca onu yeteri kadar rahatsız etmiştik. O bir şey söylemiyordu; ama ben farkındaydım. İnsanın yaşlanınca sabırsızlaşacağını, fazla gürültüye dayanamayacağını dedemden duymuştum. Amcadan müsaade alarak Hanifi ile bir yer aramaya gittik. Şehirde kesemize uygun bir yer bulamayınca, şehirden çıktık, portakal bahçelerine açıldık. Biraz dolaşınca aylığı yüz elli kuruşa tek odalı bir yer bulduk. Kiraladığımız yer, biraz büyükçe bir oda, duvarları –yan yana dizilmiş– kamış, penceresi yok. Hayvanların girmesini önlesin, hem de içeriye ışık versin diye kapısını onar santim aralıklı çıtadan yapmışlar. Damını, çıtalarda arkası yüksek, ön tarafı alçak, çatı şeklinde yapmış, üzerine öne doğru uzunlamasına birbirinin üzerine getirerek kalınca buğday sapı koymuşlar. Yağmur suları saplardan sızarak dışarıya akıyor. Bazen damımız damlıyor, alttan bir değnekle sapları sağa sola oynatınca, yağmur suyu saplardan kayarak dışarıya gidiyor, damlalar kesiliyordu.

Yeni evimiz, gerçek anlamda filmlere girecek, şiirlere konu olacak, görmeye değer bir yerdi. "İki gönül bir olursa samanlık seyran olur." derler. Bizim beşimizin gönlü bir olmuştu. Bu yüzden kümese benzeyen kamış oda, bizim için cennetten bir köşktü sanki. Bu romantik yerde neşemizden karnımızın açlığını fark etmiyorduk.

Ev sahibemiz, orta yaşlı, güleç yüzlü, hayat dolu güzel bir kadındı. O güne kadar çocuğu olmayan kadın, beşimizi bir arada görünce beşiz doğurmuşçasına sevindi. Aradaki fark, beşiz doğursaydı kendisi onlara hizmet edecekti. Hazır bulduğu kiracısı beşizler ise onun işlerine yardım ediyorlardı. Suyunu taşıyoruz, yakacağı odunu topluyoruz, kiraya vermek için yan yana –kamıştan– yaptırdığı odaların bozulan yerlerini onarıyoruz.

Yatacak yeri bulduk; ama yaşamak için yemek parasını kazanacak bir iş lazımdı. Biraz düşününce, formülünü buldum.

O zamanlar liralar altın gibi değerli idi. Hüseyin amcadan dört lira borç aldım. Buna bir kıyma makinesi, dört adet galvanizli saç tepsi, paslanmayan tenekeden bir tarafı kalın, öbür ucu ince –havuç şeklinde– altmış kadar kalıp yaptırıp takımları düzdüm. Malzeme olarak da un, irmik, ceviz, tarçın, karanfil ve şeker aldım, elimizdeki takım ve malzemelerle havuç şeklinde bir tür tatlı yaptım. Ben yapıyorum, dört satıcım birer tepsi götürüyor, okulların önünde, tren istasyonunda ve kalabalık yerlerde iki üç saatte satıp geliyorlar, onlar gelinceye kadar ben de yemeklerini yapıyordum. Evin hem anası, hem de babası olmuştum. Keyfimiz yerinde olduğu için günler hızlı geçiyordu. Çok soğuk zamanlarda ateş yakıp ısınıyoruz, kamış ve buğday sapından yapılma evimiz yanmasın diye de ateşi odanın ortasında yakıyorduk. Ateşin yanında kahve cezvesi, keyfimize diyecek yoktu. Hele bazen bağlama yerine baklava oklavasını saz yapıp, elimi kulağıma atınca...

İlkbahara doğru tabiat canlanıyor, bize de Adana yolu gözüküyordu. Önce çocukları ailelerine göndermemiz lazımdı. Etraflıca tartışarak onları Antep'e gitmelerine razı ettikten sonra bir tanıdık aracılığı ile belediye tarafından Narlı'ya kadar tren biletlerinin alınmasını sağladık. Narlı'dan öte gitmeleri ve yolda harcamaları için gereken parayı da ben verdim.

Üçüncü Defa Adana Yolunda

Eşyamızı aldık, Hüseyin amcayla vedalaşıp Adana'ya hareket ederken üzgündüm. Amcadan borç aldığım dört lirayı ödeyememiştim. Gönül rızası ile bize helal ettiyse de bizde hakkı kaldı diye kalben rahatsızdım. Gerçi bir sene sonra Arapça tahsiline başlayınca hocamdan aldığım fetva üzerine bizden alacağını amcanın adına –fazlasıyla– bir fakire vererek manevi yükü üzerimden

attım. Trenle gittiğimiz birkaç saatlik yolculuktan sonra öğleden önce Adana'ya vardığımız gün güzel bir rastlantı oldu. Daha doğrusu Allah'ın bize lütfu ve ikramı oldu.

Hanifi ile trenden indik, eşyamızı alarak şehir merkezine gidiyorduk. Nizip'te kebapçılık yaparken müşterimiz olan, Diyarbekir'de de tehlikeli madde esrarı satarken aracı olarak bana müşteri bulan ayakkabı boyacısı Davut, elinde bir tepsi şeker satarken karşımıza çıkmasın mı?

Ona durumumuzu anlattık.

"Muhtar, seni kardeşim gibi severim. Diyarbekir'de o tehlikeli işte bile, her tehlikeyi göze alarak sana yardımcı olmaya çalıştım. Burada olmaz mıyım? Burada ayakkabı boyacılığını bıraktım, çocuklara şeker satıyor, daha çok para kazanıyorum. Biz üç arkadaşız. Şekeri yapan ustamız Maraşlı. O yapıyor, ikimiz satıyoruz. Bu işe siz de katılabilirsiniz. Şekeri fazla yaparız, siz de satar, kârdan hisse alırsınız. Yerimiz geniş, bir odasında da siz kalırsınız.

Ertesi gün sabahın erken saatinde Maraşlı ustamız, her gün yaptığı şekerin iki mislini yaptı. Dört tepsiye eşit taksim ederek, dört satıcıya birer tepsi verdi. Dördümüz birden evden çıktıktan sonra, ayrı ayrı sokaklara daldık. Hanifi'nin rahatlıkla yapacağına inanıyordum. Bu işte tecrübem olmadığı için kendime güvenemiyordum. Tahminimde yanılmamışım, korktuğum başıma geldi.

Çeşitli renk ve şekillerde yapılan, çocuk oyuncaklarına benzeyen şekerler için müşterilerimiz çocuklardı. Bunun için satış yerlerimiz, okulların önü, çocuk parkları ve çocukların oynadığı mahalle sokakları idi. Ben ise uzaktan çocukları görünce ya yolumu değiştiriyor ya da çocukların yanından hızla geçiyordum. Çocuklara şeker satacağım yerde, sanki onlardan kaçıyordum.

İkinci gün, satacağım şekeri aldım. Belki köyde satabilirim ümidiyle Adana'ya yakın bir köye gittim, orada da başaramadım.

Nasıl oluyorsa, kendilerine şeker satacağım çocukları görünce utanıyor, şekerin üzerini kapatıp oradan hızla geçiyordum. Sonra da bu komik hâlime gülüyordum. Şekeri satamayınca kesin kararımı verdim. En kısa zamanda şeker yapmasını öğreneceğim, oradan başka bir yere gideceğiz, ben yapacağım, Hanifi satacak.

Üçüncü günü sabahı bütün dikkatimi ustanın şeker yapmasına verdim. Ne kadar şekere ne kadar su koyuyor, kaynayan şekere nasıl parmağını batırıp ayarını kontrol ediyor, ne kadar şeker boyası koyuyor, hep öğrenmeye çalıştım, O gün satışa çıkmadım, benim satacağım şekeri de Hanifi götürdü.

Sanatını elinden alacağımdan korkan kurnaz ustamız, bana öğretmemeye özen gösterdiyse de ben öğrenmem gerekenleri öğrendim. Yalnız bir şeyi anlayamıyordum. Kuşağının arasından çıkardığı kâğıttan beyaz bir toz katıyor, bana sezdirmeden tencereye atıyor. O sırada da beni başka şeylerle oyalamak istiyor, fakat ben gözümün ucuyla görüyordum. Attığının ne olduğunu bilmiyordum. Onu kuşağının arasından çıkarıp bakamazdım. Bir ara kimsenin olmadığı bir saatte odanın her tarafını aradım, nihayet aradığım tozu buldum. Bir miktar aldım, kese kâğıdının dibine koydum. Yalnız tozun ismini bilmiyordum; Hemen şeker malzemesi satan bir dükkâna gittim, yanımdaki tozu göstererek "Sizde şundan var mı?" dedim. Eline alıp baktıktan sonra "Bu gramtartir değil mi?" deyince, biliyor muşum gibi "Evet." dedim ve bir miktar aldım.

Şekerciliği öğrendiğime kanaatim kesinleşince, Hanifi'ye durumu anlattım, aramızda etraflıca konuştuk. Onlarla aramızda rekabet ve kıskanma olmaması için Adana'ya yakın bir yere gitmeye karar verdik. Daha önce iki kez Adana'ya gelip, civar köylerinde çalıştığım için oraların yabancısı değildim.

Seyyar Şekercilik Yapıyoruz

Şeker yapmak için gereken takım ve malzemeleri aldık, Adana'nın hareketli ve yakın nahiyelerinden Yenice'ye gittik. Çok düşük bir kira ile tek odalı bir ev ve büyük bir dükkân bulduk. İyi bir temizlik yaptık ve şeker yapacak tezgâhımızı kurduk.

Yenice'de çeşitli şekillerde yaptığım rengârenk şekerleri Hanifi orada ve civar köylerde satıyor, yakın köylerden aynı gün dönüyordu. Uzak köylere daha çok şekerle gidiyor, akşamları gittiği yerlerde kalıyordu Bir süre sonra bütün köylere beraber gittik.

Sık sık gittiğimiz köylerden biri de Yenice'ye yakın Baltalı köyü idi, O köyde bir şey ilgimi çekti. Gördüğüm bütün kızların gözleri sürmeliydi. Hâlbuki o devirde kızların süslenmesini ayıp sayarlardı. Evleninceye kadar hiçbir kız süslenemezdi. Bir gün yaşlı bir kadına, "Teyze, bizim memleketimizde kızların sürme çekmesi ayıptır. Evleninceye kadar ne sürme çeker, ne de süslenirler. Sizin köyünüzde bütün kızların gözleri sürmeli. Yüzleri de allık sürmüş gibi al al yanıyor. Burada kızların süslenmesi ayıp değil mi, dedim. Soruma şöyle cevap verdi:

"Evladım! Sizde olduğu gibi burada da evleninceye kadar kızlar süslenmezler. Senin gördüklerin ne sürme, ne de allık kızıllık. Bizim köyümüzde bütün kızların gözleri doğuştan sürmeli olur, yüzleri al al yanar. İşte gördüğün süsler yapma değil, irsidir; yani sülaleden gelmedir. Daha doğrusu bizleri yaratan Allah süslüyor."

Yenice'de bir süre kaldıktan sonra, merkezimizi şimdi adını hatırlayamadığım Adana'ya daha yakın, başka bir köye naklettik. Köy ağası, konağından bize bir oda verdiği gibi yemeğimizi de veriyordu. Hele çocuğu olmayan hanımı bizi evladı gibi seviyor, devamlı yanlarında kalmamızı istiyordu.

Görünmez Kaza

Evinde kaldığımız ağanın asil bir koşu atı vardı. Her gün ikindiye doğru atı çıkarır gezdirirdi. Bir gün ağa Adana'ya gitti. Ertesi gün de gelmedi. Ara sıra bize yemek veren evin hanımı yine yemek getirdi ve "İki gündür at hareketsiz kaldı, çıkarın biraz gezdirin." dedi. Atı götürdük. Köyden biraz uzaklaşınca ata binme hevesi, aklımızı çeldi. Önce Hanifi ata bindi, biraz dolaştıktan sonra sıra bana geldi. Hayvancağız hızlı adımlarıyla uslu uslu beni gezdiriyordu. Ben hayvanı hâline bırakmadım. Bu yüzden de başıma iş açtım. Biraz koşsun diye ayağımla yavaşça karnına vurmamla şahlanması bir oldu. Hayvan koşmuyor, uçuyordu. Güya durdurayım diye yularını bilinçsizce çekiyormuşum ki hızını kesmiyor, sağa sola dönüş yaparak koşuyordu. Engin telefon direklerinden sarkan telleri boynuma geçer, kafamı koparır korkusuyla atın üzerine iyice uzandım, kendimi atın insafına bıraktım. Uzaktan tren, düdüğünü çalarak hızla gelirken at tren yoluna yöneldi. Yolun kıyısındaki derin ve geniş hendeği atlamasıyla dengemi kaybederek demir yolunun üzerine düşmem bir oldu. Ayağım üzengiye takıldı, başım aşağıya asılı kaldım. Uçarcasına koşan at, ben düşünce olduğu yerde durdu. Yoksa beni sürüklerdi, parça parça olurdum. Bütün bunlar birkaç saniye içinde olurken, hızını kesemeyen tren yaklaşıyordu. Bereket versin Hanifi'nin olduğu yere yaklaşmıştık. Hızla koştu, beni kurtardı, atı da yoldan çekti, tren geçti. Şayet birkaç saniye gecikseydi, ben de at da bin parça olurduk. Daha doğrusu Allah'ın kudretiyle ikimizi de yüzde yüz bir ölümden kurtardı. Rabbime binlerce şükürler olsun.

Orada keyfimiz yerindeydi lakin iki haftadan fazla kalamadık. Yerimizi nasıl, nereden öğrenmişse, bir gün öğleye doğru Hanifi'nin babası Hamit enişte çıkageldi, bizi Adana'ya götüreceğini söyledi. Onlar Antep'e giderken ben de bir hemşehrimle birlikte çalışmak için Mersin'e gitmek üzere trene bindim.

Hamallıktan Şampiyonluğa

Mersin'e varınca, önce kalacağımız yeri ayarladık. Boş durmaya alışmadığım için hemen bir işe başlamalıydım. Kalktık, lokantalarda bir iş bulmak için çarşıya gittik. Girdiğim birkaç lokantada gördüğüm muamele hoşuma gitmedi ve oralarda çalışmaktan vazgeçtim. Ne yapabileceğimi düşünürken amca bana fikir verdi:

– Evladım, burada geçici olarak en geçerli iş, deniz hamallığı, ücreti de dolgun; ama hamallık senin yapacağın iş değil?

– Deniz hamallığı nasıl, neden yapamaz mışım?

Mersin'de büyük gemilerin yanaşacağı liman olmadığı için gelen yük gemileri açıkta durur, getirdikleri yükleri büyük motorlara boşaltırlar, biz hamallar da gelen malları motordan iskeleye boşaltırız. Buradan giden yükleri de motorlara doldururuz, motorlardan da vapurlara yüklenir. Hele benim çalıştığım demir, kereste, direk ve ağır yükler bölümü, en ağır ve en zor olanıdır. Bunu sana biraz açıklayayım: Her motoru altı kişi yükler, altı kişi boşaltır. İki kişi motorun içinde, ikisi motorun kenarında, ikisi de iskelede durur. Motorların derinliği iki metre, kenarı on on beş santim kalınlığında ve iskeleden bir metre alçak. En zoru da motorun kenarında duranın işidir. Devamlı sallanan motor, dalgalar çoğalıp yükselince daha çok sallanır. Motorun dar kenarındaki iki kişi, eğilerek aşağıdakilerden aldığı ağır yükü iskelede duranlara verirken ayakları kaysa veya dengesini kaybetse ya denize düşer boğulur, ya da motorun içine düşer, bir yeri sakat olur. Başına bir kaza gelene de kimse sahip çıkmaz. "Dikkatli olsaydı." ya da "Kaldıramayacağı yükün altına girmeseydi." derler. Yarın ben çalışırken görürsün ya, yaptığım iş dünyanın en zor işi desem yeri var. Kendimizi bir kez bu işe kaptırmışız, bırakamıyoruz.

– Mustafa amca, iş varsa ben de seninle çalışacağım. Sen benim zayıf görünüşüme bakıp da güçsüz sanma. Yeter ki sen bana orada iş bul. Korkma, yüzünü kara çıkarmam.

Böylece iskelede hamallığa başladım. Hamallığın ilk günleri çok yorucu ve çetin olduğu hâlde her gün biraz daha güçleniyordum. İki hafta geçmeden, işlerin en zoru olan motorun daracık kenarında yerimi aldım. Teknenin tehlikeli kenarında dinlenmeden dört beş saat çalışırken, benimle karşımda çalışanın ya başı dönüyor ya dengesini kaybediyor, bir iki saat çalışınca yer değiştiriyordu. Yirmi güne kadar bu işe öyle alıştım ki inşaat demirlerini ve ağır yükleri teknelerden alıp iskeleye atmak, bana futbol topunu alıp atmak gibi kolay gelmeye başladı. Çalışanların arasında en beğenileni olmam, benden çok Mustafa Amcayı sevindiriyordu. Yalnız beni düşündüren bir şey vardı. Mal sahipleri, yükleme ve boşaltma işlerinde az çalışanla çok çalışan arasında fark gözetmeksizin hepsine eşit ücret veriyorlar, bu da beni düşündürüyordu. Haklarını aramak akıllarına bile gelmeyen zavallı hamallara işveren ne verirse, "Bereket versin." diye alıp gidiyorlardı. Bu hususta yapacağım yeniliği önce kendi kendime düşünüp kararımı verdikten sonra, yapmak istediklerimi Mustafa amcaya anlattım. O da uygun bulunca ertesi gün uygulamaya geçtim. Bizim gibi çok çalışkan güçlü ve zaman zaman Mersin'in mesire (piknik) yerlerinde kendilerine yemekler yaptığım hamallardan dört kişiyi daha yanımıza aldık, altı kişilik bir ekip kurdum. Yevmiye ile çalışmayı bıraktık, boşaltılması veya yüklenmesi gereken küçük hacimli malları sahipleriyle pazarlık yaparak götürü alıyor, öyle hızlı bir çalışma yapıyorduk ki bir günde iki, üç yevmiye parası kazanıyorduk. Bundan mal sahipleri de memnun oluyordu; çünkü malları daha çabuk boşaltılıyor veya yükleniyordu. Altı kişilik ekibin en küçüğü ben olduğum hâlde, ekip kurup götürü usulü çalışma benim fikrim olduğu ve ekibi ben idare ettiğim için beni büyükleri biliyor ve bana karşı çok saygılı davranıyorlardı. Çoğu zaman öğleye kadar çalışıyor, fazlasıyla yevmiyemizi kazanıyor, sonra da yemekliklerimizi alıyor, Mersin'in güzel bahçelerinde

arkadaşlarıma, daha doğrusu ekibimdeki amcalara leziz yemekler ve çeşitli kebaplar yapıyordum. Böylece onları şenlendiriyor, güzel günler geçiriyorduk.

Toplumun aşağıladığı bu meslek sahipleriyle de haşir neşir olarak onların duygularıyla duygulanmak, benim için unutulmaz bir tecrübe, ileri yaşlarda sosyal yaşantım ve çalışmalarım için yararlı bir yatırım oldu.

Kara Sevda mı?

Mersin'e geleli iki ay olmuştu. Bir sabah uykudan uyandım, içimde gizli bir duygu, anlayamadığım bir arzu beni Tarsus'a doğru çekiyordu sanki. Aklımda fikrimde olmayan o güne kadar görmediğim Tarsus'a gitme özlemi bana nereden, nasıl geldi anlayamadım. Gittikçe artan bu isteğe karşı koyamadım, duygularımı yaşlı arkadaşıma açtım:

– Mustafa Amca, ben Tarsus'a gideceğim.

– Evladım, madem Tarsus'a gitmek istiyorsun, ben de seninle gelir, oradan da Antep'e gideriz.

Hazırlığımızı yaptık, hemen hareket ettik. Kimseyi tanımadığımız ve hiçbir yerini bilmediğimiz Tarsus'ta rastgele dolaşırken, ikindiye doğru farkında olmadan amele pazarına gelmişiz. O sırada biri Tarsus'a yakın bir köyde çapa yaptırmak için ırgat topluyormuş, anlaşarak biz de katıldık. Çalışacağımız köye gittik.

Ertesi sabah kırk elli arası ırgat, yan yana saf hâlinde çapaya başladık. Tecrübeli ve usta bir çapacı olduğum için sağ başta yerimi aldım. Çapa yaparken iyi çalışan usta ırgatları başa geçirirler, diğer ırgatlar ona ayak uydururlar. Bu işte usta ve tecrübeliydim.

İkinci haftanın üçüncü günü, yine safın sağ başında çapa yaparken biraz ilerlemişim. O sırada sanki görünmeyen bir el başımı sol tarafa çevirdi. Bir de ne göreyim, sol başta çapa yapan

ve benim gibi ilerleyen bir genç kız da başını bana çevirmesin mi? Göz göze gelince sanki beynimde şimşek çaktı sandım. Başım döndü, devrilmemek için kazmaya dayanarak kendimi zor tuttum ve baygınlık geçirir gibi oldum, hemen olduğum yere yığıldım. O sırada birileri benimle ilgilenirken, kimileri de benim gibi gülünç duruma düşen kızla ilgileniyorlarmış. İkimiz de aynı anda kara sevdaya tutulmuşuz.

Bir süre sonra kendime geldiğimde benzim geçmiş, bana bir hâl olmuş, Mustafa amcanın "Nen var evladım, sana ne oldu?" sorularına cevap verecek mecalim kalmamıştı. Daha doğrusu simasını göremediğim bir çift gözün hayalinden başka her şeyi unutmuştum.

O gün çapayı bırakmadım ama bir şey de yapamıyor, oyalanıyordum. Benim önümü de Mustafa Amca çapalıyordu. O günden sonra gücüm gittiği gibi iştahım da gitmiş, bir şey yemek istemiyordum. Yalnız bende o güne kadar aklıma bile düşmeyen çay içme isteği başladı. İşten çıkınca arkadaşımdan, bana bir çay yapmasını rica ettim. Bakkaldan çay, şeker aldı. Çay yapacak takımımız olmadığı için çayı tencerede pişiriyor, kapağına koyuyor, kaşıkla içiyorduk. O çay içişimize hâlâ gülesim geliyor. Akşam olunca yoldaşım, derdimi anlatmam için zorladıysa da utancımdan bir şey söyleyemedim. Zaten ruhumla ilgili bilmeceyi dilim çözemezdi ki.

Ertesi sabah tarlaya giderken yürümüyor, sanki uçuyordum. Öyle neşeliydim ki farkında olmadan hâlden hâle geçiyordum. Neşe karışımı gülünç hareketleri mi görenler, beni deli sanmışlardır. Neşe kaynağımın cinnet (delilik) değil, aşk olduğunu bilemezlerdi...

Tarlada her günkü yerimde çapa yaparken, bir daha dönüp, bakmak istiyorum, yapamıyordum. Sanki bütün gözler beni gözlüyormuş gibi değil başımı sol tarafa döndürmek, utancımdan yukarı bile kaldıramıyor, hep önüme bakıyordum. Bir yandan da

kararım kalmıyor, sabrım taşıyor, iradem tükeniyor, başımı kızdan tarafa çevirmemek için kendimi zor tutuyordum. "Neydi o gözler ki beni bu hâle düşürdü?" diye düşünüyor, dalıyordum, içimden ağlamak geliyor, âleme rüsva olurum diye ağlayamıyorum, sanki gözyaşlarını içime akıyordu.

Tarlada bir ara öyle dalmışım ki çapa yaparken ot diye pamuk köklerini kesiyormuşum. Devamlı beni kollayan Mustafa Amcanın sesiyle kendime gelince şaşkına döndüm. Kendimden utandım.

– Muhtar sen çok güzel çapa yapardın. Bugünlerde sana ne oluyor? Yoksa rahatsız mısın?

Bu sözleri duyunca öyle utandım ki yer yarılsa içine girecektim.

Yemeden içmeden iyice kesildim, sararıp solmaya başladım. Tarlada çalışırken utancımdan ne o yana dönüp bakabiliyordum, ne günün bitmesini istiyordum, yanımda olmasa da tarlada beraber oluşumuz bana yetiyordu. Akşam olup köye dönerken hâlsizleşiyor, miskinleşiyor, kedere boğuluyordum. Geceler de uzadıkça uzuyordu. Sabahı iple çekiyordum.

Sabahleyin tarlaya varınca hayatım tazeleniyor, canlanıyor, neşeleniyordum. Bazen hülyalara dalıyor, hâlden hâle, bir âlemden başka bir âleme geçiyor, "Aşk ne tatlı bir şeymiş!" diye kendi kendime söylenirken bana her şeyden bir nebze tattırdığı gibi aşkı da tattıran Allahıma şükrediyordum.

Akşamları bende başka bir hâl peyda oldu. Çalıştığımız köyde –bütün Çukurova'da olduğu gibi– hava çok sıcak olduğu için salonda bir arada yatarken ricamızı kırmadan çalıştığımız ev sahibi bize birer cibinlik kurdu, Mustafa amcayla damda yatıyorduk. Önceleri cibinliğe girince sabaha kadar çıkmazken farkında bile olmadan huyum değişti, sık sık cibinlikten çıkıp belli bir noktaya bakmaya başladım. Niçin bakıyorum, kime bakıyorum, bilmiyordum.

Hele sessiz gecede herkes yatarken, görünmeyen bir kuvvet beni uyarıyor, cibinlikten çıkarıp o tarafa baktırıyor, biraz bakınca da damlarda yatan aileler; "Acaba bize mi bakıyor." derler diye utanıyor, korkuyor, hemen cibinliğin içine giriyordum. Yatınca da uyuyamıyor, " Yoksa delirdim mi?" diye kendi kendime sitem ediyordum. Meğer kalbimi aldığı gibi, gözlerimi de kendine bağlayan o sihirli gözlerin sahibi bizden yüz metre kadar ötede, baktığım taraftaymış. İşte beni sık sık kaldırıp o yöne baktıran, o gözlerin –görünmeyen– cazibesiymiş. Meğer kızcağız da benim düştüğüm derde düşmüş, benim yandığım ateşe yanmış, o da benim yaptığımın aynısını yapıyormuş. Aman Allahım! Ne garip bir şey.

Ben kendi âlemimde hâlden hâle geçerken aşkın sırlarını kimse bilmesin diye kendimden bile gizlerken, güngörmüş, çileler çekmiş, çölde yedi yıl deve gütmüş tecrübeli ve sadakatli arkadaşım, ben farkında olmadan her hâlimi biliyormuş, sırlarımı çözerek derdime deva olmak istiyormuş. Meğer ben uyurken o uyanıkmış, ben ne yapacağımı şaşırmış hâldeyken, o işleri pişirmeye çalışıyor ve planlıyormuş. Hayır hayır, planlamış bile.

Çay içince biraz olsun sakinleşiyordum. Altmış beş sene oldu. Sanki ilk aşkımın tek hatırasıymış gibi, çay içme âdetini bir daha bırakamadım; Şimdi bu satırları yazarken de çay içiyor, uzun yılların arkasında kalan o günleri düşünüyorum.

Evlilik Düşüncesi

O gün merakımdan akşam yemeğini de yememiştim. Sadece birkaç kaşık çayla yetinmiştim. Nasıl olduysa o akşam dama erken çıktık, arkadaşıma sezdirmeden bir kere o tarafa baktıktan sonra derdimle baş başa kalmak için cibinliğime giriyordum ki Mustafa Amca birden kolumdan tuttu çekti. Cibinliğimin yanında serili hasırın üzerine oturduk, bilmeceyi çözdü.

– Bak evladım Muhtar, beni iyi dinle, iyi düşün. Bu gece belki de hayatının en önemli kararını vereceksin. Sakın benden

bir şey gizleme ki yanlış bir iş yapmayalım. Gerçi gizlemek istesen de gizleyemezsin, her şeyi biliyorum. Gündüzleri ve geceleri bütün yaptıklarının farkındayım. Bin canı da olsa uğruna feda etmeye hazır olan, bugün de emrine amade olan o kızla bakışıp birbirinize vurulduğunuzu, ilk günden beri bütün olup bitenleri adım adım izliyorum. Hâlet-i ruhiyenizi biliyorum. Açık konuşayım, ikiniz de birbirinize âşıksınız. Kendi kendime iyice düşündükten ve o kızın aslını neslini soruşturup, temiz bir aileden olduğunu öğrendikten sonra önce kızın anasıyla sonra da kendisiyle görüştüm, bu işi etraflıca konuştuk. O baygınlık geçirdiğin gün, çapa yapanların sol başındaki kız da seni görünce bayılmış. O günden sonra kızcağız yemeden içmeden kesilmiş. Bilmem farkında mısın, üç gündür iyice hâlsizleşmiş. Tarlada çalışmaya sırf seni görmek için geliyormuş. Bu işi etraflıca düşündüm. Birinizi oğlum, birinizi kızım yerine koyarak ikinize de yardımcı olmak istedim. Bunun için her şeyi planladım. Kızın anası da seni sevmiş. Ondan söz aldım. Eğer istersen, onu sana hemen alacağım, istediğin yere götüreceksin. Yok, istersen burada kendilerinde kalacaksın. Bu işin sonuna kadar size yardımcı olacağım. Yeter ki kesin kararını bildir. İyi düşün, sonra pişman olacağın bir iş yapma.

Bütün bunları dinledikten sonra düşünmek için Mustafa Amca'dan müsaade aldım. Kalktık, o yatağına gitti, ben de cibinliğime girerek düşünmeye başladım. Issız ve sessiz gecede yıldızların altında Allah'a niyaz ederek, hakkımda hayırlısını halk etmesi ve kalbime doğru olanını ilham etmesi için yalvardım, yakardım. Bir ara meçhule daldım, kendimden geçtim, kendime gelince bir de maziye daldım, dedemle dayımın beni everme tasarılarını hatırlayınca, görünmeyen birtakım bağlarla bağlanıyormuşum gibi oldum. Zihnim iyice karıştı. Ne yapacağımı şaşırır gibi oldum.

Tekrar daldım, bir de kendi evlenme tasarılarımı hatırlamaya çalıştım. Aklıma âşık olduğum kızın benden uzaklara kaçırılacağı, ben de Âşık Kerem gibi saz çalarak peşinden gideceğim gibi hayallerim geldi. Biraz düşününce onun gerçekten uzak, kuru bir hayal olduğunu anladım. Nihayet şu kanaatim kesinleşti. Benim evlenmem sıradan bir evlilik değil, karşılıklı sevgiye dayalı, huzur ve mutluluk sağlayan örnek bir evlilik olacak. Bunun için vakit çok erken. Şimdilik evlenmeye ne niyetim var ne hazırlığım var ne de arzum var. Hem de böyle bir evlilik, tanışarak, danışarak ve anlaşarak başlar. Bu benimki ise bambaşka bir hâldir. Umulmadık bir yerde, beklenmedik bir zamanda, hiç tanımadığım, simasını bile yakından göremediğim bir kızın gözlerinden gönlüme akan sihirli kıvılcımların kalbimi yakması, evlenme sevdasından başka tertemiz kutsi (kutsal) bir aşk ateşi olsa gerek.

Gözümü kapatıp tekrar geçmişe daldım, birer ibret aynası olan maceralarla dolu yılları aşarak çocukluk çağına vardım. Dedemle gittiğimiz bir tekkede herkesin saygı gösterdiği ve duasını aldığı bir zatın sohbet arasında "Vuslat, aşkı söndürür." sözünü hatırlayınca, rüyadan uyanır gibi birden kendime geldim. O anda dağınık fikrimi toplayarak şu karara vardım: "Ruhumu saran bu ulvi (yüce) alev, sonsuza dek sönmemeli. Mutluluk iksiri olan tertemiz aşkımı beyhude yere söndürmektense, onun unutulmaz tatlı hatıraları hayalimin derinliklerinde, sırların sultanı olarak gömülü kalmalı."

Unutulmaz aşkımı – bir daha çıkarmamak üzere – hafızama gömdüm.

Hemen cibinlikten çıktım. Gece yarısını geçmiş, seher vakti olmuştu. Sabah olur tarlaya gidersem duygularıma yenilir, kararımdan dönerim korkusu ile o anda çıkıp gecenin karanlığında izimi kaybetmek istedim. Ateşine yandığımı çılgına döndürürüm

de yanlış bir iş yapmasına sebep olurum hem de maceramı bilen ve dertlerime deva olmak isteyen sadakatli arkadaşıma vefasızlık etmiş olurum diye habersiz gitmeyi uygun bulmadım, onu da uyandırdım, kararımı açıkladım.

– Mustafa Amca, etraflıca düşünüp kesin kararımı verdim. Burada başlayan aşk hikâyemiz, yine burada bitmiş olacak. Senden iki dileğim var. Kabul etmeni ve yerine getirmeni özellikle rica ediyorum. Bana müsaade et, hemen yola çıkacağım. Yürüyerek sabaha kalmadan Tarsus'a varırım, ikinci dileğim, sabahleyin onu görür, acil bir iş için hemen gitmek zorunda kaldığımı söyler, onu sakinleştirmeye ve beni unutturmaya çalışırsın. Bu dileklerimi yerine getirirsen bana büyük iyilik etmiş olursun, sana minnettar olurum.

– Evladım dur bakalım, sana ne oldu? Akşam neydin, şimdi ne oldun? Acele işe şeytan karışır. Sabah ola hayrola. "Akşamın hayrından sabahın şerri evladır." derler. Acele etme. Birlikte konuşur, uygun olanını yaparız.

– Yok amca. Acele karar vermiş değilim. Etraflıca uzun uzadıya düşündüm. Kararım kesin, dönmem imkânsızdır. Evlenmeye henüz hazır değilim. Zavallı kızı da ateşe atmak istemem. Birbirimizi hiç tanımıyoruz. Onunla bir kez bile ne konuştum ne de karşılaştım. Söz getirici hiçbir davranışta bulunmadım. Allah ikimizi de korudu. Yalnız kalbime düşen ateşi söndüremedim, söndürmek de istemiyorum. Hatıra olarak kalacak. Ona selamımı söyle. Her zaman onunlayım.

İşte altmış yılı aşan hafizamın derinliklerinde sakladığım sırrımın anlatılabilenlerini ilk kez bu satırlara döküyorum.

Şunu da itiraf edeyim ki anlattıklarım ruhumu saran ateşin sadece resmidir. Aslını ancak ateşime yanan bilir. Aşk, tıpkı bal gibidir. Tatmayan bilmez. Sözle veya yazıyla ancak adı bildirilir. Aşk, insan yapısı değil Allah vergisidir. Aşk ateşini,

yandıran da söndüren de dilediği kuluna tattıran da Allah'tır. Kim bilir, belki Allah, aşkı bana, âşıkların da hâlinden anlamam için tattırmıştır.

İki Saatte Öğrendiğim Sanat

Tarsus'a gelince, ilk iş olarak mütevazı (ucuz tarifeli) bir otelden bir oda kiraladım. Daha sonra sürekli çalışacağım bir iş soruşturdum. Çalışmak için biri Rasiın Beyin dokuma fabrikası, biri de Sadi Beyin Çukurova dokuma fabrikası olduğunu, Çukurova fabrikasında ücretlerin daha fazla, buraya girmek için de daha usta ve daha tecrübeli dokumacı olmak gerektiğini öğrendim.

Fabrikada çalışanlardan, oraya giriş şartlarını sordum. "Ya fabrikada çalışan usta bir dokumacı olduğunu ispatlayan belge olmalı, ya da aynı fabrikada usta bir dokumacının yanında üç ay staj görmeli, üç ay da ücretin yarısını öğreten ustaya vermek şartıyla, onun kontrolünde çalışmalı. Altı ay sonra ancak tam ücretle usta dokumacı olarak çalışılır." dediler. Benim ise değil üç ay, üç gün bile parasız çalışmaya tahammülüm yok. Para biriktirme âdetim olmadığı için yedek param olmuyordu. Zaten yeteri kadar dertliydim, o hâlde beynimi çalıştırmalıydım.

Çukurova fabrikasında Gaziantepli birinin çalıştığını öğrendim ve onun hakkında hemen bilgi edindim. Sonra da idareye giderek, Antepli falan kimseyi ziyaret edeceğimi söyledim. Beni biriyle o şahsa gönderdiler, iki otomatik tezgâh çalıştıran hemşehrimle tanıştım. İki saat kadar şuradan buradan konuşurken, bütün dikkatimi çalışan tezgâhlara veriyordum, gördüklerimi hafızama aldım. Eskiden de dokumacı olduğum için, bu arada usta dokumacı olduğumu ispatlayacak kadar öğrenmem gerekenleri öğrendim. Arkadaşımdan müsaade aldım, tezgâhları biraz ben çalıştırdım. Bu arada sorarak parçaların isimlerini öğrendim. Usta bir dokumacı olarak oradan ayrıldım. Daha sonra da usta işçiyim diye idareye başvurdum. Belgem olmadığı için ustabaşı beni imtihan ederek, usta olduğuma dair raporunu verdi.

Böylece iki saat kadar bakarak –sorarak öğrendiğim sanatla iki yüzün üzerinde usta– dokumacının en genci olarak Çukurova dokuma fabrikasına girdim, sanatlarıma bir yenisini daha ekledim. Fabrikada kıdemli ve usta işçiler ikişer tezgâh çalıştırıyorlardı. Yeni gelenler bir süre tek tezgâh çalıştırırlarmış. Birkaç ay sonra ikincisini verirlermiş. Önce bana bir tezgâh verdiler. Bir hafta sonra işimi beğenerek ikinci tezgâhı verdiler. Hızla yükselme, yanımdakilerden üstün olma tutkusu beni daha dikkatli ve daha çok çalışmaya zorladı. Bunun sonucu olarak, çalıştırdığım tezgâh dörde çıktı. O günün şartlarına göre bu bir rekordu. Duyanlar inanmıyor, gelip dört tezgâhı tek başıma nasıl çalıştırdığımı hayretle seyrediyorlardı.

Bir akşamüzeri otelin hademesi yaşça benden biraz büyük biriyle gelerek "Ahmet Muhtar, sana bir arkadaş getirdim. Otelde boş oda yok. Anlaşabilirseniz bu arkadaşla beraber kalabilirsiniz." dedi.

Yeni arkadaşım Antepliymiş, kalacak yer bulamamış. Gerçi bulsa da parası yokmuş. Çalışacak bir iş de bulamamış.

Misafirime fabrikada yapabileceği bir iş bulunca çok memnun oldu. Ben de yalnızlıktan kurtuldum, işlerinde beceriksiz olduğu kadar da uyuşuk olan arkadaşım, üstüne bir de hastalanmasın mı? Yemek pişirme, bulaşık yıkama ve odayı temizleme işlerimin üzerine bir de hasta bakıcılık eklendi. Çalışmadığı için onun masraflarını da ben üstlendim. Hastalığı bir ay kadar süren arkadaşıma şefkatli bir ana ve usta bir hasta bakıcı gibi hizmet ettim. Çamaşırına kadar yıkadım.

Allah onu imtihana çekermiş gibi iyileştiği gün ben hastalanmayayım mı?

Bana yardımcı olacağı yerde, beklenenin tam tersine ilk gün beni hasta yatağımda bırakarak kayıplara karıştı. İlk saatlerde, "Belki bana bir doktor arıyor." diye ümitlendim. Ümidimi kesince, geç

saatlere kadar kapıdan ayrılmayan gözlerimi kapatarak: "Bu kadar vefasızlık olur mu?" dedim.

Hastalığım sadece yüzümdeydi. Ağrıyan sızlayan bir yerim yoktu, yalnız yüzüm durmadan şişiyordu. Üçüncü gün gözlerim tamamen kayboldu. Fabrikanın doktoru, bunun, ilaç gerektiren bir hastalık olmadığını, şiddetli sıcaklarda aşırı çalışmaktan ve üzüntüden, yüzüme "inme" gelmiş olacağını, tedavisinin ılık su ile sürekli pansuman yapmak olduğunu söyledi ve bir büyük paket pamuk verdi. Gözüm görmediği hâlde, el yordamıyla gaz ocağında su kaynatarak yüzümü pansuman etmeye başladım.

Gurbette İkinci Ağlayışım ve Gurbete Veda

Bir hafta kadar pansumana devam ettim, yüzümün şişleri indi, dünyam aydınlandı. Gözlerim açıldığı gün akşamüzeri odamın penceresinden caddeye bakıyordum. Ellerinde meyve sepetleri ve yiyecek paketleri ile geçen babalar, işinden dönen işçiler, ameleler, çocuklar, evlerine, yuvalarına, eşlerine, yavrularına, ana ve babalarına kavuşmak için ümit dolu hızlı adımlarla giderken, ben yalnız başıma ümitsiz ve hedefsiz bekliyordum. Ne yuvam var, ne anam, ne de şefkatli ve beni seven bir babam. O sırada hüzünlendim. Allah'a yöneldim.

"Allahım, ne olacak benim hâlim, ömrüm hep böyle mi geçecek? Yuvasız bir kuş gibi ilden ile uçarak daldan dala konuyorum. Bir yerde karar bulamıyorum. Allahım, daha gurbette kısmetim varsa, Arabistan'da olsun ki peygamberimizin dili olan Arapçayı öğreneyim, o mübarek topraklara yüz süreyim. Dedem, 16 yaşıma girince beni yürüyerek hacca götürecekti. Allahım, işte dedemin beklediği yaşa geldim. Şimdi o yoksa Sen varsın. Beni o mübarek yerlere götürmeye kadirsin."

Gözümden yaşlar akarak ettiğim dualar kabul olmuş ki Rabbim gurbetten rızkımı kesti, beş sene sonra da bana Arabistan

yolunu açtı, hayatımın en güzel çağında on beş senesini Halep, Şam ve Kahire'de insanlığa hayat veren, ruhlara canlılık getiren, ilim, irfan, din ve İslam yolunda geçirtti. Ne mutlu bana. Allahıma bitmez, tükenmez şükürler olsun.

GENÇLİĞİM

Sılaya Kesin Dönüş

Mersin ve Tarsus'ta başımdan geçenler, çocukluk günlerimin son maceraları oldu. Zahmetli hayatımın bütün acısı, bilhassa Tarsus'ta olanlar, hastalığın ve yalnızlığın artırdığı gurbet acısı, bir kâbus gibi üzerime çökmüştü.

Rabbime, gözyaşları içinde "Beni artık gurbetlerde gezdirme, yönümü mübarek topraklara çevir. Peygamberimin dili olan Arapçayı öğreneyim..." diye dua etmiştim. Hastalıkla geçirdiğim gecelerim ne kadar ıstırapla uzadıysa, dua ettiğim bu gecem de öyle rahat, öyle çabuk geçti ki gözlerimi huzur içinde kapattım, rahat bir uykuya daldım. Sabah gözlerimi açtığımda, gönlümden gurbet sevdası silinmiş, yerine vatan ve memleket sevgisi dolmuştu. Hastalıktan iyileştiğimin üçüncü günü, gurbete veda ederek Tarsus'tan Gaziantep'e hareket ettim.

Üç sene önce ayrıldığım Antep'e varınca dayımlara gittim. Kapıyı çaldım, gözlerini ovuşturarak dayım çıktı. Beni görünce ağlamaya başladı. Bir an düşündüm. "Bugüne kadar her gurbetten dönüşümde güler, sevinirlerdi. Bu defasında neden ağlıyor?" derken ben de başladım ağlamaya. O sırada gözyaşlarıyla birlikte dökülen kelimelerden ağlama sebebini anladım.

– Yavrum, sen yaşıyor muydun? Biz, senin Mersin'de hamallık ederken denize düşüp boğulduğunu, cesedini de dalgaların götürdüğünü duymuş, ümidi kesmiş, günlerce, haftalarca ağlamıştık. Demek sen yaşıyorsun, yoksa rüya mı görüyorum?

Bu acıklı sözleri işitince içim daraldı, zorlukla cevap verebildim.

– Yok dayı, rüya değil, gerçekten yaşıyorum, İşte geldim, üstelik bir daha gitmemek üzere.

O sırada dayımın gecikmesinden kuşkulanıp kapıya gelen Hatice yengem, bizi sarmaş dolaş ağlar görünce, o da ağlamaya başladı. Birlikte içeriye girdik, ağıdımız kesildi; hüznümüz, neşeye döndü. Onlar, beni yaşatan; ben de bizi kavuşturan Allah'a şükrediyordum.

Kur'an'a Âşık Oldum

Boş durmaya alışkın olmadığım için, son gurbetten gelişimin ikinci günü çalışma isteğimi bildirdim. Dayım her ne kadar "Dur hele yavrum! Sen henüz misafirsin. Birkaç gün dinlen." dediyse de bana tezgâh kurma hususunda dayımı ikna ettim– Israrım üzerine Hatice yengemin çalıştığı tezgâhın yanına bir tezgâh da bana kurdu, çalışmaya başladım. O akşam yatsıdan sonra herkes yatmış, ben oturmuş düşünüyordum. Başımı kaldırıp anamın yadigârı, benim de çocukken okuduğum Kur'an-ı Kerim'i duvarda asılı görünce yüreğim sızladı. O anda eski hatıralar hayalimde canlandı; anamın nineme vasiyetini, ninemin bu vasiyeti yerine getirerek küçük yaşta beni hocaya gönderip okutmasını, ölürken de ruhuna Kur'an okumamı tavsiye etmesini hatırladım. Hemen kalktım, Kur'an'ı aldım, gaz lambasının hafif ışığında okumaya başladım. Okudum, okudum, okudukça ferahladım. Vakit gece yarısını devirdi, hâlâ okuyordum. O geceden sonra Kur'an okumaya karşı sevgim öylesine hızla arttı ki kendi kendime "Yoksa kalbimi yakan gizli aşkım Kur'an okuma sevdasına mı dönüştü? Keşke öyle olsa." dedim. Biraz düşününce, yıllar önce bir mecliste, "çoğu kez ilahi aşkın mecazi aşkla başladığını" dinlediğimi hatırladım, yine kendime sordum: "Acaba benimki de öyle mi oluyor; yoksa kalbimi yakan, ruhumu saran o sihirli gözler, yeni

bir dünyaya açılan pencere miydi veya beni başka bir âleme çeken cazibe miydi?" Bunları düşünürken elimdeki –zaten mukaddes olan– Kur'an gözümde daha da kutsallaştı, hafifledi, elimden yok olduğunu sandım. O sırada tamamen kendimden geçmiş, hiçbir şeyi fark edemez olmuştum. Gözümü kapatıp biraz dalınca, yüce Kur'an'ın, elimden yükselip kalbime indiğini görür gibi oldum. Gözümü açıp kendime gelince, gerçekten Kur'an'ın kalbime girdiğini, ruhumu tamamen sardığını hissettim. Ne var ki âşık olduğum Kur'an'ın asıl yüzünü göremiyor, dilini anlamıyor, bana ne dediğini bilmiyordum, ilk aşkımda da öyle olmamış mıydı? Ona da –yüzünü göremeden– âşık olmuş, bir kez olsun yüzünü göremeden ayrılmıştım. Belki de yüzünü görsem ondan ayrılamazdım. İyi ki görememişim. Kalbimi ondan alıp Kur'an'a veremezdim. O bana görünmeden gözden nihan oldu. Kapalı bir kutu idi, açılmadan hafızamın derinliklerine gömüldü gitti. Tanışamadan yabancı oldu ve bitti. Kur'an ömür boyu bana kapalı ve yabancı kalmadı. Beni kendine çekti, ben de onun peşini bırakmadım. Onunla oturdum, onunla kalktım, onunla gezdim, onu koynumda taşıdım, ondan asla ayrılmadım. Onu ne elimden, ne dilimden düşürdüm, ne de kalbimden çıkardım.

O da bana acıdı, yavaş yavaş yüzünden örtüyü kaldırdı, kendini göstermeye başladı. Bana dilini öğretti. Onunla tanışmaya, konuşmaya, kaynaşmaya, eşsiz güzel yüzünü görmeye ve bitmeyen, tükenmeyen derin manalarını anlamaya başladım. Bunlar kolay olmadı. Ona kalbimi; hatta tamamen kendimi verdim, her şeyimi feda ettim. Yıllar boyu uğrunda nice çileler çektim, zahmetlere, sıkıntılara dayanılmaz zorluklara, öldürücü darlıklara katlandım. O mukaddes kitap uğrunda yeniden gurbet ellere düştüm, çöllerde yüzlerce kilometre yol yürüdüm. Onun dilini daha iyi anlamak için ömrümün en güzel çağını Arabistan'da geçirdim. Bunları yapmam gerekiyordu; çünkü "Can vermeyince canan ele girmez." Ona ömrümü verdim, hâlâ veriyorum.

Son nefesime kadar da vereceğim. Bütün bunları Kur'an uğruna feda etmeye değmez mi? Kur'an, yeryüzünde insanlara konuşan, Allah'ın dilidir. Onlara, cehennemden kurtulup cennete gidebilmeleri için neler yapacaklarını, nasıl yaşayacaklarını söyler. O, Allah'ın nurudur. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır, gösterdiği doğru yoldan gidenleri yükseltir, huylarını güzelleştirip cennete layık olmalarını" sağlar. Onu bilen ve anlayan dünyanın en zengin insanıdır. Resulullah (s.a.s.); "Bir kimse Kur'an'ı okur ve anlar, sonra da, yoksulum derse, aldanmıştır." buyurmuştur. Allah onu benden, beni ondan ayırmasın. Âmin...

İlk geceyi izleyen günlerde, Kur'an okuma sevgisine, Kur'an sevgisi de eklendi. Kur'an-ı Kerim'i yanımdan ayırmak istemiyordum; ama büyük boy kitabı her yere götüremiyordum. O zamanlarda cebe girecek küçük boy Kur'an bulmak zordu; fakat arayan bulur, hele insan aradığına âşık olursa...

Bütün kitapçıları dolaşarak aradığımı buldum. Manevi koruyucum olduğuna inandığım ve her yerde bana uğur getiren Kur'an'ı yanımdan ayırmıyor, hep cebimde taşıyor ve fırsat bulduğum her yerde okuyordum. Allah'ın lütfu ile Kur'an sayesinde büyük bir hatamın farkına varmakta gecikmedim. Bana farz olmadığı hâlde, beş yaşımda başlayarak kıldığım namazı, nedense gurbet ellerde ihmal etmiştim. Bu arada beni uyaran da olmamıştı. Yine bir akşam Kur'an okumak için abdest aldım, okumaya başlayacaktım ki çok önemli bir şeyi hatırlar gibi oldum. Hemen Kur'an'ı kapattım, düşünmeye daldım ve kendi kendime sitem ettim.

"Kur'an okumak için abdest alıyorum da dinimizin direği olan ve Müslüman olduğumu ispatlayan namazı niçin kılmıyorum? Çocukken Müslümandım da büyüyünce İslam'dan uzaklaştım mı? On beş yaşımda namaz farz olduğuna ve şimdi on yedinin içinde olduğuma göre bir buçuk senelik namaz borcum birikmiştir. Aman Allahım, ben neden böyle yaptım? Çok çalışkan olduğum ve her işimi vaktinde yaptığım hâlde, yapılması

gerekenlerin en önemlisi olan namazı neden boş verdim? Bir kitapta, namaz kılmamanın küfür kadar büyük günah olduğunu okumuştum. İnsanın namaz kılmaması için ya gayrimüslim ya aklı ermeyen sabi çocuk, ya deli ya loğusa veya âdet gören kadın olması gerekir. Ben bunların hangisiyim? Hiçbiri! Öyleyse neden namaz kılmıyorum?"

Farkında olmadan sesimi öylesine yükseltmiştim ki bitişik odada sesimi işiten dayım "Yavrum Muhtar! Gecenin bu saatinde kiminle konuşuyorsun?" demesin mi?

Utancımdan sesimi çıkarmadan gaz lambasını kararttım, yatağımda uzandım. Benden ses gelmeyince, dayımın sesine uyanan yengem "Kele herif, (Antep kadınları, "Ayol" yerine "Kele" diye hitap ederler: Kele herif, kele bacım gibi.) çocuk uyuyor, kiminle konuşacak. Herhâlde rüya görüyor, rüyasında konuşmuştur." dedi. Etraflıca düşündüm, bir daha bırakmamak üzere namazıma başladım, bana yardımcı olması için de Allah'a dua ettim, yattım.

Abdest

Sabahleyin uykudan uyandığımda gönlüm, kaynağını bilemediğim bir neşe ile dolmuş, sevincimden uçacak gibiydim, insanı kötülüklerden ve yaramaz davranışlardan uzaklaştıran, ruhları yüceltip Allah'a yaklaştıran, kalplere ferahlık verip gönülleri şad eden namazın hülyasıyla ve sevinçle o gün saatlerin nasıl geçtiğini anlamadım. Öğle ezanı okunurken abdest almak için avluya çıktım; ama yapamadım. "Neden?" derseniz anlatayım. Abdest almak için kollarımı sıvadım, başımı kaldırınca karşıki odanın penceresinden, bizimle birlikte oturan ev sahibinin kızının bana baktığını gördüm. O anda hem kızdan, hem de kızlarına kasıtlı bakıyorum sanır diye anasından öyle utandım ki ibriği almamla odaya koşmam bir oldu. Küçük yaşımdan beri kızların ve kadınların yüzüne bakmaya utanır, hem de günahından korkardım. Bu yüzden evde abdest alamadım, hemen gittim, caminin altmış

merdivenle inilen kastelinden abdest alıp eve geldim, namazımı kıldım. O günden sonra gündüzleri abdest almak için camiye gidiyordum. Bu hâl bende kötü bir alışkanlık mı yoksa hastalık mı oldu bilemiyorum! Buna ikinci bir hastalık daha eklendi. Camide abdest alıyordum; ama "Bugüne kadar neredeydin, neden namaz kılmıyordun?" diyecekler diye cemaatten utanıyordum; yani evdekilerden utanarak abdesti camide alıyordum, cemaatten utanarak namazı evde kılıyordum. Gerçi o zamanlar ağırbaşlı, terbiyeli gençlerin kızlardan ve genç kadınlardan utanması yaygın bir âdetti. Birçok güzel âdetler gibi; ama benimkisi aşırıydı. Bu gelenek de ne yazık ki tarihin sahifelerine gömüldü.

Bugünkü evleri göz önüne alarak "Neden abdesti banyoda almıyordun?" demeyin. O zamanlar şehirlerde fakir ve orta hâlli ailelerde, evlerde banyo olmazdı. Evler, çiçekleriyle ve birkaç ağacıyla küçük bir avlu içinde olurdu. Avlunun bir köşesinde "ocaklık" tabir ettiğimiz mutfak olur, çamaşır kış aylarında ocaklıkta, yazları avluda yıkanırdı. Mutfakta yıkanmak âdet değildi. Yıkanmak için, her semtte bulunan hamam veya gusülhanelere gidilirdi. Ayrıca, birçok camide tuvaletlerin yanında bir iki tane yıkanmak için, o zaman "çimecek" tabir ettiğimiz gusülhane olur, isteyenler orada yıkanır, gusül ederlerdi. Evlerde abdest yaz aylarında avluda alınır, kış aylarında oda kapısının arkasında "eşiklik" denilen, oda zemininden bir karış kadar alçak ve mermer döşeli bir metre kare kadar yerde alınırdı. Gerekirse eşiklikte yıkanırdı da. Hatice yengem eşiklikte abdest aldığı hâlde, ben –nasılsa– abdest almak için camiye gidiyordum. Bereket versin bu hâl bir aydan fazla sürmedi.

Hayatımın Akışını Değiştiren Namaz

Yine bir gün ikindi namazı için abdest almak üzere Ahmet Çelebi Camii'ne gittim. Abdest alırken ezan okundu. Eve gitmek üzereyken kendi kendime "Abdest aldığımı gören bu insanlar –haklı olarak– 'Hele şuna bak, hem abdest aldı, hem

de namaz kılmadan gidiyor. Bu çocuk deli mi?' derler diye düşündüm, cesaretimi topladım, başımı yere eğerek utana utana caminin sol arka köşesine gittim, namazın sünnetini de farzını da orada kıldım. Namazdan sonra çıkmak için de cemaatin çıkmasını bekledim. Cemaat çıktıktan sonra, benim yaşlarımda ve benden biraz büyük birkaç genç, hocanın yanında toplanarak Kur'an dersi almaya başladılar. Uzaktan, onları dinlerken aklım çocukluk günlerime, Fethullah Hoca'nın yanında okuduğum günlere gitti, içlerinden en güzel okuyanına dikkatle bakınca ne göreyim? On bir sene önce Fethullah Hoca'da okurken, kalfası olarak ders verdiğim, baklavacı Habeş Ustanın kardeşi, Vahap Dinçerler değil mi? O anda içimden gizli bir kıskançlık duydum. Kendi kendime "Bu nasıl olur! Çocukken ders verdiğim ve dersi benden geride olan Vahap, şimdi benden çok daha güzel Kur'an okuyor! Olamaz böyle şey. Hocanın gönlünü yaparsam, ben de ders alırım, hızla ilerleyip, yeniden Vahap'a ders verecek duruma gelirim. Madem Kur'an'ı çok seviyorum, onu daha güzel ve daha doğru okumalıyım. Yoksa Kur'an'ı sevmemin anlamı kalmaz." dedim ve bekledim. Dersleri bitti, camiden çıkarken Vahap'ın yolunu kestim.

– Sen Vahap değil misin?

– Evet, sen kimsin?

– Vahap, kardeşim! On bir sene önce Şeyh Camii'nin imamı Fethullah Hoca'da okurken sana yardım eden ve derslerini dinleyen kalfan kimdi?

– Şimdi hatırladım. Ahmet Muhtar! Sen misin? Yıllar insanı ne kadar değiştiriyor. O zaman ikimiz de çocuktuk. Beni nasıl tanıyabildin? Aradan bunca zaman geçti.

– Vahap, çok şükür Allah'a, bizi uzun yıllar sonra tekrar kavuşturdu. İyi ki bugün camiye geldim. Yoksa seni göremezdim. Burada Kur'an dersi almana sevindim. Hocanızdan ben de ders almak istiyorum. Okutur mu acaba?

– Neden okutmasın? Zaten hocamız çok fakir. Caminin hem imamı, hem hatibi, hem de vaizi. Aldığı aylık on liradan az. Biz de haftalık vererek geçimine yardımcı oluyoruz.

– O hâlde hocaefendi gitmeden hemen söyleyelim.

Yanına giderek hocanın elini öptüm, beni de okutması için anlaştık, ertesi gün derse başladım. Bu uğurlu başlangıç, camide ilk namazımın unutulmaz hatırasıdır. Bu namaz, hayatımın akışını değiştirdi, uzun yıllar –farkında olmadan– arayıp da bulamadığım kurtuluş yolunu gösterdi.

Bana ömür boyu uğur, bereket ve saadetler getiren o namazın, o kıskançlığın hatırası unutulur mu?

Okutmak İçin Üç Şart

Dayımdan müsaade alarak teyzemlerin evlerinin altındaki mağaraya dokuma tezgâhını kurdum ve çalışmaya başladım. Bu arada zaman geçmiş Temiroğlu Mehmet Ali Hocamız, Kur'an'ı doğru okuyabilmemiz için bizi tecvid dersine başlatmıştı. Ders arkadaşlarım tecvid dersi zor diye teker teker bıraktılar. Bir aya kadar benden başka tecvid okuyan kalmadı, kitap da ancak yarıya ulaşmıştı. Okuduklarım bana yetmiyordu. Bu yüzden hocamın da tavsiyesi ile bir gün öğle namazına Hacı Nasır Camii'ne giderek, Hafiz Tevfik Efendi'den bana Kur'an okutmasını rica ettim. Bazı sebeplerden dolayı, daha doğrusu Kur'an okutmanın yasak olduğunu öne sürerek okutmak istemediyse de ısrarla rica edince son sözünü söyledi.

– Peki evladım! Her türlü tehlikeyi göze alarak seni okutacağım. Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra sana başka ilimler de okutacağım. Üç şartım var. Bunları kabul eder, yerine getirmeye söz verirsen seni okuturum; yoksa boşuna ısrar etme. Bir de benden ders aldığın ikimizin arasında kalacak.

– Hocam şartların nedir?

– Şartlarımın birincisi, ben seni ücret almadan, karşılık beklemeden Allah rızası için okutacağım. Sen de senden okumak isteyenlere hiçbir karşılık beklemeden, muhtaç dahi olsan ücret almadan okutacaksın; çünkü Kur'an'ı okumak ibadet olduğu gibi, okutmak da ibadettir. İbadet ise, para ile alınmaz, satılmaz. Sırf Allah rızası için, karşılık beklemeden yapılır. İkincisi, okuyup anladıklarını mutlaka uygulayacaksın. Okuduklarını sadece öğrenmek için değil, uygulamak ve yaşamak için okuyacaksın. Yaşanmayan kuru bilgi, çürük ceviz gibi ya da sofraya koyup da yemediğin yemek gibidir. Hiçbir yararı olmaz. Üçüncü şartım, ömrünün sonuna kadar namahremden (yabancı kadınlardan) sakınacaksın. Hiçbir kadına ve kıza kem (kötü) gözle bakmayacaksın. Bunları düşünüp kesin karar vermen için sana yirmi dört saat müsaade ediyorum. Yarın bu vakitler gel, kararını bildir."

Hafız Tevfik Hocaefendi'nin yanından öyle neşeli ayrıldım ki sanki dünyalar benim olmuştu. Sevincimden uçacak gibiydim. O gece heyecanımdan sabaha kadar gözüme uyku girmedi. Ertesi gün gidip üç şartını da ömrümün sonuna kadar uygulamayı kabul ettiğimi söyleyince, beni derse başlattı. Hocam birken iki oldu. Birinden öğleden sonra, diğerinden ikindiden sonra derslere devam ederken, eski mahallemizden teyzemlerin bitişiğinde tek odalı, küçük bahçesi olan evi kiraladım.

Odanın bir köşesine dokuma tezgâhını kurdum, tezgâhın sol tarafına da dokuma işlerken kitabımı koyup ezberlemek için küçük bir tahta raf yaptım. Avlusunu da rengârenk güzel kokulu çiçeklerle süslediğim küçük evde hem çalışıyor hem okuyor, hem de ziyaretime gelenlere çay, kahve ve güzel yemekler ikram ediyordum. Bir yandan da ibadetlerime devam ediyor, gafletle geçen aylarda kılamadığım namazlarımı kaza ediyordum.

Çevrenin Etkisi

Yeni evimde her bakımdan hayatımı düzene koymuş, ahenkle çalışıyordum. Neşem yerindeydi. Eski arkadaşlarım huzurumu bozuyordu. Hiçbiri namaz kılmadığı gibi benim namazımla da okumamla da alay ediyorlar, ara sıra da kahvehaneye gitmem için zorluyorlardı. Yine bir hafta tatil günü birlikte kahvehaneye gittik. Kahvehanenin yakınındaki Esenbey Camii'nde öğle ezanı okunurken arkadaşlarım yüzüme bakıp gülmeye başladılar. Bana da dokundurarak namazla alay edercesine konuşurlarken dirseğimi masanın üstüne, elimi de şakağıma koydum ve düşündüm. Bunlar bana dost mu, düşman mı? Allah'ın her Müslümana farz kıldığı namazı kendileri de kılmalıyken benim namazımla alay ediyorlar. Bu durum karşısında ya namazı ve okumayı bırakıp eski hâlime dönmeliyim ya da bunları bırakıp arkadaşlığı kesmeliyim. Kendime yeni bir çevre edinmeliyim. Birincisi olmayacağına göre, ikincisini yapmalıyım. Ateşle pamuk bir arada duramadığı gibi ben de bunlarla birlikte huzur içinde yaşayamam. Kendi kendime bunları düşünüp tasarlarken namaz vakti geçti, camiye gidemedim; ama hiçbiriyle bir daha görüşmemeye kesin kararımı vererek hemen kalktım. Kendilerine de kahvehaneye de veda ettim, ileride dönüş yapıp benim yoluma girenlerden başka, hiçbiriyle bir daha görüşüp konuşmadım. O zamandan beri de zaruri hâllerin dışında kendi isteğimle bir daha kahvehaneye gitmedim. Yolumuz gibi fikir ve düşüncelerimiz de ayrı olan arkadaşlarımdan koptuktan sonra, aynı yolun yolcusu olanlardan yeni arkadaşlar edinmeye başladım. Evim hem iş yeri hem ders çalışma yeri, hem de misafirhane oldu. Nasıl olduysa o sıralarda bende bir çiçek düşkünlüğü peyda oldu. Çokça saksı aldım, teyzemin aracılığı ile komşulardan çeşitli çiçek fideleri alarak avlunun etrafını rengârenk çiçeklerle süsledim. Akşamüzerleri sularını verip çiçeklere bakmak bana öyle canlılık veriyordu ki sanki çiçekler

açılınca hayatım tazeleniyordu. Hâlbuki o zamanlarda, çiçekleri sevmenin ve onlara bakmanın insanın huylarını güzelleştireceğini henüz bilmiyordum. Bunu öğrendikten sonra çiçeklere karşı sevgim daha da arttı. Her gittiğim yerde kendime –küçük de olsa– bir çiçek bahçesi yapmaya, odamın köşelerini çiçeklerle süslemeye başladım. Bu satırları bile çalışma masamın üzerine dizdiğim rengârenk güzel çiçeklere ve eflatun renkli menekşelere bakarak yazıyorum. Bir yanda kitaplarım, öbür yanda canlı güzel çiçeklerim, vefakâr arkadaşlarımdır.

Bana Yön Veren Kitap

Yeni evimde derslerime çalışırken, bir yandan da ikinci hocam Hafız Tevfik Efendi'den aldığım derslerden, arkadaşlarıma bir şeyler anlatmaya çalışıyordum. Her bakımdan mutluydum. Beni derinlemesine düşündüren bir durum vardı. Canım gibi sevdiğim, gece gündüz elimden bırakmak istemediğim Kur'an'ı okuyor; fakat anlamıyordum. Sanki âşık olduğum dilberi kapattıkları odanın etrafını dolaşmakla gönlümü eğliyordum. Bir defa Hafız Tevfik Hocama, bana okuttuğu Kur'an'ın manasını da anlatmasını isteyince "Evladım, Kur'an'a mana vermek bizim işimiz değil." dedi. Aldığım cevap beni daha çok düşündürdü. Kendi kendime "Kur'an'a mana vermek bize dini öğreten din âliminin işi değilse, kimin işidir?" dedim. Nedense üzerinde fazla durup düşünmedim. Bir gün ikindi dersimizde hocaefendimiz olan Mehmed Ali Efendi'nin elinde gördüğüm bir kitap hayatımın akışını değiştiren ve bana saadetler bahşeden güzel bir rastlantı oldu"

– Hocaefendi o ne kitabı?

– Kur'an-ı Kerim'in tercümesi; yani mânâsı.

– Hafız Tevfik Hocama bir ayetin mânâsını sordum. "Ayete mana veremeyiz." dedi. Bu kitabın yazarı Kur'an'a nasıl mana vermiş?

– Evladım, Kur'an'a mana verilmese, İslamiyet anlaşılır mı? İslam dininin hükümleri, prensipleri, ibadetler, ahlak kuralları, hülasa dinimizin her şeyi Kur'an'dan alınmıştır. Allah, Kur'an'ı –papağanın konuşması gibi– anlamadan okunsun diye göndermemiş, anlaşılsın ve içindekiler uygulansın diye göndermiştir. Bütün dinî kitapların, din adına verilen fetvaların kaynağı Kur'an'dır. Hafız Tevfik Hoca'nın dediği de doğrudur. Onu bizim gibi yarım hocalar değil, büyük âlimler anlar. Onlar Kur'an'ı tefsir veya tercüme eder, biz de onların kitaplarını okuyarak biraz olsun Kur'an'ı anlarız.

– Yani hocam, onlar Kuran'la sizin aranızda aracı mı olurlar?

– Öyle de diyebiliriz.

– Hocam, neden siz büyük âlim olmuyorsunuz?

– Evladım söyletme beni, derdim büyüktür. Âlim olmak için ben de çalışıyordum. Benim gibi niceleri çalışıyordu. Ne yazık ki hevesimiz kursağımızda kaldı. Hedefimize ulaşamadık, arzularımıza kavuşamadık.

– Ne oldu, niçin tahsilinizi yarıda bıraktınız?

– Peki, kestirmeden konuşayım. Neden yarım kaldığımızı soruyorsun. Bunu sormada haklısın. Biz de böyle kalmaya mecbur bırakıldık. Bu da bizim için bir yıkım, acı bir kayıp oldu. Memleketimiz Gaziantep'te iki büyük medrese (dinî ilimleri ve Arapçayı öğreten okul) vardı. Başlarında eşleri az bulunan, Bülbülzade, Mersinli Hacı Ali Efendi ve Tahtâni Camii'nin imamı Câbizâde Hafız Abdullah Efendi gibi büyük müderrisler (âlimler) vardı. Medreseler kapatılınca talebeler dağıldı. Mersinli hocamız da kahrından öldü. Dünyada eşi az bulunan hocaefendimiz Bülbülzade'yi beş kurşunla şehit ettiler. Diğer hocaefendîlerimizin kimi öldü, kimi Arabistan'a göçtü, kimi de zaviyesine (evinin köşesine) çekildi, daha neler olacak diye beklemektedirler. Biz de böyle yarım yamalak kaldık. Kimimiz imam olduk, kimimiz de kendine

bir geçim yolu bulup çalışmakta. Tahsilim yarım kalmasın diye defalarca hocam Hafız Abdullah Efendi'ye başvurdum, medrese hocam olduğu hâlde beni okutmadı. Daha doğrusu okutmaya çekindi; zira Arapça, Osmanlıca ve din dersleri okutmak yasaklandı. Benim de caminin köşesinde size Kur'an okutmam yasaktır ve suçtur. Böyle giderse yakında bu dersimizi engeller, beni de cezalandırırlar. Zaten gaziler yurdu Gaziantep'te benden başka okutan kalmadı. Yüzlerce din âlîmi yetişen bir şehirde, Allah'ın evi ve mabedi olan camide Allah'ın kelamı Kur'an-ı Kerim'i okutmak yasaklanmışsa memleketimizin ne hâle geldiğini düşün.

– Medreseleri niçin kapattılar, oralarda zararlı ilimler mi okutuluyor ki? Medresede hocan olduğu hâlde seni neden okutamadı?

– Hayır ilmin zararlısı olmaz. Hele dinle ilgili ilimler. Bütün Müslümanlar, dinlerini medresede okutulan ilimlerden öğrenirler. Cumhuriyet hükümeti "tevhid-i tedrisat" yaptı; yani devlet okulları ayrı, din okulları ayrı olmasın diye iki okulu birleştirdi. Mustafa Kemal'in "Din, mekteplerde okutulur." sözünü belki duymuşsundur; yani dinle ilgili bütün ilimler, devletin okullarında okutulur. Ayrıca medreselere lüzum yoktur demektir. Böylece medreseler kapatıldı. Okulların dışında Arapça ve din derslerini okutmayı yasakladılar. Bu yüzden hocalarımız bizi okutamadılar. Şimdi anladın mı neden yarım kaldığımızı?

– Hocam, bu dediklerinizi duymuştum; ama bu gibi şeylerle ilgilenmediğim için bir şey anlamamıştım. Şimdi biraz anladım. Bunları anlayınca da zihnim daha çok karıştı.

– Neden zihnim karıştı evladım?

– Hocam, bu dediklerini duyarken Mustafa Kemal'in "Din, devlete karışmaz; devlet, dine karışmaz." dediğini de duymuştum. Burada bir terslik ve aykırılık var gibime geliyor. Din, devletten ayrı olunca, dinle ilgili ilimlerin, devlet ve idare ilimleri ile kültür ve sanat ilimlerinden ayrı okutulması gerekmez miydi?

Üstelik duyduğuma göre bir din âlimi olmak için, en az on beş yirmi sene Arapça ve din tahsili görmek gerekliymiş. İyi bir ilim adamı ve öğretmen olmak için de bir o kadar okumak lazımmış. Böyle olunca tahsil süresi otuz kırk sene olmalı ki din ilimleri ile diğer ilimler bir arada okunabilsin. Yoksa ikisi de eksik kalır. Büyük âlimler yetişmezse Müslümanlara Kur'an'ı kim anlatacak, dinlerini kim öğretecek? Bunların olmayışı dini unutturmak ve memleketimizde İslam dinini yok etmek olmaz mı? Hocam, cumhuriyet kurulalı on beş sene olmuş. Şimdiye kadar okullarda din dersleri okutuldu mu? Kur'an öğretiyorlar mı? "Arapça tahsil olmadan Kur'an anlaşılmaz." diyorsun, peki okullarda Arapça okutuluyor mu? İlmihâl kitabında okumuştum Peygamberimiz (s.a.s.) "Çocuklarınıza yedi yaşında namazı kıldırın." demiş. Namaz, Kur'an bilmeden kılınamaz. Okulların dışında okutulması yasak olunca, bütün mekteplerde Kur'an ve ilmihâl okunmalı ki çocuklar namaz kılabilsinler. Hâlbuki değil mekteplerde din derslerini okutmak, bazı mekteplerde dini inkâr bile ettiriyorlarmış.

– Evladım, galiba bize düşmeyen sözleri konuşmaya başladık. Boşuna zaman kaybetmeyelim. Biz ne kadar konuşsak, hiçbir yararı olmaz. Tavşanın dağa küsüp de dağın haberi olmadığı gibi biz de bu sözlerimizi kimseye duyuramayız. Duyursak da tesiri olmaz. Cezalanır da zararlı çıkarız. Şimdilik biz dersimize devam edelim. Görelim Allah neyler.

Dönüşü ve Bitişi Olmayan Yeni Bir Yola Girerken

Hafız Tevfik Hocamdan Kur'anla ilgili tecvid ve meharic ilimlerini okuduktan sonra, bana karşı güveni artarken özlemime kavuşmam için yolumu açtı.

– Muhtar, seni çok zeki ve kabiliyetli görüyorum. Okumaya devam edersen büyük bir âlim olursun. Seni okutacak büyük âlim bulabilir ve engelleyenlerin şerrinden korunabilirsen. Ne yazık ki gün günden kötü geliyor.

– Hocam, dediğin doğru ise, bu bana Allah'ın büyük bir lütfu ve ihsanıdır. İnşallah sen beni okutur, âlim yaparsın.

– Yok evladım, gerçekçi olmalıyız. Seni iyi bir hoca yapacak kadar ilmimiz yok. İstersen seni hafız yapayım. Kur'an'ın tamamını ezberler, iyi bir hafız olursun. Sana önce biraz Arapça okutayım, sonra da vücuh okuturum. Daha sonra da hafızlığa çalıştırırım. O zaman iyi bir hafız olursun. Hem de memleketimizde benden başka vücuh ilmi bilen yok. Ölürsem, o da benimle birlikte yok olur. Hiç olmazsa bu mukaddes emaneti sana öğretir, emanet eder, bu ilmin memleketimizde yok olmasını önlemiş olurum.

– Hocam, vücuh ilmi nedir? Ben bu kelimeden bir şey anlayamadım.

– Evladım, Kur'an-ı Kerim, Allah tarafından yedi harf üzerine; yani çeşitli Arap kabilelerinin lehçeleri üzerine, başka türlü okunabilecek şekilde inmiştir. Memleketimizde okunan, bunlardan sadece biridir. Böylece, önce biraz Arapça okuyacaksın, bu ilmin kitapları da Arapça olduğu için, Kur'an-ı Kerim'i biraz olsun anlayarak okursun. Sana şunu da hatırlatayım ki bu ilmi öğrenmen için bütün dikkatini vererek, azimle ve gayretle en az iki üç sene çalışman gerekir. Bilmem bunu göze alabilir misin?

– Hocam! Arapçayı öğrenmem ve biraz olsun Kur'an'ı anlayarak okuyabilmem için değil iki üç senemi, bütün ömrümü, canımı vermeyi bile göze alırım.

Bugüne kadar öğrenmek isteyip de öğrenemediğim bir iş ve bir sanat olmamıştır. Ne kadar zor olursa olsun, Allah'ın yardımı ile üstesinden gelirim. Zaten ben yıllardan beri Arapça öğrenmek için can atıyordum. Böyle bir fırsat kaçırılır mı? Yeter ki sen bu zahmete katlanarak beni okut.

– Evet evladım, sana güveniyorum. Ben de şartlar ve olaylar ne olursa olsun seni okutacağıma söz veriyorum. Bu uğurda hapse

girsem bile. Şunu da itiraf edeyim ki demin de dediğim gibi, sana Arapçayı derinlemesine ve Kur'an'ı anlayabilmek için gereken ilimleri okutacak kadar âlim değilim. "Karınca kararınca" denildiği gibi, sana okutacağım vücuh ilmini anlayacağın kadar okutabilirim.

1937 senesinin sonlarında, on yedi yaşımda Hafız Tevfik Hocamdan yıllardan beri özlediğim Arapçaya başlamakla, gittikçe derinleşen çetin bir işe başlamış, dönüşü ve bitişi olmayan bir yola girmiştim. Bu yol çok uzak, uzak olduğu kadar karanlık, karanlık olduğu kadar da çileli ve cefalı görünüyordu. Bir hocadan Arapça ders alırken, Mehmed Ali Hoca ile de aldığım Arapça dersini müzakere ediyor, birlikte çalışıyorduk. Bu hususta ikisi de beni doyuramıyor, sanki aradığımı bulamıyordum. Çok çalışıyordum; ama gittikçe zorlaşan dersler bana bilmece gibi geliyor, bu garip bilmeceleri çözecek yeni hocalar arıyordum. Kitabımı alıp bana bir şeyler öğretmeleri için gittiğim hocaefendiler, yardımcı olacakları yerde, beni bu sevdadan vazgeçirmeye çalışıyorlar, yanlış veya tehlikeli bir işe başlamış gibi boşuna vakit geçirmeden ve geleceğini düşündükleri bir tehlikeyle karşılaşmadan bu işi bırakmamı söylüyorlardı. Daha doğrusu çok ağır ve tehlikeli olan bu yükü kaldıracağıma bir türlü inanamıyorlardı. Onlar bana: "Kaldıramayacağın yükün altına girme. Yol yakınken bu işten vazgeç." dedikçe benim Arapçaya ve dinî ilimlere karşı istek ve iştiyakım artıyordu. Kur'an'ı anlamak için can atıyordum. "Yeter ki aramızda aracı olmadan, Allah'ın kelamını, Kur'an'dan anlayayım." diyordum. Bu mukaddes hedefime ulaşacağıma, Allah'ın bana yardım edeceğine inanıyordum.

Tehlikelerin İlk işareti

Bana Arapçayı derinlemesine okutacak bir hoca ararken okuduğum hocadan da olmayayım mı? O gün önemli bir işim çıkmış, Mehmed Ali Hocaya derse gidememiştim. Ders okuturken polisler camiyi basarak hocaefendimizi –kendilerine göre– suçüstü yakalarlar. Suçu neymiş biliyor musunuz? Beş gence camide

Kur'an okutuyormuş. Aman Allahım, ne büyük suç! Ayda on lira maaşla imamlık yaptığı camiine namaza gelen gençlere, namazda okuyacakları Kur'an'ı öğretiyormuş. Polislerin hocaefendimize ne yapacaklarını sanırsınız? Ellerindeki Kur'an-ı Kerimleri alır, olmayacak hakareti ederek öğrencileriyle birlikte karakola götürürler. Komiser de hakaret üstüne hakaret ettikten sonra, bir daha böyle bir suç işlerse hapsi boylayacağını, hem de imamlıktan atılacağını söyler, zavallı hocamızı ve gençleri salıverir. Olay günü akşamüzeri ders arkadaşlarım acı haberi getirdiklerinde, çağrışım yoluyla çocukken ninemin komünist Rusya'nın Müslümanlara yaptıklarını ve Kur'an okutanları hapse attıklarını anlattığını hatırlayınca yüreğim sızladı. O zaman ninem demişti ki:

"Yavrum! Üç büyük düşmanımızdan biri de komünist Rusya'dır. Müslümanlara akla hayale gelmeyen eziyetler ediyorlarmış. İbadetlerini engelliyor, Kur'an okutmayı bile yasaklıyorlarmış. Memleketimizde öyle acıklı günlerin yaşanmasından korkuyorum. Müslümanları Allah korusun!"

Kendi kendime "Tehlikelerin ilk sinyali mi çalıyor? Ninemin korktuğu günler mi geliyor?" diyordum. Öyle ya, o günler gelmişti bile. Cami imamının cemaatine Kur'an okutması suç sayılır ve engellenirse, bu yüzden aksakallı yaşlı hocaefendiye hakaret edilirse, buna ne mana verilir?

Kendimi Dinime Adamalıyım ve Okutmalıyım

Bir köşesinde dokuma tezgâhı, yerde hasır serili tek odalı evimde o akşam yemeğini ders arkadaşlarımla birlikte yedik, çaylarımızı yudumlarken uzun uzadıya konuşup tartıştıktan sonra, şartlar ne olursa olsun, ömrümün sonuna kadar bağlı kalacağım kesin kararımı verdim.

Yaşadığım sürece hiçbir karşılık beklemeden ve şahsi menfaat gözetmeden kendimi dinime ve insanlığa adıyorum. Taassuptan,

anlamsız saplantıdan ve siyasetten uzak kalarak, insanlar arasında ayrım yapmadan ve hiçbir fark gözetmeden, dine ve insanlığa hizmet ederken, hocama vaad ettiğim gibi dine ve dinî kurallara bağlı kalacağım, duygularıma da saygı göstererek aklımı kullanacağım. Allah'a dayanarak hizmetimi ömür boyu sürdüreceğim.

Dinimi ve Kur'an'ı layıkıyla anlayıncaya ve din adına bilinmesi gerekenleri iyice öğreninceye kadar okuyacağım. Bunun için süre koymayacağım, yer belirlemeyeceğim. Ömrümün sonuna kadar da sürse, dünyayı dolaşmak pahasına da olsa, özlemime kavuşuncaya kadar çalışacağım. Bu mukaddes yolculuğumda ayağıma bağ olmaması için evlenmeyeceğim. Bu uğurda karşılaşacağım bütün engellere göğüs gereceğim. Zorluklara katlanarak sabredeceğim, korkmadan, sarsılmadan ve yılmadan yoluma devam edeceğim. Terazinin bir kefesine ilmi, öbür kefesine ölümü koydum. "Ya ilim, ya ölüm."

Hocama verdiğim söz üzere, hiçbir karşılık beklemeden ve hiçbir ayırım yapmadan, bugünden başlayarak, okumak isteyen herkesi okutacağım. Okutmak için tahsilimin bitmesini beklemeden bir taraftan okuyacağım, bir taraftan okutacağım. Bir yandan da kimseye yük olmamak için çalışıp geçimimi kazanacağım.

Ders arkadaşlarımın huzurunda bu kararlarımı verdikten sonra onlara dönerek "Arkadaşlar, hocaefendimiz okutmayı bıraktı diye üzülmeyin. İsterseniz bu geceden başlayarak sizi okutabilirim. Hocam Hafız Tevfik'ten ders aldığım için, Allah'ın yardımı ile sizi okutacak durumdayım. Beni okutacak daha büyük hocalar bulacağıma da inanıyorum. Mehmed Ali Hocanın yerine ders alacağım başka hocalar bulacağım." deyince arkadaşlarım çok memnun oldular. Hemen derse başladık. İlk okuttuğum talebem de kendisini kıskandığım ve okumama sebep olan baklavacı Vahap Dinçerler oldu.

İlk okutmaya başladığım o günlerde, on yedi yaşımı bitirmiş, on sekizime girmiştim. O geceki sevincim görülmeliydi. Hayatımın en neşeli günlerinden birini yaşıyordum.

Talebelerime Nasıl Davranacağım?

Talebelerim gidince, okuturken nasıl bir yol takip edeceğimi düşünmeye başladım. Bir ara gözümü kapatıp geçmişe daldım, çocukken gittiğim hocalarda gördüğüm ve yaşadığım, körpe çocuklara verilen ceza türlerini hatırladım.

Falaka, dayak, sille, tekme, tokat. Hocanın sağ yanına uzatılmış ucu iğneli çubuklar, ders odasının köşesinde dayalı sopalar. Tek ayak üstünde durmalar. Korkutucu, hışımlı (öfkeli) bakışlar, ürkütücü, kırıcı azarlamalar. Çocuk hocasından şikâyetçi olunca da babasından ve ailesinden yiyeceği dayak veya papara… Bunları düşününce kendi kendime diyordum ki: "Bu ceza türleri, çocukların terbiyesi ve daha iyi çalışmaları için uygulanıyordu. Bir yandan da yıldırıcı ve ürkütücü oluyor ve yeni yetişen nesle kötü örnek oluyordu. Belki de Peygamberimiz, Müslüman olmak için ve Müslümanlığı öğrenmek için gelenlere böyle davransaydı, Müslümanlıktan kaçar ve başından dağılırlardı. Ya bir de Müslümanlığı para karşılığında öğretseydi... Hayır, böyle yapmamıştır. İnsanları terbiye ederek daha üstün, faziletli ve Allah'ın huzuruna layık bir insan yapmak için gelen tertemiz Müslümanlık, masum çocuklara ve Müslümanlığı öğrenmek için gelenlere asla bu şekilde davranılmasına razı olmaz. Mademki dini ve Kur'an'ı öğretmek ibadettir. İbadet esnasında dayak, kötek, azar, kötü söz, sille, tokat olur mu? Hem de ibadet Allah'ın huzurunda olur. Bunlar Allah'ın huzurunda nasıl yapılır? O hâlde Müslümanlığı ve Müslümanlıkla İlgili İlimleri öğretirken, insanlığa ve Müslümanlığa yakışır bir üslup seçeceğim. Tıpkı Hafız Tevfik Hocam gibi. O, karşısında istediği gibi okumasam, yanlış da okusam, hiç surat asmaz, hep gülümser. Değil dayak atmak, kırıcı bir kelime bile

söylemez, okutmasına karşılık ücret almaz. Beni okutmak için hapsedilmeyi bile göze almamış mıydı? İşte örnek bir hoca!

Ben de öyle olacağım. Daha da ileri gideceğim. Talebem bir harfi yüz tekrarla bile öğrenemese, yine kızmayacağım. Hoşgörülü, uyumlu ve kusurları affedici olacağım ki Allah da bana karşı öyle olsun. Darda da kalsam, talebem zengin de olsa, hocama söz verdiğim gibi, okutma karşılığında şahıslardan para almayacağım. Hiçbir karşılık beklemeden sırf din için, Allah için hizmet edeceğim. Geçimimi başka yerden çalışıp kazanacağım. Bu uğurda Allah'ın bana yardım edeceğine inanıyorum. Bu mukaddes hizmeti üşenmeden, korkmadan ve çekinmeden ömrümün sonuna kadar sürdüreceğim. Bu uğurda tek yardımcım Allah'tır."

Çalışmalarımın verimli olması için günlük hayatımı düzene koydum ve günümü üçe ayırdım.

Bir bölümü dokuma tezgâhında, bir bölümü hocamdan ders almak, aldığım derse çalışmak ve kitap okumakla, bir bölümü de talebelerime ders vermek ve ibadetle geçiyordu. Dersimin dışında okuduğum Osmanlıca kitaplar daha çok ahlak, tasavvuf ve velilerin hâl tercümeleriyle ilgili olanlarıydı. Bunun da sebebi, önce huylarımı güzelleştirip maneviyatımı yükselterek pürüzsüz örnek bir insan olmak isteğimdir. Kusursuz insan olmazsa da mümkün olduğu kadar kusurlarımı azaltmak istiyordum ki Allah'ın rızasını kazanayım, talebelerime de güzel örnek olayım. Yoksa okumanın ve okutmanın anlamı kalmazdı.

Benden başka okutan olmadığı için talebem çoğalıyor, okuttuğum duyuldukça yenileri ekleniyordu.

Her Yazılana İnanıyorum

Issız gecelerde kitaplarımla baş başa kalınca bol bol kitap okuyor, her okuduğuma inanıyor, inandıklarımı fiilen yaşamak, uygulamak istiyordum. Tek hocadan ders alışım, çok

kitap okumaya vakit ayırmama, çok okumam da daha çok ibadet yapmama yol açıyordu. Her insana güvenilmediği gibi her kitaba da güvenilmeyeceğini bilmiyor, kitaplarda yazılanlara –Allah kelamıymış gibi– inanıyor, inandıklarımı da yapıyordum. O günkü görüşüme göre, bence her kitap mukaddes, kitapları yazanlar masumdu. Hata yapmazlar, yalan yanlış yazmazlar diye inanıyordum. Kitabın değil yazıları, yazı olmayan sahife kenarlarının bile kutsal olduğuna inandığımız için çocukken kitabın kopan veya kesilen yerlerini ayakaltında kalmasın diye atmaz, çiğner yutardık.

Yazarların masum olmayıp hata yapabileceğini, her kitap yazanın derinlemesine bir din âlimi olamayacağını aklıma bile getirmiyordum. Küçük yaşta yapılan telkinle, kitap sevgisi ruhumuza yerleşmişti. Bizce her kitap mukaddesti. Kimi imanı zayıf yazarların, din düşmanlarının oyununa gelerek dinde olmayan uygulamaları dindenmiş gibi göstereceğini, bazı ehliyetsiz ahmak mürşidlerin insanları irşad edeceğim diye Peygamberimiz'in ağzından hadis uyduracağını düşünemezdim. Henüz ilim terazimiz bunları tartamazdı. Bazı din erbabı, başka dinlere inanmış, uzun yıllar o dinlerin hüküm ve kurallarını yaşamış, daha sonra da Müslüman olmuşlardı. Onlarla birlikte, İslam'la asla bağdaşmayan birçok batıl inancın, yanlış uygulamaların ve hurafelerin de İslam'a girebileceğini, o günkü bilgilerimle ölçebilir miydim? O güne kadar "Ahmak dostun, akıllı düşmandan daha zararlı." olduğunu da duymamıştım, işte bu yüzden elime geçen her kitabı saygı ile okuyor, okuduklarıma inanıyor, inandıklarımı benimsiyor, benimsediklerimi ne pahasına olursa olsun uyguluyordum. Müslümanlığı yaşayacağım derken, İslam'da olmayan bidat ve hurafeleri de yaşadığımın farkında değildim. Bazı uygulamaların zararının faydasından çok olacağını bilmiyordum. Mesela bir kitapta okuyorum: "Falan zat, şu kadar sene canının istediklerini yemez, istemediklerini yermiş." Ben de aynısını yaparken, "Gönül istemedik aş, ya karın ağrıtır ya baş." atasözünü göz ardı ediyordum ve

sağlığımın zedelendiğinin farkında değildim. İnsana en çok yarayan besinlerin iştahla yedikleri olduğunu bilmiyordum. Bunlardan daha önemlisi de Allah'ın helal kıldığını kendime ne hakla haram kıldığımı ve bunun günah olduğunu aklıma bile getirmiyordum. "Falan evliya hiç ayaklarını uzatıp yatmamış." Bunu okuyunca, ayaklarımı toplayarak yatmaya başladım. Kendimi alıştırıncaya kadar, ayaklarımı bağlar da yatardım. Bu yüzden de uykuda dinlenemiyor, uyanınca kendimi daha çok yorgun buluyordum. Allah'ın "Uykunuzu rahatlamanız için kıldık." ayetini yanlış uyguluyordum. Kitabın başka bir yerinde "Falan evliya mağaraya girer, günlerce uyumadan ibadet edermiş. Uykusunu kaçırmak için, mağaraya girerken değnek götürür, uykusu geldikçe kendi kendini döverek uykusunu kaçırırmış." yazıyordu. Ben de uykumu kaçırmak için, gülünç yöntemlere başvuruyordum. Bu hareketimin, Kur'an-ı Kerim'in uyku ile ilgili ayetlerine ters düştüğünü ve kendine zulmetmenin günah olduğunu bilmiyordum.

Kendimi Kemende Vuruyorum

Hele başka bir evliyanın gülünç bir uygulamasını kendime tatbik etmeye kalkışmam, bana çok pahalıya mal olmuştu. Bana işkenceli geceler geçirtirken, çok sevdiğim ve benden birkaç yaş büyük bir talebemin de ölümüne yol açmıştı.

Kitapta okuduğuma göre, bir zat geceleri kendini kemende vurarak evliya olmuş. Ben de evliya olmak sevdasıyla kitapta okuduğum tarif üzere geceleri kendimi kemende vurmaya başladım. Geceleri yatma saatim gelince sağlam bir ipi boynuma geçiriyor, dizimin altından geçirerek çenem dizime değinceye dek ipi çekiyor ve sıkıca bağlıyordum. Böylece ip boynumu ve dizimin altını kertiyor, boynum da kırılmışçasına acıyor, sabahlara kadar kendi kendime işkence ediyordum. Güya böyle yaparak Allah'a yaklaşacak ve evliyalardan olacaktım. Bu işkenceler günler, haftalar sürüp gidiyordu. O günlerde okuttuğum talebelerimden,

benden birkaç yaş büyük Muhammed, kalacak yeri olmadığı için yanımda yatıyordu. O da benim gibi sofilik yapacağım diye benden daha ileri gidiyor, kendi kendine eziyet ediyordu. Misafir için bir kat yatağım vardı. Ben kuru hasırın üstünde yatıyordum. Talebem Muhammed, kendisine verdiğim yatakta yatmıyor, benim gibi o da hasırın üzerinde yatıyor, ibadet ve davranışlarında beni taklit etmek istiyor, onu da yapamayınca kendi kendine kızıyor ve kendini cezalandırıyordu.

Bir ara o da benim gibi geceleri kendini kemende vurmak istedi. Buna dayanamayınca işlediğim dokuma tezgâhının çukurunda yatmaya başladı. Rutubetli toprak çukur yarım metre genişliğinde, yetmiş santim uzunluğunda, bir metre derinliğinde idi. O da dokumacılık yaptığı için zaten bütün gün çukurda çalışıyor, geceleri de daracık çukurda kıvranıp yatıyor, doğru dürüst uyuyamıyor, benimle geç vakte kadar ders çalışıyor, seher vakitleri teheccüd namazına (gece namazına) kalkıyor, bana bakarak az yiyordu. “Benim gibi yapmaya dayanamaz, hasta olursun.” diye onu defalarca uyardımsa da beni dinlemedi. Benden büyük olduğu için de zorlayamadım. Nihayet korktuğum başıma geldi. Hastalandı, birkaç gün sonra da yirmi beş yaşında öldü, Hakk’ın rahmetine kavuştu. Talebemin cenazesini yıkadım, kabre koyup eve döndüğümde oldukça üzgündüm ve kendimde değildim. Her gece olduğu gibi o gece de kendimi kemende vururken aklım başımdan alınmış, duygularıma yenilmiştim. Hareketlerim tamamen şuursuzdu. Dizlerimin altından dolaştırıp boynuma geçirdiğim ipi çok çekmiş, bağlarken de kördüğüm etmiştim. Yanı başımda duran gaz lambasını söndürüp kendimi zifiri karanlığa bırakınca, o gün ölen ve cenazesini yıkadığım talebem– teneşir tahtasına uzanmış hâlde– gözümün önüne geldi. Birden irkildim ve bütün dünyam karardı. Bir ara kendimden geçtim. Bir süre sonra kendime geldiğimde, sıkıca bağladığım ipin etkisiyle dizlerimin ve boynumun acısı dayanılmaz hâldeydi. Sanki

boynum bıçkıyla kesiliyordu. İp gerildikçe düğüm iyice oturmuş, kördüğüm olmuştu. Hem de karanlık olduğu için bir türlü çözemiyordum. Uzun kış gecesi uzadıkça uzuyor, bir türlü sabah olmuyordu. Bağırıp çağırıp duvar aşırı teyzemi uyandırmak istiyordum. Beni görünce çılgına döner diye bağıramıyor, "Allah'ım, sabaha kadar bana dayanma gücü ver." diye dua etmekten başka bir şey yapamıyordum. Ümidi kesmiş, o gecenin sabahı olmayacak sanmıştım. Bir yandan o kitabı yazana kızarken, bir yandan da "Böyle akıl almaz işi nasıl yaptım?" diye kendi kendime sitem ediyordum. O gece sabah olup ipi çözünceye kadar öldüm öldüm dirildim. İşkenceden kurtulunca da kemende vurarak kendime işkence etmeye son verdim. Ne işkence çekerek beyhude geçirdiğim geceleri geri getirebildim, ne de canım gibi sevdiğim talebemi tekrar diriltebildim. Paha biçilmez kayıpların sadece acı hatırası kaldı.

Bu olay bana unutulmayan, uyarıcı bir ders oldu. Ondan sonra da özel yaşantıma kimseyi karıştırmadım, inançlarımı kalbimde gizlemeye, yaptıklarımın Allah'la aramızda kalmasına çalıştım. Hem de talebelerimle çok samimi olmakla beraber, talimatıma uymaları için aramızdaki mesafe bulundurmaya, mümkün olduğu kadar düzenli ve disiplinli olmaya gayret ettim. Bununla beraber onlara kırıcı bir söz söylemiyor, üzücü bir davranışta bulunmuyordum. Onları daima güleç yüzle karşılıyor, tatlı dille okutuyordum. Daima onlara güzel örnek olmaya çalışıyor, kendime has hâl ve davranışlarıma onları karıştırmıyordum. Günler geçtikçe talebelerim çoğalıyor, onlar çoğaldıkça okutmaya hevesim artıyor, heveslendikçe daha çok, daha düzenli ve daha disiplinli çalışıyordum.

Seni Okutabilecek Bir Hoca Var; Ama Yıldızdan Uzak

Bu arada Arapça dersi –derya misali– gittikçe derinleşiyor, derinleştikçe zorlaşıyor, zorlaştıkça gözümde değeri artıyor, gönlümde taht kuruyordu. Bu derin deryaya dalabilirsem, Kur'an'ın

derin manalarına dalacaktım. Değmez mi bu uğurda bin canım da olsa feda etmeye? Gönlüm şen, işlerim yolundaydı. Hafız Tevfik Hocamdan Arapça ders alıyor, aldığım dersi Mehmed Ali Hocamla müzakere ediyordum, iki durum beni düşündürüyordu: Günde bir saat Arapça ders almakla ne kadar okusam, ne doğru dürüst Arapçayı öğrenebilirdim, ne de Kur'an'ı anlayabilirdim. Üstelik derslerin çoğunu anlamadan geçiyordum. Nasıl oluyorsa hoca derslerimi derinlemesine anlatamıyor, zaten zor olan Arapça derslerim daha da zorlanıyordu. İkinci sıkıntım, gün be gün çoğalan talebelerime okutacak sermayem bitiyordu. Hocamdan dört beş derste aldığımı talebeme bir saatte okutuyordum. Bir gün müzakere (yardımcı) hocam Mehmed Ali Efendi'ye durumu anlatınca beni aydınlattı.

– Doğrusun evladım Muhtar. Yalnız Hafız Tevfik'ten ders almanla ve benim sana yardımcı olmamla istediğin hedefe ulaşamazsın. Bugüne kadar, bu işten usanır bırakırsın diye bekliyordum. Bakıyorum, okuduklarından bir şey anlayamadığın hâlde –okumayı bırakman şöyle dursun– gün be gün hevesin ve okuma sevgin artıyor. Seni anlıyorum, büyük bir din âlimi olmak istiyorsun. Bu iş sadece istekle sevgiyle olmaz. Âlim olman için seni okutacak âlim, hocan, hatta hocaların olması lazım. Hocan Hafız Tevfik Efendi'yi severim, muhterem bir zattır. Kur'an okutmakta ve Kur'an'la ilgili kıraat ilminde memleketimizde eşi yoktur. Arabî ilimlerde o da benim gibi yarım kaldı. Medreseler kapanınca tahsilini bitiremedi. Mısır'a gitti. Ezher'de âlim olmak için değil, kurra; yani Kur'an okumada uzman olmak için vücuh okumuş. Sen ise büyük bir âlim olmak istiyorsun. Bana kalırsa bu iş burada bitsin. Okumayı bırak, kendine göre daha uygun bir işe bak. Ömrünü boşuna tüketme, hayatının en güzel ve verimli çağı olan gençliğini boşuna geçirme. Çalış, kazan, evlen, kendine bir yuva kur. Geçen gençlik bir daha dönmez. Yaşlanınca da istediklerin olmaz. Gençken tuttuğunu koparırsın, benim gibi ihtiyarlayınca hantallaşır, yerinden kalkamaz, yapmak istediklerini yapamazsın.

– Hocam, ben kendimi İslam dinine adadım. Ömrümün sonuna kadar dinime hizmet edeceğim. Okuyacağım, okutacağım, dinimi öğreneceğim, insanlara da öğreteceğim. Elimden gelirse dinimi bütün dünyaya tanıtacağım. Dünya işlerinde sadece yaşayabileceğim kadar çalışacağım. Hocam, hiçbir şey anlamasam da ömrümün sonuna kadar okuyup bu yolda öleceğim. Beni daha çok düşündüren, talebelerimin durumu, herhâlde duymuşsundur. Sen okutmayı bırakınca talebelerini ben okutmaya başladım. Günler geçtikçe çoğaldılar, sayıları otuzu aştı. Bunlardan, Kur'an, ilmihâl ve tecvid okuyanları olduğu gibi, Arapça okuyanları da var. Okutmaya okumaktan daha çok hevesleniyorum. Hem de okurken anlayamadıklarımı okuturken anlıyorum. Ne var ki okutacak sermayem kalmadı. Hocamdan birkaç günde aldığım dersi ben bir günde okutuyorum. Senden çok rica ediyorum, derdime bir çare düşün. Derslerimde bana yardımcı olduğun gibi beni daha iyi okutacak ve derse doyurucu bir hoca bulmama da yardımcı ol.

– Evladım, memleketimizde seni okutup âlim yapacak bir hoca var. Gönlünü yapabilmen yıldızdan uzak.

– Kimdir bu mübarek hoca?

– Tahtâni Camii'nin İmamı Câbizâde Hafiz Abdullah Efendi. Sana daha önce de söylediğim gibi medresede hocam olduğu hâlde, medreseler kapatılınca tahsilimi bitirmesi için aylarca, yıllarca yalvardım, beni okutmadı. Şimdi daha da yaşlandı, bilmem seni okutur mu? Sana son sözüm, ya bu davadan vazgeç ya da Hafiz Abdullah Efendi'nin gönlünü yapmaya çalış. Yoksa beyhude yere ömrünü zayi etme. Gerçekçi ol, hayal peşinde koşma. Ömür su gibi akıp gidiyor. Onu boşuna akıtma.

Çocuk Sen Şaşırdın mı? Arapça Tarihe Gömüldü!

Mehmed Ali Hoca'nın manalı sözlerini dinledikten sonra eve döndüm, uzun uzadıya düşündüm, kesin kararımı verdim. Ne pahasına olursa olsun, Hafiz Abdullah Hoca'dan mutlaka

ders almayı sağlayacağım. Yaşadığım sürece yalvarma pahasına da olsa. Ertesi gün talebelerimden Vahap'ı da alarak ikindi namazına Tahtâni Camii'ne gittik. İmamı; uzun boylu, büyük sarıklı, aksakallı, nur yüzlü, ilim yüklü pir ihtiyar Hafız Abdullah Efendi'yi görünce, henüz hocam olmadan sevgisi kalbime düştü. Namazdan sonra odasına girerken ben de peşinden girdim. Selam verdim, selamımı aldıktan sonra bize döndü, kaşlarını çatarak tok sesle "Ne istiyorsunuz?" deyince, tartışmamız başladı.

– Hocaefendi! Sende okumak istiyorum.

– Ne okuyacakmışsın?

– Arapça okuyacağım.

– Çocuk sen şaşırdın mı? Arapça tarihe gömüleli on beş sene oldu. Bugüne kadar biri gelip de Arapça okuyacağım demedi. Sen nereden çıktın? Arapçanın ne denli zor olduğunu, başlangıcı olup sonu olmadığını biliyor musun? Ömrünü verip okusan bile ne yapacaksın, okuduğunu nerede uygulayacaksın? Biz ömrümüzün çoğunu vererek okuduk; ama neye yaradı? Beyhude yere ömrümüzü çürüttük. Güya okuduk, âlim olduk, müderris olduk, dersiam olduk, neye yaradı? Yasaklar zinciriyle elimizi kolumuzu bağladılar. Allah'ın hükümlerini, emir ve yasaklarını okutarak, yazarak dinimizi halkımıza tanıtamadık. Dilimizi bağladılar, okuduklarımızı cemaatimize söyleyemez olduk. Allah'ın haram kıldığı, insanın aklını alıp, insanlıktan çıkaran, kardeşi kardeşe, ahbabı ahbaba öldürten, insan dışkısından daha kötü kokan, birçok hastalıklara yol açıp ölüm saçan içki hakkında konuşamayız. Neymiş, kanunun serbest kıldıklarının haram olduğunu söyleyemez, zararlarından söz edemezmişiz. Geçenlerde bir vaizimiz "Törene genç kızlarınızı bacakları açık göndermeyin. Günaha girer, Allah'ın lanetine uğrarsınız." demiş, vaaz vesikasını alarak hocayı mahkemeye vermişler. Daha geçenlerde –medresede talebem olan– Ahmet Çelebi Camii'nin imamı Mehmed Ali

Temiroğlu, cemaatinden beş altı gence Kur'an okuturken polisler camiyi basarak hocayı suçüstü yakalamışlar, zavallı hocayı ve talebelerini karakola götürmüşler, olmaz hakareti etmişler. O da bir daha kimseyi okutmamış. Bak ne hâle düştük. Dinine bağlı gaziler ve şehitler yurdu olan koca Gaziantep'te kimse kimseye dinini okutamaz oldu. Sen de gelmiş "Hocaefendi, bana Arapça okut." diyorsun. Bunu diyorsun da hocaefendinin hakarete uğrayacağını, hapse atılacağını ve öğreneceğin Arapça ve dinî ilimlerin bir işe yarayıp yaramayacağını düşünmüyorsun. Bu kuru sevdadan vazgeç de git kendine uygun bir iş bul. Beyhude yere ömrünü tüketme.

– Hocaefendi, bütün bu dediklerinin daha da kötüsü olsa beni hedefimden caydıramaz, emelimden vazgeçiremez. Ne pahasına olursa olsun, mutlaka okuyacağım. Sen de her tehlikeyi göze alıp beni okutacaksın.

– Şuna bak hele, konuştuklarımdan ders ve ibret alacağı yerde, ille de okuyacağım diye direniyor. Bir de bana emir veriyor. Ayıya kaval çalar gibi, bir saattir boşuna konuşmuşum. Çocuk sen delirdin mi? Çekil git işine. Bana daha kötüsünü söyletme. Bir daha da karşıma gelme.

– …

– Duymuyor musun? Yoksa aklından olduğun gibi kulağında mı sağır oldu? Gitsene, ne duruyorsun?

– Peki hocam gidiyorum; ama gene geleceğim. Haydi, Vahap gidelim. Hocaefendinin yanından çıkınca, sabrı taşan Vahap'ın ağzı açıldı.

– Muhtar, kardeşim, bu ne biçim hocaymış? Okutmadığı gibi bizi kovmadan da kötü etti. Bu hocaya nereden geldik?

– Yok Vahap, öyle söyleme. Hocanın sözlerine ne kırıldım, ne de gücendim. Yarın bu saatte yine geleceğim. Sen de benimle geleceksin.

– Aşk olsun Muhtar! Bunca hakaretten sonra mı?

– Evet, daha çok hakarete uğrasam da yine geleceğim. Belki de Allah, hocanın lisanıyla sabrımı ve ilme olan aşkımı sınıyor. Allah'ın yardımıyla mutlaka bu imtihanı kazanacağım ve bu hocadan okuyacağım.

Eve giderken hocanın söylediklerini düşündükçe, çok zor, zor olduğu kadar karanlık ve çileli günlerin beni beklediğini görür gibi oluyordum. Ertesi gün ikindiye kadar geçen yirmi dört saat, yıl kadar uzadı. Bu arada ne okurken, ne okuturken, ne de dokuma tezgâhında çalışırken kendimde değildim, ne yaptığımın farkında olmuyordum. Düşündüğüm tek şey, acaba hocanın nasıl gönlünü yapar da beni okutmasını sağlarım, düşüncesiydi. Ertesi gün talebelerin dersini verdikten sonra, hocaya kırıldığı için benimle gitmek istemeyen Vahap'ı ikna ederek ikindi namazına yine Tahtâni Camii'ne gittik. Hocanın göremediği bir köşede namazı kıldıktan sonra, peşinden hücresine girdik. Selamımı aldıktan sonra, yine yalvarmalar ve azarlamalar birbirini izledi.

– Sen şu dünkü gelen değil misin?

– Evet hocam.

– Bugün niye geldin? Dünkü dediklerimi anlamadın mı? Yoksa sopayla kovulmak mı istiyorsun?

– Hocam beni okutmanı istiyorum. Kovsan da dövsen de gene geleceğim.

– Çocuk sabrımı taşırma. Tek kelime söylemeden çekil karşımdan. Gözüme bir daha görünme.

– Peki hocam gidiyorum; ama gene geleceğim.

Hocanın yanından ayrılınca, arkadaşım ve talebem Vahap, hocaefendiye öyle kızdı ki bir küfretmediği kaldı. Frenlemesem belki onu da yapardı. Hocaya kızarak benimle gelmek istemediği hâlde onu zorla yanımda götürmem, sırf ilim yolunda zorluklara nasıl katlanılacağını, hedefine ulaşması için insanın gururunu

kırması gerektiğini ve direnerek sebat etmenin mutlu sonucunu göstermek içindi. Bu da aynen tasarladığım gibi sonuçlandı.

Allah'a Şükür, İmtihanı Kazandım

Üçüncü gün de Vahap'la ikindi namazını Tahtâni Camii'nde kıldıktan sonra yine hocanın peşinde hücresine girince birden barut gibi patladı, ağzına geleni söyledi.

– Çocuk, sen ne yüzsüz insansın. Yara sineği gibi yapıştın. Sürerim, kovarım gene gelirsin. Senin aklında kaçıklık mı var; yoksa sen gizli polis teşkilatındansın da beni tuzağa mı düşüreceksin?

– Hocam, aklım başımda. Deli olsam okuyamam. Bugüne kadar benden kimseye zarar gelmedi. Bundan sonra da Allah'ın yardımı ile kimseye zararım olmaz. Ben senden sadece beni okutmanı istiyorum. Ben de önüme geleni Allah rızası için okutacağım. Okutmaya başladım bile. Polisler, Kur'an okutuyor diye Temiroğlu Mehmed Ali Hoca'yı bastığında, ben de onun talebesiydim. O okutmayı bırakınca talebelerini ben okutmaya başladım. Şimdi otuz talebem var, bunların sayısı artacak, yüz olacak, bin olacak. Korkmadan, çekinmeden okutacağım. Bunun gerçekleşmesi, senin beni okutmana bağlıdır. Mehmed Ali Hocam beni ancak senin okutabileceğini, şayet okutmazsan bu işi bırakmamı söyledi. Benim ise, bırakmama imkân yok. Kendimi din uğruna feda ettim. Ömrümün sonuna kadar hizmet ederek bu yolda, din yolunda, ilim yolunda öleceğim. Beni bu yoldan ancak ölüm ayırır. Ya ilim, ya ölüm. Hâlimi ve ilme olan aşkımı göz önüne al, cevabını ona göre ver. Beni okutmanı istiyorum.

– Ya okutmazsam?

– Hocaefendi, Allah'a yemin ederek, kesin konuşuyorum. Beni okutsan da okutmasan da sen sağ oldukça, ben de sağ oldukça, her gün bu saatte gelip, beni okutmanı isteyeceğim. Beni kovsan da bunu mutlaka yapacağım. Bugüne kadar her istediğimi

yaptım. Bunu da yapmaya kararlıyım. Kararımdan beni ancak ölüm ayırır.

– La havle ve la kuvvete illa billahi'l-aliyyil azim. La havle ve la kuvvete il la billahi'l-aliyyil azim. Evladım! Sen başına bir sürü dert açmışsın. Benim de başımı derde sokacaksın. Gel bu sevdadan vazgeç.

– Hocam, bunlar dert değil. Her kuluna nasip olmayan, Allah'ın bana lütfu ihsanıdır. Beni bu yoldan asla ayırmasın.

– Beni her yönden bağladın. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Allah hakkımız da hayırlısını versin. Sen şimdi git, yarın gel. Bu gece bir istihare edeyim, bakalım Allah ne gösterir...

Hocaefendinin yanından çıkınca Vahap, "Muhtar, sende Eyyüb Peygamber'in sabrı varmış. Okutsa bile bu hocanın okuttuğunun ne hayrı olacak?" derken ben "Vahap, Allah'a şükür, imtihanı kazandım. Hocaefendi beni okutacak, ben de okuyup âlim olacağım." diyordum.

O gece hocamın kalbini yumuşatması ve istiharesini arzuma uygun tarzda kılması için durmadan Allah'a yalvarıyordum. Sabah uykudan kalktığımda ümidimin güneşi doğmuş, gönlüm neşeyle dolmuştu. Sevincimden uçacak gibiydim.

Allah'ın Yardımıyla Seni Okutacağım, Büyük Bir Âlim Olacaksın

O gün öyle uzuyor, öyle uzuyordu ki sabırsızlanıyor, telaşlanıyor, korku ve tereddüt karışımı heyecanla Tahtâni Camii'ne gideceğim saati iple çekiyordum. Nihayet beklediğim saat geldi. Vahap'a –azim, sabır ve sebat hususunda– göstereceğimi göstermiş, vereceğim dersi vermiştim. Benimle gelmesine lüzum kalmamıştı. Yalnız başıma Tahtâni Camii'ne giderken yürümüyor, sanki uçuyordum. Camiye varınca ne göreyim? Hayret, ikindi ezanı okunmuş, cemaat camiye girerken, hocaefendi girmiyor, gözü

geleceğim tarafta, odasının önünde bekliyordu. Ona yaklaşınca beni öyle bir karşıladı ki, sanki uzun yıllardan sonra gurbetten dönen biricik evladını karşılar gibi... Beni öyle bir kucakladı ki gülümseyen nurlu yüzü, sevimli ve manalı bakışları, boynuma dolanan yumuşak kolları, bir anda beni başka bir âleme geçirdi, ilim deryasında mıyım, cennet bahçesinde miyim bilmiyordum; çünkü kendimde değildim. Hele dudaklarından dökülerek kalbime nakşolan unutulmaz şu kelimeler, canıma can kattı:

– Neye mâl olursa olsun, Allah'ın yardımıyla seni okutacağım. Sen de okuyup büyük bir âlim olacaksın.

Neydi hocamı bu denli değiştiren, ona yüz seksen derece dönüş yaptıran? Beni okutmasını ona Allah mı ilham etmişti, rüyasında Peygamber mi söylemişti; yoksa aklıma hayalime gelmeyen başka bir sebep mi vardı? Bunları değil sormaya, düşünmeye bile lüzum yoktu; çünkü maksadıma ermiş, amacıma ulaşmıştım. O beni okutacak, ben de okuyup âlim olacaktım. Allah'ım, bu ne büyük lütuf. Hocam beni okutacağına söz vermekle yetinmiyor, âlim olacağımı da müjdeliyordu.

Yeni hocamla derslere başlayınca derin uykudan uyanır gibi oldum. Meğer o güne kadar Arapça okumuyor, oyalanıyormuşum. Hafız Abdullah Hocam, iki hocadan birkaç aydır okuduklarımı birkaç derste özetledi, özetlerken de bana bilmediğim, duymadığım ve okuduğum kitaplarda olmayan birçok kaideler, formüller öğretti ve bana yeni yeni bilgiler verdi.

1938 senesinin ilkbaharında tabiat canlanırken, ben de aradığımı bulmanın sevincini yaşıyor, yeniden canlanıyordum. Her gün sabah saat sekizde derse başlıyoruz, ara vermeden, teneffüs yapmadan iki üç saat okuyoruz. Hoca elimizdeki kitaba dahi bakmadan dersi anlatıyor, anlattıkça açılıyor, açıldıkça coşuyor, coştukça anlattıklarını derinleştiriyordu. Ne o anlatmaktan usanıyor, ne de ben dinlemekten yoruluyordum. Bütün anlattıkları

hafızama geçiyor, ilim yüklü feyizli ve bereketli saatlerin nasıl geçtiğinin farkında olmuyordum. Dersten dönüp eve giderken aldığım dersleri hayalimden bir kez geçirmek, hocamın bütün anlattıklarının hafızama yerleşmesine yetiyor, ayrıca çalışmama lüzum kalmıyordu. Çalışmak istesem de çalışamazdım; çünkü anlattıklarının yüzde doksanı kitapta olmayan bilgilerdi. Zaten uzun uzadıya çalışmaya zamanım da yoktu.

Dersten çıkınca Hafız Tevfik Hocama gidiyor, bir saat de ondan ders alıyorum, öğle namazından sonra eve dönünce talebelerimden bir grup geliyordu. Kısa bir sohbetten sonra derslerini okutuyor, sonra da bir şeyler atıştırıp hemen dokuma tezgâhına giriyordum. Hem çalışıyor hem de yanı başıma koyduğum kitaplardan, okuduğum ve okuttuğum derslerle ilgili ezberleyeceğim şeyleri ezberliyordum.

İkindiden sonra semaveri kaynatıyor, çay demleninceye kadar o akşam yapacağım yemekleri hazırlıyordum. O zamana kadar ikinci grup talebelerim geliyor, çaylarımızı içip dersi yapıyorduk. Akşamüzeri çiçekleri evde suluyor, bakımını yapıyor, bir yandan da evde temizlik yapıyordum.

Akşamları, daha yetişkin talebelerimle ders yaptıktan sonra çeşitli konularda yararlı olduğuna inandığım kitapları okuyor ve yarın hocalarımdan alacağım derslere çalışıyordum. Bazen de dokuma tezgâhında çalışıyordum.

Seherleri erken uyanıyor, teheccüd namazını kılıp, bildiğim ve yapabildiğim kadarıyla ruhumun gıdasını vermeye gayret ediyor, sabah namazından sonra önceki aldığım ve o gün alacağım derslere çalışıyordum. Kahvaltımı hazırlarken evi temizliyor, kahvaltıdan sonra yirmi dakika uyuyor, saat sekize on kala kalkıp abdest aldıktan sonra iki rekât namaz kılıp derse hareket ediyordum. Derse gidip gelirken yolda öyle hızlı yürüyordum ki bir kilometreye yakın yolu beş dakikada kat ediyordum. Günler

geçtikçe derslerim ağırlaşıyor, dost, ahbap ve misafirlerim çoğalıyor, zamanım daralıyordu. Günün yirmi dört saatini planlarken dakikaları bile hesaplıyor, saniyeleri boş geçirmek istemiyordum. Çalışmalarımla zamanım ters orantılı gidiyor, işlerim çoğaldıkça zamanım azalıyordu. Arapçam geliştikçe yeni ilimler ilave ediyor, yeni kitaplara başlıyorduk. Hocamdan aldığım dersler çoğalırken, talebem de çoğalıyordu. Böylece çalışma saatlerim artıyordu. Buna karşılık günümün saatlerini artıramayınca uyku saatlerini azaltmayı düşündüm. Bunun için, bir yandan uyku kaçırıcı çayı ve kahveyi artırırken, bir yandan da az yemeye başladım. Böylece uykum azaldı, zamanım çoğaldı. Az uyku ile yetinebilmem için, üç yönlü formülü uyguladım.

Yatarken, sıkıntı ve üzüntüyü atıp, şen ve neşeli olmak.

Başımı yastığa koyunca uykudan başka her şeyi hafızamdan silip, hemen uykuya dalmak.

Az uyku ile yetineceğime kendimi inandırmak.

Bunları yapmakla kısa sürede uykumu düzene koyarak disiplin altına aldım, günde dört saat uyku ile yetinmeye başladım. Böylece çalışma saatlerimi dört saat daha uzatmış oldum.

Talebe okutmaya öyle hevesliydim ki başkaları okutmaya nazlanır ve okutma karşılığı ücret alırken ben nerdeyse para verip talebe toplamak istiyordum. Buna, hayat hikâyemin kahramanlarından biri olan Vahap Dinçerler'i örnek verebilirim: Vahap'a, Kur'an, ilmihâl, Arabî yazı ve Osmanlıca dersleri veriyordum. Babasının yanında köşkerlik (deri ayakkabıcılığı) ediyor, yemeni dikiyordu. Günde iki saat derse geliyordu. Bir ara Arapça da okumak, işi bırakıp hep derse çalışmak, talebelerimi okutmama da yardım etmek istedi. Bunun için babasından izin isteyince babası "Haftalık ev masrafından hissene düşeni ver, ne yaparsan yap." der. Vahap, çalışmayınca haftalık alamayacağı için babasına ev masrafı payını nasıl ödeyeceğini düşünmeye başladı ve üzüldü.

Vahap'ın babasının kendine has aile idare şekli varmış: Altı oğlunu yanında çalıştırır, onlara haftalık ücret verir, eve yaptığı haftalık masrafı da yediye böler, herkes aldığı haftalıktan ev masraflarından hissesine düşeni babalarına öderlermiş.

Vahap, babasının bu teklifini bana söyleyince "Bunun için düşünmene ve üzülmene gerek yok. Ben nasıl olsa çalışıp kazanıyorum. Her hafta babanın istediği parayı sana veririm, sen de ona ödersin." dedim.

Vahap ne düşündüyse Arapça okumaktan vazgeçti. Şayet okusaydı, dediğimi yapacaktım.

Manevi Yönümü de Geliştirmeliyim

Derslerimdeki başarı bana kıvanç veriyor, Arapçam geliştikçe kendime güvenim artıyor, kolay anlaşılan bazı ayet ve hadislerin manalarını anladıkça, çok kıymetli birer hazine keşfetmiş gibi oluyordum. Yanıma çeşitli mesleklerden gelenler oluyor, onlarla birçok konuda sohbet ediyorduk. Böylece sosyal çevrem genişledikçe, kültürel bilgilerim de gelişiyordu. Yalnız manevi yönden kendimde eksiklik görüyordum. Gerçi ibadetlerimi yapıyordum. Gafletten kurtulup tam huzura geçemediğim için ruhumun gıdasını layıkıyla veremiyordum.

(Sağlıklı uyku, başını yastığa koyunca hemen uyuyabilme ve az uyku ile yetinme konularını (Mutluluk Yolları Hayat Kitabı) adlı eserimde, bütün incelikleriyle açıkladım. Oradan geniş bilgi alabilirsiniz.)

Özel irşada, eğitime, daha açık ifade ile kâmil bir mürşide ihtiyacım vardı. Çocukken dedemle gittiğimiz tekkelerde zikir ederken duyduğum, ilahi hazları, aldığım manevi zevkleri, büyüklerden beni irşad eden ve ruhumu şad eden tatlı sohbetleri düşündükçe, ruhumda parlayan yeni kıvılcımlar bana maneviyata giden yolu gösterir gibi oluyordu. Bu yolda kılavuzsuz yürünmeyeceğine inanıyordum.

Zaman zaman içimden gizli bir ses "Manevi yönümü de geliştirmeliyim." derken "Beni okutan hocaları bulduğum gibi neden manevi yolumu aydınlatıcı ve beni irşad edici bir mürşid bulmuyorum." diye kendi kendime sitem ediyordum. Ruhumda parlayan bu kıvılcım bazen alevleniyor, o zaman kitapları bir tarafa bırakıp derin düşüncelere ve başka âlemlere dalıyordum. Nihayet şu kanaate vardım: Şeriat ilminin dersini aldığım gibi, Peygamberimiz'den beri şeriat ilmi ile birlikte gelen, tarikat ilminin dersini de almalıyım. Bu dersi kimden alacaktım? İşte burası benim için kapalı, karanlık ve düşündürücüydü. Tarikat şeyhlerinin durumu hocalarınkine benzemiyordu.

Hocalar ve Şeyhler

Bir insanın hoca olabilmesi için hocalardan uzun yıllar belli kitaplardan çeşitli ilimleri okuması, birçok imtihanları kazanıp diploma alması, sonra da okutarak okuyarak kültürünü genişletmesi, konuşarak yazarak hocalığını ispatlaması gerekir. Bütün bunlarla beraber her hoca gerçek anlamda topluma yararlı olamaz. Hâlbuki –zamanımızda– şeyh veya mürşid olmanın dış görünüşte ne okulu ne belli ilim dalları ve kitapları ne imtihanı ne diploması var. Ne de şeyh olduğunu ispatlaması için okuması yazması, konuşup tartışması gerekir. Sadece bir önceki şeyhin, kendisini vekili göstermesi veya ölürken vasiyet etmesi yahut da mürşid kılığında görünüp kendi kendini şeyh ilan etmesi yeterlidir. Hele bir de konuşma ve inandırma yeteneği varsa, etrafında müridlerin toplanması daha da kolay ve çabuk olur. Hatta konuşmaması bile, şeyhin kâmil olduğuna işaret sayılıyor; çünkü

Kelâmın fidda ise, sükûtun olsun zehep
Kemal ehli kemâlâtı sükût ile buldu hep

Konuşman gümüş ise, susman altın olur; çünkü büyük insanlar büyüklüğe, susmakla kavuştular.

Bu söz büyük bir insan ve büyük bir mürşid olmak için susmanın fazilet olduğunu gösteriyor. Dünyada en kolay şey susmaktır. Bunun için de dişini sıkıp, dudaklarını kapatması yeterlidir. O hâlde mürşid görünen bir zatın hakiki mürşid olduğunu nasıl bileceğim? İşte bu sorunun cevabı oldukça zor; çünkü susması bile fazilet sayılıyor. Hâlbuki hoca olmak için birçok bilginin yanı sıra, bildiklerini konuşması da gerekir. Geniş alanda tanınması için de kitaplar yazması lazımdır. Ayrıca bir hocaya talebe ve cemaat olmak için her sözüne inanılması ve her dediğinin yapılması gerekmez. Bildikleri, söyledikleri yanlış veya şüpheli olabilir. Hâlbuki tarikat ehlinin inancına göre, bir şeyhe mürid olmak için sözlerini dikkatle, can kulağı ile dinlemek ve bütün dediklerini yapmak gerekir. Dedikleri yanlış ve hatalı da olsa, "Bunda bir hikmet vardır, onu biz anlayamayız." diye ona inanmak gerekir. Pratikte uygulama budur. Peygamberlerden başkasına vahiy gelmeyeceğine göre, mürşidler kendi hatalarını düzeltmezlerse ya da hatalarını söyleyen müridlerinin uyarısını dinlemezlerse, hatalı olarak yaşarlar. O zaman onlara uyanlar da hatalı ve yanlış yolda olurlar. Hem de yanlış yolda gidenlere körü körüne itaat ettikleri için kendi kendilerine ihanet etmiş, Allah'ın kendilerine verdiği en büyük nimet olan akıllarını kullanmadıkları için de Allah'a karış saygısızlık etmiş olurlar.

Bir Mürşid Arıyorum

O günden sonra bildiğim ve duyduğum şeyh efendilerin meclislerine gidiyor, sohbetlerini dinliyor, zikirlerine katılıyordum. Kimisinde ilk defasında, kimilerinde bir süre devam ettikten sonra aklın ve mantığın kabul etmediği, İslam'la bağdaşmayan bidat ve hurafeler görüyor, kimi şeyhleri de mukaddes göreve tamamen ehliyetsiz ve irşada yetersiz buluyor, sessizce uzaklaşıyordum.

Bir ara talebelerimden genç bir hafızla birlikte Ökkeş isminde yaşlı bir zat da derse gelmeye başladı. Dedemin tekke arkadaşı olduğunu öğrenince Ökkeş Amca'ya yakınlık duydum. Tarikat hakkında tecrübelerinden yararlanmam için kendisine açıldım ve tarikata girmek istediğimi söyledim. İsteğimin yerinde olduğunu, ne kadar âlim olursam olayım, tarikata girmeden kâmil bir insan olamayacağımı söyledi. O günden sonra her gelişinde şeyhinden ve şeyhinin birçok kerametleri olduğundan tekrar tekrar –beynimi yıkarcasına– anlatmaya başladı. Bir gün o kadar garip ve ilginç şeyler konuştu ki etkileyici sözlerinin tesiri altında kalarak, ertesi gün şeyhine birlikte gitmeye meyleder gibi oldum.

O gece talebelerim gidip kitaplarımla baş başa kalınca, Ökkeş Amca'nın bir sözü beni düşündürdü: "On beş yirmi sene ilim okuyacağına, bizim tarikatımıza bir sene devam et, daha çok yükselirsin yoksa zahirde kalırsın, kalp gözün açılıp hakikati göremezsin." Bu söz zihnimi iyice karıştırdı. O sırada aklıma şöyle bir şey geldi: Ökkeş Amca'nın şeyhine gidip gitmeme hususunda kararımı vermek için gözümü kapatıp kitaplıktan bir kitap alacağım. Tekrar gözümü kapatıp kitabın bir yerini açacağım, sağdaki sayfayı okuyacağım. Okuduğumdan ilham alarak kararımı ona göre vereceğim. Hemen bunu uyguladım: Gözümü kapatıp bir kitap aldım. Elime, tarikatla ilgili "Miftâhu'l-Kulûb" isimli kitap gelince, "Galiba gideceğim." dedim. Tekrar gözümü kapatıp kitabı açtım, sağ taraftaki sayfanın ortasında ne göreyim:

Şeriattır cümle işlerin başı
Şeriatsız tarikat şeytan işi
Her kimde olmazsa ilm-i şeriat
Onun şeyhi şeytandır bil ki mutlak.

Bu mısraları okuduktan sonra Allah'ın keremine binlerce şükürler olsun "Allah'ım yolumu aydınlattı." dedim ve Ökkeş Amca'nın şeyhine gitmekten vazgeçtiğim gibi "Şeriattan kıl kadar ayrılan, tarikattan dağ kadar ayrılır." kanaatim kesinleşti.

Daha Uygun Bir Yere Gitmeliyiz

Gün be gün çoğalan talebelerle çeşitli mesleklerde yanıma gelip gidenler çoğaldıkça, komşuların dikkatini çekmeye başladım. Gerçi komşular beni tanıyorlar ve yanlış bir iş yapmayacağıma inanıyorlardı. Kur'an-ı Kerim ve din derslerinin okutma yasağını da göz önüne alarak çalışmalarımın aileler arasında dikkat çekeceğini düşündüm. Bize ve çalışmalarımıza daha uygun bir yere gitmeye karar verdim. Çalışmalarım için neresi uygun olabilir diye biraz düşününce, benim için her bakımdan çok uygun bir yer hatırladım. On bir sene önce bir Ramazan gecesi, sabah namazına çok erken gidip de kapalı olduğu için uzun süre kastelin başında beklediğim, sonra da hademe ile dervişlerin hücresine gidip, kadayıf yiyip, birlikte zikrettiğim ve büyüyünce benim de böyle bir hücrem olsa diye yürekten arzu edip dua ettiğim Şeyh Cami. Şeyh Cami, memleketimizde mübarek sayılırdı ve o sıralardaki imamı da çocukluğumda beni iki sene okutan Fethullah Hoca'ydı. Halk bu cami ve bitişiğindeki şeyh hamamını çok fakir olduğu hâlde, Şeyh Fethullah Hazretleri'nin kerametle yaptırdığına, caminin ve camide kalanların, manevi yönden korunduğuna inanırdı. 1925 senesinde çekirgeler Gaziantep'i istila ettiğinde, bütün ağaçları kemirerek yeşil yaprak bırakmadıkları hâlde yalnız Şeyh Camii'nin bahçesindeki ağaçlara dokunmamaları da bu inancı beslemişti. İşte benim için biçilmiş kaftan olan Şeyh Camii'nden bir oda istemek üzere, ikindi namazından sonra, sofada hasırın üzerinde oturan müezzin Mustafa Efendi'nin yanına gittim.

– Mustafa Efendi, senden bir ricam var.

– Buyur, ne istiyorsun?

– Caminin hücrelerinden bir oda istiyorum.

– Kardeşim, bu camiyi yaptıran Şeyh Fethullah Hazretleri. Bu hücreleri hocalar ders okutsun, talebeler ders çalışsın ve

dervişler zikir etsin diye yaptırmış. Her isteyen alsın, mesken edinsin diye yaptırmamış. Sen hücreyi ne için istiyorsun, orada ne yapacaksın?

– İşte ben de istediğim hücreyi, asıl gayesi uğrunda kullanacağım. Talebe okutacağım.

– Sen ne konuşuyorsun? Memleketimizde okutan hoca, okuyan talebe kaldı mı ki? Duyduğuma göre Ahmet Muhtar adında bir gencin evinde birtakım gençler toplanıp bir şeyler okuyorlarmış. Ne yaptıklarını, ne okuduklarını kimin kimi okuttuğunu en yakınlarına, ailelerine bile söylemiyorlarmış. Yalnız ara sıra cemaatimize gelen Köşker Hâlit Ağanın oğlu Vahap'ın da orada okuduğunu duydum.

– Mustafa Efendi, şayet duydukların doğruysa; yani bir genç yaşıtlarına ve kendinden büyüklerine Kur'an, din dersleri ve Arapça okuttuğu gerçekse, buna üzülür müsün, sevinir misin?

– Sevinmez olur muyum, inanamıyorum. Hele büyük hocaların okutmaya çekindikleri ve her hocanın okutamadığı Arapçayı bir gencin okutması, bir de talebesine para vermek istemesi, inanılacak şey mi?

– Duydukların doğrudur. Gençleri okutan genç hoca, yani Ahmet Muhtar benim. Temiroğlu Mehmed Ali Hoca'yı suçüstü yakalarken okuttuğu beş talebeden biri de bendim. Hocam okutmayı bırakıp da okutan hoca kalmayınca, kendi kendime etraflıca düşündükten sonra kesin kararımı verdim: Yaşadığım sürece dinime hizmet edeceğim, dinimizi insanlara öğretmeye çalışacağım. Bugüne kadar tek odalı evde bu hizmeti yürütüyordum. Talebem çoğalınca çevrenin ve komşuların dikkatini çekmeye başladık. Çalışmalarımın engellenmesinden kuşkulanıyorum. Etraflıca düşündüm, okumam ve okutmam için en uygun yerin, senin de dediğin gibi, bu gaye için yapılan cami hücreleri olduğu kanaatine vardım. Onun için buraya geldim, senden bir hücre istiyorum.

Sana zarar geleceğinden çekiniyorsan, hiç korkma. Aksi bir şey olursa, bütün sorumluluğu üzerime alırım.

– Sen kendini tamamen Allah yoluna vermişsin de ben senden –Allah'ın evi sayılan– caminin, bir hücresini mi esirgeyeceğim? Sana hücrelerin en büyüğü olan kendi hücremi veririm. "Yeter ki sen hizmetine; yani okumana ve okutmana devam et.

Gel de Nasıl Gelirsen Gel!

Evi bırakıp hücreye yerleştikten sonra çoğalan talebelerimi, çevrenin dikkatini çekmesin diye gruplara ayırdım. Her namaz vaktinde bir grup geliyor, derslerini alıyor, sessizce dağılıyorlardı. Haftalar geçtikçe okuyanların yanı sıra okumayan yakınları da gelmeye başladı. Çoğu yaşlı olan misafirlerim de yararlansın diye, dersten sonra kısa bir konuşma yaparak onlara genel bilgi veriyor, irşad edici hadisler okuyor, anlatıyordum. Onlar da bir şeyler öğrenip dersten nasiplerini alıyorlardı. Bir süre sonra bunların da bazıları talebem oluyordu. Gelenlerin arasında dedem yaşında olanları bile vardı.

Bir gün talebem olan, yeğeniyle birlikte yaşlı bir amca geldi. Dersten sonra konuştuklarımı dikkatle dinledi. Giderken yanıma yaklaşarak, yavaşça "Ara sıra ben de gelebilir miyim?" dedi. "Tabii gelebilirsin." deyince, sesini daha da alçaltarak. "Ama ben içkili gelirim; çünkü her gün içerim, ayık gezemem." dedi. Ben de "İster ayık gel, ister sarhoş gel. Gel de nasıl gelirsen gel." dedim. Amcanın gelişi ikindi vaktine rastlıyor, biz namaza gidince hücrede tek başına kalıyordu. Birkaç gelişinden sonra o da bizimle namaza kalkmasın mı, meğer "Ben Müslüman değil miyim? Torunum yaştakiler namazını kılıyor da ben neden kılmıyorum? Utanmadan bir de hocanın karşısına sarhoş geliyorum." diye kendi kendine sitem ederek içkiyi bırakmış, namaza başlamış. Bir süre sonra da okumaya başladı, o da talebelerimin arasına katıldı.

Hücreye geldikten sonra zamanım genişledi ve bereketlendi. Birkaç kilo un alarak Fehime Teyze'me ekmek yaptırdım. Bir kavanoz da peynir aldım. Günde bir ekmek, bir dilim peynir yiyor, doyuyordum. Başka bir şey yememeye karar verdiğim için, düzenim bozulmasın ve zaman kaybı olmasın diye akrabam da olsa kimsenin davetine gitmiyor, kendimi alıştırmamak için kimseden de hediye almıyordum. Kimi talebemin ailesinin gönderdiği yemekleri fakir talebelerime, sık sık yanıma uğrayan yoksullara ve uzaktan gelen yatılı misafirlerime yediriyordum. İrademi kuvvetlendirip yaşayışımı disiplin altına almam ve az yememi (diyetimi) muntazam yürütmem için öyle yapmam gerekiyordu. Çok az yediğim hâlde gücüm kuvvetim ve hafızam yerinde, zekâm iyi çalışıyordu. İleride anlatacağım gibi, bir süre sonra haftada bir gün çalışarak, çay, kahve ve misafirlerime yemeklik parasını kazanıyordum. Aşçılık sanatımın ve memleketimizde her şeyin bol ve ucuz oluşu işimi kolaylaştırıyordu.

Eve Polis Baskını

Ben Şeyh Cami'nde bütün hızımla çalışmalarıma devam ederken, biri polise "Kepenk Mahallesi'nde, Terlik Çıkmazı'nda, solda ikinci evde bir hoca gençlere Kur'an ve din dersleri okutuyor." diye ihbar eder. Aldıkları ihbar üzerine gelen polisler evi kapalı bulunca, komşulardan birine sorarlar. O da "Bu evde oturan yok. Yanlış yere gelmişsiniz." diye gelenleri savar. Ertesi gün durumu bana anlatınca "O hâlde evden tam zamanında çıkmışım. Daha doğrusu Allah beni ve talebemi korumuş." dedim. Ondan sonra da çalışmalarımı daha dikkatli ve daha planlı yürütmeye çalıştım. İki hocadan özellikle Hafız Abdullah Efendi'den aldığım dersler hızla ilerliyor, Arapça kitapları, Kur'an'ı ve Peygamberimiz'in hadislerini anladıkça dünyalar benim oluyor, çalışma azmim kat kat artıyor ve kendi kendime "Öğrendiklerim için her cefaya katlanmaya değer." diyordum.

Hele okumaya gelenlerin üç ay gibi kısa bir sürede Kur'an-ı Kerim'i, Arabî hatla yazılmış ilmihâli, Osmanlıcayı okuyup yazmayı öğrenmeleri bana hayat veriyor, canıma can katıyordu. Zaten Arapça okumayanları üç aydan fazla tutmuyor, yerlerine yenisini alıyordum. Arapça okuyanlarla okutmada bana yardım edenler yanımda süresiz kalıyorlardı. O günün şartları bunu gerektiriyordu. Zaten okuyanlar üç ayda kendilerine yeteri kadar bilgi alıyorlardı.

Öbür yandan, manevi yönden, mürşid aramaya devam ederken, kendi kendime bazı zikirler ediyor, ibadetlerimi arttırıyor, Nakşî olan, Şeyh Camii'nin müezzini Mustafa Efendi'nin zikirlerine de katılıyordum. Bunların her şeyi hoşuma gidiyor, şeriata aykırı bir şeylerini görmüyordum. Sadece "Bunlar bir de Kadirî olsalardı." diyordum. Küçüklüğümde dedemle Kadirî tarikatına gittiğim için gönlüm Kadirîlere meylediyordu. Gittiğim tekkelerde sünnete aykırı hareketlerini görünce onlara bir türlü ısınamıyordum. Derslerimin, okutmamın ve ibadetlerimin yanı sıra bir yandan da farkında olmadan camiye hademelik ediyormuşum. Daha önce yazmam gereken bu olay da şudur: Evden ayrılıp hücreye yerleşince, cami ve müştemilatını; yani çevresini, helalarını, abdest alacak yerlerini çok pis buldum. Sabah namazını kılıp cemaat dağıldıktan sonra, tuvaletlerden başlayarak bir saat sürmeden caminin her tarafını temizledim. O günden sonra, ücretsiz kaldığım camiyi temizlemeyi kendime görev edindim. Cuma günleri birkaç talebemi de alarak cami ve çevresini daha geniş çapta, minarenin merdivenlerine varıncaya kadar temizliyorduk. Bu hizmetimden, başta müezzin Mustafa Efendi, çocukken beni okutan caminin imamı Fethullah Hoca ve cemaat çok memnun oluyorlar "Belki de bu cami yapıldı yapılalı böyle temizlik görmemiştir." diyorlardı.

Ay sonu gelince müezzin Mustafa Efendi bana üç lira verdi. Önce almak istemedim.

– Ben temizliği para için yapmıyorum. Allah'ın evi sayılan camide kira vermeden parasız kaldığım için, yaptığım temizliği Allah'a karşı görev biliyorum.

– Muhtar, sen Allah'ın haksızlık yapacağını mı sanıyorsun, insanlar birbirini bedava çalıştırır; ama Allah, kulunun emeğini yerde koymaz. Çalıştığının karşılığını mutlaka verir. Sen Arapça okuyor, az çok Kur'an'ın manasını anlıyorsun. Allah, Zilzal Sûresi'nde "Kim zerre kadar hayır işlerse, karşılığını görür." demiyor mu, bak Muhtar, sözü uzatmayalım. Sen bu camiye gelmeden birkaç gün önce caminin hademesi ölmüştü, yeni bir hademe arıyorduk. Buranın hademe aylığı üç liradır. İlk geldiğinde "Ayda üç lira ile geçinirim." dediğinde "Öyleyse ayda üç liraya buranın hademeliğini yaparsın." diyecektim, razı olmazsın diye söylemedim. Sen kendiliğinden temizliği yapınca, söylememe gerek kalmadı. Fiilen buranın hademesi sayılırsın. Temizliğe devam ettiğin sürece bu para senin hakkındır. Sana şunu da hatırlatayım: Cami, Allah'ın evi olduğu için buraya hizmet Allah'a hizmet sayılır. Allah'a hizmet ise ibadettir. Böylece bir taşla iki kuş vuruyorsun.

– Mustafa Efendi, zaten ben yaptığım hizmeti ibadet kastıyla, Allah'ın rızasını kazanmak için yapıyorum. Rızkımı veren Allah'tır.

– Doğrusun Muhtar, şimdilik Allah rızkını bu yoldan veriyor. Allah'a karşı itirazın mı var?

– Allah'a itirazım olmadığı gibi, sana da diyecek sözüm kalmadı. Allah'tan gelen her şeye razıyım.

Derse Gelen Geri Zekâlılar Zeki Oluyor

Yeni yerime yerleşince çalışmalarım hızlandı, okuma ve okutmam daha verimli hâle geldi. Yanıma her yaştan ve her meslekten gelenler olduğu gibi çok zekilerin yanı sıra geri zekâlılar da geliyordu; ama okuyamayan olmuyordu. Önceleri, çocukken kendi kendime, "Neden insanların kimisi zeki, kimisi geri zekâlı oluyor?" diyordum. Azimle, sabırla, düzenli çalışmalarla ve Allah'ın yardımı ile zekilerle geri zekâlılar arasındaki açı azalıyor, böylece onlar da zekilerle birlikte öğrenmeleri gerekenleri

üç ayda öğreniyorlardı. Bir oda ile başlayan çalışmalarım, talebeler çoğalınca üç oda oldu. Birinde yaşlıları, birinde gençleri, diğerinde de çocukları okutuyordum. Okuturken talebelerim de bana yardımcı oluyor, bir ay önce gelenler yeni gelenleri, iki aylık olanlar bir aylık olanları okutuyor, Arapça okuyanlardan dersleri ileride olanlar, geride olanlara yardım ediyorlardı. Böylece hem bana yardımcı oluyorlar, hem de kendileri olgunlaşıyorlardı.

Bir akşam namazında camiye 55-60 yaşlarında bir garip geldi. Namazı kılınca caminin kapısında boynunu büktü. Birini arıyormuş gibi namazdan çıkanlara bakıyor, ben de uzaktan onu gözetliyordum. Cemaat çıkıp kimse kalmayınca, olduğu yere oturdu, elini başına koydu, düşünmeye başladı. Kim olduğunu öğrenmek için yanına vardım.

– Amca, kimsiniz, birini mi arıyorsunuz?

– Maraş'tan geldim. Adım Osman'dır. Burada Muhtar Hoca varmış. Talebe okutuyormuş, tanır mısın?

– Gel sana Muhtar Hoca'yı göstereyim. Adamcağızı alıp odama götürdükten sonra kendimi tanıttım.

– Amca, Muhtar Hoca benim. Ne istiyorsun?

– Benimle alay mı ediyorsun, sen çocuksun. Muhtar Hoca olamazsın.

– Önce seninle bir şeyler yiyelim. Biraz sonra hocayı görürsün. Amcaya mütevazı bir akşam yemeği ikram ettim. Akşam okuyan talebeler gelip derse başlayınca, Osman Amca, Muhtar Hoca'yı tanıdı. Hemen kalktı, hocanın elini öpmek istediyse de on dokuz yaşındaki Muhtar Hoca dedesi yaşındaki amcaya elini öptürür mü? Çocukların derslerini okutup, yatsı namazını kıldıktan sonra, sıra misafirimizin derdini dinlemeye gelmişti.

– Osman Amca, nerelisin, buraya ne için geldin?

– Hocam olacağın için sana evladım diyemiyorum. Müsaade et de sana "Hocam" diyeyim ve hikâyemi anlatayım: Maraş'ın

Elbistan kazasının … köyündenim. Beş çocuklu fakir bir aile babasıyım. Çobanlık ediyordum. Bir gün kendi kendime "Ben Müslüman değil miyim? Neden namaz kılmıyorum?" dedim. İyice düşündüm, bir daha bırakmamak üzere o gün namaza başladım. Namazın nasıl kılınacağını, namazda neler okunacağını ve nasıl okunacağını bilmiyordum. Doğru dürüst abdest almasını da bilmiyordum. Bildiğim kadarıyla abdest aldım. "Yat kalk, kabul eden Hak." diye bir şey okumadan o gün namazımı kıldım. Akşam köye dönünce, köyümüzün hocasına gittim. Bana Kur'an okutmasını ve namazın nasıl kılınacağını öğretmesini rica ettimse de hocaefendiden umduğumu bulamadım. Gelişigüzel beş vakit namazı tarif ettikten sonra: "Bu yaştan sonra Kur'an okumasını öğrenemezsin. Git çobanlığını yap. Bir iki dua öğren, namazını kıl." diye beni başından savdı. Belki beni okutan bir hoca bulurum diye ailemi ve çocuklarımı Allah'a emanet ettim. Maraş'a gittim, bir hocaya beni okutmasını rica ettim. Beş çocuk babası olduğumu söyleyince. "Bu yaştan sonra okuyamazsın. Çocuklarını aç bırakıp da günaha girme. Git çalış, çocuklarının rızkını kazan." diye beni başlarından attı. Ben mutlaka okumak istiyordum. "Çocuklarımın rızkını Allah veriyor, ölsem de okuyacağım." diyordum. Derdimi anlattığım birisi, merhametliymiş ki derdimi dinledikten sonra "Amca, Nakşibendî şeyhi Abidin Hoca'ya git, o seni okutur." dedi. Ondan adresini aldım, Abidin Hoca'yı buldum. Beni okutmasını söyleyince, gözünü kapatıp bir süre daldı. Daha sonra gözünü açtı. "Burada seni okutacak kimse bulamazsın sanırım. Daha doğrusu okutmaya çekiniyorlar. Ben de çok yaşlıyım, dermanım ve tahammülüm yok. Seni Gaziantep'te Şeyh Camii'nde Muhtar Hoca okutur. O, okumak isteyeni boş çevirmiyormuş. Okuyanlardan para da almıyormuş. Birkaç gün önce müftü efendinin yardımcısı Fazlı Hoca da oğlu Vehbi'yi okutması için Gaziantep'e gönderdi. O şimdi

Muhtar Hoca'nın yanında. Antep'e gidecek yol paran yoksa sana yol harçlığını da vereyim, hemen git. Buralarda boşuna vaktini geçirme." dedi ve yol paramı da verdi, buraya geldim. Hocam, derdim bu. Dermanım sende. Beni okutursan, ölünceye dek her namazda sana dua ederim. Zaten buraya gelişim var, okumadan dönüşüm yok. Bir Müslümanın bilmesi gerekenleri okuyup öğreninceye kadar yanından ayrılmayacağım. Kovsan da gitmeyeceğim. Herhâlde burada bana bir ekmek verecek bir hayır sahibi bulunur.

– Osman Amca, burası Allah'ın evi. Gelenler misafiri. Biz de Allah'ın hizmetkârıyız. Allah beni buraya gelenleri kov diye değil, okumaya gelenleri okut diye koydu. Buraya ümmî (okuma yazma bilmeyen) olarak geldin, Allah'ın yardımıyla üç aya kadar okuman gerekenleri okuyup, köy hocası olarak gideceksin. Allah'a dayan, kendine güven, seni okutacağımıza inan. Bakalım Allah ne gösterecek. Merak etme rızkını da Allah verir. Aç kalmazsın. Uzak yoldan geldin, yorgunsun. Haydi, sana yatacağın hücreyi göstereyim.

Camideki hücrelerden birini uzaktan gelen misafirlerin ve evi olmayan talebelerin yatması için kullanıyordum. Osman Amca'yı derse başlattım; ama sanki okutmuyor, iğne ile kuyu kazıyordum. Ben ve yardımcı talebelerim saatlerce uğraşıyorduk. Üç beş harfi öğretemiyorduk. Kendi kendime "Demek hocaefendiler Osman Amca'nın okuyamayacağını biliyorlarmış da onun için okutmamışlar." diyor, onlara hak veriyordum. Altmış yaşına gelinceye kadar hiç çalışmayan zekâsı taş kesilmiş, bir şey girmiyordu. Ümidimizi kesmiyor, bir taraftan okutmaya çalışırken, bir yandan zihnini açması için Allah'a yalvarıyor, "Allah'ım, amcaya zihin açıklığı, bana da sabır ver de ümidini kesip, okumadan gitmesin." diyordum. On gün içinde yirmi dokuz harfi öğretinceye kadar canımız çıktı, kendi kendime "Bu kadar kalın kafa olmaz. Herhâlde Allah, okutma hususunda sabrımı sınamak için Osman Amca'nın kafasını kalınlaştırıyor." diyordum. Öğrenmesi uzadıkça sabrım artıyor

"Üzülme, yakın zamanda zihnin açılacak, üç ayda okuyacaksın." diye ona moral veriyordum. Kendisi de "Allah zihnimi açsın." diye az yiyor, az uyuyor, çok çalışıyor ve Allah'a yalvarıyordu. Nitekim Allah duamızı kabul etti, zekâsını öyle açtı ki geçmişi telafi edercesine hızla okuyup, derslerinde ilerlemeye başladı. Bu ilahi mucize sabrımızı, azmimizi, yolumuza olan inanç ve güvenimizi artırdı. Dört aya kadar okuması gereken kitapları okudu ve öğrenmesi gerekenleri öğrendi. Bu mutlu sonucu hocam Hafız Tevfik Efendi'ye anlatınca "Getir, ona ben de imamlık yapmasını, cuma ve bayram namazlarını kıldırmasını öğreteyim, köyüne gidince hocalık yapsın." dedi. Bir hafta sonra da Osman amca Gaziantep'in merkez camisi sayılan Hacı Nasır Camii'nde bir cuma namazı kıldırdıktan sonra, sevinerek ve dua ederek köyüne döndü. Biz de çetin bir imtihanı başarıyla atlatmış olduk.

Bu olay, şu kanaatimi kesinleştirdi: Geri zekâlı görünenlerin çoğu, aslında zekidirler. Zekâları, çalışmaya çalışmaya körlenmiştir. Sabır ve azimle çalıştırırlarsa zekâları açılır. İleri yaşta okumaya gelenlerin, çalıştıkça zekâlarının gelişmesi, bu kanaatimi pekiştiriyordu.

Okumaya gelenlerin zekâları açıldığı gibi, hücreme gelen deliler de uslanıyordu. Sokakta zararlı olan akıl hastaları, yanımıza gelince diz çöküp uslu uslu oturuyorlar, herkes gibi konuştuklarımızı dinliyorlar, bazen de ancak büyüklerin ve kâmil mürşidlerin söyleyebileceği hikmetli sözler söyleyerek beni irşad ediyorlardı. Hücrede "Ders yapılan yerlerde sigara içilmez." cümlesi yazılıydı. Bir gece yarısı ders çalışıyordum. Azılı delilerden Deli Abbas kapıyı –kırarcasına– hızla açıp, içeri girip karşıma oturdu. Kaşlarını çatarak bir süre gözlerime baktıktan sonra, koynundan tütün kutusunu çıkardı, kalınca bir sigara sardı, tok sesle –emredercesine– "Kibrit ver." dedi. Yanan mumun yanındaki kibriti gösterdim. Sigarayı ağzına aldı, yakmak üzere kibrit çöpünü kutudan çıkardı. O sırada –odanın disiplinini bozmamak için– "Burada

sigara içilmez." desem, deliye sözümü dinletemezdim. Allah'a sesimi duyurur, nazımı geçirebilirim diye gözümü kapattım, kalbimden "Allah'ım, delini uslandır, burada sigara içirme." diye niyaz ettim. Gözümü açınca ne göreyim; kibriti yerine koydu, sigarayı da ağzından aldı, kutuya koyarak kalktı, "Allah'a ısmarladık. Kusuruma bakma." diye çıktı gitti.

Şeyh Camii'ne geldiğim günden beri her şey hızla hem değişiyor hem de gelişiyordu: Bazen, yan yana ve karşı karşıya hücrelerin birinden Kur'an-ı Kerim nağmeleri, birinden zikir sesleri, öbüründen okunan ilahi sadalar birbirini tamamlıyor, bizleri bu dünyadan, başka âlemlere götürüyordu. Bir gün kalabalık bir cemaatle yüksek sesle zikir ediyorduk. Okutma yasak olduğu gibi cemaatle zikir de yasaktı: Bir ara "Acaba sesimiz dışardan duyuluyor mu?" diye kuşkulandım. Hemen kalktım, zikirhane olarak yapılan küçük caminin kapısına kadar yürüdüm. Zikir sesleri içeriyi çınlatıyordu. Ayağımı kapıdan dışarıya atınca kulaklarıma inanamadım. Zikir sesinin yerini kuş sesleri almıştı, sanki yüzlerce kuş cıvıldıyordu. Tekrar kapıdan içeri girdim, kuş sesleri kayboldu. Dervişler daha da coşmuş, sesleri yükselmişti. Rüya mı görüyorum?" diye ikinci kez dışarıya çıkınca yine zikir sesinin yerini kuş sesleri aldı. Bu olaydan hem sevindim hem de Rabbime şükrettim. Kendi kendime, "Kâinatı yaratıp, yıldızları boşlukta döndüren Allah, zikir sesini kuş sesine döndürmeye kâdir değil mi? Bu, bize Allah'ın lütfu, manevi koruyucumuz olan Şeyh Fethullah Hazretleri'nin kerametidir." dedim.

Derslerim ilerledikçe yeni yeni ilimlere ve kitaplara başlıyordum. Bir yandan da tarikatla ve tasavvufla ilgili kitaplar okuyordum. Böylece irşad ve maneviyata ait bilgim artıyor, kültürüm genişliyordu. Çeşitli meslek ve yaş gruplarından yanıma gelenlerin sayısı arttıkça, işlerim de artıyordu. Yatılı misafir ve uzaklardan Muhtar Hoca'nın adını duyup kendisini tanımayan ziyaretçiler geliyor ve gelen misafirlere yemek vermek gerekiyordu.

Yemeklere karşı boykotu kaldırıp, sadece peynir ekmek devrini kapatmak zamanı gelmişti. Misafirlere yemek çıkarıp da "Siz buyurun, ben peynir ekmekten başka bir şey yemiyorum." diyemezdim. Hele Peygamberimizin hadisinden, misafirin olduğu zaman nafile orucu bile bozup, sonra kaza etmenin, "Ben orucum, siz buyurun." demekten daha efdal olduğunu öğrenince, yukarıdaki kanaatim kesinleşti. Kendime yeni bir çalışma düzeni kurmam gerekiyordu.

Artık günde on kuruşla geçinme olayı da geride kaldı. Misafirlere, devamlı yanımda kalan fakir talebelerime yemek vermek ve sık sık kaynayan semavere çay şeker almak için daha çok para gerekiyordu. Allah'ın yardımı ile bunun da çözümünü buldum Hocalarım haftalık ders tatilimi salı günü yapıyorlardı. Ben de o gün talebelerime tatil yaparak salı günleri çalışmaya başladım. Hızlı çalıştığım için bir günde iki üç günlük iş yapıyordum. Bunun geliri hademelik gelirime ve Allah'ın bereketine eklenince bana da misafirlerime de yetiyor ve artıyordu. Zaten ben de sanatımı ve maharetimi kullanarak az masrafla daha çok ve daha leziz yemekler yapabiliyordum. Memleketimizde besin maddelerinin bol ve ucuz oluşu bu işi kolaylaştırıyor, Hz. Peygamber'in (s.a.s.), "Kanaat, bitmeyen bir hazinedir." sözünü uygulayınca da yiyecek ve içeceklerimiz dolup taşıyordu. Yediklerimiz sade idi. Besleyici olanları da bunlardı. Yiyeceklerin pahalısı lüks ve fantezi olur, bunlar da besleyici olmaz.

Zikredene Hapis

Nüfusunun yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bir memlekette, –hele başımızdaki idareciler de Müslümanken– dini öğretmenin ve dinî kitapların okutulmasının, ibadet ve Allah'ın emri olan zikrin yasak edilmesine hiçbir mana veremiyordum. İnansam da inanmasam da yasaklar uygulanıyor, suçüstü yakalananlar cezalandırılıyordu. Çınarlı Camii'nin yanında, çocukken

dedemle tekkesine gidip zikir ettiğimiz Hanifi Baba, evinde toplu hâlde zikir ederken yakalanmış, müridleriyle birlikte üç ay hapis yatmışlardı. Hapisten çıkarken de yaşlı ve ihtiyar Hanefi Baba'nın sakalını kestiler. Bunun üzerine halk arasına çıkmaktan utanarak mahallesine çok uzak olan bizim Kepenek Mahallesi'ne geldi. Küçük bir ev kiraladı. Bir daha da evinden çıkmadı. Şeyh Camii'nin müezzini, Nakşî şeyhi Mustafa Efendi, cuma gecesi yatsı namazından sonra camide cemaatla olan arkadaşlarıyla zikir ederken camiyi basan polisler, müridleri ve hocaları suçüstü yakalayıp karakola götürür, ifadelerini alır, sabaha kadar karakolda bekletip, sonra da mahkemeye sevk ederler. O cemaatten biri de hâlen İstanbul Laleli'de meşhur baklavacı Seyidoğlu –o zamanki talebem– Habeş Usta'dır. O gece zikre ben de katılacaktım, o sırada misafirim geldi, gidemedim. Şayet gitseydim, benim işim daha zordu, cezam daha ağır olacaktı. "Muhtar Hoca, Şeyh Camii'nde talebe okutuyor." diye ihbar edilmiştim. Yakalamak için beni de takip ediyorlarmış. Bunu fark edince Şeyh Camii'nde dersi kestim, talebelerimi birkaç camiye ayırdım. Her namaz vaktinde bir camiye gidiyor, namaz kılınıp cemaat dağılınca, o camiye gelen talebelerim kalıyor, kapıyı kapatıp onların derslerini okutuyordum. Bu tarz okutmam da meydana çıkınca başka bir yol düşünüyordum. Böylece köşe bucak kovalamaca oynuyorduk. Bu minval üzere haftalar, aylar, yıllar geçiyordu. Burada yazdığım gibi kolay geçmiyordu. Burada yazamayacağım çok sıkıntılı ve çileli günler geçiriyordum.

Kendine Acımıyorsan Talebelerine Acı

Camiye gelişimin üçüncü senesiydi. Devamlı kaldığım hücre, gündüzleri bile geceyi andırırcasına karanlıktı. Müezzin Mustafa Efendi'nin ilk verdiği aydınlık hücrede fazla kalamadım. Mutlaka kapalı yerlerde okutmalıydım. Ne kadar dikkatli ve tedbirli de olsam, mızrak çuvalda gizlenmiyordu. Muhtar Hocanın, Şeyh

Camii'nde talebe okuttuğu hâlk arasında yayılırken, çalışmalarımızla ilgili haberler de resmî makamlara kadar ulaşmış, takibimize başlanmıştı. Tedbirli olmamız gerekiyordu. Bıkmadan usanmadan uzun yıllar bu acı ve anlamsız mücadeleyi sürdürdük. Kolay olmuyordu. Bu uğurda çektiklerimi ve başıma gelenleri bir Allah, bir ben bilirim. O günlerde çalışmalarımız için güvenilir yer olarak seçtiğimiz, karanlık zikirhaneden girilen zemini toprak hücrenin küçücük tek penceresinin üçte ikisini önündeki şeyh Fethullah Hazretleri'nin mezarı kapatmış, bir köşesinden giren ışık ise güneşli zamanlarda içeriyi ancak bir mum ışığı kadar aydınlatıyordu. Camiye elektrik alınmadığı için, geceleri mum ışığında çalışıyorduk. Yakalanmamak için burada çalışmak zorundaydım. Büyük odada 20-30 talebe ile bir iki mum ışığında çalışıyorduk. O zamanlar nasıl çalışıyor muşuz? Hele kitaplarımın karınca ayağı kadar ince yazılarını nasıl görüyor muşum bilemiyorum. Bildiğim bir şey varsa –şikâyet etmeden– hepimiz de rahatlıkla görüyor, derslerimizi yapıyorduk. Karanlık, çalışmalarımızı engellemiyordu. Mumu nereden sağladığımıza gelince, kadınlar Şeyh Fethullah Hazretleri'nin türbesine gündüz gözüne mum yakarlardı. Ben de; "Cesedi mezarda çürümüş, ruhu cennet bahçesinde olan Şeyh Fethullah Hazretleri'nin mum ışığına ihtiyacı mı var?" diye mumları toplar, geceleri çalışma odamızda ve caminin aydınlatılması gereken yerlerinde yakardım. Bir gün mum bitti. Ben de küçük bir şişeye zeytinyağı ve ince bir fitil koydum, yaktım. Işık kitabın sahifesini zor gösteriyordu. Odanın her yanı karanlıktı, karşıma oturan talebem Adil Teymur'un dersini okutuyordum. O sırada babası Abdullah Teymur kapıyı açarak kafasını uzattı, bizi görememiş ki seslendi:

– Kimse yok mu?

– Ben varım buyur.

– Bizim Adil derse gelecekti. Gelmedi mi?

– Adil karşımda oturuyor, görmüyor musun?

– Muhtar sen ne biçim adamsın? Çocuklarımızı okutuyorsun. Para veriyoruz, almıyorsun. Hediye kabul etmiyorsun. Mum alacak paran olmadığı için böyle karanlıkta çalışıyorsunuz. Kendine acımıyorsan, talebelerine acı. Yazık değil mi gözlerinize? Bari müsaade et, hücrelere elektrik alayım da aydınlıkta çalışın.

– İşte bunu yapabilirsin. Hücre, bana ait değil, Allah'ın evidir.

Bunun üzerine elektrik tesisatını yaptırmaya başladı. Elektrik bağlanıp hücreler aydınlanınca Abdullah Efendi "Biz işi eksik yaptık. Hücreleri aydınlattık, cami karanlıkta kaldı. Buna Allah razı olmaz. Başladığımız hayrı tamamlayalım." dedi ve camiyi de müştemilatını da tamamen elektrikle aydınlattı. Böylece ben de talebelerim de caminin cemaati de aydınlığa kavuştuk. Hücreler ve zikir yapılan küçük cami aydınlanınca altı yüz seneden beri tamir görmeyen caminin onarılması gereken yerleri meydana çıktı. Abdullah Efendi bunların tamamını tamir ettirip, sıva ve boyalarını yaptırmakla, başlattığı hayrı tamamladı. Bir gece mübarek zeytinyağının kitabın sayfasını zorlukla gösteren loş ışıkta çalışmamız, caminin ve çevresinin elektriğe kavuşmasına ve tamamen onarılmasına vesile oldu. Bu da, Allah için yapılan çalışmalarımızın uğurlu ve bereketli sonucudur. Elektriğe kavuşmamız, camiye gelenleri aydınlığa kavuşturmakla kalmadı, bana zaman da kazandırdı. Camide ve çevresinde yanan mum ve gaz lambalarının hizmetini ben üstlenmiştim. Her gün lambaların gazını koyma, camlarını temizleme, mumları yakma ve bittikçe yenileme işleri epeyce zamanımı alıyordu. Şimdi ise her tarafı aydınlatmak ve karartmak için düğmelere basmak yetiyordu.

Neden Bizi Kendi Hâlimize Bırakmıyorlar!

Başıma gelenler beni derin düşüncelere sevk ediyordu. Hocalar, din âlimi, peygamberin varisi ve vekili olarak bildiklerini yapmakla yükümlü oldukları gibi, başkalarına da öğretmekle görevlidirler. Hoca deyince akla ilk gelen okutmaktır. İlim, onlarda

emanettir. Bu emaneti ehline vermezlerse; yani okumak isteyenleri okutmazlarsa, emanete hıyanet etmiş olurlar. İşte hocalarım beni okutmakla emaneti ehline vermiş, görevlerini yapmış ve İslam dininin devamını sağlamaya yardımcı oluyorlardı. Böylece Allah'ın rızasını kazanıyor ve cennetin kapısını açıyorlardı. Din, Allah tarafından bildirilen ve Hz. Muhammed (s.a.s.) tarafından açıklanan hükümlerin, emir ve yasakların yerine getirilmesidir. Bu da ancak bilinmekle olur. "Bilinmeyen bir şey nasıl yapılır? Ben de hocalarımdan öğrenip talebelerime öğretmekle hem talebelik, hem de hocalık vazifemi yaparken, dinime karşı da görevimi yapmış oluyorum. Bunca ve daha nice yararlar sağlayan çalışmalarımızda neden bizi kendi hâlimize bırakmıyorlar? Sanki kâtilmişiz gibi peşimize düşüyorlar! Yolsuzlukları, cinayetleri, toplumun huzurunu bozan davranışları önlemek, devlete karşı olumsuz hareketleri ve ayaklanmaları bastırarak asayişi sağlamak için görevlendirilen güvenlik görevlileri bizden ne istiyorlar, kime ne zararımız var, neden ikide bir bizi tedirgin ediyorlar?" diyor, sorularımı biraz daha genişletiyordum. Devletimiz laikse; yani resmî bir dini yoksa bu yüzden din işleriyle uğraşmıyor ve İslam dinini öğretmiyorsa, biz Müslümanlar da mı dinimizi bırakacağız, dinimizi öğrenip öğretmeyecek miyiz? O zamanlar böyle düşünmeye mecburdum. Din adına ne yapılsa laikliğe aykırı diye yapanları suçluyorlardı. O zamanlar henüz olgunlaşmamış aklımla ve karşılaştığım zorlukların etkisiyle kendi kendime diyordum ki: Mustafa Kemal "Din (din dersleri) mekteplerde okutulur." demiş. Böyle demiş; ama eğer bildiğim doğru ise 1934'ten sonra ne sağlığında ne de ölümünden sonra mekteplerde din dersleri okutulmamış. Öyleyse, görevlileri din dersleri okutulması hususunda Mustafa Kemal Atatürk'ün verdiği emirleri yerine getirmemişler. Eğer görevliler bu emri yerine getirselerdi de mekteplerde din derslerini okutsalardı, ne hocalarımın beni okutmasına, ne de benim gizli gizli talebelerimi okutmama lüzum kalırdı.

Gider dinimizi mekteplerde okur, bu kadar sıkıntılara girmezdik. İslam dini, uydurma batıl dinler veya geçerliliği ve özelliği kalmayan dinler gibi, insanların uydurma kural ve ayinlerinden meydana gelmiş değil ki kulaktan dolma öğrenilsin ve hurafeler hâlinde devam etsin. Kıyamete kadar bütün insanların kurtuluş ve saadet yolu olan muazzam İslam dininin layıkıyla ve bütün incelikleriyle bilinmesi ve öğretilmesi gerekir. Bunu laik devlet yapmıyorsa, dinini öğrenmekle, gelecek nesillere de öğretmekle, yükümlü olan Müslüman cemaatin yapması gerekir. Devlet de buna müsaade etmeli, yardımcı olmalı, en azından, bu basit ve sınırlı çalışmalarımızı engellememeli, diyordum. Ne var ki dinimizin ve ibadetlerimizin temelini teşkil eden Kur'an-ı Kerim'i bile okutmamıza "laikliğe aykırı" diye müsaade etmiyorlardı. Talebelerim –görevliler görür de bizi takip ederler diye– Kur'an-ı Kerim'i ve dinî kitapları açıkta getirmeye korkuyor, ceketlerinin altına gizleyerek taşıyorlardı.

Beni Yakalamak, Kitaplarımı Götürüp Yakmak İçin Gelmişler

Bir gün karanlık hücreyi dolduran talebelerimle sabah saat altı sıralarında derse başladık. Dersimiz iki saat kadar sürecek, sonra da ders almaya gidecektim. Kitaplarım, büyük bir kitaplığı doldurmuş, bir sandık dolusu da sağ tarafımda duruyordu. Rahlemin üzerinde de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hazırladığı yeni Türkçe harflerle basılmış cuma namazında okunacak hutbe kitabı duruyordu. Ders esnasında yüreğime bir sıkıntı geldi ve gözümün önü karardı, karşımdaki talebeleri bile göremez oldum. O güne kadar böyle bir şey olmamıştı. Bu hâlin, Allah tarafından bir uyarı olduğunu düşünerek, talebelerime hemen dağılmalarını söyledim. Devamlı yanımda kalanlardan Mehmed Said'e, o gün gelen bir talebemi okutmasını söyleyip hücreden uzaklaştım. Ben

ayrıldıktan birkaç dakika sonra polisler hücreyi basar, çocukları suçüstü yakalarlar. Suçları nedir biliyor musunuz? Bir çocuk, yeni namaza başlayan bir çocuğa namaz dualarını ve namazda okuyacağı sûreleri öğretiyor! Başlarlar çocukları sıkıştırmaya.

– Hocanız nerede?

– Hocamız yok, ben bu arkadaşıma Kur'an öğretiyorum.

– Kuran okutmanın yasak olduğunu bilmiyor musunuz?

– Polis amca, namaz kılmak yasak mı?

– Ben size namaz kılmak yasak demiyorum. Kur'an okutmak yasak diyorum.

– Kur'an bilmeden namaz kılınır mı?

– Karakola gidip dayak yemeden söyleyin. Burada Muhtar Hoca varmış. Söyleyin nerede, hangi saatlerde okutuyor, hocanızın çok da kitapları varmış. Gösterin, nerede kitaplar?

Çocuklar polisin son sorusuna hayret ederler, korku ve heyecanlarından bir şey söyleyemezler. Karşılarında kocaman kitaplığı, gözlerinin önünde duran rengârenk sıra sıra dizilmiş kitapları göremiyorlar. Hele oturduğum yerin sağında kitap dolu sandığı açıp içine bakacakları yerde, sandığın ucunu kaldırıp altına bakıyorlar. Çocuklar sustukça polisler kızıyor sıkıştırıyor. Nafile. Ne onlar söylüyor ne de bunlar karşılarındaki kitapları görebiliyorlar. Daha doğrusu, Allah onlara kitapları göstermiyor. Sadece resmî makamdan gelen hutbe kitabını, çocukların okuduğu Kur'an alfabesini ve çocukları alıp karakola gidiyorlar. Komiser de çocukların ağzından inandırıcı ifade alamayınca "Üçüncü defa da hocanız kaçmayı başardı. Elimizden kurtulamayacak. Erinde geçinde onu mutlaka yakalayıp cezasını vereceğiz. Kitaplarını da yakacağız." diye tehdit ederek çocukları salıverir.

Bana gelince, hücreden ayrıldım, biraz dolaşıp bir arkadaşımla bir süre konuştum. Sıkıntım dağılınca hücreye gittim. Camiye yaklaşınca cemaatten biri, "Muhtar Hoca, polisler hücreni

bastılar, iki talebenle kitaplarını götürdüler." deyince "Talebelerimi götürürler, ama kitapları ne yapacaklar?" dedim. Amca "Öyle söyleme, din düşmanlığının kitap düşmanlığına dönüştüğünü bilmiyor musun? Daha iki gün önce Ağa Camii'nin bahçesinde çuvallarla dinî kitapları yaktıklarını gözümle gördüm." dedi. Ben de kendimden geçmiş bir hâlde "Benim kitaplarıma dokunamazlar. Onların bekçisi Şeyh Fethullah Hazretleri'dir." dedim.

Tahminimde doğruymuşum. Gözlerinin önünde duran büyük kitaplıktaki koca ciltleri görememişlerdi. Allah, camiyi yaptıran Şeyh Fethullah Hazretleri'nden razı olsun. Bizleri şefaatine nail etsin. Meğer beni tutuklamak ve kitaplarımı götürüp yakmak için arıyorlarmış. Allah beni de kitaplarımı da korumuş.

Tedbirde Kusur Eden, Kadere Bahane Bulur

Anlamsız baskıdan korkup çalışmalarımı bırakarak Allah'ı gücendiremezdim. Şartlar ve olaylar ne olursa olsun, ne pahasına olursa olsun, ömrümün sonuna kadar dinine hizmet etmeye Allah'a söz vermiştim. Mutlaka sözümde durmalıydım. Peygamberimiz, sözünden dönmenin münafıklık alameti olduğunu söylemiş, atalarımız da "Var ikrar verme, öl ikrardan dönme." demiştir. Allah'a dayanarak çalışmalarımı sürdürmeliyim, bütün tedbirlerimi aldıktan sonra Allah'a tevekkül etmeliyim. Tedbirde kusur eden, kadere bahane bulur. Hazreti Muhammed'in (s.a.s.) buyurduğu gibi, önce devemi bağlayıp, sonra Allah'a tevekkül etmeliyim.

Etraflıca düşündükten sonra iki yönden tedbir almayı kararlaştırdım.

Daha önce de bir süre yaptığım gibi talebelerimi birkaç gruba ayırıp, beş camide okutacağım: Merkezim olan Şeyh Camii ile Ağa, Esenbeğ, Ahmet Çelebi ve Kabasakal camilerinde.

Sık sık ders vakitlerini değiştireceğim.

Kabasakal Camii uzun süre kapalı ve bakımsız kaldığı için, viraneye dönmüştü. Yeri, kuytu ve tenha olduğundan benim için biçilmiş kaftandı. İki oğlunu okuttuğum, biraz da hocalığı olan bir ağabeyimiz caminin onarılıp ibadete açılmasını üstlendi. Bahçesinin bir köşesine büyük bir oda yaptım, odanın bir köşesine dokuma tezgâhı kurdum. İmam ve müezzin kadrosu olmayan bu caminin imamlığını ben yapıyordum. Yanımda kalan talebelerden Keskinli Mehmed Müftüoğlu ezan okuyor ve müezzinlik yapıyordu. Ben başka camilerde olduğum vakitlerde namazı da o kıldırıyordu. Caminin ibadete açıldığını, namaza gelen birkaç cemaatten başkası bilmiyordu. Bu durum, orada tanınmamak için avantajdı. Birkaç camide talebe okuttuğum için tamamen izimi kaybettiremiyordum. Yalnız, hangi camide hangi saat okutacağımı, talebelerimden başkası bilmiyordu. Okuttuğum talebelerimin aileleri bile bilmiyordu. Yapılan ihbar üzerine görevliler harekete geçiyor, ders yerlerini ve saatlerini sık sık değiştirmem onları şaşırtıyordu. Ne beni ne de talebelerimi bir türlü ele geçiremiyorlardı. Koruyucu meleklerimizin olduğu bir gerçekti. Suçlu olduğuma inansam, gidip kendim teslim olacağım ki dayım böyle yapmamı istiyordu. Müslümanlara Kur'an ve ilmihâl okutmanın suç olduğuna kendimi bir türlü inandıramıyordum. Bunun tersine, onları peşime takanların suçlu olduğuna inanıyordum. Bu inanç da korkumu atıyor, cesaretimi artırıyordu.

Yanıma her tabakadan gelenler vardı:

Çocuklar, gençler, yaşlılar, özetle yedisinden yetmişine kadar herkes.

Tarikat erbabı, tasavvuf ehli.

Sinemadan çıkan gençler.

Zaman zaman çok seyrek de olsa meyhaneden çıkan sarhoşlar.

Acıkan ve canı çay içmek isteyen meczuplar. Bunlar genellikle başka başka saatlerde geliyorlardı.

Gelenlerin gelişi ve niyetleri nasıl ve ne olursa olsun, bunların çoğu bir süre sonra namaza başlıyor ve talebem oluyordu. Bu netice, çektiğim bütün cefalara değiyordu. Meyhaneden gelip de hafız olanlar bile oldu. Okumak isteyen herkesi okutuyor, yalnız delileri okutamıyordum. İsteseler belki onları da okuturdum; ama istemiyorlardı. İstemeyince değil deli, süper zekâlı da olsa okuyamaz.

Aralarında güzel sesli, makamşinâs, ilahi okuyan ve şarkı söyleyenleri de vardı. Ders meclisimiz bazen şarkı, bazen de ilahi meclisine dönüşüyordu. Gelenlerin mizacına göre şekil alıyordu. Meşrepleri, meslekleri ve yaşları ne olursa olsun, onları ayrım yapmadan saygıyla karşılıyor, elimden gelen hürmeti yapıyordum. Gelenlerin hepsi insandı, hepsi Allah'ın kulu, Allah'ın eseriydi, insana saygı, Allah'a saygı; insanı sevmek Allah'ı sevmekti. Bazen ders yaparken yahut çay semaveri kaynarken ve yemek yerken gözcülerimin işaretiyle bir anda kayıplara karışırım, talebelerimin okuduğu dinî kitaplar sır olur, yerlerini daha önceden hazırlanmış Türkçe kitaplar alır, beni yakalamaya gelenler kara tahtanın başında birinin diğerine yeni yazı okuma-yazma öğrettiğini görürlerdi. Okula gitmemiş, Latin harflerle yazılmış kitapları okuyamayanlara onları da okutuyordum. Yalnız kalıp düşündükçe, gelecek hayatımın zevk ve elemini görür gibi oluyordum. Onun için bütün olayları ve yıldırıcı maceraları tabii karşılıyor, gamdan kurtulmak için kadere razı oluyordum. Bazen de geçmiş yıllara dalıyor "Demek ki küçük yaştan beri yaşadığım çok renkli hayat, sayısız maceralar, çileli günler ve başıma gelen bunca felaketler, bu günlere hazırlanmam içinmiş." diyor, kendi kendime moral vererek teselli buluyor: "Tevekkülü tam olanın yaveri Hak'tır. Gamlanma gönül elbette bir gün şad olacaksın." diyordum. İç içe girmiş girift, yorucu ve yoğun çalıştığım dersleri gece saatlerine alıp sabahlara kadar uykusuz kaldığım zamanlarda, hele kovalamaca oynadığım heyecanlı ve yorucu saatlerde bitkin düşüyordum. Derse gidip hocamın karşısına oturunca

hayatım tazeleniyor, hocamın dudaklarından inci taneleri gibi dökülen sözlerini dinledikçe, sıkıntılarım yerini neşeye bırakıyor, deryaya dalarcasına derslerin derinliklerine daldıkça gönlüm ferahlıyor, dersten dönerken çarşının ortasında sevincimden uçarcasına yürüyor, koşmamak için kendimi zor tutuyordum.

Allah'ım, nerede o rüyayı andıran hayat dolu neşeli yıllar! O yılların her gününde meydana gelen ilginç olaylar, unutulmaz hatıralar...

Kendimi Gülünç Hâllere Sokuyorum

Arapçaya başladıktan altı ay sonra, manevi yolumu aydınlatıcı bir rehber aramaya başlamış, aradan iki buçuk yıl geçtiği hâlde aradığımı bulamamıştım. Evhamlı değildim. Manevi yolculuğumda bana kılavuzluk yapacağına inanmadığım birine de körü körüne bağlanmak istemiyordum. Üşüyordum, ısınmak istiyordum. Yanmayan soğuk sobanın yanında çöreklenmek de anlamsız olurdu. Meğerse uzaklarda aradığım zatın çok yakınımda olduğunu fark etmiyormuşum. Bir ara ümitsizliğe kapılarak aramayı bıraktım, kendi kendime –oldukça yüklü– çeşitli dualar okumaya başladım. O sırada Ramazan dolayısıyla gelen bir vaiz "Allah'a yaklaşmak ve ruhunu terbiye etmek isteyenler, besmele ile gündüz yüz Fatiha, bin İhlâs, beş yüz salavat, bin tevhid (la ilahe illallah), bin Lafza-i Celâl (Allah Allah) okusun." dedi. Bunları da önceki okuduklarıma ekleyerek okumaya devam ettim. Yoğun çalışmalarımın üzerine iki saatten fazla süren günlük zikir çeşitlerini de ilave edince zamanım iyice daraldı. Bunları, derslerimi ve diğer işlerimi aksatmadan nasıl yapacağım diye düşünürken ziyaretine gittiğim bir zat sohbet arasında;

Az uyumak, az konuşmak, az yemek,
İnsan iken insanı eyler melek.
Çok uyumak, çok konuşmak, çok yemek,
İnsan iken insanı eyler merkep, demesin mi? "İşte derdime

çare buldum, diye kesin kararımı verdim ve kendi kendime "Uykuyu azaltabildiğim kadar azaltacağım. Faydasız ve lüzumsuz tek kelime konuşmayacağım. Ölmeyecek kadar az yiyeceğim." dedim, hemen uyguladım. Böylece zamanım genişledi. Bunları yapmaya devam ederken, bende hoşa gitmeyen bazı hâller ve unutkanlık peyda oldu. Mesela daha önce yapmaya utandığım davranışları rahatlıkla yapıyorum, derse giderken kitapları almayı unutuyorum, bana bir şey soranların veya benimle konuşanların garip garip yüzlerine bakıyor, cevap vermiyorum. Kimi zaman anlamsız düşüncelere dalıyor, kendimi bile unutuyorum. Daha neler neler, söylemeye dilim varmayan gülünç davranışlar, ilim ehliyle bağdaşmayan hareketler. Bunlar yetmezmiş gibi, o günlerde okuduğum bir kitabın etkisiyle daha gülünç bir havaya girdim. Kitapta tevazu şöyle anlatılıyordu: "İnsan mütevazı olmadan Allah katında yükselemez, gerçek anlamda mütevazı olması için, başkalarının utanıp yapamadıklarını rahatlıkla yapmalı. Mesela, ciğerciden aldığı bir ciğeri, dişleriyle tutarak, herkesin gözü önünde sallaya sallaya evine götürebilmeli. Bunu yaparken de utanmamalı. Öyle gülünç davranışlarda bulunmalı ki görenler 'Bu adam delirmiş.' demeliler. Ancak o zaman kişi Allah katında yücelmiş olur ve Allah'ın rızasını kazanır." "Kişinin Allah katındaki derecesi, elbisesindeki yamalarla mütenasiptir. Üzerindeki yama çoğaldıkça Allah'a yakınlığı artar, azaldıkça Allah'tan uzaklaşır. İnsanların gözünde düştükçe Allah'a yaklaşır..." Okuduğum kitapta daha başka tevazu yolları da vardı. Özellikle yukarıdaki üç yolu birkaç kez okuduktan sonra kıymetli bir hazine bulmuşçasına okuduklarımı uygulamaya karar verdim. "Okuduklarımın aynısını yapmasam da benzerlerini yapmaya çalışacağım." diye birincisinden başladım.

"Ağzımda ciğer taşıyamam, kendimi gülünç hâle korum." diyerek on iki tane başka başka renklerde, büyük boy palto düğmesi aldım, gömleğimin önüne yukardan aşağıya diktim. Bu hareketim

insanların bana alaylı gözlerle bakmasını sağlıyor, ben de "maneviyatım yükseliyor" sevdasıyla seviniyordum.

İnsanların, özellikle çocukların yanında delicesine gülünç hareketler yaparak, onları kendime güldürüyor, bundan da hoşlanıyordum. Elbiseme yama dikmek için eskimesini beklemeye tahammülüm olmadığından, siyah ceketimin eteğinden kestiğim bir parçayı beyaz takkenin ortasına, takkeden kestiğimi de ceketin eteğine diktim. Yamalıklar kesilen yerlere küçük geldiği için büzerek dikiyor, zıt renk kaba iplik kullanarak dikişleri komik hâle sokuyordum. Böylece elbiselerimde bir sürü gülünç yamalar, yeleğimdeki acayip düğmeler ve komik hareketlerimle, delilere taş çıkarıyordum. Bundan da kıvanç duyuyordum. Önceleri yapmacık olan delilik provaları, günler geçtikçe tabiileşti, alışkanlık hâline geldi. Çocuklar "Deli!" diye peşime düşerken, beni taşlarken, tanımayanlar "Biçareye yazık olmuş. Genç yaşta aklını oynatmış." diyor, tanıyanlar "Muhtar Hocaya göz değdi." diye acıyor, yakın akrabalarım da "Muhtar ilim delisi oldu." diyerek ağlıyorlardı. Gün geçtikçe delicesine hareketlerim artıyordu. Hocalarımın karşısında, talebelerime ders verirken ve ibadetlerimi yaparken, uslulardan daha uslu oluyor, misafirlerimi ağırlıyor, işlerimi ve görevlerimi bütün incelikleriyle eksiksiz yapıyordum. Hocalarımdan, talebelerimden ve misafirlerimden olumsuz tepki görmüyordum. Özetle, dışarıda deli, içeride akıllı oluyordum. Başka bir deyimle, boş zamanlarda deli, iş başında akıllıydım. Şu kadar var ki gün be gün deliğim artıyor ve ağırlaşıyordu. Hâlime acıyanların başında dayım geliyor, beni görünce "Yavrum, seni böyle mi görecektim?" diyor, ağlamaktan kendini tutamıyordu.

Üç ay kadar süren deliliklerim, özellikle son günlerdeki hareketlerim gülünç ve acınacak hâldeydi. Bazen üzerimdeki acayip elbise ile abdest alan cemaatin gözü önünde kastele (havuza) yatıyor, sonra da kalkıp üzerimden sular akarak dolaşıyordum. Gaziantep'te bayram geceleri erkeklerin hamama gitmesi âdetti.

Bayram gecesi benden birkaç yaş büyük talebem Muhammed'le birlikte hamama girdik. Soyunduk, peştemali belimize sarıp yıkanılacak yere gittik. Herkes yıkanıyor, biz sessiz oturuyorduk. Bir süre sonra talebem sessizliği bozdu.

– Yıkanmak için yanımızda kese yok. Tanıdığın biri varsa bir kese bulabilir misin?

– Bir bakayım belki bulurum.

Soyunduğumuz yere gittim. Lacivert ceketimin bir kolunu yarı yerinden kestim. Elime geçen iple bir tarafını sıkıca bağladım. Hamam kesesi gibi ceketin kolunu elime geçirdim, arkadaşın yanına gittim. Hamamın yarı karanlık ışığını, sıcak suyun buharı daha da karartmış olduğundan arkadaşım elimdekini fark edemedi. Önce ben onu keseledim, sıra onun beni keselemesine gelip elimdeki keseyi verince, önce de hâlimi bilen talebem gülerek "Hocam, yine bir delilik yapmışsın. Bundan bir şey anlayamadım." dedi. Ben de "Çıkınca anlarsın." dedim.

Elbisemizi giyip, beyaz gömleğin üzerine yarım kollu lacivert ceketi giyince anlatmama lüzum kalmadı. O gülüyor, ben de neden gülüyor diye gülmesini garipsiyordum. Hamamdan çıkınca camiye gidecektik. Henüz cami açılmadığı için çayhaneye gittik. Çay içerken oradakilerden beni tanıyan ve bilenler hâlime acıyarak bana şefkat ve merhamet gözüyle bakarken, tanımayanlar deliye bakar gibi gülümseyerek alaylı bakıyorlardı. Daha sonra camiye gittik. Hocaefendi vaaz ederken, yanımdakiler garip bir şey görmüş gibi bir koluma, bir de bana bakıyorlardı. Ben de bir şey olmamış gibi bana bakmalarına bir mana veremiyordum. Buna benzer daha nice garip olaylar...

Bir gün talebelerimin dersini okuttum, onlar gittiler. Ben gözümü kapattım, acınacak hâlimi düşünmeye başladım. Kendi kendime, "Güya iyi bir insan olmak ve Allah'ın rızasını kazanmak için kutsi bir gaye için verdiğim mücadele, anlamsız suni

delilik provası şeytanın vesvesesi olmasın." dedim ve bazı sufilerin, "Mürşidi olmayanın, şeyhi şeytandır." sözünü hatırladım. Korkulu rüyadan uyanır gibi oldum. Gözümü açtım. O sırada ilk talebelerimden Bedreddin gelerek beni müjdeledi:

– Ben iyi bir mürşid buldum, intisap ettim, seni de götüreceğim.

– Nerede, nasıl bir şeyh, kendisinde aradığımız vasıflar var mı?

– Diyarbekir'de Fehmi Baba isminde, keramet sahibi, Rufaî şeyhi. Gördüklerimin içinde onun gibi ehl-i kemal bir zat görmedim. Vakit geçirmeden hemen gidelim, ona sen de intisap et.

– Gidersek nasıl bir zat olduğunu görürüz. Hemen hocalarımdan izin alır, talebelerimin de derslerini üç gün tatil ederim, yarın gideriz. Yarın sabah seni bekliyorum.

Bedreddin ayrılınca etraflıca düşündükten sonra hemen gittim, hocalarımdan üç gün izin aldım, talebelerime de "Üç gün ders yapmayacağız." dedim.

Manevi Hayatıma Yön Veren Rüya

O gün, hayatımın en kuşkulu ve en endişeli günlerinden biriydi. Tanımadığım, nasıl bir zat olduğunu bilemediğim birine gidecektik. Ya aradığım değilse... Ya göründüğü gibi değilse... Bedreddin doğruyu görememişse... Bunları hayalimden geçirdikten sonra kendi kendime, "En doğrusu, istihare yaparak Allah'tan hakkımda hayırlısını vermesini dilemeliyim." dedim ve öyle yaptım. O gece Rabbim rüyamda, beni uçuruma düşmekten kurtaran, manevi hayatıma yön veren ve yolumu aydınlatan zatı gösterdi. 1940 senesinin ilkbaharında yirminci yaşımın ikinci yarısındaydım. Rüyamda, karanlık bir gecede bir binanın, üç dört metre kadar yüksek balkonunda, bir grup şeyh efendi başlarında beyaz sarık, ayakta halka hâlinde duruyorlarlardı. Ben

de aralarındaydım. Gecenin karanlığında yüzlerinin nuru öyle parlıyor ki balkonu ve etrafını aydınlatıyor. Uzaklar zifiri karanlık, balkon ise güneş doğmuş gibi aydınlık. Sağımda duran, Şeyh Camii'nin müezzini Nakşibendî tarikatı halifesi Mustafa Efendi'nin şeyhi, Mevlana Halid-i Bağdadi'den sonra dördüncü halife Vehbi Nur Hazretleri sağ elimden tutmuş, ben dört beş yaşlarında çocukmuşum. Başım dizini biraz geçiyor. Bana dönerek, "Sen bizim evladımızsın. Ne Diyarbekir'e ne de başka bir yere gidemezsin." dedi, elimi sıkmasıyla sanki ölü vücuduma taptaze yeni bir can geldi, bütün vücuduma yayıldı. Sevinçle uyandığımda, neşe dolu gönlüm her taraftan kopmuş, iki yıldır yanında olduğum, hizmetlerinde bulunduğum ve zikirlerine katıldığım Müezzin Mustafa Efendi'ye bağlanmış, kalbimde mürşid aramaktan ve uzaklara gitmekten eser kalmamıştı. Sabah namazını kıldıktan sonra Mustafa Efendi'ye rüyamı anlatmak için fırsat kolluyordum. Her gün sabah namazını kılınca müridleriyle hatm-i hace okur, biraz zikir ettikten sonra eğlenmeden işine giderdi. O gün sabah namazını kıldıktan sonra yarım saat kadar camide durdu, ben de gerisinde oturuyordum. Cemaat dağılıp kimse kalmayınca camiden çıktı, ben de arkasından çıktım. Caminin bahçesinde güneşe karşı duvara dayandı. Sanki birini bekliyormuş gibi bir hâli vardı. Yanına varıp selam verdikten sonra; "Bu gece bir rüya gördüm." dedim. O da "Haberim var." dedi ve elimden tuttu birlikte camiye girdik. İki rekât işrak namazı kıldıktan sonra kendisine intisap ettim. Bana günlük okuyacağım dersleri verdikten sonra bir şey konuşmadan, gülümseyerek işine gitti... O sıralarda müezzinliğin yanı sıra manifaturacılık yapıyordu. İntisap sırasında, musafaha ederken duyduğum –tarif edilemeyen– haz ve neşeyle birlikte, duygularım da öyle değişmeler oldu ki ancak o hâli yaşayan bilir. Gözümü açıp üzerimdeki gülünç manzarayı görünce kendi kendime utandım. Sanki biraz önceki Muhtar Hoca ben değildim. Manevi hocam Mustafa Efendi işine gidince ilk işim,

dayımlara giderek üzerimdeki deli görünümü veren elbiseleri çıkarıp yenisini giymek oldu. Böylece üç ay kadar süren komik görünümüm ve hareketlerim yani delilik devrem rüya gibi geldi geçti. Ben de büyük bir imtihan geçirmiş oldum. Her bakımdan bende öyle hızlı bir gelişme oldu ki duygu ve düşüncelerim, hocalarımdan ders alışım ve talebelerime ders verişim, çevremdekilere ve misafirlerime karşı tutum ve davranışlarım eskisinden çok daha düzenli, uyumlu, bilinçli ve manalı oluyordu. Bana ve çalışmalarıma karşı yöneltilen tehlikelere karşı aldığım tedbirler de daha yerinde ve şaşırtıcı oluyordu.

Özetle diyebilirim ki zahir ilmin yanı sıra manevi yola girişim, beni karmaşık bir yaşayıştan ve karanlık bir atmosferden, düzenli, verimli ve aydınlık bir hayata geçirdi. Allah'ıma sayısız şükürler olsun. Önceki fırtınalı hayatım, coşkun sular gibiyken sessiz akan ve gittikçe derinleşen durgun sular gibi oldu. Görüşlerim değişti, ufkum genişledi, duygularım derinleşti, çalışmalarımda gayret ve cesaretim arttı. Derslerim daha verimli ve daha manalı hâle geldi.

Babamlara karşı tek yanlı da olsa duygularım değişti. Her gidişimde onlardan –daha önce olduğu gibi– asık suratlardan dokunaklı sözlerden başka hiçbir iltifat görmediğim hâlde, görevimi yapmış olmak için zaman zaman ziyaretlerine gidiyordum. Her gidişimde daha saygılı olmaya çalışıyordum, ibadetlerimde onlara dua ediyor, Allah'tan onlara hidayet nasip etmesini, benim de kusurlarımı affetmesini istiyordum. Bir gün hocama "Hocaefendi, babam okumamı istemediği hâlde okuyorum. Böyle yapmakla günaha mı giriyorum?" deyince "Yok evladım, sen doğru yoldasın, o seni hak yoldan çevirmek istiyor. Bu hususta baban da olsa, hocan da olsa itaat edilmez. Peygamberimiz (s.a.s.), "Allah'a asi olunacak hususlarda hiç kimseye itaat edilmez." buyurmuştur. Evhama kapılıp da istikametini bozma, yoluna devam et. Ola ki Allah senin yüzün hürmetine babanın kusurlarını affeder." dedi.

İnanılmaz Bir Müjde

İki zıt bir arada olmaz. Bende sevinçle korku baş başa gidiyordu. Talebemin çoğalmasına seviniyor, tehlikeler karşısında korkarak dağılmalarından ve tahsillerinin yarıda kalmasından korkuyordum. Bir baskında bütün hayallerim suya düşebilirdi. "Ya yakalanırsam, ya hapse atılırsam, ya hocam Hakk'ın rahmetine kavuşursa?" diyordum.

Bir gün endişelerimi manevi hocam Mustafa Efendi'ye açtım.

– Mustafa Efendi, evvel Allah, duanız hürmetine Allah beni ve talebelerimi koruyor; ama acaba koruması ne kadar sürecek? Yoksa hevesim kursağımda kalıp tahsilim boşa sürmeyecek mi?

– Yok Muhtar, sen okuyup büyük bir din âlimi olacaksın. Endişelenmene gerek yok, korkuya kapılıp huzurunu bozma. Senin okuyup âlim olacağın, 1937'de; yani bundan üç sene önce müjdelendi.

– Nasıl olur, üç sene önce henüz Arapçaya yeni başlamıştım. O zaman ne ben sizi tanıyordum, ne de siz beni tanıyordunuz.

– Başlamamış olsan bile, okuyup âlim olacağını Allah bilmiyor mu? Levh-i Mahfuz'a yazmamış mı?

– Sözünüzden bir şey anlayamadım.

– Peki, sana anlatayım. Diyeceklerimi iyi dinle. Bu sırrı ilk olarak sana açıklıyorum. Yıllardır bu anı bekliyordum. Bundan beş sene önce, iki oğlunu okuttuğun Abdullah Teymur'la birlikte Maraş'ta Vehbi Nur Hazretlerine intisap edip tarikata girdikten sonra hocaefendi sık sık Gaziantep'e gelir, gelemediği zaman beni Maraş'a çağırır, benimle ilgilenirdi. Bütün hareketlerimi kontrol edercesine bana bu denli özen göstermesine bir mana veremezdim. İntisabımdan iki sene sonra; yani bundan üç sene evvel, bir gelişinde bilmece çözüldü.

– Mustafa, ben sık sık gelemeyeceğim. Bundan sonra arkadaşlarına ve yeni gelenlere hatm-i haceyi sen okutur ve zikrini

yaptırırsın. Bana vekaleten arkadaşlarının irşadıyla sen uğraşacaksın. Bu mukaddes işe seni görevlendiriyorum.

– Hocaefendi, beni affet. Ben bu işi yapamam.

– Neden?

– Ben gencim, hem de âlim değilim. Antep'te birçok âlim var. Onlar şeyh olduğumu duyunca kim bilir hakkımda neler söylerler. Benim yerime onlardan birini tayin edin yahut da bu işle oğlunuz Fazlı Efendi'yi görevlendirin.

– Evladım Mustafa, ben istediğimi tayin edemem. Bu mukaddes görev, babadan evlada miras kalmaz ki oğlumu yerime vekil edeyim. Biz emir kuluyuz, işaret üzere hareket ederiz. Seni halife tayin edişimiz de kendi isteğimizle değil, bize verilen işarete göredir. Allah mübarek kılsın, senin ve arkadaşların hakkında hayırlısını halk etsin. Bu hususta katiyen şüpheye düşme ve evhama kapılma. Âlim olmayışına gelince, haklısın. İlimsiz tarikat, çapasız tarlaya benzer. Çapa yapılmayan tarlaya yabani otlar yayıldığı gibi, âlim bulunmayan tarikata da bidat ve hurafeler hızla yayılır. Uydurulmuş bidatler dinimize, âlimi olmayan tarikatlar yoluyla girer. İşte bazı hocaların tarikata karşı gibi görünmesinin sebebi budur. Onlar tarikata karşı değil, cahil şeyhlere karşıdır. Bu yüzden kuşkulanmana gerek yok. Hem de görevlerini yapacak, gelen kardeşlerine de öğretecek kadar bilgin var. Peygamberimiz, "Kişi bildiklerini yaparsa, Allah ona bilmediklerini öğretir." buyurmuştur. Nasıl öğretir, biliyor musun?

– Nasıl öğretir?

– Onu bilenlerle buluşturur, bilmediklerini onlarla öğretir. Bir de yapması gerekenleri Allah ona ilham eder; yani kalbine doğdurur. Allah sana ikisini de nasip edecek. Yakın gelecekte aranızdan biri; yani sana intisap eden kardeşlerden biri okuyup âlim olacak. Size bilmediklerinizi öğrettiği gibi, memleketimize ve dinimize hizmet edecek, birçok âlim de yetiştirecek. Şimdiden

sizi müjdeliyorum. Ben onu göremeyeceğim. O güne kadar yaşayacağımı sanmıyorum.

– Hocaefendi, bu nasıl olur? Âlimin yetişmesi için Arapça okutan hocalar ve okuyan talebeler olmalı. Hâlbuki medreseler kapatılalı yıllar oldu. Değil Arapça, Kur'an okutmak bile yasaklandı. Yıllardan beri memleketimizde ne bir kelime Arapça okuyan ne de okutan var. Zat-ı âliniz ise aramızdan büyük bir âlimin yetişeceğini söylüyorsunuz.

– Mustafa, sen Allah'ın kudretine inanmıyor musun? Kâinatı yoktan var eden, Hz. Musa'nın asasıyla vurduğu taştan su çıkaran, İsa'yı (a.s.) beşikte konuşturan, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) parmaklarının arasından sular fışkırtan Allah, aranızdan birini âlim yapamaz mı?

Hak tecelli eyleyince her işi âsân eder,
Halk eder esbabını bir lahzada ihsân eder.

Allah her şeye kadirdir, dilediğini yapar. Hiçbir güç Allah'ın iradesine karşı gelemez.

İşte böyle Muhtar, hocaefendi bunları söyleyince, zamanın şartlarına bakarak hocaefendinin sözüne kesin gözüyle bakmıyor, "Herhâlde beni teselli için söylüyor." diyordum. Seninle tanışıp Arapça okuduğunu ve okuttuğunu görünce, biraz ümitlendim. Zorluklara dayanamaz, belki bırakırsın diye biraz şüpheliydim. Bunca zorluklara dayanıp meşakkatlere katlandığını görünce, hele bize intisap edip kardeşimiz olunca, asla şüphem kalmadı. Allah'ın yardımıyla sen okuyup âlim olacak, birçoklarını da okutup âlim yapacaksın. Bundan asla kuşkun olmasın. Bu mutlu günleri Vehbi Hocaefendi'miz görmedi; ama inşallah biz göreceğiz. Allah çalışmalarınızı kesintiye uğratmasın da işinizi başa sürdürsün. Sana şunu da hatırlatayım ki bu mesele görüldüğü gibi kolay olmayacak. Yolun oldukça uzun, yokuş, engebeli, çok da meşakkatlidir. Allah yardımcın olsun. Konuşmamızı çok

uzattık. Namaz vakti gelmiş. Muhtar, Türkçe sözlerle ezan okumak çok zoruma gidiyor. Görevimizi sürdürmemiz lazım. Sana Arapça okumayı ve okutmayı nasip eden. Allah, zamanı gelince bizim de ezanı Arapça okumamızı nasip eder. Allah'ım! Acaba ne zaman 'Tanrı uludur, Tanrı uludur...' diye ezan okumaktan kurtulup, 'Allahu ekber, Allahu ekber...' diye okuyacağız? O günleri bize göster Allah'ım."

Mustafa Efendi'nin âlim olabileceğim müjdesini düşündükçe ümitlerim kuvvetleniyor, olayları düşününce de içinde bulunduğum karmaşık hayat daha da karışacağa benziyor, önümde uzun ve karanlık yollar beliriyordu. Maneviyattan aldığım güç ile karanlıkları yarıp, engelleri aşacağıma ve zorlukları yeneceğime inancım artıyor, ilim yolunda ve din uğrunda ölüm bile olsa her şeyi göze alma azmim kesinleşiyordu. Çevremizdeki çember git gide daralıyor, çalışma alanımız küçülüyor, hareket edemez hâle geliyorduk.

Yeniden Gurbet Yolunda Çileli Günler

Ben kendi yörüngemde hızımı artırmaya çalışırken, üzerimizdeki baskı da artıyordu. Nereye gitsem, peşimden geliyorlar sanıyordum. Ayrıca küçük yaştan beri çok sevdiğim askerlik için, çağım da gelmiş geçiyordu. Öyle bir ruh hâline girmiştim ki okuma ve okutma aşkı sevdaya dönüşmüş, bana her şeyi unutturmuş, ilim yolundan başka bütün yollar tıkanmıştı. Sanki ben kendi irademle yaşamıyordum, hayatımın akışı alınyazımın yörüngesine girmişti. Askerliği hatırlayınca "Keşke resmî devlet okulunda olsaydım da tahsilim bitinceye kadar askerliğim tecil olsaydı." diyordum. Ne çare... Sanki iki maşukun sevgi kancaları kalbime saplanmış, her biri beni kendine çekiyordu. Biri askerlik sevgisi, diğeri ilim aşkı. Nihayet ilim aşkı ağır bastı, ruhumu sardı, olayları kendi arzusuna göre yorumlattı. Muhakememi de bu arzuya göre yürütmek zorunda kaldım. Kendi kendime diyordum ki:

"Askerliği nasıl olsa yaparım. Gecikirse cezalı da olsa yaparım. İlim kuşu kafese girmişken kaçırmamalıyım. Uçarsa bir daha geri gelmez. Ok yaydan çıkınca geri dönmez. İlim kaynağı yaşlı hocam pir ihtiyar, bir an önce ilim haznemi doldurmak için var gücünü sarf ediyor. Su akarken testimi doldurmalıyım. Allah korusun, yeteri kadar ilim almadan ölürse kaynak kurur. İlim haznemi dolduramam. Yarım kalırım ki yarım hoca insanları dinden eder. Bu da benim için ölümden beter…" Hem de yaşlı hocam, bana icazet veremeden ölürüm korkusuyla benden çok çabalıyor, derslerimin kesilmesini istemiyordu. Bazen derse gidip gelirken yakalanırım korkusuyla, gitmeme razı olmuyor, karlı, yağmurlu, fırtınalı soğuk günlerde beni okutmak için hücreme geliyordu. Ayrıca sevgi bağlarıyla çevremi saran kıymetli talebelerimi melul mahzun bırakıp gitmek de beni düşündürüyor, hem talebe hem de hoca oluşum, askerliği geciktirme sorumluluğumu hafifletir diye kendimi avutuyordum.

O devirlerde ne ben ne de talebelerim elimizde kitap taşıyamaz, kitaplarımızı dışarıda kimseye gösteremezdik; çünkü çocukların ellerinde kitaplarla bir yerlere gitmeleri, orada ders okunduğunu gösterirdi. İnsanoğlu her şeye bir çare bulur ve dediğini yapar. Biz de çaresini bulduk, ceketlerimizin iç tarafına birer büyük cep diktik, kitaplarımızı orada taşıyorduk. "Zora dağlar dayanmaz." denildiği gibi bizim de deneyecek planlarımız kalmadı. Kovalamaca oynamaya ancak beş sene dayanabildim. Hedefimden cayarak tahsili bırakmayacağıma göre, yeni bir çare bulmalıydım. Biraz düşünüp yakınlarımla istişare ettikten sonra çaresini buldum.

Halep'e gidip bir süre orada okuyacağım, kendimi unutturduktan sonra tekrar gelip çalışmalarıma devam edeceğim. Kararımı verdim; ama tasarımı uygulamam planladığım kadar kolay olmadı. O zamanlar hacca gitmeye izin ve Arap memleketlerine pasaport verilmiyordu. Pasaportsuz gitmeliydim. Bu da hem

tehlikeli hem de suçtu. İnsan bir kere suç işler ve devam ederse, başka suçları; hatta daha büyüğünü rahatlıkla işler. Benimki de öyle oldu. Önceleri, o zamanki hükümetin yasakladığı din dersleri okuma ve okutma suçunu çekinerek işliyordum. Devam ettikçe bu suçu işlemek alışkanlık hâline geldi, artık korkmaz oldum. Sadece yakalanırım da bu işe devam edemem diye tedirgin oluyor, yakalanmama yollarını arıyordum. Halep'e gidip bir süre orada okumaya karar verdim. Suriye'de İkinci Dünya Savaşı'nın kıvılcımları gözüküyormuş. Orada yurt çapında örfi idare (sokağa çıkma yasağı) varmış, müsaade alınmadan yerliler bile bir köyden bir köye gidemiyorlarmış. Mülki idare Fransızların, askerî idare İngilizlerin kontrolündeymiş. Kaçak geçeceğim Suriye sınırında bir tarafta Türkiye, bir tarafta Suriye karakolları. Kaçakçıların izini süren kolcular, Suriye'de ilan edilen örfi idare (sıkı yönetim), Suriye'de sık sık rastlanan Fransız ve İngiliz askerleri. Savaşın getirdiği kıtlık, insanları tehdit eden açlık. Yakalanmamak için zikzak çizerek ve yürüyerek gideceğim 150 kilometreden fazla yol. Bunca tehlikeyi göze alarak gidişim, Halep'te kalışım ve geri dönüşüm başıma nice dertler açtı. Mukaddes gaye uğrunda daha beterlerinin de olacağını düşünerek peşinen bin türlü zorluğu göze almıştım.

Halep Yolunda Çileli Yürüyüş

Gittiğim yerde kitap alacak param olmadığı için yanıma taşıyabileceğim kadar kitap aldım. Talebelerimden devamlı yanımda kalanlardan Durdu ve Zeynel Abidin Polattaş'a, ben dönünceye kadar talebelerimi okutmaları için talimat verdim. Hocalarımla vedalaştım, defalarca Halep'e yaya gitmiş gelmiş olan seyyar kokucu İsmail'in kılavuzluğunda öğle namazını kıldıktan sonra 1942 senesinin sonbaharının sonunda Halep'in yolunu tuttum. Yol arkadaşımın ömrü yollarda geçmiş, şehirde bile seyyar koku satarak bütün gün yürüyordu. Bana gelince beş yıldır

hocalarımın huzurunda, talebelerimin karşısında ve diğer bütün zamanlarımda dizüstü oturarak ders alıyor, ders veriyor ve ders çalışıyordum. Üstelik arkadaşımın yükü yok, benim ise sırtımda kitaplarım ve lüzumlu eşyam vardı. Yolda hızlı yürümemiz gerekiyordu. Belli zamanlarda belli mesafeleri aşamazsak, tehlikeye düşebilirdik. Kılavuzum hafif vücudu ile önümde hızlı yürürken, ağır yükün altında hızlı ve uzun adımlarımla ona ayak uydurmak zorundaydım. Bu yolculuk, yıllar önce gittiğim ne Birecik ne Maraş ne Fevzipaşa ne de Nizip-Antep yolculuklarına benziyordu. O yolculuklarda bu tür tehlikeler yoktu. Hem de dillerini anlamadığım, huylarını bilmediğim ve iki güçlü devletin istilasına uğramış yabancı bir ülkeye gidiyordum. O yolculuklarım bir hiç uğruna idi. Bu yolculuğum ise, mukaddes din ve ilim uğrunaydı. Bu yolculuk öbürlerinden hem uzun hem tehlikeli hem yıllarca hareketsiz kaldıktan sonra bir de ağır yükle yola çıkmıştım. Bir şey yemeden içmeden, durup dinlenmeden uzun yolu adımlarken, ilim yolunda oluşum bana yemeyi, içmeyi ve yorgunluğu unutturuyordu. Bazen kendimi bile unutuyor, sanki hayalet oluyordum. İkinci ve üçüncü gün durum değişti. İnsan gücü sınırlıdır, bitmeyen güç Allah'a mahsustur.

Vakit kaybetmemek veya bir tehlike ile karşılaşmamak için, köylere de uğramıyorduk. O gece sınırı aşıp tehlikeli bölgeyi geçmeliydik. Mehtabın altında hızlı adımlarla yürürken bir ara İsmail yavaşça seslendi.

– Beni dinle! Tehlikeli mıntıkaya geliyoruz. Görülürsek İngiliz askerleri bizi ya kuş gibi avlar, ya da casus diye yakalar. O da ölümden beter. Hududa iki kilometre kadar kaldı. Bütün gücümüzle beş altı kilometre koşacağız. Keşke kitapları almasaydın. Ağır yükle koşamazsın da. Ben de epeyden beri uzun yolculuğa çıkmamıştım. Allah gücümüzü artırsın.

– Kitaplar benim hayatımdır, bana güç veriyorlar. Bu yollara onlar için düşmedik mi, onları nasıl bırakabilirim?

– Haydi, Muhtar vakit geçirmeyelim. Allah'a sığın, beni takip et, sakın gerileme. Tehlikeli bir şey olursa, seni kurtaramam. Ben ancak kendimi düşünürüm. Canımı kurtarmaya çalışırım. Burada gemisini kurtaran kaptandır. Haydi koşuyoruz!

Koşmaya başladık, gönlümü Allah'a öyle bağladım ki değil kitapların ağırlığını, kendimi bile unuttum. Allah'ın verdiği güçle öyle koşuyordum ki arkadaşımı geçmemek için kendimi zor freniyordum. Önde gidemezdim; çünkü yolu bilmiyordum. İsmail tekrar seslendi.

– Muhtar beni sevindirdin. Hızlı koşamazsın diye korkuyordum. Neredeyse beni de geçeceksin. Bak, şu geçtiğimiz tren yolu Suriye hudududur. Asıl tehlikeli sahaya yeni giriyoruz. Ayaklarını yere hızlı vurma. Mayına basabilirsin. Gerçi insan hızlı koşunca hafifler. Haydi, daha hızlı koşuyoruz. Allah'a dayan, hızını arttır.

Uçarcasına koşarken ayak sesi çıkarmamaya dikkat ediyorduk. Bir ara araya bulut girdi, karanlık koyulaştı. Ne ayağımızın bastığı yeri görebiliyor ne de gittiğimiz yönü biliyorduk. Sadece koşuyorduk ki İsmail daha kısık sesle beni uyardı:

– Muhtar, dur! Başımız belada.

– Ne oldu?

– Karanlıkta heyecanımızdan yönümüzü şaşırmış, tekrar hududa gelmişiz.

– Deme!

– Demesi var mı, tren hattını görmüyor musun? Aman Allah'ım, karakola da yaklaşmışız. Sakın ses çıkarma. İki asker devriye geziyor. İyi ki hava karanlık. Ay buluttan çıkarsa bizi görür, birer kurşunla devirirler. Dua et, ay buluttan çıkmasın.

– Ne yapacağız?

– Yapacağımız tek şey var, önce ayağımızın sesini çıkarmadan yavaş yavaş koşacağız. Sonra da bütün gücümüzle koşacağız. Haydi!

Tren hattını arkamızda bırakarak güneye doğru koşuyoruz. Koşuyoruz ama ne yol var ne iz var. Zifiri karanlıkta nereye gittiğimizi de bilemiyoruz. Birkaç kilometre koştuktan sonra şafak söküp ortalık ağarınca, arkadaşım yanlış yöne gittiğimizi fark etti.

– Muhtar, yine ters yöndeyiz. Güneye doğru gideceğimiz yerde güneydoğuya dönmüşüz, yolumuzu uzatmışız.

– Ne yapacağız?

– Güneye döneceğiz; ama açlıktan yürüyecek mecalim kalmadı. Sen acıkmadın mı?

– Acıkmaz olur muyum? Yirmi dört saatten beri ağzıma bir şey girmedi. Dün sabahtan beri açım. Yiyecek olmadığı için acıktığımızı sana hatırlatmak istemiyordum. Yapacak tek şey kaldı. Önce teyemmüm eder sabah namazını kılar, yiyecek buluncaya kadar gücümüzü artırması için Allah'a yalvarırız.

– Doğrusun Muhtar, başka çaremiz yok.

Namazdan sonra İsmail'in doğru tahmin ettiği yöne doğru yürümeye başladık. Bizi askerler görür korkusuyla gördüğümüz köylere uğramıyor, uzağından dolaşıyorduk. Üzerimizde sınırı geçince giydiğimiz Arap kıyafeti olduğu için görenler bizi Arap sanıyor, selam verip geçiyorduk. Konuşanlar olursa da iyi Arapça bilen arkadaşım, birkaç kelime ile geçiştiriyor, yolumuza devam ediyorduk. Onlardan öğrendiklerimiz ürkütücü idi. Geceleri sokağa çıkma yasağı, gündüzleri bir köyden bir köye giderken bile muhtardan izin kâğıdı alınması gerektiği, harp dolayısıyla aşırı kıtlık olduğu, köylerde bile yiyecek bulunmadığı... Bunları dinledikçe yolumuzun ve yolculuğumuzun ne kadar tehlikeli olduğunu öğreniyor, ilim uğrunda daha kötüsü de olsa katlanmak gerektiğini düşününce de rahatlıyordum.

Çocuklarımız da Aç!

Öğleye kadar yürüdük, İsmail'in açlığa tahammülü kalmadı.

– Muhtar, dün sabah evden çıkarken doğru dürüst kahvaltı da

yapmamıştım. Yemek yemeyeli otuz saati geçti. Akıl edip yanımıza yiyecek de almadık. Eski yolculuklarımda hangi köye uğrasam karnımı doyururdum. Aklım o seferlere gitti. Savaş dolayısıyla kıtlık olacağı ve köylerde yakalanma tehlikesi aklıma gelmedi. Benim açlığa dayanacak gücüm kalmadı. Bir kez karnımızı doyursak, Halep'e kadar gideriz. Tamam, şimdi hatırladım. Doğu tarafta bir Türk köyü var, Orada bir aile ile yakından tanışırım. Yolumuz uzasa da oraya gitmeliyiz. Bu gece orada kalır, karnımızı doyurur, dinlenir, yarın sabah namazını kılar yola çıkarız.

İkindiden sonra Türk köyünde İsmail'in tanıdığı eve gidince, bizi evin hanımı karşıladı,

– Hoş geldiniz, safa geldiniz İsmail kardeşim. Uzun yoldan geldiniz, biliyorum açsınız. Ne yazık ki günlerden beri evimizde yiyecek hiçbir şey yok. Çocukların sesini duyuyorsun. Ekmek diye ağlıyorlar. Bazen günler geçiyor, ağzımıza bir lokma girmiyor. Allah bizi daha beterinden esirgesin.

– Üzülme bacım, Allah kerim. Dar günün ömrü kısa olur. Burası gibi olmasa da bizde de kıtlık var. Almanlar dünyayı karıştırıp milyonlarca insanı açlığa mahkûm ettiler.

– Kendimiz için üzülmüyorum. Kıymetli misafirlerime yemek çıkaramayacağım için üzülüyorum. Böyle mi olmalıydı? Hele girin, misafir odasında dinlenin. Kocam yakın bir köye akrabasına gitti. Yiyecek bir şeyler varsa getirecek, inşallah boş gelmez.

Kadıncağız ağlayan çocuklarının yanına giderken, biz de misafir odasına girdik, namazlarımızı kıldık. Bir süre sonra beş misafir daha geldi, kaçakçılarmış.

Yedi Yabancı Kaçak

Akşamüzeri ev sahibi geldi. İsmail'i tanıdığı için onu kucakladı, sonra bize dönerek "Hoş geldiniz." dedi. Geldiğimize memnun oldu; ama üzgündü. Uzak yoldan gelen misafirlerine o saate

kadar bir şey ikram edilememişti. Getirdiği bir parça bulgurla pilav pişirdiler. Yemekten sonra biraz konuşup yatsı namazını kıldıktan sonra kaçakçıların başı "Kaygılıya sohbet haram, hemen gitmeliyiz. Karanlıktan yararlanıp, sabah olmadan Bab'a ulaşmalıyız." dedi. Hemen kalktık, ev sahipleriyle vedalaştık, beş kaçakçıyla birlikte yola düştük. Soğuk bir gecede hava ayazdı. Hızlı yürümekle ısınabiliyorduk. Yol arkadaşlarım devamlı o yolun yolcusu ve yükleri de yok hem de yakalanma korkusuyla koşarcasına yürüyorlardı. Ben ise yıllardır uzun yola çıkmamışım, üstelik yüküm de vardı. Fakat şartlar ne olursa olsun, kendimi zorlayarak hedefime ulaşmam, hatta sağ kalabilmem için mutlaka onlara ayak uydurmalıydım. Vakit gece yarısını devirmişti. Bir ara şose yola çıktık, birkaç kilometre gittik, kaçakçılardan biri, "Arkadaşlar, biraz durun." dedi ve kulağını yere koydu, dinledi. Kalkınca "Yoldaşlarım, arkamızdan bir grup atlı geliyor. Bunlar ya yolcu ya asker. İkisi de bizim için tehlike. Bab buraya on kilometre kadardır. Şimdi şoseden ayrılıp Bab'a doğru hızla koşacağız. Yoksa yakayı ele veririz. Haydi..." demesiyle atlaması bir oldu. Koştuğumuz yer üzüm bağlarıydı. Allah bana orada öyle bir güç verdi ki üzerimdeki yükü unuttum. Mehtabın altında öyle koşuyor, büyük bağ direklerinin üzerinden öylesine atlıyordum ki sanki görünmeyen bir kuvvet beni uçuruyordu. Bu, Allah'ın bir mucizesiydi. Başka türlü yorumlanamazdı. Bir saat kadar koştuktan sonra grup başkanı biraz yavaşladı, bir süre yürüyünce Bab'ın ışıkları göründü. Kasabaya iyice yaklaşınca başkanımız talimatı verdi, "Arkadaşlar, siz burada sessiz durun. Ben, gideceğimiz yeri ayarlar dönerim." dedi ve gitti. Bir süre sonra gelerek "Hiç ses çıkarmayın, peşimden birer kol (birbirinizin ardından) gelin." dedi ve yürüdü. Biz de arkasından yürüdük. Ulaştığımız ilk evin arka penceresi açılmış, orada dikilen biri "İçerdekilerini uyandırmadan, yavaş yavaş pencereden girin, salonun boş bulduğunuz yerlerine uzanın. Bir iki saat kadar yatın, ben gelir sizi kahvaltıya kaldırırım." dedi ve sessizce gitti.

Ev sahibi "Hamey" bizi uyardığında, güneşin doğması yaklaşmıştı. Antep'ten çıkalı iki gün olmuş, kırk sekiz saat içinde Hamey'in evinde sadece iki saat kadar uyumuştuk. Odadan çıktım. Abdest almak için kapının önünde ibrikler vardı. Hela da biraz ötedeydi. Ev sahibimiz "Namaz kılanlarınız sabah namazını kılsın, ben biraz sonra gelirim." dedi ve gitti. Çok güzel Türkçe konuşan Hamey Amca'nın davranışı beni duygulandırdı. Kıtlık zamanında konukladığı yirmi kadar misafirini namaza kaldırıyordu. Cömert ve misafirperver olan Hamey, bize çok yakınlık gösterdi ve namazdan sonra mükellef bir kahvaltı çıkardı. Yemekten sonra bizi yolcu ederken Halep'e yaklaştıkça çok dikkatli olmamızı, Halep'in çevresinde çok miktarda İngiliz askeri olduğunu söyledi.

İngiliz Askerlerinin Arasında

Yola çıkışımızın üçüncü günü, bitmek bilmeyen ovada Halep'in yolunu tuttuk. İki gündür kitapların ağırlığına ve yolun yorgunluğuna dayanıyordum. Üçüncü gün durum değişti. Öğleye doğru ayaklarımı kaldırınca kantar gibi ağırlaşıyor, indirince iğneye basmış gibi tabanlarım sızlıyor, sırtımdaki kitaplar da ağırlaştıkça ağırlaşıyordu. Saatlerim gün kadar uzuyor, yollar bitmek bilmiyordu. Üstelik yakalanma korkusuyla, yoldan gitmiyor, istemeyerek yolumuzu uzatıyorduk. Hele akşamüzeri tamamen dayandım kaldım. Adım atacak mecalim kalmadı. Karanlık basınca da yolumuzu şaşırıp İngiliz askerlerinin arasına düşmeyelim mi? Sayısız çadırların arasında karınca gibi asker kaynıyor, süngü tak nöbetçiler devriye geziyor, zifiri karanlıkta arkadaşım İsmail'in, biraz ilerleyince hangi tarafa gittiğini göremiyordum. Yere bastıkça iğne saplanmış gibi acıyan ayaklarımı zorlukla kaldırıyordum. Yorgunluğum dayanılmaz hâldeydi, adım atacak mecalim kalmamıştı.

Bir ara arkadaşıma yavaşça seslendim.

– İsmail Abi, benim adım atacak hâlim kalmadı. Sen git,

ben olduğum yerde kalacağım. Dinlenince sağ kalırsam gelirim. Öldürülürsem, dostlarıma veda selamımı götürürsün.

– Şaşırdın mı Muhtar, kendini düşmanın kurşununa mı bırakacaksın? Kendini zorla. Askerlerin arasından çıkarsak gerisi kolay, Halep'e yaklaştık. Işıklarını görmüyor musun? Ay buluttan çıkmadan buradan kurtulmalıyız. Allah'a şükredelim ki havalar çok soğuk. Askerler ısınmak için ateş yakıyorlar, böylece biraz öteleri daha karanlık oluyor, bizi göremiyorlar. Yoksa bizi görür, hemen öldürürler. Haydi, koluma gir. Bir an önce ölüm alanından uzaklaşalım.

– İnanmıyor musun, adım atacak hâlim kalmadı. Hele tabanlarım ateşe basmış gibi yanıyor.

– İnanıyorum; ama kendimizi burada ölüme terk edemeyiz. Muhtar, kendini düşünmüyorsan, ilim yüklenerek dönmeni bekleyen talebelerini, seni okutmaya can atan hocalarını ve senden hizmet bekleyen mukaddes dinimizi düşün. Haydi gayret.

İsmail'in, yüreğime ok gibi saplanan sözleri biraz olsun damarlarıma canlılık verdi. O sırada yorgunluğumu, ayaklarımın acısını, yolda olduğumu unutmaya çalışarak gönlümü Allah'a bağladım, bana güç vermesi için yalvardım, yakardım, kendimden geçmiş bir hâlde yürümeye devam ettim. Buraya kadarını hatırlıyorum. Asker dolu garnizondan nasıl çıktığımızı, öldürülmekten nasıl kurtulduğumuzu, gideceğimiz yere kadar beş altı kilometre yolu yere basmayan ayağımla nasıl yürüdüğümü, geceleri sokağa çıkma yasağı olan koca Halep şehrinin caddelerinden, sokaklarından, yakalanmadan nasıl geçtiğimizi, bunların hiçbirini hatırlayamıyorum. Sadece, medreseye varınca Antepli hademe Şeyh Muhammed'in, "Ehlen ve sehlen (Hoş geldiniz, safa geldiniz.)" diyerek güleç yüzle bizi karşıladığını hatırlıyorum. Şeyh Muhammed'in odasına girdiğimizde gece yarısı olmuştu. Ayaklarım şiştiği için zorla çıkardığım ayakkabılarımın içi

kan gölüne dönmüştü. Çoraplarımı çıkardım ki ayaklarımın altı birkaç yerinden önce şişmiş, sonra da patlamış kanlar sızıyordu. Bu hazin durum karşısında Şeyh Muhammed şaşkına dönerken, İsmail de kitaplarımın birazını alıp yükümü hafifletmediğine pişman olarak üzülüyordu. Aç, susuz, geceli gündüzlü üç günlük yolculuğun korku ve heyecan dolu yorgunluğunu üzerimden atmam için en az üç gün yatarım diyordum. Ayakta duracak hâlim olmadığı için yatsı namazını oturduğum yerde kıldım, hademenin odasında hasırın üzerine uzandım. Aşın yorgunluktan karnımızın açlığını unutmuştuk. Şeyh Muhammed yemek hazırlayacaktı, ağzımızı açacak mecalimiz olmadığı için istemedik. Olduğumuz yerde uyumuşuz. Üç gün yatarım derken üç saat kadar uyumadan, ilk ezanın sesine uyandığımda ayağımın acısından başka yorgunluğum kalmamıştı. Abdest almaya çıkarken kapının sesine Şeyh Muhammed de uyandı. Beni sabah namazına Zekeriya Peygamber'in kabrini olduğu "Zekeriya Camii"ne götürmesini rica ettim. "Yorgunsun, namazı burada kıl, yat dinlen." dediyse de hâline koymadım. Bir elime bastonunu aldım. Bir elimle de omzuna tutunarak, topallaya topallaya epeyce uzakta olan "Cami-i Kebir"e (Büyük Cami'ye) gittik. Üzerinden asırlar geçse unutamayacağım Halep yolculuğum, acıyla neşe karışımı bir rüya gibi geçti ve hafızama gömüldü.

"Eğer Beni Okutmazsanız Ahirette Yakanıza Yapışırım!"

Geçici olarak Şâbâniye Medresesi'nin hadimi Şeyh Muhammed'in odasında kalırken, ilk işim hoca aramak oldu. Fakat hoca bulmak tasarladığım gibi kolay olmadı. Okumanın, okutmanın serbest ve ulemanın çok olduğu Halep'te beni okutacak hocaları kolayca bulurum sanıyordum ama yanılmışım. Gerçi birçok hocayı ziyaret ettim, bana yakınlık gösterdiler. Fakat beni okutmalarını söyleyince, beklediğim ilgiyi göstermediler. Yalnız daha önce Maraş'tan gidip Halep'e yerleşmiş olan İbrahim Hoca beni

okutmak istedi. Çok da memnun oldu, fakat derse başlayınca umduğumu bulamadım. Meğer bilgisi benimkinden de azmış. Türkiye'de medreseler kapatılırken tahsili yarıya bile ulaşamamış. Ben ise yolun yarısındaydım. Şâbâniye Medresesi'ndeki caminin imamı Muhammed Zeynelabidin Hoca'nın âlim olduğunu öğrendim ve onda okumak istedim, isteğime o da ilgisiz kaldı. Bir gün İbrahim Hoca'ya sordum:

– Burada en büyük âlim kimdir?

– Burada iki büyük âlim var. Biri imamımız Muhammed Efendinin babası Zeynelabidin, diğeri Abdülmecid Selim, ikisi de Türk ve Antakya'dan geldiler. Hatay, Türkiye'ye geçerken bunlar Suriye'ye hicret edip Halep'e yerleştiler. Suriye hükümeti dinî okullarda hocalık yapmalarını istediyse de kabul etmediler. Bilmem seni okuturlar mı?

Ertesi sabah –bana yardımcı olması için Allah'a dua ederek– Zeynelabidin Hoca'nın evine gittim. Hocaefendi beni sıcak karşıladı, mütevazı döşenmiş odasına girince elini öptükten sonra derdimi anlattım.

– Hocaefendi, ziyaretinize gelişimin sebebi, beni okutmanızı rica etmektir. Eğer beni okutmazsanız, ahirette yakanıza yapışırım.

– Kendini tanıtmadın evladım, önce kim olduğunu tanıyalım.

– Adım Ahmet Muhtar, Gaziantepliyim. Beş yıldır Antep'te Arapça ve din dersleri okuyor, bir yandan da okutuyorum. Okutamaz hâle gelince, izimi kaybedip kendimi unutturmak için buraya geldim. Bir süre okuduktan sonra tekrar gidip okumama ve okutmama devam edeceğim. Ne yazık ki burada umduğumu bulamadım. Bir haftadır beni okutacak bir hoca bulamadım. Kılavuzum "Seni, Şâbâniye Medresesi'ne götüreceğim." deyince, hocaların ve talebelerin kaynaştığı ilim yuvasına gidiyorum diye sevinmiştim. Meğer ilim yuvası değil, tembel yuvasıymış.

Medresenin odalarına birer kişi yerleşmiş, ecdadımızın ilim uğruna yaptığı vakıfların gelirlerinden maaş alıyor, tembel tembel oturup yatıyorlar. Bir araya gelince de boş laflarla vakit öldürüyorlar, İbrahim Hoca'dan başka eline kitap alanı görmedim. Memleketimde okumaktan, okutmaktan ve din uğrunda mücadele yapmaktan, birkaç lokma yemek yemeye vakit bulamıyordum. "İlmin ve ulemanın merkezi olan Halep'e gider, daha çok çalışırım." diye hevesle geldim, hayal kırıklığına uğradım. Beş yaşımdan beri durmadan, dinlenmeden çalışmaya alıştığım için, boş geçen bir hafta, bana bir yıl kadar uzun geldi. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum. Hocaefendi kusuruma bakma sözü uzatarak sizi yordum.

– Yok evladım, konuşmandan çok memnun oldum. Sözlerin beni hem duygulandırdı hem de düşündürdü. Keşke biz de senin yaptığını yapabilsek. Antakya'nın; hatta Hatay bölgesinin en büyük din âlimiyim. Mustafa Kemal, Hatay'ı alırken "Türkiye'de medreseler kapatıldı. Burada kalıp ilmimizi nerede kime öğreteceğiz, üstelik bir de şapka giymek zorunda kalacağız." diye, ana vatanımızı, baba yurdumuzu, saray gibi evimizi, malımızı ve mülkümüzü bıraktık, güya din uğrunda hicret ettik, Halep'e geldik. Geldik de ne oldu? Bize vakıfevlerinden şu gördüğün eski evi verdiler. Bir de medresede ilim okutulması için yapılan vakfın gelirinden ölmeyecek kadar geçinebileceğimiz maaş bağladılar. Yıllardır hiçbir iş yapmadan vakfın geliri ile geçiniyoruz. Bakalım sonumuz ne olacak? İlk günlerde geldiğimizi duyan bazı hocalar "Hatay'ın en büyük âlimi büyük mücahid, Antakyalı Zeynelabidin Hoca din uğrunda hicret etmiş." diye ziyaretimize geldiler. Bizi hatırlamaları ve bize saygıları çok sürmedi. Çağlayarak, taşarak, önüne geleni sürükleyerek hızla akan ırmağın denize dökülünce kaybolduğu gibi, biz de Osmanlıların vakfı ile yetişen yüzlerce hocanın arasına girince kaybolduk, unutulduk.

Kapatılmadan Kapanan Medreseler

– Evladım doğruyu söylemek gerekirse, bizler savaştan kaçan birer suçlu gibiyiz. Keşke kaçmasaydık da senin gibi din ve ilim uğrunda hizmet etseydik. Diyelim ki Türkiye'de medreseleri hükümet kapattı, okutmayı da yasakladı. Bu yüzden, hocalar okutamadığı için sorumlu değildirler. Ya burada, her semtte, her mahallede çeşitli isimlerde birçok medrese var. Hocalara verilecek maaş ve talebeleri besleyecek vakıf gelirleri de var. Oğlum Muhammed'in de hocalık yaptığı Hüsreviye Medresesi'nden başka, düzenli disiplinli geniş çapta dinî dersler, şerî ilimler okutularak yetkili müftüler ve büyük din âlimleri yetiştiren bir medrese yok. Hüsreviye Medresesi de saneviyeden (orta ve lise okulundan) ibarettir. Burada Osmanlılar zamanında yüzlerce din âlimi yetiştiren medreseler, hükümet tarafından kapanmıştır. İyi ki Kahire'de bin yıllık geçmişi olan ve İslam dünyasına sayısız büyük din âlimleri yetiştiren Camiatü'l-Ezher (Ezher Üniversitesi) var da âlim olmak isteyenler Mısır'a gidiyor Ezher'de okuyup geliyorlar. Gerçi medreselerin kapısına kilit vurulmuş değil. Hepsi açık. Vakıflarının gelirleri ve maaş alan hocaları da var. Ders okutulmazsa neye yarar? Odalarına gelişigüzel şahıslar yerleştirilmiş, onlar iane (yardım) ismiyle maaş da alıyorlar. Ne okuyan var ne de okutan. Gayrimüslimler durmadan çalışıp her yönden hızla yükselirken, biz Müslümanlar bir lokma bir hırkaya kanaat ederek tembel tembel uyuşup kalıyoruz. Allah da ceza olarak bizi, başımızdaki düşmanların merhametine bırakıyor. Bakalım başımıza daha neler gelecek? Bildiğim bir şey varsa, böyle giderse memleketimizin geleceği karanlık.

Evladım derdimiz çok, sözü uzatmayalım. Oğlum Muhammed, kaldığın Şâbâniye Medresesi'nin camiinde imamlık yapıyor. Ona ve yeğenim Ahmet Hoca'ya söylerim, seni okuturlar. Sayılı âlimlerden arkadaşım Selim Hoca'yla da konuşur, ondan da ders almanı sağlarım, Allah yardımcın olsun.

İbadet Parayla Satılır mı?

Şâbâniye Medresesi'nde bana bir oda verdiler. Geceleri hasırın üzerinde, başımın altında bir taş, üzerimde, ince bir çarşafla yatıyor, İbrahim Hoca'nın yanında günde bir defa çok az yemek yiyordum. İkinci Dünya Savaşı sebebiyle Suriye'de de pahalılık vardı. Özellikle yiyecek çok pahalı olduğu için günde el kadar ekmek ve bulabilirsem birkaç hurma yiyordum.

"Üç hocadan derse başladığım için, ders bakımından keyfim yerindeydi. Yemek meselesi beni düşündürüyordu. Devamlı İbrahim Hoca'nın yemeğini yiyemezdim. O güne kadar kimseye yük olmamıştım. Başkasından yemeye değil, başkalarına yedirmeye alışmıştım. Bir sabah namazını kıldıktan sonra İbrahim Hoca seslendi.

– Evladım Muhtar, ben bir camiye Kur'an okumaya gideceğim. İstersen beraber gidelim.

– Olur hocam, Kur'an okumasını severim.

Beraber gittiğimiz camide bize ve bizden önce gelenlere birer cüz verdiler. Cüzleri okuduk, dönerken, talebelere yardımcı olmayı seven merhametli İbrahim Hocaefendi bana devamlı gelir sağlamak istemiş.

– Muhtar, bu caminin yolunu öğrendin değil mi? Bundan sonra her sabah buraya gelir bir cüz Kur'an okursun. Ben de ismini vakıf idare heyetine bildiririm, her aybaşında vakıftan yardım alırsın.

– Ne yardımı?

– Bak sana anlatayım. Halep'te fakir hoca ve talebelere yardım maksadıyla birçok vakıf kurulmuş. Bunlardan biri de Kur'an Okuma Vakfı. Hayırseverler, geliri her gün bir cüz Kur'an okuyan hoca ve talebelere verilmek üzere vakıf yaparlar. Bu vakıflardan yardım almak isteyenler, isimlerini vakıf idaresine yazdırırlar, her gün bir cüz Kur'an okuyarak vakıftan memur maaşı gibi her

ay yardım alırlar, işte sen de bunlardan biri olarak maaş alır geçinirsin.

– Hocam, Kur'an okumak ibadet değil mi, ibadet satılır mı?

– Bunu nereden çıkardın, ibadeti kim satıyor ki?

– Hocam, Kur'an okumak ibadet olunca, sabahları bir cüz Kur'an okuyup, karşılığında da ay sonunda para alınca ibadeti satmış olmaz mıyız?

– Evladım verilen para okuma karşılığı değil, fakir talebe ve hocalara yardımdır.

– Fakir ve muhtaç da olsalar, cüz okumayan talebe ve hocalara bu para verilir mi?

– Hayır okuyanlara vakfedilmiştir.

– İşte vakfeden de cüz okuyup para alan da bilerek veya bilmeyerek ibadeti alıp satıyorlar. Ben bu hataya düşmek istemem. Benim kolumda altın bileziklerim var. Onlarla geçim yolunu bulurum. Dedem "Yavrum her sanat, kolda bir altın bileziktir. Darda kalınca insanı kurtarır." derdi. Dayım da bu bileziklerden koluma birkaç tane taktı. Şimdi ben derslerimi engellemeyecek şekilde sanatlarımdan birini yaparak geçimimi sağlayacağım. Senden istediğim bana dua etmendir.

– Böyle bir marifetin varsa çok daha iyi olur. Allah hakkında hayırlısını versin. Ben gençliğimde sanat öğrenmedim. Güya okuyordum, medreseler kapatılınca okumam da yarıda kaldı. Halep'e geldim geleli, senin "Caiz değildir." diye almak istemediğin paraları alıp geçinmek zorunda kaldım. Allah affetsin. Keşke vaktinde ben de senin gibi bir iki sanat öğrenseydim. Evladım, sanatı olmayanın, kendine güveni de olmuyor. Allah'tan başka hiçbir güvencem yoktur. İşte mecbur olduğum için burada cüz okuyorum, bir camide de günde üç vakit vekil imamlık yapıyor, geçinip gidiyorum.

– Vekil imamlık ne demek?

– Sana onu da anlatayım. Burada bazı camilerin asli (resmî) imamları, kendileri görev yapmaz, benim gibi gariban yarım hocaları, görev alamayan fakir hocaları ve fakir talebelerden imamlık yapabilecekleri yerlerine vekil yaparlar. Aldıkları maaşın da –anlaşmalarına göre– yarısını veya dörtte birini, vekil imama verir, gerisini kendileri alırlar. Böylece bizim gibi fakirlere yardımcı olurlar.

– Hocam, sen bu din adıyla dolandırıcılığa yardım mı diyorsun? Bu, ibadeti satmaktan da kötüdür. Bu, bir soygunculuk; hatta cinayettir.

– Neden evladım?

– Nedeni var mı, öyle yüksek maaşla imamlık görevini alıyor, sonra da aldığı maaşın dörtte birini vererek görevi başkasına yaptırıyor. Bu davranışı, vazife yapmadan haksız yere para aldığı için, din adına soygunculuk ve dolandırıcılıktır. Fiilen görevi yapan vekiline de hak ettiğinin dörtte birini vermesi ona hıyanettir. Bunu yapanın da bir din âlimi ve icazet (diplomalı) hoca olması dine karşı işlenen cinayettir. Hocam, anladıklarıma göre, bu memlekette Müslümanlık'ın ve Müslümanların geleceği karanlık görünüyor. Demek yüce Allah düşmanları boşuna başlarına musallat etmemiş. Öyle ya, Allah ne buyuruyor: *"Başınıza gelen bu bela ve felaketler, kendi ellerinizle yaptığınız hata ve kötülüklerin cezasıdır. Yoksa Allah kullarına asla zulmetmez, haksızlık yapmaz."* (Al-i İmran, 3/182) Sözü uzattığım, belki de seni gücendirdiğim için beni affet hocam.

– Yok evladım neye güceneceğim. Gerçekleri dile getiren konuşmaların, ibret alınacak sözlerdir.

İlk Sanatım Olan Dokumacılık İmdadıma Yetişti

Allah'a şükür, büyük âlim Muhammed Zeynelabidin Hoca'mın aracılığı ile üç hocadan derse başladım. Hocalarımdan,

bulunduğum medresede imamlık yapan Muhammed Efendi'nin hücresinde okuyordum. Büyük âlim Selim Hocam geliyor, dersimi odamda okutuyor, Muhammed Efendi'nin amcası oğlu Ahmet Efendi'nin de yanına gidiyor, imamlık yaptığı camide okuyordum.

İbrahim Hoca'yla tartıştığımız günün ertesi sabahı, "Nasıl bir iş yapabilirim?" diye düşünerek derse giderken, gözüm bir dokuma atölyesine ilişti. Dersten dönerken atölyeye girdim. Dokuma tezgâhlarından biri boşmuş. Talebe olduğum için sürekli çalışamayacağımı, günde iki-üç saat çalışabileceğimi söyleyerek tezgâh sahibi ile anlaştım. Böylece geçimim hususunda, ilk sanatım olan dokumacılık yine dar zamanımda imdadıma yetişti. İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla birçok yerde olduğu gibi Suriye'de de hayat pahalılığı öyle yükselmişti ki kazandığım parayla ölmeyecek kadar ekmek, haftada bir kilo hurma ve bir kilo süt alabiliyordum. Ara sıra meyve almak istersem, sütü kesiyordum. Neşem ve huzurum yerindeydi. Sadece Gaziantep'teki hocalarımın ve talebelerimin hasreti vardı. Onları da sık sık rüyamda görüyordum.

Rüyada İlim Tahsili

Aksamadan düzenli giden derslerimden memnundum. Bazı geceler ders çalışırken bir türlü anlayamadığım yerler oluyor, o sırada soracak kimse olmadığı için zorlanıyordum. Bu gibi hâllerde bazen uykum geliyor, başımı rahlenin üstündeki kitabın üzerine koyup uyuyunca Gaziantep'teki Hafiz Abdullah Hocam anlamadığım yerleri bana okutup anlatıyor, uyanınca, daha önce anlayamadığım yerleri okuyup anlıyordum. O zaman kendi kendime "Demek rüyada da okunuyormuş!" diyordum. Bu gibi hâllerde hocama karşı saygım ve okumaya olan aşkım artıyor, Allah'ıma şükrediyordum. Halep'in dondurucu soğuk günlerini yataksız, yorgansız, ısınacak hiçbir şey olmadan ve hastalanmadan nasıl geçirdiğimi bilemiyorum.

İlkbaharla birlikte tabiata canlılık gelirken, bana daha dar günler ve sıkıntılar geliyordu. Pahalılık artıyor, gelirim artmıyordu. Asıl gayem okumak olduğu için dokuma tezgâhına fazla vakit ayıramıyordum. Hak ettiğim paranın yarısını tezgâh sahibi alıyordu. Kazancımın bir kısmını da çamaşır ve benzeri zaruri ihtiyacım için ayırmalıydım. Bunları göz önüne alarak beslenmemden biraz daha kıstım: Süt ve ekmek almayı bıraktım, haftada iki kilo kepekli un alıp, hamur yoğuruyor, fırında ekmek yaptırıyordum. Halep'in en ucuz hurmasından bir kilo hurma alıyor, ekmeğime katık ediyordum. Beslenme eksikliğini, ibadetleri biraz daha artırarak manevi yönden tamamlıyordum. Böylece vücudum hafifliyor, gönlüm rahatlıyor, Allah'a inanç ve güvenim daha da kuvvetleniyor, huzur ve kıvancım artıyor, zamanım bereketleniyordu.

Bitler İçindeki Genç

Bir gün öğle üzeri odamda ders çalışıyordum, kapı çalındı. Kapıyı açınca, sararmış, solmuş, zayıflamış cenazeye dönmüş bir gençle yaşlı bir adam odama girdiler. Yaşlısı söze başladı.

– Muhtar Hoca'nın odası burası mı?

– Evet, Muhtar Hoca benim.

– İşte taleben sana teslim.

Döndü gitti. Ben genci tanıyamadım.

– Hele gel oturup tanışalım. Seni ilk defa görüyorum. Sen benim ne zaman ve nerede talebem oldun?

– Hocam, iki yıldır dizinin dibinden ayrılmayan, senin için ölümü göze alarak çileli yollara düşen talebeni ne çabuk unuttun! Benimle şaka mı yapıyorsun?

– Mustafa, sen misin?

– Hâlâ soruyor musun?

Perişan talebeme inanamaz gözlerle bakarken hafızam iki yıl

geriye, onu tanıdığım günlere gitti. 1941'lerde Şeyh Camii'nde abdest almaya indikçe bazen kastelin (Kastel: 2x2 m^2 lik havuz) başında on üç-on dört yaşlarında iki gencin abdest aldığını görüyor, onlara kanım kaynıyor, içimden, talebem olmalarını istiyordum. Onları daha önce görmediğim için "Namaza yeni başlamış olsalar gerek." diyordum. Bir gece rüyamda, odamda ders çalışırken, kapının açıldığını duyuyorum. Dönüp bakınca o iki gencin odama girmek istediğini, baktığımı görünce utanarak geri çekildiklerini görüyorum. Aynı rüyada bu manzara üç kez tekrarlandı. Yani her defasında onlar girmek istiyor, ben bakınca utanıp çekiliyorlar. Rüyamı manevi hocam müezzin Mustafa Efendi'ye anlatınca "Onlar sende okumak istiyorlar; fakat gelmeye utanıyorlar. Sen onları çağır, sor, okumak istiyorlarsa okut." dedi. Biz bunu konuşurken onlar da namaza gelmesin mi? Namazdan sonra onları yanıma çağırıp sorunca, gözleri yaşararak "Günlerden beri okumak istiyorduk; fakat yanına gelmeye utanıyorduk." dediler. Hemen onları derse başlattım. İkisi de çok azimli ve çok çalışkandılar. Üç ay geçmeden okumaları gereken kitapları ve Kur'an-ı Kerim'i okuyunca ayrılmadılar. Daha zeki olan Mustafa Nizamoğlu terzilik yapıyordu. İşi bırakıp Arapçaya başladı. Daha sabırlı olan Zeynelabidin Polattaş da leblebici çırağıydı. O da işten ayrıldı, benimle birlikte talebelerimi okutmaya başladı. İkisi de bütün gün yanımda kalıyorlardı. Halep'e giderken, talebelerimi okutması için yerime Zeynel'i bırakmıştım. İkisi de aynı zamanda manevi talebem oldukları için bana çok bağlı ve sadakatli idiler. Şimdi...

– Mustafa, sen sağlıklıydın, yakışıklı ve güçlüydün, hayat doluydun, al al yanan yüzüne bakmaya kıyamazdım, sana ne olmuş? Gül gibi yüzün sararmış, solmuş. Ölüye dönmüş, tanınmaz hâle gelmişsin! Anlat. Neden bu hâle düştün?

– Sen Halep'e geldikten sonra çok sıkıldım. Hocaefendilerde okuyamadım. Terziliğime dönmek istedim, onu da yapamadım.

Zeynel'le birlikte talebeleri okutmaya başladım, yine olmadı. Her yönden ümidim kesilip, hiçbir şey beni teselli etmeyince, Halep'e gelmek ve okumamı sürdürmek istedim, yalnız gelemezdim. Bana yol gösterecek bir arkadaş bulamadım. Günler geçtikçe daha da sıkıldım. Artık sabredemez hâle geldim. Nihayet beni getiren amca Halep'e geliyormuş. Onunla tanıştım, Zenit saatimi ona vermek üzere bana kılavuzluk yapması için anlaştık, bir hafta önce yola çıktık. Suriye hududunu geçinceye kadar öyle yoruldum ki yürüyecek hâlim kalmadı. Çok da acıkmıştım. Uğradığımız bir köyde dinlenip bir şeyler yemek istedik. Amcanın tanıdığı, çok fakir ve evlerine hiç temizlik girmemiş bir ailenin evinde misafir olduk. Yolların tehlikeli olduğunu duyduk, hemen yola çıkamadık, orada hastalandım. Kuru ekmekten başka yiyecekleri yoktu. Gördüklerimden iştahım kapanmış, ekmek yiyemiyordum. Orada üç gün kaldık. Açlığa, hastalığa razıydım. Daha kötüsü oldu.

– Ne oldu, daha kötüsü nedir?

– …

– Konuşsana Mustafa kardeşim, neden ağlıyorsun?

– …

Başımı kaldırınca, gördüğüm korkunç ve utandırıcı manzara karşısında "Aman Allah'ım bu ne hâl?" demekten kendimi alamadım ve Mustafa'nın ağlama sebebini anladım: Saçlarının arasında, gömleğinin ve ceketinin yakasında bit kaynıyordu. Gömleğinin düğmelerini açınca ne göreyim, bitler iç fanilasının üzerine sıvanmış, sanki bitten bir tabaka meydana getirmişti. Meğer kıymetli talebemin körpe vücudunu bitler istila etmiş, kanlarını emmiş, bu yüzden sararmış solmuş, ölüye dönmüş, tanınmaz olmuş. Bitler etrafa dağılmadan hemen büyük beyaz bir çarşaf açtım, Mustafa'yı ortasına oturttum. Oraya benim gibi okumaya gelen oda komşum Kilisli Mustafa'dan sıfır numara traş makinesini aldım. Berberliğim olmadığı için Mustafacığımı

–saçlarını acıtarak ve gözlerinden yaşlar döktürerek– traş ettim, sonra da onu medresenin çamaşırhanesine götürdüm, iç çamaşırını, bitlerle birlikte saçlarını, çamaşır kazanının altına attım. Mustafa yıkanırken, ceketini, gömleğini ve şalvarını iyice kaynatarak bitlerin kökünü kestim. Bir kat yeni çamaşır verdim. İbrahim Hoca'dan da –misafir için hazırladığı– minder, yastık ve battaniye aldım, elbiseleri kuruyuncaya kadar onu dinlenmeye yatırdım. Ben bunları yaparken talebelere karşı çok şefkatli ve cömert olan İbrahim Hoca'nın pişirdiği çorbayı Mustafa'ya içirirken sanki hocaefendi ile ona hizmet etmekte yarışıyorduk. Biraz iyileşince de derslerini başlattım.

Üç hocadan ders alıyor, dokuma tezgâhında çalışıyor, Mustafa'nın derslerini veriyor ve kendi derslerime çalışıyordum. Bunlardan arta kalan zamanımda da –ibadetlerimin dışında– İmam Gazali'nin İhyau Ulûmi'd-Din kitabını okuyordum. Ayrıca, Mevlevi tekkesinde ikamet eden, Sultan Abdülhamid'in serkâtibi Hasan Hüsnü Efendi'den yazı dersi alıyordum. Ben Halep'e geleli dört ay, Mustafa geleli bir ay olmuştu. Günlük yiyeceğimi paylaştığımız için, ikimiz de diyete girmiştik. Hâlimizden memnunduk. O güne kadar kimse ne yediğimizi sormamıştı ve hocam Muhammed Efendi odama hiç gelmemişti. Bir gün öğle üzeri Mustafa ile soğan ekmek yiyorduk. O sırada Muhammed Efendi geldi. Soğan ekmek yediğimizi gördü.

– Soğandan başka yiyeceğiniz yok mu?

– Hocam buna da şükür, Allah elimizden soğan ekmeğimizi de alsa ne yapacağız?

Başka bir şey konuşmadan çekti gitti. İkindiye doğru odamızın kapısı çalındı, kapıyı açınca ne göreyim? Sırtında bir çuvalla bir hamal.

– Muhammed Efendi Hoca bunu size gönderdi.

– Nedir bu?

– Bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, yakın zamanda böyle büyük çuval taşımamıştım. Getirinceye kadar canım çıktı.

Hamal gittikten sonra çuvalı açtık ki her şeyiyle en az üç aylık zahire: Pirinç, bulgur, yağ, salça, tuz, biber, çay, şeker, hurma, sabun... Bunları görünce "Mustafa, Halep'e geleli dört ay oldu, kimse ne yediğimizi sormamıştı. Bunlar senin kısmetin. Sayende Allah beni de bolluğa kavuşturdu." derken Mustafa "Hocam, bunlar daha önce yaptıklarının karşılığıdır. Yıllardır fakir talebelerine yemek yediriyordun. Sen bize 'İnsan ne ekerse onu biçer.' demez miydin?" dedi.

Mustafa'yı, bir süre kaldıktan sonra babasının isteği üzerine Antep'e giden biriyle gönderdim.

İyileşecek Hastanın Doktor Ayağına Gelir

Huzurum yerindeydi. Beni iki şey düşündürüyordu. Bunlardan biri, okuduklarımı okutamayışımdı. Çünkü okutacak kimse bulamıyordum. İlmin, zihnimde iki şeyle sabitleşeceğine inanıyordum. Okuduklarımı hayata uygulamak ve başkalarına okutmak. Aldığım derslerin çoğu nazari (teorik) olduğu için uygulama alanına girmiyordu. Benden ders alacak kimse de yoktu. Gerçi kaldığım medresede ve sık sık uğradığım diğer medreselerde talebe adıyla buralara yerleşen ve maaş alan birçok genç vardı. Bunların bir kısmı resmî okullara gittiği için –talebe ismiyle– medreselere yerleşmişlerdi. Aralarında okuyanları vardı. Onlar da benim gibi büyük hocalarda okuyorlardı. Yerli çocuklar da Kur'an ve din derslerini resmî okullarda okuyorlardı. Beni düşündüren ikinci mesele, fasih Arapça konuşamayışımdı. Hocalarım Türk oldukları için okuttukları dersleri daha çok Türkçe açıklıyorlardı. Halk dili ise âmmîce (bozuk) olduğundan doğrusunu öğrenemiyordum. Zaten zamanım olmadığı için halkla kaynaşıp ilişki de kuramıyordum. Bu da pratik Arapça konuşmamı geciktiriyordu.

Yine bir gün bu konuyu düşünürken odamın kapısı çalındı. Kapıyı açınca karşımda, yetmiş seksen yaşlarında, elinde bir valiz, omzunda bir heybe, nur yüzlü, uzun boylu, Türk kıyafetli, ak sakallı bir ihtiyar gördüm. Fasih bir Arapça konuşuyordu.

– Evladım, birkaç gün yanında misafir kalabilir miyim?

– Buyur dede! Misafir, Allah misafiri. Birkaç gün değil, birkaç ay da kalabilirsin. Sana her türlü hizmeti yaparım. Yalnız –utanarak söylüyorum– sana verecek yatağım yok. Ben de hasırın üzerinde başımın altında taş, üzerimde ince bir çarşafla yatıyorum.

– Yatak istemem. Benim de hayatım kuru yerde yatmakla geçti. Üzerime örtecek küçük bir battaniyem var. Başımın altına çamaşır torbamı kor, hasırın üzerinde yatarım. Yemek hususunda da sana yük olmam. Çalışır ekmek paramı kazanırım.

Yaşlı dedenin, önce fasih bir Arapçayla başlayıp, sonra da konuşmasını çok güzel İstanbul Türkçesiyle sürdürmesine hayret ettim. Hele çok yaşlı olmasına rağmen hayat dolu enerjik, hareketli ve mütevazı oluşu, diz büküp dimdik oturuşu daha çok ilgimi çekti, onu yakından tanımak istedim.

– Dedeciğim, önce Arapça konuştuğunu işitince seni Arap sandım. Sonra da çok güzel İstanbul Türkçesi konuşunca şaşırdım. "Çalışır ekmek paramı kazanırım." dediğine göre sanatkâr olduğunu anladım. Burada ne iş yapabilirsin? Lütfen kendini tanıtır mısın? Arapsan, güzel Türkçeyi nasıl konuşuyorsun? Şayet Türksen, fasih Arapçayı nerede öğrendin? Duyuşuma göre Mısır, Ezher Üniversitesi'nde okuyanlar fasih Arapça konuşurlarmış. Yoksa Ezher'de okuyan bir din âlimi misin?

– Evladım, hayat hikâyem çok uzun, çok renkli, çok da acıklıdır. Anlatmaya kalkarsam, günlerce, haftalarca anlatsam bitmez. Merakını giderecek kadar kendimi biraz tanıtayım. Aslen Dağıstanlıyım. Çocuk yaşta, okumak için İstanbul'a gittim.

Önce Kur'an-ı Kerim'i öğrendim, hafızlığa başladım. Hafızam çok kuvvetli olduğu için kısa sürede hafızlığımı bitirdim. Sonra medreseye girdim. Çok zekiydim. Derslerimi çabucak kavrıyor, okuduklarımı ezberliyordum. Medrese tahsilimi bitirinceye kadar Buhari-i Şerifteki hadislerin tamamını ezberledim. Diğer hadis kitaplarından da yüzlerce hadis ezberledim.

İstanbul'da Fransızca konuşarak tedrisat (öğretim) yapan özel okullar olduğu gibi, sırf Arapça konuşarak tedrisat yapan özel mektep de varmış. İmtihanla oraya talebe olarak girdim. Kısa sürede Arapça konuşmasını öğrendikten sonra aynı mektepte hocalık yaptım. Askerliği ve savaşmayı seviyordum. O sırada Rus harbi çıkınca mektepten ayrıldım, asker oldum.

– Hocaefendi, "İyileşecek hastanın doktoru ayağına gelir." derler. Ben de Arapça konuşturarak beni okutacak bir hoca arıyor, bulamıyordum. Allah seni odama kadar gönderdi. Artık sen benim misafirim değil, hocamsın. Ben seni gökte ararken yerde buldum.

– Dur bakalım, acele edip heveslenme ki hayal kırıklığına uğramayasın. Ne ben seni okutabilirim ne de sen bende okumaya tahammül edersin. 'Neden?' diyeceksin. Sen sormadan seni okutamayışımın sebebini anlatayım. Asker olduğumu sana söylemiştim. Din, vatan ve millet uğruna Ruslarla dört kez savaştık. Dördüncüsünde bazı arkadaşlarımla Rusların eline esir düştüm. Esir kampında bize çok kötü davranıyorlardı. Bize karşı haksız muamele karşısında asabileştim, huyum değişti. Bir ara esir kampına bir Rus zabiti geldi, bize hakaret etti. Bazı arkadaşlarım hakarete dayanamayıp karşılık verince, daha ileri gitti, dinimize küfretti. Uğrunda hayatımı feda ettiğim dinime küfredilince, bir anda çılgına döndüm. O sırada elime geçen bir taşla başına öyle vurmuşum ki kafası parçalanan komutan yere cansız düşmüş. Beni hemen götürdüler. Öyle bir nezarette yatırdılar ki aradan uzun yıllar geçti, hâlâ aklıma düşünce tüylerim ürperiyor, aklım başımdan gidiyor. O günleri yaşıyormuşum gibi çılgına dönüyorum. Beni bir

metre uzunluğunda dar bir sütunun içine– namazda secdeye yatar gibi– yüzüstü yatırdılar. Ne doğrulabiliyor, ne ayaklarımı uzatabiliyordum. Ağzı kapalı sütunun birkaç dar deliğinden nefesimi zorlukla alıyordum. Günde bir saat çıkarıyor, ölmeyecek kadar yemek veriyorlar, saat dolunca tekrar sütuna sokuyorlardı. Dar sütunun içinde kımıldamadan günde yirmi üç saat neler çektiğimi bir Allah, bir de ben bilirim. İşkence sebebiyle bir ömür kadar uzayan bir ay içinde dört kez delirdim. Üçünde tekrar aklım başıma geldi. Dördüncüsünden sonra hâlâ kendime gelemedim. Hafızamdaki bilgilerin çoğu silindi. Okumak için elime bir kitap alsam, ruhum öyle sıkılıyor ki hemen bırakmak zorunda kalıyorum. Hiçbir işte sebat edemiyor, bir yerde devamlı kalamıyorum. Bakalım senin yanında kaç gün kalabileceğim, sabırsızlaştım. En ufak bir sıkıntıya tahammül edemiyorum. Bu ve daha söyleyemediğim sebeplerden dolayı seni okutamam. Kusura bakma evladım. Başıma gelenleri, Allah düşmanıma vermesin. Ne ailem ne akrabam ne de çevrem var. Ben beni bildim bileli yalnız yaşıyorum. Geçimimi sağlamak için bazı pratik sanatlar öğrendim, darda kaldıkça onlardan birini yaparak geçiniyorum. Hiçbirini belli bir yerde sebat edip yapamıyorum. O sanatlardan bazılarını söyleyeyim: Ayakkabı tamir ederim, kırılan porselen tabakları ve çini çanakları yapıştırırım. Cami ve salon nakışlarının modelini çizerim. Bunları yapacak takımlarım, şu valizin bir köşesindedir. Bütün sorularını cevaplandırdım sanırım. Gerçi cevap eksik kalsa bile konuşacak gücüm kalmadı, daraldım. Çıkıp biraz dolaşacağım, gelirken de çay şeker alırım, güzel bir çay demlersin, olmaz mı?

Bir süre sonra Dağıstanlı hocaefendi elinde büyük bir paketle geldi. Çaydanlıkla birlikte en iyi cins çay, şeker, ekmek, peynir, zeytin, hurma...

İhtiyar arkadaşım abdest alıncaya kadar, komşum İbrahim Hoca'dan yedekte duran gaz ocağını ve porselen demliğini aldım,

sanatımın inceliklerini kullanarak şahane bir çay demledim. Bir şeyler yedikten sonra çay faslı başladı. Dertli hocam bir iki bardak çay içince neşelendi ve idam cezasından nasıl kurtulduğunu anlattı.

– Muhtar, sana acıklı hikâyemin gerisini şimdi anlatayım. O dar sütunun içinde bir ay azap çektikten sonra elim kelepçeli olarak iki muhafızın arasında mahkemeye gittim. Avukatım olmadığı için kendi kendimi müdafaa edecektim. Herkes ölüm cezası yiyeceğimi düşünüyordu. Benim ise, tek bir güvencem vardı. Daha önce okuduğum bir kitapta, dinleri Hristiyan olan Rusların kanununda, dine küfretmenin cezasının ölüm olduğunu okumuştum. Mahkemede hakimin "Komutanı neden öldürdün?" sorusuna, "En mukaddes varlığım olan dinime küfredince birden şuurumu kaybettim. Ne yaptığımın farkında olamadım." diye cevap verdim. Şahitlerin ifadeleri de benim ifademi destekleyince, dine küfretmenin, suç işlemeye tahrik olduğu kabul edildi. Böylece ölüm cezasından kurtuldum. Ömür boyu hapis cezası yedim. Hapishanede kısa bir süre yattıktan sonra –Rabbimin mucizesi olarak– bir yolunu buldum ve kaçtım. Çileli zor günler yaşadıktan sonra ölüm cezasından ve bin bir zahmetle, ömür boyu hapisten kurtuldum. Bir daha bulamayacağım keskin zekâmı, kuvvetli hafızamı, kısmen de aklımı kaybettim. Bununla da kalmadı, divane gibi dolaşarak, ömür boyu çile çekmeye mahkûm oldum. Eskisi gibi doğru dürüst ibadetimi bile yapamıyorum. Ne evim var ne yurdum ne güvencem var ne malım. Bütün varım yoğum, çantamdaki ayakkabı tamiri için birkaç parça kösele ile bir çekicim, bir örsüm, bir iğnemle bir 'biz'im var. Bunlar da birer vesile, tek güvencem Allah'tır. Evladım, ne mutlu sana. Genç yaşında en doğru ve en kârlı yola girmişsin. Çileli de olsa ilim yolu aydınlık, sonu saadettir. Ne yazık ki sana yardımcı olamıyorum, olamayacağım da… Sana birkaç gün yük olmaktan başka bir şey yapamam. Keşke eski hâlime dönsem de sana yardımcı olabilsem. Heyhat...

Bu, Senin İçin Ne Büyük Şeref

Bir gün ikindiye doğru hocaefendiyle dertleşirken ders saatim gelmişti.

– Hocam, bugün hüsn-ü hat (güzel yazı yazma) dersim var. Sen dinlen. Bir saate kadar gelirim.

– Hüsn-ü hat, deyince bana eski günleri hatırlattın. Nerede İstanbul'un o meşhur hattatları! Hocan kimdir, nasıldır, hattatlığı var mı?

– Benim yazı hocam, dünyanın en meşhur ve en büyük hattatıdır.

– Evladım galiba fazla büyüttün, kimmiş bu meşhur hattat?

– Zamanının en büyük padişahı Sultan Abdülhamid'in serkâtibi (başkâtibi) Hasan Hüsnü Efendi.

– Ne diyorsun, Hasan Hüsnü Efendi hâlâ yaşıyor mu? Buraya nasıl gelmiş, nerede kalıyor?

– Sultan Abdülhamid tahttan indirilince, serkâtibi Halep'e gelmiş, Mevlevi Tekkesi'nden ona bir oda vermişler, maaş da bağlamışlar, orada yalnız başına kalıyor.

– Ona kim bakıyor, nasıl geçiniyor?

– Yemeği tekkeden çıkıyor, hizmetini de tekkenin hademeleri yapıyor. Maaşıyla da diğer ihtiyaçlarını görüyor.

– Bu senin için ne büyük şeref. Çok yaşlanmıştır, sağlığı nasıl?

– Herhâlde yaşı yüze yakın. Çok zayıf. Bir deri bir kemik kalmış. Durmadan elleri titrediği hâlde, yazdığı yazıyı hiçbir hattat yazamaz. Kim bilir sağlıklıyken nasıl yazardı?

– Evladım, padişahın serkâtibi dedikten sonra gerisini sormaya ne hacet var? Mevlevi tekkesi buraya uzak mı? Onunla ben de görüşmek isterim.

Yazı dersinden döndüğümde Dağıstanlı hoca iyice sabırsızlanmıştı.

– Evladım, "Bir saate kalmaz gelirim." diyordun, sen gideli iki saati geçti. Beni merakta koydun.

– Hocam, sana geç kalışımın sebebini anlatayım. Yazı hocam Hasan Hüsnü Efendi çok sinirlidir. Ders verdiği talebesinin –dersi bitirince– hemen gitmesini ister. Yalnız bana karşı tutumu değişik. Çoğu zaman dersten sonra beni bırakmaz. Bazen hayatımdan bir şeyler anlatmamı ister, bazen de kendisi padişahla veya sarayla ilgili bahisleri anlatır. Bugün de dersten sonra Sultan Abdülhamid'in Hicaz'a kadar uzanan tren hattını nasıl yaptırdığını anlattı. İşte anlattıkları:

Hicaz Demiryolu

"Müslümanlar, uzun ve kızgın çölde hac yolculuğunda çok zahmet çekiyorlar ve yolda Bedevilerin, özellikle Dürzîlerin saldırısına uğruyorlardı. Kimi deveciler de Mekke ve Medine'ye götürüp getirecekleri hacıların paralarını peşin alıyor, yola çıkmadan onları bırakıp kaçıyorlardı. Her sene yüzlerce hacı perişan oluyor; hatta kimileri öldürülüyordu. İşte bunları önlemek ve Müslümanların hacca güven içinde daha kolay gidip gelmelerini sağlamak için padişah tren hattını yaptırmaya başladı. Gel gör ki hacıları soyan ve paralarını almak için onları öldüren Bedeviler ve Dürzîler, tren hattının yapılmasını istemiyorlar, gündüz döşenen ray demirlerini gece söküyorlardı. Bunlarla başa çıkamayınca padişah Şam'dan Medine'ye kadar aralıklı karakollar yapılmasını ve yol boyunca askerlerin devriye gezmesini, tren hattının muhafızlar arasında yapılmasını emretti. Bu uğurda harcanan altınların hesabını kendi elimle tuttum, yaptığım hesaba göre harcanan parayla İstanbul'dan Medine'ye kadar –gidiş geliş– çift hat döşenirdi. Bu zalim soyguncu Bedeviler ve Sünni düşmanı Dürzîler, devletin hazinesini boşa akıtmak istediler; ama muvaffak olamadılar. Allah, doğrunun yardımcısıdır. Allah, ümmet-i Muhammed'i onların şerrinden korusun..."

İmam Sühreverdî Türbesi

Hat dersine önceleri çok uzun dolaşık bir yoldan gidiyordum. Bir gün, farkında olmadan başka bir yola sapmışım. Yanlış yoldan gittiğimi fark edince geri dönmek istedimse de sanki gizli bir el beni o yola çekti. Biraz gidince öyle bir hâle döndüm ki sanki içmeden mest oldum. Neşelendim, hafifledim, uçacak gibi oldum, başka bir âleme geçtim. Koşarak, coşarak ve oynayarak gitmemek için kendimi zor frenledim. Kalabalık çarşıdan giderken gördüğüm insanların, erkek mi, kadın mı, genç mi, yaşlı mı olduklarını fark edemeden Mevlevi Tekkesi'ne kadar gittim. Kendime gelince, güzel bir rüyadan uyanır gibi oldum. Dersimi alıp aynı yoldan gelirken kalabalık sokağa girince gördüğüm çirkin, çirkin olduğu kadar iğrenç manzaralar karşısında öyle şaşkına döndüm ki başka bir yola girdim sandım. Meğer orası genelevlerin olduğu sokakmış. Bir sürü yarı çıplak erkek avcısı süslü kadın, kimileri cilveli ilginç ve etkileyici hareketleriyle erkeklerin yanına sokulup onları peşlerine takıyor, kimileri de vücutlarını teşhir ederek gelen geçeni kendilerine uzaktan davet ediyorlardı. Onlara bakmamak için kendimi zorlayarak hızlı adımlarla koşarcasına yürüdüm, köşeyi döndüm, ıssız sokağa girdim. Biraz yürüyünce, giderken olduğu gibi yine mest oldum, bambaşka bir ruh hâline girdim. Gördüğüm çirkin manzaraları unuttum, gönlüm neşeyle doldu. İlk günlerde, belli bir istikametten geçerken bir anda ruhumu saran, beni mestane kılan, görünmeyen o gizli güç neydi? Bir türlü anlayamadım. O günden sonra o ilginç ve kestirme yoldan gidip gelmeye devam ettim. Bir gün yine yazı dersine giderken, o beni etkileyen gizli sırrı keşfedip bilmeceyi çözmeye kesin karar verdim. Her zamanki âdetimi bozdum, ağır adımlarla etrafa bakarak gidiyordum. Beni değiştiren yere yaklaşınca daha da ağırlaştım, bütün dikkatimi topladım, iki yana bakarak, yavaş yavaş yürüyordum. Yine başka bir âleme geçmeye başlarken bir

de sol tarafta ne göreyim? Kuytu bir köşede her tarafını örümcek sarmış çok eski bir kapının üzerinde Arapça bir yazı vardı.

"Burası, Allah'ın veli kulu, İmam Sühreverdi Hazretleri'nin makamıdır."

Meğer beni benden geçiren, başka bir âleme de yaşatan, bu mübarek yermiş. Bir gün bunu anlatınca Dağıstanlı hoca sebebini izah etti.

– Ders yolunda seni hâlden hâle geçiren Sühreverdi Hazretleri'nin ruhudur ve onun kerametidir. Daha doğrusu kerameti de kerametin tesirini de meydana getiren Allah'tır. Allah'ın velisi; yani sevgili kulu, Allah ile aramızda vesile ve aracıdır. Evliyanın kerameti haktır, buna inanmak vaciptir. Kılıç kınındayken etkisiz olduğu gibi, ruh da cesette olduğu sürece gücü ve etkisi sınırlıdır. İnsanda ölen, ruh değil vücuttur. Ruhun kafesi ve kılıfı sayılan vücut ölünce veya uyuyunca, uyuyan veya ölen kimse Allah'ın sevgili kulu ise, bunların ruhu –kınından çıkan keskin kılıç gibi– daha etkili ve daha güçlü olur. İşte keramet sahibi veliler ölünce kerametleri devam eder; çünkü az önce dediğim gibi ruh ölmez..."

Fırsatlardan yararlanma alışkanlığım olduğu için Dağıstanlı hocaefendiden ilim okuyamasam da bana bazı marifetlerini öğretmesini rica ettim, önce kırılan porselen tabakları yapıştırmasını öğretti, sonra da nakış modellerini öğretmeye başladı. Büyük boy kâğıtların üzerine gelişigüzel modeller çizerken ileride bunların başıma bir sürü iş açacağını, beni nezaretlerde yatıracağını, sonra mahkemeye, oradan da hapishaneye götüreceğini ne bilecektim.

Çileli ve dertli hocaefendi bir ay kadar misafirim olduktan sonra kayıplara karıştı. Bir daha göremedim. Bazen zihnimden derslerin yorgunluğunu atmak için nakış modeli çiziyor, ileride lazım olur diye onları atmıyor, kitaplarımın arasına koyuyordum.

Bir de yanımdan ayırmadığım, hâlâ da yanımda duran, "keşkül" adını verdiğim özel bir defterim vardı. Bu defterde bazı şiirlerim, ancak benim anlayacağım, rumuzlu yazılar, kısaltılmış hikmetli sözler ve birer cümle manasına gelen harfler vardı. Keşke bu defterle o nakış modellerini yakıp imha etseydim. Bunların gelecekte başıma dert açacaklarını bilemezdim ki. Hem de kaza gelirse göz görmez olur, Allah'ın takdiri yerini bulur.

Aman Allahım, Bu Ne Biçim İftira!

1943 senesinin ikinci yarısında, galiba ağustos ayındaydı. Gaziantep'ten talebelerimden ikisi daha geldi. Biri Medine'ye gitti, diğerini –yakında ben de geleceğim diye– bir gidenle Antep'e geri gönderdim. Talebem henüz Antep'e ulaşmadan manevi hocam Mustafa Efendi'den bir mektup aldım.

"Muhtar, burada seni çekemeyenler, sen gittikten sonra arkandan bir sürü dedikodu çıkardılar. Mustafa yanına gidince daha da ileri gittiler. İki taleben daha gidince, şimdi de seni suçlu duruma düşürmek için hakkında inanılmaz sözler söylüyor, birtakım iftiralar uyduruyorlar. Allah, düşmanımızı bile iftiradan korusun. Ne diyorlar biliyor musun? "Muhtar Hoca gençleri Halep'e çekiyor, orada teşkilat kurup, kanun dışı çalışmalar yapıyor." diyorlar. Yanına giden talebelerini hemen geri gönder, sen de en kısa zamanda gel. Seni okutan hocaların da okuttuğun talebelerin de gelmeni istiyorlar. Zaten hakkında çıkan dedikodular mutlaka gelmeni gerektiriyor. Belki bu gelişin çileli, belki de belalı olacak; ama daha kötüsünü düşünerek birtakım sıkıntılara katlanmak gerekir. Bu vesile ile selam ve sevgilerimi bildirir, çalışmalarında başarılar dilerim. Allah muin'in olsun. Manevi kardaşın, Mustafa Eralp."

Mektubu okuduktan sonra etraflıca düşündüm, sonra da geçmiş yıllara dalarak, kendi kendime konuşmaya başladım. Galiba

din ve insanlık uğruna hizmetimin henüz başındayım. Asıl mücadele bundan sonra başlayacağa benziyor. Şimdiye kadar birer tecrübe ve alıştırmaydı. O hâlde azmimi yenileyeceğim, gücümü tazeleyeceğim ve irademi kuvvetlendireceğim, yarın sabah, tan yeri ağarmadan teheccüd namazını kıldıktan sonra Allah'a tevekkül edip yola düşeceğim. Gaziantep'e gideceğim. Hocamın emrini yerine getirip töhmetlerden kurtulmalıyım. Allah'ım, bana yardım et!

Türkiye'ye Dönüyorum

O gün hocalarımla ve komşularımla vedalaştım. Yeni aldıklarımla birlikte daha da ağırlaşan kitaplarımı sırt çantama yerleştirdim ve hududu geçince giyeceğim elbisemi çamaşır torbama koydum. Açlığa alıştığım için, yol azığı aklıma bile gelmedi. Yatsı namazını kıldım, seher vakti kalkmak üzere uykuya daldım. Seher vaktinde kalktım, namazlarımı kılıp dualarımı yaptıktan sonra, ortalık ağarmadan yola düştüm. Yaz aylarının en sıcak günlerinde Halep'ten dönüşüm gelişim kadar heyecanlı değildi. Yalnız gittiğim için hiçbir planım da yoktu. Kendimi tamamen Allah'ın takdirine teslim etmiş hülyalara dalarak kızgın güneşin ve ağır yükün altında, kuzeye doğru hızla yürüyordum. Şoseden gidemezdim, kestirmeden gidiyordum. Tahıl tarlalarından geçerken belki de hayatımın en hızlı yürüyüşümü yapıyordum. Yorgunluk duymuyor, açlığı aklıma bile getirmiyordum. Susuzluk canıma tak etmişti. Dudaklarım kuruyor, dilim dışarı çıkıyordu.

Yolda giderken, yakalanırım veya köpeklerin saldırısına uğrarım endişesiyle gördüğüm köylere uğramıyor, uzaktan dolaşıyordum. Köyün yakınından kuş geçirmeyen köpeklerin, sürüleri beklerken birkaç kurtla başa çıkacak kadar güçlü ve korkunç olduklarını biliyordum. Çocukken İkizkuyu Köyü'nde iki kez bu köpeklerin saldırısına uğramıştım. Bu yüzden zikzak çizerek köyden uzaklaşıyor, yolumu da uzatıyordum. İnanılamayacak derecede

hızlı yol almışım ki ikindiye doğru Türkiye hududuna yaklaşmış, susuzluktan bayılacak hâle gelmiştim. Şafakta yola çıkarak kızgın çölde, kavurucu güneşin altında, durmadan dinlenmeden, aç susuz yetmiş seksen kilometre yolu nasıl yürüdüğüme bir türlü inanamıyordum. Üstelik sırtımda kitaplarımla... Bu benim gücümle değil, ancak Allah'ın kudretiyle olabilirdi. Tuzağa düşeceğimi bilmiyordum. Rüzgâr hızıyla, kendimden geçmiş, dalgın dalgın giderken kendimi birden üç tehlikenin arasında buldum.

Susuzluktan düşüp bayılma tehlikesi ve karşımda üç yüz metre kadar ileride kısa aralıklı iki karakol... Biri Türkiye, diğeri Suriye karakolu. Sağımda beş yüz metre kadar ilerideki köyden bir köpek havlayarak üzerime geliyor. İki yerden gelebilecek kurşunla yaklaşmakta olan köpeğin arasında donakaldım. Köpek yerliye saldırmayacağına göre, savaş zamanlarında, sınıra yakın yerde kim olabilir? Ya kaçakçı, ya casus. İkisi de olmadığıma kimi inandırabilirim? Hele birkaç kurtla başa çıkabilen saldırgan köpekten savunacak hiçbir güvencem yok. Havlamasını artırarak yaklaşıyordu.

Tam o sırada evliyanın kerametini hatırlayarak gözümü kapattım, manevi hocamı gönlüme aldım, beni köpekten koruması için kalbimden Allah'a yalvardım. Saniyeler geçmeden köpeğin sesi kesildi. Gözümü açınca ne göreyim, sesini kesen köpek köye doğru kaçıyor. Bu tehlikeyi atlatınca hızla hududa doğru yürüdüm, üzerinde askerlerin nöbet tuttuğu tren hattının altında gördüğüm dar bir geçide daldım, kimseye görünmeden yurda girdim. Koşarcasına üç kilometre kadar yürüdüm, karşıma bir köy çıktı. Köye girmeye cesaret edemedim. Zaten adım atacak hâlim kalmamıştı. Hele susuzluktan bayılacak hâle gelmiştim. Köyün yüz metre kadar yakınındaki bir ağacın altına oturmamla uyumam bir oldu. O sırada gördüğüm kötü bir rüyadan uyandığımda akşama bir saat kadar kalmıştı. Öyle bir hâle gelmiştim ki değil ayaklarımı kaldırıp yürümek, kollarımı kaldıracak mecalim kalmamış, sanki yakalanmışım gibi ümitlerim kırılmış,

susuzluktan dilim damağıma, dudaklarım birbirine yapışmıştı. Başımı kaldırdım, köyün girişinde bir kuyu gördüm. Belki su içer, abdest alırım ümidiyle zorlukla kalktım, üzerimde hâlâ Arap kıyafeti vardı. Beyaz entarimin üzerine şalvarımı giyindim, fesimi çıkardım, çamaşır torbama koydum. Kitap çantamı sırtıma, çamaşır torbamı elime aldım, kuyuya doğru giderken, yorgunluktan ayaklarımı kaldıramıyor, sanki yerde sürükleniyordum.

Casusluk Suçlaması

Kuyunun başına varınca ne göreyim? Suyu çekecek ne kova var, ne de urgan... Boynum bükük, köye girip girmemekte kararsız dururken, yanıma seksen yaşlarında ak sakallı bir ihtiyar geldi.

– Evladım, burada ne bekliyorsun, nerelisin?

– Amca susuzluktan bayılacağım. Biraz su içip, abdest alıp namaz kılacaktım, ama kuyunun kovası yokmuş.

– Evladım, biz neciyiz, seni burada böyle bırakır mıyım? Uzak yoldan gelmişe benziyorsun. Hem de aç olsan gerek. Haydi, evimize gidelim, yemeğini ye, suyunu iç, namazını kıl. Bu gece misafirimiz ol, dinlen, yarın sabah yol azığını da veririz, gideceğin yere gidersin.

İhtiyarın ümit verici sözleri bana biraz güç verdi. Önüme düştü, ben de arkasından yürüyordum. Köyün tek katlı mütevazı evlerinin arasından, taşlı yoldan yürüdük, iki katlı, biraz görkemli bir eve girdik. İhtiyar önde, ben arkada merdivenleri çıktık, ihtiyar geriledi ve bana "İçeri gir." dedi. Evin sofasına girince ne göreyim. Sivil memurlar, başçavuş ve askerler. Arkamdan gelen ihtiyar içeri girer girmez "İşte size bir casus!" demesiyle başçavuşun "Yakalayın!" demesi ve askerlerin bileklerimi sıkıca tutması bir oldu. O anda beynimden vurulmuşa döndüm. Sinirlerim gevşedi, parmaklarım tutmaz oldu. Elimden çamaşır torbası düştü. Sırtımdaki kitaplar kantar gibi ağırlaştı. Komutanın "Kimsin,

kimin casusluğunu yapıyorsun?" sorusuna –dilim tutuldu– cevap veremedim, ancak kendim duyabilecek kadar "Allah düşmanımı da iftiraya uğratmasın." diyebildim. Olduğum yere yığılmamak için kendimi zor tutuyordum. Belki de askerler bileklerimi tutmamış olsalardı, ayakta duramazdım.

Hele o ak sakallı ihtiyar müzevvirin (düzenbaz) büyük bir zafer kazanmış gibi gururla karşımda sırıtması, beni çileden çıkardı. Bütün duygularım ölmüş, robota dönmüştüm. Eğer başçavuş dirayetli olsaydı, acıklı hâlimden, casus olmadığımı anlamakta gecikmezdi. Nerede o insanlık ve insanca düşünce… Başçavuş benden beklediği cevabı alamayınca, ikinci emrini verdi: "Odaya tıkın üzerini ve eşyalarını arayın, zabıt tutun. "Bileklerimden tutmakta olan askerler beni bir anda odaya tıktılar, arkamızdan sivil memurlar girip üzerimi ve eşyamı aramaya başladılar. Üzerimden küçük bir Kur'an-ı Kerim'le tespihten başka bir şey çıkmadı. Torbada dikkatlerini çeken şey, fes ve çamaşırlar. Kitap çantasını açıp kitapları çıkarınca işler karıştı. Arapça bilmeyişleri ve bana casus damgası vurulması, şüphelerini iyice artırdı. Hele üzerimde hem Arap hem Türk kıyafeti oluşu, sahte çift hüviyet cüzdanı yerine geçti. Kitapları karıştırıp karmakarışık çizilmiş nakış modeli provalarını, şifreli casusluk planı olduğunu sanırken, özel defterimdeki –birer cümle yerine geçen– harflerin kısaltılmış cümlelerin casuslukla ilgili birer rumuz olduğunu söylediler ve bütün bunları yazarak hakkımda çok ağır ve tehlikeli bir rapor tuttular.

Aramalar ve yazmalar bitince başçavuş askerlere üçüncü emrini verdi: "Hemen ellerine kelepçe vurun, karakola götürün. Komutan ifadesini alsın, gerekeni yapsın."

Akşamüzeri, ellerimde kelepçe, muhafızların arasında dört beş kilometre uzaklıktaki karakola giderken, aşırı yorgunluğumu, açlığımı, susuzluğumu, kendimi bile unutmuştum, bir şeye yanıyordum: İkindi ve akşam namazlarıma.

Vatan Haini!

Karakola giderken yarı yolda askerler, kısa bir süre dinlenmek için oturdular. O sırada yeleğimin cebinden sallanan çok kıymetli antika bir saat kordonumu gördüler ve istediler. Ben de istenen bir şeye "yok" demeye alışmadığım için çıkarıp verdim. Yatsıya doğru, bir tepenin yöresine yapılmış karakola ulaşır ulaşmaz doğru komutanın huzuruna çıktık. Kendini beğenmiş, merhametsiz, terbiye ve nezaketten yoksun, ağzı bozuk genç komutan dosyamı açıp hakkımda yazılanları okuyunca, suratını astı, ezici sözlerle "Vatan haini. Demek bu yaşta casusluk yapıyorsun!" deyince gevşemiş sinirlerim gerildi ve duygularım kabardı "Ben vatan haini değilim, vatan hadimiyim. Casus değil, ilim talibiyim." derken sözümü bitirmeden "Sus, sana bir şey sorulmadan konuşma." dedi, sonra da yazıcıyı çağırdı. İfademi almaya başladı. Her şeyi öğrendikten sonra "Eğer seni serbest bırakırsam, bu yaptığın kanunsuz işleri bırakır mısın?" diye sordu.

– Yaptığım işler Allah'ın emri ve bir Müslüman olarak görevimdir, ömrürün sonuna kadar bu mukaddes görevimi yapmaya; yani ölünceye dek okumaya ve insanlara dinlerini tanıtmaya Allah'a söz vermişimdir. Bu sözümden beni ancak ölüm döndürür, "Bu işi bırakırım." desem, sana yalan söylemiş olurum. Bile bile de yalan söyleyemem.

– O hâlde kurtulamaz, hapislerde çürürsün.

– Zaten ben önceden her şeyi göze alarak bu işe başladım. Kısmetimde hapse atılmak varsa, ona da razıyım. Yusuf Peygamber yedi sene hapiste yatmadı mı? Allah'ın dilediği neyse o olur. Hapistekilerin de dinlerini ve Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeye ihtiyaçları var. Hapse girersem onları okuturum.

İyice kızan komutan onbaşıya seslendi.

– Onbaşı, şunu karanlık odaya kapat. Yarın Gaziantep'e jandarma merkezine gidecek, oradan da mahkemeye çıkacak. Nöbetçilere de tenbih et, dikkat etsinler, kaçırmasınlar.

– Başüstüne komutanım.

Jandarmalar aldıkları emir üzerine, koridorun sol tarafında, ifademin alındığı odanın bitişiğindeki penceresiz odanın bir kişinin zor girebileceği dar kapısını açarak beni karanlık odaya itekleyip üzerime kapıyı kilitlediler. Girdiğim oda, zifiri karanlık, dar ve havasızdı. Nefesimi zor alıyordum. Tamamen tedirgindim. Yıllardır aranırken yakalanmış, büyük bir iftiraya uğramış, casuslukla suçlanmıştım. Bunca karanlık ve ümitsizlik içinde tek teselli kaynağım, hak yolda oluşum, tek dayanağım Allah'ın yardımı, tek güç kaynağım maneviyatımdı. Girdiğim zindan gibi karanlık odada, onbaşı kapıyı üzerime kilitlerken, duygularım uyuşmuş, kendimde değildim. Karanlık odada heykel gibi ayakta duvara dayanmış şuursuzca dururken, başıma yukardan toprak dökülmesiyle rüyadan uyanır gibi kendime geldiğimde ayakta duracak hâlim kalmamıştı. Olduğum yere çöktüm, düşünmeye başladım.

Ben neredeyim, sabah neredeydim, akşam nereye geldim? Şafak vakti Halep'ten ne ümitlerle çıkmıştım, şimdi ne hâle geldim? "İnsanoğlu kanatsız kuş." derler; ama ben bunca yolu –kuş gibi– uçarak gelmedim. Teyemmümle öğle namazının dışında durmadan dinlenmeden aç susuz, Halep'ten buraya kadar koşarcasına mecburi yürüyüşle seksen kilometreden fazla yol katettim. Hele öldürücü üç tehlikeyi atlatıp sınırı geçtikten sonra düştüğüm tuzak, uğradığım iftira, çektiğim çile, ezici sözler, korkutucu ifadeler, sonunda zindan, Aman Allah'ım! Şimdi de havasız karanlıkta yalnızlık. Bunların hepsi bir günde mi oldu? Hayır olamaz. Rüya desem değil. Her şeyi kendisi planlayan Allah'ın kudreti. Öyle ya, her şey Allah'ın kudret ve dilemesiyle meydana gelir. Kim bilir şimdi aklıma gelmeyen daha neler neler olacak? Başıma neler gelecek? Gün doğmadan neler doğacak?

Bir Eşek ve Zavallı Sahibi

Kendimden geçmiş, dalgın bir hâlde bunları düşünürken, garip bir sesle irkildim. Pat pat pat pat pat... Allah Allah! Nedir bu garip ses? Yoksa burada cinler mi var? "Korku, dağları bekler." denildiği gibi, heyecan karışımı korku bana biraz güç verdi, hemen ayağa kalktım, ürperen vücudum kulak kesildi. Patırtı tekrar başlayınca kapıya vurup onbaşıyı çağırmak istedim, "Belki hayalliyorum, gülünç duruma düşerim." diye vazgeçtim. Sağ elimi duvardan ayırmadan kollarımı iki yana uzattım. Acaba ne olabilir, diye odayı bir kez dolaşmak istedim. Birkaç adım attım, köşeden sola döndüm, iki adım attım, sola doğru uzanan elim sert ve tüylü bir cisme dokundu. O anda bağıracaktım, kendimi zorlukla tuttum. Korku ve heyecan içinde bir süre hareketsiz durduktan sonra o tarafa doğru bir adım yaklaştım, elime değen "ne olabilir" diye iki elimle yoklamak istedim. Aman Allah'ım, iki elimin arasında bir eşek kafası. Nerdeyse çıldıracaktım. Ne olduğuna kendimi inandırmak için o tarafa tekrar yaklaştım, uzanan ellerim kulaklarına dokunan eşek, benden daha çok korkmuş olmalı ki beni tekmeledi. Neye uğradığımı bilemeden iki adım geri çekildim, duvara yaslandım. "Acaba beni eşek ahırına mı kapattılar?" diye düşünürken, sanki mezardan geliyormuş gibi ya da ölmek üzere olan birinin konuşması gibi boğuk ve cansız bir ses duydum, birden irkildim. Duyduğum ses Arapçaydı. "Hayyo, hayyo, hayoooo (Kardeşim, kardeşim, kardeşim)." diyordu. Ben de Arapça olarak "Men ente? (Sen kimsin?)" dedim. Zorlukla derdini şöyle anlattı:

– Beni "kaçakçı" diye yakaladılar, sonra da eşeğimle birlikte buraya koydular. Ne bir lokma ekmek ne de bir yudum su verdiler. Türkçe bilmiyorum, kimseye derdimi anlatamıyorum. Ölmek üzereyim, yalvarırım, beni kurtar. Allah aşkına bana yardım et.

İyi Bir Onbaşı

Arabın derdini dinleyince "Demek benden beteri varmış. Lisan bilmemek ne kötü şeymiş." diye düşünürken, yavaşça kapı açıldı. Koridorda yanan gaz lambasının fersiz ışığında onbaşıyı zor tanıdım. Asker çok yavaş bir sesle konuşuyordu.

– Hemşehrim biraz yaklaş.

– Ne var, benden ne istiyorsun?

– Akşamki ifadelerinden, tavır ve hareketlerinden suçsuz olduğunu anladım. Seni haksız yere karanlık ve havasız odaya kapattık. Senin yerin burası değil. Biz verilen emri yerine getirmekle görevliyiz. Buraya girdiğin saatten beri içim rahat etmedi. Merhametsiz olduğu kadar da Müslümanlık'tan uzak olan komutanın uyumasını bekledim. Uzak yoldan gelmişsin, herhâlde açtın. Akşam bir şey yapamadığım için özür dilerim. Şu sedirin üzerinde otur, sana yemek getireceğim. Yemeğini yer, dinlenirsin, sonra tekrar bu odaya girersin.

– Yaptıklarına çok teşekkür ederim. Önce bana bir yudum su ver. Nerdeyse susuzluktan bayılacağım. Dün sabahtan beri bir yudum su içmedim. Senin şu iyiliğin bana bütün dertlerimi unutturdu. Allah senden razı olsun. Lütfen bana abdest alacak yeri göster, önce namazlarımı kılayım. Senden bir ricam da kaçakçı diye merkebiyle birlikte karanlık odaya kapattığınız perişan durumda olan Araba biraz su ve yemek vermendir.

– Olur hemşehrim. Onu da hatırlatman iyi oldu. Bak şu arka kapıdan çık, fıçıda su var. Hela da biraz ileride. Abdest alır şurada namazını kılarsın. Ben de Araba yemek verir, sana bir şeyler hazırlarım.

– Sağol kardeşim, Allah senden razı olsun.

Bir ara aklıma, gecenin karanlığına karışıp karakoldan uzaklaşmak geldiyse de bununla bana yüklenmek istenen suçu kabullenmiş olacağımı hem de bana iyilik eden ve güvenen onbaşıya

hıyanet etmiş olacağımı düşünerek kaçmaktan vazgeçtim. İyi ki kaçmamışım. Yoksa başıma bir sürü dert açardım ve ömür boyu nedamet duyardım. Sabah namazı için nöbetçi beni yine çıkardı, sonra tekrar karanlık odaya girdim, kapı üzerime kilitlendi. Karnı doyup suya kanınca canlanan Arapla bir süre dertleştikten sonra, toprak zemine bağdaş kurdum, duvara dayandım, gözlerimi kapattım. Öyle dalmış, kendimden geçmişim ki beni Gaziantep'e götürecek olan jandarmanın sesini rüya sanmışım. Üçüncü seslenişiyle kendime gelip gözlerimi açtığımda, kollarıma takacağı kelepçelerle jandarma karşıma dikilmişti. Akşama kadar yürüyerek Gaziantep'e ulaşabilmemiz için güneş doğarken iki jandarmanın arasında elim kelepçeli, Arap kıyafetleriyle, uzun top sakal ve omuzlarıma kadar inen uzun saç ve kan çanağına dönmüş gözümle deli görünümünde yola düştüm. "Deli görünümünde" diyorum; çünkü o devirde saç uzatmak âdet değildi. Gençlerde ise ayıp sayılırdı. Hâlbuki saç da sakal gibi fıtri (yaratılıştan) olup sünnettir. Peygamberimiz de saçını omuzlarına kadar uzatırdı. Zaten ben de saçımı peygamberimiz uzatmış diye uzatıyordum. Bunu bilmeyenler, yanlış yorumluyorlardı. Garip görünümle birkaç kilometre yürüdükten sonra yoldan geçmekte olan bir kamyonu jandarmalar el edip durdurdular, geri kalan yolumuzu kamyonla gittik. Kamyonda kelepçeleri çıkarmışlardı. Şehire girerken beni kamyondan indirdiler, ellerime kelepçeleri taktılar. Yaya olarak kalabalık caddede kimi alaylı, kimi korkulu gözlerle bakanların önünde jandarma merkezine garip kıyafetimle giderken görmeye değerdi.

Düşme, Düşenin Dostu Olmaz

Üzerimde Arapların giydiği uzun beyaz entari, başım açık, saçlarım omuzlarıma kadar inmiş, uzun sakalımla mestane gözlerim sürmeli, ellerimde kelepçe jandarmaların arasında hızlı adımlarla yürürken, insanlar çok garip bir şey görmüş gibi bakışlarıyla beni takip ediyorlardı. Hele Ağa Camii'nin önünden geçerken, hiçbir karşılık beklemeden çocuklarını okuttuğum, sayısız ikramda

bulunduğum, büyüğüm diye saygı gösterdiğim, aynı zamanda manevi kardeşim olan bir zat, garip ve ilginç görünüşümden, uzaktan beni tanıyamadı. Yanıma yaklaşıp da tanıyınca –belki ona bir zararım dokunur düşüncesiyle– hızla uzaklaştı. Kendi kendime "Düşme, düşenin dostu olmaz." dedim. Bunun tam tersine, pazaryerinden geçerken, benim için hiçbir şeyini feda etmekten çekinmeyen dayım Mehmet Ali uzaktan beni acıklı hâlde görünce hızla yaklaştı. "Muhtar, ne bu hâlin?" ne oldu, demeye kalmadan, jandarma haykırdı:

– Çekil ona yaklaşma!

– Ben onun dayısıyım; yabancı değilim.

– Kim olursan ol, uzak dur.

– O benim hayatım, canım, ciğerim. Ondan uzak duramam. Korkmayın, onu kaçıracak değilim. Benden size bir zarar gelmez.

Öbür jandarma "Amca, sütten ağzı yanan, ayranı üfleyerek içer. Herkese güven olmuyor. Kusura bakma. Yine yanımızdan git de ona fazla yaklaşma." dedi. Dayım, jandarmalara geçmişimi özetlemeye çalışırken jandarma merkezine ulaştığımızda tamamen kendimden geçmiş, benliğimi ve bütün varlığımı Allah'ın takdirine bırakmıştım. Sanki beynim uykuya dalmış, duygularım ölmüş, şuursuzca gezen bir hayalete dönmüştüm. Zaten o karmaşık atmosfer içinde kendimde olsaydım da düşünebilseydim, belki de çıldırırdım. Ameliyat masasına yatan hastanın acı duymamak için morfinle uyuşturulduğu gibi, öldürücü olayların etkisiyle üzülmeyeyim diye Allah duygularımı uyuşturmuştu. Rabbime binlerce şükürler olsun. Beni jandarma merkezinden mahkemeye göndermeleri için polis merkezine göndereceklerdi. Gerekli işlemler yapılıp, dosyam hazırlanıncaya kadar beni öyle bir nezarete koydular ki dağ başında jandarma karakolundaki eşekli, karanlık ve havasız zindanı aratıyordu. Bodrum katta, on on beş kişi alabilecek küçük, karanlık ve havasız odada en az otuz

kişi vardı. Küçük penceresine yerleştirilen sık demirlerin arasına örümcekler ağını örmüş, havasızlıktan neredeyse boğulacağız. Pis kokudan durulacak hâl yoktu. Cansız bir heykel gibi bir köşeye dikilmiş, ibret gözüyle oradakileri süzerken, sıkışan biri öbür köşeye dikilmiş, yönünü duvara dönmüş küçük abdestini yapıyordu. Onu görünce başım döndü, olduğum yere çömeldim.

Ben, hayvanın dahi duramayacağı nezarette geleceğimi beklerken, zavallı dayım, beni bir gecelik kefaletle bırakmaları için beyhude yere çırpınıyormuş. Tuttuğu dal elinde kalmış, bir geceliğine bana kefil olmak isteyenlerin kefaletini kabul etmemişler. Bir gece o nezarette yatmanın ne denli zor olduğunu, tecrübesiyle bilen dayım, geceyi orada geçirmemem için herkesin saygı gösterdiği güvenilir zatları da getirir, yine kabul etmezler. Dosyam polis merkezine gidip, komiser dosyamdaki casusluk ithamını görünce işler iyice karışır. Yıllardan beri ele geçiremeseler de gözaltında tuttukları küçük Muhtar Hoca'dan böyle bir şeyi ummazlar. Ne çare, bir delinin attığı taşı bin akıllı kaldıramaz.

Hapishanede

Saat sekizde komiser Sakıp Bey'in yanındaydık ve saat onda hâkimin huzurunda ifade veriyordum. Hâkim "Seni tevkif ediyorum (tutukluyorum). Durumun incelenmek üzere, mahkemen ... 8-1943 ... gününe tecil edildi..." dedi.

İki jandarmanın arasında ellerim kelepçeli hapishane yolunda giderken, dayımların bir meclisinden birinin "Hapishaneye girip çıkmayan ve askere gitmeyen olgun bir insan olamaz." sözünü hatırladım, biraz rahatladım. Hapishanenin büyük kapısından girdik, şebekenin yanındaki dar demir kapının önünde ellerimden kelepçeleri çıkarırken, Yusuf Peygamber'in de uzun süre hapis yattığını hatırlayınca kendi kendime "Hapishanede yatmak Yusuf Peygamber'in sünnetidir (yaşadığı bir olaydır). Böyle zor ve meşakkatli sünneti işlemek her kula nasip olmaz." dedim ve

gülümseyerek içeri girdim. O zamanki Antep Hapishanesi, yüksek kubbeli büyük ve eski bir Ermeni kilisesiydi. Kilisenin büyük avlusunda, sol tarafında, alçak tavanlı, dikdörtgen, büyük bir ahırı andıran ikinci bir hapishane vardı. Beni buraya götüren gardiyan bazı bilgiler verdi.

"Seni getirdiğim bu bina, hapishaneye yeni gelenlerin on beş günlük konaklama yeridir. Buranın bir adı da kirli koğuştur. Suçunun ne olduğunu bilmiyorum; ama sen iyi birine benziyorsun. Sana diyeceklerimi iyi dinle: On beş gün kalmak zorunda olduğun bu kirli koğuş; yani çok kirli ve sıkıcı olan küçük hapishane aslında denetleme yeridir. Burada kaldıkları sürece mahkûmları denetler, tavır ve hareketlerine göre –işlemiş olduğu suçu da göz önüne alır– kilisedeki koğuşlardan karakterine uygun bir koğuşa yerleştiririz. Buraya neden kirli koğuş denmesini anlatmama lüzum yok, girince görür anlarsın. Burada günler çok zor geçer. Her günü bir haftaya bedeldir. Buradan daha çabuk çıkmak ve kilisede daha iyi ve daha temiz bir koğuşa yerleşmek istiyorsan hareket ve davranışlarına dikkat et."

Gardiyan, daha sonra kirli koğuşta iki yatağın arasında daracık bir yer göstererek "Kiliseye geçinceye kadar burada kalırsın." dedi ve ayrıldı. Ben de olduğum yere oturdum, elimi şakağıma koydum düşünüyordum. O sırada şebekenin yanında, ziyaretçileri gelince tutukluları çağıran gür sesli tellalın sesini işittim. "Ahmet Büyükçınar! Ahmet Büyükçınar! Ahmet Büyükçınar!" Şebekenin yanına varınca sık demirlerin arasından, omzunda yatakla dayımı gördüm. Yüzünü zorlukla gördüğüm dayımla birkaç kelime konuştuktan sonra, sıkı bir aramadan geçen yatağı omuzlayarak kirli koğuşa götürdüm. Denetleme koğuşunda günlerim –gardiyanın dediği gibi– oldukça zor geçiyordu. Temizlik yok, düzen ve disiplin yok. İnsan saygısı hiç yok, gürültü çok. Her kafadan bir ses. Akşamları şarkı söyleyen, türkü çağıran, yüksek sesle konuşan, tartışan. Eli sopalı gardiyanların zorlukla yatıştırdıkları

kavgalar. Daha neler, neler. Bir gece seher vaktinde ancak kendim duyacak kadar alçak sesle ezan okuyarak namaz kılıyordum. Gecenin sessizliğini bozan çirkin bir ses huzurumu bozdu:

"Gecenin bu saatinde bizi rahatsız etme ulan. Sesini kes, yoksa gelir sesini ben keserim."

Kirli Koğuştan Kral Koğuşuna

Hapishaneye gireli bir hafta olmuştu. Bu arada dostlarım, arkadaşlarım ve talebelerim geliyor şebekenin arkasında kısa sürelerle görüşüp konuşuyorduk. Ziyaretime manevi hocam müezzin Mustafa Efendi de gelmişti. Başgardiyan, Mustafa Efendi Hocam ile yakından tanışıyormuş. Şeyh Camii'nde talebe okuttuğumu duymuş, beni de gıyaben –fakat Muhtar Hoca diye– tanıyormuş. Hocamla görüşünce beni konuşmuşlar, başıma gelenleri ve çalışmalarımı etraflıca öğrenmiş. O da durumu dindar hapishane müdürüne anlatmış. Bu garip rastlantı, daha doğrusu Allah'ın denk getirmesi üzerine müdür beni çağırdı. Huzuruna vardığımda başgardiyanı da çağırdı. Tanışmadan sonra müdür Kur'an-ı Kerim'den "Zilzal Sûresi"ni okumamı ve manasını açıklamamı istedi. Okumamdan ve anlattıklarımdan memnun olan müdür, başgardiyana dönerek bana gardiyan odalarından bir oda hazırlamasını ve beni kirli koğuştan alıp özel odaya yerleştirmesini söyleyince aramızda tartışma başladı.

– Müdür bey, müsaade et, ben aynı yerimde kalayım.

– Evladım, durumunu öğrendikten sonra seni o gürültünün arasında nasıl yatırırım?

– Müdür bey bana ayrı muamele yapılmasını, size de söz gelmesini istemem. Hem de canilerin ve katillerin arasında yaşamak, benim için bulunmaz bir fırsattır. Çok şükür Allah bana bu fırsatı verdi. Zaten bu kadar zahmetlere katlanmamın bir sebebi de bu gibi zavallılara yardımcı olabilmemdir. Madem okuyup

din âlimi olacağım, mademki İslam dininin geliş gayesi insanları kötülüklerden uzaklaştırmak ve kötülük bataklıklarına düşenleri de kurtarmaktır, ileride bu görevimi yapabilmem için onları yakından tanımam gerekir. Ben bir din talebesi olarak dışarıda ne kötülüklere yaklaşabilirim ne de kötülük yapanlarla kaynaşabilirim. Hırsızlara yaklaşsam, hırsız diye beni de yakalarlar, kötülük yapan hangi grupla inip kalksam, suç ortağı der, beni de kötülerler. Şu zavallıların çoğuna cinayeti işleten, içkidir. Onları içmeye iten dertlerini dinlemek için meyhaneye gidemem. Mesleğim icabı onlarla arkadaşlık da yapamam. Çocuk yaşta onlar gibilerden ayrılmasaydım, şimdi ben de onlardan biri olabilirdim. Şu gördüğümüz yüzlerce mahkûmu suç işleterek buraya tıkan, dertleri ve ruhî hastalıkları var. İşte Allah, beni buraya gönderdi ki onlarla kaynaşarak, dertlerini dinleyip onlara ve benzerlerine yardımcı olayım. Kullar, Allah'ı unutsalar ve asi olsalar da Allah, kullarını unutmaz. Kâfir de olsalar azıklarını kesmez. Küfürden, isyandan ve zararlı hâllerden kurtarmak için onlara peygamber göndermiştir. Onlar vazifelerini yapmış, onlardan sonra görevleri din âlimlerine geçmiştir. Bu görevimi yapmaya alışabilmem için burası benim için bulunmaz bir fırsattır. İşte müdür bey, bu fırsatı değerlendirebilmem için beni mahkûmların arasında uygun bir yere yerleştirmeni rica ederim.

– O hâlde seni mahkûmların kralının koğuşuna koyacağım. Orada kral gibi yaşayacaksın.

Daha sonra hapishane müdürü başgardiyana döndü.

– Mustafa Efendi, hemen Çarpınlı Kürt Ahmet'i çağırt.

Birkaç dakika sonra Kürt Ahmet yanımızdaydı.

– Buyur müdür bey, beni istemişsin. Bir emriniz mi var?

– Şöyle otur Ahmet Ağa, sana emrimiz değil, ricamız olur.

– Estağfurullah müdür bey. Ben her zaman emrinize amadeyim.

– Sana misafirimiz sayılan genç hocaefendimiz Ahmet Büyükçınar'ı emanet edeceğim. Ona göstereceğin yakınlık ve yapacağın iyilik bana yapılmış demektir. Kendisine gardiyan odalarından bir oda döşetecektim, istemedi. Onu sana emanet ediyorum.

– Müdür bey, hocaefendimiz bana Allah'ın emaneti, lütuf ve inayetidir. Belki de günahlarımın affına vesile olacaktır. Günahlarım büyük ve çoktur. Öldürülmeyi hak ettikleri hâlde öldürdüğüm insanları düşündükçe tüylerim ürperiyor, kendimden utanıyorum. Üç defa idam cezası giydim, ikisinde kaçtım, mürur-u zamana (zaman aşımına) uğradı, üçüncüsü müebbet (ömür boyu) hapse çevrildi. Keşke asılsaydım da aldığım canlara karşılık canımı verseydim, belki günahlarımın kefareti olurdu, "İyileşecek hastanın doktoru ayağına gelir." derler. Benim de hasta ruhumun tedavisi için Allah hocayı ayağıma gönderdi. İnşallah bana ve koğuşumuzdaki arkadaşlarımıza Kur'an-ı Kerim okutur, namaza başlarız da Allah'a, günahlarımızın bağışlanması için dua ederiz.

Hapishane Töre ve Terbiyesi

Hapishanenin kralı dedikleri Çarpınlı Kürt Ahmet'le kiliseye girerken ilgimi çeken ilk şey oranın sessiz oluşuydu. Daha az kimse olduğu hâlde gürültüden içinde durulmayan kirli koğuşun tam tersine, bin kişiden fazla insanın bir arada yaşadığı büyük kilise sanki bomboş, kimse yok gibiydi. Sessiz olduğu kadar da tertemiz ve düzenliydi. Türlü suçlar işleyerek oraya gelenler için sanki hapishane terbiye okuluydu. Şimdi camiye dönüştürülen yüksek kubbeli büyük kilisenin ortasında (5x15) ebadında takriben 75 metrekare dikdörtgen şeklinde gezinme yeri bırakılmış, geri kalan kısım dört tarafı 8-10 kişinin yan yana yatabileceği kadar küçük bir oda şeklinde, bir metre yüksekliğinde perdelerle bölümlere ayrılmış. Tahtadan asma katlarla üç kat olan hapishanenin ikinci

katında olan, Kürt Ahmet Ağa'nın tertemiz koğuşuna girerken arkadaşları bizi güleç yüz ve saygı ile öyle sıcak karşıladılar ki beni canım gibi seven yakın akrabamın evine giriyorum sandım. Büyük halının üzerine –oradakiler gibi– diz üstü otururken hizmetçi, ayakkabılarımızı özel yerlerine koydu. Ahmet Ağa koğuştakilere beni tanıtırken hizmetçi çayı demliyordu. En iyi cinsinden ustalıkla yapılmış nefis çaylarımızı yudumlarken koğuş çavuşu Ahmet Ağa bana hapishane hakkında pratik bilgiler veriyordu.

– Hocam, bizim senden öğüt almamız ve nasihat dinlememiz gerekir; ama buranın kendine has adabı ve disiplini var. Buraya girenin önce bunları bilmesi gerekir. Şu gördüğün binin üzerinde sessiz ve uslu duran insanın, dışarıda kimi haydut, kimi hırsız, çoğu katil, kimi zapt edilmeyen vahşi hayvan gibi saldırgan, kimi benim gibi hem eşkıya hem katil, kimi içkinin mağduru, kimileri de iftiraya veya haksızlığa uğramış zavallılardır. Babalarının terbiye edemediği, kanunun ve hükümetin zapt edemediği bu insanlar, bak burada ne kadar usludur. Böyle olmak zorundadırlar; yoksa burada yaşayamaz, rezil kepaze olurlar. Dışarıda kavgasız günü geçmeyen, burada kuzu gibi olur, kimseye ses çıkarmaz. Hırsızlık suçundan gelenler, yerde para görse eğilip alamazlar. Buradaki doğruluk, dürüstlük, sadakat, insan sevgisi ve birbirlerine karşı saygı, hiçbir toplumda görülmez. Gerçek anlamda dayanışma ve yardımlaşma buradadır. Buranın bir adı da Hazreti Yusuf Tekkesi'dir. Burada zenginlik fakirlik yoktur. Dışardan gelen yiyecek ve kullanılacak her şey –kimin adına gelirse gelsin– koğuştakilerle hep beraber yenir, beraber kullanılır. Ekmeğimizi devlet verir. Koğuşta üç öğün yemek pişer, masrafı aramızda paylaşılır. Paylaşılırken de parası az gelen az harfene (herkesin payına düşen masraf), çok gelen çok harfene verir. Çok veren az verene üstünlük taslamaz, az veren de eziklik duymaz. Hiç parası gelmeyen çok fakirlerin ve gariplerin özel koğuşları vardır. Zenginler onlara yardım eder, onlar da hâllerine göre daha sade yaşarlar. Bunların bazısı

parayla çamaşır yıkar, isteyenler de koğuşlarda hizmetçi olurlar. Buradaki hizmetçiler dışarıdaki hizmetçiler gibi aşağılanmazlar. Her hizmetçi hizmet ettiği koğuş arkadaşlarının koruması altına girer. Bütün masrafı ve ihtiyacı onların üzerinedir.

Koğuş çavuşumuz Çarpınlı Kürt Ahmet sözünü şöyle sürdürdü:

– Sana şunu da hatırlatmak isterim. Burada en şerefli iş yemek yapmaktır. Onun için yemekleri koğuşun büyüğü ve idarecisi sayılan koğuş çavuşu pişirir. Diğerleri ona yardım eder. Burada koğuş çavuşu benim; ama sen aramızda olduğun sürece büyüğümüz sen sayılırsın. Sen bize hem müdür beyin emanetisin hem de hocaefendimizin. Hocalara karşı saygılı olmak boynumuzun borcudur; zira hocalar peygamber vekilidir. Seni büyüğümüz saydığımız için, yemek yapma şerefi sana layıktır. Bilmem yemek yapmasını bilir misin?

– Ahmet Ağa, büyüğünüz olmak istemem; fakat yemeğinizi seve seve yaparım. Sanatlarım içinde en çok sevdiğim aşçılık sanatıdır. En sevdiğim iş de yemek yapmaktır.

– Bak şu Allah'ın işine, bir taşla iki kuş vuracağız desene. Biz senden Kur'an okumasını ve dinimizi öğrenirken aşçılığı da öğreneceğiz.

Hapishanenin âdetine göre ziyaretçilerim gelmeye başladı. Gelen ziyaretçinin şahsiyeti ve seviyesi ne olursa olsun, başta koğuş çavuşu olmak üzere, bütün koğuştakiler ayağa kalkıp gelenleri saygı ile karşılayıp üst başa oturtuyorlar. Selamlaşmak, merhabalaşmak ve hoş beşten sonra onlara kahve ve çay ikram ediliyor, daha sonra da –mevsimine ve duruma göre– meyve veya kuruyemiş, varsa tatlı ikram ediliyordu. Ziyarete gelenler az oturuyor ve az konuşuyorlardı. Gelenler bitişik koğuştan da olsalar, uzaktan gelenler gibi onlara da aynı ikram yapılıyor. Ziyaretçiler giderken hizmetçi, ayakkabılarını çiftleyip önlerine koyuyor, koğuştakiler

ayağa kalkıp onları saygı ile yolluyorlardı. Koğuşlar birbirinden bir metre yüksekliğinde perde ile ayrılmıştı.

Oturmadan usanıp hareket etmek isteyenler, koğuşların önündeki koridorda ileri geri geziniyor, uzun süreli veya iki üç arkadaş konuşarak birlikte gezinmek isteyenler, zemindeki geniş ve uzun orta yerde volta atıyorlar. Bu gezinmeler öyle düzenli, öyle dikkatli oluyor ki birçok insan bir arada gezindiği hâlde, kimse kimseye dokunmuyor, birbirini rahatsız etmiyor. Büyük gezinme, günün yirmi dört saatinde devam ediyor. Uyku tutmayanların, derdini dökmek isteyenlerin, bitmeyen uzun yıllarını kısaltmak isteyenlerin ahenkli, uygun ve ağır adımlarla, yavaş yavaş konuşarak uyuyanları rahatsız etmeden, kimi derin düşüncelerle kimi melul ve mahzun, kimilerinin mestane gidip gelmelerini seyretmek bile, insana yetiyor, dertlerini unutturuyor.

Geçmiş olsuna, aynı zamanda hoş geldine gelen ziyaretçilerim bir hafta kadar sürdü. Gelenleri ziyaret etme sırası bana geldiğini koğuş çavuşuna söyleyince "Hocam, daha geleli bir hafta oldu. Hemen ve yalnız gidersen, hem senin için hem de koğuşumuz için düşüklük olur. En azından iki hafta geçmeli ve seninle ben de beraber gitmeliyim. Hapishanenin ileriden beri devam edegelen töresine uymamız gerekir." dedi.

Hapiste Daha Serbestim

Hapishaneye girdikten birkaç gün sonra önemli kitaplarımı getirterek çalışmaya başladım. Okuduklarımdan yanımdakilere anlatırken okumak isteyenleri de okutuyordum. Önceleri yalnız başıma namaz kılarken bir aya kadar kalabalık bir cemaatle namaz kılmaya başladık. Çalışmalarım düzene girip çevrem genişledikçe, dışarıyı unutuyor, oraya ısınıyordum. Isındıkça da oradakilere daha çok yararlı oluyordum.

Mahkemeye gideceğim gün benimle birlikte birkaç kişi daha gidecekti. Onların ellerine kelepçe vurulurken, başgardiyan

jandarmalara, beni kelepçesiz serbest götürmelerini söyledi; fakat razı olmadım. Ben de onlar gibi tutukluyken, bana ayrıcalık tanıyıp özel muamele yapmalarına gönlüm razı olmadı. "Mademki onlarla bir arada kalıyorum, mahkemeye de onlar gibi ellerim kelepçeli gidip gelmeliyim. Hem de böyle olması benim için din uğrunda ve ilim yolunda unutulmaz bir hatıra olacaktır." dedim.

Mahkemede verdiğim ifade, öncekilerinin benzeriydi. Hâkimin "Hapisten çıkınca ne yapacaksın?" sorusuna "Yine aynı şeyi yapacağım. Okuyacağım ve okutacağım. Hatta daha çok talebe okutacağım." deyince "O hâlde hapisten çıkamazsın." dedi. Ben de "Zaten ben çıkmak istemiyorum. Dışarıda gizli gizli okutuyordum, içerde daha serbest okuyor ve okutuyorum. Üstelik namaz kılanların da sayısını çoğaltıyor, onlara imamlık yapıyorum. Bana, hapistekilerin, dışarıdakilerden daha çok ihtiyacı var." diye karşılık verdim.

İki hafta sonra Ahmet Ağa ile birlikte, beni ziyarete gelenlerin ziyaretine gittik, onlarla hoş sohbetler ettik. Hapishanedekilerle tanışıp dertlerini dinledikçe hayretim artıyor, insanlara acıma duygularım gelişiyor, onları ve benzerlerini bataklığa ve tehlikelere düşüren hâllerden kurtulmalarına yardımcı olabilmek için çok çalışıp, daha iyi yetişmem gerektiği hususundaki kanaatim kesinleşiyor, ilme karşı azmim ve hevesim artıyordu.

Hapishanelerde çürüyen zavallıların kimi cehaletin, kimi aşırı kıskançlığın, kimi de bir bardak içkinin mağduru. Kimi öfkesine yenilmiş, kimi kötü arkadaşına kanmış, kiminin beyni yıkanmış, kimileri de benim gibi iftiraya uğramıştı.

Hapishane Hayatı

Hapishanedekilerin ilginç bir yönü de hepsi dertli olduğu hâlde sakin, sanki hiçbir derdi yokmuş gibi davranmalarıydı. Belki de dertlerini unutmak için öyle görünmeye çalışıyorlardı ya da ben onları öyle görüyordum. Ne olursa olsun, yaşadıkları ruh

hâllerine bakarak, davranışları takdire şayandı. En azından birbirlerini rahatsız etmiyorlardı. Birkaç kişilik bir ailede bile zaman zaman huzuru bozan, yuvalarını yıkan üzücü olaylar olur. Hapishanede ise binden fazla insan bir çatı altında yaşıyorlardı. Üstelik dışarıdayken bunların kimi kurt, kimisi kuzu idi. Demek ki burada kurtla kuzu bir arada yaşıyordu. Sanki orada Hz. Ömer'in adaleti hüküm sürüyordu. Dışarıda olsalar, ikisi bir arada asla geçinemeyecek, öfkeli, kavgacı ve kabına sığmayan yüzlerce insan, burada anlaşarak, sevişerek ve birbirlerine saygı ve şefkat göstererek bir çatı altında aylarca ve yıllarca yaşıyordu. Bu ahenk ve düzen nasıl sağlanıyor bilemiyordum, hâlâ da hayret ediyorum. Belki bu hâl de kimsenin bilemediği hapishanenin bir sırrıdır. Bilmem şimdi de öyle mi; yoksa o güzelim ahenk maziye mi karıştı?

Ne olursa olsun Allah, düşmanımı bile hapishaneye düşürmesin. Oradakiler ne kadar rahat olurlarsa olsunlar, ne kadar mutlu görünürlerse gorünsünler, gerçekte mutsuzdurlar; çünkü mutluluğun temeli hür yaşamaktır. Kişinin kutsal varlıklarından biri de hürriyettir. Hürriyeti elden giderse yaşamanın ne anlamı kalır? Bir gün hür yaşamak, bin yıl esaret altında yaşamaktan evladır. Bu yüzden hiç kimse kendi rızasıyla ne mahkûmiyet altına ne de esaret altına girer. Elinde olmadan o vartaya düşünce de insan, kaderine razı olup Allah'tan güç alarak, huzur ve sükûnet içinde yaşamaya çalışmalıdır. Kadere küsüp üzüntüye kapılarak hastalanmamalı veya intihara kalkışıp canına kıymamalıdır; yoksa hem dünyasını hem de ahiretini yıkar.

Allah'ın yardımı ve büyüklerimizin duasıyla beş buçuk ay kadar süren hapishane hayatım oldukça huzurlu geçti. O hayat beni ne üzüyor ne de sıkıyordu. Çünkü oraya suç işleyerek ve kötülük yaparak değil, mukaddes bir gaye uğruna girmiştim. Çevremdekilere öyle ısınmış, onlarla öyle kaynaşmıştım ki her mahkemeye gidişimde hapishane arkadaşlarım; "Allah'ım, hocaefendimizi buradan hemen çıkarma da bizimle biraz daha kalsın, ondan biraz

daha istifade edelim." diyorlardı. Şaka yoluyla da olsa bu garip duaları beni sevdiklerini gösteriyor, bu da beni mutlu ediyordu. Nitekim gülümseyerek girdiğim hapishaneden son mahkememde beraat edip çıkarken, arkadaşlarım da ben de ağlayarak çıktım. Hem de ibret alınacak unutulmaz hatıralarla.

Babamın Tutumu

Bu hatıralardan acı bir hatıram da babamın bir kez olsun hapishaneye gelmeyişi; hatta kötü konuşarak, daha da ileri gidişidir.

Hapishanede kaldığım sürece dostlarım, ahbaplarım, talebelerim, beni gıyaben tanıyanlar bile ziyaretime geldiler, hediyeler getirdiler ve hâl hatır sorarak bana güç verdiler. Yalnız babam ve yakınları gelmedi. Sadece babamın ortağı Şakir Efendi ziyaretime geldi, bana teselli ve biraz da harçlık verdikten sonra "Evladım Muhtar, babanın sana karşı katı tutumunu biliyordum. Bu kadar da merhametsiz ve katı yürekli olduğunu bilmiyordum. Günlerden beri ziyaretine getirmek için ona yalvardım, zorladım bir türlü ikna edemedim, inadından dönmedi. Ona "Madem sen gitmiyorsun, ben gideceğim. Biraz para ver götüreyim." dedim. "Ne giderim ne de bir kuruş para gönderirim. Boşuna zorlama." dedi. Hapse ilk girdiğin günlerde de ona "Oğlun hapse girmiş. Cinayet işleyerek, hırsızlık yaparak değil, din uğrunda, ilim uğrunda mücadele yaparken yakalanmış. Hemen git. Derdini dinle ona bir avukat tut. Yoksa çocuk perişan olur." diye ne kadar söylediysem de oralı olmadı. Üstelik "Ne giderim, ne avukat tutarım ne de yardım ederim. Yerinde rahat dursaydı da hapse atılmasaydı. Keşke orada uzun yıllar yatsa da aklı başına gelse.' dedi. Doğrusu ben böyle baba ne gördüm ne duydum. Allah yardımcın olsun. Bunun için üzülme, ben de bir baban sayılırım. Bir ihtiyacın olursa hiç çekinme bana söyle." diyen Şakir Amca beni teselli etti ve bana moral verdi.

Birkaç kez elim kelepçeli mahkemeye gittim. Son mahkememde suçsuz olduğum anlaşıldı, beraat ettim. Sadece, pasaportsuz yurt dışına çıktığım için 25 lira para cezası verdiler. 25 lira büyük paraydı. Askerin aylığı 31 kuruştu.

Yeniden Ders Başı

Hapishaneden çıkınca önce beni dört gözle bekleyen Hafız Abdullah Hocamın yanına gittim. Elini öpüp duasını aldıktan sonra "Derslere ne zaman başlayacağız?" deyince:

"Evladım, derslere epeyce ara verdik. Nerdeyse ayrılalı bir sene oluyor. Halep'te neler okudun bilemiyorum, ikimiz de çok çalışıp geçmişi telafi etmeliyiz. Sence bir mâni yoksa yarın derse başlayalım. Yalnız çok dikkatli ol. Yerin kulağı var. Sen Halep'e gittikten sonra baskı daha da arttı. Polisler birkaç defa geldiler, seni sordular. Gün günden kötü geliyor. Talebelerini okutma, diyemem; ama 'tedbirli ve çok dikkatli ol' derim. Mecbur kalmadıkça dışarı çıkma. Hapisten çıktığını, Halep'ten geldiğini bile duymasınlar." dedi ve Allah'ın bizi koruması için dua etti. Hocamın yanından çıkınca doğru Şeyh Camii'ne gittim. Hapisten çıktığımı duyan talebelerim toplanmış beni bekliyorlardı. Kısa bir konuşmadan sonra onları gruplara ayırdım, ders saatlerini ve ders yapacağımız yerleri belirttim. Hiç kimseye bir şey söylememelerini de tenbih edip hemen dağılmalarını söyledim. Her an engellenme ihtimalini göz önüne alarak ve her yeni günü fırsat bilerek derslerimizi hızla yürütüyor, takip altında olduğumu da düşünerek ders saatlerimi ve ders okuttuğum yerleri sık sık değiştiriyordum.

Camilerin Çoğu Kapatıldı

Kur'an-ı Kerim ve din dersleri okutma yasağının ve aşırı baskının üzerine bir de camilerin çoğunu kapatmaları eklendi. Din düşmanlığına bir de cami düşmanlığı eklendi. Bir yandan vakıflara ait binaları, bir yandan da mahalle mescitlerini satıyorlardı.

Mahalle aralarındaki küçük mescitlerin tamamını sattılar. Bunları satın alanların kimisi camiyi yıktılar; taşlarıyla, yerlerine işyerleri ve evler yaptılar. Bunların hiçbiri iflah olmadı, yaptıkları ev ve işyerleri sahiplerine hayır yerine felaketler getirdi. Yangın, ölüm, iflas gibi. Kapatılan camilerin kimisini spor salonu, kimini depo yaptılar, kimisini askeriyeye verdiler. Gaziantep'te Mehmed Paşa Camii, İstanbul'da Ayasofya Camii gibi meşhur camileri, ibadete kapattılar. Bir kısmını asker işgal etti, bir kısmını müze yaptılar. Bir kısmını da mühürlediler, kapalı kaldı. O zamanlar yeni camilerin yapılmasına müsaade edilmediği gibi eski camilerin yıkılan yerlerini yapmaya, yıpranan yerlerini tamire –eski esere dokunulmaz diye– müsaade etmiyorlardı. Bu cami düşmanlığı uzun yıllar sürdü.

Bir ara talebelerim çoğaldı. Halep'e gitmeden önce olduğu gibi, bunları açık kalan birkaç camiye taksim ettim, her namaz vaktinde bir camide okutuyordum. Benim için de en güvenilir yer, çalışmalarımın merkezi ve en çok kaldığım, Şeyh Camii'ydi. Bu caminin odaları çoktu, gerektiği zamanlarda gizleneceğim yerleri vardı. Mahallemizin camisi olduğu için bütün cemaat beni tanıyor, mahalle muhtarının çocukları yanımda okudukları için beni kolluyor ve her şeyin başı, bizi Allah koruyordu. Bir gece yatarken; "Acaba bir tehlikeyle karşılaşır mıyım, birkaç gün derslere ara mı versem?" diye düşünerek yattım. Rüyamda, kalabalık bir grup talebeye camide ders veriyormuşum. O sırada korkuya kapılarak öğrencilerimi dağıtmak istedim ve kapıya çıktım. Bir de baktım omuzlarında tüfek iki muhafız asker, "Korkma, derslerini devam ettir. Biz sizi bekliyoruz." dediler. Uyandığımda kalbimden korku silinmiş, yerini güven ve cesaret almıştı. Bu rüyadan da ilham ve cesaret alarak derslere devam ettik.

Bir günde öğle ile ikindi arası camiye bir subay, birkaç asker, bir kamyon ve iki hamalla geldiler. Subay geliş sebeplerini açıklayınca donakaldım.

– Caminin anahtarı nerede?

– Ne yapacaksınız?

– Caminin kapanmasına karar çıktı. Halı, kilim ve diğer eşyaları çıkarıp camiyi kapatıp mühürleyeceğiz.

– Anahtar müezzinin yanında, o da ancak ikindiye gelir.

– O hâlde gelmesini bekleriz.

Subaydan duyduklarım karşısında şaşkına dönerek odama çekildim, bir yandan Allah'a, bir yandan camiyi yaptıran şeyh Fethullah Hazretleri'ne hem yalvarıyor hem sitem ediyordum. Allah'a dönerek "Allah'ım, memleketimizde birçok camiyi kapattılar. O camilerde sadece namaz kılınıyordu. Kapatmak istedikleri Şeyh Camii'mizde hem namaz kılınıyor hem birçok talebe okutuyorum, hem de benim gibi evi olmayanlar burada barınıyor ve ilim tahsil ediyorlar. Allah'ım, madem okumamızı ve okutmamızı emrediyorsun, derneğimizi dağıtma. Camimizi mühürlemeye gelenleri geldikleri yere geri gönder. Her şeye kadirsin. Allah'ım, bu caminin kapatılmasına ve din düşmanlarına karşı bir şey yapamıyoruz. Gücümüz sınırlıdır; fakat senin gücün sınırsızdır. Bunları engelleyebilirsin!" Sonra Şeyh Fethullah Hazretleri'ne dönerek, ruhuna şöyle sesleniyordum: "Fakir ve yoksul olduğun hâlde kerametinle bu camiiyi yaptırmışsın. Altı yüz seneden beri hem ibadet ve zikirhane, hem de ilim yuvası olarak devam etmiş. Şimdi ise, camiini kapatıp yuvamızı dağıtmak istiyorlar. Kerametini şimdi göstermezsen ne zaman göstereceksin?" Gözlerimden yaşlar akarak yalvarıp yakarmamı uzattıkça uzattım, ikindi vakti yaklaşınca gözlerimi sildim, odamdan çıktım. Askerlerin yanına vardım, onlarla dertleşiyordum. O sırada askeri jiple bir çavuş geldi. Elinde yazılı bir kâğıtla subayın yanına gelerek "Komutanım, karar değişti. Bu cami kapanmayacak." dedi. Bunun üzerine camiyi kapatmaya gelenler dönüp giderken benim sevincim görülmeliydi. Allah'ıma şükrettim, Şeyh Fethullah Hazretleri'ne de teşekkür ettim.

Şöhrette Afet Var

"Şeyh Camii'nin kapatılma kararı çıkmışken, Şeyh Fethullah Hazretleri'nin yüzü hürmetine Allah kapatılmasını önlemiş." diye yayılınca, caminin manevi değeri ve cemaati arttı, talebelerim de çoğaldı, hücreler dolup taşmaya başladı. O sırada hocamdan aldığım dersler de çoğalmıştı. Hocam, her an derslerimizin engelleneceğini düşünerek hem de çok yaşlı olduğu için rahatsızlanır da okutamaz endişesiyle derslerimin hem sayısını çoğalttı hem de süresini artırdı.

Şunu da yazmadan geçemeyeceğim. Ben Halep'e gidince ve hapishanedeyken talebelerimin –hepsi olmasa da– büyük bir kısmı okuyorlardı. Bunlar, çok fakir oldukları için devamlı yanımda kalanlardan, okutmaları için yerime bıraktığım talebelerimdi. Bunlardan biri ben Mısır'a tahsile gidince, ticarete tezgâhtarlıkla başlayıp birkaç senede büyük zengin olan, Zeynelabidin Polattaş, diğeri hâlâ okutmaya devam eden Durdu Kalfa'dır. Zeynelabidin, ben Mısır'dan gelince, bir sözümle, iki cami, beş yüz kişilik talebe yurdu, bir Kur'an kursu ve görevlilere lojman yaptırdı, birçok caminin onarım ve masrafını üstlendi. Bir de vakıf kurdu. Ben İstanbul'dayken de Şeyh Camii'nde bana vekâleten irşad görevini yapıyordu. Merhum Zeynelabidin Polattaş ve Durdu Kalfa gibi fedakâr talebelerim her şeyi göze alarak bıraktığım talebeleri okutuyorlardı. Aradan elli sene geçti. Durdu Kalfa, Şeyh Camii'nde aynı odamda, hâlâ Kur'an-ı Kerim ve din derslerini okutmaya devam ediyor. Gaziantep'e her gittiğimde Durdu Kalfa'nın karşısında yedisinden yetmişine kadar her yaşta talebe görünce, elli beş sene geriye gidiyor, o feyizli mesut günleri yaşıyorum sanıyorum. Ayrıca diktiğim ağacın büyüdüğünü, meyve verdiğini ve isteyenlerin bu manevi meyvelerden yiyerek şifa bulduklarını görüyorum, dünyalar benim oluyor.

Polis Baskını

Galiba zamanları birbirine karıştırdım. Ne diyordum? Evet, talebelerimin dolup taştığını söylüyordum. Bir akşam büyük hücreyi dolduran talebeler yan yana diz üstü oturmuş, ders çalışırlarken, kendi kendime "Şöhrette afet var." dedim. O sırada sanki tehlike çanları çalıyormuş gibi geldi bana. Ertesi gün, bir şeyler olacakmış gibi huzursuz oluyordum. İçimden gizli bir ses sanki, "Tedbirini al." diye beni uyarıyordu. Akşam hava kararırken, talebelerime camiden birkaç kilim getirip pencerelere germelerini söyledim.

– Ne olacak?

– Bir şeyler olacak; ama ne olacak bilemiyorum.

Pencerelerin tahta kanatlarının üzerine kilimleri gerinceye dek akşam talebeleri odayı doldurdu. Işıkları yaktıktan sonra dışarıya çıktım, bütün pencerelere dikkatle baktım, hiçbir ışık görünmüyordu. Odaya girince bir halı da kapının arkasına gerdim. Kapıyı içerden kilitledim, ayrıca sürgüsünü de vurdum. Gereken önlemi aldıktan sonra talebelerime ses çıkarmadan yavaş yavaş okumalarını söyledim. Derse başladık. Bir süre sonra ayak sesleri duydum, birkaç kişinin geldiğini ve ayaklarını çok yavaş basmalarından polis olduklarını anladım, yanılmamışım. Gelen polisler kapıyı açamayınca hızla kapıya vurmaya başladılar. Ses yok. Aralarında tartışma başladı.

-Bize yapılan ihbara göre bu saatte burada derste olmalılar. Bakın pencerelerden ışık geliyor mu?

– Hayır ne ışık var ne bir ses var ne de burada kimsenin olduğuna bir işaret var.

– Ya geldiğimizin farkında oldular, biz gelmeden dağıldılar ya da geleceğimizi haber aldılar, bugün ders yapmadılar. Bakın, bizi şaşırtmak için ders saatini değiştirip dersi ileriye alabilirler. Şimdi gidelim, bir kısmımız uzakta gözetlesin. Adam dün hapisten çıkar

çıkmaz bugün yine aynı işe başlamış. Ama kuş olsa elimizden kurtulamaz. Onu mutlaka yakalayacağız.

Kapıda bu konuşmalar olurken biz de içerde heyecanla dinliyor ve nasıl bir tedbir alacağımızı düşünüyorduk. Bir ara ses kesildi, bir saat kadar sonra yeniden geldiler, hiçbir belirti göremeyince gittiler. O akşam geç saatlere kadar sessiz kaldıktan sonra öğrencilerim sessizce dağıldılar.

Biz Kur'an'ı Yok Etmeye Çalışıyoruz!

Okuttuğum talebelerimden biri de orta yaşlı kalabalık bir aile babası, çaycı Said idi. Yoksul ve geliri az olduğu hâlde Kur'an ve din dersleri okumaya karşı olan sevgisinden, çayhanesini kapatıp derse geliyordu. Ben de hâline acıyarak ayağım o tarafa düştükçe yanına uğruyor, dersini çayhanede okutuyordum. Yine bir akşam, yatsı namazından sonra çayhaneye uğradım. Said Ağabey'e Kur'an okutuyordum, ikimizden başka kimse yoktu. Yaşlı talebe kendine has, etkileyici nağmesiyle dersini okurken, ben de elimi şakağıma koymuş, başım aşağı, okunan ayetlerin manasına dalmıştım. İkimiz de Kur'an'ın cazibesine kapılmış, kendimizden geçmiştik. O sırada beklenmedik bir hızla kapının açılması gecenin sessizliğini, bizim de huzurumuzu bozdu. Baskına uğrayıp suçüstü yakalandığımızı, uzun boylu, dev yapılı, asık suratlı komiser karşımıza dikilince anladık. Kindar bakışlarını çaycıya dikerek, gür sesiyle haykırdı:

– Biz Arap harfini, Kur'an'ı yok etmeye çalışıyoruz, sen de bize meydan okuyarak çayhane ismi altında burada Kur'an öğretiyorsun, senin çayhaneni mühürleteceğim!

İkimiz de neye uğradığımızı bilemedik. Çaycı sapsarı kesilirken, komiserin "Çayhaneni mühürleteceğim." sözü yüreğimi sızlattı. Günlük kazancıyla zor geçinen adamcağızın ekmek kapısı kapanırsa hâli ne olacaktı? Komiser, yakalamak için yıllardan beri adım adım izini sürdükleri Muhtar Hoca'nın ben olduğumu

bilseydi, belki çaycıya bir şey söylemeden, ellerime kelepçe takar, beni karakola götürürdü. Ne olursa olsun benim yerime onun ateşte yanmasına gönlüm razı olmadı. Her tehlikeyi göze alarak onu kurtarmak istedim. "Komiser bey, o beni okutmuyor, ben onu okutuyorum. Kur'an okumasını biliyorsan ikimizi de dinle, kimin kimi okuttuğunu anlarsın." dedim. Sonra da suçu hafif göstermek için devam ettim: "Ağabeyi namaza başlamış; ama Kur'an okumasını bilmiyormuş. Ona namaz dualarını öğretiyordum." Bunun üzerine komiser, sert bir eda ile sözümü kesti, sonra da küfürler savurarak döndü gitti. Bu unutulmaz olaydan sonra çayhanede ders yapmaya son verdik.

Mezar Misali Çilehanede Ders Veriyorum

O geceden sonra takipler, baskınlar, şaşırtmacalar ve kovalamacalar birbirini izledi. Öyle bir hâle geldim ki üç yoldan birini seçmek zorundaydım:

Okumayı bırakmak.

Yine bir süre çok uzaklara, Halep'e veya Şam'a gidip kendimi unutturmak.

Talebelerimi şeytanın dahi aklına gelmeyen bir yerde okutmak.

Birincisini yapamazdım; çünkü ömrümün sonuna kadar insanlara dini öğretme ve anlatma uğrunda çalışacağıma Allah'a söz vermiştim. Asla sözümden dönemezdim. Kar kıyamet kışın şiddetli soğuk günlerinde çok uzaklara da gidemezdim. En azından baharı beklemeliydim. Ben de üçüncüsünü yapmaya karar verdim. Ders vermek için öyle bir yer düşündüm ki kimsenin, cami cemaatinin bile aklına gelmez: Şeyh Fethullah Hazretleri'nin çilehanesi. Bu çilehane caminin içinde olduğu hâlde, öyle bir yerde ki uzun yıllar camide beş vakit namaz kılanlar bile bu çilehaneyi bilmezler. Ön safın solunda yerden bir karış yukarıda duvarda

bir halı seccade asılı. Seccadenin altında küçük bir dolap kapağına benzer bir insanın zor girebileceği küçük bir kapı var. Çilehane duvarın içindedir. Bu dar ve küçük kapıdan girince, genişliği 60 santim ve bir adam boyundadır. Dar bir mezarı andıran çilehanenin, küçük kapısından başka hiçbir hava alacak yeri yoktur.

Halıların altından gizli kablo çekerek içeriye bir ampul taktım. Planımız şöyle idi: Hocalarımdan ve talebelerimden başka hiç kimsenin haberi olmadan çilehaneye gireceğim. Günde bir defa, gece yarısı çıkıp abdest alacağım. Günde bir parça ekmek, bir dilim peynir yiyeceğim. Üç dört saat uykunun dışında hep çalışacağım. Talebelerim beş gruba ayrılacak, her namaz vaktinde bir grup namaza gelecek, namazdan sonra camiden çıkmayacaklar. Cemaat dağıldıktan sonra manevi hocam, müezzin Mustafa Efendi caminin kapısını kilitleyip gidecek. Talebeler çilehanenin önünde toplanacaklar, derslerini okutacağım. Ders bitince iki kanatlı kapının arka mandalını kaldırıp kapıyı açacağım. Onlar kimseye görünmeden çıkıp gidince, mandalı vurup kapıyı kapattıktan sonra camide veya çilehanede derslerime ve çeşitli ibadetlerime devam edeceğim. Namaz vakitlerinde çilehaneye girip kapısını kapatacağım, cemaatten beni kimse görmeyecek. Esrarengiz çilehanede, oldukça zevkli ve feyizli geçen günlerim dışarıdan çok zor da görünse, daha önce az yemeye, az uyumaya ve rutubetli yerlerde kalmaya alışkın olduğum için, bana zor gelmedi. Kırk gün kadar süren çile hayatım feyizli olduğu kadar da verimli geçti. Benim için de apayrı bir tecrübe oldu. Bu süre içinde "Muhtar Hoca uzaklara gitmiş." diye yayılmış, herkes beni unutmuştu. Çilehanede yaşamak, ibadetlerim, derslerimi tekrarlamam ve talebelerim bakımından verimliydi; ama hocamdan ders alamamam bakımından diri diri mezara girmek gibiydi. Bu kadar riske girmek, her tehlikeyi göze alarak zorluklara katlanmak... Hep bunlar ilim tahsili için değil miydi? O hâlde çilehaneden çıkmalı, ne pahasına olursa olsun hocamdan aldığım

derslere devam etmeliydim. Daha çok ders alıp, geçen günleri de telafi etmeliydim. Bunları kendi kendime düşündüm, çilehane hayatına son verdim, derslerime başladım. Talebelerimin derslerini de eskisi gibi hücrelerde ve camilerde sürdürdüm.

Bir Manevi Kardeşimi İflasın Eşiğinden Kurtarıyorum

Çilehanedeyken uzaklara gittiğimi sanan akraba ve arkadaşlarım, hoş geldine geldiler. Gelenlerin arasında en ilginç ziyaretçim, dedemin sağlığından beri kapı komşumuz, manevi kardeşim, kırk yıl sonra da dünürüm olan Güdülü Ali idi.

– Hoş geldin Ali Ağa.

– Hoş bulduk Muhtar. Sana dargınım. Birden kayıplara karıştın, bizi kaygı da koydun. Sen de biliyorsun ki arkadaşlar arasında en çok sevdiğim sensin; çünkü sen hem komşum hem manevi kardeşim hem de hocamsın. Uzak bir yere giderken arkadaşlarla vedalaşırdın. Hele beni görmeden bir yere gitmezdin.

– Ben bir yere gitmedim ki sizinle vedalaşayım.

– Bir yere gitmedin de kırk günden beri neredeydin?

– Camideydim, beş vakit namazı yanında seninle kılıyordum. Sözün kısası, kimse görmesin diye kırk gündür Şeyh Fethullah Hazretleri'nin çilehanesindeydim. Talebelerimi orada okutuyordum. Sen nasılsın, işlerin yolunda mı? Kilimciliği bırakmayı düşünüyordun, ne oldu?

– Hiç sorma Muhtar! Öyle bir derde düştüm ki bir türlü çaresini bulamıyorum. İflasın eşiğine geldim. Beni ancak sen kurtarırsın.

– Sözünden bir şey anlayamadım. Hayırdır inşallah, ne oldu? Anlat. Ben seni neden ve nasıl kurtaracağım?

– Hani sana daha önce anlatmıştım ya. Kilimciliği bırakıp daha çok para kazandıran ipekli kutnu kumaş imal edecektim. Daha çok sermaye isteyen kutnu işine karar verdim, varımı yoğumu meydana döktüm. Karımın altın bilezik ve diğer ziynetlerini, daha evde

satılacak ne varsa hepsini sattım. Epeyce de borç para aldım, üç tane kurşunlu kutnu tezgâhı kurdum. Ne yazık ki direzini (çözgüyü) tezgâha çektikten sonra işleyemedik. Çözgü boyada yanmış, el değmeden teller kopuyor dökülüyor. Usta dokumacılardan üç kişi getirdim, üçü de işleyemediler. Bir ay oldu, bir metre kumaş çıkaramadık. Kim gelse; "Bu direzinler ölmüş, bir işe yaramaz." diyor. Eğer bu kumaşları dokuyamazsam mahvolurum. Hem aileme hem insanlara hem de borçlandığım kimselere karşı rezil rüsva olurum. Hocam tek ümidim sensin.

– Ali Ağa sen ne diyorsun? Ben uyumaya ve yemek yemeye vakit bulamıyorum. Beni tekrar dokumacılığa mı döndüreceksin? Buna imkân var mı? Hem de dokumacılığı bırakalı uzun yıllar oldu. Belki de bu sanatı unutmuşumdur.

– Muhtar, yanlış anlama. Ben sana "Tahsili ve okutmayı bırak, dokumacılık yap." demiyorum. "Geçici bir süre talebelerinin dersini azaltır bana yardımcı olursun." diyorum. "Çobanın gönlü olursa, tekeden telem çalar." Sen istersen, zaman içinde zaman bulur, bana yardım edersin. "Dostlar dar zamanda belli olur." diyen sen değil misin? Hayatımın en dar, en çıkmaz günlerini yaşıyorum. En yakın dostum da sensin. Dostluk elini uzatıp bana yardımcı olman, sadece bana değil aileme ve benden alacaklı olanlara da yardım olacak. Hem de benim istikbalimi, şeref ve haysiyetimi kurtaracaksın.

– Dur bakalım. Biz kendi kendimize gelin güvey olmayalım, istesem bile sana yardım edebilecek miyim? Demin de dediğim gibi dokumacılığı bırakalı uzun süre oldu. Haydi, gidelim, önce tezgâhları göreyim. Bakalım bir şey yapabilecek miyim?

Arkadaşımla evlerine gidip tezgâhın durumunu görünce, ilkin hayal kırıklığına uğradım. Hakikaten boya direzini yakmış, saç teli kadar ince ipek tellerin ağır kurşunlu tezgâha dayanacak hâli kalmamıştı. Ümitsizliğe düşmeden, düşüne düşüne

formülünü buldum. Tezgâhın düzenini değiştirdim, ağırlığını azalttım, boyada yanmış ince tellerin dayanacağı hâle getirdim. Dikkat ve itina ile işlemeye başladım. Hayret, kutnu kumaş –teller kırılmadan– dokunurken, arkadaşım Ali Ağa da sevincinden eline bir yağlık (mendil) aldı oynamaya başladı. Arkadaşımı iflasın eşiğinden kurtarma kararımı verdim; ama bunu nasıl yapacağım? Üç tezgâh var, ben ancak birinde çalışırım, o da günde üç saatten fazla çalışamam. Bir yeri yaparken başka bir yeri yıkmamalıyım. Arkadaşıma yardım edeceğim diye derslerimi ve talebelerimin dersini aksatmamalıyım. Biraz düşününce onun da çaresini buldum. Talebelerimden devamlı yanımda kalan ve sanatı olmayan, öğrenme kabiliyeti olan Mehmed Süpürgeci'ye ve Zeynelabidin Polattaş'ın kardeşi Baki Polattaş'a dokumacılığı ve kutnu tezgâhında çalışmayı bir haftada öğrettim, benim kontrolümde birer tezgâha da onlar girdiler. Derslerine de akşamları çalışıyorlardı. Böylece arkadaşımız Güdülü Ali iflas etme tehlikesinden kurtuluyor, iki talebem sanat öğrenip para kazanıyorlar, ben de günde üç saat çalışarak, ileride yapacağım Şam yolculuğuna hazırlık yapıyordum.

Polis, Beni Bana Soruyor

Şeyh Fethullah Hazretleri'nin çilehanesinde kırk gün çile çıkardıktan sonra, oradan çıkmış, talebelerimi okutmaya hücrelerde devam ediyordum. Bir gün öğle ile ikindi arası ders okuturken, yüreğime bir sıkıntı geldi. Talebelerime "Hemen dağılın, yalnız Ömer Kavcı kalsın." dedim. Bu gibi hâllere alışan talebeler çevrenin dikkatini çekmeden birer ikişer dağıldılar. Ömer Kavcı'ya "Ömer, bir süre etrafı gözetle, bak korkulacak bir şey var mı?" dedim. Birkaç dakika sonra Ömer gelerek "Hocam birkaç polis gelmiş." deyince "Al şu asma kiliti, kapıyı dışarıdan kilitle, sessizce git, uzaktan gözetle." dedim. Biraz sonra ayak seslerini duydum. Kapıyı kilitli bulan görevliler diğer hücreleri ararlarken,

ben geleceğimi planlıyor ve kendi kendime "Yine bir süre Halep'e veya Şam'a gidip adımı unutturmalıyım." diyordum.

Bir süre sonra Ömer gelerek "Hocam, gittiler, kimse kalmadı." dedi. Hücreden çıkınca, Ömer'in yanıldığını, benim de tuzağa düştüğümü fark ettim. Üç yüz metre kadar ileride Fehime Teyzemlerin evine gitmek üzere odamdan çıktım. Caminin avlusuna açılan büyük zincirli kapıya yaklaşınca, soldaki çukur kastelin merdiveninden iri gövdeli birinin telaşla ve hızla çıktığını gördüm. Dikkatle bakınca, kaçak yakalamada meşhur olan Anteplilerin deyimiyle Kel Komiser'in sağ kolu olan bekçi Arif olduğunu anlamakta gecikmedim; ama o beni tanımadı. O güne kadar beni görmemişti. Görse de kolay kolay tanıyamazdı; zira o, uzun saçlı, uzun sakallı, beyaz entarili ya da şalvarlı, gözü sürmeli ve kırkında görünen Muhtar Hoca'yı arıyordu. Ben ise, o günlerde saçımı sakalımı iyice kısaltmış, kıyafetimi değiştirmiş yirmi yaşında görünen bir delikanlı olmuştum. O günlerde sürme çekmeyi de bırakmıştım. Bekçi Arif merdivenleri çıkınca karşıma dikildi.

– Bu camide talebe okutan Muhtar Hoca'yı tanır mısın?

– Tanırım.

– Hücresine baktık bulamadık, nerede olabilir?

– Muhtar Hoca biraz önce kastele indi, galiba abdest alacak.

Bu sözümün üzerine kastelin başında dikilen sivil polislere "Muhtar Hoca abdest almak için kastele inmiş. Helaları gözetleyin." dedi. Merdivenlerden telaşla inerken, ben de –düşünmeden– öyle hızlı yürüdüm ki beni o hâlde gören, aranan hocanın ben olduğumu anlamakta gecikmezdi. Hâlbuki yavaşça yürüseydim, beni fark edemezlerdi. Polislerin, ellerinden kaçarcasına hızlı yürümemden şüphelenip peşime düştüklerini, iki yüz metre kadar gidip arkama bakınca anladım. Bana yaklaştıklarını görünce, süratlenerek arayı açtım, son hızımla koştum.

Teyzemlerin çıkmaz sokağına girdiğimi gördüler. Ama sokağın köşesinden birkaç adım ötede olan teyzemlerin evine girdiğimi görmediler. Nefes nefese içeri girdim, kapıyı arkasından sürgüledim. Odaya girince dayımla karşılaştım. O günlerde Nizip'te dokumacılık yapıyordu. Teyzemlere gelmiş, Şeyh Camii'ne yanıma gelmek için hazırlanırken ben gelmişim. O telaş ile beni görünce, dayımla aramızda tartışmaya başlamadan teyzeme dönerek "Teyze, polisler şimdi peşimdelerdi. Bu sokağa girdiğimi gördüler; ama buraya girdiğimi görmediler. Kapıya gelirlerse, sakın buraya geldiğimi söyleme." dedim. Çok geçmeden kapı çalındı. Hızlı çalmasından kapıyı çalanın polis olduğu belliydi. Biz sustuk, teyzem kapıya koştu. Konuşulanları dinlemek için ben de kapıya yaklaştım.

– Bacım, Muhtar Hoca'yı kapıya gönderir misin?

– Ben onun teyzesiyim; ama kendi burada kalmıyor.

– Biraz önce onun bu sokağa girdiğini gördük. Teyzesinden başka nereye gider? Kapıyı aç içeri girip onu arayacağız. Güzellikle kapıyı aç. Yoksa kapıyı kırar gireriz.

Teyzem "Hayır kıramazsınız." deyince polislerin arasında tartışma başladı. Birisi "Muhtar Hoca'nın şimdi burada olduğu kesindir. Fakat mahalle muhtarı olmadan, zorla içeri giremeyiz." deyince öbür polis, bekçiye dönerek "Haydi Arif, mahalle muhtarını çağır. Çok acele gelsin." dedi. Eski tahta kapının aralarından polislerin sokağın köşesine yürüdüklerini gördüm.

O sırada aklıma gelen bir fikir, tehlikeden kurtulabilmeme ışık tuttu. Genellikle insanlar birinin ya da bir şeyin gelmesini beklerken, hep onun geleceği tarafa bakarlar. Otobüs durağındakilerin, otobüsün geleceği yöne baktıkları gibi. Şimdi sokağın köşesinde bekleyen polisler mahalle muhtarının geleceği tarafa bakıyorlardır. Bunu düşününce hemen teyzeme talimatı verdim: "Teyze, çok acele, çarşafını giyin, ses çıkarmadan yavaşça kapıyı aç. Başını dışarı

çıkar bak, polisler bu tarafa bakmıyorlarsa, bana işaret et, ayağının sesini çıkarmadan sokağın solundaki ikinci eve gir. Kapıyı açık bırak, komşuya benim de oraya geleceğimi söyle. Acele et."

Tahminimde aldanmamışım. Teyzemin işaretini alır almaz yavaşça baktım, polislerin öbür tarafa baktıklarını görünce, yalın ayak öyle bir hızla yürüdüm ki birkaç saniye sonra komşunun evindeydim. Tanıştığım komşumuzun sorularına cevap vermeden, on sene önce sattığımız evle bulunduğum evi ayıran üç metre yüksekliğindeki duvara tırmandım. Öbür eve atlayınca rahat bir nefes aldım. Bulunduğum evin kapısı, teyzemlerin sokağının arkasındaki caddeye açılıyordu. Eski evimizin yeni sahibi uzaktan da akrabamız olan Arıllı Ömerler evlerinin avlusuna atladığımı görünce şaşkına döndüler ve "Muhtar, sen misin, gökten mi indin, nereden geldin?" dediler. Sorularını birkaç cümle ile geçiştirdim, konuşmayı başka yöne çevirdim.

Kırk Gün de Evde Çile Çıkardım

Orada bir süre bekledim. Akşam namazından sonra arkadaşlarımdan, Habeş Dinçerler'i ve o sırada kutnu tezgâhlarını çalıştırdığım –rahmetli– Güdülü Ali Ağa'yı çağırttım. Gecenin karanlığından yararlanarak kimseye görünmeden, onlarla birlikte 50-60 metre ilerideki Ali Ağa'nın evine gittik. Aramızda tartışıp Halep'e gitme kararımı verdikten sonra onlara "Hemen gidin, arkadaşları çağırın. Onlarla da vedalaşıp, helalleşip bu gece yola çıkacağım." dedim. Yatsıdan sonra toplanan kırk kadar arkadaşla hatm-i hace okuduk, sohbet ettik, vakit gece yarısını devirdi. Onlar vedalaşıp ayrıldıktan sonra yol hazırlığımı yaparken Ali Ağa'nın anası Zekiye Teyze yanıma gelerek yolculuğa karşı çıktı.

– Yavrum sen delirdin mi? Yoksa Halep yolunda başına gelenleri unuttun mu? Daha hapisten çıkalı ne oldu. İlk seferinde sabıkasız olduğun için ucuz kurtuldun, beraat ettin. Bir daha yakalanırsan ağır ceza verirler. Okuyabildiğin kadar burada oku,

okutmaya da bir süre ara ver. Zaten sen olmadığın zamanlarda yerine okutan talebelerin var.

– Zekiye Teyze korkarsam hiçbir şey yapamam.

– Muhtar, aklıma bir şey daha geldi. Beni iyi dinle, kararını ona göre ver: Bütün arkadaşların, senin bu gece Halep'e gideceğini biliyor. Yarın bu haber herkese yayılacak. Şimdilik bir süre bizde kal. Burada kaldığını kimseye duyurmayız. Yıllarca kalsan seni ele vermem. Bir zaman kocam aranıyordu, kimseye sezdirmeden onu evde üç sene gizledim. Yıllardır çalıştın, çok yoruldun. Burada hem dinlenirsin, hem ileride neler yapacağını sakin kafayla düşünürsün, hem de tezgâhlardaki kutnuları işler bizi sıkıntıdan kurtarırsın. Sen olmazsan talebelerin Baki ve Mamet (Mehmed) çalışamazlar, işlerimiz yüz üstü kalır. Biz de perişan oluruz. Gel beni dinle, biraz daha sabret. Sabrın sonu selamettir.

– Dediklerin doğru Zekiye Teyze, işinizi bitirinceye kadar burada kalırım; ama evinize vakitli vakitsiz çok insan geliyor. İki güne kalmaz, burada olduğumu herkes duyar. Ayrıca Fehime Teyzem bitişik komşunuzdur. Adımı çağırsanız işitir, burada olduğumu anlar. Sonra da ağızdan ağza yayılır.

– Yok evladım, değil iki gün, iki sene de kalsan, burada kaldığını ev halkından başkası bilemez. Öyle bir plan yapacağım ki sen de şaşacaksın. Yeter ki sen de kalmaya karar ver. Gerisini bana bırak. Planlarımı görünce sen de bana hak vereceksin.

– Peki, Ali Ağa gitsin, hocam Mustafa Efendi'ye sorsun. Kalmamı uygun görürse, bir süre kalırım.

Anasıyla konuştuklarımızı heyecanla dinleyen Güdülü Ali ağabeyimiz daha kendisine bir şey söylemeden hemen kalktı, gitmesiyle gelmesi bir oldu. Hocamın, bir süre kalmama müsaade ettiğini söyledi.

Bunun üzerine Zekiye Teyze oğluna seslendi.

– Ali! Yarın sabahleyin yapacağın işleri söylüyorum. Beni iyi

dinle: Evimizin dış kapısı –biliyorsun– eski zaman kapısı. Mandalı çeviren kapıyı açar içeri girer, içten kilitlenen yeni bir kilit alıp kapıya takacaksın, içeriden açmadan kapı dışarıdan açılmayacak. Biri gelince, Muhtar odasına girmeden kapı açılmayacak. Böylece Muhtar'ın evimizde olduğunu kimse bilmeyecek. Yapacağın ikinci iş, bir yük kamış hasır, bir yük de sırık (ince kavak ağacı) alacaksın, hayatı (avluyu) böleceksin. Hayatın üçte ikisi bizim tarafta, üçte biri Muhtar'ın kaldığı tarafta kalacak. Böylece bize gelenler Muhtar'ı göremeyecek. Biz gereken tedbirimizi aldıktan sonra, işlerimizi Allah'a bırakacağız. Yapacağımız üçüncü iş, Muhtar'ın adını değiştirip Mehmed koyacağız. Bu günden sonra evimizde ismi söylenmeyecek.

Ertesi gün Zekiye Teyze'nin dedikleri yapıldı. Komşular orada kaldığımın farkında olmasın diye adımı da değiştirerek Mamet (Mehmed) koydular. Evde herkes bana Mehmed demeye başladı. Üç yaşındaki Zekiye'ye de tenbih ettiler. O da Mamet amca demeye başladı. (Zekiye şimdi büyük oğlumuzun kaynanasıdır.) Yanımda çalışan talebelerimin aracılığı ile gereken kitapları getirttim, derslerime de çalışmaya başladım. Keyfim yerindeydi. Kutnu tezgâhında çalışıyorum, kitap okuyorum, günün belli saatinde semaveri kaynatıp çay içiyoruz. Eve kapanışımın ikinci haftasında ikindi namazından sonra hasır bölmenin arkasında semaver kaynıyor, sohbet ediyorduk, öbür tarafta da kadınlar iş yapıyorlardı. O sırada –bir ev ötede oturan– Fehime Teyzem geldi, ağlayarak beni sormaya başladı. Onlar bu hazin konuşmayı yaparken, biz de hasır bölmenin arkasında çay içiyorduk. Biz onların konuşmalarını işitiyorduk; fakat onlar bizi görmüyorlardı. Zavallı teyzem benden haber alamayınca, ağlayarak kalktı gitti. Ben de Zekiye Teyze'nin planını bozmamak için sesimi çıkarmadım; çünkü planımızın bozulması huzurumuzun bozulmasına sebep olurdu.

İkinci Defa Halep Yolunda

Arkadaşımın evine kapanalı kırk gün olmuş, boyada yanan kutnu çözgüleri bitmiş hepsi kumaşa dönüşmüştü. Böylece manevi kardeşim Güdülü Ali zarar etmekten kurtulduğu gibi büyük kâra kavuşmuştu. Benim de görevim bitmiş, kırk gün de evde çile çıkarmıştım. Sabretmeye tahammülüm kalmamıştı. Balık sudan çıkınca yaşayamadığı gibi ben de ilim irfan alışverişi yapmadan huzur bulamıyordum. Hiçbir şey ilmin yerini dolduramıyordu. Düşündükçe çıldıracak gibi oluyordum. Daha çok düşünüp huzurumu bozmadan, kesin kararımı verdim. Arkadaşlarımla kırk günün özlemini giderip yeniden vedalaşmak istedim. Güdülü Ali, akşama evinde toplanmaları için arkadaşları çağırdı. Gelenler "Muhtar, hoş geldin. Bu sefer erken döndün." diyorlardı. Gecenin geç saatlerine kadar sohbet ve zikir ettikten sonra vedalaşıp ayrıldılar. Ben de sabah namazımı kıldım. Şafak vakti kitaplarımı ve çantamı yüklendim, şehrin dışına kadar önde Ali Ağa'nın, geriden gelen Habeş'in arasında gidip, tek başıma yaya olarak çıktım.. İkinci seferimde kılavuza lüzum yoktu.

İki gün süren Halep yolculuğum ilk seferki kadar yorucu ve meşakkatli olmadı. Yolun bir kısmını da kamyonla gittim. Bu seferimde başka bir yoldan gitmiştim. Yolda, başımdan geçen ve beni ilme daha sıkı bağlayan bir hatıram var. Halep'e giderken, Suriye'de, Halep'in yüz kilometre kuzeydoğusunda "Menbic" kasabasına uğradım. Tamamen yabancısı olduğum Menbic'de biraz dolaştıktan sonra, birine talebe olduğumu söyledim ve gece kalabileceğim uygun bir yer sordum, beni iyi karşıladı ve küçük bir medreseye götürdü. Orada beni sıcak karşılayan genç talebeler benimle yakından ilgilendiler ve beni büyük bir odaya götürdüler. Odanın bir köşesinde minderin üzerinde çok yaşlı, âmâ bir ihtiyar oturmuş, etrafındaki birkaç gence Arapça bir şeyler anlatıyor, onlar da dikkatle dinliyorlardı. Çeşitli sorularını cevaplandırdıktan

sonra kalkmak isteyince gençler koluna girerek kaldırdılar. Onu götürürken hizmet etmek için sanki yarışıyorlardı. Kim olduğunu sordum, eskiden oranın hocasıymış, yıllar önce emekli olmuş. Yaşlı, hasta ve âmâ olan hocalarına nöbetleşe hizmet ederler, nereye gitse, ona hizmet için beraberinde giderlermiş.

Bu ibret verici olayı görünce kendi kendime; "Demek ilim, insanı altın gibi kıymetlendiriyor. Hurda da olsa eski de olsa altının değeri düşmediği gibi, insan âlim olunca, hasta, sakat da olsa, yaşlandıkça kıymeti artıyor, eksilmiyor." dedim ve ilme karşı sevgim kat kat arttı. İlim uğrunda çekilecek cefalar, büyük zahmet ve sıkıntılar gözümde küçüldü, uzak mesafeler yakın göründü.

Halep'e varışımın ikinci günü daha önce ders aldığım kocalarımda okumaya başladım. Halep'ten ayrıldıktan sonra başıma gelenler ve unutulmaz olaylar, acı tatlı günleriyle uzun bir rüya gibi geldi geçti. Sadece silinmeyen izler birer hatıra olarak hafızamda kaldı.

Hocalarımdan Muhammed Zeynelabidin dört kardeştiler, dördünü de babaları okutmuş, dördü de Kur'an'ı ezberlemiş, hafız olmuşlardı. Büyükleri, süper zekâlı Abdurrahman, filozof kafalı idi. Hocamın yarısı kadar tahsil yapmamıştı. Hocam bilmediklerini ve anlayamadıklarını ağabeyi Abdurrahman'a sorardı. Abdurrahman'ın akla hayale gelmeyen marifetleri vardı. Hocamın küçük kardeşi Abdullah, meczub görünümlü esrarengiz bir adamdı. Bununla tanışmıyordum. İleride yazacağım gibi ilginç beraberliğimiz oldu. En küçük kardeşleri Ahmet, spor dallarından boksa aşırı düşkünlüğünden bütün dişlerini çektirmişti. Halep'te hiç tanışamadığım Ahmet'le on iki sene sonra Kahire'de tanıştık, orada kaldığı sürece misafirim oldu. Her şeyi bırakmış, sofiliğe dönmüş, sohbetine doyulmaz olmuştu. Boks uğruna güzelim dişlerini çektirdiğine hayıflanıyor, sayması ve sevmesi gereken insanlarla –öldürmek istercesine –dövüştüğüne bin pişman oluyor, günahlarına tevbe ediyordu.

Halep'te okuyordum; ama tatmin olamıyordum. Okuduklarım, uçsuz bucaksız hayal gücümün yanında küçük ve basit kalıyor, oyalanıyorum sanıyordum. Sanki öğrendiklerimin üstünde başka şeyler arıyor gibiydim. Geçmiş âlimlerimizin çeşitli ilim dallarında hizmet ve çalışmalarını öğrendikçe kendimi ilim deryasının henüz kıyısında görüyordum.

Yetmiş Sene de Okusan, Beyhude

Hocamın büyük kardeşi filozof Abdurrahman da benim gibi çay tiryakisi idi. Ara sıra beni çaya davet eder, bana –kimseden duymadığım– ilgi çekici meseleler anlatır ve yararlı şeyler konuşurdu. Yine bir gün dersten sonra odasının önünden geçerken beni çağırdı, özenerek demlediği çaydan ikram etti. Sohbet esnasında sözü dolaştırdı, benim okumama getirdi.

– Şeyh Muhtar, Arapça ve din tahsiline başlayalı ne kadar oldu?

– Yedi sene oldu.

– Sen bu hocalardan bu hız ile yetmiş sene daha okusan beyhudedir. Layıkıyla yetişmiş bir din âlimi olamazsın. Bir iki çiçeğin açmasıyla yaz gelmediği gibi, bir iki hocadan okumakla da insan âlim olamaz. Hele bir de imtihansız ve disiplinsiz okunursa. Bal arısı, yiyenlere şifa veren balı yapabilmesi için, birçok çiçekten bal aldığı gibi, bir insanın da yetkili bir din âlimi olabilmesi için çeşitli ilimleri okuması gerekir; ancak o zaman Allah'ın kitabını ve Peygamber'in hadislerini anlayabilir. İslam dinini layıkıyla anlayabilmesi ve günün şartlarına göre yorum ve izahlar yapabilmesi için köklü ve ilim deryası bir medresede okumalı, birçok salahiyetli âlimden ders almalı, imtihanlar vermeli ve stajlar görmelidir. Muhtar, ilk gelişinde Halep'te birkaç ay kaldın. Medreselerde kalan talebelerin hâlini görmüşündür. Güya okuyorlar, Arapçayı öğreniyor. Arapların arasında okudukları için Arapça konuşmasını da öğreniyorlar; fakat dil öğrenmek âlim olmak demek değil ki. İslamî ilimleri eşi

menendi olmayan muazzam bir saraya benzetirsek, sarfı, nahvi, belagati, mantığı ve lügati ile Arapça, bu sarayın sadece anahtarıdır. Anahtarsız saraya girilmez; ama yalnız anahtar da bir işe yaramaz. Ayrıca, insanın yaptığı her iş alışveriştir, ilim tahsili de buna girer. Öğrendiğin bilgiler karşılığında ömrünü veriyorsun. İnsanın sahip olduğu en kıymetli varlığı, ömrü; yani zamanıdır. İnsan ömrü belli bir süredir. Bu süre artmaz. Bir de sana şunu hatırlatayım: İlim öğrenmek sanat öğrenmek gibidir. Sanatı öğrenip de bir iş yapmayan ne kazanır? Hiçbir şey. En kısa zamanda gereken bilgileri alıp verimli ve yararlı çalışmalar yapmak gerekir. Ömrünün güçlü ve verimli çağını sırf öğrenmekle geçirirsen, hizmeti ne zaman yapacaksın? Yaşlanınca, istesen de verimli çalışma yapamazsın. Beni dinlersen buralarda oyalanma, Mısır'a git. İlmin merkezi, ulemanın ve ilim taliplerinin Kâbe'si sayılan Ezher'de oku. Orayı görünce, sözlerime hak verirsin. Git, ilmi asıl kaynağından öğren. Bana da dua et. Buralarda beyhude oyalanma. Yoksa benim gibi hantallaşmış tembellerin yanında sen de tembelleşirsin.

– Abdurrahman Ağabey, sözlerine inanıyorum; fakat Mısır'a gidip Ezher'de okumam şimdilik hayal.

– Muhtar, her şey hayalle başlar. İstek, azim ve cesaretle hayaller gerçekleşir. Bildiğim kadarıyla sende bunun üçü de var. Bu kadar istekli, azimli ve cesur olduğun hâlde, buralarda oyalandığına şaşıyorum. Muhtar, madem ilim ve din uğrunda, korkmadan, çekinmeden bu kadar zahmetlere katlandın, biraz daha cesaret göster, Mısır'a doğru ilerle. Hiç olmazsa Şam'a git. Orada daha büyük âlimler var. Hem de büyük balık büyük sularda yetişir. Küçük göllerde büyük balık büyümez.

Delinin İpiyle Kuyuya İnilmez

Abdurrahman Efendi ile konuşmamızdan iki gün sonra kardeşi Muhammed Efendi hocamdan ders okurken, meczub (deli) görünen kardeşi Hafız Abdullah geldi, dersimizi o da dinledi.

Dersten sonra medresenin hademesi Şeyh Muhammed'in odasına gittim, bir şeyler konuşuyorduk. O sırada, ilk olarak o gün gördüğüm Hafız Abdullah geldi. Bana dönerek "Ağabeyimin talebesi Muhtar sen misin?" dedi. "Evet." deyince "Muhtar, seni çok sevdim. Yarın sabah erken seni kahvaltıya davet ediyorum. Ahmediye Medresesi'nde üç numaralı odadayım. Her hâlde gel. Seninle hem çay içer hem de sohbet ederiz." dedi, gitti. Arkasından hademe Şeyh Muhammed "Muhtar, bunun sözüne bakma, o delinin biri. Ne söylediğini bilmez." dedi.

Hademe sözünü bitirmeden Hafız Abdullah tekrar geldi ve "Sakın gelmezlik etme, hem de gecikme." dedi. Gidince, Şeyh Muhammed "Sana demedim mi? O delidir. Arkasına düşülmez." dedi. İki dakika sonra Abdullah yine gelerek "Unutma ha, kahvaltı yapmadan gel. Seni erken bekliyorum. Muhakkak gel." deyip gittikten sonra Şeyh Muhammed "Bak üçüncü defa geldi. Akıllı bunu yapar mı? Delinin ipiyle kuyuya inilmez." dedi. Abdurrahman Efendi'nin "Söyleyene bakma, söyletene bak." sözünü düşünerek Abdullah'a gitmeye karar verdim.

Ertesi sabah gittiğimde Abdullah, medresenin kapısında beni bekliyordu. Delilikten eser görülmeyen Abdullah beni öyle sıcak ve candan karşıladı ki sanki yıllardır görmediği çok sevdiği arkadaşını karşılıyordu. Birlikte taş merdivenden terasa çıkınca ne göreyim! Rüyada görsem inanamayacağım şahane bir kahvaltı hazırlamış: Zeytin, tam yağlı peynir, haşlanmış yumurta, bal... Hele kristal bardaklarda ustalıkla demlenmiş İngiliz çayı! Çayları yudumlarken konuşuyoruz. Karşımdaki konuşan sanki meczup Abdullah değil, ağabeyi filozof Abdurrahman. İstanbul Türkçesiyle inci gibi sıralanan hikmet dolu manalı sözlerini dinlerken bütün dikkatim toplandı. Manalı konuşmalarıyla beni hem uyarıyor hem şaşırtıyor hem de irşad ediyordu.

Bir ara sözü tahsile getirerek "Muhtar, istersen seni Şam'a götüreyim. Orada oku. Yakından tanıdığım büyük âlimler var.

Seni tanıştırırım, onlardan istediğin dersi okursun." demesin mi? "Abdullah Ağabey, dediklerin doğru. Şam çok uzak, yolda sık sık karakollar varmış. Hele İngiliz askerleri kuş uçurtmuyorlarmış. Halep'e ilk gelişimde iki talebemle birlikte, beş yüz kilometre yolu yürümeyi göze aldık, kitaplarımı da yüklenerek Şam'a gitmek üzere yola çıktık. Bir süre gittik, karakolun önünden geçerken bir asker önümüze çıkarak; "Kimsiniz, nereye gidiyorsunuz?" dedi. "Talebeyiz, Şam'a okumaya gidiyoruz." dedik. "Düzgün Arapça konuşmadığınıza göre Suriyeli değilsiniz. Pasaportunuzu çıkarın." dedi. "Pasaportumuz yok." deyince asker, "Yabancı uyruklusunuz. Sınırı kaçak geçtiniz, şimdi de yürüyerek yüzlerce kilometre uzaklıkta Şam'a okumaya gidiyorsunuz. Siz çıldırdınız mı, size kim inanır? Şansınız varmış da Müslüman askerle karşılaştınız. İngiliz askerinin nöbetinde olsaydı, sizi casus kaçakçı diye yakalardı. Yolda bir sürü karakol var. Hep de İngiliz askeri. Yol yakınken buradan geri dönün, talebe olduğunuz için sizi bırakıyorum." dedi, biz de geri döndük. Şimdi yine yanımda ne pasaportum ne de kimliğimi ispatlayıcı nüfus cüzdanım var. Zaten bir kere beni casus diye yakaladılar, aylarca hapis yattım." deyince Abdullah "Muhtar! Bunların hiçbirini düşünme. Sen yeter ki gitmeye karar ver, gerisini bana bırak. Ben dünyayı gezmişim. İstersen seni de pasaportsuz dünyayı dolaştırırım." dedi. Önce Abdullah'ın Şam hakkında konuşmasını deli taşı ya da şaka sanmıştım. Ciddi olduğunu anlayınca, ağabeyi Abdurrahman Efendi'nin sözlerini hatırladım. Kendi kendime "İşte fırsat düştü." diyerek "Ne zaman gidelim?" dedim. O da "Yarın çıkarız. Hemen git. Hocalarından izin al, hazırlığını yap, yarın sabah erken gel." dedi. Hemen gittim, hocalarımdan izin aldım, hazırlığımı yaptım.

Şam Yolunda

Ertesi sabah Şam'a gitmek üzere Hafız Abdullah ile birlikte garaja gittik. Hafız Abdullah Türkçe konuşan Ermeni şoförlerle benim için pazarlığa girişti. Birine yaklaştı.

– İkimiz Şam'a gideceğiz. Yalnız arkadaşım Muhtar'ın nüfus cüzdanı ve pasaportu yok. Karakollarda onu ele vermeden Şam'a kadar götürebilir misin?

– Yok kardeşim. Şam'a kadar yolda birçok karakol var. İngiliz askerleri çok sıkı kontrol ediyorlar. Nüfus cüzdanı olmayanı bırakmıyorlar. Hele yabancı olursa, ellerine kelepçe vurup hapse gönderiyorlar. Arkadaşın Türkiyeliye benziyor. Başımı derde sokamam.

İkinci şoför de öbürü gibi konuştu. Abdullah durumumu üçüncü şoföre anlattı.

– Mademki okumaya gidiyormuş, ona hiç zarar dokunmadan götürürüm. Fazla para da istemem. Halep'e gelmek istediği zaman da garajda beni bulur. Onu getiririm. Hemen gideceğiz. Haydi arabaya binin.

Otobüse bindik, yolda giderken bir sene önceki Şam yolculuğumu düşününce hâlime şükrettim. Şam yolunda uğradığımız her karakolda yolcuları kontrole gelen askerlere, şoför İngilizce bir şeyler konuşuyor, benden bir şey istemekten vazgeçiyorlardı. Akşamüzeri Şam'a varınca, kılavuzumu uyardım.

– Abdullah Ağabey, önce kalacağımız yeri bulalım.

– Yerimiz hazır, önce sana Şam'ın güzel yerlerini gezdireyim.

Yolda yemek yememiş, sabah kahvaltısıyla duruyorduk. Şam'a varınca da ne arkadaşım yemekten bir şey konuştu ne de ben oralı oldum. İyice acıktığımız hâlde, açlığa alışkın olduğum için sesimi çıkarmadım. Akşam namazını kıldıktan sonra beni çeke çeke lüks bir gazinonun kapısına getirdi. O sırada sahnede şarkı söyleyen kadın sanatçının etkileyici makamı ve yanık sesi beni bir anda dokuz yaşımdayken gazinoya gidip şarkı dinlediğim zamana götürdü. Öyle dalmıştım ki Hafız Abdullah'ın gür sesiyle irkildim.

– Muhtar, ne duruyorsun? Gazinoya girip şarkı dinleyeceğiz.

– Şaka mı yapıyorsun, ciddi mi söylüyorsun? Ben de güzel şarkıları dinlemesini severim; ama buraya girmek bize yakışır mı?

– Girenlerle bizim ne farkımız var?

– Onlarla aramızda çok fark var. Beyaz entarinin üzerine sırtımızda cübbeyi andıran meşlah (aba), başımızda sarık. İkimiz de hoca kılığındayız. İçerdekilerden bize benzeyen bir tane varsa, göster girelim. Üstelik benim sakalım da var.

– Anlaşıldı Muhtar, senin sofuluğun tuttu. Madem girmek istemiyorsun, kapıda durup dinleyelim. Bu kadının şarkıları bitmeden, bir adım atmam. Muhtar, sen de bir süre hocalığı ve sofuluğu bir tarafa bırak, şarkıyı dinleyerek keyfine bak.

Önce Şarkı, Sonra Zikir

Biz gazinonun kapısında şarkı dinlerken, girip çıkanlar önce kıyafetimize, sonra alaylı alaylı yüzümüze bakıyorlardı. O sırada kendi kendime, "Yoksa –Şeyh Muhammed'in dediği gibi– Abdullah'ın deliliği mi tuttu?" diyordum; çünkü davranışları akıllıca görünmüyordu. Vakit gece yarısına yaklaştı. İyice acıktık. Nereye gideceğiz, nerede yatacağız, bilmiyorum. Bunların çaresine bakacağımız yerde, hoca kıyafetiyle –kendimizden utanmadan– gazinonun kapısında durmuş şarkı dinliyoruz. Bu akıllı işi mi?

Arkadaşım kalbimden geçenleri anlamışçasına "Muhtar, galiba sıkıldın, sabırsızlandın. Dervişlik kolay değil. Benliği atmak ve çok sabırlı olmak gerek. Bugün seni çok yordum. Bütün gün de aç koydum. Sabreden derviş, muradına ermiş." dedi. Oradan ayrıldık, hızlı adımlarla yürüdük. Önce caddelerde sonra da mahalle sokaklarında –aramızda bir şey konuşmadan– hızlı adımlarla yarım saat kadar yürüdük. Yollarda bizden başka kimse görünmüyor, nereye gittiğimizi bilmiyordum. Bir ara kulağımıza musiki sesi geldi. Arkadaşım durdu, kulağını uzaktan gelen sese doğru çevirip biraz dinledikten sonra bana döndü.

– Muhtar, bize şifa verecek bu meclisi bulmalıyız.

– Ne meclisi.

– Gelirsen görürsün!

Koşarcasına dar sokağa daldı, ben de peşinden yürüdüm. Öyle hızlı gidiyorduk ki devriye gezen polisler bizi görse, şüphelenir, hırsız diye yakalardı. Nihayet aradığımızı bulduk. Açık duran büyük kapıdan girince ne görelim: Avluda geniş bir alana halılar döşenmiş, Mevlevi dervişleri büyük bir halka olmuş, saz heyeti ve koro hâlinde söylenen ilahi eşliğinde zikir ediyorlar. Halkanın ortasında sekiz on genç yere kadar uzanan geniş beyaz entarileriyle sema yaparlarken, etekleri çadır gibi açılıyordu. Bunların gerisinde de birçok insan bu ilginç ve feyizli manzarayı seyrediyorlardı. Biz de zikir edenlerin yanına oturarak zikirlerine katıldık. Bir süre sonra zikir bittiğinde, kendimizden tamamen geçmiş, açlığı ve yorgunluğu unutmuştuk. Zikirden sonra şeyh efendinin önüne büyük bir Hindistan cevizinden yapma, içi süt dolu keşkül (kap) getirdiler. Şeyh efendi bir şeyler okuyup üfledikten sonra cemaate birer fincan süt verdi.

Emsali Görülmemiş Konukseverlik

Hatırası unutulmaz o mübarek meclisten ayrıldıktan sonra arkadaşım; "Muhtar, artık yatma zamanı geldi. Haydi gidelim." derken, seher vakti yaklaşmıştı. Issız gecede, dar ve karanlık sokakta ağır ağır yürürken "Acaba nereye gidiyoruz? Nerede yatacağız?" diye düşünüyordum. Geniş bir sokağa döndüğümüzde ay buluttan çıkmış, ortalık loş ve hoş bir görünüm almıştı. Ayın aydınlığında biraz daha yürüdük, geniş bir caddeye çıktık. Duvarları engin, ortasında görkemli bir konak bulunan büyük bahçenin kenarından geçerken kılavuzum adımlarını daha da yavaşlatarak "Muhtar, burası Suriye'nin en büyük âlimi, ulema cemiyetinin reisi, dünyanın en iyi insanlarından Seyyid Mekkî el-Kettânî'nin konağıdır." dedi ve ahşap bahçe kapısının önünde

durdu, sağdaki zile bastı. Epeyce bekledik, bir daha bastı. Yine ses çıkmayınca zile üçüncü kez basarken içimden “Herkes derin uykudayken bu adam ne yapıyor, insanları rahatsız ediyor.” diyordum. Bu sırada hizmetçi olduğunu sonradan öğrendiğimiz bir kadın seslendi.

– Kimsiniz, ne istiyorsunuz?

Arkadaşım kendisini tanıtınca, hademe “Lütfen biraz bekleyin.” deyip içeri girdi.

Kısa bir süre sonra konağın ışıkları yandı, hizmetçi bahçe kapısını açarken, konağın kapısından çıkan uzun boylu, iri yarı dev yapılı, karşılayacağı misafirine saygısından dolayı resmî giyinmiş, başında büyük sarık ve uzun cübbesiyle büyük âlim bize doğru yaklaşıyordu. Hocaefendi önce Abdullah’ı sonra beni kucaklayarak fasih Arapça ile iltifatlar yağdırırken, sanki yıllardan beri hasretini çektiği öz evlatlarını karşılıyordu.

Konağa girince sağdaki mütevazı döşenmiş büyük salonda Hafız Abdullah bizi tanıştırdıktan sonra yatsı namazımızı kıldığımız sırada yemek sofrası hazırlanmıştı. Yemekten sonra biraz da sohbet edinceye kadar şafak attı. Sabah namazını da kıldık, öyle yattık. O, Şam’a gittiğimiz gün, hayatımın en uzun, en garip ve hatıra dolu günlerinden biriydi. Sabahleyin uyandığımızda hocaefendi kahvaltı sofrasında bizi bekliyordu. Kahvaltı yaparken ev sahibi büyük âlim konukseverlikte örnek olacak, unutulmaz talimatını veriyordu.

– Hafız Abdullah, arkadaşın daha önce bizi tanımadığı için belki çekinir. Sen bizi iyi tanır, âdetlerimizi bilirsin. Evimizi kendi eviniz gibi bilin. Baban bizim büyük üstadımız, sen de manevi evladımızsın. Arkadaşın Muhtar da bir oğlumuz sayılır. Dışarıda yemek yerseniz gücenirim. Nerede olursanız olun, yemek vakti mutlaka buraya gelmelisiniz. Paraya ihtiyacınız olursa, çekinmeden söyleyin ki bizi memnun etmiş olasınız...

Ev sahibimiz daha sonra iki yere telefon edip arkadaşımla ilgili bir şeyler konuştuktan sonra bize dönerek “Bugün iki yere

birlikte davetliyiz. Öğleye birine, akşam birine gideriz. Dün yoldan geldiniz, yorgunsunuz. Bana kalırsa bugün bir yere gitmeyin, evde dinlenin." dedi. Bizimle ilgilenmeleri için çocuklarına gereken talimatı verdi. Bize de bir yere gitmesi gerektiğini ve öğleye gelip birlikte davete gideceğimizi söyledi. O sırada 18-20 yaşlarında oğlu geldi, babasına fasih bir lisanla (Kur'an dili ile) bir şeyler söylerken bir kelimeyi âmmiyle (halk diliyle) söyledi. Buna razı olmayan babası, dilini düzeltmesi için oğluna "Sözünü tekrarla." dedi. Babasının ne demek istediğini anlayan genç, o kelimeyi de fasih söyleyerek sözünü tekrarladı. Büyük âlimin, diline bu denli özen göstermesine hayret ettik. Orada kaldığımız sürece bütün ev halkının, hizmetçinin ve küçük çocukların fasih Arapça konuştuklarını görünce hayretimiz arttı. Hiçbir Arap memleketinde ne evde ne dışarıda ne de okullarda –Peygamberimiz'in zamanında konuşulan– fasih Arapça ile konuşmazlar. Bu yüzden Arap memleketlerinde yazı dili ile konuşma dili arasında büyük fark var. Konuşurken kelimelerin çoğu yanlış telaffuz edilir. Kettâni ailesinde olduğu gibi Arapçayı iyi bilip doğru konuşmaya özen gösterenler varsa da bunlar yok denecek kadar azdır.

Hocaefendi gittikten sonra bize bu kadar iltifat etmesinin ve çok yakınlık göstermesinin sırrını çözemedim. Asıl sebebini büyük âlimlerin davetlerine gidince öğrendim. Meğer Hafız Abdullah'ın, Suriye ulemasının güven ve saygısını kazanan büyük âlim Zeynelabidin Hoca'nın oğlu olmasının yanı sıra üstün vasıfları da varmış.

Deli Abdullah'ın Fevkaladeliği

O gün öğle yemeğine gittiğimiz hocaefendinin evine gelen bütün davetli hocalar Hafız Abdullah'a –dolayısıyla bana– çok yakınlık gösterdiler. Abdullah'ın babası Zeynelabidin Hoca'dan övgü ile bahsederek, öyle bir âlimin oğlu ile buluşmanın, kendileri için büyük şeref olduğunu söylediler. Üç metre uzunluğunda

masanın üzerine yemekler sıralanırken on sene önce Nizip'te ve Urfa'da yaptığım yemekleri hatırladım. Aşçılıktan anladığım hâlde o güne kadar görmediğim çok leziz yemeklerden ve Şam'ın meşhur tatlılarından yedikten sonra sohbet faslı başladı. Bir ara içlerinden biri; "Kardeşlerim, birbirimizi her zaman dinliyoruz. Bugün buraya sırf Hafız Abdullah'ı dinlemeye geldik." deyince gözler Abdullah'a çevrildi. Beklenmedik bu istek beni hayrete düşürdü. "Yakınlarının Deli Abdullah dedikleri, görenlerin meczub ve fakir bir derviş sandığı arkadaşımın büyük âlimlere dinletecek nesi olabilir?" diye düşünmeye başladım. Meğer herkes gibi ben de aldanmışım. Gözlerini bir noktaya diken Abdullah'tan ses çıkmadı. Başka biri "Şeyh Abdullah, senden Kur'an-ı Kerim okumanı rica ediyoruz." derken, üçüncüsü "Arkasından da bir kaside rica ediyoruz." dedi. Hafızdan yine ses çıkmayınca dördüncü misafir "Kardeşimiz Hafız Abdullah'tan, güzel nağmeleriyle ruhumuza hayat vermesini istiyoruz." derken, Hafız elini kulağına atarak öyle bir eûzü besmele çekti ki henüz okumaya başlamadan gözlerden yaşlar sızmaya başladı. O davudî ses, gönülleri fetheden o hazin nağme, birinci sınıf Mısırlı hafızların ayarında, Kur'an'ın hakkını vererek ve manalarını canlandırarak o ahenkli okuyuş... Kur'an-ı Kerim'den sonra bir de kaside okurken meclisimiz maddi ve mecazi âlemden, manevi ve İlahi âleme geçmiş, herkesin kıymet vermediği Hafız Abdullah bir anda meclistekilerin baş tacı olmuş, gönüllere taht kurmuştu. Abdullah'ın musikiye düşkünlüğünün sebebini o zaman anladım ve gazinoya girmek istemesinde kendisine hak verdim.

O günün akşamı ve o günü izleyen günlerde öğle ve akşam birbirinden zengin yemek, Kur'an ve kaside ziyafetleri sekiz on gün devam etti. Geceleri de Seyyid Mekkî Efendi'nin evinde kalıyorduk, başka yere gitmemize müsaade etmiyordu.

Günlerimiz çok zevkli ve feyizli geçiyordu. Şam'a geliş gayemiz başkaydı. Maksadım, sadece neşeli günler geçirmek değil,

okuyacağım yeri ayarlayıp bir an önce derslerime başlamaktı. Hocaefendiden izin alarak evlerinden ayrıldık.

Hiç Üşümüyorum

Önce kalacağım bir yer bulmalıydık. Halep'teki hocalarımdan Ahmet Efendi'nin ağabeyi Hafız Abdullah'ın amcasının oğlu Sıdkı Efendi, Şam'da hem okuyor hem de dokumacılık yapıyormuş. Onun aracılığı ile Salihiye Mahallesi'nde Mevlana Halid Bağdadî Hazretleri'nin türbesinin yakınında bir camide boş bir hücre varmış, oraya yerleştim. Caminin bahçesinde, zemini beton hücremin altından ırmak akıyor, sağ taraftaki pencerenin önünde bahçedeki yemyeşil çam ve meyve ağaçlarının büyüleyici güzel manzarası canıma can katıyordu. Sıdkı Efendi yatak getirmek istedi, razı olmadım. Halep'te ve Gaziantep'te olduğu gibi, orada da döşeğim hasır, yastığım taş, yorganım meşlah (Arapların pardösü yerine giydikleri bol ve yere kadar uzanan aba) olacaktı. Meşlahı gündüzleri giyiniyor, geceleri üzerime örtüyordum.

1945 Ocak ayında kışın en soğuk günlerindeydim. Ben -başkalarını donduran- soğuğu fark etmiyordum. Bir önceki kışın yarısını Halep'te geçirmiştim. Orada da yataksız, hasırın üzerinde yatıyor, üzerime ince bir çarşaf örtüyordum. Daha önce Gaziantep'in kar kıyamet dondurucu kış aylarında da yataksız yatıyor, yine üşümüyordum. Bu aralık kışlık elbise de giymiyordum. Bu hâl bende Şam'da yatılı okula girinceye kadar on beş sene devam etti. Herkesin ısınacak, ısıtıcı kışlık elbise derdine düştüğü kış aylarında –üşümediğim için– benim bunlardan kaygısız oluşum, hak yolda oluşumun belirtisi olarak Allah'ın lütfu ve mesleğimin kerametidir. Nemrudun ateşine atılan İbrahim Peygamber'i yandırmayan Allah, beni de kış aylarının dondurucu soğuğunda üşütmüyordu. Hak âşığı boşuna mı söylemiş:

Müstakim ol Hazret-i Allah utandırmaz seni.
Sen Halil ol, nâr-ı Nemrûd olsa yandırmaz seni.

Sözümü uzatmayayım, çalışmalarıma uygun, kalacak yer bulduktan sonra sıra okuyacağım bir okul ve beni okutacak hoca bulmaya gelmişti. Benim için iki yol vardı:

Resmi okullardan birinde okumak.

Büyük âlimlerden özel ders almak.

Araştırıp soruşturduktan sonra en uygun ve en verimli okulun, yatılı ve altı sene süreli "Ma'hedü'l-Ulûmi'ş-Şer'iyye" olduğunu öğrendik. Kılavuzum Hafız Abdullah ile giderek oraya girmek istedim. Okul müdürü orada hocalık yapacak kadar yaşlı olup da gençlerin arasında talebe olmamı garip karşılayarak okula almak istemedi ve gülümseyerek. "Burada hocalık yapacağım." desen hak verirdim. "Evladın yerindeki çocukların arasında talebe olman acayip olur. Sen hocaefendilerden özel ders almalısın." dedi. Müdürün sandığı kadar yaşlı olmadığımı söyledimse de inandıramadım; zira dış görünüşüm sözümü yalanlıyordu. Adam haklıydı. Uzun sakalım ve başımda büyük sarıkla kıyafetimin, yaşımı iki misli gösterdiğini fark edemiyordum. Bunu beş sene sonra fark ettim. 1949'da beş sene önce "yaşın büyük" diye almadıkları okula girmeye karar verdim. Beni genç gösterici şık bir elbise yaptırdım, sakalı kısalttım ve kendime çekidüzen verdim. Böylece yaşımdan daha genç görünerek aynı okula girdim ve başarılı talebelerinden oldum. Onun için diyorum ki "Güzelliğin ve gençliğin yarısı ten, yarısı bakım, kıyafet ve makyajdır." Bu okula nasıl girdiğimi ileride yazacağım.

Verimli Çalışmalar

Resmî okula giremeyince, özel hoca bulmakta zorluk çekmedim. Hafız Abdullah'ın amcasının oğlu Sıdkı Efendi'nin vasıtasıyla, ilmi ve takvası ile tanınmış Prof. Said Ramazan el-Bûtî'nin babası

Molla Ramazan ve Muhammed el-Cezerî gibi büyük âlimlerle tanıştım, anlaşarak hemen derslere başladım. Arkadaşım Abdullah "Şeyh Muhtar, seni Şam'a getirdim, hocalarla tanıştırdım, yerine yerleştin ve derslere başladın. Benim görevim bitti. Okuyup âlim olmak senin görevin, seni Allah'a ısmarladım. Bana müsaade." diyerek vedalaştı ve Halep'e hareket etti.

Büyük âlim Molla Ramazan'da okumaya yalnız başlamıştım. Molla Câmî, Buharî-i Şerif, Kur'an-ı Kerim tefsiri gibi derslere devam ederken, Sıdkı Efendi ile kaldığım caminin imamı, Halep'te bir süre okuduktan sonra tahsilini ilerletmek için beş çocuklu ailesiyle Şam'a gelmiş, çok da fakir olan Muhammed de bana katıldılar. Onların tahsili benden geri olduğu için derslerine yardımcı oluyordum. Benden yaşlı ve Arap oldukları hâlde onlara hocalık yapmak hoşuma gidiyor ve bu durum beni okumaya daha çok itiyordu. Bu zatlar aynı zamanda dokumacılık yaparak geçimlerini sağlıyorlardı. Sanatta benden çok geri ve acemi oldukları için çok yoruluyor, az iş çıkarıyorlar ve sık sık tezgâhlarının düzeni bozuluyordu. Ben de onlara ustalık yaparak ilimde olduğu gibi sanatta da yardımcı oluyordum. Bir de Muhammed isminde Şamlı talebem vardı. Ona Arapça ve din dersleri okutuyordum. Muhammed, zengin ailedendi. Para vermek istediler, almadım. Ara sıra yemek göndermelerine –gönülleri hoş olsun diye– ses çıkarmadım.

Hazreti Peygamber'in (s.a.s.) "*Dünyanın cennetidir...*" (Hz. Peygamber bu sözüyle bütün dünyayı değil, –mecazen– Arap dünyasını kastetmiştir. Şam (Dımaşk) şehri Arap memleketlerinin cennetidir. Uçsuz bucaksız bahçeleri, eşi az bulunan meyveleri, bin yıllık zeytin ağaçları...) dediği Şam'da günlerim hareketli, neşeli ve keyifli geçiyordu. Derslerim hızla ilerliyor, okutmam devam ediyordu. Ara sıra Mevlana Hâlid-i Bağdadî Hazretleri'nin türbesini ziyaret ediyor ve tekkesinde ibadet ve sohbet ediyorduk. Bazen de Kırklar Dağı'na çıkarak Şam-ı Şerif'in cennet misali bahçelerini seyrediyordum. Başkalarının, iki üç yerde dinlenerek

çıktıkları Kırklar Dağı'na ben koşarak çıkıyorum. Sık sık gittiğim yerlerden biri de İslam dünyasının sayılı büyük camilerinden olan, Hazreti Hüseyin'in makamının ve Yahya Peygamber'in türbesinin bulunduğu, dört mihraplı tarihî Emeviye Camii idi.

Hocam Molla Ramazan ve tüm aile efradı İslami yaşayışlarında Peygamberimiz'in (s.a.s.) ve sahabilerinin yolunu takip ediyorlar, bütün hareket ve davranışlarının, İslam'a uygun olmasına çalışıyorlardı. Hocam da benim gibi, dinle ve ilimle ilgili bütün çalışmalarının ibadet olduğuna inandığı için hiçbir karşılık beklemeden okutuyor, hizmet ediyor, bir mahalle mescidinde de fahrî imamlık yapıyordu. Az geliri ile yetiniyor, aza kanat ederek mütevazı bir hayat sürdürüyorlardı. O zamanlar –şimdi meşhur profesörlerden– Said Ramazan ilkokula gidiyordu.

Ağır Bir İmtihan

Derslerim, günlük hareket ve çalışmalarım düzenli gidiyordu. Gün aşırı ders arkadaşlarımın dokuma atölyelerine uğruyor, tezgâhlarının düzeni bozulmuşsa düzeltiyordum. Her zaman olduğu gibi, bir gün erken saatte uyandım; fakat gözümü açamadım. Şiddetli göz ağrısına yakalanmıştım. Ders saatine kadar ağrılar iyice arttı. O güne kadar hastalık görmediğim için doktora gitmek aklıma bile gelmedi. Gerçi gitmek istesem doktora verecek param da yoktu. Gözüme bir tülbent sardım, elime baston aldım, bastığım yeri zorlukla görerek derse gittim. Hocam "Gözüne ne oldu?" diye sordu. "Bir şeyim yok." diye geçiştirdim. Gözlerimin ağrısı arttıkça kendi kendime "Bu hâl Allah tarafından ağır bir imtihan olsa gerek. Herhâlde Allah bununla sabrımı sınıyor. Çünkü ben "Ya ilim, ya ölüm." diyorum. Herkese "Beni ilim yolundan ancak ölüm ayırır." diyorum. Göz ağrısı ölüm olmadığına göre, dayanmalıyım ki sözümde doğru olduğumu ispatlayayım. Hiç görmeyen âmâlar bile okuduğuna göre, basit bir göz ağrısında derslerimi bırakacak değilim ya." diyordum.

İki hafta kadar süren göz ağrılarım azalırken, ayaklarımda yara çıktı. “Bu da benim için yeni bir imtihan diyerek.” ayakkabı giyemediğim ve yere basamadığım hâlde, yaralarımı sardım, yalın ayak, bastona dayanarak derse devam ettim. Gidip gelirken görenleri güldürüyordum. Başımda sarıkla hocaya, sırtımda sırmalı aba ile Arap şeyhine benzerken, yalın ayak oluşum çok komik oluyordu. Ben imtihanı kazanıyordum; çünkü gözlerim hâlâ ağrıyor, ayaklarım zonkluyor ve saygı telkin eden kıyafetimle koltuğumun altında koca kitaplarla yalın ayak yürüyüşüm çok gülünç olduğu hâlde yine de dersimi bırakmıyordum. Sabrın da sınırı vardı. Göz ağrısının ve ayaklarımdaki yaraların üzerine bir de bütün vücudumda ağır bir hâlsizlik başlayınca sabrım tükendi, dayanacak gücüm kalmadı. Değil derse gitmek, ayağa kalkacak dermanım kalmadı. Namazlarımı oturduğum yerde zorla kılıyordum. O günlerde talebem Muhammed önemli işlerinden dolayı derse gelmiyordu. Diğer ders arkadaşlarıma da önemli bir şeyim olmadığını, sadece birkaç gün dinlenmeye ihtiyacım olduğunu söyledim.

Bir Allah Misafiri

Ağırlaştığımın üçüncü günü ikindiye doğru üzerimde meşlah, hasırın üzerinde yatıyordum. Gözüm duvarda asılı teneke semavere takıldı. 24 saatten beri ağzıma yemek girmediği hâlde canım yemek istemiyordu. Gerçi yiyecek bir şeyim de yoktu. Karşımda semaveri görünce çayın hasretine dayanamayarak “Hayır sahibinin biri bir çay getirse, şu semaverde demlese de bana birkaç bardak çay içirse.” diye hayalimden geçirirken kapı çalındı. Kısık sesle “Kapı açık, buyurun.” derken kalbimden “Galiba duam kabul oldu.” diyordum. Kapı açılınca ne göreyim? Yetmişin üzerinde aksakallı bir ihtiyar.

– Evlad, misafir kabul eder misin?

– Amca misafir, Allah misafiri. Buyur, oda büyük. İkimize

de yeter; ama kusura bakma. Sana açacak yatağım ve yedirecek yemeğim yok.

– Evladım sen yemek, yatak işini düşünme. Yiyecek yemeğim ve yatacak battaniyem var. Zaten bir iki gece kalacağım. İzmir'den geldim, Hacca gideceğim. Bu sene sekizinci haccım. Sözüme gücenme; ama misafir böyle yatarak mı karşılanır?

– Amca kusuruma bakma. Hastayım, kalkmaya mecalim yok.

– İnsan yattıkça ağırlaşır. Kendine cesaret ver, kalk hele şu semaveri kaynat. Bana bir çay demle, korkma. Benim çayım şekerim var. Bak kömürüm bile var. Sen caminin bahçesinden biraz çerçöp topla, semaveri ateşle, gerisine karışma.

İhtiyarın sözleri bana cesaret verdi. Hem de utandım, kendimi zorladım, bastona dayanarak kalktım. Ayağımı yere basamıyor, ayakta zor duruyordum. Güçlükle bahçeye çıktım. Biraz kuru dallardan topladım, semaveri yaktım, ihtiyarın önüne koydum, hasırın üzerine yerime yattım. İhtiyar heybesinden çıkardığı kömürden semavere birkaç tane attı. Çay, şeker, bardak, peynir, zeytin, ekmek de çıkardı. Demlenen çayla yemeğini yerken tavşankanı çaya baktıkça başım dönüyor, lokmaları yuvarlarken ağzından çıkan kırıcı sözleri beynime balyoz gibi iniyordu:

– Çocuk sen buraya nereden geldin?

– Gaziantep'ten.

– Niçin geldin?

– Okumaya geldim.

– Şu kuş beyinliye bak! "Buraya sürünmeye geldim demiyor da okumaya geldim." diyor. Bu kadar akılsızlık olur mu? Genç yaşında sanat öğrenip hayatını kurtaracağın yerde, gelmiş Arapların arasında sürünüp rezil oluyorsun, şuna bak: Yatak yok, yemek yok, soğuk odada betonun üzerine açılmış kuru hasırın üzerinde aç susuz yatıyor. Burada böyle perişan olacağına, git de memleketinde para kazan, adam ol.

Merhametsiz ve cimri misafirim zehrini kusarken, dalgın dalgın yüzüne bakıyor, hâline acıyordum. Zavallı ihtiyar, sekizinci haccına gidiyormuş. Aç, hasta ve perişan olduğumu bildiği hâlde, bana bir bardak çay vermeden birbiri ardından bardakları boşaltıyor, gözüme baka baka lokmaları yuvarlıyordu. Bunları düşünürken, bir yandan da kendi kendime, "Söyleyene bakma, söyletene bak. Muhtar! Sakın, adamın sözlerine kızıp ters bir şey söyleyip de kalbini kırma. Sen şimdi imtihandasın. Allah bu sözlerle seni imtihan ederek, sabrını deniyor ve ne kadar olgunlaştığını meydana çıkarıyor. Ses çıkarma ki daha ağır imtihanlara çekilmeyesin." diyordum.

Ben bunları hayalimden geçirirken kırıcı sözlerine devam eden hacı babayı, Allah kırk ay sonra yine misafirim etti. Bana yaptığı cimriliğin karşılığını çok pahalıya ödetti. Askerden geldikten sonra, Gaziantep'te Şeyh Camii'nin hücresinde birkaç talebemle ders yapıyorduk, kapı çalındı. Kapıyı açınca ne göreyim! Kırk ay önce sekizinci haccına giderken Şam'da hasta yatağımda yatarken misafirim olan insafsız ihtiyar. Aynı eda ile "Evlad, bir iki gün misafiriniz olabilir miyim?" dedi. "Buyur amca. Misafir, Allah misafiri. Hoş geldin, safa geldin, istersen bir iki ay kal." derken yaptığından utanmasın diye kendimi tanıtmamaya çalışıyordum. Zaten tanıyamazdı. O zaman, saçlarım omuzlarıma kadar inmiş, sakalım uzamış, perişan vaziyette, yaşlı bir hasta görünümündeydim. Şimdi ise askerden yeni gelmiş, saç kısa, sakal traşlı, şık giyimli, hayat dolu bir delikanlı idim. Misafirim şen görünüyordu. Akşama ona güzel yemekler ikram edince daha da neşelendi. Yatsıdan sonra dışarı çıktı geldi, birden neşesi söndü, sevinci sıkıntıya dönüştü. Acaba beni tanıdı da mahcup olduğu için mi sıkılıyor, diye düşündüm. Beni daha önce tanıdığına dair hiçbir belirti göremedim. Biraz sonra yine dışarı çıktı. Dönüşünde suratı asık ve daha sıkıntılı idi. Bir daha gitti geldi, iyice tedirginleşti. Tekrar çıkınca hâlinden şüphelendim. Talebemden birine, nereye

gittiğini gözetlemesini söyledim. Meğer her seferinde tuvalete gidiyor, her gidişinde yirmi kadar tuvaletten aynı tuvalete giriyormuş. Gittiği tuvalet kapalı ise açık duranlara gitmiyor, onun boşalmasını bekliyormuş. "İshal olabilir mi?" diye düşündüm, "Olamaz." dedim. Bütün gün yanımdaydı bir defa çıkmadı. Yemek de dokunmuş olamaz; çünkü yemeklerimi hasta yese şifa bulur. Adamcağızın hâline iyice meraklandım. Nihayet talebelerim ve arkadaşlarım gidip hacı beyle baş başa kalınca bilmece çözüldü, ağzından baklayı çıkardı.

– Hacı amca, gündüz şen ve neşeliydin. Akşam olunca birden bozuldun. Neyin var, rahatsız mısın?

– Evladım, sen benden çok yaşayacakmışsın. Sen sormasan şimdi ben sana derdimi açacaktım. Doğrusun, gündüz neşeli idim; çünkü dokuzuncu haccımdan dönüyordum. Buraya gelince tanımadığım hâlde bana gösterdiğin yakınlık, hele hiçbir yerde benzerini görmediğim, yaptığın o çay ve nefis yemek beni duygulandırdı ve neşemi artırdı. Akşamdan sonra huzurum bozuldu. Çaresiz derde düştüm.

– Ne oldu, canını sıkıcı bir şey mi yaptık?

– Yok evladım, sizden çok memnunum. Allah razı olsun. Bana başka yerde görmediğim yakınlığı gösterdiniz. Sana derdimi anlatayım: Hükümetimiz hacca pasaport vermediği için, başkalarının yaptığı gibi ben de hududu kaçak geçiyor, Suriye pasaportu ile gidiyordum. Her seferimde hududu geçerken beni yakalar, üzerimi ararlar, paramı alırlar diye altınlarımı yutuyordum, sonra tuvaletimi yaparken çıkıyordu. Bu seferimde de sabaha karşı hududu geçerken altınlarımı yuttum. Akşama kadar tuvalete çıkmadım. Akşamdan sonra çıktığımda altınlar çıktı; yarısını buldum, gerisini bulamadım. Birkaç kez gittim, rastlayamadım. Bir de sen arasan diye rica edecektim. Bilmem ricamı kabul eder misin?

– Amca sana her türlü hizmeti yaparım; fakat bunu yapamam. Birkaç defa arayıp bulamadığına göre, tuvaletin çukuruna

gitmiştir. Onu ne sen bulabilirsin ne ben ne de başkası. O altınlardan ümidini kes. Belki hac yolunda birine cimrilik yaptın, aç bir fakirden bir iki bardak çay, birkaç lokma ekmek esirgedin, Allah da ceza olarak her bardak ve her lokma yerine bir altınını aldı.

Bu kadarını söyledim. Söylerken de hacı bey beni tanır diye canım gitti. Tekrar Şam'a, kırk ay öncesine dönelim.

Hafız Abdullah Hızır Gibi İmdadıma Yetişti

Geceyi Şam'daki hücremde geçiren İzmirli cimri misafirim ertesi sabah yanımdan ayrıldıktan sonra öyle bir ruh hâline girdim ki bunalım geçirir gibi oldum. Yattığım yerden doğruldum, düşündüm. Kararımı verdim: Bir süre herkesten uzak, ıssız bir yerde kalacağım. Kalbimi tamamen boşaltarak her şeyi unutacağım. Sonra da kendimi Allah'ın kudret eline teslim edip, sabrederek sonucu bekleyeceğim.

Abdestimi tazeledim, iki rekât namaz kıldım. Öğle üzeri müezzin, camiyi açtı. O abdest alırken, görmediği yanından camiye girdim. Cemaatin yalnız bayram namazlarında çıktıkları asma kata çıktım, kimsenin göremeyeceği köşeye oturdum. Tamamen hâlsiz, iki günden beri de aç olduğum için ayakta duramıyor, namazları oturarak kılıyordum. İnsan yemeyince uyuyamıyor da. Üçüncü gün açlıktan ve uykusuzluktan sinirlerim tamamen gevşedi, iyice hâlsizleştim. Kuşluk vakti her şeyden habersiz, yarı dalgın, yarı baygın hâldeydim. O sırada caminin kapısı çalındı. Polislerin baskın yaptığı evin kapısı çalınır gibi kapı kırılırcasına vuruluyordu. Hayret ettim. Dünyanın hiçbir yerinde –hele bu saatte– kimse caminin kilitli kapısını çalmaz. Yoksa polisler beni mi arıyor? Belki kapıdaki ümidini keser, gider diye bir süre bekledim; fakat kapıdan gitmedi. Daha hızlı çalmaya devam etti. İnip kapıyı açmak istedim, kalkamadım. Sürünerek merdivenleri indim, kapıya tutunarak zorlukla kalktım. Ayakta duracak hâlim yoktu. Kapının mandalına tutunarak durabiliyordum.

Elimle kaldıramayınca omzumu destek ederek zorlukla mandalı kaldırdım. Baktım kapıda bizim deli Hafiz Abdullah "Korkma! Cesur ol, çilen bitti. Elini uzat." dedi ve elimi sıkmaya başladı. Allah Allah! Elimi tutan pir-i mugan (kâmil mürşid) mı, meczup Abdullah simasında bir melek mi, yoksa Hızır mı? Karşımdaki, elimi sıktıkça sanki vücuduma enerji vermiş gibi oluyor, ağrı ve sızılarım gidiyor, bana güç ve ferahlık geliyordu. Bir dakika kadar uzayan tokalaşma beni yeniden hayata kavuşturdu. Daha sonra beni çekti, sofada açılı hasırın üzerine götürerek "Biraz otur şimdi gelirim." diye gitti. Yarım saat kadar sonra kucağında büyükçe bir paketle geldi. Paketi açınca ne göreyim? Çokça çay, şeker, ekmek, peynir, zeytin, helva ve meyve. Bana döndü ve şu sözleri söyledi:

– Şeyh Muhtar, merak etme. Şimdi sana güzel bir çay demlerim, bir iki bardak içince bir şeyin kalmaz, tamamen iyileşirsin.

Ölmek üzereyken Hızır gibi imdadıma erişen arkadaşım çerçöp toplarken, odamı açtım, semaveri çıkardım. Yoldaşımın itina ve ustalıkla demlediği çayı hasret gidercesine yudumlar, getirdiği yiyecekleri iştahla yerken vücudumdaki hâlsizlik, gözlerimin ağrısı ve ayaklarımın sızısı yavaş yavaş geçiyor, tarihe karışıyordu. O samimi ikram ve iltifat bana öyle bir şifa verdi ki o günden bu güne ne hareket ve çalışmalarımı engelleyici bir olayla karşılaştım ne de hastalık denecek bir hastalığa yakalandım. Zaman zaman Allah'ın takdir ettiği sarsıcı bazı olaylarla karşılaştımsa da onlar beni olumsuz yönden etkileyici fırtınaya dönüşmeden yaz yağmuru gibi geldi geçti. Gelen günler geçenleri aratmadığı gibi, her gelen gün benim ve çevrem için daha neşeli, daha huzurlu ve daha verimli oldu.

Caminin sofasında kurtarıcımla birlikte yemeğimizi yedik, çaylarımızı içtik. Gücüm kuvvetim yerine geldi. Kısa bir sohbetten sonra Hafiz Abdullah cüzdanından yüz Suriye lirası (O zamanlar yüz Suriye lirası kalabalık bir ailenin bir aylık masrafını karşılardı.) çıkardı, bana uzattı. Ben almak istemeyince durumu açıkladı.

– Muhtar, şimdi sana gerçekleri açıklama zamanı geldi. Dün gece rüyamda yıllar önce vefat eden Bağdatlı şeyhimi gördüm. Bana "Abdullah, Şam'a götürüp Salihiye Camii'nin hücresine yerleştirdiğin Ahmet Muhtar, caminin tahtında ölmek üzere. Hemen git, onu kurtar ve kendisine yüz lira ver." dedi. Ben de şeyhimden aldığım emir üzerine akşamdan yola çıktım. Ben aldığım emri yerine getirmekle görevliyim. Bu para sana uğur ve bereket getirecek. Görevim burada bitti. Sana sağlıklı ve neşeli günler, azimli ve başarılı çalışmalar. Ben gidiyorum. Allah'a ısmarladık.

Hafız Abdullah gittikten sonra odamı temizledim, hemen hocama giderek iyileştiğimi, derslere başlayacağımı söyledim. Oradan da ders arkadaşlarım Hacı Sıdkı ve Halepli Muhammed'in atölyesine gittim. Beni görünce, hele derslerin başlayacağını öğrenince çok sevindiler.

Tezgâh mı, Oyuncak mı?

Derslerim eskisinden daha düzenli giderken, Abdullah'tan aldığım yüz lirayı ne yapacağımı düşündüm. "Ne kadar az harcarsam kırk elli günde biter. Onunla para kazanacak bir iş yaparsam, uzun süre idare ederim." dedim. Biraz araştırınca formülünü buldum, ipekli kumaş dokuyacak dokuma tezgâhı kuracağım ve fason çalışacağım. Böyle bir tezgâhı kurmak için en azından bin lira gerekir. Benim ise 90 liram kalmıştı. Zekâmı ve sanattaki maharetimi kullanarak işe başladım. Başladım; ama akıl almaz bir iş yapıyordum. Ders arkadaşlarımın atölyesine tezgâhı kurarken beni tanımayanlar "Hele şuna bak! Saçlı, sakallı kocaman adam, tezgâh kuruyorum diye çocuk oyuncağı yapıyor." derken, tanıdıklar "Çok yazık! Hastalık Şeyh Muhtar'ın beynine vurmuş, akli dengesini bozmuş zavallı! Tezgâh kuracağım diye elindeki parayı hiçbir işe yaramayan hurdalara harcıyor. Birkaç gün sonra bunları söküp atacak." diyordu. Gelenler de "Bu, tezgâh mı, oyuncak mı?" diyorlardı. İlk bakışta hepsi de haklıydı;

çünkü hiçbir yerde görülmemiş ve hiçbir akıllının yapmayacağı bir iş yapıyordum. Mesela 15-20 santim çapında ağaç silindir yerine, üç santim çapında –oklavayı andıran– yuvarlak bir ağaç kullanıyor, en az yarım santim kalınlığında çelik dişli yerine, çöplükten bulduğum ve makasla yuvarlayıp diş açtığım –kâğıt kalınlığında– teneke kapağı kullanıyordum. Tezgâhın yirmiyi aşkın diğer parçaları da bunlar gibi basit ve gülünçtü. Ne kadar gülünç olursa olsun, herkes ne derse desin, ben yapacağımı biliyor ve sonucun nasıl olacağını önceden görüyordum. Nitekim kurduğum tezgâha çözgüyü çekip ipek kumaşı dokumaya başlayınca, görenler hayretinden parmaklarını ısırıyor, duyanlar oyuncak tezgâhın marifetine bakmaya geliyorlardı.

O sırada ikinci bir olay, dokumacılık sanatında şöhretimi herkese tanıttı ve yıldızımı parlattı. Çok zengin biri döşemelik kumaş yapmak için büyük sermaye yatırarak o zaman Suriye'de benzeri olmayan motorlu ve çakarlı tezgâhları kurmuş, tezgâhlara çözgüyü çekmiş; fakat bir türlü tezgâhları düzene koyup işletememiş. Ders arkadaşım Sıdkı Hoca'yla atölyeye gittiğimizde –aynı zamanda ustabaşı olan– işveren sinirinden patlayacak, merakından çatlayacak hâle gelmişti. Günlerden beri tezgâhları çalıştıramayan zavallı, ne yapacağını şaşırmış vaziyetteyken müsaadesini alarak tezgâhın başına geçtim. Etraflıca inceleyip biraz düşününce arızayı buldum. Sanatımın sırrını gizli tutmak için adamcağızı lafa tuttum, kendisine fark ettirmeden, basit bir müdahale ile arızayı giderdim. Tezgâhın normal çalıştığını gören işveren sevinç delisi oldu. Yanlarında ustabaşı olarak çalışmama zorladıysa da yurdumdan para kazanmak için değil, ilim almak için geldiğimi söyleyerek kabul etmedim.

Şam'da işim yolunda, neşem yerinde, okumam ve okutmam hızla ilerliyordu. Günde iki üç saat dokuma tezgâhında çalışınca günlük masrafım çıkıyor; hatta artıyordu. Derslerimden arta kalan zamanımda İmam Gazali'nin İhya-u Ulûmi'd-Din adlı kitabını

ve İhya-u Ulûm'un da aslını teşkil eden Ebu Talib el-Mekkî'nin Kûtü'l-Kulüb'unu okuyordum. Ara sıra, ailesi kalabalık, geliri az olan ders arkadaşım Halepli Muhammed'in evine –kimden geldiğini fark ettirmeden– yiyecek gönderiyordum. Ertesi gün Muhammed "Yine bize et, sebze ve meyve göndermişler. Kimin gönderdiğini bilmiyoruz." deyince, "Kim gönderecek? Mescid-i Aksa'da itikâfta olan Hazreti Meryem'e yiyecek gönderen Allah göndermiştir." diye şaka yapıyordum.

Hac Yolunda

Hac mevsimi yaklaşmış, Türk hacıları gelmeye başlamıştı. O zamanlar 1949'a kadar Türkiye'de hac için Arap memleketlerine pasaport verilmiyordu. İslam'ın beş temelinden biri olan hac farizasının yerine getirilmesi gerektiğine inanan ve bu mukaddes görevi yapmak isteyen Müslümanlar, kanun dışı, çok tehlikeli yollara başvurmak zorunda kalıyorlardı. Kaçak olarak sınırdan Suriye'ye geçiyor, köy veya mahalle muhtarının aracılığı ile –Suriyeliymiş gibi– nüfus cüzdanı alıyor, onunla da hac için pasaport alıyorlardı. Hac görevini yaptıktan sonra Türkiye'ye girerken sınırı yine kaçak geçiyorlardı. Üzerinde hediyelik eşya ile yakalanan, kaçakçı muamelesi görerek hapse giriyor, üzerinde bir şey yoksa sınırı kaçak geçtiği için para cezası ödüyordu. Dinî görevini yerine getirebilmeleri için hacılar tehlikeyi ve bu cezayı göze alıyorlardı.

O sene Gaziantep'ten gelen hacıların arasında, iki oğlunu okuttuğum Nuri, hanımıyla gelmişlerdi. Yerimi nasıl öğrenmişlerse ders çalışırken odama geldiler. Hâl hatırdan sonra hemşehrim asıl konuya girdi.

– Muhtar, hani bir kere dedenin seni hacca götüreceğini, sonra da Hicaz'da ya da Mısır'da okutacağını söylemiştin. İşte şimdi fırsat çıktı. İstersen hacca bizle sen de gel.

– Nasıl gidebilirim? İngilizler –özellikle hac mevsimi olan şu

günlerde– yollarda çok sıkı kontrol ediyorlarmış. Sizin Suriye pasaportunuz var. Ben ne yapacağım? Suriye uyruğunda görünmek istemediğim için nüfus cüzdanı almadım. Bu yüzden pasaport alamam. Her tehlikeyi göze alıp gitsem bile, ancak Busra'ya kadar yol param var. Oradan öte Hicaz'a kadar yüzlerce kilometre deve ile gidilecek. Deveciler çok para istiyorlarmış. Hem de burada büyük âlimlerden ders alıyorum, bir taraftan da okutuyorum. Bir de tezgâh kurdum, günde iki üç saat çalışıyor, günlük masrafımı çıkarıyorum.

– Muhtar, ben seni herkesten daha iyi tanırım. Tevekkülün tam, cesaretin sınırsızdır. Pasaportsuz kaçıncı gelip gidişindir? Üstelik Arapça biliyorsun. Kıyafetin de hoca kılığında. Askerlerin hocalara saygısı var. Seni idare ederler. Sen yürümeyi göze alırsan gerisini düşünme, kitaplarını ve eşyanı devemize alırız. Sen de yollarda bize mütercimlik edersin.

Sonunda istemeyerek ve zorlamalarına dayanamayarak gitmeye karar verdim. Hocamdan izin aldım, hazırlığımı yaptım. Sihirli tezgâhta başkası çalışmayacağı ve yerinin boşalması gerektiği için tezgâhı söktüm, parçalarını birer hatıra olsun diye iş arkadaşlarım aldılar.

Peşin Hüküm Verme

Sabahın erken saatinde otobüsle Şam'dan Busra'ya hareket ettik. Yolcuların kontrol edildiği karakolda Allah beni korktuğumdan kurtardı. İki asker otobüse çıktı, yolcuların kimlik kontrolünü yapmaya başladılar. Önümdeki koltukta mavi gözlü, başlarında kendilerine mahsus sarık sarmış iki Dürzî oturuyordu. Dürzîlerin Sünni düşmanı olduklarını duymuştum, doğrusu onlardan bana zarar gelir diye düşünüyordum, meğer yanılmışım. Benim ne pasaportum vardı ne de kimliğim. Kimliği olmayanları askerler karakola götürüyorlardı. Ön kapıdan

çıkan asker yolcuların kimliğini sorarak önümdeki Dürzîlere kadar geldi. Onlardan da pasaport sorup sıra bana gelince Dürzîlerden biri "O bizim kardeşimizdir." dedi. Asker de bana bir şey sormadan geçti. Böylece karakola, oradan da hapse gitmekten veya elim kelepçeli Türkiye'ye gönderilmekten kurtuldum. Yüce Allah, düşman gözüyle baktığım Dürzî'nin dili ile beni kurtarınca kendi kendime "Bundan sonra hiç kimse hakkında peşin hüküm verme." dedim. Dönüşte de aynı karakolda kimlik kontrolünde beni bir yüzbaşı kurtardı.

Bir Deveci ile Pazarlık

Busra'ya vardık ki bizden önce birçok Türk hacısı gelmiş. Bunlardan –aralarında hanımlarıyla gelen Antepliler de bulunan– kırk kadar hacı, bir deveci ile anlaşmak üzere adamın evinde toplanmışlar. Akşamüzeri yanlarına vardığımızda, deve ile Hicaz'a (Medine'ye, Mekke'ye ve Arafat'a) gidiş ve dönüş ücreti üzerinde pazarlık ediyorlar, Arapça bilmedikleri için adamla bir türlü anlaşamıyorlardı. Benim gidişim iki tarafı da sevindirdi.

Toplandıkları yer, kapısından başka tahtadan eser bulunmayan, direklerine ve pencere doğramalarına kadar karataş olan büyük bir odaydı. Diğer bir odada da devecinin kalabalık ailesi vardı. Hacıları memnun etmek için hizmet ediyorlar. Saf kalpli zavallı hacılar "Araplar ne iyi insanlar. Erkekli kadınlı bize hizmet ediyorlar. Bir de dillerini anlayabilsek ve Arapça konuşabilsek, ne iyi olurdu..." diye ev sahibinden ve ailesinden memnun olduklarını söylüyorlardı. Evin avlusunda, hacıları götürecek olan bir sürü deve, karınlarını doyururken seyisler (deve bakıcıları) develerin hamut ve mahmellerini hazırlıyorlardı.

Hacılara akşam namazını kıldırdım, deveci ile pazarlığa giriştik. Pazarlık altın ile oluyordu. Adam hem normalin çok üstünde altın istiyor hem de gidiş dönüş yol ücretinin tamamını

peşin istiyordu. Temiz kalpli saf hacılara kalsa hemen devecinin istediğini vereceklerdi. Ben aldatıldıklarını fark ediyor, adamın davranışlarından ve sözlerinden şüpheleniyordum. Deveci, Türkçe bilmediği için hacılarla rahatça konuşabildim.

– Arkadaşlar, anladığıma göre adam sizinle Halep pazarlığı yapıyor.

– Halep pazarlığı ne demek?

– Hakkından çok para isteyip karşısındakileri aldatmak. Sizden hem aşırı para istiyor hem de tamamını peşin istiyor. Sizi aldattığını sanıyorum. Sakın buna kanmayın. Parayı, peşin vermeyin. Sonra pişman olursunuz.

– Hocam, adam bizi nasıl aldatır? Defalarca hacca gitmiş. Kâbe'ye yüz sürmüş. Namazında niyazında. Buna güvenemezsek kime güveneceğiz?

– Doğrusun, defalarca hacca gitmiş. Ama adamın iç yüzünü bilmiyoruz. Allah'ın emirlerine saygılı, Peygamber'in yolundan ayrılmayan, imanlı dürüst ve vicdanlı Araplardan mı, yoksa gecenin karanlığından yararlanıp hacı kafilesine dalarak mızrağı saplayıp yolcuyu deveden düşürdükten sonra "Altın yutmuş mu?" diye önce midesini yarıp sonra da öldürüp üzerini arayan acımasız bedevilerden mi? Ben bu adama güvenemiyorum. Acele etmezseniz, size başka bir deveciyi, daha ucuz fiyata bulurum.

– Hocam, bizim bulduğumuz deveciyi daha önce bizim gibi sen de tanımıyordun. Yeni bulacağımızın bundan iyi çıkacağını ne bileceğiz? Daha fazla bekleyemeyiz. Burada ne yiyecek var ne de içecek temiz su var. Her taraf pislik içinde, iki gün daha kalırsak hepimiz hastalanırız. Siz yeni geldiniz. Burayı tanımıyorsunuz. Yarın kasabayı gezersen bize hak verirsin. Adamı gücendirmeden bir an önce mübarek topraklara ayak basalım.

Korkunç Soygun

Hacılarla tartışmamız uzayınca kurnaz deveci kuşkulanarak "İstediğim parayı vermiyorsanız, benimle gitmek isteyen birçok hacı var. Oyalanacak zamanımız yok. Sabah namazını erken kılıp yola çıkmalıyız. Çabuk karar verin, altınları çıkarın ki benim de kendime göre hesaplarım var." dedi. Arabın sözlerini hacılara tercüme edince bir de baktım bellerinden kemerleri söküp sarı altınları çıkardılar. Hacı adaylarının hâline acıyarak "Hiç olmazsa altınların yarısının şimdi, yarısını da Hicaz hududuna girince verin." diye son uyarıyı yaptımsa da beni dinlemediler. Gerçi dinleseler bile Arap istediği altınların tamamını peşin almaya kararlıydı; yoksa gecenin karanlığında avlarını kapı dışarı edecek, onlar da perişan olacaklarını sanacaklardı. Buna da hiçbiri razı olmazdı. Deveci, altınları aldı, torbasına doldurdu. Yalnız arkadaşım Hacı Nuri ile hanımı, beni dinlediler. Deveciye "Biz parayı sabahleyin yola çıkarken vereceğiz." dediler. Altınları alınca sevinç delisi olan deveci bunların üzerinde fazla durmadı. Herhâlde kırk kişiyi dolandırdıktan sonra iki kişinin fire vereceğini önemsemedi. Bana da –sen sebep oldun dercesine– kindar gözle bakmayı ihmal etmedi.

Yatsı namazını cemaatle kıldıktan sonra kadınları başka bir odaya yerleştirdik, erkekler de oldukları yere uzandılar. Sabahleyin yola çıkmak üzere gönül rahatlığı içinde uykuya daldılar. Şafak vakti uyandım, abdest almak için avluya çıktım. Hayret, develerden eser yok. "Avluyu dolduran bir sürü deve nereye gidebilir?" diye düşündüm. Sonra da kendi kendime "Belki çoban develeri sulamaya götürmüştür." dedim. Abdestimi aldım, o zamana kadar arkadaşlar uyandılar. Büyük su küpünü gösterdim, abdestlerini aldılar. Sabah namazını kılıncaya kadar ortalık ağardı. Hacılardan biri "Hocam, erken yola çıkacaktık. Galiba deveci uyuya kaldı, lütfen adamı uyandır da bir an evvel yola çıkalım." derken eşyalarını topluyor, yola hazırlanıyorlardı.

“Bu saatte herkesin kapısını çalamam. Siz kahvaltılığınızı hazırlayın, biraz sonra bakarım.” dedim. Dışarı çıktım, ileri geri biraz dolaştım. Neredeyse güneş doğacak, ev sahiplerinden çıt yok. Allah Allah! Akşamki hengâmeye bak, bir de şimdiki sessizliğe bak! Kalabalık ailede hepsi mi uyuyakalır? Olamaz, kötü bir şey olmasın? Hangi kapıyı çalsam, diye düşünürken kapının biri açıldı, yaşlı bir kadın çıktı.

– Teyze bakar mısın, bizi hacca götürecek develer ve deveciler nerede?

– Sen yanılıyorsun, o develer bizim değildi. Başka birinin develeri bizde emanet duruyordu, gece yarısı sahibi geldi götürdü.

– Akşam bizimle anlaşma yapan, bir torba altını alan kimdi?

– Oğlumdu.

– O şimdi nerde?

– Gece Şam’a gitti.

– Nasıl olur? Oğlun akşam Kâbe’ye gidiş geliş bütün hacıların paralarını altın olarak aldı. Buradaki develeri de göstererek “Develer hazır, sabah erken yola çıkacağız.” dedi.

– Siz de ona inandınız, altınlarınızı verdiniz öyle mi? Siz galiba altınları sokaktan topladınız. Kardeşin kardeşe, babanın evlada güvenemediği bu zamanda, kefilsiz, güvencesiz bu kadar parayı nasıl verdiniz? Sizin paranız çokmuş; ama aklınız yokmuş. Eğer dediklerin doğru ise, o sizi kandırmış. Çok yazık olmuş. Burada boşuna beklemeyin. Hemen peşinden gidin de parayı harcamadan Şam’da onu bulmaya çalışın. Başka yere gitmeyip Şam’a gittiyse...

Kadınla konuşurken yanımızda toplanan hacılar iyi ki Arapça bilmiyor, konuştuklarımızı anlamıyorlardı. Yoksa çılgına döner, kadının gırtlağına sarılırlardı. Kadın gittikten sonra odaya dönerken, neticeyi öğrenmek için sabırsızlıkla bekleyen arkadaşlar beni soru yağmuruna tuttular.

– Hoca, sabrımız taştı. Bir saattir ne konuştunuz, söyle ne oldu, develer nereye gitmiş, deveci daha kalkmamış mı?

– Amcalar, teyzeler! Kara haber vermeyi sevmem. Keşke biraz Arapça anlasaydınız da bu üzücü haberi benden duymasaydınız. Yaşlı kadınla bütün konuştuklarımı size bir cümlede özetliyorum: Korkunç soygun.

– Bu ne demek?

– Ne demesi yok, hepiniz soyuldunuz. Adam sizi kandırdı, altınlarınızı aldı, kaçtı. Akşam beni dinleseydiniz, başınıza bu felaket gelmezdi. Devesi olmayan deveci, sizi inandırıp aldatmak için göstermelik getirdiği develeri sahibine vermiş, Şam'a deve almaya gitmiş. Daha doğrusu, altınlarınızla keyif etmeye gitmiş.

Sokaklar Mahşer Yerine Dönmüş

Hac yolcuları soyulduklarını anlayınca çılgına döndüler, dövünmeye ve sızlanmaya başladılar. Beni dinlemediklerine bin pişman oldular. Yalnız beni dinleyip paralarını kaptırmayan talebelerimin babası Nuri ve hanımı sevinçliydi.

Bizim hacı adayları "Dolandırıldık, mahvolduk. Ne yapacağız, nereye gideceğiz, kime şikâyet edeceğiz?" diye dövünürken, dışarıdan bazı garip sesler, gürültü patırtılar, çağırmalar bağırmaları işittim. Dışarıya çıkınca ne göreyim? Sanki kıyamet kopmuş, ortalık ana baba gününe dönmüştü. Bir yığın İngiliz askeri ile kadınlı erkekli sokakları dolduran hac yolcuları arasında ölüm kalım mücadelesi oluyor. Hacıların dilinden ve hâlinden anlamayan İngiliz askerleri, tuttuklarını zırhlı kapalı arabalara dolduruyorlar, karşı gelenleri copluyor, tartaklıyor, feryatlar yükseliyordu. Kocasından ayrı kalan kadınlar, "Kocamız olmadan bir yere gitmeyiz." diye bağırırken karısından ayrı düşen erkekler "Bana birkaç dakika müsaade edin, ailemi getireyim." diye arabaya binmemekte direniyor, kimileri "Valizlerimi getireyim. Eşyalarım evde kaldı.

Yattığım yerden çantalarımı alayım." diye yalvarıyorlar. Dillerini anlamayan askerler, aldıkları emirden başka bir şey düşünmüyor, kimsenin gözyaşına bakmadan, yalvarıp yakarmalara aldırış etmeden, zavallı insanları eşya gibi arabalara dolduruyorlardı. Dolan arabalar kornaya basıp, kalabalıkları yararak Şam'ın yolunu tutuyorlardı.

İnsanlar, "Ne oluyor, ne olmuş?" diye birbirlerine soruyor; fakat sorular cevapsız kalıyordu. Ani olan hareketten, kimsenin bir şey bildiği yok. Yerlisi yabancısı herkes tedirgin, herkes şaşkındı. Sanki kıyamet kopmuş, Busra'nın sokakları mahşer yerine dönmüştü. Nihayet bir kenarda hazin manzarayı ibretle seyreden Suriyeli bir polisten durumu öğrendim, İngilizler, karadan deve ile hac yolunu kapatmışlar, hacıların uçakla veya vapurla gitmelerine müsaade etmişler.

Bir Yere Sığınıyoruz

Düşünemez hâle gelen perişan hac yolcuları ümitsizlik ve çaresizlik içinde arabalara binerken, askerlerin hanımı ile arkadaşım Nuri'yi devecinin evine götürdüm, yaşlı kadının yanına bıraktım. "Biraz sonra dönerim." diye, tekrar dışarı çıktım. Yaşlı bir bakkala, kasabada bizi birkaç gün misafir edecek birinin olup olmadığını sordum, yanıma bir çocuk katarak beni Busra'nın ağalarından bir ağanın evine gönderdi. Gittiğimiz evde büyük bir sofaya girdim. Üzerinde birbirinden büyük üç tane kahve cezvesi duran mangalın başında oturan yaşlı ve iyi giyimli ağaya selam verdim. Selamımı aldı, gülümsedi.

– Nerelisin, buraya ne için geldin?

– Türküm. Şam'da okuyordum. Buraya hacca gitmek için geldim. Hanımı ile birlikte bir ağabey de var. Müsaade buyurursanız evinizde bir iki gün misafir kalacağız.

– Allahı'ma binlerce şükürler olsun. Türk kardeşlerimizi bize

misafir göndermekle evimize feyiz ve bereket gönderdi. Türkler bizim hem vesile-i nimetimiz hem efendimiz hem de hamimizdir. Ne yazık ki düşmanın sözüne kandık, efendimize baş kaldırdık. Düşmanla bir olduk. Devlet-i Âliye'ye savaş açtık. Allah da ceza olarak dost görünen düşmanları bize musallat etti. Önce Fransızlar, sonra da İngilizler geldi başımıza bela oldu. Allah bize acıya da bu zalimlerden kurtara. Hacca gitmek için gelmişsiniz ama kara yoluyla gitmeyi yasaklamışlar. Siz ne yapacaksınız?

– Birkaç gün bekleyeceğiz. Ortalık yatışır da bir deveciyle anlaşırsak gideceğiz. Gidemezsek Şam'a geri döneceğiz.

– Arkadaşını neden getirmedin? Müsaade ederseniz getireceğim.

Yanlarına gittiğimde Nuri Hoca ve hanımı korku ve heyecan içinde sabırsızlıkla beni bekliyorlardı. Ağanın dediği gibi askerlere görünmeden ıssız sokaklardan dolaşarak, misafir kalacağımız eve gittiğimizde evin yaşlı anası öğle yemeğini hazırlıyordu. İlk gördüğümde, yazın sıcak günlerinde, ağanın mangal başında oturuşuna bir mana verememiştim. Ateşin üzerinde uzun süre kaynadıktan sonra dinlenerek cezveden cezveye süzülen güzel kokulu kahveden içince hayretim gitti. Meğer mangal kahve pişirmek içinmiş.

Arap Kahvesi Mürre Nasıl Pişirilir?

Mangalın başında oturan yaşlı amca, önce en iyi cins kahveyi kendi eliyle kavuruyor. Soğuduktan sonra kahveye tat ve letafet veren kakûla ile birlikte ahenkli bir tarzda dibekte dövüyor. Günlük içilecek kahveyi önce ağzı kapaklı büyük cezvede iyice kaynatıyor. Biraz dinlenip kahvenin telvesi altına çökünce, orta boy cezveye süzüp biraz daha kaynatıyor. Yine biraz dinlendirip üçüncü küçük cezveye süzüyor. Cezveler kapaklı olduğu için kahvenin kokusu ve tadı kaçmıyor. Oturanlara arada bir kulpsuz, kalın ve yuvarlak fincanın dibini örtecek kadar birer yudum dağıtıyor. Kaynaya kaynaya kıvamlaşan, o nadide kahvenin bir

yudumluk unutulmaz tadı ve hoş rayihası (kokusu) insanın ağzından saatlerce gitmiyor. Ev sahibine, devecinin hacılarımızı dolandırıp altınlarını kaçırma olayını söylemedik. Artık söylemenin yararı kalmamıştı. Boşuna onun da huzurunu kaçıracaktık. Altınları alan kayıplara karışmış, soyulup soğana dönenler de Busra'dan uzaklaştırılmışlardı.

Busra'da Bedevi Hayatı Yaşıyoruz

Meşhur Arap kahvesini yudumlarken, Nuri Hoca ev sahibi amca ile konuşarak kaynaşıyor, ben de yarım Arapçamla aralarında mütercimlik ediyordum. Öğle namazını kıldıktan sonra evin büyük kızı, kirinden desenleri görünmez hâle gelmiş büyükçe bir sofra açtı. Sonra da anaları yemek kazanını getirdi. Sofada duran ağzı açık yağ küpünün yanına koydu. Kollarını sıvadı, ellerini –üzeri tozdan bir tabaka tutmuş– zeytinyağına daldırdı. Avuçladığı yağı yemeğin üzerine koydu, ocaktan yeni inen lapalaşmış bulgur pilavını elleriyle karıştırırken ellerinin yanmamasına hayret ediyordum. Pilavın yarısını elleriyle küçük leğene koydu, ellerini ve parmaklarını iyice yaladıktan sonra ellerini başına ve saçlarına sürdü.

On kişiyi aşkın kalabalık aile efradıyla halka hâlinde sofraya oturduk, pilav leğençesini ortaya koydular, "Buyurun." dediler. Ev sahipleriyle birlikte ben de elimle yemeye başladım. Elimin yanmaması için yüzden yüzden alıyordum. Ben daha önce –okuyarak– bedevilerin yaşayış tarzını ve âdetlerini biliyordum. Bu yüzden hareket ve davranışlarını tabii ve normal karşılıyor, onlara ayak uyduruyor, onlar gibi davranıyordum. Nuri Hoca, hele hanımı benim gibi yapamıyor, olup bitenlere burun kıvırıyor, iğrendiklerini belli ediyorlardı. Yufka ekmek olmadığı için lokma edemiyorlar, elleriyle yemeyi de beceremiyorlardı. Nuri Hoca parmaklarıyla yemeye çalışıyordu; ama hanımı yemeğe el sürmüyordu.

– Teyze, bunlar kaşıkla yemezler. Onları kendimize uyduramayız. Bizim onlara uymamız gerekir. Çekinme, sen de bizim gibi elinle yemeye çalış.

–Hocam, ben ölsem elimle yiyemem. Zaten sofranın kirinden, kadının yemeği kirli elleriyle karıştırıp, ellerini yaladıktan sonra başına ve saçlarına sürmesinden iğrendim. Şayet varsa benim içir bir kaşık istesen ayıp olur mu?

– Hayır ayıp olmaz. Yemeklerini yemezsen ayıp olur.

Bir kaşık istedim. Yaşlı kadın üzerine bir santim kalınlığında toz birikmiş tahta kaşığı duvarın yarığından çekti getirdi. Pilava saplarken kadının önündeki pilavın üzerine sıyrılan toz bir kaşığı doldururdu. Kadıncağız bu manzarayı görünce midesi bulandı, neredeyse kusacaktı.

– Aman teyzeciğim, kendini tut. Bizi mahcup etme. Hiç olmazsa bir parça kuru ekmek ye.

Ev sahiplerine dönerek "Yolda rahatsız oldu, canı yemek istemiyor." diye ortalığı yatıştırdım. Yaşlı kadına da dönerek "Çok güzel yemek pişirmişsin. Yakın zamanda böyle pilav yememiştim." dedim.

Gerçi doğruydu. Hayatımda hiç böyle pilav yememiştim. Yemekten sonra evin anası, pilav yediğimiz leğençeye biraz su koydu, eliyle yıkar gibi, sıvazladıktan sonra o suyu içti, leğençeyi duvara dayadı. Elini de yalayıp başına sürdü. Akşam yemeğini, tozunu ve bulaşığını yıkamadan yine aynı leğençeye koydu. Orada kaldığımız sürece kap yıkadıklarını görmedik. Zaten, kap yıkamak için bol su da yoktu. Kaşık tabak kullanılmadığı için kazanla leğençeden başka kap da yoktu.

Arkadaşımın hanımı oranın havasına, âdet ve geleneklerine bir türlü alışamadı. Zaten ilk günün akşamına hastalandı, rahatsızlığı orada kaldıkları bir hafta devam etti. Gündüzleri dışarı çıkıyorduk, gezerken bir şeyler alıp yiyorlardı. Ben de misafir

kaldığımız evde kahvaltı ve akşam yemeğiyle yetiniyordum. Zaten birkaç lokma bana yetiyordu.

Busra'nın her şeyi bambaşkaydı. Hiçbir yeri temizlik görmeyen kasabaya durmadan toz yağıyordu. Genç delikanlılar, kadınlara mahsus allı yeşilli rengârenk kumaşlardan elbise giyiniyorlar, kadınlar gibi saçlarını uzatıp örüyorlardı. Arkadan bakınca onları kadın sanardık. Daha önce de dediğim gibi bazı kapıların dışında ilaç için tahta arasan bulamazsın. Her yer ve her şeyleri kara taştan yapılmış. Caminin on on beş metre uzunluğundaki direkleri bile kara taştı. Caminin bir buçuk metre genişliğinde iki buçuk metre uzunluğunda ve yirmi santim kalınlığındaki yekpare taş kapısını iki kişi zorlukla açıp kapatıyordu.

Çocukluğunda, ticaret kafilesinde amcası Ebu Talib'le birlikte gelen Hazreti Muhammed'i karşılayan, onun peygamber olacağını söyleyen ve amcasına onu Yahudilerden korumasını tembihleyen Rahip Buhayra'nın kara taştan yapılmış 1700 senelik kilisesi hâlâ duruyordu. Bütün kasaba halkı, içme ve kullanma suyunu, 7-8 metre derinliğinde ve 10x10 metre genişliğindeki derin havuzdan alıyordu. Temizlikten eser olmayan kuyunun suyunu süzmeden, olduğu gibi içiyor ve kullanıyorlardı. O havuzdan başka bir yerde de su yoktu.

Busra'da Mevlid Yemeği

Her şeyiyle ilkel olan Busra'da kendimizi sanki asırlar önceki zamanlarda ve bedevi hayatı yaşıyoruz sanıyorduk. Görüştüğümüz ve tanıştığımız Busra halkı bize yakınlık gösteriyor, asırlarca onları idare ve himaye eden atalarımızın hatırına, hürmet ve ikram ediyorlardı. Bir de bizi yemekli mevlide davet ettiler. Yüzün üzerinde cemaat olan mevlitte önce Kur'an-ı Kerim okundu. Sonra bir hoca Hazreti Peygamber'in (s.a.s.) hayatını, halkı dine davet edişini ve bu uğurda çektiği çileleri özetledikten sonra, güzel ahlakından ve içtimaî (sosyal) davranışlarından söz etti. Daha

sonra güzel sesli bir hafız, Peygamberimiz hakkında yazılmış ilahiler söyledi, peşinden de Kur'an-ı Kerim okudu. Başka bir hocaefendi, okunan Kur'an ayetlerinin manasını açıkladıktan sonra kısa bir dua ederek mevlidi bitirdi. Sıra yemek yemeye gelmişti.

Büyük bir çamaşır teştini (leğen) andıran ve dört kişi tarafından taşınan dört kulplu çok büyük bir leğen dolusu pilavı getirip, salonun ortasına koydular. İki kulplu büyük bir kazanda da sıcak ayran getirdiler. Sofraya onar onar oturacaklardı. Biz misafirler ilk on kişinin içindeydik. Elimizle yemeye başladık. Sadece pilav yesek kolay olacak. Pilavın üzerine ikide bir küçük bir tencereyi andıran kulplu büyük tasla ayran döküp pilavı çorbaya döndürüyorlardı. Sanki elimizle pilav değil, çorba içiyorduk. Onlar alıştıkları için dökmeden kolayca yiyorlardı. Bizim için zor oluyordu. Biraz bekliyoruz, yüzünün ayranı azalınca birkaç lokma yiyoruz, tekrar ayran dökülünce iş yine zorlanıyordu. O bir testi pilavdan bütün cemaat doydu, birazı da arttı. Sonunda da kısa bir sofra duası yaptılar. Böylece mevlitlerini de görmüş olduk.

Her Gördüğünü İnsan Sayma

"Dost ve ahbapların sadakati ya yolculukta ya da alışveriş ve ortaklıkta belli olur." derler. Bir kuruş almadan ve hiçbir karşılık beklemeden iki oğlunu okuttuğum, "Birlikte hacca gideceğiz." diye beni işimden ve dersimden ayırıp Busra'ya götüren yol arkadaşım ve memlekette komşum Nuri Hoca, Busra'da kalışımızın altıncı günü sabahı "Muhtar, saatine bakabilir miyim?" dedi. Kara gün için sakladığım, çok kıymetli Zenit saati çıkardım verdim. Sanki incelermiş gibi yüzüne ve arkasına baktıktan sonra saati cebine koydu.

"Ne oluyor?" dedim. "Benim saatim çalışmıyor. Birkaç gün bende kalsın." dedi. Ben de nasıl olsa beraberiz diye ses çıkarmadım. Ertesi günün sabahı "Muhtar, yakın bir köyde deveciler varmış. Uygun ücretle hacıları Kâbe'ye götürüp getiriyorlarmış.

Sen burada bekle. Biz gidelim, deveciyle anlaşır, gelir, seni de alır hacca gideriz. Hem de hanımı biraz gezdirmiş olurum. Nasıl olsa askerler çekildi. Çölde peşimize düşecek değiller ya." dedi. Ben de sözlerine inanarak "Olur." dedim. Bana söylediklerini –kısaca– ev sahibi ağaya da söylediler, görmez yanımdan eşyalarını alıp gittiler.

Akşama döneceklerini söylemişlerdi. Dönmediler. Ertesi gün de dönmeyince yaşlı amca beni uyardı

– Şeyh Muhtar, arkadaşının geleceğini mi sanıyorsun?

– Elbette gelecekler.

– Boşuna bekleme. Gelecek olsalar, eşyalarını götürürler miydi? Onlar seni aldatıp kaçtılar.

– Nasıl olur, oğullarının hocası olan beni nasıl aldatırlar? Şimdiye kadar bir kötülüğünü görmedim. Yıllardan beri onu iyi kimse biliyorum. Onun beni aldatacağını rüyamda görsem inanmam.

-Normal zamanlarda herkes birbirine iyi görünür. İnsanın ne olduğu ve insanlıktaki payı üç yerde belli olur. Ya ona acil bir ihtiyacın olur ya onunla uzun yolculuğa çıkarsın, ya da ortaklaşa bir iş yaparsın, insanların mihenk taşı menfaattir. Çıkarı menfaati karşısında sarsılmıyor, dürüst davranıyorsa, güvenilir, iyi insandır. Sarsılıyorsa, hep kendi çıkarını düşünüyorsa, onun sadece görünüşü insandır. Arkadaşın Nuri gibi. Ben onun ne maden olduğunu geldiği gün gözlerinden anladım ama misafirim diye ses çıkarmadım. Her yüze güleni dost sanma. Herkesi kendin gibi bilirsen aldanırsın.

Asil Arap şeyhinin beni uyaran hikmetli sözleri, benim için unutulmaz ders oldu. Belki Hicaz'a kafile çıkar da beraberinde giderim diye Busra'da bir hafta daha bekledim. Kara yolu kapandığı için giden olmadı. Haftalar, aylar sürecek çöl yolculuğuna yalnız gitmem imkânsız olduğu için tekrar Şam'a dönmek zorunda kaldım.

Hac Yapamadan Şam'a Döndüm

Misafir olduğum ev sahiplerinden müsaade alarak vedalaştım. Şam'a döndüm.

İki kez tehlike ile karşılaşıp çaresiz kaldığım o yolculukta ilahi mucize imdadıma ermiş, ikisinde de beni kurtarmıştı. Birincisini Şam'dan Busra'ya gelirken karakoldaki pasaport kontrolü sırasında geçirmiş, hiç ummadığım hâlde, iki Dürzî'nin yardımı ile onu atlatmıştım.

Busra'dan Şam'a dönerken de yine aynı karakolda kimlik kontrolü oldu. Bu sefer bir asker, yolcuların hüviyetini sorarak bana geldi. "Hüviyetim yok." deyince hangi milletten olduğumu sordu, "Türküm." dedim. Bunun üzerine dışarıdaki subaya İngilizce bir şeyler söyledi. Subay, aşağı inmemi söyleyince kalktım, üç adım attım. Ön koltukta oturan Suriyeli yüzbaşı "Otur inme." dedi. Geri döndüm, yerime oturdum. Aşağıdaki subay sert bir ifade ile "Çabuk in!" dedi. Tekrar kalktım, inecektim. Arabadaki yüzbaşı yine "Otur inme." dedikten sonra, subaya bir şeyler söyledi. Subay karakola girdi, ben de yerime oturdum. Böylece, giderken beni Dürzîlerin diliyle kurtaran Allah, dönüşte de yüzbaşının aracılığıyla kurtardı.

Şam'a varınca kaldığım camiye gittim, imamdan anahtarı alarak odamı açtım. Kitaplarımı rafa yerleştirip hasırın üzerine oturdum, düşünmeye başladım. Şimdi ne yapacaktım? Derslerim kesildi. Geçimime vesile olan dokuma tezgâhı gitti. Gitmek istediğim hacca gidemedim. Yol arkadaşım diye güvendiğim Nuri Hoca beni aldatıp kaçmakla kalmadı, saatimi de götürdü. Saatimi satacak olsam parasıyla en az iki ay geçinirdim. Bunları düşündükçe sıkıldım, ümitsizliğe düşer gibi oldum, o sırada Hazreti Aişe validemizin "Resulullah'ı üzücü bir şey olursa, hemen namaz kılardı." sözünü hatırladım. Hemen kalktım iki rekât namaz kıldım. Dağınık ve tedirgin hâlimde bana yardımcı olması için

Allah'a dua ettim. Gözümü kapattım, istişare yapacağım ve bana moral verecek birini düşündüm. Aklıma İbrahim Amca geldi.

Onu Buraya Sen Göndermedin mi?

İbrahim Amca, hâli vakti yerinde, misafirperver, Türk asıllı ve özellikle Türklere yakınlık gösteren biriydi. Kendisi okumamış; fakat okumayı ve okuyanı sever, ders okuttuğum saatlerde gelir dersimi dinlerdi. Ara sıra ziyaretine gider, sohbetinde ferahlık duyardım. Yaşlı olduğu hâlde onunla yakın bir arkadaş gibi konuşur, dertleşirdim. Onlara gitmek üzere kalktım. Ziyaretine gittiğim İbrahim Amca beni görünce hem sevindi hem de şaşırmış gibi oldu.

– Hoş geldin, safa geldin. Evimize feyiz ve hareket getirdin. Ben Busra'ya beraber gittiğiniz arkadaşın Nuri'den senin şimdi hac yolunda olduğunu duymuştum.

– Onu nerede, ne zaman gördün?

– Bir haftadır bizde olduğunu bilmiyor musun? Onu buraya sen göndermedin mi? Bir hafta önce selamını getirerek, onları evimizde misafir etmemi söylediğini, senin de Busra'dan hacca gideceğini söyledi.

– O şimdi nerede?

– Evimizde, koridorun sağındaki dördüncü odada. Hanımı ile beraberler.

– Müsaade et, onunla görüşüp geleyim.

İbrahim Amca'dan müsaade aldım, kalktım. Nuri Hoca'nın kaldığı odanın hizasına varınca, kapının aralığından yerde yemek yediklerini gördüm. Benim gördüğümün farkında olmayan hanımı beni görünce yemek tepsisini divanın altına sürdü. Selamımı alırken yüzüme bile bakmayan karı koca suratlarını astılar, beni tanımıyormuş gibi bir tavır takındılar. Bir süre sessiz durduktan sonra konuşmaya başladım.

– Bütün yaptıkların bir yana, emanet aldığın saatimi niye iade etmedin?

– Senden alacağım vardı, onun yerine aldım.

– Alacağın nereden oluyor?

– Busra'ya üçümüz birlikte gitmedik mi? Yaptığımız masrafı da aramızda paylaşacağız. Orada otuz lira harcadım, onar lira düşer. On lirayı getir, saatini al.

– Harcadığın otuz liradan bana bir şey aldın mı, hanımına harcadığını benden mi alacaksın?

– Kime harcarsam harcayayım, beraber olduğumuz sürece aramızda harcanan, üçümüze paylaştırılır. Sözü fazla uzatma. Ver on lirayı, al saatini.

Vefasız yoldaşımla Sûku'l-Hamidiye'ye (Hamidiye Çarşısı'na) gittik. Saatimi bir saatçiye elli liraya sattım, on lirasını Nuri Hocaya vererek bir daha görüşmemek üzere ondan ayrıldım. Ayrılış o ayrılış oldu. Yirmi beş sene sonra ömrünün sonuna doğru İstanbul'da, benim vasıtamla görülecek önemli bir iş için geldi. Geçmişte olup bitenleri ben unutmaya çalışırken, o yüzüme bakmaya utanıyordu. Allah düşmanımı da mahcup etmesin.

Bir Suriyeli ve Bir Rüya

Üç haftayı aşkın maceradan sonra yeniden derslerime başladım; ama eski huzurumu bulamadım. Huzursuz zoraki çalışmam bir ay kadar sürdü. Şam'da kaldığım sürece zaman zaman, Yavuz Sultan Selim'in yaptırdığı Şeyh Muhyiddin Arabî Hazretleri'nin türbesine gidiyor, derslerime orada çalışıyordum. Yine bir gün türbede ders çalıştıktan sonra ikindi namazına Yavuz'un, İbnü'l-Arabî Hazretleri'nin adına yaptırdığı camiye girdim. Namazdan sonra her zaman camide gördüğüm, elinden tesbih düşmeyen orta yaşlı derviş yanıma geldi. Aramızda kısa bir konuşmadan sonra bana dönerek; "Seni çok sevdim. Sana diyeceklerimi iyi dinle. En

kısa zamanda Arapçayı iyi öğren, bir Suriyeli gibi Arapça konuşmaya çalış. Erinde geçinde Türkiye'ye saldırıp Türkleri keseceğiz. Arapçayı iyi bilirsen, o zaman Arabım diye kendini kurtarırsın." dedi. Adamın bu çirkin sözü beni hem üzdü hem de hâline acıdım. Allah bütün Müslümanları kardeş yapmışken, Hazreti Muhammed (s.a.s.) *"İki Müslüman kılıçlarıyla karşılaşırlarsa, öldüren de ölen de cehennemdedir."* dediği hâlde, zavallı gafil, komşu Müslüman ülkeye saldırmaktan ve Müslüman kardeşlerini kesmekten söz ediyordu. Bunu söyleyen, camiden –hem de kesmek istediği Türklerin sultanı Yavuz Selim'in yaptırdığı camiden– çıkmayan ve elinden tesbih düşmeyen biriydi. O böyle düşünürse, başkaları ne yapar? Bu hatalı söz beni hem duygulandırdı hem de düşündürdü. "Demek ki memleketimiz erinde geçinde bir saldırıya uğrayacak. O zaman memleketi kim savunacak? Şüphesiz askerler savunacak. Askere gitmeyen ve askerliği bilmeyen, değil memleketi, kendini bile savunamaz. O hâlde askerlik de okumak kadar önemlidir. Her şeyin vaktinde olması gerektiğine göre neden askere vaktinde gitmedim? Devlet okulunda resmî talebe olmadığım için okumam, askerliğimin geciktirilmesine sebep olamaz. Hem de askerliğin geçici belli bir süresi var. İlmin ise başlangıcı var, sonu yok. İlimle iştigal, yani okumak, okutmak ve yazmak, ömrün sonuna kadar devam eder. Keşke bunları daha önce düşünseydim. Şimdiye kadar askerlik bitmiş olurdu. Artık geçmişteki hataya dövünmenin hiçbir yararı yok. Bir an önce askere gidip hatamı düzeltmeliyim." Bunları düşündükçe zihnim iyice karıştı, o gün derse çalışamadım. Allah'tan, hakkımda hayırlısını istedim. O gece rüyamda büyük hocam Hafız Abdullah Efendi'yi gördüm. Büyük bir bahçede, benden epeyce uzakta, koltuğunun altında büyük bir kitap, el ederek beni yanına çağırıyordu. Uyandığımda sanki bir yandan hocam, bir yandan askere gitme arzusu beni yurda çekiyordu.

Hocalarımla istişare ettikten sonra Türkiye'ye dönmeye kesin kararımı verdim. Halep'e kadar otobüsle, oradan Gaziantep'e kadar yürüyüp gidecektim. Yol paramı tamamlamak için kitaplarımdan birazını satarak yurda döndüm. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Gaziantep'e varınca, manevi hocama yurda dönüş sebebini söyledim, o da uygun buldu. "Allah, kalbine doğru olanı ilham etmiş, rüyasını da göstermiş. Askerlik her vatandaşın mukaddes görevlerindendir. Görevin de en makbulü vaktinde yapılanıdır. Hem de askerlik insanı olgunlaştırır." dedi.

Askere Gidiyorum

Yurda dönüşüme en çok sevinen, hocam Hafız Abdullah Efendi oldu. Ona rüyamı anlatınca gözleri dolarak şunları söyledi:

– Evladım, Allah sana gerçekleri göstermiş. Elime her kitap alışımda seni hatırlıyor "Allah'ım, bir an önce talebem Ahmet Muhtar'ı gönder." diye dua ediyordum. Şuna inan ki seni öz evlatlarımdan daha çok sever, daha çok düşünürüm; zira sen bana onlardan daha yakınsın; çünkü Hazreti Peygamber (s.a.s.) "*En hayırlı ana ve baban, seni okutan hocandır.*" buyurmuştur. İnsanın en hayırlısı, anası ve babası, hocası olunca, hocanın da en hayırlı evladı, okuttuğu talebesi olur. Bu duygu ve inanç bende kesinleşmiş, kalbimde sabitleşmiştir. Bak evladım! Beni iyi dinle, kararını ona göre ver. Biliyorum ki okumaya ve okutmaya çok düşkünsün. Şunu bil ki ben seni okutmaya daha çok düşkünüm. Mümkün olsa da yapabilsem, nereye gitsen seninle beraber gider, seni okuturum. Birkaç ay daha okursan icazet alırsın, icazet almak âlim olmak demek değildir. İyi bir âlim olman için daha uzun yıllar ister, önünde büyük bir engel var, askerlik. Ben derim ki önce askerliğini yap. Ondan sonra ömrümün sonuna kadar seni okuturum. İcazet vermeden ölürsem, sana öyle inanıyor, öyle güveniyorum ki tahsilini tamamlamak için gerekirse dünyayı dolaşırsın.

– Hocam, bu ne güzel tevafuk. Galiba kalplerimiz birleşmiş, zihnimiz birlikte çalışıyor. Şam'da ben de senin dediğin gibi düşündüm. Rüyamda beni çağırdığını görünce, düşündüklerimin doğru olduğu kanaatine vararak çıktım, geldim. Asıl kararımı seninle konuştuktan sonra verecektim. İşte güzel tevafuk, benim sana diyeceklerimin aynısını senin bana söylemendir. Beni benden daha iyi düşünen, kalbi benimle atan, rüyamda bile beni okutan ve irşad eden bir hocam olduğun için Allah'ıma binlerce şükürler olsun.

– Evladım, madem fikirlerimiz birleşti ve kararını verdin, vakit geçirmeden hazırlan, bir an önce askerliğini yap, sonrasını Allah'a bırak. Allah niyetine göre sana arzu ettiğinin daha iyisini verir. Askerden sonra canım sağ olursa, okutabildiğim kadar seni okuturum. Eksik kalanını da Allah'ın tamamlattıracağına inanıyorum.

Hocamın yanından çıkarken, gönlüm şen, ruhum neşeliydi. Hemen askerlik şubesine giderek asker olacağımı söyledim, gün verdiler. O güne kadar zamanımı değerlendirmek için hocamdan geçici bir derse başladım. Bu arada eş dostla görüşüp vedalaşıyor ve yol hazırlığımı yapıyordum.

Askere gideceğim gün gelip şubeye gidince ne göreyim, hapishanede aylarca bir arada yaşadığım ve uzun yıllar hapiste yattıktan sonra askere gidemeyen çoğu benden yaşlı hapishane arkadaşlarımdan on kişi aynı gün askere gitmek üzere şubeye gelmişlerdi. Bu ilginç rastlantıya benden çok onlar sevindiler. Hapishanede onlarla birlikte hatırası unutulmaz neşeli günler geçirmiştik. Şimdi de o günleri yâd ederek birlikte askerlik yapacaktık. Bu da haklı olarak onları sevindiriyordu.

Kıtaya Kadar Çileli Geçen Kırk Gün

İlk sevkiyatımız 2 Temmuz 1945 tarihinde Diyarbekir'e oldu. Oraya kadar trenle gittik. Orada dağıtım merkezi olan, konak denilen ve cezaevine rahmet okutan bir yere götürüldük.

Burası, sevkiyat merkezinden daha çok esir kampına benziyordu. Türkiye'nin, her tarafından ve daha çok çoğu Doğu illerinden –benim gibi– askerliği geciken, yaşları yirmisinden altmışına kadar bini aşkın her tip insan toplanmıştı. Askerlik yapacakları kıtalarına gitmeyi, bazıları aylardır bekliyorlarmış. Çoğunun parası bitmiş. Yataksız hasta yatağında inleyenler, sıkıntıdan asabileşip çılgına dönenler vardı.

Temmuz ayının kızgın güneşinden taşları iyice ısınıp fırına dönen Diyarbekir'deki konak, suru andıran yüksek duvarı ve kızgın insanların sıcak nefesleri de eklenince cehenneme dönüyordu. Sık sık sular kesiliyor, günün her saatinde her tuvaletin kapısında yirmi otuz kişi kuyrukta sırasını bekliyor. Her gün bir iki kez insanları büyük salona doldurup kapıyı ve pencereyi kapatıyorlardı. Kan ter içinde ayakta yan yana sıkışan insanlar susuzluktan bayılacak hâle geliyorlardı. Kapalı yerde bir yudum su yok. İçecek tek şey konakta satılan ayran, ayrana benzeyen tek yanı da beyaz oluşu. Ilık tuzlu ayranı içince insanın susuzluğu ve harareti daha da artıyor, parası olmayan onu da bulamıyordu.

Sanki Esir Kampındayız

Her günü bir aylık hapisten zor geçen konakta, asker miyiz, esir miyiz bilmiyorduk. Hayat esir kampından daha ezici idi. Anlamsız ve mantıksız baskı ve disiplinden başka, askerliğe benzeyen bir yanı yoktu. Sıkıntıya dayanamayanlardan her gün birkaç kişi firar ederken, gün aşırı gelen yeni bakiyelerle (askere geç gelenlerle) konak sıkışıyor, yerimiz daha da daralıyordu. Konakta askerler çoğaldıkça, sıcakların da artmasıyla insanlar asabileşiyor, durmadan birbirleriyle kavga ediyorlar, kavgayı bastırmaya gelen eli sopalı usta askerler de araya girince, ortalık tiyatro sahnesine dönüyordu.

Yan yana dizilmiş iki katlı ranzalı büyük yatak salonunda çoğu Doğu illerimizde mağara gibi evlerde yaşayan ve Türkçe bilmeyen Kürt askerler yatıyordu. Temizlik görmeyen pis kokulu

ve çok sıcak yatak salonunda karınca gibi tahtakurusu kaynıyordu. Orada yatmamız imkânsız olduğu için konağın avlusunda toprağın üzerinde yatıyorduk. Fırın gibi sıcak toprak zemin, gece yarısına kadar soğumuyordu.

Konak denilen yere geleli iki haftayı dolduruncaya kadar, parti parti gelen sevkiyattan değil yatacak, oturacak ve duracak yer kalmadı. Günler geçtikçe her şey ters orantılı gidiyordu. İnsanlar çoğaldıkça yerimiz daralıyor, az olan su daha da azalıyor, dilimiz damağımız kuruyor, konak Kerbela Çölü'ne dönüyordu. Helaların önünde tek sıra olmaya yer kalmadığı için iki üç sıra duruyorduk.

Sabırlar tükenip, sinirler gerilince insanlar isyana başladı, o sırada şöyle bir anons yapıldı:

"Dikkat! Burada rahat edemeyenler, büyük kapının önünde toplansınlar, kirli konağa götürülecekler. Kirli konağa gitmek isteyenler, büyük kapının yanında toplansınlar."

Kirli konak sözünü işitince, aklıma hapishanedeki Kirli Koğuş geldi. Kendi kendime "Buradan daha kirli yer olacağını sanmıyorum. Herhâlde oranın adını kirli konak koymuşlardır." dedim. Tahminen konaktakilerin üçte biri ayrıldı. Biz Antepliler de onların arasındaydık.

Öğleye doğru usta askerlerin refakatinde epeyce gittik, Kirli konağa varınca şaşkına döndük. Kapalı yeri ve avlusu öbür konağın yarısı kadar olan Kirli konak zaten dolmuş, oradakiler yerlerinin darlığından şikâyetleniyorlarmış. Birbirimizi itekleyerek konağa girdik. İlkin sanki piresle sıkıştırılmış gibi avluda ayaküstü sıkıştık kaldık. Bir süre sonra içerdekiler ve dışardakiler yerleşince biraz olsun nefes alabildik.

İğrenç Manzara

Diyarbekir'in meşhur sıcağında kavurucu güneşin altında hıncahınç ayakta bekliyoruz ama ne beklediğimizi bilmiyoruz.

O sırada dedemin bir vasiyetini hatırladım: "Gittiğin yerde önce yatacağın ve abdest bozacağın yeri öğren." Birincisini sormaya lüzum yoktu. Nasıl olsa akşam yatacak bir yer göstereceklerdi. Abdesthane gözükmüyordu. Oradakilerden birine, "Hela nerede?" diye sordum, avlunun bir tarafında bir adam boyunda, biriketle çevrilmiş, üstü açık, kapısı takılmamış, büyük bir oda kadar yeri gösterdi. Doğrusu böyle bir yerin hela olacağına inanamadım. Başka birine sordum, o da aynı yeri gösterince, nasıl bir yermiş diye kalabalığı yararak gösterilen yere doğru ilerledim. Yaklaştıkça, pis koku ağırlaşıyordu. Nihayet ulaştım. Keşke orayı ne sorsaydım ne de görseydim.

Üstü açık, uzun boyluların görebileceği kadar duvarları alçak helanın, takılmamış kapısının önüne varınca, içerdeki iğrenç manzarayı görmemle başımı çevirmem bir oldu. Gördüklerim inanılmayacak kadar çirkindi.

Yirmi, yirmi beş kişi bir arada üzerine basıp abdest bozacak şekilde, sıra sıra, ikişer ikişer kesme taş dizilmiş. On beş kadar insan bir arada, taşlara basarak çömelmiş abdest bozuyorlar. İşini bitirenler pantolonlarını çekerek, necis bataklığına düşmemeye dikkat ederek, taşlara basa basa çıkarken, öte yandan da sıkışanlar, pantolonlarının düğmesini çözerek içeri giriyorlar. Necis bataklığına dönüşen dışkı zeminin gider yerleri kapanmış ki yükselmiş, neredeyse taşları aşacak. Bu iğrenç manzaradan uzaklaşırken, ne pahasına olursa olsun, bu felaket yere ihtiyacım olmamasına özen göstermeye karar verdim. Zaten yakıcı güneş vücudumuzdaki suyu terle çıkarıyordu. Yalnız bir kez oraya girmek zorunda kaldığımda, gece yarısı herkes uyurken yıldızların ışığında girdim. Bereket versin ertesi gün, orada kalmamak için konaktakiler topyekûn direnerek büyük konağa gitmek istediler. Burasını görünce öbür konak gözümüze gerçekten konak ve saray göründü. Her saati bir gün işkence çekmiş kadar zor geçen bir günlük kirli konak hayatım, unutulmaz bir hatıra olarak hafızama gömüldü.

Van'a Gidiyoruz

Büyük konakta birkaç gün daha geçirdikten sonra isimler okunarak askerlik edeceğimiz yerlere dağıtım başladı. Önce gidilecek memleketin adı söyleniyor, sonra oraya gideceklerin isimleri okunuyordu. Konak çok büyük, çok da kalabalık olduğu için isminin okunduğunu duymayanlar, o sırada uyuyan veya dalgın olanlar, hastalar ve Türkçe bilmeyen bazı Kürtler isimleri okununca cevap veremedikleri için ileriki bir güne kalıyorlar. Bu yüzden aylarca konakta bekleyenler oluyormuş. Ben şahsen üç ay bekleyenleri gördüm, dertlerini dinledim ve acınacak hâllerine üzüldüm.

Biz Antepliler, konakta az bekleyen bakiyelerden olduğumuz hâlde, bir aydan fazla bekledik. Bir akşamüzeri yine isimler okunurken Van'a gidecekleri ayırıyorlardı. Biz de Van'a düştük. Arkadaşlarım Van'a gideceklerine üzülünce "Vatanımızın her köşesi mukaddestir. En ücra yere de verseler seve seve gitmeliyiz. Hakkımızda hayırlı olanı Allah bizden daha iyi bilir." diye onlara moral verdim. Ertesi sabah kömür vagonlarına binerek trenle Kurtalan'a hareket ettik. Oradan öteye tren olmadığı için Tatvan'a kadar yürüyecektik. O zamanlar askere gidenler trenin gittiği yerlere trenle, tren gitmeyen yerlere yaya giderlerdi. Kurtalan'da bir gece kaldık, ertesi gün tabana kuvvet yola çıktık. Uzadıkça uzayan Bitlis yolunda birkaç saat yürüyünce, uzun süre yürüme tecrübesi olmayan gençler zorlanmaya ve yolda dökülmeye başladılar. Biz Antepliler yolun uzaklığını aramıyor ve yorgunluk duymuyorduk.

Arkadaşlarım da benim gibi uzun yollarda yürümeye alışmış, gün görmüş tecrübeli kimselerdi. Hızla yürüyor, eratı geçip hayli ilerliyor, hoşumuza giden güzel manzaralı bir yerde oturup dinleniyorduk. Cennet misali ormanın içinde süzülen dar yoldan giderken herkes başından geçenleri anlatıyor, hapishane hatıralarını konuşuyor, ben de ilim yolunda ve din uğrunda çektiğim

çileleri ve başımdan geçen maceraları anlatıyordum. Bazen de sessiz, hızlı adımlarla yemyeşil dağları, vadileri aşarken sanki bir filmde aldığımız rolleri oynuyor gibiydik. Hepimiz şen ve neşeliydik. Hiçbir şikâyetimiz yoktu. Aç, susuz ve tehlike dolu uzun yolculuklarımı düşününce, bu yolculuk bana piknik yapıyorum gibi geliyordu. Nasıl olsa acıktıkça "devlet baba" ekmeğimizi ve karavanamızı veriyor, buz gibi kaynak suları içiyor, belki de bir daha göremeyeceğimiz yemyeşil ormanın güzel manzarasıyla hem gözümüzü hem de gönlümüzü doyurmaya çalışıyorduk.

Bu satırları yazarken bile o unutulmaz güzelim günleri yaşıyormuşum gibi heyecanlanıyorum. Nasıl sevinmez ve neşelenmezdik. Bir ayı aşkın cehennem azabını andıran konak hayatından sonra cennet misali yerlere gitmemiz, cezayı çektikten sonra cehennemden kurtulup cennete girmek gibiydi.

Yürümekten Bitkin Düşenler

İki gün yorucu yolculuktan sonra Bitlis'e geldiğimizde eratın çoğu bitkin vaziyetteydiler. O gece Bitlis'te yattık, ertesi gün öğleye doğru yola çıktık. Biz önde gidenler, konaklama yerine akşamdan önce vardık ve dinlenmeye geçtik.

Sabahleyin Tatvan'a gitmek üzere toplandığımızda bazıları ayaklarının acısından yere basamıyor, aşırı yorgunluktan ayakta duramıyorlardı. Bizi götüren muhafızlardan bir çavuşa dertlerini anlattılar.

"İki gündür yürüyoruz. Uzun yola alışkın olmadığımız için hamladık. Ayaklarımızın altı kabardı. Yere basamıyoruz. Buradan ötesine gidecek hâlimiz kalmadı. Lütfen yüzbaşıya söyle, Tatvan'a kadar bizi kamyonla göndersin." dediler. Dileklerini komutana iletmek üzere giden çavuş, kısa bir süre sonra yüzbaşıyla birlikte geri geldi. Yüzbaşı bütün eratın toplanmasını emretti. Beş yüzü aşkın sevkiyat toplanınca yüzbaşı ilk kumandayı verdi "Biliyorum, iki gündür yürüyorsunuz. Bugün üçüncü gün, aşırı

yorulanınız olmuştur. Tatvan'a kadar da yürüyeceksiniz. Aranızda yürümeye mecali olmayanlar bir tarafa ayrılsın. Sakın beni aldatmaya kalkmayın, pişman olursunuz." dedi. Kısa bir süre fiskostan sonra önce birer ikişer, sonra da üçer beşer ayrılmaya başladılar. Yürüyebilenlerin çoğu da topallayarak ayrıldı. O sırada bizim arkadaşlardan biri "Arkadaşlar, herhâlde ayrılanları kamyonla gönderecekler. Biz de ayrılalım, aralarına katılalım." dedi. Ben de "Sakın yerinizden kımıldamayın. Allah'a şükür, daha günlerce, haftalarca yürüyebiliriz." dedim. Onlara dedemin hac yolunda karşılaştığı ilginç bir olayı anlattım.

Hac Yolunda Yalan Söyleyenin Cezası

Dedem hacca giderken, uçsuz bucaksız çölde yürüyorlarmış. Beraberinde giden bir arkadaşı "Arkadaşım, bir aydan beri yürüyoruz. Bu yol yürümekle bitmez. Yolda sakatlanan ve hastalananları taşımak için kafilenin gerisinden muhafızlar padişahın tahsis ettiği boş develeri getiriyorlar. Kafileden biraz geriler, topallarız. Bizi gören askerler, 'sakatlanmış' diye hâlimize acır, bizi deveye bindirirler. Böylece yürümekten kurtuluruz." der. Dedem "Hac yolunda yalan söylemek bize yakışır mı? Gücümüz kuvvetimiz yerinde. Allah'ın yardımıyla Kâbe'ye kadar yürürüz." deyince arkadaşı "Sen yürürsen yürü. Ben deveyle gideceğim." der ve topallayarak kafileden geriler. Askerler yolda kalanlar için götürdükleri develerle yaklaştıkça adam topallamayı artırır. Muhafızlar ulaşınca biri "Bakın adamcağız topallıyor, kafileden geri kalmış. Onu deveye bindirelim, der. Diğeri "Acaba gerçekten göründüğü gibi mi; yoksa bizi mi aldatıyor?" der. Üçüncü asker "Bunu denemenin kolayı var, der ve hacıyı kırbaçlamaya başlar. Bütün konuşulanları can kulağı ile dinleyen zavallıcık sakatlığını ispatlayıp imtihanı kazanmak için kırbacı yedikçe topallamayı artırır, yürümeyi yavaşlatır. Kendisinden daha kurnaz olan askerin kırbacı hızlanınca, dayanma gücü kalmayan düzenbaz, topallamayı

bırakır ve koşmaya başlar. Aldatıldıklarını fark eden askerlerin üçü birden ensesine kırbacı indirerek kafileye karışıncaya kadar adamı kovalarlar. Kan ter içinde bitkin vaziyetçe dedemin yanına gelince “Arkadaşım doğruymuşsun. Hac yolunda yalan söylenmezmiş. Keşke seni dinleseydim.” der.

Ben bu şekilde arkadaşlarımın yalan söylemesini ve sopa yemesini engelledim.

Yüzbaşının Sopası

Ben arkadaşlarıma dedemin hac yolundaki anısını anlatıncaya kadar eratın üçte birinden fazlası “yürüyemeyiz” diye ayrıldılar. Hâlbuki bunların çoğu yürüyebilirdi. Yüzbaşı bütün muhafızları çağırarak “Bunları bir tarafa bırakmayın. Yürüyecek hâlleri yok; ama yine de dikkatli olun.” dedi. Sonra da çavuşa dönerek; “Çavuş, bana kalınca bir değnek getir.” dedi. Birkaç dakika sonra çavuş bir odun getirdi. Değneği eline alan yüzbaşı yürüyemem diyenlerden birini çağırdı. Topallaya topallaya zorlukla yürüyerek gelen askere sopa ile vurmaya başladı. Sopaların acısından şaşkına dönen zavallı, birkaç sopa yiyince hızla koşarak sağlamlar tarafına doğru uzaklaşırken yüzbaşı gülümseyerek; “Bak nasıl yürüyorsun. Yürüyemem diye bir de bana yalan söylüyorsun.” dedi ve ikincisini çağırdı. Birkaç sopa yiyince o da kaçtı. Alay edercesine gülen yüzbaşı üçüncüsünü çağırmaya kalmadan hepsi sağlamların tarafına koşarak onlara karıştılar. Bunları gören yüzbaşı “Hepiniz yalancıymışsınız. Tatvan’a kadar yürüyeceksiniz.” dedi.

Tatvan’da

Karargâhımız, Tatvan’ın bitiminde Van Gölü’nün kıyısında engin bir tepenin yöresinde kuruldu. Hava kararırken oradaki askerî mutfaktan akşam karavanamız (yemeğimiz) geldi.

Orada kaldığımız süre boyunca fırsat buldukça Van Gölü’ne giriyor, yorgunluğumuzu atıyorduk. Tatvan’da kalışımızın altıncı

günü büyük bir tekne ile Van Gölü'ne açıldık. Tatvan'la Gevaş arasında göl çalkalanmaya başladı. Dalgalar yükselip tehlike baş gösterince, kaptan demirleri attı, iki saat kadar bekledik. Dalgalar yatışınca, tam hızla giderken küçük bir vapuru andıran motorlu tekne ile Van'a hareket ettik– O gün akşamüzeri askerlik yapacağımız kıtamız olan 3. Ordu, 7. Kolordu, 10. Tümen, 221. Piyade Alayı, 3. Tabur erlerinden olarak çadırlarımıza yerleştik.

Gemimiz Van'a yaklaşırken harabe bir şehirle karşılaştık. Ne insan vardı ne bir hareket. Meğer gördüğümüz yer, defalarca Rusların saldırısına uğrayıp harap olan eski Van imiş. Burasını olduğu gibi bırakmış, yeni şehri iki kilometre ilerisine kurmuşlar. Askerliğimiz resmen başlamıştı. Çadırlara yerleştikten sonra içtima düdüğü çaldı, toplandık. Bölük komutanı Yüzbaşı Necati Bey, askerlik, disiplin ve düzen hakkında talimatını verdi. Daha sonra karavana geldi, akşam yemeğini yedikten sonra halka hâlinde oturduk. Önce Üsteğmen Mehmet Özalp kısa bir konuşma yaptı, sonra da çavuş akşam dersini verdi.

Komutanın Üzücü Davranışları

İlk talime çıktığımız gün talimgâhta yüzbaşı bizi tek sıra ve hilal şeklinde karşısına aldı. İlk sorusu "Dünya balığın üzerinde mi, öküzün üzerinde mi?" oldu. "Balığın üzerinde." diyenleri bir yana, "Öküzün üzerinde." diyenler öbür yana topladı. Sıra bana gelince "Ne balığın, ne de öküzün üzerindedir. Dünya Allah'ın kudretiyle boşlukta dönmektedir." dedim, beni ayrı bir tarafa durdurdu. Benden sonrakilerden bir kısmı ile çavuşlar da benim dediğimi dedi. Bölük komutanı bir süre sessiz durduktan sonra açtı ağzını yumdu gözünü "Cahiller, kafasızlar, enayiler, görgüsüzler, mağara adamları, insan suretinde hayvanlar..." Hele usta askerlere ve onbaşılara daha da ileri gitti. Herkes neye uğradığını bilemedi. Bana söylemediği hâlde o güne kadar duymadığım ve görmediğim hakaret karşısında şaşkına döndüm. Özellikle onlara

yapılan bunca hakaretten sonra –doğrusunu bildiğimiz için– beni ve yanımdakileri övücü sözleri karşısında öyle utandım ki kendi kendime "Keşke ben de onlar gibi söyleseydim de aşağılanmalarına ortak olsaydım." dedim. Hiçbiri böyle bir hakareti hak etmemişti. Çoğu benden yaşlı bakiye, okulu olmayan kırsal bölgelerden, hizmet ve medeniyet ulaşmayan Doğu'dan gelmişlerdi. Bütün bildikleri kulaktan dolma hurafeler ve uydurma efsanelerdi. Özellikle benim olduğum üçüncü bölük erleri.

Birinci sorusundan sonra bölük komutanı etrafımızda görünen arazi, dağ ve vadilerin –yirmi kadar– isimlerini saydıktan sonra, acemi erlerin saymasını istedi. O güne kadar öğretim görmemiş ve bir şey ezberlememiş acemi askerler bir duymakla öğrenemezlerdi. Kimseden ses çıkmayınca yüzbaşı yüzüme baktı. Yüzlerce sahife Türkçe ve Arapça şiir, nesir ve Kur'an-ı Kerim ezberlerken ustura gibi keskinleşen hafızama komutanın saydığı isimler hemen nakşolmuştu. Hepsini eksiksiz ve hatasız sırasıyla saydım.

Daha sonra yeni gelen biz acemileri onar kişi ayırdı, çavuş ve onbaşılar talim ettirmeye başladılar. Benim olduğum mangayı da yüzbaşının kendisi talim ettirmeye koyuldu. Gösterdiği hareketleri birkaç dakikada öğrenince, mangadakileri benim talim ettirmemi ve onlara dediklerini öğretmemi söyledi. Kendisi öbürlerinin yanına gitti. Giderken de bana dönerek "En kısa zamanda seni çavuş kursuna göndereceğim." dedi.

Derslerde ve talimgâhlarda söylenenleri çabucak anlıyor, gösterilenleri kolayca öğreniyordum. Akşam derslerinde birkaç gün sonra sıkılmaya başladım. Başkalarının da öğrenmesi için ders veren çavuşlar öğrendiklerimi günlerce tekrarlıyorlardı. Bu da beni sıkıyordu. Antepli hemşehrilerim diğer bölüklere düştüğü için onlarla ancak hafta tatillerinde görüşüyordum.

Yüzbaşının Din Düşmanlığı

Çok çalışkan, disiplinli ve temizliğe düşkün olan yüzbaşımızı seviyordum; fakat dinimize ve dinî kurallara karşı olduğu

için ona kızıyordum Bir gün dünya haritasının karşısına geçti, bize coğrafya dersi veriyordu. Bir ara Avrupa kıtalarını göstererek içini dökmeye başladı "Arkadaşlar, neden Avrupalılar ilerledi, biz geri kaldık biliyor musunuz?" dedi. Bizden cevap gelmeyince devam etti: "Kiliselerinin hâkimiyetinde iken onlar bizden geri idiler. Kilisenin sulta ve baskısından kurtulup dinlerini kiliseye bırakınca ilerlediler ve yükseldiler. Biz ise hâlâ din peşindeyiz. Müslümanlığa özeniyor, örümcek kafalı hocaların ağzına bakıyoruz. Bu yüzden de yerimizde sayıyor; hatta geriliyoruz. Dinden uzak durmadıkça, geri zekâlı hocaların uyuşturucu telkinlerinden kurtulmadıkça ilerleyemeyiz."

Yüzbaşı dinin aleyhinde konuştukça ve din adamlarını kötüledikçe gözümde küçülüyor, basitleşiyor, sevgisi nefrete dönüşüyordu. "Örümcek kafalı ve geri zekâlı." diye kötülediklerinin biri de bendim. O küçümsediği din uğruna her şeyimi feda etmiştim. Ramazana iki gün kalmıştı. İkindiye doğru içtima için düdük çalındı, çadırların önünde toplandık. Karşımıza geçen Yüzbaşı Necati Bey yine dini ve din adamlarını kötüledikten sonra "Oruç tutmak isteyen varsa, bir tarafa ayrılsın." dedi. Bölüğün üçte ikisinden fazlası ayrıldı. Önce oruç tutmamamız için bizi ikna etmeye çalıştı. Bunu başaramayınca çavuşa döndü "Çavuş, sakın oruç tutmayanlara angarya iş verme. Bütün işleri oruç tutanlara ver." dedi. Daha sonra da Ramazan ve oruç hakkında kötü şeyler konuştu. Yüzbaşı Necati Bey'in bu davranışı, bardağı taşıran son damla oldu ve yüzbaşı gözümden düştü. O gece, bana yardımcı olması için Allah'a dua ettim. Dilek kapısı açıkmış.

Yüzbaşımız beynelmilel futbol oyuncusuymuş. İki gün sonra Avrupa'ya futbol oynamaya gitti. Bölük komutanı gidince, yerine bakan üsteğmenimiz Mehmed Özalp'in siması gibi huyu da güzeldi. Subayların erlere küfretmesi yaygın olduğu hâlde, güleç yüzlü ve disiplinli üsteğmenimizin dili

paktı. Bana "Hocam." diye hitap edişinden dine saygılı olduğu anlaşılıyordu. Namaz kılana, askerler ve dine karşı olmayan subaylar "hoca" diye hitap ederlerdi.

Talimgâhtan Aşçılığa

Yüzbaşımız gideli bir hafta olmuştu. Çadırların arkasında talim yapıyorduk. Tabur komutanının postası üsteğmenin yanına gelerek, binbaşının Ahmet Büyükçınar'ı istediğini söyledi. O da bana dönerek "Büyükçınar, binbaşı seni tanıyor mu, onunla daha önce görüştün mü?" dedi. "Hayır komutanım. Ne tanışırım ne de onunla görüştüm." dedim. "Tabur komutanı durup dururken seni çağırmaz. Ya bir suçun var, hakkında şikâyet var ya da önemli bir durum var, hayırdır inşallah. Tüfeğini bırak git. Bakalım, seni niçin istiyormuş?"

Emir eriyle hızla yürüdük. Birkaç dakika sonra binbaşının huzurundaydım.

– Ahmet Büyükçınar sen misin?

– Evet, binbaşım.

– Aşçı ve Gaziantepli olduğuna göre herhâlde baklava da yaparsın?

– Binbaşım, zat-ı âlinizle ilk defa görüşüyorum. Aşçı olduğumu nereden öğrendiniz?

– Askerlerim benim evladımdır. Evladımı tanımam için seninle görüşmeme ne hacet var? Şimdi seninle amir memur gibi değil, baba evlat gibi konuşacağız. Bunu göz önüne alarak gayet serbest ol, sorularıma doğru cevap ver. Şubede dosyana aşçı olduğunu yazdırmışsın. Sıradan ev yemekleri mi yaparsın, sanat olarak aşçılık yaptın mı, yaptınsa nerede yaptın?

– Aşçılık on beş kadar sanatımdan biridir. Önce Gaziantep'te, sonra Nizip'te, daha sonra da Urfa'da açtığım lokantada baklava, kadayıf, kebap ve yemek yapıyordum.

– Güzel, şimdi beni iyi dinle. Aşçı bulamadığımız için şimdiye kadar subaylara tabildot açamadık. Öğleye ve akşama üçer türlü 40-50 kişilik yemek yapan biri lazım. Teftiş günlerinde ve ziyafet olduğunda 100-200 kişi ve daha fazla olabilir. Subaylar titizdir. Gelişigüzel yapılan yemekleri beğenmezler. Sana şunu da söyleyeyim. Ben aşçılık yapmadım; fakat birçok aşçıdan daha güzel yemek yaparım. Çok da yemek çeşidi bilirim. Bu hususta sana bilgi verir, yardımcı olurum. Senden bir isteğim de temizlik, dürüstlük ve yemekleri vaktinde yetiştirmendir. Bunu yapabilirsen, biz subayları memnun etmiş olursun. Sen de rahat bir askerlik yaparsın.

Binbaşının teklifini sevinerek kabul ettim. Bunun üzerine şunları söyledi:

– Evladım, sana iki haftalık para, iki de yardımcı asker vereceğim. Bugünden şehre gider, yarın yapacağın yemeklerin malzemesini alırsın. Bütün aldıklarını kuruşu kuruşuna yazarsın, iki hafta sonra bize hesap verirsin. Bu arada para yetmezse, yine veririm. İleride aylık para verir, hesabı da aydan aya alırız. Çok dikkat et, yanlış bir iş yapma, imtihanda ve denetim altında olduğunu da unutma.

Bildiğim Yemek İki Yüzü Buldu

On beş gün süren deneme aşçılığım başarılı geçti. Hemen ilk günlerde binbaşı Cemal Özkan'la kaynaştık. Onun sayesinde ve verdiği kitabın da yardımıyla yemek çeşitlerini hızla çoğalttım. Yaptığım yemekler beğeniliyor, diğer yaptığım işlerde olduğu gibi, bunda da başarılı oluyordum.

O sıra yeni tabildot binası yapıldı, zihnimi çalıştırdım, düşünerek o güne kadar hiçbir yerde görmediğim ocak ve fırın yaptım. Küçük bir tencerede yemek pişirecek kadar az bir odun yanmasıyla dört tencere yemek birden pişiyor, ayrıca büyük bir

tenekede su ısınıyor, iki tepsi sığacak kadar fırını da ısıttıktan sonra yanan ateşin dumanı bacadan dışarıya çıkıyordu. Teftişte gelen general ve yüksek rütbeli subaylar yaptığım fırını görünce "Çok yer gezdik, böyle bir fırını hiçbir yerde görmedik. Bunun planını hangi mühendis çizdi?" diyor, benim yaptığıma inanmıyorlardı. Bugüne göre basit kalan o yaptığım ocak ve fırın, o güne göre eşsizdi. Özellikle kullandığım –çamur ve yağ tenekesi gibi –basit malzemelerle yapılışı, sanatımdaki mahareti gösteriyordu.

Yardımcı olarak yanıma memleketinde aşçılık ve kebapçılık yapan, Birecikli Muhammed'i ve üç de –benim beğenip seçtiğim– asker verdiler. Fırsat buldukça da tümen komutanı Tümgeneral İsmail Hakkı Talay'ın özel aşçısı Gaziantepli Hanifi Satır'ın yanına gidiyorum. Bazen o benim yanıma geliyor, ondan yeni yeni yemekler öğreniyordum. Kısa sürede öğrendiğim ve yaptığım yemek sayısı 200'ü aştı. Tabildot komutanı Yüzbaşı Muammer Şahin'le çok iyi anlaşıyorduk. Onun istediklerini eksiksiz yapıyor, emirlerini anında yerine getiriyordum. Buna karşılık ona nazım geçiyor, her dediğimi yaptırıyordum. 150-200 kişilik büyük ziyafetlerde birbirinden lezzetli 20-30 türlü yemek yapıyor, yüzbaşının yüzünü ağartıyordum.

Huzurumu Kaçıran Üç Mesele

Aşçıbaşılıkta yerim rahattı ve işimden memnundum. Yanımda çalışanlarla iyi geçiniyor, insanları seviyor, herkesçe seviliyordum. Bu sırada yıllardan beri arayıp da bulamadığım "Rûhu'l-Beyan" tefsirini, vefat eden Vanlı bir âlimin hanımından satın aldım, boş kaldıkça onu okuyordum. Mantı yaptığımız günlerde bana yardım eden –Şam'da askerî okulda okuduğu için Arapçası iyi olan– Binbaşı Cemal Özkan'la bol bol Arapça konuşuyoruz, ona başımdan geçenleri anlatıyorum, o da bana Şam'da okurken karşılaştığı ilginç olayları ve Türk-Arap ilişkilerini anlatıyordu.

Beni mutlu eden bunca imkânla bezenmiş bir atmosferin içinde, huzurumu kaçıran bazı hususlar vardı.

Bolluk içinde darda yaşıyor ve aç kalıyor, darda kalanlara ve misafirlerime ikram edemiyordum.

Babamdan ezici ve üzücü mektup almıştım. Askerin hakkı yeniyordu.

Bunları biraz açıklayayım:

Günde birkaç türlü yemek yaptığım hâlde aç kalıyordum; çünkü tahsile başladığım günlerden beri, şüpheli şeylerden kaçınıyordum. Maneviyatımın sarsılmaması için hem az yiyordum hem de rızası olmadan kimsenin yemeğini yemiyordum. Yaptığını yemeklerde ise 50 subayın hakkı vardı. Diğer taraftan gaflete düşerim korkusuyla gafil kimselerin bir şeyini yemek istemiyordum. Zaten elim terazi olduğu için yemeğin tadına, tuzuna bakmaya bile lüzum kalmıyordu.

Diğer taraftan küçük yaştan beri büyüklerimizden görerek ve dinimizin kurallarına uyarak muhtaçlara yardım etmeye ve ziyaretçilerime ikram etmeye alışmışımdır. Şimdi ise değil başkalarına yardım ve ikram etmek, hiçbir gelirim ve para gönderenim olmadığı için hasretinden deliye döndüğüm çay için bile param yoktu. Gerçi para içinde yüzüyor, her aybaşında tabildot subayının yemeklik için verdiği bol para ceplerimi dolduruyordu; ama bana ait olmayan bu paraya dokunamazdım.

Babamın Mektubu

O güne kadar yakınlarımdan bile yardım istememiştim. Bu huyumu değiştiremezdim. Bana para göndermesi gereken biri vardı. O da çok zengin ve benden başka evladı olmayan babamdı. Ondan aldığım acı ve ezici bir mektuptan sonra değil para istemek, ona mektup bile yazamazdım. Neden mi? Bir gün, yemeklerini yaptığım subaylardan saygıdeğer bir yüzbaşı ile konuşuyorduk. Söz dönüp dolaşıp Antep fıstığına geldi.

– Hocam, mümkünse bana iki kilo Antep fıstığı getirt. Parası neyse veririm.

– Yüzbaşım, iki kilo fıstık parasının sözü mü olur? Hemen getirtirim.

Kimden isteyeyim diye düşünürken aklıma o güne kadar kendisinden hiçbir şey istemediğim babam geldi. Hemen mektup yazarak iki kilo fıstık istedim. Babam bu isteğime üç cümlelik mektupla cevap verdi:

"Benden fıstık istiyorsun. Sülalen fıstıkla mı büyüdü? Sakın bundan sonra benden bir şey isteme. Baban, Mehmed Nuri Büyükçınar."

Bu mektubu aldıktan sonra, yerimde siz olsaydınız bu denli acımasız babadan bir şey ister miydiniz?

Eratın Hakkı Çalınıyor

Canımı sıkan bir husus da gördüğüm yolsuzluklardı. Alay mutfağında yemek yaparken aşçıbaşı ve el altıları, askerler için gelen etlerin iyi yerlerinden büyük parçalar hâlinde kesip kimseye göstermeden, malzeme gelen torbalara sarıyor ve ağzı açılmamış yağ tenekelerinden bir kısmını sebze çuvallarına sarıyor, erzak getiren arabalarla boş çuvalların arasında gönderiyorlardı. Bunların nereye, nasıl ve niçin gittiğini sonradan öğrendim.

İnsan huzurlu yaşamak için ya bir şey bilmemeli, her şeyden habersiz yaşamalı ya da yanlışlıkları düzeltebilmeli. En azından düzeltilmesine yardımcı olmalıdır. Ben askere ilk gittiğim günlerde her şeyden habersizdim. Askerin istihkakı sadece esmer tayın, yavan karavana, sabahları sık sık tatsız un çorbası, senede bir kat çamaşır sanırdım. Bu böyle gelmiş, böyle de devam edecek diye huzurumu bozmuyordum. Dedelerimizin zamanındaki çileli askerlikleri düşününce, kendimizi şanslı görüyordum. Aşçıbaşı sıfatıyla mutfakta aşçılarla ve levazım subayıyla içice yaşayarak

kaynaşıp, olup bitenleri yakından görünce ve askerin gerçek istihkakını ve haklarını öğrenince huzurum kaçtı, hayretimden şaşkına döndüm. Dayımın anlattığı şu fıkrayı hatırladım:

Bir kumandan, subaylarıyla bir toplantı sırasında "Askerin günlük istihkakı ne kadardır?" diye sorar. Huzurdakilerin her biri başka başka cevap verince "Hiçbiriniz bilemediniz. Bir askerin günlük istihkakı bir çuvaldır. Fakat askerin eline geçinceye kadar bir avuç kalır." der.

Bütün bunları düzeltmek için aklımdan planlar yapıyordum; ama her şeyden önce kendimi dardan kurtarmalıydım.

Sıkıntıdan Kurtuluşun Yolu Göründü

Bir gün subayların yemeklerini verdikten sonra istirahata geçerek bu düşüncelere dalmış, öylesine kendimden geçmiştim ki tümen komutanının aşçısı Hanifi'nin geldiğini fark etmemiş, selamını bile duymamışım.

– Ne o Muhtar, dalgın mısın; yoksa bana dargın mısın? Selamımı bile almadın!

– Hanıfi, kusura bakma. Geldiğini fark etmedim. "Aç tavuk rüyasında darı görür." derler. Ben de sıkıntılarımdan nasıl kurtulurum, diye düşünürken kendimden geçmiş, sanki rüya âlemine dalmışım.

– Tamam, zaten ben de sana bu iş için geldim. Geçen gün tümene geldiğin de parasızlıktan söz etmiştin. Sen ayrıldıktan sonra durumun beni hayli düşündürdü. Ertesi gün şehre gittim, 'abla'nın lokantasına uğradım. Konuşma arasında abla, sayısız yemek çeşitleri bildiği hâlde baklava yapmasını bilmediğini, bunun da birinci sınıf lokantası için eksiklik olduğunu söyledikten sonra, akşamları lokantasına gidip bir iki tepsi baklava yapmamı rica etti. Ben de ona seni tavsiye ettim. Bunun üzerine ısrarla rica

ederek seninle görüşmek istedi. Muhtar, beni dinlersen, başına konan 'bu devlet kuşu'nu kaçırma.

– Bu nasıl olabilir? Gündüzleri uzun süre buradan ayrılamam. Geceleri de asker olduğum için garnizondan dışarı çıkamam.

– Muhtar, galiba ablayı tanımıyorsun. İstedikten sonra onun yapamayacağı bir şey yok. Ben onunla senin hakkında gerekeni konuştum. Yarın şehre yemeklik almaya gidince onunla görüş, konuş ve neticeyi bana da bildir.

Ertesi sabah yardımcılarıma yapılacak yemeklerin talimatını verdikten sonra bana güç ve cesaret vermesi için Allah'a niyaz ederek ablanın lokantasına gittim, o da beni bekliyormuş.

Abla'nın Yanında

– Sabahınız hayırlı olsun abla.

– Hoş geldiniz. Ben de sizi bekliyordum. Buyrun, odama geçelim, orada daha rahat konuşuruz.

İçerde iş konusunda prensipte anlaştık. Abla bana neler lazım olduğunu sordu ve izin konusundaki tereddütlerime karşı "Orasını ben hallederim." dedi. "Şimdi seninle marangoza gideriz, istediğin tarzda tezgâh yaptırırım. Tornacıya da oklava yaptırırız. Subaylara baklava yaparken bir tepsi de bana yaparsın, baklavanı gördükten sonra nerede ve nasıl yapacağını konuşuruz. Bana yapacağın baklavanın malzeme listesini verirsin. Zaten gerekli olan, un, yağ, ceviz, şeker. Bizde bunların hepsi var, istediğin kadar alırsın."

Birlikte gittik, baklava tezgâhının ve oklavanın siparişini verdik. Ablanın yanından ayrılırken kendi kendime "Kurtuluş yolu göründü." dedim.

O gece özene bezene üç tepsi baklava yaptım, alayın fırınında kızarttım. Ertesi gün iki tepsisini yemekle birlikte subaylara dağıttım, birini de ablaya götürdüm.

Güzel Bir Kadının Beklenmedik Teklifi

Abla inceleyerek baklavadan yerken kalbim heyecanla atıyordu.

– Aşçıbaşı, baklavan şahane olmuş.

– O kadar değil. Gaziantep'te olsa bunu kimse beğenmez.

– Burası Antep olmadığına göre çok şahane sayılır. Vanlılar ilk defa baklava yiyecekler. Baklavanı beğendim, sıra anlaşmaya geldi. Tabildot işin bitince akşamüzeri gelir, baklavayı burada yapar, geceleri burada kalırsın. Anlaşmaya gelince... İstersen malzemesini ben alırım, sana aylık veririm ya da yaptığın her tepsi başına belli bir ücret veririm. Yok, istersen bütün malzemesini sen alırsın. Yaptığın baklavayı tartar, toptan fiyatından bana devredersin. Senin düşündüğün başka türlü bir şey varsa söyle. Sen nasıl dersen, ben ona razıyım. İşte bende sana yardım ederim, baklavayı birlikte yapar, çabucak bitiririz. Sonra da yatar dinlenirsin.

– Nerede yatacağım?

– Gel sana yatacağın yeri de göstereyim.

Ablayla birlikte yazıhaneden çıktık, büyük bir düğün salonunu andıran lokantada masaların arasından geçtikten sonra dar ve uzun bir koridora girdik. Orta boylu abla salınarak önümde yürürken, zarif, ipek eşarbın altından sarkıp ince beline kadar inen altın renginde saçları dalgalanıyor, önümde insan değil, sanki huri yürüyordu. O anda, yüzü peçeli çarşaflı kadınları uzaktan görünce gözlerini kapatan Muhtar Hoca gitmiş, yerine, nadide bir güzelin peşine düşen aşçı hoca gelmişti. O gün ablada, ilk görüşümden bambaşka bir görünüm ve cazibe vardı ya da birinci görüşümde ona dikkatle bakmamıştım. Oldukça güzel, çekici, ela gözlü, hilal kaşlı, sarı saçlı, hayat dolu ablanın dudaklarından dökülen inci gibi kelimelerin bitmesini istemiyordum. Birbirimize geçmişimizi özetlerken kekeliyor, dilim dolaşıyor, dudaklarım kuruyordu. Bu yüzden, sözlerimi kısa kesiyor, daha ziyade onun konuşmasını istiyordum. Abla yatacağım yeri gösterdi.

– İşte burası.

– İyi ama burada yatak olduğuna göre yatan var galiba?

– Evet, ben yatıyorum.

– Gündüzleri dinlenmek için mi, yoksa geceleri de mi yatıyorsun?

– Lokantadan başka evim olmadığı için hep burada yatarım.

– Ben burada yatarsam, sen nerede yatacaksın?

– Senin için bir yatak daha koyacağım, ben de aynı yerimde yatacağım.

– Olur mu öyle, dedikoduya sebep olmaz mı?

– Neden olmasın, kim ne karışırmış, bunda ne var? Yoksa benden korkuyor musun? Hem de bu beraberlik bizim için deneme olur. Anlaşabilirsek seni lokantanın tamamına ortak ederim. Huylarımız uyuşursa hayatımızı da birleştiririz. Nasıl olsa ikimiz de bekârız.

– İşte ben de bundan korktuğum için geceleri burada kalmaktan çekiniyorum. Zira ömrümün sonuna kadar evlenmemeye ve kadınlardan uzak durmaya karar verdim.

– Ne sebepten, kadınlara karşı alerjin mi var? Kadınlardan bir kötülük mü gördün?

– Hayır, kadınlara karış alerjim değil, saygım var. Kadınlar, yeryüzünün süsü, öbür dünyada cennetin güzelliklerindendir. Ben özel sebeplerle hayatım boyunca evlenmemeye kararlıyım. Geceleri yanınızda kalamayacağım, kusuruma bakmayın. Asıl maksat, size baklava yapmak değil mi? Bunun için burada kalmama ve burası için ayrıca tezgâh yaptırmana lüzum yoktur. Alay komutanından müsaade alabilirsem, istediğiniz kadar baklavayı tabildotta yapar, size gönderirim. Müsaade alamazsam, bu hususta bana yardımcı olursanız size minnettar olurum. Şimdilik böyle başlarız. İleride bakalım Allah ne gösterir.

– Sözlerin gerçekten beni duygulandırdı. Nasıl istersen öyle olsun. Yeter ki birbirimizden memnun olalım.

İstediğini Yaptırmanın Beş Yolu

Baklava tezgâhı kurulmuş, subaylar baklavanın tadını almış, sanatım sayesinde kendimi kabul ettirmiştim. Özetle, mutluluk yuvası kurulmuş, tek bir şey kalmıştı; bu yuvanın kapısını açıcı anahtar; yani kendi hesabıma baklava yapıp satmam için müsaade almak. Bunu nasıl yapabilirim diye biraz düşününce çaresini buldum. Allah'a sığınarak işe başladım. Her aşçının yapamayacağı yemeklerden –baklava da dâhil olmak üzere– üç günlük liste yaptım. Mahfelde birbirinden güzel yemekleri yiyen subayların, yemekler ve aşçıbaşı hakkında övgülerini dinleyen Muammer Şahin, bana teşekkür etmek için tabildota geldi.

– Bugünlerde yemeklerin övgüsü göğsümü kabartıyor. Subaylarımız senden ve yemeklerinden çok memnun.

– Sağolsunlar, yüzbaşım; ama ben durumumdan memnun değilim. Tekrar bölüğüme gidip talime çıkmak istiyorum.

– Bu nasıl söz, buradaki rahatlığı bırakıp talime mi çıkacaksın? Başkaları böyle bir yere gelmek için can atarken, sen neden buradan ayrılmak istiyorsun? Seni üzen bir şey mi oldu? Şayet yardımcıların az geliyor, çok yoruluyorsan, istediğin kadar yardımcı veririz.

– Hayır, hariçten beni üzen bir şey yok. Yardımcılarım yeterli, yorulmadan işimi severek yapıyorum. Şikâyetim, –geçenlerde de zat-ı âlinize söylediğim gibi-maddi sıkıntıdandır.

– Sebep buysa düşünmene gerek yok. Sıkıntın beni de düşündürüyordu. Geçenlerde durumunu seni çok takdir eden diğer subay arkadaşlarla görüştüm. Bundan böyle sana ayda yirmi beş lira aylık bağlayacağız. Askerlerin aylığı otuz bir kuruşken yirmi beş lira iyi paradır."

– Yüzbaşım, beni düşündüğünüz için size çok teşekkür ederim. Uygun bulursanız benim başka düşüncelerim var.

– Nasıl?

– Siz de biliyorsunuz ki baklava yapmama lokantacı abla sebep oldu. Bunu, kendisine baklava yapmam için yaptı. Baklava tezgâhını ve oklavayı da o yaptırdı. Müsaade ederseniz, geceleri ablaya günde bir iki tepsi baklava yaparım. Böylece sizden aylık almama lüzum kalmaz. Hem de elime sizin vereceğinizden daha fazla para geçer. Yine uygun görürseniz, malzemesini kendim alır, bir iki tepsi baklava da kendi hesabıma yapar, isteyen subaylara ucuz fiyatla satarım. Onlar istedikleri zaman ucuz fiyata baklava alır, bana da kazanç sağlarlar.

– Hocam, tüm subaylar olarak ablaya saygımız var. Onun iş yapmasını ve kazanmasını hepimiz isteriz. Misafirlerimizi ağırlayacak ve gönlümüze göre yemek yiyecek tek yer onun lokantasıdır. Biz de onun isteklerini yerine getirmeye çalışırız. Bir askerin sivillerle kendi hesabına ilişki kurması ve ticaret yapması askerlik kurallarına aykırı olur. Bunu ablanın da takdir etmesi gerekir. İstersen bu meseleyi ona anlatır, kendisiyle iş yapman için askerliğinin bitmesini beklemesini söylerim. Kendi hesabına baklava yapıp subaylara satma işini gelince, senin tarafını savunarak onları ikna edeceğime güveniyorum. Tabur komutanı Cemal Özkan seni çok seviyor. İtiraz edeceğini sanmıyorum. Tümen komutanı İsmail Hakkı Talay Paşa da geçenlerde senden övgü ile bahsetti. Misafirlerinin de olduğu zamanlarda ona birkaç kez çiğ köfte yapmış, göndermişsin. Senden memnun olmuş,

– Yüzbaşım, benim için bu müsaadeyi alırsanız size minnettar kalırım. Ömür boyu bu iyiliğinizi unutamam.

Dua et de işin olsun. Senin, Allah'a nazın geçer. Duan kabul olur.

Baklavacılığa Başlıyorum

İki gün sonra tabildot komutanı gülümseyerek geldi.

– Aşçıbaşı, sana müjde. Baklava yapmaya başlıyorsun. Alay komutanımızı –diğer subaylar kadar– kolay ikna edemedim; ama sonunda razı oldu. Ye, iç binbaşıya dua et. O olmasaydı albayın gönlünü yapamazdık. Subayların tek korkusu, yemeklerinin ihmal edilmesi. Bu hususta onlara güvence verdim. Sakın beni mahcup etme. Yemekleri eskisinden daha iyi çıkarmaya çalış.

– Komutanım, hiç merak etme. Yüzünü ak çıkarmak için elimden gelen gayreti sarf edeceğim.

Kendi hesabıma baklava yapmak için müsaade aldım; ama malzeme almak için hiç param yoktu. Biraz düşününce onun da çaresini buldum. Tabildota malzeme aldığım toptancı bakkala durumu anlattım, kendime bir hesap açtırdım. Baklavayı yapıp sattıktan sonra ödemek üzere istediğim kadar un, şeker, yağ, ceviz ve nişasta alarak işe başladım.

Önceleri günde bir tepsi baklava yapıyor, subaylara satıyordum. Birkaç gün sonra günde iki tepsiye çıkardım. En iyi malzeme olmak üzere, baklavanın kilosunu bir liraya mâl ediyor, bir buçuk liraya satıyordum. Aylık kazancım ilk aylarda yüz lirayı aşıyordu. 1945'lerde bu, büyük para sayılırdı. Aylık kazancım, o günün hükmüne göre memur maaşını aşıyordu. Bir süre sonra erler de almaya başlayınca iki tepsi baklava az geldi. Günde 3-4 tepsi de olsa satılacaktı. Günde 50-60 subaya 6 türlü yemeğin yanında yalnız başıma dört tepsi baklavayı nasıl yapacaktım? Yapmam gerekiyordu. Bunun için de okurken zaman zaman uyguladığım riyazet (az yemek ve az uyumak) formülün uygulamalıydım. Az yersem az uyurum, az uyuyunca zamanım uzar, daha çok iş yaparım.

Önceki riyazetlerimde günlük yemeğimi azaltıyordum. Bu sefer öyle yapmayacağım, uzatabildiğim kadar iki öğün arasındaki süreyi uzatacağım. Bunu da kendimi alıştırarak ve çalışma

gücümü azaltmadan yapacağım. Yanımda çalışanlara bir şey söylemeden kararımı uygulamaya başladım.

Önce kendimi disipline alıştırmak için, üç gün sekiz saatte bir yemeye başladım. Sabah saat 8.00'de, öğleden sonra 16.00'da gece saat 24.00'te yiyordum. Üç gün sonra, her iki öğün arasını 15 dakika uzattım. Böyle yapmakla her dört öğünde yememe süresi bir saat uzuyordu. Bu planımı öyle dikkatli uyguluyordum ki yemek zamanı gece yarısına, seher vaktine, işlerimin sıkışık zamanına, hangi vakte gelirse gelsin, bir dakika bile ileri geri almadan aynı vaktinde yiyordum. Yememe süresiyle, uyku ve yemek miktarı ters orantılı gidiyordu. Aç durma süresi uzadıkça uyku azalıyor ve daha az yiyordum. Gücüm kuvvetim azalmıyor, ne kadar çalışsam yorulmuyordum. Süre 30 saati geçince bende iki şey hâsıl oldu. İrticalen (düşünmeden) şiir yazmaya başladım. Yazılarım ve konuşmalarım karşıyı etkiliyordu. Fırsat buldukça şiir yazıyordum. Mektubu gelmeyenlerin ve mektuplarında istediklerini elde edemeyenlerin mektuplarını ben yazınca cevap geliyor ve istediklerini gönderiyorlardı. Biriyle konuşunca ona sözümü dinletiyor ve dediğimi yaptırıyordum.

Kırk Saatte Bir Yemek

Yemeden durma süresi 40 saate ulaşınca, uykum üç saate düştü. Hem de kendimi kuş gibi hafif hissediyor, sanki uçacakmışım gibi oluyordum. Gerçi biraz zayıflayıp sarardım; ama sağlığım yerindeydi. Ne var ki yanımda çalışanlar bazen birkaç gün yemek yediğimi görmüyorlardı. Kırk saatte bir kez yediğim için yemek zamanı bazen gece yarısına, kimi zaman seher vaktine, bazen de işle meşgul oldukları zamana geliyordu. Benim asıl maksadımı bilmedikleri için "Hoca ölüm orucuna başladı." diyorlar, sararıp solmam ve biraz zayıflamam da dediklerini doğrular gibi oluyordu.

Kırk saatte bir yeme riyazeti beni uzun süre yemeden ve içmeden durmaya, yemeyi içmeyi unutmaya alıştırdı. 80 yaşımı geçtim,

bu güzel alışkanlık bende hâlâ devam etmektedir. Evimden aç ve susuz çıksam da 24 saat eve dönmesem, yemeden içmeden dururum. Daha doğrusu evden çıkınca yemeyi içmeyi unuturum. Bu güzel alışkanlık bana unutulmaz askerlik hatıralarımdan biridir.

Günde 4-5 tepsi baklava yapıyordum, aylık kazancım iki yüz liraya kadar ulaşıyordu. 25'er lira aylık maaş bağladığım yardımcılarım, sevinçlerinden uçuyorlardı. Gerçi baklava yapmama onları karıştırmıyordum; ama ben bol para kazanıp da yanımdakilerin parasız kalmalarına gönlüm razı olmuyordu. Zaten baklava yapmaktaki maksadım para biriktirmek değil, ihtiyacımı gidermekti.

Ayrıca askerlik yaparken para kazanıp memleketlerine paralı dönenlerin iflah olmadığını; yani asker ocağında kazandıkları paranın sivil hayatlarında kendilerine hayretmeyeceğini duymuştum. Ben de öyle inanıyordum. Gerçi ben haramdan değil, elimin emeği ile helalinden kazanıyordum. Yine de askerlikte kazandığım parayı memleketime götürmek istemiyordum. Zaten para ile fazla işim yoktu. Tahsil süresince yaşamam için bir lokma bir hırka yetiyordu. Bu yüzden yeri düştükçe harcamadan çekinmiyordum.

İzin sırası gelip de parasızlık yüzünden gidemeyenlere ve memleketinden parası gelmeyenlere yardım ediyordum. O sıra huyu ve davranışları çok güzel ve herkesçe sevilen Erzurumlu bir çavuş tezkeresini aldı, giyecek elbisesi olmadığı için memleketine eski bir asker elbisesiyle gidecekti. O zamanlarda terhis olup da sivil elbisesi olmayanlara, üzerindeki yeni elbiseyi alır, çok eski elbise verirlerdi. Çavuşun da üzerinde iyice yıpranmış, her tarafı dökülmüş elbiseyi görünce, bir çavuş olarak evine böyle bir kıyafetle gitmesine gönlüm razı olmadı, ona bir kat elbise yaptırdım.

Ayrıca ileride anlatacağım gibi arkadaşım Halil Hulki'yi evlendirdim, bütün masrafını ben karşıladım. Böylece üç sene askerliğim süresince kazandığım parayı yine asker ocağında hayır

işlere harcadım. Üstelik terhis olunca param olmadığı için memleketime gidip tekrar Bingöl'e dönmek için arkadaşım Cezireli Seyyid Ahmet'den iki yüz lira borç aldım.

Gündüzleri boş zamanlarımda kitap okuyordum. Bazen bulunduğumuz yerin kuzeyindeki dağın zirvesine çıkıyor, Van şehrini ve Van Gölü'nü seyrederek şiir yazıyor, geleceğe dönük planlar kuruyordum. Bazen de arkadaşlarımla birlikte çıkıyor, çay sohbeti yapıyorduk. Akşam namazından sonra saat bire kadar baklavaları yapıp yatıyor, dörtte tekrar kalkıyordum. Riyazet (az yemek), çalışmalarımı çoğalttığı gibi gönlümü ferahlatıyordu.

Cizreli Halil Hulki

Bir öğle servisinden sonra tabildotta hasırın üzerinde oturmuş, sohbet ediyorduk. O sırada 23 yaşlarında, esmer benizli, çok zayıf biri geldi.

İsmim Halil Hulki. Cizreliyim, askerliğimi İstanbul'da yapıyordum. Bir hafta önce buraya sürgün geldim. Çok sıkıldım, bunalıma girecek hâle geldim. Dertlerimi dökerek ferahlayacağım birini arıyordum. Hemşehrim Seyyid Ahmet sizi tavsiye etti. Sizinle rahatlıkla dertleşebileceğimi ve bana yardımcı olabileceğinizi söyledi.

– Doğru söylemiş, sizin gibi ben de dertliyim. Dertleşir, birbirimizi teselli ederiz.

– Benim kadar dertli olduğunuzu sanmıyorum. Allah kimseyi benim gibi etmesin.

– Çaylarımız geldi, buyur. Hem içer hem konuşuruz. Çayımız iyidir, tiryaki çayıdır.

– Çayınız hakikaten değerliymiş. Çoktan beri iyi çaya hasret kalmıştım. Ben de çay tiryakisiyim. Burada iyi çay bulamadığım için huzursuzdum. Şimdi kafam yerine geldi. Artık daha rahat konuşabilirim. Hocam, kabul edersen seni manevi kardeş edineceğim.

Böylece aramızda sohbet ve samimiyet ilerledi. Yeni arkadaşım benim Arapça tahsilimi öğrenince iç geçirdi:

– Ah hocam, yaramı deşeledin. Cennetmekân Sultan Abdülhamid Han'ın aşçılığını yapan rahmetli dedem, beni Şam'a götürüp din âlimi yapması için babama vasiyet etmiş, ilkokuldan sonra babamla Şam'a gittik, iki büyük âlimde derse başladım. Hafızam kuvvetli ve zeki olduğum için hızla ilerliyordum. Arapçayı konuşuyor, okuduğum kitapları rahatlıkla anlıyordum. Ne yazık ki babamın hastalanması ve yurda dönmemiz Arapça tahsilimi yarıda koydu.

– Tahsiline Türkiye'de devam etseydin.

– Yapamadım, daha doğrusu aradığım hocayı ve Şam'daki ortamı bulamadım. Yüzlerce âlim yetiştiren Türkiyemizde Arapçanın yasak edilmesi birçoklarının olduğu gibi benim de hevesimi kursağımda koydu.

– Daha sonra ne yaptın?

– Ortaokula girdim, başarıyla bitirdim. Lisede sınıfın en başarılı talebesiydim. "İlimler birbirini çözer, diller birbirinin anahtarı." derler. Ben de Arapça ve Kürtçe bildiğim için Fransızcada lise birincisi oldum. Lisan öğrenmeye hevesli olduğum için Kürtçenin aslı olan Farsçaya da başladım, kolayca öğrendim. Beş lisanı konuşuyor ve yazıyordum. Ne yazık ki o sırada takdir-i Hüda beni onulmaz bir derde giriftar etti. Bunu anlatmasam daha iyi olur sanırım. Anlatacaklarımı yadırgayacağından korkuyorum. Hem de hikâyem uzun. Başınızı ağrıtırım.

– Madem kardeş olduk, benden hiçbir şeyini gizleme. Çekinmeden dertlerini dök. Belki derdine derman olurum. İnsanların başından geçen maceraları dinlemesini severim. Haydi anlat. Derdini söylemeyen derman bulamaz.

Bir Âşık-ı Şeyda

Madem ısrar ediyorsun, anlatayım:

Ortaokul son sınıftayken amcamın benden iki yaş küçük kızına âşık oldum.

O da bana âşık oldu. Birbirimizi deli gibi sevmeye başladık. Görüşmediğimiz gün ikimiz de çılgına dönüyorduk. Onu bir türlü aklımdan çıkaramıyor, nereye gitsem onu düşünüyor, her yerde onun hayaliyle yaşıyordum. Onu bir an bile hafızamdan çıkaramıyordum ki kafama ders girsin. Okula ben değil, sanki gölgem gidiyordu. Okul birincisi olan Halil, neredeyse geri zekâlıların gerisinde kalıyordu. Ödevlerimi yazmak için oturuyor, fakat sevgilim üzerine şiir yazıyordum. Bu yüzden kırık not alıyordum. Yemeden içmeden kesildim, sarardım, soldum. Aşkın kıvılcımları aleve dönüşüyordu ki hasta yatağında yatan, feraset ve sevgisiyle hâlime aşina olan babam beni uyardı.

"Evladım Halil, beni iyi dinle. Duygularınla değil, aklınla yaşa. Sevmek güzel şeydir; ama aşırısı insanın gözünü görmez, kulağını duymaz eder. İşlerinde başarılı olmak istiyorsan, iradene hâkim ol. Başarının anahtarı iradeye hâkimiyettir. İradesizlik hayatı felce uğratır. Bu ortamda huzur içinde okuyacağını sanmıyorum. Birçok âlim ilinden, aşiretinden uzakta okumuştur. Beni dinlersen Diyarbekir'e git, liseyi orada bitir. Burayı ve buradakileri unut, kendini tamamen derslerine ver. Diyarbekir'de seni evladı gibi seven yakın akrabalarımız var. Yanlarında kalırsın. Liseyi bitirince yedek subay olarak askerliğini yapar, gelir amcanın kızıyla evlenirsin."

Görünmeyen Bela

Hocam, babam doğru söylüyordu. Orada okuyamazdım; çünkü sevgilimi görmeden edemiyordum. Görünce de aklım başımdan gidiyordu. Görünen buydu; ama görünmeyen belanın Diyarbekir'de beni beklediğini kim bilirdi? Ne ben, ne de

babam! Allah, bir kez yazıyı alnıma yazmıştı. Onu kim aklayabilirdi ki? Diyarbekir'de, –sevdaya tutulmadan önce olduğu gibi– derslerimde başarılı idim. Çalışkanlığım ve birkaç lisan bilişim talebeler arasında yayıldı.

Fransızcada lise birincisiydim. Herkes beni seviyor, kimisi de kıskanıyordu. Lise son sınıfta, nereden geldiyse başımıza bela gibi dinsiz bir öğretmen geldi. Her fırsatta dini kötülüyor, İslam'ın aleyhinde konuşuyor, durmadan bize dinsizlik telkin ediyordu. Ben de dindar bir Müslüman olarak dinimi müdafaa ediyor, onunla münakaşa ediyordum. Bazen tartışmamız aşırı gidiyor, kırıcı bile oluyordu. Sözü uzatmayayım, aramızdaki gerginlik ve çekişme beni okuldan attırmaya kadar gitti. Bu üzücü olaydan sonra gözümde ne okul kaldı ne de okumak. Er olarak askerliğimi yapıp, sevgilime kavuşmak için hemen asker oldum. Ortaokula geç gittiğim için askerlik çağım gelmişti. Askerliğimi İstanbul'da yapıyordum. Acemilik devrem geçtikten sonra çavuş kursuna giderek sıhhiye çavuşu oldum. Beni İstanbul Haydarpaşa Asker Hastanesi'ne verdiler. Hastanenin başhekimi Diyarbekirli hemşehrim beni çok seviyor, "Askerliğini bitirinceye kadar seni doktor yapacağım." diye bana bir yandan nazari bilgiler veriyor, bir yandan pratikte çalıştırıyor, hastaların yanından ayırmıyor, ameliyata bile giriyordum.

Bu arada "Mektuplaşmak görüşmenin yarısıdır." diye nişanlımla sık sık mektuplaşıyor, her mektubunu okuduğumda hayatım tazeleniyor, muhabbetim artıyor, neşemden uçacak gibi oluyordum. Çoğu mektubumuzu birbirimize yazdığımız şiirle süslüyorduk.

Âşığa Çarpan Kaza

Üç sene askerlik yapmış, askerliğimin bitmesine bir ay kalmıştı. Bir gün arkadaşlarımı ziyarete bölüğe gittim. O sırada elinde bir fotoğrafla çavuş çıkageldi. Gözümün yanıyla bakınca ne göreyim? Çavuşun elindeki, akrabamız olan komşumuzun

kızının fotoğrafı. Birden kıskançlık damarım tuttu, asabileştim, çavuşa seslendim.

– O fotoğraf sende ne geziyor?

– Sana ne! O benim sevgilim.

– Nasıl sevgilin olur? O Cizre'de, sen Karadenizlisin. O yakın komşum hem de akrabam. Fotoğrafı bana ver.

– Anlamadın mı, 'O benim sevgilim.' diyorum. Hem de babası varken sana laf düşmez.

Yanımızda oturan ve askere çok geç gelen kızın yaşlı babasına yöneldim.

–Amca, kızının fotoğrafını çavuşa sen mi verdin?

– Yok evladım, dün memleketten mektubum gelmişti. Kızımın fotoğrafını içine koymuşlar. Mektubu açarken çavuşum gördü, aldı. Ne kadar istedimse vermedi.

– Çavuş, lütfen fotoğrafı amcaya ver. Amca ve kızı benim akrabam. Terbiyesizlik etme!

– Terbiyesiz sensin, terbiyesiz olmasaydın okuldan atılmazdın!

– Okuldan terbiyesiz olduğum için değil, dinime bağlı olduğum için atıldım.

– Dinini de imanını da...

Hocam, zaten çavuşa karşı nefretim artmış, sabrımın taşmasına ramak kalmıştı. Uğruna her şeyimi feda ettiğim dinime küfredince, birden çılgına döndüm, şuurumu kaybettim. O sırada nöbetten dönen erin süngü takılmış tüfeğini kapmamla süngüyü çavuşun kalbine saplamam bir oldu. Çavuş kan revan içinde yere serilirken kendime geldim, ama ne çare, iş işten geçmiş, her şey bitmiş, kader yerini bulmuştu. Hemen askerlerin yardımı ile ölmeden çavuşu hastaneye ulaştırdık; ama kurtaramadık. Süngü can evine saplanmıştı.

Askerî mahkemede olup bitenleri olduğu gibi anlatıp, şahitler de beni doğrulayınca ilk celsede hakkımda hüküm verildi.

Cinayeti işlemeye şiddetli tahrik unsuru olması ve başhekimin hakkımda verdiği hüsn-ü hâl kâğıdı dolayısıyla cezam hafifledi. Yaptığım 3 sene askerlik yanacak, çavuş rütbem alınacak, sürgüne gönderilip er olarak yeniden askerlik yapacağım. Askerliğimin yanmasına yanmadım; ama sevgilime kavuşma süresinin uzaması ve buraya sürgün gelip yalnızlığa itilmem beni oldukça etkilemişti. Sizinle buluşmamız bana hem sıkıntılarımı hem de yalnızlığımı unutturdu. Allah sizden razı olsun.

Halil Hulki ile dostluğumuz devam ediyordu. Sık sık geliyor, ona gereken ikramı yapıyordum. Ben ona acı tatlı rengârenk macera dolu hayatımdan bölümler naklediyordum, o da bana ilginç hatıralarını anlatıyordu. Bir gün bana Sultan Abdülhamid'le ilgili dedesinin bir anısını anlattı.

Her büyük adamın büyüklüğü nispetinde de düşmanları olduğu gibi, Sultan Abdülhamid'in de birçok düşmanı varmış. Düşmanları tarafından zehirlenmesi ihtimalini düşünerek, vücudunu zehre alıştırmak için aşçıbaşına gizli talimat vermiş, yemeklerine her gün bir miktar zehir katılırmış. Önce onu etkilemeyecek kadar az miktarla başlamış, azar azar çoğaltarak günde üç dirheme (on grama) kadar çıkmış ki bu miktar on kişiyi öldürmeye yetermiş.

Önce de dediğim gibi aşk Halil'i şair yapmıştı. Yazdığı şiiri bazen okur, ben de yazdıklarımı ona okurum, bazen de birlikte yazardık.

Erlerin İstihkaklarını Nasıl Kurtarmalı?

Daha önce askerdeki yolsuzluklardan bahsetmiştim. Göz göre göre askerlerin hakları zayi oluyordu. Mesela, askerlerin tabelasında asker başına günlük et miktarı 300 gram gösteriyor; fakat asker günde 50 gram et bile yiyemiyordu. Yine tabelada bazı sabahları çay, zeytin, peynir yazıyor; fakat askere aynı gün un çorbası çıkıyordu. Bazı yemeklerin üzerine helva veya meyve yazılıyor; ama çoğu defa çıkmıyordu. Mutfakla ve levazımla iç içe olduğum için

bunların farkındaydım ve bu durum beni düşündürüyordu. Bu konuyu Halil ile biraz tartıştık. Arkadaşım gittikten sonra, alay aşçısının ve yardımcılarının yaptıklarını, levazım subayının davranışlarını, kantini çalıştıran askerlerin mal alırken yaptıkları şeytanlıkları düşündüm ve mücadele etmeye karar verdim. Bu hususta benimle birlikte mücadele edecek olan Cizreli Seyyid Ahmet'le, nereden başlayacağımızı ve nasıl yapacağımızı planladık.

Önce suçları belirleyeceğiz, sonra suçluları ve nasıl yaptıklarını rapor edeceğiz. Daha sonra tabildot subayının aracılığı ile hazırladığımız raporları yüce makama sunacağız.

Güçlü Bir Destek

Biz araştırmalarımızı yaparken Allah bize güçlü bir destek gönderdi. Tümene çok çalışkan, askerin hakkını arayan Naci Akay isminde bir tuğgeneral tayin edildi. Naci Akay ilk iş olarak geniş çapta teftişe koyuldu. Zaman zaman teftiş olurdu; ama bunun teftişi onlara benzemiyordu. Gördüğümüz teftişlerde, bir iki gün önceden teftiş olacağı bilinir, hemen askere çekidüzen verilir, yeni ayakkabı dağıtılır, eskileri boyatılır, garnizon temizlenir, ekmeklerin rengi beyazlaşır, yemekler bol ve daha kaliteli çıkar, özetle teftişe gelenlerin memnun olacağı her şey yapılır, bütün pürüzler giderilirdi. Naci Akay Paşa kimseye bir şey sezdirmeden atına biner, teftiş edeceği yere ani baskın yapar. Bazen de üniformasının üzerine asker kaputu giyer, er kıyafetinde askerin arasına girer, onlarla konuşur, dertlerini dinler ve görmek istediklerini yakından görür, sonra da makamına geçer, emirlerini yağdırır, suçluların cezalarını verir. Ne zaman, nereye, nasıl ve niçin geldiğini kimse bilemez.

Seyyid Ahmet'le edindiğimiz bilgiler şunlardı:

Askerin yiyeceği sebze, meyve, hububat ve benzeri besin maddelerinin kalitesi düşük, fiyatı ucuz olanı alınıyor, en iyisini almış gibi yüksek fiyattan fatura yazılıyor ve aradaki fark malı

alanların arasında paylaşılıyor, biraz da bunlara vakıf olanlara sus payı veriliyor. Et eksik alınıyor; ama faturası tabelada tam gösteriliyor. Alınan et mutfağa girince de daha önce yazdığım gibi en iyi yerinden büyük parçalar hâlinde sebze çuvallarının arasında kasaba gönderiliyor. Parası aşçılar arasında ve bu işi bilenler arasında paylaşılıyor. Mutfağa giren yağ ve diğer yemeklik malzemelerin bir kısmı yine sebze ve zahire çuvallarının arasında gönderilip satılıyor, böylece askerin bir çuval olan hakkı, onun eline gelinceye kadar bir avuç kalıyor. Daha başka askerin nerelerde hakkı yeniyorsa, delilleriyle belirledik, topladığımız bilgileri ve hazırladığımız raporları tugay komutanı Naci Akay'ın eline kadar ulaştırdık.

İyi niyetle çalışmalarımız, gecikmeden meyvesini verdi. Görevini kötüye kullananların kimisi uzaklara gönderildi, kiminin yerine dürüst çalışan doğru kimseler getirildi. Karavana bollandı. Tabaklar etle doldu. Ekmeklerin rengi yerine geldi. Yemekler tertemiz, pilavlar taşsız çıkmaya başladı.

Benim de işlerim yolunda, keyfim yerinde idi. Yardımcılarım aşçılığı iyice öğrendiler, bana iş bırakmıyorlardı. Onları birer usta aşçı yapıp, gelecekteki hayatlarını da garantiye almıştım. Boş kaldıkça ve tatil günlerinde dağa çıkıp şiir yazıyor, bazen de arkadaşlarımla sohbet ediyor ve Van şehrinin tarihî yerlerini geziyordum. Ne yazık ki gül gibi güzel ve neşeli günlerin süresi de gülün ömrü gibi kısa oluyor. Sefa ile cefa birbirini izliyor. Hele benim gibi başkalarıyla yakından ilgilenen ve dertleriyle dertlenenlerin mihneti, neşelerinden daha çok oluyor.

Sevgiliden Son Mektup

Bir gün öğle servisinden sonra namazı kıldım. Seccademin üzerinde oturuyordum. O sırada dert küpü arkadaşım âşık Halil Hulki geldi. Tasvir edilemeyecek kadar perişan bir hâlde idi. Esmer benzi daha da esmerleşmiş, gözünün feri gitmiş, boynu bükülmüş,

divaneye dönmüştü. Her zamanki âdetini bozarak selam vermeden, elinde bir mektup, yanı başıma oturdu. Daha doğrusu selam verecek, dudağını kımıldatacak mecali yoktu. "Hoş geldin." dedim. Ne dediğimi anlamamış, beni tanımıyormuş gibi hüzünlü gözlerle garip garip yüzüme bakmaya başladı.

Bir süre sessiz durduktan sonra "Ne oldu, kardeşim Halil? Bugün sende başka bir hâl var! Derdin ne?" dedim. Cevap vermeden mahzun mahzun gözümün içine baktıktan sonra elindeki mektubu bana uzatırken gözyaşları yanaklarına sızıyordu. Mektubu açıp başlığını görünce irkildim: "SON MEKTUP." Mektubu okurken gözlerim buğulanıyor, yaşlanıyor, hüngür hüngür ağlamamak için kendimi zor tutuyordum.

"Halilim,

Sana sevgilim diyemiyorum, diyemeyeceğim de. Bunu bana çok görüyorlar. Hayır hayır, yasaklıyorlar. Beni senden ayırıyorlar. Keşke ruhumu bedenimden ayırsalardı da beni senden ayırmasalardı. Sen Diyarbekir'e gidince, beni isteyenenlerin ardı arası kesilmedi. Okuldan ayrılıp asker olunca dünürcülerim daha da çoğaldı; ama hepsini reddediyordum. Baban da bana yardımcı oluyor, bir sözle babamı ve abilerimi durduruyordum. Bütün bunları üzülmeyesin diye sana yazmıyordum. Askerliğini bitirmen yaklaştıkça sabırsızlanıyor, günleri; hatta saatleri sayıyordum. Tek teselli edenim, hasta yatağında yatan babandı. Elinden kaza çıktığını ve askerliğinin yandığını duyunca ağırlaştı. Hakkın rahmetine kavuştu. Üzülmemen için sana yazmadılar.

Babandan sonra tek dayanağım ve bana sahip çıkan, babamlara da söz geçiren, ağabeyindi. Ne yazık ki Allah onu da bana çok gördü. Askerliğinin yandığını, sonra da Van'a sürgün gittiğini öğrenince üzüntüsünden hastalandı, ağırlaştı, bir hafta önce bir daha dönemeyeceği ebedi istirahatgâhına gitti. Beni isteyenlerin ve babamların önünde engel kalmamıştı. Benim sözümün

hiç değeri yoktu. Bizim buralarda –sen de biliyorsun ya– kızların sözünün ne kıymeti var? Onlara sorulmaz bile. Pazara çıkan kurbanlık koyun gibi parayı kim çok verir ve kimin sözü geçerse onun olur. İşte ben de şimdi o kurbanlık koyunlardan biriyim. İstemeyerek satılıyorum.

Halilim,

Ağabeyinin vefatından sonra beni Cizre'nin ileri gelenlerinden, ağabeyimin arkadaşına veriyorlar. Direnmelerim fayda vermedi. Gözyaşlarıma kimse bakmadı. Bana arka çıkan babamı da dinlemediler. İki yoldan birini seçmek zorundayım: Kaderime razı olup, seninle birleşmemizi mahşere bırakmak ya da hayatıma son vermek. İkincisini katiyen yapamazdım. Sakın hayatımı senden daha çok sevdiğimi sanma. Sana ebediyen bir daha kavuşamamak korkusundan yapamazdım. Hani bir tarihte sen bana Peygamberimiz'in "Âşıklar bu dünyada maşukuna kavuşamazsa, cennette kavuşurlar." hadisini söylemiştin, işte bu hadis-i şerif canıma kıymamı engelledi. İnsanın, canına kıymasının asla affedilmeyen büyük günahlardan olduğunu ve intihar edenin asla cehennemden çıkmayacağını küçük yaşta hocaya giderken öğrenmiştim. Öbür dünyada sen cennette, ben cehennemdeyken nasıl birbirimize kavuşabilirdik? İşte bu yüzden canıma kıyamadım. Biliyorum, birbirinden acı haberleri duyman senin için kolay olmayacak. Ben de bundan korktuğum için bu mektubu yazmakla yazmamak arasında hayli bocaladım. Sonra düşündüm ki nasıl olsa duyacaktın. Başkalarından duymandansa, sevgilinin ağzından duyman, belki kederini biraz olsun azaltır diye düşündüm. Bu son mektubumu yazmak zorunda kaldım. Beni affet. Kalbimin tek sahibi Halilim, elveda. Cennette buluşmak üzere. Seni asla unutamayan maşukun."

Mektubu bitirinceye kadar, gözyaşlarımı silerek heyecanımı gidermek için birkaç kez ara verdim. Mektup bana yazılsaydı, belki bu kadar duygulanmaz, etkilenmezdim.

Kadere İman Ne Zaman Belli Olur?

Bitkin vaziyette yanı başımda oturan Halil, boynunu bükmüş, gözünden yaşlar akarak ümitsiz bakışlarıyla duygularımı anlamaya çalışıyor, mektubu okurken hâlden hâle geçişimi izliyor, sanki okuduktan sonra ona ne diyeceğimi, nasıl bir yol göstereceğimi bekliyordu. Ne diyebilirdim ki? Bir süre gözüm kapalı düşündükten sonra ona dönerek "Allah'ın takdirine razı olmaktan başka çaremiz var mı?" dedim. "Hayır." demek istermiş gibi başını yukarı kaldırdı. Sözümü tasdik için mi "Hayır." diyordu; yoksa cevabım onu tatmin etmemiş miydi, anlayamadım. Yerinde ben olsaydım bu denli ağır yüke dayanabilir miydim? Sanmıyorum. O hâlde ona daha etkileyici bir cevap vermeliydim. Ben de öyle yaptım.

– Halil, kardeşim. Seni senden daha iyi düşündüğüme, dertlerinle en az senin kadar etkilendiğime inan. Seni benden de iyi düşünen –benim gibi sadece teselli etmek değil de– gerçekten dertlerinin devasını halk etmek Allah'ın takdirinde. Beni iyi dinle. Kadere iman etmek, imanın altı şartından biri değil midir? Bunu bilmeyen Müslüman yoktur sanırım. Durup dururken ve normal zamanlarda herkes kadere inanmış görünür ve inanıyorum sanır. Bu hâl, kendi kendimizi avutmaktan öteye geçmez. Asıl kadere inanan, gerçek anlamda kaderine inanan ve iman eden kimse, üzücü, bunaltıcı, öldürücü olaylar karşısında sarsılmadan, zafiyete düşmeden ve ezici olaylara yenilmeden, Allah'ın takdirine razı olarak başına gelenlere tahammül eden, "Kaderim böyleymiş, kaderime razıyım." diyen kimsedir. İşte duygularıyla değil de daha çok aklı ile yaşayan sevgilin böyle yapmış, gerçek anlamda kadere inanmış, kaderine razı olmuştur. Sen de onun gibi inan ki aşkta olduğu gibi imanda da birleşmiş olasınız. Böylece sevgilinin de özlediği ve Peygamberimiz'in de bu dünyada kavuşamayan âşıkları müjdelediği gibi cennette birbirinize kavuşasınız."

Arkadaşım dedi ki;

– Hocam, beni can evimden vurdun, itiraz edecek yerim kalmadı. Bugün bana hakikaten hocalık yaptın, beni uçurumun kenarından çektin, kurtardın.

Kaziyem her ne kılarsa bana serv-i sanemim
Tîğ-i çevriyle eğer sad pare de kılsa bedenim.

Kaderime iman ettim, Allah'ın takdirine boyun eğdim. Aczimi bilerek şunu da itiraf edeyim ki korkanın elimde olmayarak bu nâr-ı hicran beni yakıp kül edecek. Hocam yüküm çok ağır. Uzun süre hasretini çektiğim üç sevdiğimin birini bile göremeden, üçünün de ebedi ayrılığı!

Arkadaşımın tahmini doğru çıktı. Bir daha aşkla ilgili tek bir sözcük kullanmadı ve hâlinden şikâyetlenmedi. Elinde olmayarak karşılaştığı felaketlerin etkisinden de kurtulamadı. Felaketlerin ağırlığı sabır ve tahammülünü ezdi geçti. Günbegün sarardı, soldu, gözleri içine çöktü. Zaten zayıf olan bünyesi daha da zayıfladı, boynu büküldü, dengesi bozuldu. Yanıma daha sık gelmeye başladı. Eski konuşkanlığının yerini suskunluk aldı. Çok az konuşuyor, hep düşünüyor, ne düşündüğünü de bilmiyordu. Birileri elinden tutup onu uçuruma düşmekten kurtarmalıydı; ama nasıl?

Hulki'yi Nasıl Kurtardım?

Dili ile bana bir şey demiyordu; ama lisan-ı hâliyle "Beni kurtar." diye feryat ediyordu. Haklıydı feryadında; çünkü Allah'tan başka hiçbir dayanağı kalmamıştı. Çocukken anasını kaybetmiş, Şam'da yapmak istediği din tahsili yarıda kalmış, din uğruna okuldan atılmış ve subaylıktan mahrum bırakılmıştı. Bir fotoğraf yüzünden dinine küfreden çavuşu öldürmüş, katil olmuş; sevgilisine kavuşmak için askerliğinin bitmesini beklerken, üç senelik askerliği yanmış Van'a sürülmüş, yeniden askerliğe başlamıştı.

Ümit bağladığı babası ve ağabeyi ölmüşler. Bunca dertlerini unutturacak tek teselli kaynağı olan sevgilisi de elinden alınınca tutunacak nesi kalmıştı? Hiçbir şeyi.

Arkadaşım öyle bir hâle gelmişti ki kendi hâline bırakılırsa sonuç ya verem, ya ölüm. Allah korusun. Biraz düşününce şu kanaate vardım: Bunu kurtarmak, bana yedi hac sevabı kazandırır. Onu kurtarmalıydım. Ama nasıl kurtarmalıydım? Aklıma Peygamberimiz'in şu hadisi geldi.

"Dertleri halk eden Allah, her derdin devasını da yaratmıştır. Ey Allah'ın kulları! Dertlerinizin çaresini arayın, tedavi görün." (el-Mekâsıdu'l-Hasene, Hicr 384)

"Ne kadar ağır olursa olsun, ne denli çaresiz görünürse görünsün, Halil Hulki'nin derdine çare bulmalıyım." dedim. Bana yardımcı olması için Allah'a yalvardım, yakardım. Etraflıca düşündüm. "Kendine gelip yeniden huzura kavuşması için bütün masrafını üstlenip, anlaşabileceği bir kızla onu evlendirmeliyim." dedim, hemen işe başladım. Ayet ve hadisler okuyarak onu dediklerime inandırdım. Kolay olmadı. Kendisinin de tanıdığı, Van'a yerleşen bir esnaf aracılığı ile temiz bir aileden güzel bir kız bulduk. Onlar da –tıpkı arkadaşımız gibi– tahsilli, dindar bir damat bekliyorlarmış. Gençler birbirlerini beğendiler. Aile de bize kolaylık gösterdi. Anlaştık, işleri planladık. Ertesi gün yanıma yeteri kadar para aldım, birlikte çarşıya çıktık, eksik bir şey bırakmadan aşırıya da gitmeden gerekenleri aldık. Geciktirmeden resmî ve dinî nikâhlarını kıydırdık, mutluluk yuvalarını kurmuş olduk. Halil Hulki evlendiği sıralarda, okuma yazma bilmeyen askerlere öğretmenlik görevi gibi serbest bir askerlik yapıyordu. Komutanları onu seviyordu. Evlendiğini öğrenince, akşamları evine gitmeye müsaade ettiler. Görevini başarıyla yapıyor, geceleri eşiyle başbaşa kalıyor, bana da dua ediyorlardı. Bu mutlu olay benim için unutulmaz bir hatıra oldu. Hem de bu hayırlı işi yapmakla Yüce Allah'ın şu emrini yerine getirmiş oldum:

"Aranızda –evlenmeye gücü yetmeyen– bekârları, evlendirin. Şayet bunlar fakir iseler, geçinemezler diye korkmayın. Allah'ın lütfu ve ihsanı boldur. Her şeyi ve herkesin hâlini bilir." (Nur Suresi, 32)

Van'da Deprem

Bir sabah yardımcım Birecikli Muhammed'le birlikte, tabildot için yemeklik malzeme almaya şehre gittik. Yerde diz boyu kar vardı. Bir dükkâna girdik. Adamla konuşurken yerin altından bir patlama olmasıyla dükkândakilerin dışarı fırlaması bir oldu. Meğer daha önce Van'da şiddetli bir deprem olduğu için, zelzele olacağını anlamışlar. Arkadaşıma, "Ne oluyor?" demeye kalmadan, yer sallanmaya ve dört katlı binaların camları dökülmeye başladı. Birbirimizin koluna girerek kendimizi dışarıya attık, kıl payı kurtulduk. Bir anda sanki kıyamet kopmuştu. Yerin sallanmasından meydanlıktaki havuzun suyu çalkalanıyor, karın üzerine park eden arabalar ileri geri gidiyordu. Evlerdeki insanlar sokağa fırlarken, dükkânlarını ve mallarını bırakanlar: "Yavrularıma ne oldu? Aileme ne oldu?" diye evlerine doğru koşuyorlardı. Bütün insanlar feryad ü figan ederek şuursuzca koşuyor; ama nereye gittiklerini bilmiyorlardı.

Dükkânını bırakıp deli gibi evine koşan bir şekerci "Yavrularım!" diye eve girerken, evdekiler de dışarıya kaçıyorlarmış. Kapıda karşılaştıkları hâlde, korku ve heyecandan birbirlerini görememişler. Ev çökünce, kaçanlar kurtulmuş, babaları enkazın altında can vermiş. Bütün bunlar saniyelerin içinde oluyordu. Korkunç manzarayı ve insanların perişan hâlini seyrederken, karşımda sanki Kur'an-ı Kerim'deki kıyamet ayetlerinin manaları canlanıyordu.

Hiçbir şey almadan, koşarak çarşıya iki kilometre uzaklıktaki askerî birliklerin olduğu yere gittik. Aynı zelzele orada da olduğu hâlde Allah, askerini korumuştu. Ne kimseye bir şey olmuş ne de bir bina çatlamıştı. Hâlbuki şehirdeki binaların kimisi yıkılmış,

yıkılmayanlar da birçok yerinden çatlamış, oturulmaz hâle gelmişti. Çok da yaralı vardı.

Deprem Devam Ediyor

Ertesi sabah çarşıya gittiğimizde dükkânların çoğunu kapalı bulduk. Evleri oturulamaz hâle gelenler, sığınacak bir yer yapmakla meşguldü. Yerdeki karı atarak, kimileri evinin yanına çadır kuruyor, kimisi baraka yapıyordu. Açık gördüğümüz dükkânların sahipleri de dükkânlarını bırakmış, sağlam kalan kahvelere dolmuştu. Biz de bir kahveye girdik. Hıncahınç dolu olan kahvede herkes zelzeleyi konuşuyor, yüzlerinden korku ve heyecan okunuyordu.

Van'da herkes çay tiryakisidir ve çayı kıtlama içerler. Kahvelerde ve çayhanelerde en az iki bardak çay içilir. Biz de önümüze gelen çayın birinci bardağını içtik, ikinci bardağı elimize alırken, daha şiddetli ikinci kıyamet koptu, önce korkunç bir gürültü, saniyesine şiddetli bir patlama ve ardından yerin sallanması.

İnsanlar öyle şaşırdı, öyle paniğe kapıldı ki kahvenin içinde kör bir kaynaşma başladı. Birçokları korku ve heyecanından kapıdan çıkacağı yerde, sandalye ve masaları devirerek sağa sola koşuşuyorlar, kimileri kapıyı görmüyor, camı kırıp pencereden çıkıyordu.

Biz dip köşede olduğumuz için en son çıkanlardan ve unutulmaz manzarayı en çok seyredenlerden olduk. Bina çökmedi; ama kahvehanede sağlam masa, sağlam sandalye kalmadı. Pencerelerin camları doğramasına kadar kırıldı. Ortalık harabeye döndü. Dışarı çıkınca gördüğümüz manzara içerdekinden de korkunçtu. İnsanlar, kıyamet gününde kabirlerinden çıkıp mahşer yerine koşanlar gibi koşuşuyorlardı. Yer oynarken herkes sarhoş gibi sağa sola, ileri geri sallanıyordu. Erkek-kadın, amir-memur, er-subay, büyük-küçük fark edilmez olmuştu. Gözler bakıyor; ama kimse kimseyi göremiyordu. Herkes işini, gücünü, malını, mülkünü,

her şeyini unutmuş, canının ve canı gibi sevdiği ciğerparelerinin derdine düşmüştü.

Yalnız bir hususta birleşmişlerdi: "Aman Allah'ım! Bizi kurtar Allah'ım! Bizi daha beterinden esirge." diye yalvarıp yakarmakta, bazıları da tekbir getirmekteydiler...

O zelzele, gündüzleri hafif, geceleri daha şiddetli bir ay kadar sürdü. Her defasında, önce kuzey tarafından bir gürültü duyuluyor, peşinden yerin altından patlamayla birlikte yer sarsılıyordu. Bir yandan da kar üstüne kar yağıyor, barakada ve çadırda kalanlar soğuktan, binalarda kalanlar korkudan uyuyamıyorlardı. Gecede birkaç kez yataktan sokağa fırlıyor, tehlike geçinceye kadar dondurucu karın üzerinde uzun süre bekliyorduk. Baktık olmayacak, tabildotta çalışan beş kişi, geceleri, dışarıda duran sıhhiye arabasında geçirmeye başladık. Daracık arabada kıvrılmış uyurken, yerin sallanmasıyla araba da salıncak gibi sallanıyor ve karın üzerinde ileri geri gidiyordu.

Depremin Acı Hatırası

Korku, heyecan ve sıkıntılarla dolu kış geride kalmış, onun yerini tabiatın bütün güzellikleriyle gelen, gönüllere neşe dolduran bahar almıştı. Her zaman olduğu gibi bir gece seher vakti uyandım; fakat kımıldayamadım. Ne doğrulabiliyorum ne de sağa sola dönebiliyorum. Allah'ım, ne oldu bana? Gece baklavaları yaptım, yatarken bir şeyim yoktu. Kendimi zorladım, biraz kımıldayınca belime hançer saplanmış gibi öyle ağrıdı ki anlatılması imkânsız. Yakınımda yatan Ökkeş'e seslendim, onun da yardımıyla zorlukla ranzadan indim. Elime su döktü, abdest aldım, seccadenin üzerine oturdum. Çektiğim acıyı bir Allah, bir de ben bilirim. Sözü uzatmayayım, gün be gün artan bel ağrısı beni bir hafta kımıldatmadı. Hastalığa, hele yatmaya alışık olmadığım için o bir hafta bana bir yıl gibi geldi. Ne doktor ne de ilaç, hiçbiri fayda vermedi. Hasta görünümünde yatmak çok ağrıma gidiyordu.

Herhâlde kalkmalıydım ama nasıl? Aklıma baston geldi. Hemen yemek pişirmek için yaktığımız odunlardan birini baston boyunda kestirdim, ona dayanarak kalktım; fakat doğrulamadım. Belim iki büklüm yürümeye de doğrusu utandım. Tekrar oturdum, biraz düşündüm, dedemin "Deve yününden yapılmış kemer, bel ağrısına iyi gelir." sözünü hatırladım. Yanımdakilere bunu anlattım ve "Deve yünü kadar koyun yünü de faydalı olsa gerek. Hele karlı ve soğuk günlerde nöbetçi askerlerin giydiği, koyun yününden yapma kalın keçe çizme daha yararlı olur sanırım. Hemen biriniz levazıma gidin, tek kalan bir çizme varsa getirin. Şayet yoksa eski çizmelerden bir tekini getirin." dedim.

Çizme gelince iki yanından boydan boya kestim. Parmaklar tarafına gelen fazlalığı kesince, belimi saracak kadar uzunca, kalın ve geniş bir kemer hâline geldi. Belime sıkıca sarıp üzerine palaskayı geçirince, mucize mi diyeyim, dedemin kerameti mi diyeyim, hiçbir ağrı duymadan belimi doğrulttum.

Keçeden kemer ile ağrım geçici olarak kesildi; ama tamamen geçmedi. İlk ve sonbaharlarda on sene devam etti. 1957 yılında İstanbul'da evlenip, Bursa'ya gittiğimizde bir hafta kaplıcaya devam ettim. Depremin bu acı hatırasından eser kalmadı. Aradan bunca sene geçti, Allah'a şükür bugüne kadar bel ağrısı görmedim. Allah'tan bundan sonra da göstermemesini niyaz ederim.

Savaşa mı Gidiyoruz?

Belimin ağrısı geçtikten birkaç gün sonra akşamüzeri, tabildota yakın yüksekçe bir yerde, önümüzde semaver, üç arkadaş güneşin batışını seyrederek çay içiyor, sohbet ediyorduk. Tavşankanı taze çayın ve sohbetin keyfiyle neşemizin doruğa yükseldiği bir sırada, levazım müdürünün postası koşarak nefes nefese geldi.

– Aşçıbaşı, çok acele levazım müdürü ve tabildot subayı seni istiyorlar.

Hemen içeriye girdim. Levazım subayı Yüzbaşı Necmeddin Bey'le asteğmen Todori beni bekliyorlardı.

– Aşçıbaşı neredesin? Seni aratmadık yer koymadım. Şimdi beni iyi dinle. Hemen git, yardımcılarını al. Asteğmenim Todori size bir araba verecek. Arabayla levazıma gidin. Ben de oraya geleceğim. Bir ay, yetmiş kişiye yetecek kadar yemeklik bütün malzemeleri alın. Daha sonra tabildottan seferde yemekleri pişirmek için gereken her şeyi arabaya yükleyin. Bunları çok acele yapacak, dört saat sonra bana tekmil vereceksin. Gece yarısından sonra her an yola çıkabiliriz. Ona göre hazır olun.

– Başüstüne komutanım.

Hemen hazırlık yapmaya koyuldum.

Molla Mustafa Barzani

Gecenin karanlığında bütün alay kaynıyor, herkes harbe hazırlanıyor; ama kiminle savaşacağız, nereye gideceğiz, bilemiyordum. Bunu da ancak tabildot subayımız Todori'den öğrenebilirdim. Todori, Cumhuriyet tarihinde ilk subaylık hakkını kazanan Ermenilerdendi. Daha önce gayrimüslim olan subay olamıyordu. 1945'te çıkarılan bir kararla yedek subay olabildiler. Todori, güzel huylu, alçak gönüllü, cana yakın, hoşgörülü, bütün davranışlarıyla Müslümanlığa yakışır, iyi bir insandı. Gerçekten bu kadar iyi miydi; yoksa Müslümanlara iyi mi görünmek istiyordu bilmiyordum. Hareket ve davranışları gösterişe benzemiyordu. Bu yüzden onu seviyor ve onunla iyi anlaşıyordum. Aldığım talimata göre bütün hazırlıklarımızı yaptık. Yüzbaşıya tekmil vermeye giderken Todori geldi.

– Aşçıbaşı, harekete hazır mısınız?

– Evet komutanım. Yüzbaşı Necmeddin Bey'in dediklerinin tamamını hazırlayıp, arabaya yükledik. Hareket için emir bekliyoruz;

ama nereye hareket edeceğimizi ve kime karşı savaşacağımızı bilmiyorum. Sizden öğrenebilir miyim?

– Peki, anlatayım: Molla Mustafa Barzani diye birini duydun mu?

– Evet, duyduğuma göre aşiretine bir yığın çete katılmış, Rusya'dan da çokça silah almış, Irak askerleriyle çarpışıyormuş.

– İşte bu adam şimdi Türkiye'ye yönelmiş. Dün gece sabaha karşı Çaldıran'a yürümüş, bir bölük askerimize baskın yapmış, süvarilerimizin hareket haberini alınca geri çekilmişler. Tekrar Türkiye'ye girmek için hudut boyu kuzeye doğru yürüyorlarmış. Edindiğim bilgiye göre, Türkiye'den geçerek Rusya'ya gidecek, orada yığınak yapan kardeşiyle birlikte tekrar Türkiye'ye yönelecekmiş. İşte onları engellemeye, gerekirse çarpışmaya gidiyoruz.

O gece seher vakti askerî birliklerimiz Van'ın Özalp ilçesine doğru yola çıktı. Bir ay kadar süren harekâtımız –savaş olmadı; ama– biz aşçılar ve fırıncılar için oldukça yorucu oldu. Üzerimizde tam teçhizat ağır yükle uzun mesafeler yürüyor, konaklama ve dinlenme yerlerinde asker istirahata geçerken, biz aşçılar ocakları yakıp yemekleri pişiriyoruz, fırıncılar da seyyar fırını kurup o kadar askere ekmek yapıyorlardı. Bazen de yemekler pişiyor, dağıtılmadan hareket emri veriliyor, yemek dolu koca kazanları arabaya yüklüyor, ileriki konaklama yerine kadar götürüyorduk.

Atların Ayakları Altında

Van'dan çıkalı 20 günü geçmiş, alay aşçıları gibi biz tabildot aşçıları da çok yorulmuştuk. O gün akşam yemeğini yer yemez hemen hareket emri verildi. Bütün günümüz diğer günlerde olduğu gibi hiç dinlenmeden, yürümekle ve yemek yapmakla geçmişti. Biz aşçılar telaşemizden, doğru dürüst akşam yemeğini bile yiyememiştik. Bir de gece yola çıkınca, haklı olarak askerin gerisinde kalıyorduk. Durumu fark eden merhametli binbaşımız Cemal Özkan emir verdi, aşçıları arabalara bindirdiler.

Gideceğimiz yere yol yoktu, taşlı ve engebeli arazide, karanlık gecede, pusulaya ve yıldızlara bakarak yön tayin ediliyordu. Ben öndeki arabada, arabacının yanına oturmuş, kucağımdaki tüfeği sımsıkı tutuyordum. Bir yüzbaşı elinde fener, önde giderken yol gösteriyordu. Bir ara yüzbaşı geriledi, önümüz tamamen karanlık oldu. İşte ne olduysa o an oldu. Önümüzde çukur varmış. Arabanın ön tekerleri boşluğa düşünce tüfekle beraber yüzüstü katırların arasına düştüm, ayaklarım kayışlara takıldı. Ürküp koşan katırlar beni sürüklerken, kendimden ümidimi kestim, "Ben öleceğim, silahım kurtulsun." diye sımsıkı tuttuğum tüfeğimi yukarı kaldırıp tekerlekten dışarı uzatırken, ayaklarım kayışlardan kurtulmuş, başım tekerlekten dışarıya çıkmış, yan dönmüşüm. Zahire yüklü, hızla giden arabanın tekerlerinin üzerimden geçtiğini görenlerin "Aşçı öldü, aşçı hoca ezildi." diye bağırmaları bana rüya gibi geliyordu. Kendimden geçmiştim. O hengâmede zifiri karanlıkta insanlar beni bulmaya çalışırken, kendime geldim. Arabadan düştüğüme utancımdan gücümü toparladım, koşmaya başladım; ama boşuna. Yüz metre kadar ileride yığıldım kaldım. Yanıma koşuştular, doktor geldi, muayene etti. Bir yerim kırılmamıştı; ama yaradan bereden sağlam yerim kalmamıştı. Çok şükür askerin namusu sayılan tüfeğime bir şey olmadı.

Keçeden Kemer

Taşlık yerde katırların ayaklarının arasında birkaç metre sürüklendikten sonra ağır yüklü arabanın tekerlekleri üzerimden geçip de ölmediğime hayret edenler, belki de askerliğin kerametini hatırlamıyor, belimde keçeden kemer olduğunu bilmiyorlardı. Bugünlere kadar, bundan sonra da daha nice yıllara dek yaşamamı dileyen Allah, kalın keçeden yaptığım tahta gibi sert kemer sayesinde, yakalandığım şiddetli bel ağrısını geçirdi. Daha sonra da beni tekerlerin altında ezilerek ölmekten kurtardı. Keşke o dualı

kemeri ömrümün sonuna kadar saklasaydım da gelecek neslime de hatıra kalsaydı. Ne yazık ki bunu akıl edemedim!

"Her şeyde bir hikmet var." sözü ne kadar doğru. Zelzele sırasında bel ağrısına yakalanmasaydım, o kemeri yapmazdım. Allah da öyle buyurmamış mı?

"Sizin hoş görmediğiniz, sizin için üzücü şeyler hakkınızda hayırlı olabilir. Hoşlandığınız ve olmasını istediğiniz şeyler de sizin için şerli ve zararlı olabilir. Neyin yararlı, neyin zararlı olduğunu ancak Allah bilir. Siz bilemezsiniz." (Bakara Sûresi, 216)

Geçirdiğim kazadan sonra yatıp dinlenmek mümkün olmadığı için, yaralarım yolda tedavi ediliyordu. Irak'tan İran'a geçerek Türkiye'ye girmek isteyen Barzani askerleriyle sanki kovalamaca oynuyorduk. İran toprağında Rusya'ya doğru ilerlerken, bazen sınırı geçip Türkiye'ye girmek istiyorlar, üzerlerine yürüyünce geri çekiliyorlardı.

Harekâtımız, onuncu tümenin mıntıkasını geçinceye kadar devam etti, daha sonra görevi başka birlikler aldı, biz Van'a döndük.

Anadolu'nun Unutulmuş İnsanları

Askerler dönüşte, çok yorgun oldukları hâlde, kıvançlıydılar; çünkü görevlerini başarıyla yapmanın gönül rahatlığı içinde dönüyorlardı. Benim gönlüm rahat değildi. Dolaştığımız yerlerde gördüklerim düşündürücüydü. Uğradığımız sayısız köy ve mezralarda yaşayan zavallı insanların yaşayış tarzı, besledikleri koyunların yaşayış tarzından farksızdı. Koyunları halkımıza kurban olurken, kendileri de o zamanki idarecilerin mağdurları oluyorlardı.

İnsanca yaşayabilmenin, insan olabilmenin bütün şartlarından mahrum bırakılmışlardı. Birçok köy dolaştık, ne bir okul gördük ne de bir cami; ne de yolları vardı. Bu yüzden, hem bilgisiz hem de ibadetsiz yaşıyorlardı; çünkü bilgiyi

okulda öğretmen, ibadeti camide hoca öğretir. Okul ve cami olmayınca, eğitimsiz, vaaz ve irşatsız yaşayanların, Allah'ın insanlar için yarattığı medeniyetin nimetlerinden mahrum kalan insanların koyun sürüsünden ne farkı olur? İşte bu mutsuz insan güruhu, başka bir deyimle unutulmuş insanlar, mutsuz olduklarının farkında da değillerdi. Mutluluk nedir bilmiyorlardı. Ne köyler arasında yol vardı ne de köylerden il ve ilçelere... Oralarda kış uzun sürdüğüne göre, altı ay evlerinde, sanki mağara devrini yaşıyorlardı. Zaten medeniyete küsmüşler, medeni insanlara düşman olmuşlardı. Medeniyeti ve medeni insanları ancak asker ocağında görüyorlardı.

Göldeki Gurubun Karşısında

Tam teçhizat, serbest adımlarla daracık yolda süzülüp giden asker, Van'a yaklaşırken akşam, oluyordu. Yüksekteyken kendini kıskanarak, "bakmasınlar" diye gözümüzü kamaştıran güneş, ufukta sulara gömülürken utancından kızararak bütün güzelliğiyle arz-ı endam ediyordu. Solumuzda yükselen yemyeşil dağ, sanki atlas bir örtüye bürünmüş, gölü kucaklamak için güneşin batmasını ve akşamın olmasını bekliyordu. Sağ tarafımızda güneşin şavkından altın bir renge bürünen hafif dalgalı Van Gölü, sanki zaferle dönen orduyu alkışlıyordu. Göl güzel, güneş güzel, dağ güzel, her biri birbirinden güzel. Bütün bu güzellikler karşısında mest olmuş, dalgın dalgın giderken, sağımda yürüyen dertli arkadaşım Halil Hulki "Hocam, şu güneşin güzelliğine bak. Gölü altın rengine döndürmüş, ilham gelse de buna bir beyit yazabilsek." deyince "Yanında kâğıt kalem varsa çıkar." dedim ve o anda gönlüme doğan şu beyti yazdırdım:

Ey şems-i hayatım! Hüsn-i vechini vasf edemem ben, Nur-i vechin, sad hezâr dilber-i nâdirden ahsendir.

Bingöl'e Göçüyoruz

Barzanileri takipten sonra Van'a dönünce, her şey eskisi gibi devam etmeye başladı. Değişen tek şey, uzun süre yorulan askerlere bol bol dinlenme imkânı vermeleriydi. Yemekler daha bol, daha kaliteli çıkıyordu. Askerin keyfi yerindeydi. Bir ara kendi kendime "Acaba bu iltifatlar fedakârca hizmetin karşılığı mı yoksa yeni bir harekâta hazırlık mı?" diye düşündüm. İkinci tahminimde yanılmamışım.

Bir gün tenha bir yerde, doksan yaşın üzerinde bir ihtiyarla oturmuş konuşuyorduk. Van şehrinin geçmişini anlatırken bir ara karşımızdaki dört bin metre yükseklikte olan Erek Dağı'nın yamacındaki engin çıplak tepeleri göstererek anlatmaya devam etti.

– Evladım, iyice bak. Şu dağlarda yeşil bir ot görebiliyor musun?

– Hayır amca, göremiyorum.

İçini çekerek devam etti.

– Bir zamanlar bu dağlar yemyeşil ormanlarla örtülüydü. Memleketimiz dört kere Rusların saldırısına uğradı. Her defasında ormanlarımızı yaka yaka dağları bu hâle getirdiler. Çok şükür sonunda zaferi biz kazandık; ama ormanlarımız gitti. Ne yazık ki bugüne kadar yenisini yeşerten de olmadı."

Yaşlı dedenin gözleri dolmuştu, ihtiyar dede savaşların nasıl geçtiğini anlatacaktı ki yardımcılarımdan Şaban'ın koşarak gelip "Hocam, binbaşı seni istiyor." demesi, sohbetimizi yarıda kesti. Binbaşının yanına vardım.

– Aşçıbaşı! İki-üç güne kadar tümenimiz Van'dan Bingöl'e kalkacak. Ona göre, "Haydi!" deyince harekete hazır olacak şekilde tüm hazırlığınızı yapın, dedi. Biz de hemen yol hazırlığına koyulduk.

Halil Hulki'nin Mektubu

1947 senesinin baharında Bingöl'e hareket ederken Van'da az bir asker kalıyordu. Kendisine güzel bir yuva kurup, önüne geçilmez felaketten kurtardığım dertli arkadaşım Halil Hulki de –bir daha görüşememek üzere– onların arasındaydı. İki sene sonra Mısır'a tahsile gitmek üzereyken bana yazdığı ilk ve son mektubunda, hafızamda hatıra olarak sakladığım şu satırları yazmıştı:

"Sebeb-i necatım, (kurtulmama sebep olan) canım gibi sevdiğim, aziz dostum, hocam, Ahmet Muhtar Büyükçınar. Bana yaptığın iyiliklerini bin yıl da yaşasam unutamam; fakat yapılan iyilikleri sadece unutmamak, onun karşılığı olamaz. Fiilen karşılığını yapmam gerekirdi. Önceleri bir şey yapacak gücüm yoktu. İmkân hâsıl olunca da izini kaybettim, sana bir türlü ulaşamadım. 'Azmin elinden bir şey kurtulmaz.' derler. Ben de aylardan beri sora sora adresini öğrendim. Umarım doğru çıkar da mektubum eline geçer.

Hocam, önceleri sıkıntı çektimse de dar günlerin ömrü kısa oldu. İmkânlar hâsıl oldu, bir işe başladım, bol para kazandım, hâlâ da kazanıyorum. Kıymetli vaktini almamak için sözlerimi uzatmıyor, aramızdaki dostluk ve manevi kardeşlik hakkı için şu üç teklifimin birini kabul etmeni rica ediyorum:

Duyuşuma göre henüz köklü bir işe başlamamışsın. Hemen buraya gel, birlikte çalışalım. Sen beni nasıl evlendirdinse, ben de seni evlendirip sana mutlu bir yuva kuracağım. Bu teklifimi kabul edersen, sana olan borcumun bir kısmını ödememe yardımcı olduğun için minnettar olurum. Beni de bahtiyar etmiş olursun. Şayet –burada da konuştuğun gibi– okumana devam edeceksen, istersen buraya gel, Van'daki hocalarda oku bütün masrafını karşılayacağım. Orada daha büyük âlimler varsa, işimi oraya nakledeyim. Ben çalışır, seni okuturum, sonra da seni evlendiririm. İkinci teklifim de budur. Tekrar Şam'a veya Mısır'a gidip oralarda okuma niyetin vardı. Eğer o

fikrinde ısrarlıysan, işimi ve ailemi kayınpederime bırakacağım, nereye gidersen seninle beraber gideceğim, ben çalışıp seni okutacağım ya da buradan sana devamlı para göndereceğim. Bu dediklerimin birini mutlaka kabul etmeni ısrarla rica ediyorum.

Eşim, ben ve kayınpederim selam, sevgi ve hürmetlerimizi bildirir, mektubumun cevabını acele bekleriz. Sıhhat ve afiyette ber-kemal olunuz aziz kardeşim. Sizi canı gibi seven kardeşiniz Halil Hulki."

Ahirette Buluşacağız

Sadakatli arkadaşımın mektubu beni öyle duygulandırdı ki dediklerinin hiçbirini yapmadan, borcunu ödediğini kabul ettim. Zaten ben ona yaptıklarımı ileride ödesin diye yapmamıştım. Hiçbir karşılık da beklemiyordum.

Tekliflerinin üçünü de kabul edemezdim; çünkü hiçbir zaman kimseye yük olmadığım gibi ona da yük olamazdım. İşini bırakmasına, yuvasından uzaklaşmasına gönlüm asla razı olmazdı. Bu yüzden mektubuna olumlu cevap veremezdim. Olumsuz cevap verirsem de bir delilik eder, gelir diye korktum. En iyisi dedim, cevap yazmayayım. O zaman mektubunun bana ulaşmadığı ve adresimin yanlış olduğu kanaatine varır. Aynı zamanda bana karşı görevini yapmış ve üzerinden yükü atmış olur. Böylece dertli arkadaşımın hatıralarını gönlüme gömdüm ve bir daha açmamak üzere o sayfayı kapattım. Şimdi yaşıyor mu, yaşıyorsa nerede, ne yapıyor, bilemiyorum. Öbür dünyada da olsa tekrar birbirimize kavuşacağımıza inanıyorum; çünkü Peygamberimiz (s.a.s.) *"Ahirette kişi sevdikleriyle beraberdir."* buyurmuştur.

Bingöl'de

Hayatımda birçok yerlere yürüyerek yolculuklar yaptım. Bunlardan biri de Van'dan Bingöl'e gidişimizdir. Bu yolculuğumuz, çok yorucu olmakla beraber zevkli geçti; çünkü yalnız

değil, koca bir tümen askerle gidiyorduk. "Elle gelen düğün bayram." demiş atalarımız. Van Gölü'nü geçip Nemrut Dağı'nı da geride bıraktıktan sonra, hayat fışkıran ormanın arasında uzanan yumuşak toprak yolda her adımımız unutulmaz bir hatıra oluyordu. Öğle istirahatinde ve akşamın olduğu yerde binlerce asker dinlenmeye geçerken, biz aşçılar ve fırıncılar usta ve çevik ellerimizle bir an önce onları doyurmak için olanca gayretimizi sarf ediyorduk. Memlekete bol zahire yetiştiren Muş Ovası'nda uzun süre yürüdükten sonra, yolun solunda biraz ileride, tatlı meyilli bir araziye kurulan Muş şehrinin önünden geçerken, en çok dikkatimizi çeken, evlerin gümüşle kaplanmış gibi parlayan dik çatılarıydı. Kış aylarında birkaç metre yağan karın altında çökmesin diye dik yapılmış ve beyaz saçla örtülmüş dimdik çatılar, sanki önünden geçen askerleri selamlıyordu. Birkaç gün yolculuktan sonra, dağları Fırat Nehri'nin su kaynağı olan Bingöl'e ulaştık. Tümenimiz, şehrin iki kilometre doğusunda, ağaçları seyreltilmiş düz bir ormana yerleşti. Bütün askeri seferber ederek, kış bastırmadan kısa sürede, hastanesine varıncaya kadar, kerpiçten yeni bir askerî şehir kurdular. Ulu ağaçları olan bir yeri de ceplerle çevirdik. Tabildotumuzu kurduk. Yanımızda "Şeyh Ahmet" adına bir türbe vardı.

Vilayet olduktan sonra gözle görülür bir gelişme gösteremeyen Bingöl, asker gelince canlandı, hareketlendi. Bu benim de işime yaradı. Yeni yerimize yerleştikten sonra, ilk işim esnafla tanışmak oldu. Tabildota erzak ve malzeme almak için buna mecburdum. Bu arada kendi baklava işimi de düzene koydum.

Bingöl'de dondurma ve kadayıf yapan Elazığlı biriyle tanıştım. Yaptığı kadayıfın kadayıfa benzer yanı yoktu. Bingöl gibi yeni gelişen bir yerde başka yapan olmadığı için lüks sayılırdı. Dondurmacının evi askerî garnizona yakındı. Ara sıra beni evine davet ediyor, sohbet ediyorduk. Bazen de geceyi orada geçiriyordum.

Bingöl'de baklava satışı artınca, yanına ucuza satılan ve yapılması kolay olan kadayıfı da ekledim. Kadayıfı, dondurmacıdan çiğ alıyor, kendim kızartıyordum. Bu arada onunla ileriye dönük bazı işler de planlıyorduk.

Tepedeki Kulübe

Ormanı çok sevdiğim için, havası da güzel olan Bingöl'e çabuk ısındım. Hele karşımızdaki dağın yöresinde oldukça yüksek ve kuytu bir yerde toprağı oyarak kendime küçük bir kulübe de yapınca, keyfime diyecek kalmadı. Dik yokuşta olduğu için kulübeme herkes çıkamıyor, çam ağaçlarının dalları da önünü kapatıyor, yakından bile beni kimse göremiyordu. Fakat ben çocuk yaşta dağlara tırmanmaya alışmıştım. Kolayca çıkıyor, kulübemden dünyayı seyrediyordum.

Issız ormanda, yerden beş yüz metre kadar yüksekte, bülbül yuvasını andıran oyukta kitap okumak, tefekkür etmek ve geçmişe dalmak bana hayat veriyor ve sanki binlerce sene önce yaşayan atalarımızın hayatını yaşıyordum. Hele yemekleri dağıtıp iş bittikten sonra yakın dostlarımı yanıma alarak semaver kaynarken tatlı sohbet ederek güneşin batmasını seyretmek, geceleri mehtaba dalarak yâr ile baş başa kalmak, canıma can katıyor, ruhumu şad ediyordu.

İzne Nasıl Çıkacağım?

Asker olalı iki seneyi geçmiş, benimle gelenler ikişer defa izinli gittikleri hâlde ben bir kere bile gidememiştim. Bunun da sebebi, subayların, yemeksiz kalma ve yemeklerin bozulması korkusuydu. Bütün subaylar beni sevdikleri hâlde, yemeksiz kalma endişesiyle izne göndermiyorlardı. Yemekleri yardımcılarımın yaptığını bilmiyorlar, ben olmadan onların yapacaklarını söylediğim hâlde inanmıyorlardı. Beni sevenlerin haksızlığına uğruyordum.

Hele yeni gelen alay komutanı "Sakın aşçı hocaya izne göndermeyin, yemeksiz kalırsınız." diyor, izine gidenlerin listesini imzalarken "Aşçı hoca var mı?" diye tekrar tekrar listeyi gözden geçiriyormuş. Hâlbuki alay komutanının korkusu boşunaydı. Bunu benim kadar iyi bilen tabur yazıcımız bir sabah gülümseyerek geldi. Hiç beklemediğim; hatta tamamen ümidimi kestiğim müjdeyi verdi.

-Hocam, en kısa zamanda seni izne göndereceğim.

-Nasıl göndereceksin? Baksana, albay göndermemekte ısrarlı?

-Nasıl göndereceğimi değil de, nasıl gönderdiğimi izinden dönünce söyleyeceğim. O zaman her şeyi öğrenir, iş nasıl yapılırmış görürsün.

-Sözlerinden bir şey anlayamadım.

-Şimdi anlamana lüzum yok. Dedim ya, sonra her şeyi anlarsın. Üç güne kadar hazırlığını yap. İzin kâğıdını imzalattığım gün hemen yola çıkmalısın. Bir gün ertelersen gitmen askıya alınabilir. Dua et, Allah planımı denk getirsin. Bir sürü yazı işlerim var. Geciktim, bana müsaade.

Bütün Param Çalındı

İzine gideceğime kesin gözüyle bakarak yapmış olduğum 200'den fazla yemek çeşitlerinden bir aylık liste hazırlayarak Ökkeş'e verdim. Şayet gecikirsem ikinci bir aylık liste yapması için ona yetki verdim. Bunu yapacağına güveniyordum. Yeni aldığım elbiseyi, bir terziye üzerime göre düzelttirdim. Paralarımı da –o zamanın büyük parası sayılan– yüzer liralık yaptırdım. Bugün yarın iznim çıkar diye hazırlığımı yaptım. Bütün paramı pantolonumun saat cebine koydum. Düşmesin diye de cebin ağzını diktim. Yatarken elbisemi başımın ucuna koydum, uyudum. Uyanınca ne göreyim? Parayla birlikte elbisem çalınmış. Henüz tabildot binası yapılmamıştı, yemekleri ağaçların altında

yapıyorduk. İsteyen herkes kolaylıkla gelebildiği için kimseyi suçlayamazdım. Yardımcılarımdan emindim. Hiçbirinden şüphem yoktu. Üzülmesinler diye paramın çalındığını onlara bile söylemedim. Mızrak çuvalda gizlenir mi? "Yerin kulağı var." derler. Elbisemin çalındığı duyulunca, paranın da çalındığı meydana çıktı. Yardımcılarımdan biri parayı cebime koyup ağzını diktiğimi görmüş. Böylece aşçı hocanın parası çalınmış diye ağızdan ağıza yayıldı. Öğleye doğru nöbetçi subayı geldi.

– Hocam, paran ve elbisen çalınmış. Kimlerden şüpheleniyorsan söyle, hemen çıkarırım. Dayağın altına yatırınca, kim almışsa, kuzu gibi söyler.

– Hayır yüzbaşım. Kimseye iftira edemem. Her şeyimiz meydanda olduğu için kimseyi suçlayamam.

Daha sonra da yazıcı geldi.

– Hocam, izin kâğıdın imzadan çıkınca hemen yola çıkmalısın. Ona göre hazır ol, dedi. Paramın çalındığını duymamıştı, ben de bir şey söylemedim. Ne yapacağımı şaşırdım. Memlekete gitmek için ne param kaldı ne de giyecek elbisem. Allah'a yalvarmaktan başka bir şey yapamazdım.

İçimden Gelen Ses

İkindi namazını kıldım, gözümü kapattım, biraz daldım, İçimden bir ses "Ormana çık." der gibi oldu. Ayağa kalktım, sanki biri beni ormana doğru itekliyordu. "Bunda bir hikmet var." diye dağa tırmandım. Nereye gittiğimin farkında olmadan öyle sarp yerlere, öyle uçurumlara girdim ki, yuvarlanmamak için dallara tutunarak zorlukla yürüyordum. Yürürken, sanki kendi irademle değil de birinin peşinden gidiyordum. Ancak keçilerin çıkabileceği dik yokuşa epeyce çıkmıştım. Aklıma bir şey gelmiş gibi birden durdum, ileri doğru bakınca, elli metre kadar ileride dalların arasında bir karartı gördüm. Oraya gitmek oldukça zor

ve tehlikeliydi. Tam uçurumun kenarındaydım. Aşağıya bakınca insanın başı dönüyordu. Ne olursa olsun oraya gitmeliyim.

Uçuruma düşmemek için ele geçirdiğim bir sopaya dayanarak ve dallara tutunarak zorlukla karartıya ulaşınca gözlerime inanamadım. Elbisemi dürmüş, bükmüş, dalların arasına sokmuşlardı. Paniğe kapılırım da uçuruma yuvarlanırım korkusuyla paranın durup durmadığına bakmadan elbiseyi kucakladım, izimin üstüne tekrar döndüm. Dallara tutunarak tehlikeli yerleri geçtim. Düzlük bir yere oturdum, derin bir nefes alıp heyecanım geçtikten sonra elbiseyi açtım, pantolonun cebini dıştan elleyince tomarla paranın durduğunu fark ettim ve sevindim. Sevincim çok sürmedi. Cep ağzının dikişinin sökülmüş olduğunu görünce tekrar heyecanlandım. Elimi sokup da para diye çıkardığımın, destelenmiş kâğıt olduğunu görünce şaşırdım. Birden şişip de aniden patlayıp sönen balona döndüm. Bu gelişmeler öyle hızlı oldu ki gerçek mi, hayal mi, yoksa rüya mı, ne olduğunu bilemedim. Bildiğim bir şey varsa, ümitlerim kırıldı, hâlsizleştim, ayağa kalkacak hâlim kalmadı. Ümit, korku ve heyecan karışımı iki saatlik dolaşmada, iki gün yürümüş gibi yorulmuştum.

Çalıntı Duası

Biraz sonra kendime geldim, düşünmeye başladım. Bu işi yapan cin mi, peri mi, şeytan ruhlu insan mı? Parayı aldıktan sonra neden bu kadar zahmete katlanarak elbisemi kimsenin göremeyeceği ve gelemeyeceği uçurumun kenarına koysun? Tekrar kalktım, düşünerek, yorgun ve ümitsiz adımlarla yavaş yavaş indim, tabildota yüz metre kadar kala bir düzlükte oturdum. Güneş dünyamıza veda edip batarken, ortalığa hüzün çöküyor, kalbim de onunla birlikte hüzünleniyordu. Ne yapacağım, nasıl edeceğim, diye düşünürken, geçmişin karanlıklarında gönlüme bir ışık doğar gibi oldu. Yedi yaşımdayken, yengemin akrabası yaşlı bir dokumacıdan öğrendiğim bir duayı hatırladım. O demişti

ki "Çok kıymetli bir şeyin çalınırsa, abdest alır, iki rekat namaz kılarsın. Sonra da kıbleye karşı oturur, Yasın Sûresi'ni okumaya başlarsın. Her "mübin" den sonra şu duayı 350 kere okursun. Yasin Sûresi'nde yedi yerde "mübin" olduğuna göre bu duayı 2450 defa okumuş olursun. Daha sonra da çalınan şeyin geri gelmesi için Allah'a dua edersin. Bunu kendinden geçip gönlünü Allah'a bağlayarak yaparsın. Hırsız ya çaldığı şeyi geri getirir ya da onulmaz bir derde dûçar olur. Ölümüne kadar gider. Sakın bu duayı olur olmaz gereksiz şeyler için okuma. Günaha girersin."

Bunu hatırlayınca biraz düşündüm. Çalınan para o devire göre bir adamın kan bedeli olacak kadar yüz binleri bulmaz; ama benim durumumda olan biri için büyük sayılır. Hem de kendi kendime dedim ki "Bu duayı öğreneli yirmi sene oldu, hiç denemesini yapmadım. Ne kadar doğru bilmiyorum. Hakikaten etkileyici mi; yoksa çocuk olduğum için yaşlı dede bana masal olsun diye mi söylemişti? Şunu da unutmamam gerekir ki okuyacağım dua tesirli olur mu, olmaz mı? Sırf deneme olsun diye okursam, hiç yararı olmaz. Tıpkı bir hastanın şifa için uyguladığı tedavi yöntemi, faydalı olur mu, olmaz mı diye uygulayıp da şifa bulmadığı gibi. Öyleyse, kesin olarak okuduğum dua Allah'ın izniyle etkileyici olur diye okumalıyım ki faydasını göreyim. Zaten bütün dualarda tesirini hâlk eden Allah değil mi?" O gece okumaya karar verdim. Duaların en çok kabul saati olan seher vaktinde okumaya niyetlendim. O akşam yatsı namazımı kıldım, dünya kelamı konuşmadan yattım. O gece hayatımın önemli gecelerinden biri olacaktı.

Hırsız Parayı Getirdi

Seher vakti uyandığımda endişelerim dağılmış, gönlüm ferahlamıştı. Teheccüd namazından sonra okumaya başladığım dua, Yasin Suresi'yle birlikte iki saat kadar sürdü. Sabah namazını da kıldım, henüz ortalık ağarmamıştı. Gözümü kapattım, günlük

okuyacaklarımı okumaya başladım. O sırada ayak sesi duydum, birinin tabildota doğru yaklaştığını fark ettim. Kendi kendime "Okuduğum dua tuttu, hırsız paramı getiriyor." dedim, kalbim çarpmaya başladı.

Gelen kimse iyice yaklaştı, seksen santim yükseklikteki çepeli atladı, içeri girdi. "Belki tanıdığım biri olur da utandırırım." diye gözümü açıp ona bakmıyordum. Görüyormuşum gibi onun ayak sesini takip ediyordum. Sevmediğim huylardan biri de başkalarını utandırmak ve küçük düşürmektir. Düşmanım da olsa, suçlu da olsa, kimseyi utandırmak istemem. Bu yüzden paramı çalanın kim olduğunu tanımamak için gözlerimi açmıyordum. O da beni göremiyordu sanırım; çünkü ben kalın gövdeli asırlık çam ağacının arkasındaydım. Hem de ortalık henüz ağarmamış, alaca karanlıktı. Oturduğum yerden birkaç metre ileride zahire sandıkları vardı. Adam oraya doğru ilerledi, biraz durdu, daha sonra hızlı adımlarla yürüdü, çepeli atladı, koşarak uzaklaştı. Sesleri duyuyordum. Gözüm kapalı olduğu için olup bitenleri görmüyordum. Acele edip hemen kalkmadım. Okuyacaklarımı bitirdim, güneş doğarken kalktım, sandıklara doğru yürüdüm. Bir de ne göreyim, biraz önce gelen adam, parayı hiç eksiltmeden destesiyle pirinç sandığına koymuş. Olup bitenlerden habersiz uyuyan yardımcılarımı kaldırıp olayı anlatınca, hem sevindiler hem de rahatladılar. Böylece yedi yaşımdayken öğrendiğim dua, yirmi sene sonra işime yaradı, Allah'ın izniyle çaresizlikten kurtuldum. Aynı duayı bir de bu olaydan kırk sekiz sene sonra, camimizin imamının arabası çalındığında kızım denedi. Sonra Bursa'da olduğunu haber verdiler, araba bulundu.

İzne Çıkıyorum

Çalınan paramın geri gelişinden iki saat sonra, ikinci ferahlatıcı haber yazıcının koşarak gelmesi oldu.

– Hocam, sana müjde. Bir aylık iznin çıktı. Yardımcıların yerini belirsiz edebilirse, ikinci aylık izini de sana ben veririm.

– Nasıl oldu, izin kâğıdını nasıl imza ettirebildin?

– Ye, iç, dua et. Gerisini sorma.

Memleketimden ayrıldıktan iki sene dört ay sonra Gaziantep'e izinli gelişime en çok sevinen, hocamla talebelerim oldu. İki gün akraba ve dostlarımı ziyaretten sonra hemen talebelerimi okutmaya başladım. Ben de hocamdan mantık ve belagat derslerine başladım.

İznim bitmek üzereydi; ama başladığım mantık kitabı yandaydı. Yazıcıyla irtibat kurarak iznimi bir ay daha uzattım. İki ay sonra birliğime döndüğümde, subayların çoğu izine gittiğimi bile duymamışlardı. Sağ olsun, yardımcılarım yemeklerin daha iyi çıkması için ellerinden gelen çabayı sarf etmişler.

Beş Odundan Ranza

Şimdi nasıldır bilmiyorum. Eskiden askere ot yatak verilirdi. Van'da tabildot aşçısı olunca kendime tahta ranza yaptım. Yatağın otunu boşalttım, kılıfını ranzanın üzerine açıp, üzerine yattım. Gündüzleri de aynı ranzayı tezgâh olarak kullanır, akşamları tahtayı kor, baklava açardım. Küçük yaşımdan beri yataksız, kuru yerde yatmaya alıştığım için ot yatak bile bana yumuşak geliyor, rahatsız oluyordum. Zaten sert yerde yatmak sağlık açısından da yararlıdır, diye bu âdetimi şimdi de her yerde sürdürüyorum. Bingöl'e varınca yatağın kılıfını açıp toprağın üzerinde yatıyordum. Tabildot binası yapılınca kendime daha değişik bir yatma yeri yaptım. Alay mutfağına yakmak için gelen meşe odunlarının düzgünlerinden ve çapakları daha az olanından beş tanesini iki metre boyunda kestim, bir buçuk metre yükseklikte yan yana çaktım. Böylece tümsekli çukurlu, yarım metre genişliğinde, iki tarafı boşluk, yüksek bir ranza oldu. İçi boşalmış yatak kılıfını ikiye katladım, ranzamın üzerine serdim. Askerlik bitinceye kadar, başkasının üzerinde birkaç dakika yatamayacağı, bu ilginç işkence ranzasında yattım. Başımın altına da, üzerine çamaşırımı serdiğim

yassı bir taş koydum. Başımı taşa koyunca –uyanma saatime kadar kımıldamadan– hemen uyuyordum. Uykuda sağa sola dönsem düşerdim. Onun için sıraya koymuştum; bir gün sağıma, bir gün soluma, bir gün de sırt üstü yatıyordum.

Bunlar Cana Zulüm müdür?

"Neden böyle akıl almaz işler yapıyor, kendine zulmediyordun?" diyeceksiniz. Hayır zulüm değil, bunları canımın rahatlığı ve daha başka maksatlar için kasıtlı olarak yapıyordum. İnsan, uykudayken, uyanıkken, ağrı sızı duymadan ve üzüntüye kapılmadan nasıl rahat uyuyor ve yaşayabiliyorsa rahatlığı ondadır. Ben de başkaları için işkence yatağı sayılan ranzama uzanınca, ağrı sızı duymadan, hiçbir şeye tasalanmadan öyle tatlı uyuyor dinleniyordum ki belki de sarayında kuş tüyü yatağında yatanlar benim kadar rahat uyuyamazlardı. Böylece canıma eziyet değil, onu rahat ettiriyordum. Hem de günde üç dört saat uyku bana yetiyordu. Az yemek yediğim için, istesem de fazla uyuyamazdım. Böylece çalışma zamanım da uzuyordu. Diğer sebebe gelince. Yememi içmemi disiplin altına aldığım gibi vücudumu da disipline alıştırıyordum. Geçmiş yıllarda, nezaretlerde, hapishanede, dağlarda, bayırlarda, Adana'da mezarlıkta, Şam'da betonun üzerinde yatmıştım. Hayatımın gelecek yıllarında daha ağır şartlarda acımasız yerlerde yatmayacağıma kim garanti verebilirdi? Onun için vücudumu ve bütün hayat tarzımı acı tatlı hâllere ve her türlü şarta alıştırmalıydım. İşte ben de bunu yapıyordum. Kendimi en ağır şartlarda bile rahat yaşamaya alıştırıyordum. Böyle yapmakla irademi de kuvvetlendiriyordum. İşleri bozuk giden ve düzensiz yaşaması yüzünden hayatı felce uğrayan bütün insanların başarısızlıkları, irade zayıflığı yüzündendir. İrade, durup dururken ve gelişi güzel yaşamakla güçlenmez. İradesini geliştirmek isteyen, kendi kendine birtakım prensip kararları almalı, herkesin yapamayacağı zor işleri yapmaya kendini alıştırmalıdır.

Bingöl'de 1948 senesi kış ayları çok şiddetli geçti. Bir akşam yatsı namazını kıldım, lapa lapa kar yağmaya başladı. O gece o kadar kar yağmış ki sabah namazından sonra sokak kapısını açınca karşıma kar çıktı. Rüya görüyorum sandım. İnanılacak gibi değildi. Bir gecede yağan kar, kapının boyunu aşmıştı. O kış kar üstüne kar yağdı, karlar öyle yükseldi ki ormandaki ağaçlar görünmez oldu. Dağdaki kurt sürüsü aç kalınca şehre saldırdı. Öyle ya, Bingöl dağlarına böyle kar yağmasa, suları Bingöl'den fışkıran koca Fırat Nehri nereden beslenecek?

Bingöl Müftüsü

Benim hesabıma göre; yani sevkiyatta geçen kırk gün, askerliğe sayılırsa, teskere almama bir ay kalmıştı. Bir gün dondurmacı arkadaşıma uğradım. "Laf lafı açar." derler. Konuşmamız döndü dolaştı, tahsilime geldi. Arapça din tahsili yaptığımı öğrenince Bingöl müftüsünün büyük âlim olduğunu, İstanbul müftüsü Ömer Nasuhi Efendi ile birlikte okuduklarını, hatta ondan daha derin olduğunu öğrendiğini söyledi. Daha sonra da "Ondan ders alırsan dükkânıma seni ortak ederim. Baklava ve kadayıfı sen yaparsın, dondurmayı, meşrubatı ve satış işlerini ben üstlenirim." dedi. Bunları dinleyince, hocamın "Talebe, bal arısı gibi olmalı. Arının her çiçekten bal aldığı gibi, talebe de birçok hocadan ders almalı." sözünü hatırladım, arkadaşımın söyledikleri makuldü. Etraflıca düşündükten sonra kararımı verdim. Hem başlamış olalım hem de müşterisi baklavaya alışsın diye akşamları evlerinde bir iki tepsi baklava yapmaya başladım. Tabildotta akşamdan, önce kendi baklavamı yapıyordum. Askerliğimi bitmek üzere olduğu için komutanım buna müsaade ediyordu. Nasıl olsa yemek işlerimi benden istenilenden daha mükemmel yapıyordum.

Bir ara müftü efendiye giderek beni okutmasını rica ettim. Hastalık ve ölüm gibi bir mâni olmazsa, okutacağını söyledi;

ama bunu hemen söylemedi. Önce beni kontrolden geçirdi. Nasıl mı? Anlatayım.

Hocaefendiyi ziyarete gittim. İstanbul'da üniversitede okuyan oğlu da yanındaydı. Elini öptüm, karşısına oturdum. Askerliğimin bitmek üzere olduğunu, askerlikten sonra beni okutmasını rica ettim. Beni baştan aşağı iyice süzdü, sonra oğluna döndü, ona kaş göz işaret etti. Doğrusu bana bir şeyler ikram etmesini işaret etti sandım. Tahminim tutmadı. Babasından işareti alınca bana döndü. Sanki satın alacağı bir malı incelermiş gibi beni tepeden tırnağa öyle inceledi ki hayret ettim ve beni birine benzetiyor sandım. Sonra da babasına döndü, birtakım işaretler yapınca hayretim daha da arttı. Bana bakarak birbirlerine işaret vermelerine hiçbir mânâ vermedim. Müftü efendi oğlundan İşaret aldıktan sonra bir iki dakika gözünü kapattı, sonra da başını kaldırdı. "Evladım, biraz rahatsızım. Askerliğin bitinceye kadar rahatlarsam seni okuturum." dedi.

O gün anlayamadığım olup bitenleri sonradan müftü efendinin yardımcısından öğrendim. Meğer müftü efendinin oğlu İstanbul'da okurken, insanın dış görünüşünden iç âlemini ve karakterini bildiren "îlm-i sima"yı da okumuş. Oğluna işareti, nasıl bir insan olduğunu, okutup emek vermeye değip değmediğini anlaması içinmiş. Oğlu da beni inceledikten sonra işaretlerle babasına fena biri olmadığımı ve okuyabileceğimi anlatmış. Hocaefendi de oğlundan aldığı işaret üzerine, beni okutacağını söylemiş. Ne yazık ki ileride anlatacağım gibi ümitlerimiz suya düştü, arzularımız hayal oldu.

Askerlik Bitti

Üç seneyi doldurmaya üç gün kalmıştı. Alay yazıcısına giderek "Sevkıyatta geçirdiğim kırk gün askerliğe sayılırsa, üç gün sonra askerliğim bitiyor." deyince "Hocam! Altı ay da olsa sevkıyatta geçen günler askerliğe sayılmıyor." dedi. Elini şakağına

koydu, biraz düşündü. Sonra da "Tamam, hatırladım. Aklımda kalan doğru ise, birkaç ay önce sizin kura hakkında; yani 1336'lılar hakkında gelen bir yazıda sevkıyatta geçen günlerin askerliğe sayılacağı bildiriliyordu. O kararı bulur, sana getiririm." dedi. Uzaktan bir ışık görünmüştü; ama henüz ne olduğu bilinmiyordu.

Ertesi sabah yazıcı geldi. Biraz üzüntülüydü.

– Hocam, bile bile hakkını yediler.

– Ne oldu?

– Dünkü dediğim yazıyı buldum, albaya gösterdim. Dikkatle okumadan "Bu karar şimdi hükümsüzdür." diye geri çevirdi.

"Hayırlısı olsun." dedim. Aynı gün öğleden sonra albay emir erini göndererek akşama misafiri olduğunu, kendisinin hesabına beş kişilik özel yemek yapmamı emrettiğini söyledi. Ben de özenerek istediğinden daha iyi yemekler yaptım. Son günlerimde hatıra olsun diye kendimden küçük bir tepsi kadayıf kızarttım, hediye olarak yemeklerle birlikte gönderdim. Hiçbir karşılık beklemeden ve art düşüncem olmadan yaptığım bu küçük hizmet, meyvesini vermekte gecikmedi. Ertesi gün öğleye doğru yazıcı sevinçle gelerek müjdeyi verdi.

– Hocam, sen bu gece albaya büyü mü yaptın, dua mı ettin?

– Ne oldu? Sevinçli geldiğine göre inşaallah fena bir şey yoktur?

– Çok güzel bir şey oldu. Müjdemi hazırla. Bugün teskereyi alıp gidiyorsun. Nüfus cüzdanını ver.

– Nasıl oldu?

– Bu sabah albay gelir gelmez beni çağırttı, 1336'lılar hakkındaki kararnameyi istedi. Hemen götürdüm. Dikkatle okuduktan sonra 'Doğruymuşsun. Dün nasıl dikkat etmemişim! Bunu bozan yeni karar gelmediğine göre, hocanın sevkiyatta geçirdiği günlerin askerliğine sayılması gerekir. Böyle olunca

üç seneyi doldurmuş oluyor. Hemen teskeresini doldur.' dedi." Ben de yazıcıya "Müjdeyi hak ettin." dedim. Bir tepsi kadayıf da yazıcıya yaptım. Böylece unutulmaz hatıralarla dolu askerliğimi bitirmiş oldum.

Teskereyi alıp Antep'e gidince ilk işim hocamla görüşmek oldu. Ona, müsaade ederse bir süre Bingöl'de kalacağımı, Erzurumlu bir âlimden ders alacağımı, biriyle de ortaklaşa baklavacılık yapacağımı söyleyince "Evladım, askerliğini bitirip gelmeni dört gözle bekliyordum. Orada içeceğin su, yiyeceğin ekmek varsa, buna kimse mâni olamaz. Her âlimden üstün âlim vardır. Üstün olmasa bile her hocanın kendine göre bildikleri ve anlatış tarzı vardır. Madem niyet etmişin git; ama orada fazla kalacağını sanmıyorum. Zaten Ramazan yaklaşıyor. Burada olsan bile Ramazanda ders yapamayız. Allah'tan hayırlısı. Seni bir süre daha beklemek mukaddermiş. Ne yapalım." dedi. Hocamın yanından istemeyerek ayrılırken gönlüm orada kalıyordu. Yine de kader bizi ayırıyordu. "Takdir, tedbiri bozar." diyen, boşuna denmemiş. Eş dostla vedalaştım, manevi hocamdan da izin aldım. Okumak, bir yandan da baklava ve kadayıf yapmak niyetiyle daha doğrusu saçılmış rızkımı toplamak için Bingöl'e hareket ettim.